

En reform av den statliga barn- och ungdomsvården

Volym 3

*Betänkande av Utredningen om
en reform av den statliga barn- och ungdomsvården*

Stockholm 2026

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2026:52

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Multiply Solutions

Tryck och remisshantering: Multiply Solutions, Stockholm 2026

ISBN 978-91-525-1591-4 (tryck)

ISBN 978-91-525-1592-1 (pdf)

ISSN 0375-250X

Innehåll

VOLYM 1

Sammanfattning	29
Sammanfattning för barn och unga	67
1 Författningsförslag.....	79
1.1 Förslag till lag om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård	79
1.2 Förslag till lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)	86
1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten	87
1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn	89
1.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	91
1.6 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	94
1.7 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)	108
1.8 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)	110
1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga	123

1.10	Förslag till lag om ändring i lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården.....	133
1.11	Förslag till förordning med instruktion för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.....	151
1.12	Förslag till förordning om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård	156
1.13	Förslag till förordning om ändring i tandvårdsförordningen (1998:1338)	158
1.14	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.....	159
1.15	Förslag till förordning om ändring i offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641)	160
1.16	Förslag till förordning om ändring i gymnasieförordningen (2010:2039)	168
1.17	Förslag till förordning om ändring i skolförordningen (2011:185)	171
1.18	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2013:176) med instruktion för Inspektionen för vård och omsorg	174
1.19	Förslag till förordning om ändring i hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80)	177
1.20	Förslag till förordning om ändring i socialtjänstförordningen (2025:468)	178
2	Utredningens uppdrag och arbete	203
2.1	Utredningens uppdrag	203
2.1.1	Reformera den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation	204

2.1.2	Stärka barnrätts- och rättssäkerhetsperspektivet inom den statliga barn- och ungdomsvården	205
2.1.3	Se över hur den statliga barn- och ungdomsvården bäst kan differentieras och bli mer ändamålsenlig.....	205
2.1.4	Stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens del i vårdkedjan	206
2.1.5	Förbättra tillgången och rätten till hälso- och sjukvård och tandvård för barn och unga inom den statliga barn- och ungdomsvården	206
2.1.6	Se över den statliga barn- och ungdomsvårdens skolverksamhet	207
2.1.7	Förbättra vård- och boendemiljön inom den statliga barn- och ungdomsvården.....	207
2.1.8	Utreda behovet inom den statliga barn- och ungdomsvården av att kunna ta del av fler uppgifter om barn och unga.....	208
2.1.9	Stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens möjligheter att följa upp verksamheten	209
2.1.10	Se över behovet av förändrade regler om personuppgiftsbehandling för den framtida myndigheten	209
2.2	Utredningens arbete	210
2.2.1	Utgångspunkter för utredningen	210
2.2.2	Expertgrupp	211
2.2.3	Särskilt om erfarenheter och synpunkter från barn och unga	211
2.2.4	Dialog med andra utredningar	211
2.2.5	Dialog med andra aktörer	212
2.2.6	Dialog med SiS.....	213
2.2.7	Internationella utblickar.....	213
2.2.8	Kunskapssammanställning	214
2.2.9	Gällande rätt i förhållande till förslag om ny lag om omhändertaganden av barn och unga	214

3	Rättsliga utgångspunkter	215
3.1	Inledning	215
3.2	Mänskliga rättigheter för barn och unga – de grundläggande fri- och rättigheterna	216
3.2.1	Allmänt om mänskliga rättigheter och grundläggande fri- och rättigheter	216
3.2.2	Europakonventionen	217
3.2.3	Barnkonventionen.....	221
3.2.4	FN:s barnrättskommitté.....	227
3.2.5	FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	229
3.2.6	EU:s rättighetsstadga.....	231
3.2.7	Regeringsformen	233
3.3	Rättssäkerhet	235
3.3.1	Inledande anmärkningar	235
3.3.2	Allmänt om rättssäkerhetsbegreppet.....	236
3.3.3	Legalitetsprincipen.....	237
3.3.4	Objektivitetsprincipen.....	239
3.3.5	Proportionalitetsprincipen	240
3.3.6	Offentlighetsprincipen	243
3.4	Lagstiftning om barn och unga i samhällsvård	244
3.4.1	Socialnämndens ansvar	244
3.4.2	Tvångsvård av barn och unga	251
3.4.3	SiS ansvar för vården enligt myndighetens instruktion	257
4	Statens institutionsstyrelse – då och nu	259
4.1	Myndighetens historik	259
4.1.1	Vägen till dagens statliga barn- och ungdomsvård	259
4.1.2	Bildandet av Statens institutionsstyrelse	266
4.1.3	Omorganisering till en mer ändamålsenlig organisation 2023	269
4.2	Myndighetens uppdrag.....	275
4.2.1	Uppgifter	275

4.3	Myndighetens anställda	276
4.3.1	Antal.....	276
4.3.2	Löner	277
4.3.3	Kompetensförsörjning	278
4.4	Barn och unga på särskilda ungdomshem.....	278
4.4.1	Statistik om placeringar.....	278
4.4.2	Mer om barn och unga på särskilda ungdomshem.....	284
4.5	Myndighetens ledning och styrning	286
4.6	Huvudkontoret	287
4.6.1	Huvudkontorets avdelningar.....	288
4.6.2	Nationella avdelningar.....	290
4.7	De särskilda ungdomshemmen	300
4.7.1	De särskilda ungdomshemmens organisation	301
4.7.2	Avdelningstyper.....	307
4.7.3	Säkerhetsnivåer	309
4.7.4	Beskrivning av de särskilda ungdomshemmen 2026	310
4.7.5	Pågående verksamhetsutveckling inom de särskilda ungdomshemmen.....	319
4.8	Lokalbestånd och platskapacitet	321
4.8.1	Särskilda krav på lokaler för särskilda ungdomshem.....	321
4.8.2	SiS lokalbestånd	322
4.8.3	Om platskapacitet och belägningsgrad	325
4.9	Budget och finansiering.....	332
4.9.1	Budget	332
4.9.2	Finansiering.....	333
5	Vårdkvalitet i den statliga barn- och ungdomsvården ...	335
5.1	Utredningens uppdrag.....	335
5.2	Hur har vi genomfört vår kartläggning?.....	336
5.2.1	Vår informationsinhämtning	336

5.2.2	Vad är vårdkvalitet i statlig barn- och ungdomsvård?	337
5.2.3	Sammanfattning vårdkvalitet.....	342
5.3	Tidigare granskningar, rapporter och undersökningar.....	343
5.3.1	Några inledande anmärkningar	343
5.3.2	Granskningar och rapporter från statliga myndigheter.....	344
5.3.3	Granskning av FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté)	385
5.3.4	Granskningar och rapporter från intresseorganisationer	386
5.4	Tidigare statliga utredningar	391
5.4.1	Inledning.....	391
5.4.2	Utredningen om barn och unga i samhällets vård (S 2021:06).....	392
5.4.3	Utredningen om HVB för barn och unga (S 2024:03).....	395
5.4.4	Utredningen om stärkt barnrättsperspektiv i LVU (S 2023:13)	397
5.5	Resultaten av våra undersökningar	400
5.5.1	Inledning.....	400
5.5.2	Formerna för vår kunskapsinhämtning	401
5.5.3	Barns och ungas röster.....	404
5.5.4	Röster från verksamheten.....	411
5.6	Hur och varför brister kvaliteten i den statliga barn- och ungdomsvården?.....	418
5.6.1	Inledning.....	418
5.6.2	Övergripande utmaningar och omvärldsförändringar.....	419
5.6.3	Ett otydligt uppdrag	420
5.6.4	De rättsliga ramarna för den statliga barn- och ungdomsvården är inte tillräckliga	422
5.6.5	Det saknas rätt kompetens inom den statliga barn- och ungdomsvården	423
5.6.6	Bristande tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård	425

5.6.7	Styrningen och organisationen är inte ändamålsenlig.....	426
5.6.8	Lokalerna ger inte förutsättningar för god vård.....	429
5.6.9	Det finns inte rätt förutsättningar att hantera nödvändig information för en god, sammanhållen och säker vård	431
5.6.10	Vårdkvaliteten inom SiS är beroende av den övriga vårdkedjan	432
5.6.11	Konsekvenserna för barn och unga	434

VOLYM 2

6 En reform av den statliga barn- och ungdomsvården 439

6.1	Reformbehovet	439
6.1.1	Uppdraget	439
6.1.2	Orsaker till kvalitetsbrister i vården.....	440
6.1.3	En genomgripande reform är nödvändig	441
6.1.4	En kommentar om internationella jämförelser....	441
6.2	Övergripande inriktningar i reformarbetet	443
6.2.1	Fyra övergripande inriktningar.....	443
6.2.2	Att säkerställa barnets och den unges bästa.....	444
6.2.3	Att tydliggöra statens ansvar för viss barn- och ungdomsvård.....	448
6.2.4	Att stärka förutsättningarna för det vårdande uppdraget	460
6.2.5	Att fastställa tydliga regler som effektivt styr vården.....	477
6.3	Genomförandet av reformen.....	483
6.3.1	En reform i flera steg.....	483
6.3.2	Områden för fortsatt arbete	485
6.3.3	Uppföljning och utvärdering	487

7 En ny myndighet för statlig barn- och ungdomsvård 491

7.1	Inledning.....	491
7.1.1	Uppdraget	491

7.1.2	Organisationsfrågornas betydelse för vården.....	492
7.1.3	Organisationsfrågor ur olika perspektiv.....	494
7.2	En ny myndighet	494
7.2.1	En ny myndighet för statlig barn- och ungdomsvård ska bildas	494
7.2.2	Myndighetens namn	499
7.2.3	Myndighetens instruktion	500
7.2.4	Tidpunkt för bildandet av den nya myndigheten.....	501
7.2.5	En särskild utredare bör få i uppdrag att förbereda och genomföra bildandet av myndigheten	502
7.3	Myndighetens kärnuppdrag och huvuduppgifter.....	504
7.3.1	Kärnuppdrag och mål.....	504
7.3.2	Myndighetens huvuduppgifter.....	505
7.3.3	Ansvar för statliga hem för barn och unga samt skola och viss hälso- och sjukvård i hemmen	507
7.3.4	Ansvar för annan vård och operativt stöd till kommunernas socialtjänst.....	509
7.3.5	Förhållande till uppdrag om utslussning och eftervård.....	514
7.4	Krav på utförandet av uppgifterna.....	520
7.4.1	Generella krav.....	520
7.4.2	Särskilda krav vid vård av barn och unga	524
7.4.3	Samverkan.....	527
7.4.4	Ett uppdrag att förebygga och motverka brottslighet	528
7.4.5	Andra bestämmelser som förs över från instruktionen för SiS	529
7.5	Myndighetens uppdrag i förhållande till andra statliga myndigheter	530
7.5.1	Ett samlat statligt åtagande.....	530
7.5.2	Tillgången till aktuell, relevant och tillförlitlig kunskap behöver stärkas.....	534
7.5.3	Behov av utvecklad kunskapsstyrning	538

7.6	Myndighetens ledning och organisation	540
7.6.1	Myndighetens ledningsform	540
7.6.2	Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska omfattas av internrevision.....	544
7.6.3	Ledningsfunktioner för olika verksamhetsområden.....	545
7.6.4	Förhållandet mellan central och lokal nivå	546
7.7	Myndighetens lokalbestånd och platskapacitet.....	552
7.7.1	Förslag för att säkerställa platskapaciteten	552
7.7.2	Principer vid etablering av statliga hem för barn och unga.....	555
7.7.3	Myndighetens förutsättningar för platskapacitet och ändamålsenliga lokaler bör utredas av regeringen	560
7.8	Myndighetens kompetensförsörjning	563
7.8.1	Tillgång till lämplig grundutbildning	563
7.9	Myndighetens finansiering	569
7.9.1	Den nya myndighetens finansiering behöver ses över	569
8	Statliga hem för barn och unga	575
8.1	Utredningens uppdrag.....	575
8.2	Särskilda ungdomshem i dag	575
8.2.1	Särskilt noggrann tillsyn.....	576
8.2.2	Särskilda befogenheter och vårdenheter	578
8.2.3	En ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården.....	580
8.2.4	Säkerhetsnivåer	581
8.2.5	SiS uppdrag att bedriva skolverksamhet.....	584
8.2.6	Tilldelning av plats på ett särskilt ungdomshem.....	584
8.3	Statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.....	586
8.3.1	En ny placeringsform för vård med särskilt noggrann tillsyn	586

8.3.2	Barns och ungas rättigheter vid beslut och åtgärder i statliga hem för barn och unga	603
8.3.3	Alla statliga hem för barn och unga ska ge vård med särskilt noggrann tillsyn	606
8.4	Placering på statliga hem för barn och unga	607
8.4.1	Vem får placeras i statliga hem för barn och unga?	607
8.4.2	Placering av barn som inte har fyllt 13 år endast vid synnerliga skäl.....	613
8.4.3	Beslut om placering på och inom ett statligt hem för barn och unga	617
8.5	Om vården på statliga hem för barn och unga.....	623
8.5.1	En genomtänkt, professionell och sammanhållen vård	623
8.5.2	Innehållet i den sociala vården.....	625
8.5.3	Gymnasieutbildning, annan utbildning och arbetsträning	636
8.5.4	Fritidsaktiviteter och utomhusvistelser.....	638
8.5.5	Trygg och säker vårdmiljö	641
8.5.6	Stöd och behandling till vårdnadshavare och andra närstående.....	648
8.6	Utformandet av statliga hem för barn och unga.....	653
8.6.1	Den fysiska vårdmiljön	653
8.6.2	Behov av en intern vårdkedja.....	664
8.6.3	Olika typer av vårdenheter	667
8.6.4	Definition av en vårdenhet	685
8.6.5	Säkerhetsnivåer.....	686
8.6.6	Åldersindelning av vårdenheter.....	690
8.6.7	Antal vårdenheter och antal barn och unga per vårdenhet	694
8.7	Bemannning	701
8.7.1	Bemannings omfattning.....	701
8.8	Kompetens	707
8.8.1	Roller och kompetens.....	707
8.8.2	Introduktion, kompetensutveckling och handledning	713

8.8.3	Kunskapsbaserat arbete för att förebygga tvångsåtgärder.....	719
8.8.4	Om tillgång till övrig kompetens	726
8.9	Övriga bestämmelser vid de statliga hemmen för barn och unga	727
8.10	Bemyndiganden.....	728
9	Skolverksamhet	731
9.1	Inledning.....	731
9.1.1	Uppdraget	731
9.1.2	Ett vårdande uppdrag i förening med stöd för utbildning och hälsa.....	731
9.2	Skolverksamhet för barn och unga på särskilda ungdomshem	733
9.2.1	Något om rätten till utbildning, övergripande mål och styrande principer	733
9.2.2	Rättsliga förutsättningar för skolverksamhet inom SiS.....	735
9.2.3	Behov av tillgång till undervisning för barn och unga inom SiS	737
9.3	Skolverksamheten inom SiS	739
9.3.1	Inledning	739
9.3.2	SiS skola – organisering och styrning.....	740
9.3.3	Skolans utformning	740
9.3.4	Kvalitet kopplat till deltagande i undervisning och skolnärvaro	747
9.3.5	Frånvaro och frånvarohantering inom SiS	748
9.3.6	Aktuella utvecklingsarbeten inom skolverksamheten	751
9.4	Överväganden och förslag om skolverksamheten inom SiS...	752
9.4.1	Inledande överväganden	752
9.4.2	Tillgång till skola under hela året.....	756
9.4.3	En arbetsmodell för att integrera skola och övrig vård	758
9.4.4	Arbete med ökad skolnärvaro och minskad ogiltig frånvaro.....	759

10	Hälso- och sjukvård och tandvård	761
10.1	Inledning	761
10.1.1	Uppdraget	761
10.1.2	Ett vårdande uppdrag i förening med stöd för hälsan	761
10.1.3	Förhållande till vårt uppdrag om tillgång till personuppgifter	762
10.2	Tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård	762
10.2.1	Något om rätten till hälsa, övergripande mål och styrande principer	762
10.2.2	Behov av hälso- och sjukvård och tandvård hos barn och unga i statlig barn- och ungdomsvård	770
10.2.3	Ansvar för tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård i statlig barn- och ungdomsvård	778
10.2.4	Befintlig hälso- och sjukvård i statlig barn- och ungdomsvård	785
10.3	Aktuella utvecklingsarbeten om tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård	789
10.3.1	Nationella strategier och reformer	789
10.3.2	Myndighetsuppdrag	793
10.3.3	Forskningsprojekt om Intensivbehandling för posttraumatiskt stressyndrom	796
10.3.4	Tidigare utredningsförslag	797
10.4	Överväganden och förslag	797
10.4.1	Inledande överväganden	797
10.4.2	Ett särskilt ansvar för vistelseregionen att erbjuda hälso- och sjukvård och tandvård	806
10.4.3	Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få begära att en samordnad individuell plan upprättas	807
10.4.4	Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få möjlighet att underrätta regionen om behov av hälsoundersökning	813
10.4.5	En hälso- och sjukvårdsverksamhet i statliga hem för barn och unga	814

10.4.6	Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård och regionen ska ingå överenskommelser	834
10.4.7	Regionen ska ansvara för tillgång till läkare i statliga hem för barn och unga	839
10.4.8	Det ska finnas lokaler för att god vård ska kunna ges	843
10.4.9	Utvecklingsarbete om kompetens om stöd för fungerande inom olika livsområden	843
10.4.10	Fast vårdkontakt i hemregionen vid placering i statligt hem för barn och unga	847
10.4.11	En ny vårdform för integrerad vård	849
11	Stärkt skydd mot missförhållanden i den statliga barn- och ungdomsvården	863
11.1	Inledning (uppdraget och avgränsningar)	863
11.1.1	De särskilda befogenheterna vid de statliga ungdomshemmen	864
11.2	Tidigare konstaterade brister och förslag i fråga om missförhållanden i den statliga barn- och ungdomsvården	866
11.2.1	Inledning	866
11.2.2	Brister i fråga om rätten att komma till tals	866
11.2.3	Våld och övergrepp	867
11.2.4	Otillåten användning av tvångsåtgärder	869
11.2.5	Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (S 2022:03)	872
11.2.6	Befogenhetsutredningen (S 2022:C)	873
11.3	Stärkt skydd genom ökad vårdkvalitet	874
11.4	Krav på klagomålshantering och intern kontroll	876
11.4.1	Krav på systematiskt kvalitetsarbete	876
11.4.2	Lex Sarah	877
11.4.3	Visselblåsarlagen	878
11.5	Dagens system för klagomålshantering inom SiS	879

11.6	Dagens möjligheter att lämna klagomål externt och att överklaga begränsningar	881
11.6.1	Tillsyn och möjlighet att lämna klagomål.....	881
11.6.2	Möjlighet att överklaga SiS beslut	884
11.6.3	Möjlighet att överklaga till Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen).....	885
11.6.4	Försöksverksamhet med oberoende barnombud	886
11.7	Forskningen om klagomål inom slutet barn- och ungdomsvård.....	887
11.8	Behov av förändringar i fråga om barns och ungas rätt att komma till tals och att framföra klagomål.....	891
11.8.1	Vägarna för barn och unga i statlig samhällsvård att komma till tals, bli lyssnade på och framföra klagomål är inte tillräckliga	891
11.9	Ett särskilt ombud för barn och unga	896
11.9.1	En oberoende funktion i form av ett särskilt ombud för barn och unga i statlig barn- och ungdomsvård	896
11.9.2	Det särskilda ombudet ska ge rådgivning och vägledning till enskilda barn och unga och pröva klagomål om missförhållanden	903
11.9.3	Vem ska kunna framföra klagomål?.....	907
11.9.4	Hur ska ombudsfunktionen vara utformad?	909
11.9.5	Handläggning av klagomål	911
11.9.6	Det särskilda ombudet ska göra sig känt och sprida kunskap.....	919
11.9.7	Uppgifter om enskildas personliga förhållanden ska skyddas av sekretess.....	921
11.9.8	Det särskilda ombudets uppdrag bör utvärderas.....	924
11.10	Enkla och nära interna vägar för klagomål.....	925
11.11	Skärpta krav på dokumentation vid fysiska ingripanden och underrättelse till IVO	927
11.12	Bakgrundskontroller av medarbetare	946

VOLYM 3

12 Informationsutbyte, personuppgiftsbehandling och uppföljning vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård	949
12.1 Inledning.....	949
12.1.1 Uppdraget	949
12.1.2 Begrepp som vi använder i kapitlet.....	951
12.1.3 Kapitlets disposition.....	952
12.2 Skyddet för den personliga integriteten	953
12.2.1 Allmänt.....	953
12.2.2 Något om rättsstatliga principer och myndigheters informationshantering.....	956
12.3 Offentlighet och sekretess	958
12.3.1 Offentlighetsprincipen.....	958
12.3.2 Sekretess – begränsningar av rätten att ta del av allmänna handlingar	960
12.3.3 Tystnadsplikt i enskilt bedriven verksamhet	969
12.3.4 Något om digitaliseringen och bestämmelser om offentlighet och sekretess	970
12.4 Dataskyddslagstiftningen	971
12.4.1 Dataskyddsförordningen	971
12.4.2 Dataskyddslagen.....	984
12.4.3 Dataskyddsreglering som kompletterar dataskyddsförordningen och dataskyddslagen	990
12.4.4 Dataskyddsdirektivet, brottsdatalagen och kompletterande lagstiftning.....	993
12.5 Sekretess, informationsutbyte och personuppgiftsbehandling inom den statliga barn- och ungdomsvården – gällande rätt	996
12.5.1 Sekretess inom den statliga barn- och ungdomsvården.....	996
12.5.2 Något om regleringen av uppgiftslämnande till och från den statliga barn- och ungdomsvården.....	1003
12.5.3 Kompletterande dataskyddsreglering inom den statliga barn- och ungdomsvården.....	1007

12.5.4	Bevarande- registrerings- och dokumentationskrav inom den statliga barn- och ungdomsvården	1014
12.5.5	Uppföljning inom den statliga barn- och ungdomsvården	1019
12.6	Om kartläggningen och redovisningen av behoven av förbättrade möjligheter att få del av och behandla uppgifter om placerade barn och unga	1021
12.6.1	Uppdraget i denna del.....	1021
12.6.2	Hur har vi genomfört vår kartläggning?	1022
12.6.3	Redovisningen av kartläggningen.....	1022
12.7	Behovet att få del av uppgifter från hälso- och sjukvården	1023
12.7.1	Inledande anmärkningar	1023
12.7.2	Utredningens frågor och svaren från SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet.....	1024
12.7.3	Sammanfattning	1032
12.8	Behovet av att behandla personuppgifter i brottsförebyggande syfte och i syfte att upprätthålla ordningen och säkerheten	1033
12.8.1	Inledande anmärkningar	1033
12.8.2	SiS övergripande behov av informationsutbyte och personuppgiftsbehandling vad gäller säkerhet och brottsförebyggande arbete	1034
12.8.3	Frågan om ett säkerhetsregister	1040
12.8.4	Samråd med Kriminalvården om den myndighetens säkerhetsregister	1051
12.8.5	Sammanfattning	1054
12.9	Behovet av att utbyta uppgifter inom myndigheten	1055
12.9.1	Något om uppdraget i denna del.....	1055
12.9.2	Rättslig bakgrund.....	1057
12.9.3	Självständiga verksamhetsgrenar kommer även finnas inom den nya myndigheten.....	1062
12.9.4	Behoven av att utbyta uppgifter inom den framtida myndigheten.....	1063

12.9.5	Sammanfattning – behovet av att utbyta uppgifter inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård	1066
12.10	Behovet av en mer ändamålsenlig dataskyddsreglering....	1067
12.10.1	Något om uppdraget i denna del	1067
12.10.2	Om kartläggningsuppdraget i denna del	1068
12.10.3	Behoven av en förändrad kompletterande dataskyddsreglering.....	1069
12.10.4	Sammanfattning – behoven av en mer ändamålsenlig dataskyddsreglering	1078
12.11	Behovet av förbättrade förutsättningar för uppföljning...	1079
12.11.1	En avgränsning av uppdraget	1079
12.11.2	Om kartläggningsuppdraget i denna del	1080
12.11.3	Behovet av att behandla fler uppgifter om placerade barn och unga i syfte att följa upp verksamhetens resultat och effekter.....	1082
12.11.4	Sammanfattning – behov vad gäller uppföljning.....	1087
12.12	Överväganden och förslag.....	1088
12.12.1	Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bör tillåtas utföra nödvändigt informationsutbyte och nödvändig personuppgiftsbehandling på ett korrekt, effektivt och rättssäkert sätt	1088
12.12.2	Hälso- och sjukvårdsverksamheten inklusive elevhälsans medicinska insatser ska inte omfattas av socialtjänstsekretessen.....	1093
12.12.3	En utökad möjlighet för hälso- och sjukvården att lämna uppgifter till den statliga barn- och ungdomsvården – och motsvarande justering för socialtjänstens del	1098
12.12.4	Ett tydligt rättsligt stöd för informationsutbyte mellan självständiga verksamhetsgrenar	1103
12.12.5	En ny lag om personuppgiftsbehandling inom den statliga barn- och ungdomsvården	1121

12.12.6	Den nya lagen ska kompletteras av en förordning	1127
12.12.7	Den nya lagens tillämpningsområde	1129
12.12.8	Lagen ska inte gälla vid behandling med stöd av patientdatalagen	1139
12.12.9	Förhållandet till annan reglering	1141
12.12.10	Personuppgiftsansvar	1143
12.12.11	En bred ändamålsbestämmelse	1144
12.12.12	Finalitetsprincipen	1148
12.12.13	Utlämnande i överensstämmelse med lag eller förordning	1158
12.12.14	Känsliga personuppgifter med mera	1161
12.12.15	Sammanställningar och samkörning	1173
12.12.16	Sökbegränsningar	1178
12.12.17	Åtkomsten till personuppgifter ska begränsas ...	1187
12.12.18	Längsta tid för behandling av personuppgifter ..	1191
12.12.19	Elektroniskt utlämnande av personuppgifter	1194
12.12.20	Begränsning av rätten att göra invändningar	1204
12.12.21	Ett säkerhetsregister	1208
12.12.22	Förtroendet för myndigheten och säkerhetsregistret	1226
12.12.23	Uppgifter om placerade barn och unga i säkerhetsregistret	1231
12.12.24	Uppgifter om tredje man i säkerhetsregistret	1251
12.12.25	Sökning i säkerhetsregistret	1260
12.12.26	Viss dokumentation i säkerhetsregistret	1262
12.12.27	Längsta tid för behandling av personuppgifter i säkerhetsregistret	1266
12.12.28	Sekretess för uppgifter i säkerhetsregistret och ramen för vårt uppdrag i denna del	1280
12.12.29	Sekretess ska gå före skyldigheten att informera om personuppgiftsincidenter	1293
12.12.30	Förbättrade möjligheter till uppföljning genom att få del av fler uppgifter?	1298
12.13	Samlad integritets- och proportionalitetsbedömning	1320
12.13.1	Inledning	1320
12.13.2	Riskerna för den personliga integriteten	1322
12.13.3	Förslagets proportionalitet	1328

13	Följdändringar.....	1339
13.1	Inledning.....	1339
13.2	Följdändringar med anledning av våra förslag.....	1340
13.2.1	Följdändringar i författningar som direkt omfattas av vårt uppdrag	1340
13.2.2	Ytterligare behov av följdändringar med anledning av ny myndighet	1341
13.2.3	Ytterligare följdändringar med anledning av ny placeringsform	1344
13.2.4	Övriga följdändringar?	1346
14	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	1347
14.1	Inledning och utgångspunkter	1347
14.2	Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inrättande och statliga hem för barn och unga.....	1348
14.3	Övriga förslag med anledningen av reformen	1349
14.4	Övergångsbestämmelser.....	1350
15	Författningskommentar	1355
15.1	Förslaget till lag om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.....	1355
15.2	Förslaget om lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125).....	1376
15.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten ...	1377
15.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn	1378
15.5	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	1380
15.6	Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800).....	1383

15.7	Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)	1395
15.8	Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)	1398
15.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga	1415
15.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården	1427
16	Konsekvensbeskrivningar	1445
16.1	Inledning	1445
16.1.1	Tillämplig reglering	1445
16.1.2	Barns och ungas erfarenheter, förutsättningar och behov	1445
16.1.3	Övriga krav på vår konsekvensbeskrivning	1446
16.2	Konsekvenser för barn och unga	1447
16.2.1	Vårt arbete	1447
16.2.2	Vår bedömning	1448
16.3	Jämställdhet mellan flickor och pojkar samt unga kvinnor och unga män	1451
16.3.1	Vårt arbete	1451
16.3.2	Vår bedömning	1451
16.4	Ekonomiska konsekvenser	1453
16.4.1	Samhällsekonomiska konsekvenser	1453
16.4.2	Ekonomiska konsekvenser för staten	1454
16.4.3	Ekonomiska konsekvenser för regionerna	1471
16.4.4	Ekonomiska konsekvenser för kommunerna	1475
16.4.5	Ekonomiska konsekvenser för företag och andra enskilda	1475
16.4.6	Sammanställning av kostnader	1476
16.4.7	Finansiering	1477
16.4.8	Förslagen om utökade möjligheter till informationsutbyte med andra myndigheter, om informationsutbyte inom myndigheten och om ny dataskyddsreglering	1477

16.5	Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen	1482
16.6	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	1483
16.6.1	Den statliga barn- och ungdomsvården	1483
16.6.2	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet i övrigt	1484
16.7	Övriga konsekvenser	1486
16.7.1	Konsekvenser för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen	1486
16.7.2	Konsekvenser för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt	1487
16.7.3	Konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet	1488
16.7.4	Konsekvenser för de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen..	1489

Särskilt yttrande 1491

Bilagor

Bilaga 1	Kommittédirektiv 2024:13	1497
Bilaga 2	Kommittédirektiv 2025:39	1519
Bilaga 3	Kommittédirektiv 2025:95	1527
Bilaga 4	Klagomålshantering inom låst institutionsvård för barn och unga – ett kunskapsunderlag	1529
Bilaga 5	Enkät till barn och unga på SIS – sammanställning av resultat	1567
Bilaga 6	Barns och ungas röster	1615
Bilaga 7	Intervjuguiden för studiebesök	1631

12 Informationsutbyte, personuppgiftsbehandling och uppföljning vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård

12.1 Inledning

12.1.1 Uppdraget

Genom tilläggsdirektiv i april 2025 beslutades att vårt uppdrag skulle utvidgas. Det tillkommande uppdraget berör sammanfattningsvis personuppgiftsbehandling och sekretessfrågor inom den statliga barn- och ungdomsvården. Inom ramen för vårt uppdrag i denna del ska vi:

- Kartlägga och analysera behovet av att inom den statliga barn- och ungdomsvården kunna ta del av fler uppgifter om barn och unga från andra myndigheter, bland annat hälso- och sjukvården, i syfte att kunna bedriva en mer ändamålsenlig, sammanhållen, trygg och säker vård på de särskilda ungdomshemmen.
- Kartlägga och analysera behovet av att inom den statliga barn- och ungdomsvården kunna behandla fler uppgifter om placerade barn och unga på de särskilda ungdomshemmen i syfte att bättre kunna följa upp verksamhetens resultat och effekter såväl under som efter placering.
- Analysera och ta ställning till förhållandet i fråga om sekretess mellan de olika verksamhetsgrenarna inom myndigheten.
- Utredda och ta ställning till behovet av förändrade regler om personuppgiftsbehandling, i form av till exempel en registerlag. Om sådana nya regler bedöms nödvändiga, även analysera utform-

ningen av en sådan reglering och analysera hur förslagen förhåller sig till regelverken om offentlighet och sekretess.

För samtliga deluppdrag gäller att vi även ska lämna författningsförslag.

Vårt övergripande uppdrag enligt ursprungsdirektiven innebär att vi ska föreslå de åtgärder och lämna de författningsförslag som krävs för att reformera den statliga barn- och ungdomsvården. Syftet med reformen är att stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens vårdande uppdrag och del i vårdkedjan för att säkerställa att barn och unga ges en trygg och kvalitativ vård, skola och behandling.

Flera av de ursprungliga deluppgifterna förutsätter också att den myndighet som ansvarar för den statliga barn- och ungdomsvården ges tillgång till relevanta uppgifter och även har ett rättsligt stöd för att behandla dessa uppgifter på ett ändamålsenligt sätt. Det gäller till exempel att den ansvariga myndigheten enligt våra ursprungsdirektiv ska ha en central roll för kvalitets- och kunskapsutveckling och att det behöver finnas en fungerande uppföljning som ger god överblick över verksamheten och vilka åtgärder som är effektiva för att förhindra missförhållanden. Även uppdraget i de delar som avser olika former av samverkan mellan den statliga barn- och ungdomsvården och regionerna för att säkerställa att barn och unga får den hälso- och sjukvård de är i behov av kräver att den ansvariga myndigheten ges tillgång till relevanta uppgifter om vårdbehov och också har möjlighet att delge andra aktörer dessa uppgifter, när det är nödvändigt. Behovet av att kunna ta del av och behandla uppgifter från andra myndigheter gör sig även gällande för möjligheten att säkerställa en trygg och säker vårdmiljö inom den statliga barn- och ungdomsvården. Utan kunskap om risker och hot är det nämligen inte heller möjligt att vidta adekvata förebyggande åtgärder. Vårt utökade uppdrag utgör följaktligen en del i den övergripande reformen. Det innebär att de övergripande inriktningarna för reformarbetet, som vi redogjort för i avsnitt 6.2, även är aktuella i detta sammanhang.

12.1.2 Begrepp som vi använder i kapitlet

Enskilda

Begreppet enskilda avser i regel både fysiska personer och juridiska personer. I kapitlet avses dock med enskilda genomgående fysiska personer utan att detta anges särskilt, om inte annat uttryckligen anges eller framgår av sammanhanget.

Myndighet

När begreppet myndighet används i kapitlet avses, om inte annat uttryckligen anges eller framgår av sammanhanget, alla myndigheter och övriga organ som vid tillämpningen av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, ska jämföras med myndigheter enligt 2 kap. OSL. Det innebär att med myndighet avses i kapitlet statliga myndigheter, kommuner, regioner och vissa andra aktörer som ska tillämpa offentlighets- och sekretesslagen. Vidare avses med begreppet myndighet även sådana verksamhetsgrenar inom en myndighet när de är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra enligt 8 kap. 2 § OSL.

Kompletterande dataskyddsreglering

Som redan nämnts ingår i vårt uppdrag att ta ställning till behovet av förändrade regler om personuppgiftsbehandling till exempel i form av en registerlag. Begreppet registerlag, eller registerförfattning, har tidigare ofta avsett en författning (i lag eller förordning) som innehåller sektorsspecifika bestämmelser om personuppgiftsbehandling vid en myndighet eller inom en viss sektor och som kompletterar den allmänna dataskyddsregleringen.

Föremålet för en registerlag behöver dock inte vara en myndighets totala uppgiftshantering, utan i stället att ett register ska föras under vissa förutsättningar. Det som avses i våra direktiv bör dock vara överväganden om en ny sektorsspecifik dataskyddsreglering för den statliga barn- och ungdomsvården, snarare än reglering av att ett faktiskt register som den nya ansvariga myndigheten ska ha en skyldighet att föra. Vi har därför valt att använda begreppet kompletterande dataskyddsreglering i stället för begreppet registerlag.

12.1.3 Kapitlets disposition

Uppdraget i denna del aktualiserar delvis andra rättsområden än de som redogörs för i kapitel 3. Här är det i huvudsak bestämmelser som införts till skydd för enskildas personliga integritet, det vill säga sekretess- och dataskyddsreglering som aktualiseras och utgör de rättsliga utgångspunkterna för vårt arbete. I avsnitten 12.2–12.4 redogör vi därför översiktligt för dessa regelverk.

I avsnitt 12.5 redogör vi sedan för de bestämmelser till skydd för enskildas personliga integritet, och andra bestämmelser som aktualiserar personuppgiftsbehandling, som gäller särskilt för den statliga barn- och ungdomsvården.

Därefter redogör vi i avsnitten 12.6–12.11 för våra kartläggningar av behoven av förändrad reglering.

Avsnitten 12.6–12.8 rör behovet av att få del av uppgifter från andra myndigheter, och att kunna behandla dem på ett ändamålsenligt sätt, i syfte att bedriva vård.

Avsnitt 12.9 avser behovet av att utbyta uppgifter mellan självständiga verksamhetsgrenar inom den statliga barn- och ungdomsvården.

Avsnitt 12.10 rör behovet av en mer ändamålsenlig dataskyddsreglering.

Slutligen kartläggs i avsnitt 12.11 behoven av förbättrade möjligheter till uppföljning.

I avsnitt 12.12 redogör vi sedan för våra överväganden och förslag utifrån vårt uppdrag de kartläggningar vi genomfört. Överväganden och förslagen omfattar bland annat:

- Förändringar av de sekretessbrytande bestämmelser som är tillämpliga mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten.
- En uppgiftsskyldighet mellan de självständiga verksamhetsgrenar som kommer att finnas inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård avseende uppgifter som är nödvändiga för att ge vård och behandling.
- En ny lag om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, med tillhörande förordning.

- Ett rättsligt stöd för att i brottsförebyggande syfte, och i ordnings- och säkerhetssyfte, behandla vissa uppgifter om placerade barn och unga, och i undantagsfall även om tredje man, skilt från socialtjänstjournalen i ett särskilt register kallat säkerhetsregistret.
- Ett uppdrag till Statens Institutionsstyrelse, SiS, att beskriva, utvärdera och analysera myndighetens verksamhet med uppföljning efter avslutad vård.

I avsnitt 12.13 redogör vi för vår samlade integritets- och proportionalitetsbedömning.

12.2 Skyddet för den personliga integriteten

12.2.1 Allmänt

Rätten till skydd för privatlivet

Att uppgifter om enskildas personliga förhållanden måste åtnjuta ett skydd i en rättsstat framgår av skyddsreglering för den personliga integriteten både i regeringsformen, RF, och i olika internationella rättsakter.

Rätten till skydd av uppgifter om en fysisk person är en dimension av den grundläggande rätten till respekt för privatlivet, som regleras i flera internationella konventioner till skydd för de mänskliga rättigheterna. Det grundläggande skyddet för privatlivet omfattar vitt skilda aspekter av en persons liv och begreppet kan därför inte ges någon uttömmande definition.¹ Utöver skydd för en persons bostad och kommunikationer garanterar denna rättighet bland annat en rätt till självbestämmande, en rätt till personlig utveckling och ett skydd för den personliga integriteten.

Någon entydig definition av begreppet personlig integritet finns dock inte heller (och därför inte någon entydig definition av vad som kan utgöra en kränkning av den personliga integriteten). I olika lagförarbeten har det uttalats att möjligen kan kränkningar av den personliga integriteten sägas utgöra intrång i den fredade sfär som den

¹ Se Europadomstolens uttalanden i t.ex. López Ribalda m.fl. mot Spanien, mål nr 1874/13 och 8567/13, dom den 17 oktober 2019 och Breyer mot Tyskland, mål nr 50001/12, dom den 30 januari 2020.

enskilde bör vara tillförsäkrad och där oönskade intrång bör kunna avvisas.²

Bestämmelser om sekretess och dataskydd utgör centrala beståndsdelar i skyddet för privatlivet och den personliga integriteten, och i avsnitten 12.3 och 12.4 redogör vi närmare för de regelverken. Nedan ges en kortfattad redogörelse över allmänna grundläggande bestämmelser om skyddet för privatlivet och den personliga integriteten.

FN:s allmänna förklaring

I avsnitt 3.2.1 har vi konstaterat att det internationella arbetet för mänskliga rättigheter tar sin utgångspunkt i den allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som FN antog 1948.

I artikel 12 i FN:s allmänna förklaring anges att ingen får utsättas för godtyckligt ingripande i fråga om privatliv, familj, hem eller korrespondens och inte heller för angrepp på sin heder eller sitt anseende. Vidare anges att var och en har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden och angrepp.

Europakonventionen

I avsnitt 3.2.2 har vi redogjort för att Europakonventionen³ är inkorporerad i svensk rätt och gäller som lag⁴. Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen (2 kap. 19 § RF).

Artikel 8 i Europakonventionen stadgar att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Offentlig myndighet får inte inskränka åtnjutande av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande av ordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter.

² Prop. 2005/06:173 *Översyn av personuppgiftslagen*, s. 15 och prop. 2009/10:80, *En reformerad grundlag*, s. 175.

³ Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

⁴ 1 § lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Artikel 8 ålägger följaktligen stater en förpliktelse att avstå från att göra oproportionerliga intrång i rätten till respekt för privat- och familjelivet. Behandling av uppgifter om enskilda (personuppgiftsbehandling) faller ofta inom bestämmelsens tillämpningsområde.⁵

EU-stadgan

Som vi påpekat i avsnitt 3.2.6 har EU:s medlemsstater antagit Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan) som, sedan Lissabonfördragets ikraftträdande i december 2009, är rättsligt bindande för EU-institutionerna och medlemsstaterna när de tillämpar unionsrätten.⁶

Enligt artikel 7 i EU-stadgan har var och en rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv, sin bostad och kommunikationer.

Av artikel 8 i EU-stadgan framgår vidare att var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne.

Enligt artikel 52.1 i EU-stadgan ska varje begränsning i utövandet av de rättigheter och friheter som erkänns i stadgan vara föreskriven i lag och förenlig med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter. Begränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter.

Regeringsformen

Som vi redogjort för i avsnitt 3.2.7 följer det 1 kap. 2 § RF att det allmänna ska värna den enskildes privat- och familjeliv. Bestämmelsen utgör ett målsättningsstadgande som anger ett viktigt mål för den samhälleliga verksamheten men inte är rättsligt bindande för det allmänna.⁷

I 2 kap. RF finns däremot rättsligt bindande föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter. I 2 kap. 2 § RF föreskrivs att ingen får av det allmänna tvingas att ge till känna sin åskådning i politiskt, reli-

⁵ Se t.ex. Europadomstolens avgörande i *Leander mot Sverige*, mål nr 9248/81, punkt 48, och domstolens avgörande i *S. och Marper mot Förenade kungariket*, mål nr 30562/04 och 30566/04, punkt 103.

⁶ Jfr prop. 2007/08:168 *Lissabonfördraget*, s. 58 och 59.

⁷ Prop. 1975/76:209 om ändring i *regeringsformen*, s. 128.

giöst, kulturellt eller annat sådant hänseende. Vidare anges i 2 kap. 3 § RF att ingen svensk medborgare får utan samtycke antecknas i ett allmänt register enbart på grund av sin politiska åskådning. Av 2 kap. 6 § andra stycket RF framgår att var och en är gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Avgörande för om en åtgärd ska anses innebära övervakning eller kartläggning är inte dess huvudsakliga syfte utan vilken effekt som åtgärden har. Vid bedömningen av vilka åtgärder som kan anses utgöra ett ”betydande intrång” ska både åtgärdens omfattning och arten av det intrång som åtgärden innebär beaktas. Grundlagsskyddet omfattar endast sådana intrång som på grund av åtgärdens intensitet eller omfattning, eller av hänsyn till uppgifternas integritetskänsliga natur eller andra omständigheter, innebär ett betydande ingrepp i den enskildes privata sfär.⁸

Grundlagsskyddet mot betydande intrång i den personliga integriteten får enligt 2 kap. 20 § första stycket RF endast begränsas genom lag. Det är alltså inte möjligt att begränsa skyddet genom förordning. Enligt 2 kap. 21 § RF ställs också krav på att begränsningar endast får göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningar får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Det betyder att en proportionalitetsbedömning ska göras. Av förarbetena framgår att grundlagsskyddet innebär att lagstiftaren tydligt måste redovisa vilka avvägningar som gjorts vid proportionalitetsbedömningen.⁹

12.2.2 Något om rättsstatliga principer och myndigheters informationshantering

Allmänt

I avsnitt 3.3 har vi redogjort för vissa principer som kännetecknar en rättsstat. De principerna är tillämpliga också för myndigheters insamling av och behandling av uppgifter om enskilda, även om det inte uttryckligen framgår av bestämmelserna.

⁸ Prop. 2009/10:80 *En reformerad grundlag*, s. 250.

⁹ Prop. 2009/10:80 *En reformerad grundlag*, s. 177.

Regeringsformen

Som vi redogjort för i avsnitt 3.3.3 är legalitetsprincipen grundlagsfäst genom 1 kap. 1 § RF, som anger att den offentliga makten utövas under lagarna. Bestämmelsen innebär att alla statsorgan vid all maktutövning är skyldiga att följa gällande bestämmelser i grundlagarna och i andra lagar och förordningar. Legalitetsprincipen innebär alltså att myndigheternas maktutövning i vidsträckt mening, även i den mån den förutsätter insamling och annan behandling av uppgifter om enskilda, måste ha stöd i någon av de källor som tillsammans bildar rättsordningen.¹⁰

Enligt 1 kap. 9 § RF ska domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet. I fråga om insamling av uppgifter om enskilda och annan personuppgiftsbehandling bör bestämmelsen anses utgöra ett krav på att sådan inte utförs i större utsträckning eller för andra syften än som är befogat i den verksamhet som myndigheten har att utföra.

Förvaltningslagen

Även enligt 5 § första stycket förvaltningslagen (2017:900), FL, gäller att svenska myndigheter endast får vidta sådana åtgärder som har stöd i rättsordningen. Bestämmelsen, som är tillämplig hos både statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter, måste anses omfatta myndigheters insamling av uppgifter om enskilda och annan personuppgiftsbehandling och innebär i det sammanhanget att endast personuppgiftsbehandling för ändamål som har stöd i rättsordningen är tillåten.

Av 5 § andra och tredje styckena FL framgår att myndigheter i sin verksamhet ska vara sakliga och opartiska, och endast får ingripa i ett enskilt intresse om åtgärden kan antas leda till det avsedda resultatet. Åtgärden får aldrig vara mer långtgående än vad som behövs och får vidtas endast om det avsedda resultatet står i rimligt förhållande till de olägenheter som kan antas uppstå för den som åtgärden riktas mot. Det nyss sagda motsvarar den så kallade proportionalitetsprincipen och innebär bland annat att enskildas rätt till personlig integritet ska vägas mot det allmännas intresse av att genomföra en

¹⁰ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 50.

viss åtgärd. Proportionalitetsbedömningen gör sig gällande vid all personuppgiftsbehandling hos myndigheterna, även sådan som omfattar informationsutbyte med andra myndigheter.

Myndighetsförordningen

Myndighetsförordningen (2007:515) gäller för förvaltningsmyndigheter under regeringen. Av 3 § myndighetsförordningen följer bland annat att myndighetens ledning ansvarar inför regeringen för verksamheten och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt. Ledningens ansvar bör omfatta även den personuppgiftsbehandling som utförs inom myndigheten.

12.3 Offentlighet och sekretess

12.3.1 Offentlighetsprincipen

Rätten att ta del av allmänna handlingar

Offentlighetsprincipen regleras i 2 kap. tryckfrihetsförordningen, förkortad TF, och den principen genomsyrar all offentlig verksamhet i Sverige. Enligt 2 kap. 1 § TF ska var och en ha rätt att ta del av allmänna handlingar. Juridiska personer har samma rätt att ta del av allmänna handlingar som fysiska personer.¹¹

En allmän handling kan vara ett pappersdokument, men i dag rör det sig ofta om en framställning som man kan läsa, avlyssna eller uppfatta på annat sätt med ett tekniskt hjälpmedel (2 kap. 3 § TF). Handlingar är alltså allt som innehåller information av något slag: texter, bilder eller information lagrad på annat sätt, till exempel i en dator eller på ett usb-minne.

En handling är allmän om den förvaras hos en myndighet och enligt särskilda bestämmelser är att anse som inkommen till eller upprättad där (2 kap. 4 § TF). Begreppet myndighet i tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, omfattar samtliga statliga och kommunala organ, inklusive statligt tillsatta kommittéer. Riksdagen och de kommunala beslutande församlingarna omfattas inte av begreppet men de, och vissa andra

¹¹ Jfr RÅ 2003 ref. 83.

organ, jämsställs med myndigheter vid tillämpningen av såväl tryckfrihetsförordningen som offentlighets- och sekretesslagen (2 kap. 5 § TF och 2 kap. 2 § OSL).

Gäller offentlighetsprincipen mellan myndigheter?

Bestämmelserna om handlingsoffentlighet i 2 kap. TF syftar bland annat till att möjliggöra kontroll av den offentliga maktutövningen och reglerar enskildas rätt att från en myndighet få ut allmänna handlingar. Bestämmelserna avser alltså inte tillhandahållande av handlingar myndigheter emellan.¹²

Även om offentlighetsprincipen som den framgår av tryckfrihetsförordningen inte gäller mellan myndigheter finns det i 6 kap. 5 § OSL finns en bestämmelse som innebär att en myndighet på begäran av en annan myndighet ska lämna uppgift som den förfogar över, om inte uppgiften är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets behöriga gång. Det innebär att myndigheter många gånger har en skyldighet att lämna sådana uppgifter som antingen inte är sekretessbelagda, eller som träffas av bestämmelser om undantag från sekretess eller sekretessbrytande bestämmelser, till en annan myndighet, om den andra myndigheten begär det. Den enda vägransgrunden som kan tillämpas är om ett utlämnande skulle hindra arbetets behöriga gång. Högsta förvaltningsdomstolen har uttalat att det till exempel kan vara på grund av att uppgiften inte finns tillgänglig utan en omfattande efterforskning eller en annars mycket krävande arbetsinsats (se HFD 2023 ref. 40).

Skyldigheten att enligt 6 kap. 5 § OSL lämna ut uppgifter som inte är sekretessbelagda till en annan myndighet efter begäran anses utgöra en precisering av den allmänna samverkansskyldighet som gäller för myndigheter enligt förvaltningslagen. Av 8 § FL följer nämligen att en myndighet ska, inom sitt verksamhetsområde, samverka med andra myndigheter, och i rimlig utsträckning hjälpa den enskilde genom att själv inhämta upplysningar eller yttranden från andra myndigheter.

¹² Prop. 1948:230 med förslag till tryckfrihetsförordning m.m., s. 122 och 123. Jfr även prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A s. 323.

12.3.2 Sekretess – begränsningar av rätten att ta del av allmänna handlingar

Allmänt

Rätten att ta del av allmänna handlingar får bara begränsas om det krävs med hänsyn till vissa i 2 kap. 2 § TF angivna grunder, så kallade sekretessgrunder. En sådan begränsning ska anges noga i en bestämmelse i en särskild lag eller, om det anses lämpligare i ett visst fall, i en annan lag som den särskilda lagen hänvisar till. Den särskilda lag som avses är offentlighets- och sekretesslagen. I offentlighets- och sekretesslagen finns alltså bestämmelser som begränsar rätten att ta del av allmänna handlingar (bestämmelser om sekretess) och om den tystnadsplikt som gäller i det allmännas verksamhet.

Med sekretess avses ett förbud att röja en uppgift, vare sig det sker muntligen, genom att lämna ut en allmän handling eller på något annat sätt (3 kap. 1 § OSL). Förbudet att röja uppgifter (det vill säga bestämmelser om sekretess) riktar sig både till myndigheten som sådan och till personer som på grund av anställning eller uppdrag, tjänsteplikt eller annan liknande grund deltar i, eller har deltagit i, myndighetens verksamhet och då fått kännedom om uppgiften (2 kap. 1 § OSL). Om sekretess gäller för en uppgift får den inte heller i övrigt utnyttjas utanför den verksamhet för vilken den är sekretessreglerad (7 kap. 1 § OSL). Sekretess råder alltså både mot enskilda och mot andra myndigheter, vilket framgår av 8 kap. 1 § OSL.

Att rätten att ta del av allmänna handlingar enbart får begränsas på det sätt som anges ovan innebär att myndigheter inte får hemlighålla information som finns i en allmän handling på någon annan grund än att uppgiften är sekretessbelagd i enlighet med offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser.

Otillåtet röjande av en sekretessbelagd uppgift är straffsanktionerat som brott mot tystnadsplikt enligt 20 kap. 3 § brottsbalken. Straffbestämmelsen avser både sådan tystnadsplikt som gäller offentliga funktionärer enligt offentlighets- och sekretesslagen och sådana tystnadsplikter som gäller i enskild verksamhet och följer av andra författningar. Avgörande för straffansvar är att någon obehörigen åsidosätter en lagstadgad tystnadsplikt.

Sekretessens tillämplighet

Sekretess är normalt sett reglerad för ett avgränsat område och gäller vanligtvis för vissa angivna uppgifter, i en viss typ av ärenden eller i en viss typ av verksamhet. En sekretessbestämmelse består i regel av tre huvudsakliga delar som anger förutsättningarna för bestämmelsens tillämplighet; sekretessens föremål, räckvidd och styrka.

Sekretessens *föremål* beskriver för vilken typ av uppgift sekretess gäller. Sekretessens föremål anges genom ordet uppgift tillsammans med en mer eller mindre långtgående precisering, som till exempel uppgift om hälsotillstånd.

Sekretessens *räckvidd* anger var i den offentliga verksamheten bestämmelsen ska tillämpas. De flesta sekretessbestämmelser har en begränsad räckvidd på så sätt att sekretess för uppgiften anges gälla hos en viss myndighet eller inom en viss verksamhet. Några få sekretessbestämmelser gäller utan att räckvidden är begränsad. En uppgift kan då hemlighållas oavsett i vilket ärende, i vilken verksamhet eller hos vilken myndighet den förekommer. Minimiskyddsreglerna till skydd för enskildas personliga integritet (21 kap. OSL) är exempel på sådana bestämmelser.

Sekretessen begränsas också i de flesta fall av ett skaderekvisit som anger sekretessens *styrka*. Det förekommer i huvudsak två slags skaderekvisit, ett rakt och ett omvänt skaderekvisit. Det raka innebär att sekretess föreligger om det kan antas att en viss skada eller ett visst men uppkommer om uppgiften röjs, vilket innebär en svag sekretess. Presumtionen för det raka skaderekvisitet är att offentlighet råder för uppgifterna, det vill säga att det inte finns något förbud mot att röja dem. Vid ett omvänt skaderekvisit gäller däremot att sekretess föreligger om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att skada eller men uppkommer. Bestämmelser med ett omvänt skaderekvisit innebär en starkare sekretess och presumtionen är i stället att sekretess föreligger för uppgifterna. Om en sekretessbestämmelse saknar skaderekvisit är sekretessen absolut. I ett sådant fall ska de uppgifter som omfattas av bestämmelsen hemlighållas utan någon skadeprövning om uppgifterna begärs ut. Sådana bestämmelser har alltså starkast sekretess.

Sekretessens styrka kan också påverkas av om skaderekvisitet är formulerat med ett krav på avsevärd skada eller betydande men för att en uppgift ska omfattas av sekretess, ett så kallat kvalificerat rakt

skaderekvisit. Ett kvalificerat rakt skaderekvisit innebär en extra stark presumtion för att uppgifterna är offentliga.

Det är alltså uppgifternas art eller förekomst i ett visst sammanhang som styr om de ska skyddas av sekretess i ett specifikt fall eller inte. I de olika sekretessbestämmelserna anges i vilka sammanhang som uppgifter kan vara sekretessbelagda och vilka uppgifter som omfattas. Sekretess som exempelvis skyddar uppgifter om en enskilds personliga förhållanden skyddar alltså endast de uppgifter som kan härledas till den enskilda. Om uppgifterna bedöms vara sekretessbelagda är det i allmänhet möjligt att lämna ut avidentifierade uppgifter. Om en avidentifiering inte hindrar att sambandet mellan den enskilda och uppgifterna kan spåras, måste myndigheten dock avstå från att lämna ut den sekretessbelagda handlingen.¹³

Utöver rekvisiten som anger sekretessens föremål, sekretessens räckvidd och sekretessens styrka innehåller många sekretessbestämmelser också begränsningar av den tid som sekretessen för uppgifter i allmänna handlingar högst kan gälla. Sekretesstidernas längd varierar.

Något om sekretess till skydd för enskilda

Offentlighets- och sekretesslagen innehåller bestämmelser till skydd för enskilda

En av de sekretessgrunder som kan ligga till grund för en begränsning av rätten att ta del av allmänna handlingar är skyddet för enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden (2 kap. 2 § 6 TF). Offentlighets- och sekretesslagen omfattar 44 kapitel och i kapitlen 21–40 finns bestämmelser som avser sekretess till skydd för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden. En stor andel av de faktiska bestämmelserna om sekretess rör alltså skyddet för enskilda. Här kan nämnas att kapitel 21 innehåller bestämmelser om sekretess till skydd för uppgift om enskilds personliga förhållanden oavsett i vilket sammanhang uppgiften förekommer, kapitel 25 innehåller bestämmelser om sekretess i verksamhet som avser hälso- och sjukvård med mera och kapitel 26 innehåller bestämmelser om sekretess inom socialtjänst, vid kommunal bostadsförmedling, adoption med mera. Både bestämmelsen i 25 kap. 1 § och 26 kap. 1 § OSL innehåller ett omvänt skaderekvisit som innebär att sekretess är huvudregel och

¹³ Jfr prop. 2008/09:150 *Offentlighets- och sekretesslag*, s. 350 och JO 1984/85 s. 269.

uppgifter får inte röjas om det inte står klart att det kan ske utan att någon lider men. Det innebär att utrymmet för bedömningen att uppgifter *inte* är sekretessbelagda i regel är mycket litet.

Styrkan på den sekretess till skydd för enskilda som föreskrivs inom olika delar av den offentliga sektorn varierar. Inom vissa delar är sekretessen absolut. Det gäller till exempel för uppgift som avser en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden och som kan hänföras till den enskilde i sådan särskild verksamhet hos en myndighet som avser framställning av statistik (statistiksekretessen, 24 kap. 8 § OSL). I andra sammanhang är uppgifter om enskilda sekretessbelagda endast om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs, till exempel i verksamhet som avser folkbokföringen eller annan liknande registrering av befolkningen (folkbokföringssekretessen, 22 kap. 1 § första stycket OSL).

Sekretessens styrka är dock inte alltid genomgående i en särskild verksamhet. Som vi nyss konstaterat innebär 26 kap. 1 § OSL att det som utgångspunkt föreligger en presumtion för sekretess för uppgifter om enskilda inom socialtjänsten. Motsatsvis gäller dock enligt 26 kap. 7 § OSL ingen sekretess alls för beslut om vård utan samtycke, till exempel om att omedelbart omhänderta ett barn med stöd av tvångsvårdslagstiftningen. Sådana beslut är alltså alltid offentliga.

Samtycke ...

Huvudregeln vad gäller sekretess till skydd för enskilda är att den enskilde "äger" sekretessen. Det innebär att sekretessen i regel inte gäller i förhållande till honom eller henne själv (se 12 kap. 1 § OSL) och att hon eller han kan bestämma att den inte ska gälla i förhållande till någon annan genom att helt eller delvis häva sekretessen (se 12 kap. 2 § första stycket OSL). Det är till exempel vanligt att enskilda ger sitt samtycke till att en myndighet inom hälso- och sjukvården lämnar uppgifter till en annan sådan myndighet i vård- och behandlingssyfte. När samtycke har lämnats till att en sekretessskyddad uppgift lämnas till en person eller en myndighet utgör ett utlämnande som omfattas av samtycket inte ett otillåtet röjande.

Bestämmelsen i 12 kap. 2 § OSL innebär alltså att en enskild kan häva (också benämnt efterge) sekretessen i förhållande till en annan enskild eller till en myndighet. Det finns inga formkrav på ett sådant

samtycke utan det kan i regel ges muntligt och behöver inte vara skriftligt. Riksdagens ombudsmän, även kallad Justitieombudsmannen, förkortad JO, har dock i flera beslut uttalat att en myndighet bör begära in ett uttryckligt och skriftligt samtycke när det rör sig om utlämnande av känsliga uppgifter, till exempel inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården.¹⁴

Av förarbetena till bestämmelsen i 12 kap. 2 § OSL framgår att ett samtycke kan ges i förväg med tanke på en kommande situation. Även om det inte framgår av offentlighets- och sekretesslagen får dock ett samtycke inte ges ett så generellt innehåll att den enskilde allmänt förklarar sig avstå från sekretesskyddet hos en viss myndighet eller tjänsteman. För det fall att någon avtvingas ett sådant generellt samtycke kan samtycket bedömas sakna rättslig giltighet.¹⁵ Ett samtycke bör vidare inte medföra att den enskilde lämnar ett medgivande som går längre än vad som behövs för myndighetens verksamhet. Den person som tar emot samtycket bör försäkra sig om att detta inte får större räckvidd än vad den enskilde har insett eller velat.¹⁶

Om sekretess till skydd för enskilda enligt offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser gäller eller inte är alltså en fråga som den enskilde själv kan bestämma över i de allra flesta fall, så länge samtycket inte är framtvingat eller alltför generellt utformat. Det nyss sagda gäller dock inte i de situationer där sekretessen bryts av en sekretessbrytande bestämmelse, till exempel en uppgiftsskyldighet mellan två myndigheter, se vidare nedan.

... och sekretess till skydd för barn

Det som nyss sagts om samtycke förutsätter att det är den som förfogar över sekretessen som lämnar samtycket. Av 12 kap. 3 § OSL framgår följande vad gäller sekretess till skydd för uppgifter om barn:

Sekretess till skydd för en enskild gäller, om den enskilde är underårig, även i förhållande till dennes vårdnadshavare. Sekretessen gäller dock inte i förhållande till vårdnadshavaren i den utsträckning denne enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör den underåriges personliga angelägenheter, såvida inte

¹⁴ Se JO 1990/91 s. 366, JO 2016/17 s. 224 och JO:s beslut i ärende med dnr 5255-2019.

¹⁵ Se prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A s. 330 och 331.

¹⁶ Jfr t.ex. JO 2017/18 s. 99 och JO 2017/18 s. 286.

1. det kan antas att den underårige lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren, eller
2. det annars anges i offentlighets- och sekretesslagen.

Om sekretess inte gäller i förhållande till vårdnadshavaren förfogar denne enligt 2 § ensam eller, beroende på den underåriges ålder och mognad, tillsammans med den underårige över sekretessen till skydd för den underårige.

Vad gäller sekretess för uppgifter om barn kan sådan sekretess alltså även gälla i förhållande till barnets vårdnadshavare. Som utgångspunkt förfogar dock en vårdnadshavare ensam eller, beroende på barnets ålder och mognad, tillsammans med barnet över sekretessen till skydd för barnet i frågor som vårdnadshavaren har en rätt och skyldighet att bestämma i. Det innebär att om ett barn på grund av bristande mognad saknar förmåga till bedömning av sekretessfrågan krävs det att vårdnadshavaren samtycker till ett utlämnande av sekretessbelagda uppgifter rörande barnet. Vårdnadshavarens samtycke är i ett sådant fall också ensamt tillräckligt för att uppgifterna ska få lämnas ut. När det gäller barn i tonåren är dock, beroende på ålder och utveckling, barnets eget samtycke många gånger tillräckligt. I vissa fall bör dock samtycke krävas *både* från barnet *och* hans eller hennes vårdnadshavare.¹⁷

Vid vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, gäller därutöver att socialnämnden får bestämma om barnets eller den unges personliga förhållanden i den utsträckning det behövs för att genomföra vården (se 11 § fjärde stycket LVU). Det görs i detta sammanhang ingen skillnad på barn och unga och bestämmelsen omfattar enligt sin ordalydelse både barn och unga personer.¹⁸

Sekretessbrytande bestämmelser

Behovet av att utbyta uppgifter

Många av bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen innebär att uppgifter om enskilda omfattas av sekretess med ett omvänt skaderekvisit, det vill säga en presumtion för att uppgiften inte får

¹⁷ Se prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A s. 330 och prop. 2008/09:150 Offentlighets- och sekretesslag, s. 331 och 332.

¹⁸ Se regeringens lagrådsremiss den 19 mars 2026, *För barns rättighet och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*, s. 241.

röjas utanför det sammanhang där uppgiften förekommer. Det innebär bland annat att utrymmet för en myndighet att lämna ut uppgifter till en enskild eller en annan myndighet ofta är förhållandevis litet. Möjligheten att utbyta uppgifter utgör dock en viktig förutsättning för att myndigheterna ska kunna utföra sina respektive verksamheter och för en fungerande samverkan mellan myndigheter i övrigt. Det är därför nödvändigt att vissa uppgifter som annars hade varit sekretessbelagda ändå kan utbytas.¹⁹ I offentlighets- och sekretesslagen finns därför ett flertal bestämmelser med innebörden sekretess inte hindrar att uppgifter lämnas mellan myndigheter eller lämnas till enskilda.

Några centrala bestämmelser i 10 kap. OSL

I 10 kap. OSL finns ett flertal sekretessbrytande bestämmelser som innebär att sekretess inte hindrar att uppgifter under vissa förutsättningar lämnas ut till enskilda eller andra myndigheter. Bestämmelserna i 10 kap. OSL utgörs såväl av reglering av utlämnande för vissa särskilt angivna syften, som generella sekretessbrytande bestämmelser som möjliggör utlämnande av uppgifter till såväl enskilda som myndigheter. Av de bestämmelser som finns i 10 kap. OSL kan följande nämnas.

- Samtycke

Av 10 kap. 1 § OSL framgår att sekretess till skydd för en enskild, med vissa begränsningar, inte hindrar att en uppgift lämnas till en enskild eller till en annan myndighet, om den enskilde samtycker till det.

- Nödvändigt utlämnande

Enligt 10 kap. 2 § OSL hindrar inte sekretess att en myndighet lämnar ut uppgift om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sitt uppdrag, så kallat nödvändigt uppgiftslämnande. Bestämmelsen i 10 kap. 2 § OSL ska tolkas restriktivt och avsikten är inte att man enbart av effektivitetsskäl ska kunna bryta sekretessen. Sekretessen får brytas endast i de fall, då det är en nød-

¹⁹ Jfr prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A s. 89.

vändig förutsättning att en sekretessbelagd uppgift lämnas ut för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra de uppgifter som åligger den.²⁰

- Partsinsyn

Av 10 kap. 3 § första stycket OSL följer att sekretess inte hindrar att en enskild eller en myndighet som är part i ett mål eller ärende hos domstol eller annan myndighet och som på grund av sin partsställning har rätt till insyn i handläggningen, tar del av en handling eller annat material i målet eller ärendet. En sådan handling eller ett sådant material får dock inte lämnas ut till parten i den utsträckning det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. I sådana fall ska myndigheten på annat sätt lämna parten upplysning om vad materialet innehåller i den utsträckning det behövs för att parten ska kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen ska skydda.

- Brottsbekämpning med mera

Enligt 10 kap. 15 a § OSL hindrar inte sekretess enligt 21–40 kap. OSL (det vill säga sekretess till skydd för enskilda) att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om det behövs för att

1. förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet,
2. utreda brott,
3. förebygga eller förhindra att en ekonomisk förmån, ett ekonomiskt stöd, en skatt eller en avgift beslutas, betalas ut eller tillgodoses felaktigt eller med ett för högt eller ett för lågt belopp,
4. upptäcka eller utreda sådant som avses i 3, eller
5. förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda fusk och överträdelser av regler, villkor i beslut eller avtal.

En uppgift får dock inte lämnas ut med stöd av bestämmelsen om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Viss sekretess är dessutom undantagen bestämmelsens tillämpningsområde,

²⁰ Se prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A s. 465.

bland annat hälso- och sjukvårdssekretessen enligt 25 kap. 1–5 och 8 §§ OSL.

- Generalklausulen

Enligt den så kallade generalklausulen, 10 kap. 27 § första stycket OSL, får en sekretessbelagd uppgift lämnas till en myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Av paragrafens andra stycke framgår att generalklausulen inte gäller i fråga om bland annat hälso- och sjukvårdssekretess och socialtjänstsekretess. Av paragrafens tredje stycke framgår även att generalklausulen inte gäller om utlämnandet strider mot lag eller förordning.

- Uppgiftsskyldigheter

Enligt 10 kap. 28 § OSL hindrar inte sekretess att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om det finns en uppgiftsskyldighet som följer av lag eller förordning. Sekretess bryts alltså endast om det rör sig om en skyldighet att lämna uppgifter, det vill säga att det i lag eller förordning framgår att en uppgift *ska* lämnas ut. En bestämmelse om att en uppgift *får* lämnas ut bryter alltså inte sekretess.

Sekretess gäller både mellan myndigheter och mellan självständiga verksamhetsgrenar inom en myndighet

Som vi nämnt ovan gäller sekretess både mot enskilda och mot andra myndigheter, vilket framgår av 8 kap. 1 § OSL.

En myndighet kan dock bedriva flera olika verksamheter och om verksamhetsgrenarna är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra kan sekretess även råda *inom* en myndighet. Detta framgår av 8 kap. 2 § OSL. Vad som utgör en självständig verksamhetsgren är dock inte alltid självklart och frågan har varit föremål för överväganden i flera olika lagstiftningsärenden. Av förarbetena till offentlighets- och sekretesslagen framgår att om olika delar av myndighetens verksamhet ska tillämpa sinsemellan helt olika ”set av sekretessbestämmelser” är det fråga om olika verksamhetsgrenar i sekretesshänseende. Det måste också göras en bedömning av om verksamheterna har organi-

serats på ett sådant sätt att de förhåller sig självständigt till varandra.²¹ Ett exempel är Skatteverket där beskattningsverksamheten utgör en självständig verksamhetsgren, och folkbokföringsverksamheten en annan.

Om verksamhetsgrenarna är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra räknas de som olika myndigheter vid tillämpningen både av tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen (2 kap. 11 § TF och redan nämnda 8 kap. 2 § OSL). Det innebär bland annat att en handling som skickas mellan de olika verksamhetsgrenarna blir en allmän handling, vilket i sin tur innebär att bestämmelser om sekretess gäller på samma sätt mellan självständiga verksamhetsgrenar inom en myndighet som mellan två olika myndigheter. Ett myndighetsorgans självständighet kan dock vara begränsad till vissa särskilda situationer eller ärenden.²²

12.3.3 Tystnadsplikt i enskilt bedriven verksamhet

Offentlighets- och sekretesslagen gäller enbart i det allmännas verksamhet. Inom såväl hälso- och sjukvården som socialtjänsten finns det dock en stor andel enskilda aktörer.

Inom den enskilt bedrivna hälso- och sjukvården finns dock en lagstadgad tystnadsplikt som regleras i 6 kap. 12–16 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659) som i grova drag motsvarar den sekretess som gäller inom det allmännas verksamhet på området.

I 16 kap. 11 § socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL, regleras tystnadsplikt för enskilt bedriven verksamhet inom socialtjänsten. Av bestämmelsen framgår att den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avser insatser enligt lagen får inte obehörigen röja vad han eller hon då har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

²¹ Prop. 2008/09:150 *Offentlighets- och sekretesslag*, s. 356–360.

²² Prop. 1975/76:160 *om nya grundlagsbestämmelser angående allmänna handlingars offentlighet*, s.152. Jfr även SOU 2003:99 *Ny sekretesslag*, s. 254–259.

12.3.4 Något om digitaliseringen och bestämmelser om offentlighet och sekretess

Den snabba tekniska utvecklingen och framväxten av det internationella informationssamhället har medfört en alltmer omfattande digital hantering av personuppgifter och annan data, såväl inom offentlig som privat sektor. I Sverige har regeringen också sedan länge haft det uttalade målet att landet ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter.²³ Arbetet med att öka effektiviteten i myndigheternas verksamhet, med samverkan mellan myndigheter och med att ge medborgarna en förbättrad service är därför i princip helt inriktat på att det ska ske på elektronisk väg.²⁴ Regeringen har också uttalat att det i dagsläget mer eller mindre regelmässigt bör anses vara nödvändigt att använda tekniska hjälpmedel och därmed behandla personuppgifter på automatisk väg, eftersom en manuell informationshantering inte utgör ett realistiskt alternativ för vare sig myndigheter eller företag.²⁵

Offentliga aktörer, till exempel statliga myndigheter som SiS, hanterar följaktligen ofta stora mängder uppgifter som rör enskilda fysiska och juridiska personer digitalt. Det innebär att allmänna handlingar i allt större utsträckning är digitala och att informationsutbyte mellan myndigheter och mellan myndigheter och enskilda i allt högre grad sker digitalt snarare än via pappersbrev.

Rent generellt kan sägas att om uppgifter om enskilda behandlas för ett annat ändamål än vad som avsetts eller om de hanteras av någon som inte borde ha tillgång till uppgifterna kan det utgöra ett oönskat intrång i den personliga integriteten. Det är bland annat därför bestämmelserna i 21–40 kap. OSL (sekretess till skydd för enskilda) har införts.²⁶ Om uppgifterna dessutom behandlas med digital teknik – som ofta är fallet i dag – kan det innebära särskilda och tillkommande risker ur ett integritetssperspektiv. Den digitala tekniken gör det nämligen möjligt att på ett enkelt sätt både samla in, sammanställa och sprida mycket stora mängder information.

I dag skyddas enskildas personliga integritet därför inte enbart av bestämmelser om sekretess, utan även av det dataskyddsrättsliga regelverket. De båda regelverken tillämpas parallellt och samspelar

²³ Se bl.a. budgetpropositionen för 2012, prop. 2011/12:1 utg. omr. 22, s. 84.

²⁴ SOU 2015:39 *Myndighetsdatalog*, s. 175.

²⁵ Prop. 2017/18:1055 *Ny dataskyddslag*, s. 47.

²⁶ Jfr prop. 1979/80:2 *med förslag till sekretesslag m.m.*, Del A s. 90.

ofta. I svensk rätt betraktas sekretessbestämmelser som en viktig del av det nationella skyddet för personuppgifter.²⁷ Sekretessbestämmelser kan till exempel utgöra en del av de rättsliga skyddsåtgärder som gör att en myndighets personuppgiftsbehandling framstår som proportionerlig ur ett dataskyddsrätligt perspektiv, se vidare avsnitt 12.13.3.

12.4 Dataskyddslagstiftningen

12.4.1 Dataskyddsförordningen

Allmänt om dataskyddsförordningen

EU:s dataskyddsförordning²⁸ i fortsättningen enbart kallad dataskyddsförordningen, utgör sedan den började tillämpas den 25 maj 2018 en generell reglering för behandling av personuppgifter inom EU, som ersatte 1995 års dataskyddsdirektiv²⁹. Förordningen syftar enligt artikel 1 till att skydda fysiska personers grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras rätt till skydd av personuppgifter.

För att säkerställa att EU-lagstiftningen ger samma skydd för alla medborgare inom hela EU har bestämmelser som finns i en EU-förordning företräde framför nationella lagar.³⁰

Dataskyddsförordningen ska alltså tillämpas av både enskilda och myndigheter precis som om bestämmelserna i förordningen hade funnits i en svensk författning. Det innebär att den primära regleringen avseende personuppgiftsbehandling inom svenska myndigheter i dag finns i dataskyddsförordningen. Förordningen innebär i många avseenden en förändring i förhållande till 1995 års dataskyddsdirektiv, och ställer framför allt högre krav på personuppgiftsansvariga myndigheter än tidigare.³¹

²⁷ Jfr prop. 2021/22:272 *Statens stöd till trossamfund samt demokrativillkor vid stöd till civilsamhället*, s. 133

²⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

²⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

³⁰ Se bl.a. EU-domstolens dom den 15 juli 1964, *Flaminio Costa mot E.N.E.L.*, mål 6/64.

³¹ Jfr SOU 2023:100 *Framtiden dataskydd – Vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogden*, s. 324–327.

Dataskyddsförordningens innehåll – centrala delar

Tillämpning

Förordningen ska enligt artikel 2.1 tillämpas på behandling av personuppgifter som helt eller delvis sker på automatisk väg och på annan behandling än automatisk av personuppgifter som ingår i eller kommer att ingå i ett register³².

Personuppgifter definieras i artikel 4.1 dataskyddsförordningen som varje upplysning som avser en identifierad eller identifierbar fysisk person. En identifierbar fysisk person är en person som direkt eller indirekt kan identifieras särskilt med hänvisning till en identifierare som ett namn, ett identifikationsnummer, en lokaliseringuppgift eller onlineidentifikatorer eller en eller flera faktorer som är specifika för den fysiska personens fysiska, fysiologiska, genetiska, psykiska ekonomiska, kulturella eller sociala identitet. Förordningens bestämmelser gäller dock enligt artikel 4.2 inte vid behandling av uppgifter om avlidna personer och om juridiska personer.

Med behandling avses enligt artikel 4.2 en åtgärd eller kombination av åtgärder beträffande personuppgifter eller uppsättningar av personuppgifter, oberoende av om de utförs automatiserat eller ej, såsom insamling, registrering, organisering, strukturering, lagring, bearbetning eller ändring, framtagning, läsning, användning, utlämning genom överföring, spridning eller tillhandahållande på annat sätt, justering eller sammanförande, begränsning, radering eller förstöring.

Förordningens bestämmelser gäller dock enligt artikel 2.2. d inte för behandling av personuppgifter som behöriga myndigheter utför i syfte att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, i vilket även ingår att skydda mot samt förebygga och förhindra hot mot den allmänna säkerheten. Sådan behandling regleras i stället på EU-nivå i det så kallade dataskyddsdirektivet³³, se vidare avsnitt 12.4.4.

³² Med register avses enligt artikel 4.6 en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgänglig enligt särskilda kriterier, oavsett om samlingen är centraliserad, decentraliserad eller spridd på grundval av funktionella eller geografiska förhållanden.

³³ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF.

Behandling av personuppgifter om barn

I dataskyddsförordningen finns inga särskilda bestämmelser som särskilt gäller vid myndigheters behandling av personuppgifter om barn. Det ställs dock särskilda krav på personuppgiftsansvariga när det rör till exempel information till barn och vid bedömning av vilka risker behandling av personuppgifter om barn kan innebära.

Av skäl 38 till förordningen framgår bland annat att barns personuppgifter förtjänar särskilt skydd, eftersom barn kan vara mindre medvetna om berörda risker, följder och skyddsåtgärder samt om sina rättigheter när det gäller behandling av personuppgifter. Av skäl 58 framgår även att eftersom barn förtjänar särskilt skydd, bör all information och kommunikation som riktar sig till barn utformas på ett tydligt och enkelt språk som barnet lätt kan förstå. Det kan också nämnas att den nationella tillsynsmyndigheten enligt artikel 57.1 b har ett särskilt ansvar för att öka barns medvetenhet om och förståelse för risker, regler, skyddsåtgärder och rättigheter i fråga om behandling. I Sverige är det Integritetsskyddsmyndigheten, IMY, som är nationell tillsynsmyndighet.³⁴

Personuppgiftsansvar

Enligt artikel 4.7 dataskyddsförordningen avses med personuppgiftsansvarig en fysisk eller juridisk person, offentlig myndighet, institution eller annat organ som ensamt eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen och medlen för behandlingen av personuppgifter. Av samma bestämmelser framgår att om ändamålen och medlen för behandlingen bestäms av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt kan den personuppgiftsansvarige eller de särskilda kriterierna för hur denne ska utses föreskrivas i unionsrätten eller i medlemsstaternas nationella rätt.

Personuppgiftsansvar är ett centralt begrepp i dataskyddsförordningen och den som är personuppgiftsansvarig åläggs en stor mängd skyldigheter. Enligt artikel 5.2 är det till exempel den personuppgiftsansvarige som ska ansvara för och kunna visa att de grundläggande principerna som gäller för all behandling (se nedan) efterlevs. Bestäm-

³⁴ Detta framgår av 3 § förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

melsen ger uttryck för den så kallade ansvarsprincipen, som är genomgående i hela förordningen.

Grundläggande principer

För all behandling av personuppgifter gäller enligt dataskyddsförordningen ett antal grundläggande principer som måste följas. Principerna framgår av artikel 5.1. Det är den personuppgiftsansvarige som ska ansvara för och kunna visa att de grundläggande principerna efterlevs, vilket framgår av artikel 5.2 (ansvarsprincipen). De grundläggande principerna är följande:

- a) Uppgifterna ska behandlas på ett lagligt, korrekt och öppet sätt i förhållande till den registrerade (*laglighet, korrekthet och öppenhet*).
- b) Uppgifterna ska samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. Ytterligare behandling för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål i enlighet med artikel 89.1 ska inte anses vara oförenlig med de ursprungliga ändamålen (*ändamålsbegränsning*, även kallat *finalitetsprincipen*).
- c) Uppgifterna ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas (*uppgiftsminimering*).
- d) Uppgifterna ska vara korrekta och om nödvändigt uppdaterade. Alla rimliga åtgärder måste vidtas för att säkerställa att personuppgifter som är felaktiga i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas raderas eller rättas utan dröjsmål (*korrekthet*).
- e) Uppgifterna får inte förvaras i en form som möjliggör identifiering av den registrerade under en längre tid än vad som är nödvändigt för de ändamål för vilka personuppgifterna behandlas. Personuppgifter får lagras under längre perioder i den mån som personuppgifterna enbart behandlas för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål i enlighet med artikel 89.1, under förutsättning att de lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder som krävs enligt

dataskyddsförordningen genomförs för att säkerställa den registrerades rättigheter och friheter (*lagringsminimering*).

- f) Uppgifterna ska behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling och mot förlust, förstöring eller skada genom olyckshändelse, med användning av lämpliga tekniska eller organisatoriska åtgärder (*integritet och konfidentialitet*).

Rättslig grund

För att behandling av personuppgifter över huvud taget ska vara laglig enligt dataskyddsförordningen krävs att något av de villkor som anges i artikel 6.1 är uppfyllda. Det innebär att en behandling är otillåten om den inte vilar på en rättslig grund enligt dataskyddsförordningen. De rättsliga grunder som i huvudsak aktualiseras för myndigheter är behandling som är *nödvändig* för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige och behandling som är *nödvändig* för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning, artikel 6.1 c och e.

Det unionsrättsliga begreppet nödvändigt har dock inte samma strikta innebörd som det svenska ordet nödvändigt, det vill säga att någonting absolut fordras eller inte kan underlåtas. Trots att en arbetsuppgift skulle kunna utföras utan att personuppgifter behandlas på visst sätt så kan behandlingen anses nödvändig redan om den innebär effektivitetsvinster.³⁵

Den grund för behandling av personuppgifter som avser rättslig förpliktelse (artikel 6.1 c) eller uppgift av allmänt intresse eller myndig hetsutövning (artikel 6.1 e) ska enligt artikel 6.3 första stycket fastställas i enlighet med unionsrätten, eller en medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av. Syftet med behandlingen ska enligt artikel 6.3 andra stycket fastställas i den rättsliga grunden eller, i fråga om behandling enligt artikel 6.1 e, vara nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning.

Enligt dataskyddsförordningen är det alltså lagstiftarens sak att genom lagstiftning tillhandahålla den rättsliga grunden för myndig-

³⁵ EU-domstolens dom den 16 december 2008 i mål C-524/06, Heinz Huber mot Bundesrepublik Deutschland och prop. 2017/18:105, *Ny dataskyddslag*, s. 46 och 47.

heters behandling av personuppgifter, vilket uttrycks i skäl 47 till förordningen. Dataskyddsförordningens krav på att all behandling måste ha en rättslig grund innebär att den materiella och processuella verksamhetsreglering som styr en myndighets uppgifter också styr för vilka ändamål myndigheten får behandla personuppgifter. Den rättsliga grund som myndigheterna kan basera sin personuppgiftsbehandling på, det vill säga den materiella och processuella verksamhetsregleringen, begränsar därmed även för vilka ändamål personuppgifter får behandlas. Det finns följaktligen en nära koppling mellan den materiella och processuella verksamhetsregleringen och de ändamål för behandling som kan bli aktuella inom en myndighet.

Dataskyddsförordningens grundläggande princip om uppgiftsminimering och bestämmelser om rättslig grund utgör sammantaget ett förbud mot att en myndighet samlar in personuppgifter för obestämda framtida behov, för att uppgifterna kan komma till nytta i framtiden eller för att skaffa fram information om förhållanden som saknar betydelse för, eller är överflödiga i förhållande till, myndighetens behov av att kunna utföra sin författningsreglerade verksamhet.³⁶

Proportionalitetskravet

Unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt som utgör den rättsliga grunden för myndigheters personuppgiftsbehandling ska enligt artikel 6.3 dataskyddsförordningen uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas.

Regeringen har uttalat att kravet på proportionalitet i detta sammanhang motsvarar det krav som Europakonventionen ställer på lagstiftaren i en rättsstat. Enligt 2 kap. 19 § RF gäller att lagar och andra föreskrifter inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen. Enligt regeringen borde det därför vara mycket ovanligt att svensk rätt inte uppfyller Europakonventionens krav. Mot denna bakgrund borde utgångspunkten enligt regeringen vara att även dataskyddsförordningens motsvarande krav är uppfyllt i fråga om de rättsliga förpliktelser, uppgifter av allmänt intresse och den myndighetsutövning som fastställs i enlighet med svensk rätt.³⁷

³⁶ Jfr SOU 2023:100 *Framtidens dataskydd – Vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogden*, s. 564 och 565.

³⁷ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 50.

Av skäl 41 till dataskyddsförordningen framgår vidare att den rättsliga grunden bör vara tydlig och precis och dess tillämpning förutsägbar för dem som omfattas av den, i enlighet med rättspraxis vid Europeiska unionens domstol och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Även detta krav är ett uttryck för legalitetsprincipen och utgör därför inte någon nyhet inom den svenska offentliga förvaltningen. Vilken grad av tydlighet och precision som krävs i fråga om den rättsliga grunden för att en viss behandling av personuppgifter ska anses vara nödvändig måste dock bedömas från fall till fall, utifrån behandlingens och verksamhetens karaktär.³⁸

Känsliga personuppgifter

För behandling av särskilda kategorier av uppgifter, så kallade känsliga personuppgifter, gäller enligt dataskyddsförordningen stränga krav. Som huvudregel är behandling av personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening och behandling av genetiska uppgifter, biometriskas uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning förbjuden enligt artikel 9.1.

Det finns vissa undantag från förbudet mot behandling av känsliga personuppgifter. Förbudet ska exempelvis enligt artikel 9.2 g inte tillämpas om behandlingen är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, vilken ska stå i proportion till det eftersträlvade syftet, vara förenligt med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen.

Förbudet ska enligt artikel 9.2 h inte heller tillämpas om behandlingen är nödvändig av skäl som hör samman med förebyggande hälso- och sjukvård och yrkesmedicin, bedömningen av en arbetstagares arbetskapacitet, medicinska diagnoser, tillhandahållande av hälso- och sjukvård, behandling, social omsorg eller förvaltning av hälso- och sjukvårdstjänster och social omsorg och av deras system, på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt eller enligt avtal med yrkesverksamma på hälsoområdet. Det nyss sagda

³⁸ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 51.

gäller dock endast under förutsättning att de villkor och skyddsåtgärder som avses i artikel 9. 3 är uppfyllda.

Enligt artikel 9.3 får känsliga personuppgifter behandlas för de ändamål som avses i artikel 9. 2 h när uppgifterna behandlas av eller under ansvar av en yrkesutövare som omfattas av tystnadsplikt enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt eller bestämmelser som fastställs av nationella behöriga organ eller av en annan person som också omfattas av tystnadsplikt enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt eller bestämmelser som fastställs av nationella behöriga organ.

Vad gäller behandlingen av genetiska eller biometriska uppgifter, eller uppgifter om hälsa, får medlemsstaterna enligt artikel 9.4 behålla eller införa ytterligare villkor och begränsningar än de som framgår av artikeln. Definitioner av genetiska och biometriska uppgifter samt uppgifter om hälsa finns i artikel 4.13, 4.14 och 4.15 i dataskyddsförordningen.

Uppgifter om fällande domar i brottmål med mera

I artikel 10 dataskyddsförordningen finns det särskilda bestämmelser om behandling av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål samt lagöverträdelser som innefattar brott eller därmed sammanhängande säkerhetsåtgärder. Behandling av sådana personuppgifter får endast utföras under kontroll av en myndighet eller då behandling är tillåten enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, där lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter fastställs. Ett fullständigt register över fällande domar i brottmål får enligt artikel 10 endast föras under kontroll av en myndighet. Om en uppgift om en fällande dom i brottmål eller lagöverträdelse som innefattar brott även utgör en känslig personuppgift, gäller däröver de särskilda krav som gäller för behandling av sådana uppgifter.

Nationella identifikationsnummer

Enligt artikel 87 får medlemsstaterna närmare bestämma på vilka särskilda villkor ett nationellt identifikationsnummer eller något annat vedertaget sätt för identifiering får behandlas. Ett nationellt identifikationsnummer eller ett annat vedertaget sätt för identifiering

ska i sådana fall endast användas med iakttagande av lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter enligt dataskyddsförordningen.

De registrerades rättigheter

Dataskyddsförordningen innehåller ett antal rättigheter för de enskilda vars personuppgifter behandlas (de registrerade). Den registrerade har bland annat rätt att få omfattande information från den personuppgiftsansvarige.

Informationen och kommunikationen ska enligt artikel 12 vara klar och tydlig och de villkor som ska gälla för utövandet av den registrerades rättigheter ska vara klara och tydliga, i synnerhet för information som är särskilt riktad till barn.

Informationen som enligt artikel 13.1 c ska tillhandahållas om personuppgifterna samlas in från den registrerade är bland annat ändamålen med den behandling för vilken personuppgifterna är avsedda och den rättsliga grunden för behandlingen. Om den personuppgiftsansvarige avser att ytterligare behandla uppgifterna för ett annat syfte än för vilket de insamlades, ska den personuppgiftsansvarige före denna ytterligare behandling ge den registrerade information om detta andra syfte, om den registrerade inte redan förfogar över informationen (artikel 13.3 och 13.4).

Om information inte erhållits från den registrerade gäller enligt artikel 14 som utgångspunkt samma krav på information om bland annat ändamålen och den rättsliga grunden för behandlingen. Undantag görs dock bland annat för erhållande eller utlämnande av uppgifter som uttryckligen föreskrivs genom unionsrätten eller genom en medlemsstats nationella rätt som den registrerade omfattas av och som fastställer lämpliga åtgärder för att skydda den registrerades berättigade intressen (artikel 14.5 c).

Den registrerade kan också begära registerutdrag med information om bland annat vilka kategorier av uppgifter som behandlas om honom eller henne och ändamålet med behandlingen (artikel 15). Något undantag från enskildas rätt till registerutdrag finns inte i den artikeln.

Vidare har den registrerade rätt att begära att få uppgifter rättade eller raderade eller att behandlingen ska begränsas (artiklarna 16–18). Enligt artikel 21.1 har den registrerade också rätt att göra invändningar

mot personuppgiftsbehandling som grundar sig på bland annat artikel 6.1 e (det vill säga uppgift av allmänt intresse eller myndighetsutövning).

Den registrerade ska även ha rätt att inte bli föremål för ett beslut som enbart grundas på automatiserad behandling, inbegripet profilering³⁹, om beslutet har rättsliga följder eller på liknande sätt i betydande grad påverkar den registrerade (artikel 22).

Med personuppgiftsincident avses enligt dataskyddsförordningen en säkerhetsincident som leder till oavsiktlig eller olaglig förstöring, förlust eller ändring eller till obehörigt röjande av eller obehörig åtkomst till de personuppgifter som överförts, lagrats eller på annat sätt behandlats (se artikel 4.12) Om en personuppgiftsincident sannolikt leder till en hög risk för fysiska personers rättigheter och friheter, ska den personuppgiftsansvarige utan onödigt dröjsmål informera den registrerade om personuppgiftsincidenten (artikel 34).

Begränsningar av de registrerades rättigheter

De rättigheter som tillkommer de registrerade kan enligt artikel 23.1 begränsas under vissa förutsättningar. I unionsrätten eller en medlemsstats nationella rätt ska det enligt den artikeln vara möjligt att införa en lag stiftningsåtgärd som begränsar tillämpningsområdet för de skyldigheter och rättigheter som föreskrivs i artiklarna 12–22 och 34, samt artikel 5 i den mån dess bestämmelser motsvarar de rättigheter och skyldigheter som fastställs i artiklarna 12–22, om en sådan begränsning sker med respekt för andemeningen i de grundläggande rättigheterna och friheterna och utgör en nödvändig och proportionell åtgärd i ett demokratiskt samhälle.

En begränsning av den registrerades rättigheter får dock inte ske av vilken anledning som helst. Begränsningen måste ha som syfte att säkerställa något av de mål som anges i dataskyddsförordningen, bland annat unionens eller en medlemsstats viktiga mål av generellt allmänt intresse, särskilt ett av unionens eller en medlemsstats viktiga ekonomiska eller finansiella intressen, däribland penning-, budget-

³⁹ Profilering innebär varje form av automatisk behandling av personuppgifter som består i att dessa personuppgifter används för att bedöma vissa personliga egenskaper hos en fysisk person, i synnerhet för att analysera eller förutsäga denna fysiska persons arbetsprestationer, ekonomiska situation, hälsa, personliga preferenser, intressen, pålitlighet, beteende, vistelseort eller förflyttningar, se artikel 4.4 dataskyddsförordningen.

eller skattefrågor, folkhälsa och social trygghet eller en tillsyns-, inspektions- eller regleringsfunktion som, även i enstaka fall, har samband med sådan myndighetsutövning.

Alla begränsande lagstiftningsåtgärder ska dessutom enligt artikel 23.2 innehålla specifika bestämmelser åtminstone, när så är relevant, avseende bland annat ändamålen med behandlingen eller kategorierna av behandling, omfattningen av de införda begränsningarna och skyddsåtgärder för att förhindra missbruk eller olaglig tillgång eller överföring.

Riskhantering

Utöver de grundläggande principerna för behandling, bestämmelser om rättslig grund och om registrerades rättigheter innehåller dataskyddsförordningen bland annat flera bestämmelser som styr hur en personuppgiftsansvarig myndighet är skyldig att agera för att skyddet för den personliga integriteten ska upprätthållas i det enskilda fallet. Begreppet "risk" är centralt i dessa sammanhang och det som avses är risker för fysiska personers rättigheter och friheter.

Främst avses integritetsrisker men det kan också vara andra grundläggande rättigheter, exempelvis yttrandefrihet, rätten att inte bli utsatt för diskriminering och rätten till religionsfrihet.⁴⁰ Regleringen är ofta utformad på så sätt att den personuppgiftsansvarige åläggs en mer eller mindre specifik skyldighet att agera med utgångspunkt i de risker som en viss behandling be döms föra med sig.

Någon definition av vad begreppet risk rent konkret innebär finns inte i dataskyddsförordningen. Däremot anges i skäl 75 till förordningen exempel på när risker typiskt sett kan uppkomma. Det är bland annat vid behandling av känsliga personuppgifter eller vid personuppgiftsbehandling som skulle kunna medföra skadat anseende, förlust av konfidentialitet när det gäller personuppgifter som omfattas av tystnadsplikt, hinder mot registrerades möjlighet att utöva kontroll över sina personuppgifter, om behandlingen inbegriper ett stort antal personuppgifter och gäller ett stort antal registrerade eller om det sker behandling av personuppgifter rörande sårbara fysiska personer, framför allt barn. Hur sannolik och allvarlig risken

⁴⁰ Jfr Artikel 29-arbetsgruppen för skydd av personuppgifter, *Statement on the role of a risk based approach in data protection legal frameworks*, 14/EN WP 218, s. 4.

är ska enligt skäl 76 till förordningen fastställas utifrån behandlingens art, omfattning, sammanhang och ändamål. Risken ska vidare utvärderas genom en objektiv bedömning som fastställer om behandlingen medför en risk eller en hög risk. De registrerades rättigheter ska dock alltid respekteras, oberoende av risknivå.⁴¹

Säkerhetsåtgärder

Enligt artikel 24 har den personuppgiftsansvarige ett ansvar att, med beaktande av bland annat behandlingens art och omfattning samt riskerna för fysiska personers rättigheter och friheter, genomföra lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa och kunna visa att behandlingen utförs i enlighet med dataskyddsförordningens bestämmelser. Det innebär att en personuppgiftsansvarig myndighet måste vidta tekniska och organisatoriska åtgärder med hänsyn bland annat till vilka och hur många uppgifter som behandlas.

Dataskyddsförordningen innehåller även ett krav på att integritetsskydd byggs in i de tekniska system som används för behandling av personuppgifter, uttryckt genom kravet på inbyggt dataskydd och dataskydd som standard (artikel 25). Kraven enligt artikel 25 innebär bland annat att personuppgiftsansvariga myndigheter är skyldiga att genomföra lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa att endast personuppgifter som är nödvändiga för varje specifikt ändamål med behandlingen behandlas. Den skyldigheten gäller mängden insamlade personuppgifter, behandlingens omfattning, tiden för deras lagring och deras tillgänglighet. Framför allt ska åtgärderna säkerställa att personuppgifter inte görs tillgängliga för ett obegränsat antal fysiska personer (artikel 25.2).

För att kunna visa att dataskyddsförordningens bestämmelser följs bör en personuppgiftsansvarig enligt skäl 78 till dataskyddsförordningen anta interna strategier och vidta åtgärder, särskilt för att uppfylla principerna om inbyggt dataskydd och dataskydd som standard. Sådana åtgärder kan bland annat bestå av att uppgiftsbehandlingen minimeras, att personuppgifter snarast möjligt pseudonymiseras och att den personuppgiftsansvarige vidtar åtgärder för att kunna skapa och förbättra säkerhetsanordningar.

⁴¹ Jfr Artikel 29-arbetsgruppen för skydd av personuppgifter, *Statement on the role of a risk based approach in data protection legal frameworks*, 14/EN WP 218, s. 3.

Personuppgiftsansvariga ska enligt artikel 32.1 också vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa en säkerhetsnivå som är lämplig i förhållande till riskerna med behandlingen för fysiska personers rättigheter och friheter, bland annat utifrån behandlingens art, omfattning, sammanhang och ändamål. Vid bedömningen av lämplig säkerhetsnivå ska särskild hänsyn tas till de risker som behandling medför, särskilt till risken för bland annat obehörigt röjande av eller obehörig åtkomst till de personuppgifter som behandlas, artikel 32.2.

Enligt artikel 32.4 ska personuppgiftsansvariga som utgångspunkt också vidta åtgärder för att säkerställa att varje fysisk person som utför arbete under den personuppgiftsansvariges överinseende endast behandlar personuppgifter på instruktion från den personuppgiftsansvariga. Det innebär att en personuppgiftsansvarig myndighet har en skyldighet att vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa en säkerhetsnivå som är lämplig bland annat utifrån vilka och hur många uppgifter som behandlas samt den omständigheten att flera personer har möjlighet att ta del av uppgifterna, samt se till att medarbetare inte behandlar personuppgifter på ett sätt som är omotiverat utifrån deras arbetsuppgifter.

För att visa att dataskyddsförordningens bestämmelser följs ska personuppgiftsansvariga också föra register över behandling som sker under deras ansvar (skäl 82 till förordningen). Av artikel 30.1 fram går att registret bland annat ska innehålla en beskrivning av kategorierna av registrerade och av kategorierna av personuppgifter. Av artikel 30.4 framgår att den personuppgiftsansvariga ska göra registret tillgängligt för tillsynsmyndigheten, som här är IMY.

Enligt artikel 35.1 ska den personuppgiftsansvariga också göra en konsekvensbedömning om en behandling sannolikt bedöms leda till en hög risk för fysiska personers rättigheter och friheter. Vid denna bedömning ska personuppgiftsansvariga bland annat göra en bedömning av behovet av och proportionaliteten hos behandlingen i förhållande till syftena med den, och de åtgärder som planeras för att hantera riskerna, inbegripet skyddsåtgärder, säkerhetsåtgärder och rutiner för att bland annat kunna visa att dataskyddsförordningens bestämmelser efterlevs (artikel 35.7 b och d). Enligt artikel 36 kräver viss särskilt riskfylld behandling även förhandssamråd med tillsynsmyndigheten innan den påbörjas.

12.4.2 Dataskyddslagen

Möjligheten till kompletterande lagstiftning

En EU-förordning är i alla delar bindande och direkt tillämplig i medlemsstaternas nationella rätt och ska därmed inte implementeras.⁴² Dataskyddsförordningen är dock utformad på ett sådant sätt att den till viss del både förutsätter och medger nationell dataskyddsreglering som kompletterar förordningens bestämmelser.

Dataskyddsförordningen medger alltså att medlemsländerna behåller eller inför mer specifika bestämmelser för att anpassa bestämmelserna i förordningen, med hänsyn till behandling för att efterleva bestämmelserna om rättslig förpliktelse samt uppgift av allmänt intresse eller myndighetsutövning som rättslig grund. Medlemsstaterna får även fastställa specifika krav för uppgiftsbehandlingen och andra åtgärder för att säkerställa en laglig och rättvis behandling, vilket framgår av artikel 6.2. I skäl 8 till dataskyddsförordningen anges också att om förordningen föreskriver förtydliganden eller begränsningar av dess bestämmelser genom medlemsstaternas nationella rätt, kan medlemsstaterna, i den utsträckning det är nödvändigt för samstämmigheten och för att göra de nationella bestämmelserna begripliga för de personer som de tillämpas på, införliva delar av förordningen i nationell rätt.

Den rättsliga grunden för myndigheters personuppgiftsbehandling, det vill säga den processuella och materiella regleringen av en myndighets verksamhet, kan enligt artikel 6.3 dataskyddsförordningen innehålla särskilda bestämmelser för att anpassa tillämpningen av bestämmelserna i dataskyddsförordningen, bland annat de allmänna villkor som ska gälla för den personuppgiftsansvariges behandling, vilken typ av uppgifter som ska behandlas, vilka registrerade som berörs, de enheter till vilka personuppgifterna får lämnas ut och för vilka ändamål, ändamålsbegränsningar, lagringstid samt typer av behandling och förfaranden för behandling, inbegripet åtgärder för att tillförsäkra en laglig och rättvis behandling. I svensk rätt är det vanligt att bestämmelser som reglerar sådana frågor finns i sektorsspecifik kompletterande dataskyddsreglering.

⁴² Jfr artikel 288 andra stycket i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Allmänt om dataskyddslagen

I Sverige kompletteras dataskyddsförordningen på ett generellt plan av lagen (2018:218), med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, förkortad dataskyddslagen, och förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Lagen med tillhörande förordning förtydligar under vilka förutsättningar personuppgifter får behandlas med stöd av dataskyddsförordningen.

Dataskyddslagens innehåll – centrala delar

Lagens subsidiaritet

I dataskyddslagens portalparagraf anges att lagen kompletterar dataskyddsförordningen och inte kan tillämpas fristående, utan endast tillsammans med dataskyddsförordningen. Lagen innehåller de kompletterande bestämmelser som gäller på ett generellt plan.⁴³ Dataskyddslagen är enligt lagens 1 kap. 6 § subsidiär i förhållande till annan lag eller förordning, vilket innebär att avvikande bestämmelser i kompletterande dataskyddsreglering (se nedan) har företräde. Även bestämmelser som specificerar eller begränsar rätten att behandla känsliga personuppgifter i en viss verksamhet eller andra särskilda för faranderegler i andra slags författningar har företräde.⁴⁴

Rättslig grund

Av 2 kap. 1 § dataskyddslagen framgår att personuppgifter får behandlas med stöd av artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen, om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige ska kunna fullgöra en rättslig förpliktelse som följer av lag eller annan författning, av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning. Paragrafen är avsedd att ge vägledning för rättstillämpningen i Sverige, och regeringen har uttalat att vid bedömningen av om något följer av exempelvis en lagbestäm-

⁴³ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 183.

⁴⁴ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 184.

melse kan bland annat förarbetsuttalanden, bestämmelsens syfte och den rättsliga kontext bestämmelsen befinner sig i, behöva beaktas.⁴⁵

I 2 kap. 2 § dataskyddslagen anges förutsättningarna för att en uppgift av allmänt intresse och myndighetsutövning ska utgöra rättslig grund för behandling av personuppgifter. Enligt bestämmelsen får personuppgifter behandlas med stöd av artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen, om behandlingen är nödvändig

1. för att utföra en uppgift av allmänt intresse som följer av lag eller annan författning, av kollektivavtal eller av beslut som har med delats med stöd av lag eller annan författning, eller
2. som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning enligt lag eller annan författning.

Regeringen har uttalat att bestämmelsen innebär att det inte är tillräckligt att uppgiften är av allmänt intresse – uppgiften måste också vara fastställd i enlighet med gällande rätt. Samma omständigheter som vid tillämpning av 2 kap. 1 § dataskyddslagen kan behöva beaktas. Enligt regeringen innebär det inte att uppgiften måste framgå direkt av en författning. Som en följd av den svenska arbetsmarknadsmodellen kan en uppgift av allmänt intresse även följa av kollektivavtal. Regeringen har även påpekat att uppgifter av allmänt intresse kan enligt svensk rätt även följa av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning. Till exempel kan en sådan uppgift tilldelas en statlig myndighet eller ett statligt bolag genom ett regeringsbeslut. Begreppet myndighetsutövning ska vidare enligt regeringen tolkas och tillämpas på samma sätt som enligt dataskyddsförordningen. Det som i Sverige brukar anses som myndighetsutövning borde enligt regeringen omfattas av begreppet.⁴⁶

Känsliga personuppgifter

Av 3 kap. 3 § första stycket dataskyddslagen framgår att känsliga personuppgifter får behandlas av en myndighet med stöd av artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen:

⁴⁵ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 188.

⁴⁶ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 189 och 190.

1. om uppgifterna har lämnats till myndigheten och behandlingen krävs enligt lag,
2. om behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende, eller
3. i annat fall, om behandlingen är nödvändig med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse och inte innebär ett otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet.

Av förarbetena framgår att bestämmelsen i första stycket punkt 1 klargör att det är tillåtet för myndigheter att utföra sådan behandling av känsliga personuppgifter som krävs i myndigheternas verksamhet som en direkt följd av framför allt offentlighets- och sekretesslagens och förvaltningslagens bestämmelser om hur allmänna handlingar ska hanteras, exempelvis genom krav på diarieföring och skyldighet att ta emot e-post. Begreppen handläggning och ärende i punkt 2 ska enligt regeringen tolkas på samma sätt som enligt förvaltningslagen. Det som anges i punkt 3 möjliggör vidare enligt regeringen under vissa omständigheter behandling av känsliga personuppgifter hos myndigheter då behandlingen varken sker med koppling till ett visst ärende eller krävs enligt annan lag. Bestämmelsen är således tillämplig i så kallad faktisk verksamhet hos myndigheter, det vill säga i sådan förvaltningsverksamhet som inte utgör ärendehandläggning.⁴⁷

Enligt 3 kap. 3 § andra stycket dataskyddslagen är det vid behandling som sker enbart med stöd av första stycket förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Regeringen har uttalat att detta innebär att sökbegränsningen inte gäller vid behandling som sker med stöd av någon av de övriga bestämmelserna i det aktuella kapitlet eller i enlighet med bestämmelser i en registerförfattning.⁴⁸

Av 3 kap. 5 § dataskyddslagen framgår vidare att känsliga personuppgifter får behandlas med stöd av artikel 9.2 h i dataskyddsförordningen om behandlingen är nödvändig för

1. förebyggande hälso- och sjukvård och yrkesmedicin,
2. bedömningen av arbetstagares arbetskapacitet,

⁴⁷ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 194.

⁴⁸ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 195.

3. medicinska diagnoser,
4. tillhandahållande av hälso- och sjukvård eller behandling,
5. social omsorg, eller
6. förvaltning av hälso- och sjukvårdstjänster, social omsorg samt deras system.

Sådan behandling får dock enbart ske under förutsättning att kravet på tystnadsplikt i artikel 9.3 i dataskyddsförordningen är uppfyllt.

Uppgifter om lagöverträdelser med mera

Av 3 kap. 8 § första stycket dataskyddslagen framgår att personuppgifter som avses i artikel 10 i dataskyddsförordningen, det vill säga uppgifter som rör bland annat lagöverträdelser, får behandlas av myndigheter.

Personnummer och samordningsnummer

Av 3 kap. 10 § dataskyddslagen framgår att personnummer och samordningsnummer får behandlas utan samtycke endast när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl.

Uppgifter som finns i myndigheters arkiv

Av 4 kap. 1 § första stycket dataskyddslagen framgår att personuppgifter som behandlas enbart för arkivändamål får användas för att vidta åtgärder i fråga om den registrerade endast om det finns synnerliga skäl med hänsyn till den registrerades vitala intressen. Av andra stycket samma paragraf framgår dock att första stycket inte hindrar myndigheter från att använda personuppgifter som finns i allmänna handlingar.

Myndigheter kan alltså med stöd av bestämmelserna använda arkiverade uppgifter för att vidta åtgärder gentemot den registrerade, förutsatt att övriga bestämmelser i dataskyddsregleringen följs, bland

annat att vidarebehandlingen är förenlig med det ursprungliga ändamålet (artikel 5.1 b i dataskyddsförordningen).⁴⁹

Begränsningar av vissa rättigheter och skyldigheter

Av 5 kap. 1 § första stycket dataskyddslagen framgår att artiklarna 13–15 i dataskyddsförordningen om information och rätt att få tillgång till personuppgifter inte gäller sådana uppgifter som den personuppgiftsansvarige inte får lämna ut till den registrerade enligt lag eller annan författning eller enligt beslut som har meddelats med stöd av författning.

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att syftet med regleringen är att låta nationella bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt ska gå före informationsplikten och enskildas rätt till tillgång till personuppgifter om honom eller henne enligt dataskyddsförordningen.⁵⁰

Enligt 5 kap. 2 § dataskyddslagen gäller inte artikel 15 i dataskyddsförordningen personuppgifter i löpande text som inte har fått sin slutliga utformning när begäran gjordes eller som utgör minnesanteckning eller liknande.

Undantaget i första stycket gäller inte om personuppgifterna

1. har lämnats ut till tredje part,
2. behandlas enbart för arkivändamål av allmänt intresse eller statistiska ändamål, eller
3. har behandlats under längre tid än ett år i löpande text som inte har fått sin slutliga utformning.

I förarbetena till bestämmelsen hänvisas bland annat till regleringen i 2 kap. TF, och att det på såväl den offentliga som den privata sidan finns goda skäl för en ordning som innebär att ofärdiga alster, minnesanteckningar och liknande inte behöver lämnas ut. Att under en rimlig tid få ha sina ofärdiga alster och minnesanteckningar i fred kan enligt förarbetena anses som en sådan fri- och rättighet som berättigar till en begränsning av informationsskyldigheten. Om uppgifterna behandlats under så lång tid som ett år utan att texten fär-

⁴⁹ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 200.

⁵⁰ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 106 och 107.

digställts, kan dock den registrerades intresse av att få ta del av sina uppgifter anses väga tyngre än den personuppgiftsansvariges intresse av att utan insyn få ytterligare fördröja färdigställandet av texten. I förhållande till myndigheter behövs ett sådant undantag för att säkerställa de mål av allmänt intresse som det ankommer på myndigheter att värna. Dessa intressen utgjorde enligt regeringen grund för undantag från de registrerades rättigheter, särskilt enligt artikel 23.1 e, f och h i dataskyddsförordningen.⁵¹

12.4.3 Dataskyddsreglering som kompletterar dataskyddsförordningen och dataskyddslagen

Sektors- eller myndighetsspecifik dataskyddsreglering

Som vi nämnt i avsnitt 12.4.2 tillåter dataskyddsförordningen sektorsspecifik kompletterande lagstiftning i den nationella rätten. Utöver den generellt kompletterande dataskyddslagen finns det i svensk rätt en stor mängd specialförfattningar, i andra sammanhang ofta kallade registerförfattningar, som reglerar framför allt myndigheters behandling av personuppgifter. Sådana författningar utgör ett komplement till den allmänna regleringen i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Syftet är i regel att anpassa dataskyddsregleringen till de särskilda behov som myndigheterna har i sina respektive verksamheter, samt att göra avvägningar mellan behovet av effektivitet i berörd verksamhet och behovet av skydd för den enskildes personliga integritet.⁵²

Sektors- eller myndighetsspecifika författningar om dataskydd blir ofta aktuella inom verksamheter där stora mängder personuppgifter hanteras, till exempel folkbokföringsdatalagen (2026:126). Det finns dock även dataskyddsreglering för särskilt känslig, men inte särskilt omfattande, personuppgiftsbehandling till exempel lagen (2020:422) om Rättsmedicinalverkets elimineringsdatabas.

Dataskyddsförfattningar som ska tillämpas inom hela eller en stor del av en myndighets totala verksamhet kan sammanfattningsvis sägas konkretisera vilken personuppgiftsbehandling som får förekomma i den verksamhet de ska tillämpas i och ange de yttersta ramarna av-

⁵¹ Prop. 2017/18 :105 *Ny dataskyddslag*, s. 108.

⁵² Jfr bl.a. prop. 2015/16:65 *Utlämningsdatalag*, s. 21 och prop. 2025/26:88 *Framtidens dataskydd vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten*, s. 94 och 95.

seende för vilka syften en myndighet över huvud taget får samla in och behandla personuppgifter.⁵³ Det finns dock ett flertal myndigheter som saknar registerförfattning och där enbart den generella dataskyddsregleringen tillämpas.

Det finns även författningar som betecknas som registerförfattningar men som avser sådana mer regelrätta register som har karaktären av en teknisk databas. Renodlade registerförfattningar handlar ofta om register som enligt riksdagen eller regeringen ska föras och som till exempel ska ha ett visst obligatoriskt innehåll. Genom en sådan faktisk registerförfattning får en myndighet ansvar för att det förs ett visst register. I sådana mer renodlade registerförfattningar är dock dataskyddsaspekten ofta inte särskilt framträdande.⁵⁴

Den kompletterande regleringen i sak

Förhållandet till annan reglering, tillämpningsområde och syfte

Kompletterande dataskyddsreglering som inte avser förändret av ett visst register, utan syftar till att reglera en sektors eller myndighets mer övergripande personuppgiftsbehandling, är ofta uppbyggda på likartat sätt. De inledande bestämmelserna anger i regel författningens tillämpningsområde, exempelvis en viss verksamhet inom en viss myndighet, och förhållande till annan reglering, primärt dataskyddförordningen och dataskyddslagen. Det är också vanligt förekommande att syftet med författningen anges särskilt.

Ändamålsbestämmelser

De allra flesta registerförfattningar innehåller därefter ändamålsbestämmelser. Ändamålsbestämmelserna brukar delas upp i primära och sekundära ändamål.

Bestämmelserna om *primära ändamål* avser behovet av att behandla personuppgifter i myndighetens egen verksamhet och anger för vilka ändamål inom lagens tillämpningsområde den aktuella myndigheten får behandla personuppgifter. En primär ändamålsbestämmelse kan till exempel ange att uppgifter får behandlas för en viss

⁵³ Prop. 2017/18:95 *Anpassningar av vissa författningar inom skatt, tull och exekution till EU:s dataskyddsförordning*, s. 54.

⁵⁴ Jfr SOU 2015:39 *Myndighetsdatalog*, s. 97 och 98.

uppgift som ankommer på myndigheten, eller att uppgifter får behandlas om det är nödvändigt för att utföra viss verksamhet. Det finns en mycket stor variation i hur de primära ändamålsbestämmelserna i kompletterande dataskyddsreglering är utformade, bland annat avseende detaljeringsgrad.⁵⁵

Primära ändamålsbestämmelser i lag kan också motiveras av att den materiella verksamhetsregleringen av en myndighets uppgifter annars inte anges i lag, utan förordning.⁵⁶ Ändamålsbestämmelser kan också aktualiseras vid behandling i avgränsade uppgiftssamlingar som innehåller särskilt känsliga uppgifter. Primära ändamålsbestämmelser fyller alltså olika syften beroende på inom vilken verksamhet de är avsedda att tillämpas och hur verksamheten är reglerad i övrigt.

Bestämmelser om *sekundära ändamål* reglerar hur personuppgifter, som redan har samlats in och behandlas i verksamheten för de primära ändamålen, får vidarebehandlas. I de sekundära ändamålsbestämmelserna ges ibland en uppräkningslista över vissa vanligt förekommande ändamål för utlämnande till andra myndigheter. I modernare kompletterande dataskyddsreglering har dock detta ofta ersatts av en bestämmelse som anger att uppgifter får behandlas för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning.⁵⁷

Utöver bestämmelser om primära och sekundära ändamål finns ofta i den kompletterande dataskyddsregleringen en bestämmelse som motsvarar finalitetsprincipen (principen om ändamålsbegränsning enligt artikel 5.1 b i dataskyddsförordningen) och som anger att uppgifter även får behandlas för andra ändamål, under förutsättning att uppgifterna inte behandlas på ett sätt som är oförenligt med det ändamål för vilket uppgifterna samlades in.

Övriga bestämmelser

Det är vanligt förekommande att dataskyddsförfattningar också innehåller särskilda bestämmelser om bland annat personuppgiftsansvar, behandling av känsliga personuppgifter, förbud mot vissa sökningar,

⁵⁵ Se SOU 2023:100 *Framtidens dataskydd – Vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogden*, s. 475–478.

⁵⁶ Jfr prop. 2018/19:151 *Behandling av personuppgifter vid Myndigheten för arbetsmiljökunskap*, s. 21.

⁵⁷ Se även förslaget i SOU 2025:45 *Utökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor*, s. 259–265.

samt begränsningar av tillgången till personuppgifter. Dessa bestämmelser är i likhet med den kompletterande regleringen i övrigt särskilt anpassade efter den verksamhet som avses.

Flera registerförfattningar innehåller också en reglering av vilka uppgifter som får behandlas för vilka ändamål, vilka uppgifter som får behandlas i särskilda uppgiftssamlingar, samt villkor för olika former av elektroniskt utlämnande av uppgifter.

Inte sällan finns det förordningar som kompletterar regleringen i lag. I förordningarna ges då i regel mer detaljerade bestämmelser, exempelvis om vilka uppgifter som får behandlas för vissa ändamål.

12.4.4 Dataskyddsdirektivet, brottsdatalagen och kompletterande lagstiftning

Dataskyddsdirektivet

2016 års dataskyddsdirektiv utgår från samma principer som dataskyddsförordningen, men innehåller en särskild reglering för den personuppgiftsbehandling som utförs av behöriga myndigheter i syfte att bland annat förbygga, förhindra och utreda brott.

Syftet med direktivet är bland annat att säkerställa en enhetlig och hög skyddsnivå för fysiska personers personuppgifter och underlätta utbytet av personuppgifter mellan behöriga myndigheter i medlemsstaterna, vilket enligt direktivet är av avgörande betydelse för att säkerställa ett effektivt straffrättsligt samarbete och polissamarbete, se skäl 7 till direktivet. Med behörig myndighet avses enligt artikel 7.3 a direktivet en myndighet som har till uppgift att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder, eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet, när den behandlar personuppgifter för ett sådant syfte.

Brottsdatalagen

Allmänt om brottdatalagen

Direktivet har främst genomförts i svensk rätt genom brottsdatalagen (2018:1177), förkortad BDL. I brottsdatalagen regleras åtgärder som ska säkerställa skydd för personuppgifter och de enskilda som berörs, exempelvis regler om personuppgiftsansvarigas skyldigheter med

avseende på tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa författningsenlig behandling, regler om enskildas rättigheter samt regler om tillsyn, sanktionsavgifter och skadestånd.

Syftet med brottsdalagen är enligt 1 kap. 1 § BDL att skydda fysiska personers grundläggande rättigheter och friheter i samband med behandling av personuppgifter och att säkerställa att behöriga myndigheter kan behandla och utbyta personuppgifter med varandra på ett ändamålsenligt sätt.

I 2 kap. BDL finns allmänna bestämmelser om behandling av personuppgifter, bland annat om rättsliga grunder för behandlingen, ändamål och känsliga personuppgifter. 3 kap. BDL innehåller bestämmelser om personuppgiftsansvarigas skyldigheter och i 4 kap. BDL finns vidare bestämmelser om enskildas rättigheter. Övriga kapitel i lagen avser bland annat tillsyn, administrativa sanktionsavgifter och skadestånd och överklagande.

Tillämpningsområde och behöriga myndigheter

Brottsdatalagen är enligt lagens 1 kap. 2 § enbart tillämplig vid behandling av personuppgifter som utförs av behöriga myndigheter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, samt vid behandling av personuppgifter som en behörig myndighet utför i syfte att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Med behörig myndighet avses enligt 1 kap. 6 § BDL primärt en myndighet som har till uppgift att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder, eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet, när den behandlar personuppgifter för ett sådant syfte.

Det framgår inte direkt av lagen vilka som är behöriga myndigheter. Av förarbetena till lagen framgår dock att det avgörande är om myndigheten har sådana uppgifter att den behandlar personuppgifter för syftena brottsbekämpning, lagföring, straffverkställighet eller upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Polismyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten, Åklagarmyndigheten, de allmänna domstolarna och Kriminalvården är behöriga myndigheter, men enbart när de behandlar personuppgifter för sådana syften. När till exempel Skatteverket behandlar person-

uppgifter i beskattningsverksamheten eller Polismyndigheten utfärdar pass är myndigheten inte en behörig myndighet. Lagen gäller alltså inte generellt i de behöriga myndigheternas verksamhet. Även andra myndigheter än de nyss nämnda har vissa arbetsuppgifter som gör lagen tillämplig, till exempel Rättsmedicinalverket vid rättsmedicinska obduktioner och ut färdande av rättsintyg, Justitiekanslern i egenskap av åklagare i mål om tryckfrihetsbrott och yttrandefrihetsbrott och allmänna förvaltningsdomstolar när de prövar frågor som rör verkställighet av straff. Exempel på arbetsuppgifter som inte gör en myndighet till behörig myndighet i lagens mening är skyldighet att anmäla brott eller annan uppgiftsskyldighet till brottsbekämpande myndigheter. Det förhållandet att en brottmålsdom expedieras till någon eller att en viss myndighet får tillgång till uppgifter om lagöverträdelser i belastningsregistret eller misstankeregistret gör inte heller att mottagaren av personuppgifterna blir en behörig myndighet i lagens mening.⁵⁸

Dataskyddsreglering som kompletterar brottsdatalagen

Brottsdatalagen är en ramlag som kompletteras av sektorsspecifik reglering för var och en av de brottsbekämpande myndigheterna. Bestämmelserna i brottsdatalagen är vidare subsidiära till särreglering i sektorsspecifik kompletterande lagstiftning, vilket framgår av 1 kap. 5 § BDL. Det finns kompletterande dataskyddsreglering inom brottsdatalagens område för Polismyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen, Skatteverket, Åklagarmyndigheten, Kriminalvården och domstolarna. Sektorsspecifik lagstiftning som kompletterar brottsdatalagen har i många avseenden samma grundläggande systematik som är vanlig i sektorsspecifik lagstiftning som kompletterar dataskyddsförordningen och som vi redogjort för i avsnitt 12.4.3.

⁵⁸ Prop. 2017/18:232 *Brottsdatalag*, s. 429 och 430.

12.5 Sekretess, informationsutbyte och personuppgiftsbehandling inom den statliga barn- och ungdomsvården – gällande rätt

12.5.1 Sekretess inom den statliga barn- och ungdomsvården

Socialtjänstsekretessen i den statliga barn- och ungdomsvården

Socialtjänst enligt socialtjänstlagen

Som vi redovisat bland annat i avsnitt 3.4 utgör SiS verksamheten med den statliga barn- och ungdomsvården vid särskilda ungdomshem socialtjänst enligt socialtjänstlagen. Som vi redovisat bland annat i avsnitt 9.2.2 ska SiS enligt 24 kap. 8 och 9 §§ skollagen (2010:800), förkortad SkoL, anordna utbildning vid de särskilda ungdomshemmen för den som inte kan fullgöra sin skolplikt eller skolgång på annat sätt.

Socialtjänstlagens tillämpningsområde omfattar dock inte skolverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen, se 1 kap. 2 § andra stycket SoL. När bestämmelsen infördes i den nya socialtjänstlagen uttalade regeringen att definitionen av socialtjänst syftar till att klargöra socialtjänstlagens tillämpningsområde och därmed inte påverkar tillämpningsområdet av annan lagstiftning.⁵⁹ Begreppet socialtjänst kan därmed definieras på olika sätt beroende på i vilket sammanhang det förekommer.

Socialtjänst enligt offentlighets- och sekretesslagen

Sekretess för uppgifter inom socialtjänsten regleras som vi nämnt tidigare i 26 kap. OSL. Sekretessen gäller för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller närstående till honom eller henne lider men (26 kap. 1 § första stycket OSL). Sekretess enligt denna bestämmelse omfattar dock inte uppgift om någon som är arbetstagare inom socialtjänsten.⁶⁰

⁵⁹ Prop. 2024/25:89 *En förebyggande socialtjänstlag*, s. 192.

⁶⁰ Lenberg, Tansjö & Geijer, *Offentlighets- och sekretesslagen* (5 dec. 2025, JUNO) kommentaren till 26 kap. 1 §, under rubriken Första stycket.

Enligt 26 kap. 1 § andra stycket OSL förstås med socialtjänst i lagen bland annat verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst, verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga utan samtycke, liksom verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd eller av SiS. Eftersom skolverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen bedrivs med stöd av lag omfattas denna verksamhet enligt ordalydelsen av begreppet socialtjänst i offentlighets- och sekretesslagens mening. Det innebär att skolverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen utgör socialtjänst i sekretessrättsligt avseende, trots att den inte utgör socialtjänst i socialtjänstlagens mening.

Sekretess i förhållande till den enskilde själv

Enligt 26 kap. 5 § OSL gäller sekretessen enligt 1 § samma kapitel för uppgift i anmälan eller utsaga av en enskild om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, i förhållande till den som anmälan eller utsagan avser, endast om det kan antas att fara uppkommer för att den som har lämnat uppgiften eller någon närstående till denne utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Bestämmelsen innebär att uppgifter inom socialtjänsten kan hållas hemliga för den som uppgiften rör när uppgiften finns i en anmälan eller utsaga av en annan enskild, om det behövs till skydd för den som lämnat uppgiften till socialtjänsten. Inte bara uppgifter om vem som har gjort anmälan eller lämnat utsagan omfattas av bestämmelsen, utan också själva innehållet i anmälan eller utsagan. Bestämmelsen medger också att själva förekomsten av en anmälan eller utsaga hålls hemlig helt i de fall då blotta existensen av anmälan skulle kunna avslöja vem som måste ha gjort den. Bestämmelsen är dock inte tillämplig i fråga om anmälan eller utsaga som görs av en myndighet eller i tjänsten av en offentlig funktionär.⁶¹

Hälso- och sjukvårdssekretessen inom den statliga barn- och ungdomsvården

Vid de särskilda ungdomshemmen bedriver SiS även viss hälso- och sjukvård, se avsnitt 10.4.2. Med undantag för det ansvar för elevhälsans medicinska insatser som ingår i skolhuvudmannens uppdrag

⁶¹ Lenberg, Tansjö & Geijer, *Offentlighets- och sekretesslagen* (5 december 2025, JUNO), kommentaren till 26 kap. 5 §.

enligt skollagen följer det dock inte av lag att SiS ska bedriva hälso- och sjukvård. Hälso- och sjukvårdsverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen omfattas därmed inte av begreppet socialtjänst i offentlighets- och sekretesslagens mening. För den verksamheten gäller i stället hälso- och sjukvårdssekretessen.

Sekretess för uppgifter inom hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet regleras i 25 kap. OSL. Inom hälso- och sjukvården gäller sekretess för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men (25 kap. 1 § OSL).

Sekretess för uppgifter om medarbetare med mera

Sekretess gäller för uppgifter om SiS medarbetare inom myndighetens personaladministrativa verksamhet enligt bestämmelserna i 39 kap. OSL, och i 9 b och 10 §§ offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641), OSF, som innehåller bestämmelser om sekretess till skydd för enskild i personaladministrativ verksamhet.

Bland de bestämmelserna kan särskilt nämnas att enligt 39 kap. 3 § första stycket OSL gäller sekretess i SiS personaladministrativa verksamhet för uppgift om en enskilds personliga förhållanden om det kan antas att den enskilde eller någon närstående utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Av 39 kap. 3 § andra stycket OSL framgår att regeringen kan meddela föreskrifter om sekretess i den personaladministrativa verksamheten hos en myndighet där personalen särskilt kan riskera att utsättas för våld eller lida annat allvarligt men, för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men om uppgiften röjs. Regeringen har för SiS del meddelat sådana bestämmelser i 9 b och 10 §§ OSF.

Slutligen kan nämnas att det enligt 39 kap. 3 § tredje stycket gäller sekretess i SiS personaladministrativa verksamhet för uppgift om en enskilds bostadsadress, privata telefonnummer och andra jämförbara uppgifter avseende personalen, uppgift i form av fotografisk bild som utgör underlag för tjänstekort eller för intern presentation av myndighetens personal samt uppgift om närstående till personalen, om

det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men.

Sekretess för uppgifter i uppföljningsverksamheten

Som nämnts i avsnitt 12.3.2 skyddas uppgifter om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, och som kan hänföras till den enskilde, i särskild verksamhet hos en myndighet som avser framställning av statistik av den absoluta statistiksekretessen i 24 kap. 8 § första stycket OSL.

Motsvarande sekretess gäller enligt 24 kap. 8 § andra stycket OSL i annan jämförbar undersökning som utförs av en myndighet i den utsträckning regeringen meddelar föreskrifter om det. Regeringen har meddelat sådana föreskrifter för SiS verksamhet med uppföljning efter avslutad vård (se om den verksamheten i avsnitt 12.5.5 nedan).

Enligt 7 § OSF gäller sekretess i SiS undersökningar under uppföljning efter avslutad vård vid de särskilda ungdomshemmen. Av 7 § OSF framgår att sekretess enligt 24 kap. 8 § tredje stycket första meningen och fjärde stycket OSL gäller för uppgift om enskilds personliga förhållanden som kan hänföras till den enskilde i dessa uppföljningar. Det innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden i SiS uppföljningsverksamhet efter avslutad vård skyddas av absolut sekretess, och att sådana uppgifter enbart får lämnas ut under de förutsättningar som gäller för uppgifter som skyddas av den så kallade statistiksekretessen som regleras i 24 kap. 8 § OSL.⁶²

För att ett utlämnande ska vara tillåtet krävs därmed att utlämnandet motiveras av att en uppgift behövs för forsknings- eller statistikändamål eller i en forskningsdatabas som förs med stöd av lagen (2024:1146) om vissa forskningsdatabaser, eller att utlämnandet avser en uppgift som inte genom namn, annan identitetsbeteckning eller liknande förhållande är direkt hänförlig till den enskilde, och det står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men.

⁶² Jfr Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A s. 263 och prop. 2013/14:162 *Ändringar av statistiksekretessen*, s. 10

Sekretessen till skydd för enskildas personliga förhållanden inom SiS uppföljningsverksamhet efter avslutad vård är därmed väsentligt starkare än inom övriga delar av SiS verksamhet.

Sekretess inom den statliga barn- och ungdomsvården till skydd främst för intresset av att förebygga brott

Uppgift som hänför sig till förundersökning och verksamhet för att förebygga brott

Som vi redogjort för i avsnitt 7.4.4 har SiS i dag ett visst brottsförebyggande uppdrag. Inom verksamheten med de särskilda ungdomshemmen har SiS även ett behov av att kunna upprätthålla ordningen och säkerheten vid hemmen, vilket bland annat är kopplat till att förhindra våld, fritagningsförsök eller rymningsförsök. I vissa fall kan den information som behövs i dessa sammanhang lämnas till SiS från till exempel Polismyndigheten. Det kan även förekomma att SiS behöver lämna uppgifter till Polismyndigheten (se vidare avsnitt 12.8).

Enligt 18 kap. 1 § första stycket OSL gäller sekretess för uppgift som hänför sig till förundersökning i brottmål eller till angelägenhet som avser användning av tvångsmedel i sådant mål eller i annan verksamhet för att förebygga brott eller i ärende enligt lagen (2024:326) om hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövande påföljder, om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.

Bestämmelsen är i första hand tillämplig hos bland annat åklagarmyndigheterna, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. För att sekretessen enligt 18 kap. 1 § OSL ska gälla behöver dock en myndighet inte bedriva brottsförebyggande eller brottsbeivrande verksamhet. Sekretessen gäller nämligen för uppgift *som hänför sig till* sådan verksamhet hos de angivna myndigheterna. Detta innebär först och främst att *sekretessen följer med uppgiften* när den lämnas vidare till en annan myndighet från till exempel Polismyndigheten, men även att en uppgift som lämnats till Polismyndigheten för att för att förebygga brott också träffas av bestämmelsen.⁶³

⁶³ Se Lenberg, Tansjö & Geijer, *Offentlighets- och sekretesslagen* (5 december 2025, JUNO), kommentaren till 18 kap. 1 § under rubriken Första och andra styckena.

Enligt 3 kap. 1 § OSL menas med en *primär* sekretessbestämmelse en bestämmelse om sekretess som en myndighet ska tillämpa på grund av att bestämmelsen riktar sig direkt till myndigheten eller omfattar en viss verksamhetstyp eller en viss ärendetyp som hanteras hos myndigheten eller omfattar vissa uppgifter som finns hos myndigheten. 18 kap. 1 § OSL utgör alltså en så kallad primär sekretessbestämmelse inom den statliga barn- och ungdomsvården för uppgifter som är hänförlig till verksamhet för att förebygga brott. Vissa uppgifter som förekommer inom SiS kan alltså hemlighållas av andra skäl än intresset av att värna enskildas personliga integritet, det vill säga intresset av att förebygga brott. Det innebär att uppgifter också kan hållas hemliga för den uppgiften rör.

Av 18 kap. 2 § första och andra styckena OSL följer också att sekretess gäller för uppgift som, på samma sätt som anges ovan, hänförlig till viss underrättelseverksamhet. Sekretessen gäller om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas.

De verksamheter som anges i paragrafen är sådan verksamhet som avses i:

- 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område,
- 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1694) om Tullverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område,
- 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1695) om Kustbevakningens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område,
- 2 kap. 1 § 1 lagen (2018:1696) om Skatteverkets behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område, eller
- 2 kap. 1 § 1 lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter.

Det innebär att uppgifter som hänförlig till de ovan angivna myndigheternas verksamhet med att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet kan vara sekretessbelagda även inom den statliga barn- och ungdomsvården med stöd av 18 kap. 2 § OSL.

Här bör slutligen även 18 kap. 3 § första stycket OSL nämnas. Av bestämmelsen framgår att sekretessen enligt 18 kap. 1 och 2 §§ OSL gäller i annan verksamhet än sådan som där avses hos en myn-

dighet för att biträda en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket eller Kustbevakningen med att förebygga, uppvisa, utreda eller beivra brott.

Enligt förarbetena anses en myndighet som upprättar en brottsanmälan biträda polisen, och uppgifterna i den utredning som ligger till grund för en brottsanmälan skyddas därför av sekretess enligt 18 kap. 3 § OSL även innan uppgifterna har kommit åklagare eller polis till del. Sekretess kan också upprätthållas för andra myndigheters utredningar som exempelvis föregår åtalsanmälan, liksom för utlåtanden och yttranden som gjorts på begäran av polis eller åklagare eller som ännu inte har kommit dessa myndigheter till handa.⁶⁴ Även denna sekretessbestämmelse kan alltså vara tillämplig inom den statliga barn- och ungdomsvården.

Säkerhets- eller bevakningsåtgärd

Enligt 18 kap. 8 § OSL gäller sekretess för uppgift som lämnar eller kan bidra till upplysning om säkerhets- eller bevakningsåtgärd, om det kan antas att syftet med åtgärden motverkas om uppgiften röjs och åtgärden avser bland annat byggnader eller andra anläggningar, lokaler eller inventarier, telekommunikation eller system för automatiserad behandling av information eller behörighet att få tillgång till upptagning för automatiserad behandling eller annan handling.

I paragrafen finns bestämmelser om sekretess för olika brottsförebyggande åtgärder som i huvudsak hänför sig till annan verksamhet än Polismyndighetens. Sekretessen har till exempel ansetts vara tillämplig för uppgifter om byggnadskonstruktionen av en kriminalvårdsanstalt som rör säkerheten där, uppgifter om en domstols datasystem och uppgifter om instruktioner och tjänstgöringslistor som berör bevakningen av en byggnad.⁶⁵

Även uppgifter som lämnar eller kan bidra till upplysning om säkerhets- eller bevakningsåtgärd kan därmed hållas hemliga inom SiS verksamhet av andra skäl än intresset av att värna enskildas personliga integritet.

⁶⁴ Hollunger Wågnert, *Offentlighets- och sekretesslagen* (2009:400) 18 kap. 3 §, Karnov (JUNO) [2026-06-25].

⁶⁵ Se Lenberg, Tansjö & Geijer, *Offentlighets- och sekretesslagen* (5 december 2025, JUNO), kommentaren till 18 kap. 8 §.

12.5.2 Något om regleringen av uppgiftslämnande till och från den statliga barn- och ungdomsvården

Ett starkt sekretesskydd för enskilda – men också många undantag

Trots att sekretessen enligt såväl 26 kap. 1 § OSL (socialtjänstsekretessen) som 25 kap. 1 § OSL (hälso- och sjukvårdssekretessen) är stark finns det samtidigt en mängd undantag från sekretessbestämmelserna, antingen i form av faktiska undantag eller sekretessbrytande bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen, eller genom uppgiftsskyldighet i annan författning.

En förklaring till den stora mängden bestämmelser som bryter sekretessen är att både socialtjänstsekretessen och hälso- och sjukvårdssekretessen är undantagna tillämpningsområdet för general-klausulen i 10 kap. 27 § OSL (se avsnitt 12.3.2). Det innebär att inget annat utbyte av uppgifter än sådant som är särskilt författningsreglerat får förekomma. I 10 kap. OSL finns därför flera sekretessbrytande bestämmelser som särskilt bryter sekretessen inom dessa områden. I anslutning till de materiella sekretessbestämmelserna i 25 och 26 kap. OSL finns också vissa sekretessbrytande bestämmelser som bland annat avser utlämnande till andra myndigheter. Det finns också bestämmelser om undantag från sekretess för vissa uppgifter. I annan författning finns det dessutom en mängd olika sekretessbrytande uppgiftsskyldigheter till andra myndigheter som också träffar uppgifter som skyddas av hälso- och sjukvårdssekretess eller socialtjänstsekretess.

Några centrala sekretessbrytande bestämmelser

Utlämnande för att ge den enskilde vård, behandling eller annat stöd

Enligt 25 kap. 12 § OSL hindrar inte hälso- och sjukvårdssekretessen i 1 §, 2 § andra stycket och 3–5 §§ att en uppgift om en enskild eller närstående till denne lämnas från en myndighet inom hälso- och sjukvården till en annan sådan myndighet eller till en myndighet inom socialtjänsten, om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd och denne:

1. inte har fyllt arton år,
2. fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel, eller
3. vårdas med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Detsamma gäller, enligt 25 kap. 12 § andra stycket OSL, uppgift om en gravid person eller någon närstående till denne, om uppgiften behöver lämnas för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet.

Om den enskilde på grund av sitt hälsotillstånd eller av andra skäl inte kan samtycka till att en uppgift lämnas ut, framgår av 25 kap. 13 § OSL att sekretess enligt 25 kap. 1 § samma lag inte hindrar att en uppgift om honom eller henne som behövs för att han eller hon ska få nödvändig vård, omsorg, behandling eller annat stöd lämnas från en myndighet inom hälso- och sjukvården till en annan myndighet inom hälso- och sjukvården eller inom socialtjänsten eller till en enskild vårdgivare eller en enskild verksamhet på socialtjänstens område.

I 26 kap. 9 § OSL finns en bestämmelse för uppgifter inom socialtjänsten som motsvarar bestämmelsen i 25 kap. 12 § OSL och som i samma situationer möjliggör uppgiftslämnande till en annan myndighet inom socialtjänsten eller en myndighet inom hälso- och sjukvården.

Utlämnande för brottsbekämpning och förebyggande av brott

Som vi nämnt tidigare (se avsnitt 12.3.2) finns det flera bestämmelser i 10 kap. OSL som bryter både socialtjänstsekretessen och hälso- och sjukvårdssekretessen om det behövs i brottsbekämpande eller brottsförebyggande syfte. Förutom den tidigare nämnda 10 kap. 15 a § OSL, som dock inte bryter hälso- och sjukvårdssekretessen, kan följande bestämmelser nämnas.

Enligt 10 kap. 18 a § första stycket OSL hindrar inte sekretess enligt 26 kap. 1 § OSL att en uppgift som rör en enskild som inte fyllt tjugooett år lämnas till Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket, om

1. det på grund av konkreta omständigheter finns risk för att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet, och
2. det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den unge eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

I 10 kap. 18 c § finns vidare en bestämmelse med innebörden att sekretess enligt 25 kap. 1 § och 26 kap. 1 § inte hindrar utlämnande till Polismyndigheten av uppgift som rör en enskild eller en närstående om

1. det på grund av konkreta omständigheter finns risk för att den enskilde mot den närstående kommer att begå ett sådant brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken för vilket det lägsta straffet enligt straffskalan för brottet är fängelse i ett år eller mer, och
2. det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller för den närstående, eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

Av 10 kap. 20 § OSL följer att sekretessen enligt 26 kap. 1 § OSL inte hindrar att en uppgift som behövs för ett omedelbart polisiärt ingripande lämnas till Polismyndigheten när någon som kan antas vara under arton år påträffas av personal inom socialtjänsten

1. under förhållanden som uppenbarligen innebär överhängande och allvarlig risk för den unges hälsa eller utveckling, eller
2. om den unge påträffas när han eller hon begår brott.

Enligt 26 kap. 9 e § OSL hindrar sekretessen enligt 26 kap. 1 § OSL inte att SiS lämnar uppgift som rör en enskild till Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket i syfte att den mottagande myndigheten ska kunna förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, om det på grund av konkreta omständigheter finns risk för att den enskilde kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott med fängelse i straffskalan. Av samma bestämmelse framgår att sekretessen inte heller hindrar att SiS lämnar uppgift som rör misstanke om ett brott som har begåtts inom myndighetens verksamhet till Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket. En uppgift får dock inte lämnas med stöd av bestämmelsen om det med

hänsyn till planerade eller pågående insatser för den enskilde eller av andra särskilda skäl är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

Uppgiftslämnande i några andra fall

När fara hotar liv, hälsa, egendom eller något annat viktigt intresse som skyddas av rättsordningen föreligger den så kallade nödrätten. En handling som någon gör i nöd är straffri om den är försvarbar i förhållande till farans beskaffenhet, den skada som åsamkas annan och omständigheterna i övrigt (24 kap. 4 § brottsbalken). Det innebär att det i vissa fall kan vara straffritt för en medarbetare inom SiS att lämna ut uppgifter som är sekretessbelagda enligt 25 kap. 1 § eller 26 kap. 1 § OSL, trots att varken en menprövning gjorts eller en sekretessbrytande bestämmelse tillämpats.

Det finns dessutom några generella bestämmelser som bryter sekretessen inom i princip hela den offentliga förvaltningen, som inte undantar sekretess enligt 25 kap. 1 § eller 26 kap. 1 § OSL.

Det gäller till exempel skyldigheten enligt 32 c § folkbokföringslagen (1991:481) att underrätta Skatteverket om det kan antas att en uppgift i folkbokföringen om en person som är eller har varit folkbokförd är riktig eller ofullständig, om inte särskilda skäl talar mot det.

Enligt 110 kap. 31 § första stycket socialförsäkringsbalken ska vidare myndigheter (även inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten) på begäran lämna Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket och allmän förvaltningsdomstol uppgifter som avser en namngiven person när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av socialförsäkringsbalken, om det inte finns synnerliga skäl mot att uppgiften lämnas ut.

Av 42 a kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) framgår slutligen även att uppgifter som en myndighet inom socialtjänsten eller hälso- och sjukvården förfogar över, och som behövs för kontroll eller beslut enligt den lagen, som utgångspunkt ska lämnas till Skatteverket på begäran.

Uppräkningen i detta stycke gör inte anspråk på att vara uttömmande, men tydliggör att både socialtjänstsekretessen och hälso- och sjukvårdssekretessen inom SiS bryts i flera olika situationer, ofta genom sekretessbrytande bestämmelser om uppgiftsskyldighet. När en annan myndighet med stöd av en sådan bestämmelse begär ut upp-

gifter föreligger en långtgående skyldighet för den utlämnande aktören att lämna ut uppgifterna enligt 6 kap. 5 § OSL (se avsnitt 12.3.1). I dessa fall har den enskildes samtycke till utlämnandet alltså inte en avgörande betydelse (se avsnitt 12.3.2).

12.5.3 Kompletterande dataskyddsreglering inom den statliga barn- och ungdomsvården

SoLPuL och SoLPuF

Allmänt om lagstiftningen

Personuppgiftsbehandling inom SiS kärnverksamhet regleras i sektorspecifik kompletterande dataskyddsreglering genom lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förkortad SoLPuL, och förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förkortad SoLPuF.

Den nuvarande regleringen av SiS personuppgiftsbehandling i de nyss nämnda författningarna har i allt väsentligt samma materiella innehåll som när de infördes, med vissa justeringar som föranletts av att dataskyddsförordningen började tillämpas under 2018 eller av förändringar i annan lagstiftning.

Bakgrund

Lagen och förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten infördes i samband med införandet av 2001 års socialtjänstlag (2001:453) vilket också var i samband med att personuppgiftslagen (1998:204), förkortad PUL, började tillämpas fullt ut⁶⁶. Någon lagstiftning som direkt avsåg behandling av personuppgifter inom socialtjänstens område fanns i princip inte före detta.⁶⁷ Ett visst integritetsskydd för den enskilde fanns emellertid redan tidigare i den äldre socialtjänstlagen (1980:620) i samband med att socialnämnden griper in och hjälper den enskilde i olika situationer, bland annat i form av regler för dokumentation och gallring samt regler som till viss del begränsar och preciserar socialnämnds och privat verksamhets hantering av personuppgifter. Sedan 1980 års socialtjänstlag det

⁶⁶ Se punkten 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna PUL.

⁶⁷ Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 122.

också funnits förbud för socialnämnderna att ta in uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden i olika typer av sammanställningar av personuppgifter.⁶⁸

Vid tidpunkten för regleringens tillkomst var digitaliseringen av den offentliga förvaltningen fortfarande i sitt inledande skede. Personuppgifter och annan information behandlades alltså i huvudsak analogt vid Sveriges olika myndigheter, till exempel vid ärendehandläggning, informationsutbyte med andra myndigheter och i myndigheternas arkiv. Digital hantering av uppgifter om enskilda och annan information var alltså ett undantag från den vanliga, pappersbaserade, hanteringen.⁶⁹

I förarbetena till lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten konstaterade regeringen att det för verksamheten inom socialtjänsten var nödvändigt med en omfattande hantering av känsliga personuppgifter. Enligt regeringen var det dock inte helt känt i vilken utsträckning personuppgifter behandlades automatiserat i kommunerna för socialtjänstämål. Regeringen konstaterade dock att år 1995 bedömdes de flesta kommuner i landet vid den tidpunkten ha använt sig av automatiserad databehandling (ADB) för åtminstone något av socialtjänstens verksamhetsområden.⁷⁰

Regeringen uttalade vidare att socialtjänsten på samma sätt som i övrigt inom offentlig och privat förvaltning borde ha möjlighet att utnyttja modern informationsteknik för att bland annat höja effektiviteten och kvaliteten i arbetet. En särskild författningsreglering av behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten kunde ses som ett led i den strävan, och författningen skulle garantera ett för området specialanpassat integritetsskydd för den enskilde. Avsikten med lagstiftningen var dock inte att på något sätt utvidga socialtjänstens ditillsvarande möjligheter att registrera uppgifter om medborgarna.⁷¹

Utgångspunkten för lagen skulle vara att omfatta de bestämmelser om behandling av personuppgifter som avvek från personuppgiftslagen. Den skulle dock inte innehålla en fullständig reglering utan kunde mer ses som en ramlag som reglerade de frågor som var av särskild betydelse inom socialtjänstens område. Regeringen skulle i stället få meddela bestämmelser om bland annat tillåtna ändamål för

⁶⁸ Prop. 2002/03:36 *Behandling av personuppgifter inom socialtjänsten*, s. 12 och 14.

⁶⁹ Se SOU 2025:45 *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor*, s. 215 och 216.

⁷⁰ Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 131.

⁷¹ Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 132 och 133.

behandlingen, tillåtna sökbegrepp och villkoren för så kallad samkörning.⁷² Det innebär att en väsentlig del av den dataskyddsreglering som SiS ska tillämpa i dag ligger på förordningsnivå.

Ändringar med anledning av dataskyddsförordningen

I samband med att dataskyddsförordningen skulle börja tillämpas i maj 2018 gjordes en bred översyn över de myndighets- eller sektors-specifika dataskyddsregleringarna. Även lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten genomgick en översyn vid denna tidpunkt. Något djupare analys av regleringen i sak gjorde dock inte i detta sammanhang. I förarbetena till de förändringar som infördes i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten i samband med att dataskyddsförordning blev tillämplig konstaterade regeringen att ändringar i förutsättningarna för att ytterligare behandla personuppgifter fick övervägas i annan ordning. Det aktuella lagstiftningsärendet behövde enligt regeringen avgränsas till att hantera de anpassningar i författningar inom Socialdepartementets verksamhetsområde som behövdes med anledning av dataskyddsförordningen.⁷³ Någon grundligare analys, till exempel utifrån den tekniska och rättsliga utvecklingen, av regleringen av SiS personuppgiftsbehandling har dock inte genomförts efter det. Som redan nämnts innebär det att regleringen i sak, i allt väsentligt, är densamma som när den infördes för 25 år sedan.

Centrala bestämmelser i SoLPuL och SoLPuF

Socialtjänst

Enligt 1 § SoLPuL tillämpas lagen vid behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt ett eller flera särskilda kriterier.

⁷² Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 133, 139, 146, och 147.

⁷³ Prop. 2017/18:171 *Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning*, s. 58 och 183–187. Jfr även prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 22.

Av 2 § första stycket SoLPuL framgår att med socialtjänst avses i lagen bland annat verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst, den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller av missbrukare och verksamhet som i övrigt bedrivs av SiS.

Med socialtjänst avses enligt 2 § andra stycket SoLPuL även tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamhet som avses i första stycket.

Undantag från tillämpning

Enligt 3 § SoLPuL tillämpas lagen inte vid behandling av personuppgifter

1. hos domstolar,
2. för forsknings- och statistikändamål, eller
3. som avses i den ursprungliga lydelsen av artikel 2.2 d i EU:s dataskyddsförordning (det vill säga inom brottsdatalogens område).

När behandling av personuppgifter är tillåten

Enligt 6 § första stycket SoLPuL får personuppgifter bara behandlas om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras.

Av 6 § andra stycket SoLPuL framgår att personuppgifter även får behandlas för uppgiftsutlämnande som föreskrivs i lag eller förordning.

Enligt 6 § tredje stycket SoLPuL har en registrerad person inte rätt att motsätta sig sådan behandling av uppgifter som är tillåten enligt lagen.

Personuppgifter som får behandlas

Enligt 7 § första stycket SoLPuL får socialtjänsten behandla

1. person- och samordningsnummer,
2. personuppgifter som avses i artikel 9.1 i dataskyddsförordningen (känsliga personuppgifter), samt

3. uppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden.

Enligt 7 § andra stycket SoLPuL får personuppgifter enligt första stycket endast behandlas om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten.

Av 7 § tredje stycket SoLPuL framgår att Känsliga personuppgifter får behandlas med stöd av artikel 9.2 h i dataskyddsförordningen under förutsättning att kravet på tystnadsplikt i artikel 9.3 i förordningen är uppfyllt.

Sammanställningar av personuppgifter

Av 7 a § första stycket SoLPuL framgår att i sammanställningar av personuppgifter får det inte tas in känsliga personuppgifter eller uppgifter i övrigt om ömtåliga personliga förhållanden.

Enligt 7 a § andra stycket SoLPuL gäller inte förbudet i första stycket bland annat för uppgifter om åtgärder som har beslutats inom socialtjänsten som innebär myndighetsutövning och om den bestämmelse som ett sådant beslut grundar sig på, uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring, och administration som bedrivs av SiS centralt.

Av 7 a § tredje stycket SoLPuL följer att uppgift som avslöjar medlemskap i fackförening får aldrig tas in i en sammanställning.

Tilldelning av behörighet för åtkomst och kontroll av åtkomst

Enligt 10 § första stycket SoLPuL ska den personuppgiftsansvarige för uppgifter om enskilda som förs helt eller delvis automatiserat

1. bestämma villkor för tilldelning av behörighet för åtkomst till sådana uppgifter,
2. se till att åtkomst till sådana uppgifter dokumenteras och kan kontrolleras, och
3. göra systematiska och återkommande kontroller av om någon obehörigen kommer åt sådana uppgifter.

Regeringens möjlighet att meddela föreskrifter

Enligt 11 § SoLPuL får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om bland annat vilka som är personuppgiftsansvariga, begränsning av den i 6 § tillåtna behandlingen av personuppgifter, sökbegrepp, direktåtkomst och samkörning av personuppgifter. Regeringen får enligt samma paragraf även meddela föreskrifter om när personuppgifter får föras över till tredjeland.

Personuppgiftsansvar

Enligt 6 § SoLPuF är SiS personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter inom socialtjänsten som görs i dess verksamhet.

Ändamål för behandling av personuppgifter

Enligt 7 § SoLPuF får SiS behandla personuppgifter för

1. platsanvisning och institutionsplaceringar inom styrelsens verksamhetsområde,
2. dokumentation av vård, behandling och behandlingsresultat samt verkställighet,
3. underlag, beslut och övriga åtgärder i ärenden inom verksamhetsområdet, samt
4. uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamheten.

Sökbegrepp

Enligt 9 § SoLPuF får ett hem som drivs av SiS i sådan verksamhet som avses i 7 § 1–3 endast använda uppgifter om namn eller uppgifter om person-, samordnings- eller ärendenummer som sökbegrepp vid sökning efter uppgifter eller i samband med sammanställningar.

Samkörning

Av 10 § SoLPuF framgår att ett hem som drivs av SiS inte får hämta personuppgifter från ett annat hem som drivs av styrelsen för behandling av uppgifter genom samkörning.

Bestämmelser i skollagen

Avsnitten ovan rör kompletterande dataskyddsreglering för den del av SiS verksamhet med de särskilda ungdomshemmen som utgör socialtjänst. SiS har dock även ett ansvar för att placerade barn och unga fullgör sin skolplikt eller erbjuds motsvarande gymnasieutbildning enligt 24 kap. SkoL (se bland annat avsnitt 9.2.2). Verksamhet som SiS bedriver med stöd av skollagen är inte socialtjänst, vilket framgår av 1 kap. 2 § andra stycket SoL.

För verksamhet som bedrivs med stöd av skollagen gäller den kompletterande dataskyddsreglering som finns i 26 a kap. SkoL. Bestämmelserna i kapitlet ska dock inte tillämpas på behandling av personuppgifter i elevhälsan som utförs inom hälso- och sjukvården (26 a kap. 1 § SkoL).

Den kompletterande dataskyddsregleringen i 26 a kap. SkoL är dock i jämförelse med annan reglering på området förhållandevis kortfattad. Kapitlet omfattar endast sex paragrafer, varav 1 § avser kapitlets tillämpningsområde, 2 och 3 §§ avser förhållandet till dataskyddsförordningen och dataskyddslagen, 4 och 5 §§ avser behandling av känsliga personuppgifter hos enskilda huvudmän och i vissa här inte aktuella skolformer, och 6 § avser behandling av personuppgifter som rör lagöverträdelser hos fristående skolor.

Vad gäller behandling av känsliga personuppgifter och uppgifter om lagöverträdelser som utförs av myndigheter hänvisas i 26 a kap. 4 och 6 §§ till dataskyddslagen. För SiS del innebär alltså regleringen i 26 a kap. SkoL i sak att det är den generella regleringen, det vill säga dataskyddsförordningen och dataskyddslagens bestämmelser som gäller i myndighetens skolverksamhet, till exempel vad behandling av känsliga personuppgifter.

Patientdatalagen

Även om SiS inte har något reglerat uppdrag att utföra hälso- och sjukvårdsverksamhet vid de särskilda ungdomshemmen har myndigheten anställt viss hälso- och sjukvårdspersonal (se avsnitt 10.4.2).

För hälso- och sjukvården gäller särskild kompletterande dataskyddsreglering som framgår av patientdatalagen (2008:355), förkortad PDL. Lagen innehåller också bestämmelser om skyldigheten att föra patientjournal.

Av 1 kap. 4 § PDL framgår att lagen gäller vid sådan behandling av personuppgifter inom hälso- och sjukvården som är helt eller delvis automatiserad eller där uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier. Av 2 kap. 6 § första stycket PDL framgår bland annat att en vårdgivare är personuppgiftsansvarig enligt lagen för den behandling av personuppgifter som vårdgivaren utför.

Personuppgiftsbehandling som utförs inom SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet regleras alltså av bestämmelserna i patientdatalagen.

12.5.4 Bevarande- registrerings- och dokumentationskrav inom den statliga barn- och ungdomsvården

Arkivlagen

En förutsättning för att handlingsoffentligheten (se avsnitt 12.3.1) ska kunna utnyttjas är att allmänna handlingar inte förstörs eller görs otillgängliga på annat sätt. Arkivlagen (1990:782) är en ramlag som gäller för alla myndigheter, även SiS. Flertalet bestämmelser i arkivlagen är teknikoberoende och avser såväl pappershandlingar som elektroniskt lagrade upptagningar. I arkivlagen görs inte skillnad på allmänna handlingar utifrån om en allmän handling innehåller personuppgifter i dataskyddsrättslig mening eller inte.

Arkivlagen fylls ut av arkivförordningen (1991:446) och de myndighetsspecifika beslut eller generella föreskrifter (RA-MS och RA-FS) som Riksarkivet utfärdar.

Myndigheternas arkiv bildas av de allmänna handlingarna från myndighetens verksamhet, 3 § första stycket arkivlagen. Myndigheternas arkiv är en del av det nationella kulturarvet och arkiven ska

bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och forskningens behov. Det framgår av 3 § andra och tredje styckena arkivlagen. Utgångspunkten i den arkivrättsliga regleringen är alltså att allmänna handlingar ska bevaras.

Att allmänna handlingar får gallras framgår av 10 § arkivlagen. Syftet med gallring är att myndigheternas arkiv inte ska omfatta onödigt material.⁷⁴ Enligt 12 § arkivförordningen får Riksarkivet meddela föreskrifter om gallring. Av 14 § samma förordning framgår att statliga myndigheter får gallra allmänna handlingar endast i enlighet med föreskrifter eller beslut av Riksarkivet, om inte särskilda gallringsföreskrifter finns i lag eller förordning. För SiS del har Riksarkivet meddelat föreskrifter (RA-MS 2017:24) om gallring hos Statens institutionsstyrelse.

Offentlighets- och sekretesslagen

För att offentlighetsprincipen ska kunna utnyttjas krävs också att allmänna handlingar går att söka efter. Alla myndigheter har enligt 5 kap. 1 § första stycket OSL som utgångspunkt en skyldighet att registrera allmänna handlingar så snart de kommit in till eller upprättats hos en myndighet.

Av registreringen ska det, enligt 5 kap. 2 § första stycket OSL framgå

1. datum då handlingen kom in eller upprättades,
2. diarienummer eller annan beteckning handlingen fått vid registreringen,
3. i förekommande fall uppgifter om handlingens avsändare eller mottagare, och
4. i korthet vad handlingen rör.

Enligt 5 kap. 3 § och 2 § OSF är dock SiS undantagna från registreringskyldigheten enligt 5 kap. 1 § OSL vad gäller handlingar som innehåller sekretessreglerade uppgifter och som hör till enskildas personakter.

⁷⁴ Prop. 1989/90:72 om arkiv m.m., s. 38.

Socialtjänstlagen med mera

Socialtjänstlagen

I socialtjänstlagen finns särskilda bestämmelser om dokumentation som är specifika för socialtjänstverksamheten.

Enligt 14 kap. 3 § SoL ska handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av insatser som utgångspunkt dokumenteras. Beslut och åtgärder i ärendet ska dokumenteras. Även faktiska omständigheter och händelser av betydelse ska dokumenteras enligt den nämnda bestämmelsen.

Dokumentationen inom socialtjänsten ska enligt 14 kap. 6 § SoL utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör enligt bestämmelsen hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är felaktig ska det antecknas.

Enligt 14 kap. 7 § SoL ska handlingar som rör enskildas personliga förhållanden förvaras så att obehöriga inte får tillgång till dem.

Av 27 kap. 5 § SoL framgår att ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande inom socialtjänsten genast ska dokumenteras och utredas, samt avhjälpas eller undanröjas.

7 kap. 3 § socialtjänstförordningen (2025:468), förkortad SoF, innehåller ytterligare bestämmelser om vad som ska antecknas i en journal för de barn och unga som vårdas vid ett särskilt ungdomshem. Av bestämmelsen framgår att SiS ska anteckna de beslut som fattas av myndigheten med stöd av särskilt angivna bestämmelser i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, bland annat tillfällig vistelse i annat särskilt ungdomshem i samband med transport enligt 11 § första stycket LVU och vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet enligt 15 a § LVU.

Socialstyrelsens föreskrifter

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS finns ytterligare bestämmelser om dokumentations-skyldighet för SiS.

Enligt 1 kap. 5 § ska SiS vid handläggning av ärenden samt vid genomförande och uppföljning av insatser enligt bland annat socialtjänstlagen och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU eller LVM tillämpa föreskrifterna i 2–4 kap. och 7 kap. SOSFS 2014:5.

Av 4 kap. 2 § SOSFS 2014:5 framgår att handlingar som avser personer som är eller har varit aktuella för utredning eller insats i en verksamhet ska hållas samman i personakter. Av 4 kap. 3 § första stycket SOSFS 2014:5 framgår att en personakt ska avse endast en person och av 4 kap. 4–5 §§ framgår vad en personakt ska innehålla i fråga om uppgifter om den enskilde.

I 4 kap. 9 § första stycket SOSFS 2014:5 föreskrivs att åtgärder som vidtas vid handläggning av ett ärende eller vid genomförande eller uppföljning av en insats fortlöpande och utan oskäligt dröjsmål ska dokumenteras i journalen.

Detsamma gäller enligt 4 kap. 9 § andra stycket faktiska omständigheter och händelser av betydelse för handläggningen av ett ärende eller för genomförandet eller uppföljningen av en insats.

Av journalen ska det enligt 4 kap. 9 § tredje stycket framgå när

1. åtgärder enligt första stycket har vidtagits och av vem,
2. faktiska omständigheter eller händelser av betydelse har inträffat, och
3. en handling av betydelse för handläggningen av ett ärende eller för genomförandet eller uppföljningen av en insats har kommit in till eller upprättats av den som bedriver verksamhet.

Av 4 kap. 12–18 §§ SOSFS 2014:5 följer vidare att SiS har en långtgående skyldighet att i journalen för placerade barn och unga dokumentera hur bland annat barnets eller den unges bästa har betraktats och vilka åsikter barnet eller den unge själv gett uttryck för.

7 kap. SOSFS 2014:5 innehåller särskilda bestämmelser om dokumentationen hos SiS. Kapitlet är omfattande och ställer höga krav på detaljerad journalföring rörande barn och unga som är placerade vid ett särskilt ungdomshem. Bland bestämmelserna i kapitlet kan följande nämnas.

I de allmänna råden till 7 kap. 2 § SOSFS 2014:5 anges att hur en beslutad insats ska genomföras bör dokumenteras i en behandlingsplan som upprättas av SiS med hänsyn tagen till den enskildes själv-

bestämmanderätt och integritet. Planen bör upprättas med utgångspunkt från den beslutande nämndens vårdplan enligt 11 kap. 3 § SoL och uppdrag till SiS. Av behandlingsplanen bör det bland annat framgå

- vilket eller vilka mål som gäller för insatsen enligt nämndens beslut,
- hur den enskildes livssituation ser ut,
- den enskildes uppfattning om sina problem, behov och resurser,
- om den enskilde är motiverad till att delta i sin behandling,
- om insatsen innehåller en eller flera aktiviteter hos SiS,
- vilket mål som gäller för varje aktivitet,
- vem hos SiS som ansvarar för genomförandet av varje aktivitet,
- när och hur olika aktiviteter ska genomföras,
- hur SiS ska samverka med andra huvudmän, till exempel hälso- och sjukvården eller skolan,
- när och hur insatsen som helhet eller olika aktiviteter som ingår i insatsen ska följas upp,
- om den enskilde har deltagit vid planeringen och i så fall vilken hänsyn som har tagits till hans eller hennes synpunkter och önskemål,
- vilka andra personer som har deltagit i arbetet med att upprätta behandlingsplanen,
- när planen har fastställts, och
- när och hur planen ska följas upp.

Av de allmänna råden till 7 kap. 2 § SOSFS 2014:5 framgår även att en behandlingsplan för en person som är omedelbart omhändertagen så långt möjligt bör innehålla en kartläggning och beskrivning av den enskildes problem, behov och förutsättningar, och att behandlingsplanen bör tillföras den enskildes personakt så snart planen är upprättad.

Patientdatalagen med mera

Patientdatalagen innehåller vissa bestämmelser som har betydelse för SiS dokumentationsskyldighet inom hälso- och sjukvårdsverksamheten. 3 kap. PDL innehåller exempelvis bestämmelser om skyldigheten att föra en patientjournal och vad en sådan ska innehålla. 4 kap. PDL innehåller grundläggande bestämmelser om inre sekretess och elektronisk åtkomst inom en vårdgivares verksamhet.

Inom SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet ska även Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2016:40) om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården tillämpas. 5 kap. HSLF-FS 2016:40 innehåller exempelvis närmare bestämmelser om patientjournalens struktur och innehåll, 6 kap. innehåller närmare bestämmelser om hantering av personuppgifter och 7 kap. HSLF-FS 2016:40 innehåller bestämmelser som patient-säkerhetsberättelse.

12.5.5 Uppföljning inom den statliga barn- och ungdomsvården

Myndighetsinstruktionen

Uppföljning av vårdresultat hör till de uppgifter som SiS enligt 2 § 5 förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse särskilt ska svara för.

Redan vid inrättandet av SiS bedömdes att särskild vikt borde läggas på bland annat utvärdering och uppföljning som viktiga delar av myndighetens arbete. Den då nya myndigheten SiS borde enligt förarbetena ha till uppgift att utforma rutiner för dokumentation av de olika institutionernas verksamhet se till att en noggrann uppföljning av resultaten sker. Det uttalades även att det borde vara en central uppgift för SiS att följa upp och utvärdera resultaten av behandlingen, vilket även omfattade effekterna av vården som gavs vid de olika institutionerna. Förutom ett samarbete med Socialstyrelsen i detta avseende skulle SiS söka samarbete med kommunerna bland annat i syfte att samordna utvärderingen av institutionernas samarbete med den kommunala socialtjänsten.⁷⁵

⁷⁵ Prop. 1992/93:61 om ändrat huvudmannaskap för vissa institutioner inom ungdomsvård och missbrukarvård, s. 25 och 26.

Uppföljning och utvärdering av vårdresultat utgör alltså en central del av SiS uppdrag sedan myndigheten bildades.

Uppföljningsskyldigheten enligt 14 a § LVU

Regleringen i sak

Av 14 a § första stycket LVU framgår att SiS ska följa upp verksamheten enligt lagen. Uppföljningen ska enligt bestämmelsen omfatta tiden såväl under som efter avslutad vård.

I 14 a § andra stycket LVU finns en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet för socialnämnderna. Enligt bestämmelsen ska socialnämnderna till SiS lämna de uppgifter om enskilda som SiS behöver för att fullgöra skyldigheten att följa upp vården som framgår av paragrafens första stycke.

Någon mer detaljerad reglering av vad som avses med uppföljning eller vad det är som ska följas upp i sammanhanget finns inte. Av förarbetena till 14 a § LVU framgår att med uppföljning avsågs enligt regeringen att fortlöpande och regelbundet mäta och beskriva behov, verksamheter och resursåtgång angivet i termer av till exempel behovstäckning, produktivitet och nyckeltal. Regeringen uttalade även att uppföljning syftar till att ge en översiktlig bild av verksamhetens utveckling och att fungera som signal för avvikelser som bör beaktas.⁷⁶

Regeringen bedömde i förarbetena att det var väsentligt att tvångsvården vid de särskilda ungdomshemmen följdes upp och att uppföljningen skulle ske ur ett klientperspektiv. Det noterades att uppföljningen dittills hade genomförts genom intervjuer och genom information från öppna källor, men att det kunde vara svårt att få fram uppgifter om vilka insatser av olika slag som hade vidtagits efter vårdens avslutande. SiS skulle därför ges möjlighet att ta del av socialnämndens uppgifter om enskilda klienter efter avslutad tvångsvård, för att få ett optimalt underlag för sin resultatuppföljning, i sådana fall då det saknades möjlighet att inhämta nödvändig information på annat sätt. Uppföljningen skulle dock även fortsättningsvis i första hand bygga på öppna källor, och endast i undantagsfall på att sekretessbelagda uppgifter behövde hämtas in.⁷⁷

⁷⁶ Prop 2004/05:123 *Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m.*, s. 47 och 49.

⁷⁷ Prop 2004/05:123 *Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m.*, s. 49.

Det som i dag gäller enligt 14 a § LVU föreslås i regeringens lagrådsremiss *För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga* regleras i 15 kap. 7 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga, utan någon ändring i sak.⁷⁸

12.6 Om kartläggningen och redovisningen av behoven av förbättrade möjligheter att få del av och behandla uppgifter om placerade barn och unga

12.6.1 Uppdraget i denna del

Vårt uppdrag i denna del omfattar att kartlägga och analysera behovet av att inom den statliga barn- och ungdomsvården kunna ta del av fler uppgifter om barn och unga från andra myndigheter, bland annat hälso- och sjukvården, i syfte att kunna bedriva en mer ändamålsenlig, sammanhållen, trygg och säker vård. I direktiven anges vidare att det är angeläget att myndigheten kan ta del av uppgifter från andra myndigheter om de barn och unga som är eller ska bli placerade, för att kunna ge rätt vård och behandling och för att tryggheten och säkerheten ska kunna upprätthållas.

I denna del är alltså kartläggningsuppdraget begränsat till sådana uppgifter om placerade barn och unga som den myndighet som ansvarar för den statliga barn- och ungdomsvården behöver få del av från andra myndigheter i syfte att bedriva ändamålsenlig vård vid de statliga hemmen för barn och unga. Behov av utökat informationsutbyte mellan olika självständiga verksamhetsgrenar inom den nya myndigheten behandlas i avsnitt 12.9 och behov av informationsutbyte med andra myndigheter i uppföljningssyfte behandlas i avsnitt 12.11.

Under vårt arbete med att kartlägga och analysera vilka uppgifter som myndigheten behöver ta del av från andra myndigheter har det dock blivit uppenbart att frågan om behovet av utökade möjligheter att ta del av information från andra myndigheter i vissa delar inte går att skilja från vårt uppdrag att utreda om det även finns behov av förändrade regler om personuppgiftsbehandling. I våra tilläggsdirektiv anges här bland annat SiS i dag inte har möjlighet att be-

⁷⁸ Regeringens lagrådsremiss den 19 mars 2026, *För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*, s. 679.

handla uppgifter om till exempel gängkopplingar på ett sätt som bidrar till eller är nödvändigt för myndighetens arbete med vård, behandling, trygghet och säkerhet. Behovet av förändrad dataskyddsreglering behöver därför utredas vad gäller just möjligheten att kunna behandla sådana personuppgifter för de syften som behövs för verksamheten. De mer allmänna behoven av en förändrad dataskyddsreglering kartläggs avsnitt 12.10.

12.6.2 Hur har vi genomfört vår kartläggning?

Kartlägningsdelen av uppdraget har genomförts genom en heldagsworkshop där medarbetare från olika delar av SiS verksamhet deltog, möten med representanter från SiS rätts- och säkerhetsavdelningar samt genom att vi tagit del av skriftlig information som lämnats till oss från SiS och som på olika sätt rör myndighetens behov av att få del av uppgifter från andra myndigheter.

Heldagsworkshopen utgick från ett frågeformulär som översänts till SiS någon vecka tidigare, där olika aspekter av det efterfrågade informationsutbytet efterfrågades. Därutöver har SiS även lämnat visst skriftligt material till utredningen som framställts i andra sammanhang, men som tydliggör myndighetens behov av utökade möjligheter att få del av uppgifter från andra myndigheter i syfte att bedriva vård vid de särskilda ungdomshemmen. Vi har därutöver haft ytterligare möten med olika representanter för SiS verksamhet där uppgifter som lämnats vid heldagsworkshopen följts upp och utvecklats. Av skäl som redovisas i avsnitt 12.8.4 har vi i detta sammanhang även haft ett samråd med Kriminalvården om delar av deras uppgiftshantering.

12.6.3 Redovisningen av kartläggningen

I de kommande avsnitten redovisas kartläggningens resultat. Det redovisade resultatet motsvarar de uppgifter som SiS lämnat till utredningen, antingen vid den tidigare nämnda workshopen, genom andra möten med företrädare för SiS eller genom det skriftliga material vi tagit del av från SiS.

Även om vårt uppdrag enligt direktiven inte är avgränsat avseende vilka slags uppgifter eller från vilka myndigheter uppgifter kan behöva

hämtas in i syfte att bedriva vård inom den statliga barn- och ungdomsvården har vi kunnat konstatera att SiS behov aktualiseras inom två särpräglade områden; dels hälso- och sjukvårdspersonalens behov av uppgiftsutbyte med hälso- och sjukvården i övrigt, dels uppgiftsutbyte i brottsförebyggande syfte och för att kunna bedriva ett ändamålsenligt säkerhetsarbete inom myndighetens verksamhet. Resultatet av kartläggningen kommer därför, redovisas under dessa två rubriker.

Det bör här även nämnas att kartläggningen i denna del av naturliga skäl motsvarar SiS befintliga behov i verksamheten med de särskilda ungdomshemmen. Kartläggningen har alltså inte utgått från en framtida situation där våra förslag i övriga delar har genomförts. Därmed motsvarar inte heller redovisningen av kartläggningen något annat än de befintliga behoven inom den statliga barn- och ungdomsvården, utifrån de befintliga förhållandena vad gäller till exempel verksamhetsreglering och myndighetens uppdrag. Vi har vidare vare sig värderat, analyserat eller kontrollerat de uppgifter som presenteras i de kommande avsnitten, utan presentationen motsvarar de uppgivna behov som vi kunnat kartlägga i våra kontakter med SiS. Vår analys av de kartlagda behoven, och hur de bör och ska tillgodoses i den framtida verksamheten med statliga hem för barn och unga, redovisas i stället i avsnitt 12.12.

12.7 Behovet att få del av uppgifter från hälso- och sjukvården

12.7.1 Inledande anmärkningar

I denna del har vi, förutom de frågor och svar som presenteras nedan, även bitt SiS att ta fram några fingerade typfall som kan illustrera behovet utifrån barns och ungas faktiska individuella behov och levnadsförhållanden. Av utrymmesskäl redovisas inte dessa särskilt, men de fingerade typfallen har tagits i beaktande i våra överväganden och förslag i avsnitt 12.12.

12.7.2 Utredningens frågor och svaren från SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet

Vilken typ av uppgifter/uppgiftskategorier om placerade barn och unga behöver SiS få del av från hälso- och sjukvården?

De uppgifter som SiS hälso- och sjukvårdspersonal behöver få del av från övriga hälso- och sjukvården är följande:

- Tidigare och aktuella insatser, läkemedelsbehandling.
- Information gällande genomförda och/eller beställda hälsoundersökningar.
- Journalkopior och annan information från tidigare elevhälsa
- Information om pågående primärvårds- och psykiatriinsatser samt namn till kontaktpersoner på respektive avdelning. Med det avses information om bland annat pågående läkemedelsbehandling, sårbehandling, rehabilitering efter operation, inplanerade läkemedelsförändringar och uppföljningar, pågående eller nödvändiga kontakter med eventuell specialistvård såsom endokrinmottagning (vid diabetes) neurologimottagning (vid epilepsi och vid kontakt efter självskada) eller habiliteringen. Här ingår även information om eventuella hjälpmedel och/eller medicintekniska produkter som ska användas och vilka SiS därför behöver säkra kompetens för, till exempel epilepsilarm, diabeteshjälpmedel eller rollator.
- Information om barnet eller den unge inte tål vissa läkemedel, hälsouppgifter om bland annat allergier och intoleranser som är relevanta för omvårdnaden och information om blodsmitta (till exempel hepatit B och C, HIV eller MRSA).
- Pågående insatser där nuvarande vårdgivare måste remittera till vistelseregion eller om boenderegionen vägrar göra detta, till exempel vid tandreglering.

Omfattar behovet även uppgifter från tandvården?

Ja, framför allt gällande specialiserad tandvård såsom reglering, rotfyllning, infektion och vid svår värk. Behovet är särskilt angeläget när barnet eller den unge har pågående insatser. Vid tandvård för utom-

länspatienter är det dessutom endast ett fåtal regioner som tar kostnaden rakt av utan att krångla mellan avtalshandläggare och att SiS får gå in och driva på. Det är följaktligen i dag bara en mycket liten andel av barn och unga som vårdas vid de särskilda ungdomshemmen som får sin lagstadgade hälsoundersökning avseende oral hälsa.

Är det alltid känt för SiS vilken aktör som förfogar över uppgifterna?

De efterfrågade uppgifterna finns hos regioner, privata vårdgivare och skolhälsovården. SiS vet dock inte alltid hos *vem* uppgifterna finns eller om det överhuvudtaget finns uppgifter. I dag har SiS till exempel ingen åtkomst till vaccinationsregistret så myndighetens hälso- och sjukvårdspersonal behöver utföra vad som närmast är att likna vid detektivarbete för att få reda på vilka vaccinationer som behövs för placerade barn och unga, och dessa uppgifter kan finnas på olika håll. Det är nämligen vanligt att placerade barn och unga har haft en skakig skolgång, flyttat vid ett flertal tillfällen under uppväxten eller haft andra utmaningar. Allt detta gör att det ofta behöver göras en översyn avseende vilket grundskydd som finns gällande vaccination.

Vilka är de befintliga hindren mot att få del av uppgifterna?

Det finns inga väsentliga sekretessrättsliga hinder mot att SiS hälso- och sjukvårdspersonal får del av uppgifter från andra vårdgivare. Samtycke till inhämtandet lämnas nämligen nästan undantagslöst och i undantagsfall, när samtycke inte lämnas, finns det sekretessbrytande bestämmelser i 25 kap. 12 § OSL. Den bestämmelsen gäller dock inte generellt för unga över 18 år, vilket skulle kunna bli ett problem i mer sällsynta undantagsfall.

I dag hanteras dock informationen om barnets eller den unges tillstånd och behov i separata system inom SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet och hos hälso- och sjukvården i övrigt och dessa system kommunicerar inte med varandra. Inom den övriga hälso- och sjukvården kommunicerar olika vårdgivares system och en vårdgivare kan ta del av relevant information hos andra vårdgivare genom den nationella patientöversikten (NPÖ). SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet är i dag förhindrad att ansluta till NPÖ. Skälet till det är att myndighetens elevhälsa enligt offentlighets- och sekretesslagen klassas som social-

tjänst, trots att uppgifter från elevhälsan utgör hälso- och sjukvårdsuppgifter och hanteras tillsammans med övriga hälso- och sjukvårdsuppgifter inom myndigheten. Det innebär att hälso- och sjukvårdsuppgifterna från SiS elevhälsa skyddas av socialtjänstsekretessen, inte hälso- och sjukvårdssekretessen. Det finns dock, såvitt är aktuellt för SiS del, inte någon reglering som gör det möjligt att dela uppgifter som skyddas av socialtjänstsekretessen i NPÖ.

Det stora problemet vad gäller att få tillgång till relevanta uppgifter från den övriga hälso- och sjukvården är därför tidsaspekten. På grund av att SiS hälso- och sjukvårdssystem inte kommunicerar med den övriga hälso- och sjukvården genom NPÖ tar det tid att utföra det arbete som krävs för att få del av informationen, som delvis nämnts ovan. Tillgång till uppgifter i annan vårdgivares journaluppgifter kan alltså begäras ut mot bakgrund av patientens samtycke, men utlämnandet sker i dag i hög grad genom muntlig informationsdelning eller genom att handlingar skannas in och skickas till SiS. Det nuvarande förfarandet är omständligt, innebär en hög administrativ belastning och ger en fördröjning i tillgång till information som kan vara kritisk för vårdens genomförande. Det förutsätter nämligen att den vårdgivare som har informationen dels hittas, dels finns tillgänglig via telefon, dels har tid att skanna in eventuella handlingar och skicka dem till SiS.

I vissa fall bedöms elektroniska kommunikationsvägar inte vara tillräckligt säkra. De förekommer därför också att papperskopior av handlingar behöver skickas med vanlig post, vilket ytterligare försenar processen. Ibland tar det så lång tid att först hitta aktuella vårdgivare och sedan för dessa vårdgivare att sända över relevanta uppgifter att hälso- och sjukvårdspersonalen på SiS får del av uppgifterna först strax innan barnet eller den unge ska skrivas ut från SiS.

Det ska dock sägas att även om SiS i framtiden skulle kunna ansluta till NPÖ så kan den som är över 18 spärra uppgifter i systemet. Om uppgifter är spärrade i NPÖ så skulle det nuvarande förfarandet behöva användas i de situationerna.

Förutom att det nuvarande förfarandet innebär hinder mot att få del av relevant information i rätt tid innebär det också att SiS och regionerna i dagsläget inte kan upprätta gemensam vårddokumentation, vilket både försvårar gemensam behandlings- och insatsplanering och att gemensamt organisera och följa upp vården och det dagliga arbetet på ett systematiskt vis.

Tillgodoses behovet genom att SiS ges en rättslig möjlighet att få del av uppgifterna genom en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet för hälso- och sjukvården i övrigt?

Nej inte direkt, eftersom hälso- och sjukvårdssekretessen inte är det stora hindret för överföring av relevanta uppgifter, som redan nämnts. Tidsaspekten och det omständliga förfarandet att faktiskt få del av informationen som redogjorts för ovan skulle nämligen kvarstå även med en uppgiftsskyldighet för hälso- och sjukvården och SiS ska kunna leverera trygghet och säker omvårdnad från första stund.

Kan inte informationen fås från socialnämnden?

I dag får SiS vissa hälso- och sjukvårdsuppgifter ifrån socialnämnden. Inhämtning och värdering av hälso- och sjukvårdsinformation är dock en ”sällan-uppgift” för socialnämnden. Socialnämnden är alltså inte rustade att bedöma och sortera hälso- och sjukvårdsinformation, vilket kan leda till både informationsunderskott och informationsöverskott.

Socialnämndens samordning med regionen avseende vårdbehov i samband med placering är dessutom en länk som är central men många gånger inte är tillräckligt stark. Det önskvärda är i stället att avlämnande region informerar dels SiS om det som myndigheten behöver veta för att arrangera god och säker omvårdnad för barnet eller den unge från första stund, dels den mottagande regionen, som behöver ta över vård och vårdansvar från hemregionen.

Vilka uppgifter får SiS del av från hälso- och sjukvården i dag?

För det fall SiS känner till aktuella vårdgivare (vilket man inte alltid gör) begärs samtycke från barnet och, beroende på barnets ålder, även från vårdnadshavare, eller den unge till att hämta in uppgifterna från dessa vårdgivare. Efter samtycke begär sjuksköterska och psykolog in journal som behövs för omvårdnad, läkemedelsbehandling, utredning, kartläggning och elevhälsa. Journalen begärs även in i syfte att få underlag så att ungdomshemmet kan remittera patienten till psykiatri, eftersom psykiatri fordrar underlag till diagnoser som

anges i remiss. Om sådant underlag saknas avslås nämligen ofta remissen och patienten får inte behövlig psykiatrisk vård.

SiS har även tillgång till delar av informationen i nationella läkemedelslistan genom Pascal⁷⁹, också det efter samtycke. Barnets eller den unges familj är också en viktig informationskälla.

Vilka närmare syften/ändamål skulle uppgifterna komma att användas för inom SiS?

Om SiS på ett enklare sätt kunde få del av relevanta uppgifter om placerade barn och unga från övriga hälso- och sjukvården så skulle uppgifterna användas för att ge nödvändig och god omvårdnad för enskilda barn och unga. Det bör dock i sammanhanget nämnas att om socialnämnderna i större utsträckning skulle följa Socialstyrelsens LVU-handbok så skulle aktuella vårdgivare kunna fortsätta med sitt vårduppdrag alternativt remittera till, och själva informera, vistelseregionen. Samordnad individuell plan (SIP) för placerade barn och unga skulle också initialt lösa en del knutar vad gäller *vilken* slags omvårdnad som är nödvändig för barnet eller den unge. Oavsett det så behöver SiS personal få tillgång till de uppgifter som krävs för att säkerställa att de vardagliga hälso- och sjukvårdsbehoven hos placerade barn och unga tillgodoses på rätt sätt.

Finns det uppgifter/uppgiftskategorier om placerade barn och unga inom hälso- och sjukvården som SiS typiskt sett inte har ett behov att ta del av i syfte att bedriva vård vid de särskilda ungdomshemmen?

Ja, SiS kan för närvarande också få stora mängder icke relevant material, vilket då blir en del av myndighetens material som därför skannas in i Take Care⁸⁰. Ett exempel på överskottsinformation kan vara en BVC-journal för en 18-åring. Behovet av information beror dock förstås på vilket uppdrag SiS ska ha här. Om regionerna ansvarar för placerade barns och ungas hälso- och sjukvård – och tar det ansvaret fullt ut – så har SiS enbart behov av den medicinska information som

⁷⁹ Pascal är en nationell webbaserad tjänst som används för att förskriva och hantera dosförpackade läkemedel till patienter i hemmiljö och särskilt boende.

⁸⁰ Take Care är SiS vårdinformationssystem.

aktuell vårdgivare bedömer nödvändig för vårdens genomförande på de särskilda ungdomshemmen.

Går det att beskriva ett eller flera typscenarier som illustrerar betydelsen av att SiS får del av de efterfrågade uppgifterna?

Allmänt kan sägas att informationsdelning vid övergångar mellan vårdgivare är en förutsättning för all sammanhållen och välfungerande vård. Bland de barn och unga som placeras på SiS har knappt 80 procent minst en psykiatrisk diagnos, många barn uppfyller kriterier för flera samtidiga psykiatriska tillstånd och den sammantagna psykiatriska problembilden kan vara av en sådan allvarlighetsgrad att det är av yttersta vikt att tillstånd och pågående eller planerad vård är känd vid placeringstillfället.

Vissa barn och unga har också somatiska tillstånd som kräver särskild omvårdnad eller läkemedelsbehandling. Det är därför väsentligt att hälso- och sjukvårdspersonalen vid de särskilda ungdomshemmen snabbt får tillgång till korrekt information om barnets hälso- och sjukvårdsbehov när ett barn eller en ung person placeras. I huvudsak föreligger samma behov vid samtliga särskilda ungdomshem. Några typfall som kan illustrera detta är följande:

- Barn eller ungdom med blodsmitta placeras vid SiS. Ingen information om blodsmittan ges vare sig till SiS hälso- och sjukvårdspersonal eller till annan personal. Under placeringens första två veckor utsätts flera medplacerade samt personal för exponering och när blodsmittan väl blir känd får SiS därför ombesörja akuta vaccinationer genom regionens smittskydd.
- Barn eller ungdom omplaceras från annat hem. Brister finns i informationsöverföring från hemmet samt från regionen gällande tandvårdsbehov. Patienten har svår tandvärk, får svår infektion och får senare dra ut tänder med risk för sepsis.
- Barn eller ungdom placeras men ingen information avseende pågående tandreglering lämnas till SiS. Mottagande region vägrar utföra fortsatt tandvård då de inte har avtal med den andra regionen. Barnet eller den unge får vänta över 1 år på reglering/korrigering av tandställning.

- Barn eller ungdom kommer med omärkta insulinpennor från annan huvudman. Det skickas dock inget aktuellt insulin eller information om diagnosen. SiS sjuksköterska får akut tag på en endokrinolog som kan ordna förskrivning av läkemedel och sjuksköterskan får sedan akut hämta ut dessa.
- Barn eller ungdom placeras utan information om fortsatta behov av specialiserat ortopediskt omhändertagande efter skada. Ingen överremittering sker heller mellan regionerna. Ortopedmottagning i vistelseregionen nekar remissen som SiS skickar med hänvisning till hemregionens ansvar.

Går det att beskriva en eller flera konsekvenser som typiskt sett uppstår på grund av att SiS inte får del av uppgifterna?

I huvudsak handlar det om risker för placerade barn och unga vad gäller att nödvändiga vårdåtgärder blir fördröjda, uteblir helt eller utförs felaktigt. Ibland handlar det om risker för allvarlig sjukdom kopplad till exempelvis diabetes, bakteriell infektion eller epilepsi. Att SiS inte får tillgång till relevant information riskerar också att leda till ett vårdsammanbrott. Det medför också att vårdprocessen inte blir sammanhållen, att personcentreringen i vården blir bristande, och att patienten inte är delaktig i vården. Vidare kan det bristande underlaget, vid remittering till annan vårdgivare, leda till remissen inte tas emot och därmed att SiS inte har möjlighet att hjälpa barnet eller den unge (patienten) vidare till regionen, vilket givits exempel på ovan.

Vem skulle komma att ha tillgång till uppgifterna inom SiS?

Behovet av att få del av uppgifter från den övriga hälso- och sjukvården finns främst hos hälso- och sjukvårdspersonalen vid SiS. Den faktiska, tekniska tillgången till uppgifterna får SiS besluta och skriva fram i den aktuella delprocessen i ledningssystemet samt behörighetsstyra och kontrollera via loggkontroll.

Hur skulle SiS komma att rent faktiskt komma att hantera de uppgifter som efterfrågas (till exempel digitala journalsystem eller motsvarande)?

Om SiS ges möjlighet att ta del av uppgifter direkt från NPÖ – som andra vårdgivare – behöver det utvecklas digitala system inom myndigheten för den informationshanteringen. SiS behöver då bland annat även utreda och skriva fram en tydlig vägledning, samt följa upp och kvalitetssäkra systemet. Myndigheten behöver i detta arbete begränsa informationen som tas in så att man inte får in underlag som är ovidkommande och som då blir en del av SiS egen dokumentation, vilket inte är till fördel vare sig för myndigheten eller barnen och de unga. Den tillåtna uppgiftshanteringen i systemet måste vidare stå i proportion till myndighetens uppdrag, vilket är tidsbestämt utifrån att barn och unga enbart är placerade vid ett SiS-hem under en begränsad tidsperiod och att verksamheten framför allt har ett fokus på social tvångsvård, inte hälso- och sjukvård.

Vilka skyddsåtgärder för uppgifterna finns på plats i SiS befintliga informationshanteringssystem?

Åtkomstbegränsningar, loggning och behörighetskontroller.

Hur länge behöver SiS behandla de uppgifter som efterfrågas?

Det varierar. Psykolog kan behöva underlag inför en kartläggning, sjuksköterska inför omvårdnadsplan och elevhälsoinsatser, samt vid läkemedelshantering. Uppgifter om SiS hälso- och sjukvård kan också behövas för uppföljning och kvalitetssäkring

Skulle SiS kunna komma att vidarebefordra uppgifterna till någon annan aktör (till exempel genom befintliga uppgiftsskyldigheter eller annat upparbetat informationsutbyte med andra aktörer)?

Primärt aktualiseras en sådan vidarebehandling av hälso- och sjukvårdsuppgifter vid överlämning i samband med SiS-vårdens avslutande. Det är också i fråga om annan samtyckesbaserad informations-

överföring till mottagande vårdenheter. Det förekommer också att hälso- och sjukvårdsuppgifter begärs ut för viss etikprövad forskning.

Det kan också nämnas att ibland efterfrågar barnet eller den unge (patienten) själv allt i sin journal, vilken ibland även inkluderar inskannade handlingar från andra vårdgivare. Ofta beror det på att de själva inte har överblick över vad de har gjort och fått inom hälso- och sjukvården. Eftersom SiS ibland får in viss överskottsinformation från andra vårdgivare (se ovan) måste SiS även sekretesspröva dokument upprättade av andra aktörer som myndigheten i vissa fall saknar kännedom om bakgrunden till, vilket är olyckligt.

I sammanhanget kan nämnas att det finns multiprofessionella team runt varje barn och varje ungdom, vilket innebär att viss hälso- och sjukvårdsinformation därför hamnar i SiS socialtjänstjournal. Hälso- och sjukvårdsuppgifter kan därför komma att delas till tredje man vid ett eventuellt utlämnande av den journalen. Bland annat av den anledningen ser SiS därför gärna att det tas fram ett nationellt stöd för hantering av den inre sekretessen på myndigheten.

Frågan om den inre sekretessen blir dessutom som svårast i kritiska lägen. Om ett barn eller en ungdom exempelvis uppvisar en förhöjd suicidrisk så går det att dela uppgifter när situationen blivit helt akut, men det hade givetvis varit bättre om det kunde hanteras i god tid *innan* det blev akut. Problemet här är att mandatet och uppdraget är oklart vad gäller SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet, och att samtyckesfrågan till informationsdelning av hälso- och sjukvårdsuppgifter aktualiseras i en tvångsvårdssituation. I vardagen inne på ett särskilt ungdomshem är det dock svårt att särskilja social vård från hälso- och sjukvård.

12.7.3 Sammanfattning

I avsnittet ovan har vi redogjort för resultaten av vårt arbete i den del som avser en kartläggning av nuvarande SiS behov av förbättrade möjligheter till informationsutbyte med hälso- och sjukvården. Uppgifterna som redovisas ovan har hämtats in från SiS vid en heldagsworkshop, genom skriftliga kompletteringar och genom att ta del av annat material som SiS lämnat till utredningen.

Behoven som framträder i vår kartläggning i denna del rör primärt följande förhållande.

- SiS behov av en enklare och snabbare process för inhämtning av hälso- och sjukvårdsuppgifter från övriga vårdgivare genom möjlighet att ansluta till den nationella patientöversikten, NPÖ.

Som vi nämnt inledningsvis motsvarar redovisningen av kartläggningen de behov som SiS uppgett till utredningen, och vi har inte analyserat eller värderat informationen. I avsnitt 12.12 lämnar vi våra överväganden och förslag utifrån de här kartlagda behoven.

12.8 Behovet av att behandla personuppgifter i brottsförebyggande syfte och i syfte att upprätthålla ordningen och säkerheten

12.8.1 Inledande anmärkningar

Samma slags frågor som SiS har ombetts svara på vad gäller myndighetens behov av att få del av uppgifter från hälso- och sjukvården, som redovisats ovan, har även skickats till myndigheten vad gäller behovet av att få del av uppgifter från andra myndigheter än de som är verksamma inom hälso- och sjukvården. Som vi nämnt inledningsvis aktualiserades dock inte enbart frågan om behovet av att få del av fler uppgifter här, utan även frågan om det rättsliga stödet för SiS att behandla uppgifterna på ett ändamålsenligt sätt när myndigheten fått ta del av dem, det vill säga om dataskyddsreglering och personuppgiftsbehandling.

I regleringsbrev för budgetåret 2024 (S2023/03257) gav regeringen SiS i uppdrag att analysera och beskriva på vilket sätt myndigheten arbetar för att förebygga och förhindra brott inom ramen för sina uppgifter. SiS skulle beskriva de viktigaste resultaten och prioriterade utvecklingsområden i arbetet. Uppdraget redovisades sedan till Socialdepartementet den 31 oktober 2024.

SiS har hänvisat till att behovet av ett rättsligt stöd för personuppgiftsbehandling redan har redogjorts för i *Återredovisning av regeringsuppdraget om Statens institutionsstyrelses brottsförebyggande arbete – resultat och prioriterade utvecklingsområden* (S2023/03257), och överlämnat denna skrivelse till utredningen. I återrapporteringen redovisas att SiS har flera utmaningar i det brottsförebyggande arbetet bland annat vad gäller de rättsliga förutsättningarna för myndighetens

personuppgiftsbehandling i det brottsförebyggande arbetet. Det är den delen av återrapporteringen som är relevant i detta sammanhang.

I detta sammanhang kom även myndighetens behov av ett rättsligt stöd för att behandla vissa uppgifter i ett särskilt så kallat säkerhetsregister upp. I syfte att kunna ge en tydligare bild av vad det är SiS efterfrågar i denna del har utredningen därför även genomfört ett samråd med Kriminalvården. SiS har även lämnat kompletterande uppgifter muntligen och lämnat in uppgifter skriftligt efter frågor från utredningen om just säkerhetsregistret.

I det följande redogörs för behov som SiS redan redogjort för i den ovan nämnda återrapporteringen och kompletterat i kontakter med utredningen, samt närmare om vad myndigheten efterfrågar rörande möjligheten att föra ett säkerhetsregister. Som vi nämnt inledningsvis motsvarar det som sägs nedan det som SiS uppgett till utredningen. Även resultatet av samrådet med Kriminalvården presenteras nedan under särskild rubrik.

12.8.2 SiS övergripande behov av informationsutbyte och personuppgiftsbehandling vad gäller säkerhet och brottsförebyggande arbete

Allmänt om behovet

Något om målgruppen

Trots att verkställighet av sluten ungdomsvård kommer att utmönstras från de särskilda ungdomshemmen kommer SiS även i framtiden att ha en stor andel placerade barn och unga som är kriminellt belastade. Avskaffandet av sluten ungdomsvård som påföljd kommer alltså sannolikt inte medföra någon större förändring av målgruppens sammansättning.

Säkerhetsförhållandena inom SiS

Säkerhetsförhållandena inom SiS har påtagligt förändrats de senaste åren. En av de stora orsakerna till detta bedöms vara den utveckling som har skett inom ramen för organiserad brottslighet. Åldern på individer kopplat till detta har sjunkit vilket påverkat SiS genom att en allt större andel av barn och unga som placerats inom SiS bedöms

ha en koppling till organiserad brottslighet. Information har även lämnats från samverkande myndighet om att SiS har ett större antal individer anställda med kopplingar till den organiserade brottsligheten. Detta medför ökade risker för bland annat allvarligt våld, fritagningar, rekrytering till kriminella nätverk och otillåten påverkan mot myndighetens medarbetare. Det motverkar också myndighetens vårduppgifter och försämrar möjligheterna att säkerställa en trygg vårdmiljö för våra barn och unga.

Flertalet av de kriminella nätverk som i dag verkar i samhället ligger dessutom i allvarliga konflikter med varandra, ofta med dödligt våld som följd. Dessa konflikter förändras mycket snabbt och lojaliteten till dessa grupperingar fluktuerar. Detta ställer höga krav på att SiS har en god kunskap om dessa grupperingar och tillhörande konflikter, bland annat för att kunna placera barn och unga i säkra konstellationer. Då denna kunskap i dag är bristfälligt föreligger risk att allvarliga incidenter inträffar som hade kunnat förebyggas. I dag saknar SiS till stora delar möjligheter att på ett säkert sätt behandla de personuppgifter som är nödvändiga för att förebygga och förhindra att allvarliga incidenter sker mot bakgrund av ovanstående.

Om informationsinhämtning i det brottsförebyggande arbetet och säkerhetsarbetet

SiS får inte tillräcklig information om placerade barn och unga som är relevant ur ett säkerhetsperspektiv, till exempel säkerhetsfrågor i samband med anvisning av plats och bedömning av behov av placering i säkerhetsnivå, från socialnämnderna. Man får inte heller uppdaterad och kontinuerlig information från socialnämnderna under placeringens gång.

Det är rimligt att anta att detta delvis beror på att socialnämnderna sällan beslutar om placeringar på SiS och att de inte har full kännedom om vad som är relevant för SiS säkerhets- och brottsförebyggande arbete. Det kan eventuellt även förklaras av att socialnämnden har "stängt" utredningen efter placeringsbeslutet och därför inte har möjlighet att själva bevaka och hämta in uppgifter under tiden som ett barn eller en ung person är placerad vid SiS. Ytterligare en förklaring är att socialnämnderna för egen del vare sig har anledning eller någon rättslig möjlighet att samla in information som svarar mot de informationsbehov som SiS har ur säkerhetssynpunkt. Placeringar

kan också ske helt akut och det förekommer då att socialnämnden helt enkelt inte har någon bakgrundsinformation över huvud taget om barnet eller den unge.

Inom ramen för det brottsförebyggande arbetet och säkerhetsarbetet finns det alltså ett behov för SiS av att hämta in uppgifter från andra myndigheter än socialnämnden.

Vikten av att SiS som mottagande myndighet kan behandla information på ett säkert sätt

I dag är det främst Polismyndigheten som har den information som SiS behöver i sitt brottsförebyggande arbete och säkerhetsarbetet. Den relevanta informationen, som kan röra personkopplingar, iakttagelser och misstankar, kommer ofta från Polismyndighetens underrättelseverksamhet. Mot bakgrund av att det rör sig om underrättelseinformation finns det ett behov för SiS att kunna visa att man för egen del kan hantera uppgifterna på ett säkert sätt, av ett begränsat antal medarbetare och med hög integritet. Polismyndigheten vill nämligen av förklarliga skäl inte lämna ut underrättelseinformation till SiS, om SiS sedan inte kan säkerställa att informationen inte hamnar i orätta händer.

De uppgifter som är relevanta för SiS säkerhetsarbete, och som hämtas in från andra myndigheter, bör därför inte vara tillgängliga för alla medarbetare som arbetar med ett barn eller en ung person, på ett särskilt ungdomshem eller på SiS huvudkontor, utan informationen skulle behöva behandlas avskilt från övrigt informationshantering som rör barnet eller den unge, det särskilda ungdomshemmet och verksamheten i övrigt. Som redogörs för nedan så förekommer det också att barn och unga begär ut sina journaler, vilket ställer särskilda krav på hanteringen av underrättelseinformation.

Den befintliga dataskyddsregleringen

Uppgifter om lagöverträdelse, vilka i många fall är väsentliga i myndighetens brottsförebyggande arbete, får enligt den myndighetsspecifika dataskyddsregleringen endast behandlas om de lämnas i ett ärende eller om det är nödvändigt för verksamheten. SiS möjligheter att vidarebehandla insamlade personuppgifter för andra ändamål än för

vilka de samlats in är vidare mycket begränsade och kräver ofta uttryckligt stöd i unionsrätten eller nationell lagstiftning. Någon reglering som medger att SiS vidarebehandlar redan insamlade personuppgifter i rent brottsförebyggande syfte finns inte.

SiS har vidare en skyldighet enligt dataskyddsregleringen att självant lämna information till placerade barn och unga om den behandling av personuppgifter som erhållits från annan person eller aktör. Informationsplikten omfattar uppgifter om bland annat ändamålen med behandlingen och de kategorier av personuppgifter som behandlingen gäller. De placerade barnen och unga har även rätt att begära ut ett registerutdrag innehållande motsvarande uppgifter.

Dokumentation och rätten till insyn

SiS bedriver socialtjänstverksamhet och har därför en skyldighet att föra en omfattande dokumentation. Den dokumentation som förs i placerade barns och ungas personakter, det vill säga deras socialtjänstjournaler, ska bland annat utvisa åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Det innebär att uppgifter som är av relevans för bedömningen av lämplig placering, såsom misstänkta kopplingar till kriminella grupperingar, i dag ska redogöras för i den placerades personakt. Placerade barn och unga bör även hållas underrättade om de journalanteckningar som förs om honom eller henne.

När SiS i dag tar emot underrättelseinformation från brottsbekämpande myndigheter avseende barn och unga har SiS i regel inte möjlighet att undanhålla dessa uppgifter från den placerade själv. Förutsättningar för att hålla uppgifterna hemliga är om uppgifterna omfattas av sekretess enligt 18 kap. 2 § OSL och om partsinsynen kan begränsas enligt 10 kap. 3 § OSL, vilket förutsätter att det med hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att uppgiften inte röjs.

Placerade unga som överväger eller bestämmer sig för att lämna kriminella grupperingar genom att ingå i så kallade avhopparprogram löper ofta en mycket hög risk att utsättas för allvarliga våldsbrott av medplacerade. För att förhindra situationer där potentiella avhoppare utsätts för brott är det väsentligt att myndigheten kan behandla uppgifter om till exempel hot, kopplingar till kriminella nätverk och kon-

flikter på individnivå. Att behandla dessa uppgifter enligt gällande reglering i barnets eller den unges socialtjänstjournal kan vara förknippat med stora risker för barnet eller den unge, vilket utvecklas nedan. Även dessa uppgifter behöver därför kunna behandlas åtskilt från socialtjänstjournalen.

Vissa uppgifter behöver hållas hemliga för den som uppgifterna rör

Enligt gällande reglering har SiS mycket begränsade möjligheter att sekretessbelägga uppgifter i förhållande till den placerade själv. Som framkommit ovan behöver SiS för närvarande dokumentera även uppgifter av känslig art i socialtjänstjournalen, till exempel hotbilsbedömningar och säkerhetsbedömningar som kan avse kopplingar till ett visst kriminellt nätverk eller att en placerad har påbörjat en avhopparesa.

Det är dock mycket vanligt att de placerade begär ut sina journaler under vårdtiden. Det förekommer även att placerade begär att få ta del av egna uppgifter om betryggande bemanning och transportklass. I vissa fall överlämnas sedan dessa uppgifter av den placerade själv till andra placerade eller till utomstående, antingen frivilligt eller under påtryckning. I vissa fall används uppgifterna sedan för att planera avvikningar, rymningar eller fritagningar. I många fall kan ett röjande av dessa slags uppgifter få mycket allvarliga konsekvenser för barnet eller den unge och i värsta fall kan ett röjande till och med äventyra barnets eller den unges säkerhet. Det är därför angeläget att SiS får ökade möjligheter att kunna sekretessbelägga vissa uppgifter i förhållande till den placerade själv.

Att SiS i så få situationer kan hålla uppgifter hemliga för den uppgiften rör leder i förlängningen leder till att SiS får sämre förutsättningar att upprätthålla en trygg och säker vårdmiljö för de placerade. Utifrån detta ser SiS ett behov av att få förutsättningar att i större utsträckning än vad som är möjligt i dag kunna begränsa den placerades rätt till information om den personuppgiftsbehandling som myndigheten utför avseende denne.

Behandling av personuppgifter som det inte finns rättsligt stöd för i dag

Inom ramen för de samverkansstrukturer som SiS deltar i kan myndigheten behöva ta emot och dela personuppgifter om placerade barn och unga i rent brottsförebyggande syfte. Som exempel på uppgifter som SiS kan behöva dela med andra aktörer i det nämnda syftet är uppgifter om besök och tillgång till elektroniska kommunikationstjänster. SiS bedömer att sådan behandling inte ryms inom ramen för den dataskyddsreglering som gäller i dag då den inte är nödvändig för att utföra arbetsuppgifter inom socialtjänsten eller för andra specifikt angivna ändamål, så som platsanvisning, dokumentation av vård och behandling eller beslut och underlag i ärenden inom verksamhetsområdet.

För att SiS på ett ändamålsenligt sätt ska kunna delta i samverkansstrukturer som till exempel Samverkan kring barn och unga i organiserad brottslighet, förkortad BoB, måste myndigheten ges förutsättningar att behandla personuppgifter i brottsförebyggande syfte genom informationsutbyte med medverkande aktörer. SiS behöver även i vissa fall kunna samla in personuppgifter med det primära syftet att förebygga och förhindra brott. SiS bedömer att sådan behandling inte kan göras med stöd av befintlig reglering.

Slutsats – ett säkerhetsregister

Mot bakgrund av det som sagts ovan efterfrågar SiS en möjlighet att behandla personuppgifter om personer som bedöms utgöra en kvalificerad säkerhetsrisk i SiS verksamhet i ett särskilt register. Registret behöver mot den bakgrunden dels syfta till att upptäcka, förebygga och förhindra brottslig verksamhet inom SiS verksamhet, dels att säkerställa ordningen och säkerheten på de särskilda ungdomshemmen samt i övriga delar av SiS verksamhet där tvångsåtgärder genomförs.

Informationen i ett eventuellt säkerhetsregister kan till stor del förväntas bestå av underrättelseuppgifter, vilket innebär att det finns behov av att uppgifterna omfattas av sekretess och att tillgången till uppgifterna begränsas. Dels då det kan komma att innebära stora risker för individers säkerhet om uppgifterna röjs, dels då information som härstammar från underrättelseverksamhet kan ha en bristande tillförlitlighet vilket ställer höga krav på att beakta individers person-

liga integritet. Dessa uppgifter kan vidare vara en del av förundersökningsmaterial som omfattas av förundersökningssekretess och som därför inte får röjas.

Skulle ett ändamålsenligt säkerhetsregister införas för SiS bedöms myndighetens förutsättningar att bedriva en trygg vård och behandling för placerade barn och unga att påtagligt förstärkas. För att möjliggöra detta bedöms det vara nödvändigt att föra personuppgifter på samtliga individer som på ett allvarligt sätt bedöms utgöra ett hot mot SiS verksamhet samt mot individers säkerhet. Detta innebär att det utöver placerade barn, unga och klienter även finns ett behov av att behandla personuppgifter rörande exempelvis medarbetare, anhöriga eller andra individer med en nära relation till en placerad inom SiS. Uppgifter om andra än de barn, unga och klienter som är placerade inom SiS skulle endast behandlas på förekommen anledning. Uppgifter om *alla* anställda skulle naturligtvis inte behandlas i ett register av aktuellt slag.

12.8.3 Frågan om ett säkerhetsregister

Närmare om SiS behov av ett säkerhetsregister – frågor och svar

*Går det att beskriva den praktiska, befintliga behandlingen av personuppgifter som skulle kunna komma att ingå i ett framtida säkerhetsregister?
Annorlunda uttrycket – hur går hanteringen till i dag?*

SiS får i vissa fall muntlig information från samverkande myndigheter framför allt i den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet, såsom till exempel Polismyndigheten. Denna information kan i dag inte skyddas på ett tillfredställande sätt och hanteras därför ofta inte skriftligen. Inte heller kan alla som behöver uppgifterna inom myndigheten ta del av dessa.

Uppgifterna hanteras i dag inte på ett enhetligt sätt. Ibland behandlas delar av informationen i en elektronisk platsansökan, i en ISAP (incidentrapport) och/eller i en socialtjänstjournal, eller i värsta fall på papper. Uppgifterna behandlas emellertid inte samlat och kan inte sambehandlas, vilket medför att de med lätthet kan missas. Papper loggas vidare inte, följs inte upp osv, vilket i sig utgör en risk vid behandlingen av personuppgifter.

Är SiS bedömning att förandet av ett säkerhetsregister skulle utgöra ett led i socialtjänstverksamhet? Det vill säga att det inte skulle falla inom brottsdatalagens område?

SiS verksamhet befinner sig i vissa avseenden i gränslandet mellan vård och rättsväsende. Myndigheten hanterar individer med kopplingar till organiserad brottslighet men saknar juridiska och organisatoriska verktyg som normalt tillkommer brottsbekämpande myndigheter. SiS bedömer dock att ett säkerhetsregister bör vara en del av myndighetens socialtjänstverksamhet. Registret är nödvändigt för att myndigheten ska kunna fullgöra sina uppgifter inom socialtjänsten genom att upprätthålla säkerheten på ungdomshemmen och skydda de som är placerade inom myndigheten. Syftet med behandlingen skulle vara följande:

- Säkerställa en trygg vård och behandling.
- Förebygga brott.
- Skydda liv och hälsa.
- Förebygga incidenter.
- Verksamhetsskydd.
- Dela information med samverkande myndigheter (SiS är sedan 2018 en del av satsningen mot organiserad brottslighet som en nätverksmyndighet).

Vilken typ av uppgifter skulle behöva kunna behandlas i ett säkerhetsregister och varför?

Information behöver kunna behandlas i registret i syfte att förhindra allvarliga hot mot den verksamhet som SiS bedriver och i förlängningen mot enskilda barns och ungas samt medarbetares säkerhet. Uppgifter som skulle behöva behandlas i säkerhetsregistret är följande:

- Kopplingar till kriminella nätverk.
- Information om tredje man – så som till exempel anhöriga, andra medlemmar i gängkontext, samt om anställda, risker och hot mot verksamheten.
- Relationer mellan individer/placerade barn och unga.

- Uppgifter om otillåten påverkan.
- Rymningsrisk, fritagning och avvikelsehistorik.
- Information som inte är fullt verifierad men kopplad till säkerhetsperspektiv och ”nollvisioner”.

Det primära syftet är att skydda de barn och unga som är placerade inom myndigheten. Därför är det nödvändig att i vissa fall föra information om personer som inte är placerade inom SiS, exempelvis medarbetare, anhöriga och andra individer med relationer till placerade i de fall de bedöms utgöra ett allvarligt hot mot SiS verksamhet, vilket i slutändan innebär att SiS inte kan bedriva en trygg och säker vård. Ett exempel kan vara att en ungdom placeras inom SiS och under tiden för placeringen kommer i kontakt med en medarbetare som har lojalitet mot en kriminell gruppering. Denna medarbetare knyter an till ungdomen och påbörjar på så sätt en rekrytering av den unge till nätverket. I stället för att skydda de unge från kriminalitet innebär placeringen under sådana förhållanden en fördjupning i kriminalitet.

Stora delar av informationen som kommer att behandlas kan som redan nämnts komma att bestå av underrättelseinformation. Detta medför betydande säkerhetsrisker för enskilda om informationen röjs. Att det är fråga om underrättelseuppgifter innebär också att uppgifterna kan vara mindre tillförlitliga.

Det finns i dag, som ovan angetts, uppgifter om att det finns medarbetare inom SiS som har kopplingar till organiserad brottslighet. Det är av stor vikt att kunna föra uppgifter om detta för att kunna bedriva en säker och trygg vården för placerade barn och unga.

Om vilka personer skulle uppgifter behöva behandlas i ett säkerhetsregister och varför?

- Placerade barn och unga.
- Individer med identifierade riskfaktorer, till exempel medarbetare, anhöriga eller andra externa kontakter.

I säkerhetsregistret skulle uppgifter om personer som bedöms utgöra en kvalificerad säkerhetsrisk i SiS verksamhet behandlas. Detta kan utgöras av placerade barn och unga, medarbetare med koppling till organiserad brottslighet och externa personer som bedöms kunna allvarligt hota verksamheten. Syftet är att i slutändan trygga vården och behandlingen samt minska risken att placerade barn och unga utsätts för eller utsätter andra för till exempel allvarligt våld, att placerade barn och unga rymmer eller fritas, rekryteras in djupare i organiserad brottslighet eller på annat sätt utnyttjas i kriminella syften.

Ett viktigt syfte med personuppgiftsbehandlingen är även att kunna placera barn och unga i rätt konstellationer och trygga miljöer på ungdomshemmen. Ett stort antal kriminella nätverk är som nämnts tidigare i konflikt med varandra och många placerade har kopplingar till sådana nätverk. Lojaliteter mot olika grupperingar kan dessutom skifta snabbt, vilket medför att säkerhetsriskerna växlar på ett sätt som inte förekommit tidigare.

Syftet med hantering av personuppgifterna är också att förebygga att allvarliga säkerhetshot eller incidenter inträffar. Detta är i dag svårt då informationen inte kan vare sig behandlas eller skyddas.

Går det att i en framtida eventuell reglering koppla tillåtligheten av behandling av uppgifter i ett säkerhetsregister till om det barn eller den unge som uppgifterna rör är placerad i en särskild säkerhetsnivå eller inte?

Nej. Syftet med behandlingen av uppgifter är att trygga alla barns och ungas tillvaro och framtid. Exempelvis kan en ungdom placerad i den lägsta säkerhetsnivån, nivå 3, bli föremål för rekrytering till kriminellt nätverk under tiden för placering. Detta behöver SiS få föra information om för att kunna förebygga och förhindra. Säkerhetshoten i SiS verksamhet går alltså inte att kategorisera utifrån säkerhetsnivåerna i ungdomshemmen. Riskerna i dag är i vissa delar större i de lägre säkerhetsnivåerna där kontrollen av exempelvis elektronisk kommunikation är mindre. Uppgifter behöver därför kunna registreras om alla barn och unga som är placerade inom SiS, om det finns skäl för det, oavsett vilken säkerhetsnivå barnet eller den unge är placerad i.

Finns det behov av att behandla uppgifter i ett säkerhetsregister om barn och unga som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården men som inte har någon koppling till eller historia av brottslig verksamhet?

En stor del av de barn och unga som används som utförare inom den organiserade brottsligheten i dag saknar historik i misstanke- och belastningsregistret. Det är snarare barnens och de ungas generella utsatthet, än förekomst i misstanke- och belastningsregistret, som skapar riskerna och därmed behoven av att behandla uppgifter i ett eventuellt säkerhetsregister. Så svaret är ja, framför allt när det handlar om att skydda barn och unga eller verksamheten från externa hot.

Hur länge skulle uppgifterna i säkerhetsregistret behöva behandlas?

SiS anser att uppgifterna skulle behöva behandlas i tre till fem år efter den senaste registreringen eller händelsen inom SiS eller tre till fem år efter det att den registrerade inte längre är föremål för vård inom myndigheten, beroende på registreringsgrund, borde kunna utgöra en rimlig tid för bevarande av uppgifterna.

Syftet med bevarandet är bland annat att på kunna arbeta med verksamhetsuppföljning på ett ändamålsenligt sätt samt att kunna göra rimliga bedömningar i det fall barn och unga återigen blir aktuella för placering/vård inom myndigheten.

Här kan nämnas att under perioden 2019 till 2024 har drygt 6 700 utskrivningar eller frigivningar skett, av knappt 4 000 unika individer. Av utskrivningarna skedde 114 LVU-utskrivningar i direkt anslutning till att barnet eller den unge påbörjade verkställighet av en LSU-dom. Sett till samtliga lagrum har drygt 40 procent av barn och unga någon gång under perioden skrivits in på nytt vid minst ett tillfälle. Av denna grupp har ytterligare nästan 40 procent, motsvarande 16 procent av utskrivna barn och unga, återinskrivits vid ett tredje tillfälle. Det är ovanligt med fler än tre ärenden men cirka sex procent av barn och unga som skrivits ut har återkommit fyra gånger eller fler. I genomsnitt har de barn eller unga som skrivits ut återkommit 2,6 gånger och den genomsnittliga tiden mellan intagningar är knappt sex månader.

Av de barn och unga som hade ett inskrivningsdatum under 2025 var det emellertid 13 procent som också hade ett utskrivningsdatum

mer är 365 dagar före inskrivningsdatumet 2025. Av de totalt 964 inskrivningarna som gjordes under 2025 var det alltså 125 barn och unga där mer än ett år hade passerat sedan han eller hon senast vårdats inom myndigheten.

Hur skulle ett säkerhetsregister användas i den dagliga verksamheten och vilken funktion skulle det fylla?

- Ökad kunskap vid placering /omplacering (riskreducerande).
- Planering av riskreducerande åtgärder.
- Förebygga incidenter.
- Inrapportering av information och sammanställning nationellt.
- Lägesbilder.
- Stöd i beslutsprocesser (för det fall att informationen kan verifieras).
- Myndighetssamverkan.

Vem/vilka yrkeskategorier skulle ha tillgång till säkerhetsregistret inom SiS?

Åtkomsten skulle behöva vara behovsstyrd, loggad och begränsad. Det måste också gå att differentiera informationsåtkomsten utifrån behov. Exempelvis skulle ett antal individer som arbetar med under rättelseverksamhet på huvudkontoret (HK) ha full tillgång till registret och leda arbetet med inhämtning, registrering, analys och delning. Lokala funktioner, exempelvis säkerhetssamordnare vid hemmen och vissa medarbetare på placeringsenheten på HK ska, efter utbildning, kunna rapportera in information samt ta del av nödvändig information som tillgängliggjorts av HK.

Att endast ett fåtal individer inom myndigheten hanterar uppgifterna samt att dessa hanteras på ett säkert sätt skulle komma att vara prioriterat av myndigheten, inte bara utifrån ett dataskyddsperspektiv utan även från ett informationssäkerhetsperspektiv. Om SiS inte klarar av att hantera informationen på ett säkert sätt kommer myndigheten nämligen inte kunna vara en del av den nödvändiga sam-

verkan med andra myndigheter. Av denna anledning anser SiS att det i en eventuell framtida reglering måste göras särskilt tydligt att uppgifter i säkerhetsregistret ska hanteras med striktare behörighet än övrig information om barn och unga inom SiS.

Vilka befintliga integritetshöjande åtgärder som SiS tillämpar i sitt nuvarande informationshanteringssystem skulle också tillämpas på förandet av registret?

- Behörighetsstyrning.
- Loggning och uppföljning.
- Gallring.
- Utbildning.
- Ändamålsbegränsning.
- Registreringsfunktion/registerhanteringsfunktion (med detta avses inte registrator, utan de som registrerar rapporter, det vill säga personal som är utbildad på säkerhetsavdelningen för att se till att de uppgifter som läggs in i registret uppfyller kraven för att läggas in).

Skulle uppgifter från registret komma att kunna ingå i ett ärende? Hur skulle uppgifterna i sådant fall hanteras i förhållande till den som uppgiften gäller?

I vissa fall kan man tänka sig att uppgifterna kan komma att ingå i ett ärende. Det är om uppgifterna bedöms kunna föras vidare till den placerades journal eller om de annars behövs för att utgöra beslutsunderlag. Detta bör dock endast vara i undantagsfall eftersom behovet av registret är just av den anledningen att SiS inte vill att uppgifterna ska hamna i den vanliga dokumentationen eller i ett beslutsunderlag.

Dock bör det påpekas att begreppet ärende mycket vitt enligt förvaltningslagen ("ett ärende kännetecknas av att handläggningen ska avslutas med ett beslut") och vissa av de uppgifter som SiS vill kunna ha i säkerhetsregistret kommer, om än indirekt, att ligga till grund för placering och omplacering, som ju är ett slags beslut. Det ligger inte inom SiS kontroll huruvida uppgifterna i sådana fall kan anses

vara en del i ett ärende utan det blir upp till rättspraxis men SiS ser gärna att en eventuell reglering utformas på så sätt att möjlighet till behandling i säkerhetsregistret *inte* exkluderar alla uppgifter som kan komma att (eventuellt) ingå i ett ärende.

I många fall kommer uppgifterna bestå av underrättelseinformation. Detta kommer med stor sannolikhet innebära att informationen inte kommer kunna användas i ett rättsligt beslut. Däremot kan informationen i många fall fungera som kunskapshöjande i syfte att reducera risker proaktivt. Målet är att ”hemlig” information, genom egen kompletterande informationsinhämtning, ska kunna ges till beslutsfattare som ska kunna motivera ett beslut med den kompletterande informationen.

Inom underrättelseverksamheten strävar man alltid efter att verifiera informationen och omvandla den till öppen information som går att använda i beslut. Underrättelseinformationen ska alltså generellt inte användas i ett beslut men det kan resultera i information som kan användas i ett beslut i ett ärende. Följande exempel kan ges:

- Polismyndigheten inkommer med uppgifter till SiS gällande att en medarbetare bedöms ingå i ett kriminellt nätverk. Informationen registreras i säkerhetsregistret och handläggare initierar ett inhämtningsarbete som leder till mer registrerad information i säkerhetsregistret. Ärendet bearbetas och delges till internutredningen i syfte att utreda om det går att avskilja medarbetaren från sin tjänst. Informationen från säkerhetsregistret kan guida utredning i rätt riktning samt utgöra underlag till ärendet i den mån det är möjligt utifrån sekretess.
- Utifrån öppen tillgänglig information läggs en vårdplan för en ungdom. Utifrån denna vårdplanering är tanken att ungdomen i närtid ska ut på ett oöväskat hembesök. Utifrån uppgifter som finns i säkerhetsregistret får det särskilda ungdomshemmet information om att det sannolikt finns risk att ungdomen kommer utnyttjas som utförare i en skjutning om han genomför detta hembesök. Detta leder till att vårdplaneringen görs om.
- En ungdom är bedömd i säkerhetsbedömningen i transportklass 1 (den högsta säkerhetsnivån). Detta utifrån mycket vaga uppgifter i socialnämndens platsansökan. Utifrån uppgifter som inhämtas till säkerhetsregistret kan en bedömning göras att riskerna kring ungdomen inte når upp till transportklass 1 utan kan sänkas till

transportklass 3. På så sätt kan SiS lägga rätt resurser på rätt barn och unga.

Vad skulle en utökad rättslig möjlighet att hemlighålla uppgifter i registret behöva innebära? Annorlunda uttryckt, vilken slags utökad sekretessreglering efterfrågas med anledning av säkerhetsregistret?

SiS önskar att uppgifterna i ett eventuellt framtida säkerhetsregister omfattas av sekretess. Sannolikt kommer de att omfattas av sekretess enligt 26 kap. 1 § OSL i förhållande till tredje man då det kommer att röra sig om uppgifter om personliga förhållanden inom socialtjänsten. Men SiS önskar ett starkare skydd än så, i vart fall ett skydd som gör att uppgifterna inte behöver lämnas ut till den de berör. Det skulle förta hela syftet med registret om uppgifterna skulle behöva lämnas ut till berörd individ. SiS behöver alltså skydda informationen så att den inte tillgängliggörs för berörd individ eller tredje man (till exempel obehöriga medarbetare, anhöriga och allmänhet).

Att informationen skyddas är en central fråga för SiS. Primärt på grund av att information som hamnar fel (exempelvis om källuppgifter eller metoder) riskerar att leda till att barn och unga, anställda eller allmänheten kan skadas allvarligt eller i värsta fall dödas. Det är även av stor vikt för myndigheten då SiS inte kommer kunna delta i myndighetssamverkan om SiS inte kan skydda informationen och syftet med att kunna ha ett säkerhetsregister skulle då ha förfelats.

Hur stor andel av barn och unga som vårdas vid de särskilda ungdomshemmen har ett sådant vårdbehov eller en sådan bakgrund eller livssituation att uppgifter om dem skulle behöva behandlas i ett säkerhetsregister?

SiS uppskattar att en betydande andel kommer höra till denna kategori. Emellertid är detta svårt att svara på då SiS i dag inte kan dokumentera denna information och ta fram statistik. En av anledningarna till att SiS behöver kunna dokumentera i ett särskilt register är att det finns ett behov av att kunna ta fram denna typ av underlag. Dock kan noteras att under 2024 var andelen pojkar som hade placeringsgrund kriminalitet 69 procent och 2025 var denna andel 88 procent. Under

2024 var andelen flickor som hade placeringsgrund kriminalitet 12 procent och 2025 var denna andel 27 procent.

Skulle uppgifterna i säkerhetsregistret också komma att användas inom myndighetens verksamhet med uppföljning? Skulle uppgifterna användas i någon annan del av verksamheten?

Ja, utifrån att kunna presentera en lägesbild och rapporter gällande allvarliga hot mot verksamheten. Här kan följande nämnas:

- Syftet är inte brottsbekämpning utan en säker vård och vårdmiljö.
- Dagens brister skapar risker.
- Säkerhetsarbetet är en integrerad del av vårduppdraget.
- Uppgifter ska användas operativt – inte normativt.
- Till stora delar är behoven av ett säkerhetsregister hos SiS de samma som hos Kriminalvården. En stor skillnad är dock att när individerna placeras hos SiS är det ofta förenligt med ett stort informationsbehov då det kan saknas tydlig dokumentation hos samverkande myndigheter som klargör allvarliga säkerhetsrisker som hotar verksamheten.
- Möjliggör för beslutsfattare att fatta kloka och välgrundade beslut.

Går det att beskriva ett eller flera typscenarier som illustrerar betydelsen av att SiS får del av och kan behandla relevanta uppgifter på det sätt som efterfrågas?

- I samband med en placering av ett barn kan det i den elektroniska platsansökan från socialtjänsten framgå att barnet har gäng- eller nätverkskopplingar relaterade till organiserad brottslighet och att det finns en hotbild mot barnet. I ett sådant fall har SiS behov av att i myndighetssamverkan kunna verifiera sådan information. Syftet är att på en både bredare och mer detaljerad nivå få kunskap om informationen så att man kan vidta riskreducerande åtgärder som till exempel undvika placering tillsammans med barnets antagonister.

- Kommunikation mellan barn och unga placerade på SiS och in-tagna på annan myndighet samt personer på utsidan sker frekvent, såväl genom telefon och brev eller elektroniska kommunikations-medel som vid besök. I regel kan det vara positivt för barnet eller den unge med kontakter med andra men det är svårt för SiS att bedöma om det är det eller inte utan att ha tillgång till relevant information. Barnet eller den unge kan nämligen i sådan kommu-nikation eller sådana besök också vara föremål för rekryterings-försök in i organiserad brottslighet – eller försöka rekrytera andra – eller fortsätta med brottslig verksamhet under pågående pla-cering. Ett exempel är om en ung person som är placerad på SiS har en till synes god och frekvent kontakt med en nära anhörig. I samverkan med andra myndigheter kan dock SiS få tillförlitlig information om att den nära anhörige har en tongivande roll i organiserad brottslighet och att kommunikationen och besöken bedöms vara ett led i fortsatt brottslighet.
- En annan myndighet kan ha information om en planerad fritag-ning av ett barn eller en ung person som är placerad på SiS. Upp-gifterna bedöms dock inte kunna delas med SiS med hänsyn till att uppgifterna bör vara sekretessbelagda och SiS inte kan föra in och skydda sådana uppgifter i sitt befintliga informationshanter-ingssystem. SiS säkerhetsavdelning har dock behov av informa-tionen för att kunna vidta riskreducerande åtgärder. Man behöver även kunna arbeta vidare med informationsinhämtning från det aktuella ungdomshemmet, dels för att kunna styrka informatio-nen, dels för att kunna återkoppla till den andra myndigheten.
- Många av de placerade barnen och ungdomarna på SiS har någon form av relation eller koppling till organiserad brottslighet, till exempel genom att ha varit utförare av en skjutning eller genom att ha slängt en handgranat eller annat explosivt mot tredje man. SiS säkerhetsavdelning har ett behov av att kunna bedöma vilka av dessa barn och ungdomar som har kan ha en hotbild riktad mot sig, antingen från uppdragsgivare eller den som blivit utsatt eller dennes gäng alternativt nätverk. Man behöver även kunna bedöma om det föreligger en risk för fortsatt brottslighet under placering, dels för att kunna erbjuda en trygg och säker placering, dels för att barnen eller de unga ska kunna nå målen med vård och behand-ling som ges under placeringstiden.

- SiS eller en annan myndighet som SiS samverkar med kan ha information om att medarbetare vid SiS eller andra personer, till exempel anhöriga eller besökare, har en relation eller koppling till gäng eller nätverk som bedöms vara organiserad brottslighet. Det kan också röra sig om relation eller koppling till ett sammanhang som på ett annat vid bedöms utgöra ett hot mot SiS verksamhet och skyddsvärden, till exempel om medarbetaren eller en annan person smugglar in narkotika, mobiltelefoner eller annat till de placerade barnen och ungdomarna. Det finns också exempel på rena infiltrationsförsök vid de särskilda ungdomshemmen. Information om sådana förhållanden behöver kunna behandlas inom SiS säkerhetsavdelning för att riskreducera på olika nivåer av verksamheten, eller för att kunna ligga till underlag för ett internt utredningsarbete. Informationen behöver även kunna behandlas i syfte att verifiera den inför ett eventuellt ärende vid myndighetens personalansvarsnämnd eller ha en grund för att sluta erbjuda arbetstillfällen åt en uppenbart olämplig timvikarie.

12.8.4 Samråd med Kriminalvården om den myndighetens säkerhetsregister

Om samrådet

Som redan nämnts har utredningen tagit kontakt med Kriminalvården för ett samråd om den myndighetens säkerhetsregister. Det som efterfrågas av SiS motsvarar nämligen det säkerhetsregister som Kriminalvården för med stöd av 4 kap. lagen (2018:1699) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område, förkortad KVBDL, och 4–9 §§ förordningen (2026:106) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område, förkortad KVBDL. Kontakten tog i syfte att få en större förståelse för vad SiS efterfrågar i detta avseende.

Vid samrådet har utredningen träffat representanter från Kriminalvårdens rättsavdelning och säkerhetsavdelning. Av naturliga skäl har den information som hämtats in under samrådet inte utgått från SiS behov, utan motsvarar en beskrivning av säkerhetsregistrets funktion inom Kriminalvården och den myndighetens behov.

I det följande anges vad som framkom vid utredningens samråd med Kriminalvården om myndighetens säkerhetsregister, samt Kriminalvårdens inställning till vårt uppdrag i denna del.

Kriminalvårdens säkerhetsregister

Inom Kriminalvården används det informationshanteringssystem som kallas säkerhetsregistret primärt för olika slags riskbedömningar. Det kan handla om risker för hot, våld, införsel av narkotika eller annat. Den stora nyttan med säkerhetsregistret är att det finns ett rättsligt och praktiskt utrymme för att behandla de uppgifter som behövs i detta syfte, bland annat sådana uppgifter som kommer från andra myndigheter.

Kriminalvården är en stor myndighet med över 20 000 anställda, men det är bara ungefär 100 av dessa som har faktisk tillgång till säkerhetsregistret och de uppgifter som finns där. De personer som har behörighet till registret är lokalt placerad underrättelsepersonal och de som arbetar på myndighetens underrättelseenhet vid huvudkontoret. Rekryteringsprocessen dit är mycket noggrann och det krävs även att man går Kriminalvårdens internutbildningar för att kunna ges behörighet till registret. Det finns dessutom interna tillsynsfunktioner för att följa hur uppgifter från registret delas i verksamheten och för loggning av tillgången till uppgifterna.

Vilka uppgifter som behandlas i registret begränsas först och främst av myndighetens särskilda dataskyddsreglering som kompletterar brottsdatalagen, där det bland annat framgår för vilka ändamål behandling av personuppgifter är tillåten. I den närmare regleringen av registret utgår tillåtligheten från vissa kategorier av personer och vissa typer av hot. I säkerhetsregistret behandlas vidare enbart uppgifter som har en anknytning till Kriminalvårdens uppdrag. Det kan till exempel röra sig om uppgifter som indikerar att det finns en risk för rymning, fortsatt brottslighet eller hot och våld. Uppgifterna rör främst klienterna men även uppgifter om tredje man får i dag registreras i säkerhetsregistret, dock endast under vissa förutsättningar. Uppgifterna kan härröra från Kriminalvården eller från annan myndighet.

Uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret delas inte som sådana till övriga verksamheten utan det handlar om att underrättelse-

enheten ger stöd till olika beslutsfattare inom Kriminalvården, och ibland även till andra myndigheter. De faktiska uppgifter som finns i registret delas alltså inte med personer som inte har behörighet till registret. Det handlar i stället om att lämna sådan information som syftar till att ge verksamheten möjlighet att agera på de uppgifter som finns i registret, i syfte att skydda verksamheten.

Vid bedömningen av vilka uppgifter som ska delas utanför under rättelseenheten görs en avvägning utifrån informationens allvarlighetsgrad, informationens känslighet och verksamhetens behov. Det innebär att man enbart lämnar ut den information som behövs i syfte att skydda verksamheten i det enskilda fallet. Utifrån detta avgörs också vilka konkreta uppgifter som ska spridas till beslutsfattare i verksamheten.

Det kan dock uppstå situationer där uppgifter från säkerhetsregistret bedöms inte kunna lämnas ut till övriga verksamheten. Det är om informationen i sig har ett så stort skyddsvärde att det inte bör hamna i exempelvis ett beslut och därmed spridas. I dessa fall behöver det i stället finnas en dialog mellan underrättelseenheten och den övriga verksamheten. På så sätt kan man, utan att dela informationen i säkerhetsregistret, vägleda eller hjälpa berörda beslutsfattare att hitta betydelsefull information som kan hämtas från öppna källor eller andra aktörer.

Uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret skyddas vidare av flera olika sekretessbestämmelser. Flera av dessa bestämmelser innebär att uppgifterna i registret kan hållas hemliga för den som uppgifterna rör.

Kriminalvården är en del av totalförsvaret. Uppgifter inom myndigheten träffas därför av 15 kap. 2 § OSL, som bland annat anger att sekretess gäller för uppgift som rör totalförsvaret, om det kan antas att det skadar landets försvar eller på annat sätt vållar fara för rikets säkerhet om uppgiften röjs.

Uppgifterna i säkerhetsregistret skyddas även av sekretess i enlighet med vad som framgår av 18 kap. 1, 2 och 3 §§ OSL, som sammanfattningsvis träffar uppgifter som hänför sig till brottsförebyggande verksamhet, om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.

I 18 kap. 11 § OSL finns vidare särskilda bestämmelser om sekretess inom Kriminalvården som träffar uppgift om åtgärd om har

till syfte att hindra rymning eller fritagning, liksom uppgift om åtgärd som har till syfte att upprätthålla ordningen och säkerheten i myndighetens verksamhet, om det kan antas att syftet med åtgärden motverkas om uppgiften röjs.

Uppgifter i säkerhetsregistret träffas också av bestämmelsen i 35 kap. 15 § OSL som anger att sekretess gäller inom Kriminalvården för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs. Även den bestämmelsen kan ligga till grund för att hålla uppgifter hemliga för den som uppgifterna rör, eftersom det andra ”någon” i bestämmelsen inte enbart avser klienten utan också kan avse till exempel personal.

Kriminalvårdens medskick till utredningen

Vid samrådet kom det fram att det för Kriminalvårdens del skulle vara positivt om SiS gavs en rättslig möjlighet att föra ett säkerhetsregister motsvarande det som myndigheten för. Som skäl för det angavs från Kriminalvårdens sida att många barn och unga redan i dag men i än större utsträckning i framtiden kommer att röra sig mellan de olika myndigheterna i samband med utmönstringen av påföljden sluten ungdomsvård. Fortsättningsvis kommer det därför behövas mer samverkan mellan myndigheterna om den gruppen barn och unga som aktualiseras inom båda myndigheternas verksamheter. Under rättelseinformation kan dock bara lämnas från Kriminalvården till en myndighet som har en mottagande funktion, inklusive medarbetare som jobbar med säkerhet, för sådan information. För en samverkan krävs det därför också rättsliga förutsättningar för den mottagande myndigheten, det vill säga i det här fallet SiS, att hantera informationen på ett säkert sätt.

12.8.5 Sammanfattning

I avsnittet ovan har vi redogjort för resultaten av vårt arbete i den del som avser en kartläggning av nuvarande SiS behov av förbättrade möjligheter till informationsutbyte och att kunna hämta in och behandla uppgifter som behövs för säkerhetsarbetet och det brotts-

förebyggande arbetet på de särskilda ungdomshemmen. Uppgifterna som redovisas ovan har hämtats in genom SiS vid flera möten och en heldagsworkshop, genom att ta del av sådant skriftligt material som SiS lämnat till utredningen och genom att ha ett samråd med Kriminalvården avseende den myndighetens säkerhetsregister.

Behoven som framträder i vår kartläggning i denna del rör primärt följande förhållanden.

- SiS behov av att kunna behandla personuppgifter skilt från socialtjänstjournalen i ett särskilt register, liknande Kriminalvården säkerhetsregister, i syfte att utföra brottsförebyggande arbete och säkerhetsarbete.
- SiS behov av att kunna hemlighålla vissa uppgifter både i förhållande till den uppgifterna rör och i förhållande till övriga, även myndighetens anställda.

Som vi nämnt inledningsvis motsvarar redovisningen av kartläggningen de behov som SiS uppgett till utredningen, och vi har inte analyserat eller värderat informationen. I avsnitt 12.12 lämnar vi våra överväganden och förslag utifrån de här kartlagda behoven.

12.9 Behovet av att utbyta uppgifter inom myndigheten

12.9.1 Något om uppdraget i denna del

Vårt uppdrag enligt direktiven

Som vi har redovisat i avsnitt 12.3.2 gäller sekretess som huvudregel både mot enskilda och mot andra myndigheter samt mellan verksamhetsgrenar inom en myndighet när de är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra. I våra direktiv konstateras att Riksdagens ombudsmän (JO) i ett beslut den 30 augusti 2019 bedömt att verksamheten inom SiS består av sådana olika självständiga verksamhetsgrenar som avses i 8 kap. 2 § OSL, där hälso- och sjukvården utgör en och socialtjänsten utgör en annan verksamhetsgren och att sekretess gäller mellan de olika verksamhetsgrenarna. SiS har dock efter beslutet från JO fört fram till regeringen att det inte går att bedriva en integrerad och patientsäker vård om inte hälso- och sjuk-

vårdspersonal och behandlingspersonal på de särskilda ungdomshemmen kan samverka kring varje enskilt fall och sinsemellan dela viktiga uppgifter som kan påverka den tillsyn och vård som ska ges. Enligt direktiven verkar dock frågan om det råder sekretess mellan olika verksamhetsgrenar inom myndigheten oklar. Det finns därför ett behov av att se över förhållandet mellan de olika verksamhetsgrenarna inom den framtida myndigheten som ska ansvara för den statliga barn- och ungdomsvården. Enligt regeringens mening är det viktigt att det inte finns hinder för myndighetens möjligheter att bedriva en ändamålsenlig vård.

Vårt uppdrag i denna del är därför att analysera och ta ställning till förhållandet i fråga om sekretess mellan de olika verksamhetsgrenarna inom myndigheten, lämna förslag på åtgärder som motsvarar de kartlagda behoven, och lämna nödvändiga författningsförslag.

Hur har vi genomfört vårt uppdrag?

Till skillnad från våra uttalade kartläggningsuppdrag som redovisas i avsnitten 12.7, 12.8, 12.10 och 12.11 rör uppdraget i denna del en i huvudsak juridisk analys av vissa förhållanden, där relevanta omständigheter redan är kända. Vi har alltså inte genomfört några möten eller workshops eller på annat sätt tagit del av information från SiS i denna del.

För att utföra uppdraget, och ta fram underlag för våra kommande förslag, har vi gjort en analys utifrån relevanta rättskällor och andra sammanhang där frågan om självständiga verksamhetsgrenar aktualiserats, och utifrån de förslag vi lämnat i övrigt rörande att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård föreslås få ett hälso- och sjukvårdsuppdrag (se avsnitt 10.4.5).

Till skillnad från i övriga redovisningar utgår redovisningen här alltså från hur det rättsligt kommer förhålla sig i framtiden, och inte enbart hur det förhåller sig i dag. Våra övervägande och förslag om hur behoven ska tillgodoses redogörs dock inte för i detta sammanhang, utan i avsnitt 12.12.

12.9.2 Rättslig bakgrund

Självständiga verksamhetsgrenar inom en myndighet

När är en verksamhetsgren självständig?

Det är inte helt enkelt att avgöra om eller när det finns självständiga verksamhetsgrenar inom en myndighet. En utgångspunkt för bedömningen av om det inom en myndighet finns olika verksamhetsgrenar i offentlighets- och sekretesslagens mening anses vara sekretessregleringens närmare utformning. Om olika delar av en myndighets verksamhet har att tillämpa olika sekretessbestämmelser anses de utgöra olika verksamhetsgrenar i den mening som avses i offentlighets- och sekretesslagen. Om så är fallet återstår det att avgöra om de olika verksamhetsgrenarna är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra.⁸¹

Kravet på att verksamhetsgrenarna ska vara självständiga i förhållande till varandra för att en sekretessgräns ska uppstå mellan grenarna infördes efter ett förslag från konstitutionsutskottet⁸² när riksdagen behandlade förslaget till 1980 års sekretesslag. Konstitutionsutskottet anförde att frågan om när olika verksamhetsgrenar är självständiga i förhållande till varandra får avgöras med ledning av förarbetsuttalandena till bestämmelsen i 2 kap. 8 § tryckfrihetsförordningen (i dess lydelse före den 1 januari 2019, nuvarande 2 kap. 11 § TF). Riksdagen beslutade i enlighet med konstitutionsutskottets förslag.

I förarbetena till offentlighets- och sekretesslagen anförde regeringen att bedömningen av om det finns olika verksamhetsgrenar ska göras på samma sätt som tidigare och att sekretess gäller mellan verksamhetsgrenarna bara om de också är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra.⁸³

Förebilden till kravet på självständighet för att en sekretessgräns ska uppstå mellan en myndighets verksamhetsgrenar har alltså hämtats från 2 kap. 11 § TF. Av 2 kap. 11 § TF följer att en handling som lämnas mellan två olika organ inom samma myndighetsorganisation endast blir en allmän handling hos mottagaren om organen uppträder

⁸¹ Se prop. 2003/04:152 *Anpassningar med anledning av en ny statlig myndighet för socialförsäkerings administration*, s. 250 och 251. och prop. 2008/09:150 *Offentlighets- och sekretesslag*, s. 359.

⁸² Se KU 1979/80:37 *med anledning av propositionen 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m. jämte motioner*, s. 12 och 13.

⁸³ Se prop. 2008/09:150 *Offentlighets- och sekretesslag*, s. 359 och 360.

självständiga i förhållande till varandra. I förarbetena till bestämmelsen uttalade regeringen att omständigheter som är av betydelse för att avgöra om ett organ intar en sådan självständig ställning kan vara att det självständigt förvaltar viss egendom, har viss handlingsfrihet inom en angiven ekonomisk ram eller i övrigt kan vidta vissa faktiska åtgärder självständigt och på eget ansvar.⁸⁴

Självständiga verksamhetsgrenar i näraliggande sammanhang – några exempel

Angående självständiga verksamhetsgrenar inom socialtjänsten har det i förarbeten till 1980 års sekretesslag uttalats att det endast mer sällan inom förvaltningen under en socialnämnd, eller inom en förvaltning som är gemensam för flera nämnder, lär förekomma en organisatorisk uppdelning på olika verksamhetsgrenar med skilda slag av verksamheter. Som exempel på när självständiga verksamhetsgrenar ändå förekommer inom en förvaltning nämndes i det sammanhanget de fall då hälso- och sjukvårdsverksamhet bedrivs inom ramen för socialtjänsten, vilket var fallet vid de alkoholpolikliniker som socialnämnden var huvudman för.⁸⁵

I samband med den så kallade Ädelreformen under 1990-talet övertog kommunen det övergripande ansvaret för hälso- och sjukvården, upp till sjuksköterskenivå, i de särskilda boendeformerna för äldre personer. Vid införandet uttalades i förarbetena att den hälso- och sjukvård som kommunerna skulle få ansvar för och socialtjänsten skulle fungera som komplement till varandra i en integrerad organisation under socialnämndens ledning. Syftet med reformen var att enskilda skulle kunna få den hjälp och stöd som de behövde oavsett om det rörde sig om insatser av social eller medicinsk natur, inom en samlad kommunal organisation för hälso- och sjukvård och socialtjänst där insatserna i många fall ges av samma person. Mot den bakgrunden anfördes i förarbetena att den kommunala hälso- och sjukvården och socialtjänsten inte kunde betraktas som självständiga i förhållande till varandra i sekretesslagens mening.⁸⁶

⁸⁴ Se prop. 1975/76:160 om nya grundlagsbestämmelser angående allmänna handlingars offentlighet, s. 152.

⁸⁵ Se prop. 1981/82:186 om ändring i sekretesslagen (1980:100), m.m., s. 47.

⁸⁶ Se prop. 1990/91:14 om ansvaret för service och vård till äldre och handikappade m. m., s. 85.

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, reglerar kommunernas och regionernas ansvar för insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer som omfattas av lagens personkrets. Frågan om LSS-verksamhet utgör en självständig verksamhet i förhållande till socialtjänsten i de fall båda verksamheterna sorterar under samma nämnd har behandlats i JO 1995/96 s. 431.

JO konstaterade i sitt beslut att genom Ädelreformen integrerades de olika verksamheterna med socialtjänsten på ett helt annat sätt än vad som är fallet i fråga om verksamhet enligt LSS. Integreringen skedde genom att de grundläggande bestämmelserna om skyldighet för kommunerna att tillhandahålla verksamheterna uttryckligen reglerades i socialtjänstlagen. Den kommunala hälso- och sjukvården var därvid avsedd att utgöra ett komplement till den kommunala socialtjänsten i en integrerad organisation, och syftet var inte att åstadkomma några självständiga verksamhetsgrenar. När det gäller verksamhet enligt LSS ansåg JO att man kan hävda att förhållandet närmast framstår som det motsatta. I stället för att integrera verksamheten med socialtjänsten har man valt att bibehålla den skiljelinje som sedan länge funnits mellan omsorgsområdet och socialtjänsten, även om man i förarbetena konstaterat att verksamhet enligt LSS står socialtjänsten nära. Också den omständighet att lagstiftaren rent tekniskt valt att jämställa verksamhet enligt LSS med socialtjänst – och detta enbart vad gäller tillämplig sekretessbestämmelse – i stället för att uttryckligen ange att verksamheten ska handhas av socialnämnden eller på annat sätt göra verksamheten till en del av socialtjänsten i sekretesslagens mening, talade enligt JO i samma riktning. Vad som ändå med viss styrka enligt JO ansågs tala för att sekretess inte gäller mellan verksamheterna, när de ligger under samma nämnd, är att verksamhet enligt LSS och socialtjänst står varandra nära och att verksamheterna i vissa hänseenden kan anses utgöra komplement till varandra. Härtill kom enligt JO att det kan ifrågasättas om en verksamhetsgren för att vara självständig inte borde ha större självbestämmanderätt än vad som är förenligt med att olika verksamheter handhas av samma nämnd. JO fann slutligen att rättsläget måste betecknas som oklart.

Inom Kriminalvården anses dock den kriminalvårdsspecifika delen av verksamheten och hälso- och sjukvårdsverksamheten som bedrivs inom Kriminalvården utgöra olika verksamhetsgrenar som är själv-

ständiga i förhållande till varandra. Som grund för den bedömningen har regeringen hänvisat till att såväl inom kriminalvårdsverksamheten som inom hälso- och sjukvårdsverksamheten finns särskild sekretessreglering som ska tillämpas inom verksamheten. Regeringen har dessutom konstaterat att det finns särskild handhavandereglering gällande den journal som ska föras i båda verksamheterna, som gäller utöver sekretessregleringen. Enligt den handhavandereglering som båda verksamheterna ska tillämpa får endast den personal som behöver tillgång till journalen för att utföra sitt arbete inom den särskilda verksamheten ha rätt att ha tillgång till den.⁸⁷

Även inom skolan utgör skolhälsovården en självständig verksamhetsgren i förhållande till den övriga verksamheten i skolan.⁸⁸

JO:s beslut om självständiga verksamhetsgrenar inom SiS

JO har i ett beslut den 30 augusti 2019⁸⁹ bedömt att verksamheten inom SiS består av sådana självständiga verksamhetsgrenar som avses i 8 kap. 2 § OSL, där hälso- och sjukvården utgör en och socialtjänsten utgör en annan verksamhetsgren och att sekretess gäller mellan de olika verksamhetsgrenarna. JO:s uttalanden i det aktuella beslutet gällde SiS verksamhet med LVM-hemmen enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall. Samma synsätt som beslutet ger uttryck för kan dock tillämpas inom den del av SiS verksamhet som rör barn- och ungdomsvården. Som skäl för beslutet angavs bland annat följande.

JO noterade att SiS hade anfört att syftet med SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet är att de sociala och medicinska behov som de som vårdas inom SiS har ska tillgodoses på ett sammanhållet sätt i en integrerad verksamhet. SiS hade också uppgett att det inte finns någon organisatorisk gräns mellan verksamheterna eftersom institutionschefen även är verksamhetschef för hälso- och sjukvården. Den yttersta beslutanderätten tillkommer därmed en för båda verksamhetsgrenarna gemensam befattningshavare. Enligt SiS är den hälso- och sjukvårdsverksamhet och den socialtjänstverksamhet som myndigheten bedriver därmed inte självständiga i förhållande till varandra, och det finns därför inte heller någon sekretessgräns mellan verk-

⁸⁷ Se prop. 2004/05:176 *Kriminalvården – en myndighet*, s. 57 och 58.

⁸⁸ Se prop. 1981/82:186 om *ändring i sekretesslagen (1980:100)*, m.m., s. 38.

⁸⁹ Se JO 2020/21 s. 274.

samhetsgrenarna. Enligt SiS gäller därför sekretess inte mellan dessa. I sitt svar hade SiS även hänvisat till att den inre sekretessen gällde vid allt informationsutbyte mellan personalen, vilket innebär att personal enbart fick ta del av uppgifter som behövs för att utföra sina arbetsuppgifter.

I beslutet konstaterade JO med anledning av vad SiS hade anfört att en myndighets organisatoriska åtgärder sällan anses medföra att det uppstår självständiga verksamhetsgrenar inom myndigheten, om det inte finns en särskild anvisning i instruktionen om att myndigheten ska bedriva en viss verksamhet. JO konstaterade också att SiS instruktion inte innehåller någon anvisning om att myndigheten ska bedriva hälso- och sjukvård, och att det sätt på vilket SiS har organiserat sin verksamhet också i viss mån talade emot att det är fråga om självständiga verksamhetsgrenar.

Däremot konstaterade JO att regeringen tidigare hade bedömt att SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet och socialtjänstverksamhet var från varandra självständiga verksamhetsgrenar och att detta hade tagit sig uttryck i införande av sekretessbrytande bestämmelser om uppgiftsskyldighet i vissa fall. Så hade skett inom LVM-vården, inom LVU-vården och inom verkställighet av sluten ungdomsvård. Regeringen hade vid införandet av dessa sekretessbrytande bestämmelser uttalat att sekretess gällde mellan de olika personalkategorierna på hemmen och att de aktuella bestämmelserna hade avgränsats i syfte att skydda den enskildes integritet. Redan mot bakgrund av dessa bestämmelser ansåg JO att det följde att hälso- och sjukvårdsverksamheten och socialtjänstverksamheten inom SiS var två självständiga verksamhetsgrenar. Det var därför inte tillåtet att uppgifter om enskildas hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden som rör hälso- och sjukvårdsverksamheten diskuterades vid exempelvis överlämningsmöten där olika personalkategorier deltar utan att bestämmelserna om sekretess har beaktats.

JO poängterade dock i beslutet att det i viss mån är nödvändigt att information kan lämnas mellan de olika verksamhetsgrenarna för att garantera att vården som ges är trygg och säker för den enskilde. JO överlämnade därför, med stöd av 4 § lagen (2023:499) med instruktion för Riksdagens ombudsmän, sitt beslut till regeringen för översyn av lagstiftningen i fråga om det för vissa situationer behövs en bestämmelse som bryter sekretessen i berörda avseenden (S2019/03667).

I JO:s beslut riktas ingen kritik mot det aktuella hemmet med motiveringen att det finns visst utrymme för att ha olika uppfattningar om huruvida de aktuella verksamhetsgrenarna är självständiga.

12.9.3 Självständiga verksamhetsgrenar kommer även finnas inom den nya myndigheten

Självständiga verksamhetsgrenar inom SiS

Av samma skäl som JO redogjort för i sitt beslut och vid en jämförelse med de andra sammanhang som redogjorts för ovan delar vi JO:s bedömning att SiS socialtjänstverksamhet och hälso- och sjukvårdsverksamhet utgör olika verksamhetsgrenar som är självständiga i förhållande till varandra i den mening som avses i offentlighets- och sekretesslagen. Det innebär att de olika personalkategorierna vid hemmet som diskuterar ett barns eller en ung persons personliga förhållanden behöver iaktta reglerna om sekretess i 25 kap. 1 § respektive 26 kap. 1 § OSL (se avsnitt 12.5.1). Frågan är då om denna bedömning kommer att kvarstå även för den nya myndigheten.

Självständiga verksamhetsgrenar inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård

I avsnitt 10.4.5 har vi föreslagit att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska ges ett uttalat hälso- och sjukvårdsuppdrag. Uppdraget omfattar att erbjuda viss hälso- och sjukvård som erbjuds av sjuksköterska och psykolog vid de statliga hemmen för barn och unga. I denna del föreslås uppdraget framgå både av den föreslagna tvångsvårdslagstiftningen och av den nya myndighetens instruktion, se avsnitt 7.3.3.

Till skillnad från SiS och de särskilda ungdomshemmen kommer den nya myndigheten ha ett tydligt och författningsreglerat uppdrag – som dessutom framgår av myndighetens instruktion – att tillhandahålla viss hälso- och sjukvård på de statliga hemmen för barn och unga. I likhet med de särskilda ungdomshemmen ska de statliga hemmen för barn och unga också ha tillgång till läkare och psykologisk expertis. Hälso- och sjukvårdsinsatser respektive sociala insatser kommer dessutom även fortsättningsvis i huvudsak att ges av olika

personalkategorier. Liksom tidigare gäller dessutom särskild handhavandereglering för de journaler som ska föras inom båda grenarna av verksamheten, se vidare i avsnitt 12.5.4.

Övervägande skäl talar därför för att de olika verksamhetsgrenarna även i fortsättningen kommer att vara självständiga i förhållande till varandra. Offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser om sekretess, uppgiftslämnande och överföring av sekretess ska därmed tillämpas på samma sätt mellan de självständiga verksamhetsgrenarna inom den nya myndigheten som de tillämpas mellan myndigheten och andra myndigheter. Följden av det nyss sagda är att uppgifter om placerade barn och unga inte heller inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kan utbytas mellan verksamhetsgrenarna utan en föregående sekretessprövning.

12.9.4 Behoven av att utbyta uppgifter inom den framtida myndigheten

SiS hemställan och dess relevans i sammanhanget

I februari 2021 lämnade SiS in en hemställan om ändringar i offentlighets- och sekretesslagen till regeringen, med anledning av JO:s ovan relaterade beslut.⁹⁰ I hemställan redogörs för konsekvenserna av att de olika verksamhetsgrenarna betraktas som självständiga i förhållande till varandra och behoven av en förändrad reglering som tillåter myndighetens verksamhetsgrenar att utbyta uppgifter om enskilda när det finns skäl för det.

Som nämnts ovan är vår bedömning att hälso- och sjukvårdsverksamheten och socialtjänstverksamheten kommer att utgöra självständiga verksamhetsgrenar även inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Det innebär att de rättsliga förhållandena som SiS hemställan utgår från kommer att föreligga även inom den nya myndigheten. Behovet av informationsutbyte inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård framgår alltså av SiS hemställan.

⁹⁰ Se SiS, *Hemställan om ändringar i offentlighets- och sekretesslagen* (2009:400), dnr 1.1.4-654-2021.

Behoven i sak

Syftet med verksamheten

I hemställan anger SiS, såvitt här är aktuellt, att man är vårdgivare för den hälso- och sjukvård som bedrivs vid de särskilda ungdomshemmen. Syftet med SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet är att barns och ungas psykologiska, psykiatriska och medicinska behov ska tillgodoses på ett sammanhållet sätt i en integrerad verksamhet. SiS socialtjänstverksamhet och hälso- och sjukvårdsverksamhet utgör viktiga komplement till varandra. På de särskilda ungdomshemmen finns därför, utöver behandlingspersonal, även legitimerade sjuksköterskor, legitimerade psykologer och i några fall legitimerade psykoterapeuter. Alla hem har dessutom tillgång till läkare i varierande omfattning. På vissa hem ansvarar regionerna för läkarinsatserna men det finns också anställda läkare inom SiS och konsultläkare.

Integrerad och patientsäker vård

I hemställan anger SiS att den vård och behandling som bedrivs av SiS är mångfasetterad. Skilda hänsyn måste tas kontinuerligt för varje enskild individ som vårdas hos SiS. De ungdomar som vårdas på SiS särskilda ungdomshem har ofta hälsoproblem och behöver såväl somatiska som psykiatriska hälso- och sjukvårdsinsatser. Det är en förutsättning för att kunna bedriva en integrerad och patientsäker vård att hälso- och sjukvårdspersonal och behandlingspersonal kan samverka kring varje enskilt fall.

Hälso- och sjukvårdspersonal finns inte fysiskt tillgänglig dygnet runt och alla dagar i veckan på hemmen. Behandlingspersonal måste därför till exempel känna till om den enskilde har en sjukdom som kräver särskild tillsyn eller en särskild åtgärd. I det självmordspreventiva arbetet runt en klient eller en ungdom måste även information kunna lämnas till behandlingspersonal, avseende vilken bedömning som gjorts av läkare eller psykolog, för att kunna utöva en säker tillsyn.

Hälso- och sjukvårdspersonalen måste å sin sida till exempel få rapport om den enskildes mående för att kunna bedöma tillstånd och rekommendera insatser. Hälso- och sjukvårdspersonalen måste

också få ta del av positiva resultat från drogtestar som tagits med stöd av tvångsvårdslagstiftningen eftersom det kan innebära en allvarlig fara att administrera läkemedel till patienter som är påverkade av alkohol eller narkotika. För att säkerställa en god och säker hälso- och sjukvård för den enskilde krävs att hälso- och sjukvårdspersonalen medverkar i behandlingsplaneringen och att behandlingspersonal får ta del av viktiga uppgifter som kan påverka den tillsyn och vård som ska ges. Vården måste utgå från alla verksamhetsgrenar och genomföras tvärprofessionellt.

Samtycke som grund för nödvändigt informationsutbyte

I hemställan anger SiS vidare att i varje enskilt fall vara beroende av den enskildes samtycke för att nödvändig information rörande vården ska kunna lämnas mellan olika personalkategorier är inte framkomligt för vårdens genomförande, eftersom ett nekat samtycke skulle ha en direkt påverkan på möjligheterna att ge en fullgod vård. De sekretessbrytande bestämmelserna i 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § OSL är endast tillämpliga i ett begränsat antal fall hos SiS då de förutsätter att den enskilde är under 18 år eller fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel.

Bestämmelsen i 10 kap. 2 § OSL, om nödvändigt utlämnande för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet, ska tolkas restriktivt och kräver att informationsutbytet i varje enskilt fall ska bedömas med varsamhet och omdöme. Något stöd för att regelmässigt tillämpa den i SiS verksamhet finns därför inte. Bestämmelsens tillämplighet är dessutom begränsad till situationer då utlämnandet är nödvändigt för att den utlämnande verksamhetsgrenen ska kunna fullgöra sin verksamhet.

Behovet av en förändrad reglering

I hemställan SiS sammanfattande att det alltså finns behov av att kunna dela uppgifter som omfattas av sekretess mellan SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet och behandlingspersonal. Behovet uppstår när viktig information rörande vården eller behandlingen behöver delas mellan olika yrkeskategorier, exempelvis på överlämningsmöten. Då behovet uppstår i det dagliga arbetet och kan se olika ut beroende

på hur vården har förflutit i varje enskilt fall, bör en sekretessbrytande bestämmelse inte vara begränsad till vissa på förhand angivna situationer. Möjligheten att dela uppgifter bör i stället vara knuten till att det finns ett behov av det för att ge nödvändig vård, behandling eller annat stöd. Behov av uppgifterna bör, enligt SiS mening, alltid finnas när uppgiften på något sätt kan påverka den vård, behandling eller stöd som ska ges. Den efterfrågande regelförändringen bör enligt SiS träda i kraft så snart som möjligt.

12.9.5 Sammanfattning – behovet av att utbyta uppgifter inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård

I avsnittet ovan har vi redogjort för resultaten av vårt arbete i den del som avser att analysera och ta ställning till förhållandet i fråga om sekretess mellan de olika verksamhetsgrenarna inom myndigheten. Uppgifterna som redovisas ovan har baserats på vår rättsliga analys av hur verksamhetsgrenarna inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer att förhålla sig till varandra sekretessrättsligt. Kartläggningen av det faktiska behovet har sedan baserats på den hemställan som SiS lämnat till regeringen.

Behoven som framträder i vår kartläggning i denna del rör primärt följande förhållanden.

- För att kunna bedriva en integrerad och patientsäker vård behöver hälso- och sjukvårdspersonal och behandlingspersonal kunna samverka kring varje enskilt barn eller varje ung person vid de statliga hemmen för barn och unga, vilket är förenat med svårigheter utifrån den befintliga sekretessregleringen.
- Det behöver införas författningsreglering som möjliggör sådant informationsutbyte som bör vara tillåtet i syfte att bedriva en integrerad och patientsäker vård vid de statliga hemmen för barn och unga.

Som vi nämnt inledningsvis motsvarar redovisningen ovan enbart vår analys av rättsläget och behoven med anledning av det. I avsnitt 12.12 lämnar vi våra överväganden och förslag utifrån analysen och de här kartlagda behoven.

12.10 Behovet av en mer ändamålsenlig dataskyddsreglering

12.10.1 Något om uppdraget i denna del

Uppdraget enligt direktiven

Som vi redogjort för inledningsvis ingår i vårt utökade uppdrag enligt tilläggsdirektiven att utreda och ta ställning till behovet av förändrade regler om personuppgiftsbehandling, i form av en myndighetsspecifik dataskyddsreglering, och lämna nödvändiga författningsförslag.

I direktiven anges att SiS i dag saknar en egen registerförfattning och att det begränsar myndighetens möjlighet att ta emot och behandla personuppgifter på ett, i enlighet med myndighetens uppdrag, ändamålsenligt sätt. Det innebär enligt direktiven att även i de fall SiS får ta del av relevant information om eventuella gängkopplingar för ett placerat barn, så har myndigheten inte möjlighet att behandla uppgifterna på ett sätt som bidrar till eller är nödvändigt för myndighetens arbete med vård, behandling, trygghet och säkerhet för placerade barn och unga. Behovet av att kunna behandla uppgifter inom ramen för myndighetens arbete med uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och utveckling av verksamheten aktualiserar enligt direktiven också nödvändigheten av en myndighetsspecifik dataskyddsreglering. Detsamma gäller för hälso- och sjukvårdsuppgifter som myndigheten behöver för att kunna ge en sammanhållen vård och behandling till placerade barn och unga. Det är enligt direktiven viktigt att den statliga barn- och ungdomsvården har goda förutsättningar att behandla de personuppgifter som är nödvändiga för verksamheten. Det behöver därför utredas om den framtida myndigheten har behov av förändrade regler om personuppgiftsbehandling för att kunna behandla sådana personuppgifter och för de syften som behövs för verksamheten. Enligt direktiven har den statliga barn- och ungdomsvårdens förutsättningar i detta hänseende dessutom betydelse även för andra myndigheters verksamhet, inte minst när det gäller de brottsbekämpande myndigheterna.

Vårt uppdrag omfattar därför att utreda och ta ställning till behovet av förändrade regler om personuppgiftsbehandling, för den framtida myndigheten, och om sådana nya regler bedöms nödvändiga, även analysera utformningen av en sådan reglering och analysera hur förslagen förhåller sig till regelverken om offentlighet och sekretess.

Vad återstår att kartlägga?

Flera av de aspekter som enligt direktiven hör samman med frågan om det behöver införas en ny myndighetsspecifik dataskyddsreglering har redan hanterats inom ramen för andra delar av vårt uppdrag enligt tilläggsdirektiven. Det gäller särskilt kartläggningen i de delar som handlar om myndighetens behov av förbättrade möjligheter att få del av och behandla uppgifter i syfte att bedriva en ändamålsenlig vård, och då särskilt avsnittet 12.8 om behovet av ett säkerhetsregister.

Som framgår av avsnitt 12.5.3 omfattar emellertid den nuvarande regleringen ett flertal aspekter som hittills inte har berörts och som behöver utvärderas inom ramen för uppdraget att överväga behovet av en ny dataskyddsreglering för den statliga barn- och ungdomsvården. Detta avsnitt handlar därför om de behov av förändring som rör den befintliga dataskyddsregleringen i stort.

12.10.2 Om kartläggningsuppdraget i denna del

Hur har vi genomfört vår kartläggning i denna del?

I likhet med övriga kartläggningsuppdrag som redogjorts för i detta kapitel har vi fått del av information direkt från SiS vid möten, främst med representanter från SiS rättsavdelning och säkerhetsavdelning. Vi har även i denna del av uppdraget sänt frågor till myndigheten i förväg, och svaren på dessa har getts dels vid möten med utredningen, dels genom skriftliga kompletteringar. SiS har även lämnat över vissa handlingar till utredningen där behoven i fråga om förändrade regler om personuppgiftsbehandling redogjorts för.

Redovisningen av kartläggningen

Inledningsvis bör sägas att den befintliga regleringen av SiS personuppgiftsbehandling redovisas i avsnitt 12.5.3 och det som sägs där upprepas inte i denna del, trots att många av de frågor som ställts till SiS från utredningen rör specifika bestämmelser i den regleringen. I det kommande avsnittet redovisas i stället endast kartläggningens resultat. Det redovisade resultatet motsvarar de uppgifter som SiS

lämnat till utredningen, antingen vid möten eller genom det skriftliga material vi tagit del av från SiS.

Det bör här även nämnas att kartläggningen i denna del av naturliga skäl motsvarar SiS befintliga behov relaterat till den kompletterande dataskyddsregleringen. Kartläggningen har alltså inte utgått från en framtida situation där våra förslag i övriga delar har genomförts. Därmed motsvarar inte heller redovisningen av kartläggningen något annat än de befintliga behoven inom den statliga barn- och ungdomsvården, utifrån de befintliga förhållandena vad gäller till exempel verksamhetsreglering och myndighetens uppdrag.

Vi har vidare vare sig värderat, analyserat eller kontrollerat de uppgifter som presenteras i det kommande avsnittet, utan presentationen motsvarar de uppgivna behov som vi kunnat kartlägga i våra kontakter med SiS. Vår analys av de kartlagda behoven, och hur de bör och ska tillgodoses i den framtida verksamheten med statliga hem för barn och unga, redovisas i stället i avsnitt 12.12.

12.10.3 Behoven av en förändrad kompletterande dataskyddsreglering

Utredningens frågor och svaren från SiS

Är SiS en myndighet som har en generell mognad i dataskyddsfrågor?

Myndigheten behandlar sammantaget många personuppgifter och många olika uppgiftskategorier i komplexa processer. Sedan 2023 finns det en tydligare organisation för dataskydd inom myndigheten än tidigare. Det skapades då en sektion inom rättsavdelningen som enbart arbetade med dataskydd, arkivfrågor och registratur. Sedan inrättandet av den nya sektionen har den utökats, då efterfrågan på dataskyddsrättsligt stöd är stor i myndigheten, särskilt i nya lagstiftningsärenden och i frågor om digitalisering. Numera har myndigheten en särskild enhet med totalt 10 medarbetare som enbart arbetar med dataskydd som är placerad under sektionen för informationsförsörjning, tillsammans med enheten för informationssäkerhet och arkiv. Sedan den 1 januari 2026 ligger registraturen på en annan sektion inom rättsavdelningen, sektionen för registratur och allmänna handlingar.

Enheten för dataskydd har ett väl etablerat samarbete med övriga avdelningar och särskilt med it- och digitaliseringsavdelningen, där

medarbetare från enheten från dataskydd kommer in tidigt i digitaliseringsprocessen. Enheten för dataskydd är i dag med hela vägen från att ett digitaliseringsinitiativ startas upp.

SiS har även en femårsplan avseende dataskydd, informations-säkerhet och arkivfrågor med identifierade områden som myndigheten bedömer att man behöver utveckla. Exempelvis behöver arkivfrågorna arbetas in bättre i de olika processerna inom myndigheten. Vidare har olika syrande och stödjande dokument tagits fram för att stötta verksamheten. Detta är ett pågående arbete. SiS arbetar även mycket aktivt med behörighetsstyrning för att endast de som behöver tillgång till personuppgifter ska få det.

Det finns olika mognad vad gäller dataskydd i olika sammanhang men myndigheten har arbetat aktivt med att få in personal med god kompetens i dataskydd, och har även tagit hjälp av konsulter. SiS har i dag även en förvaltningsorganisation där it- och digitaliseringsavdelningen tar ett större ansvar för att hålla ihop alla administrativa frågor. För att stötta verksamheten har myndigheten vidare inrättat särskilda informationssäkerhetsforum för diskussion och det finns säkerhetssamordnare på varje särskilt ungdomshem som har ett särskilt ansvar för att följa informationssäkerhetsfrågor på hemmet. Sammanfattningsvis har det skett stora förflyttningar på senare år och myndigheten har ett väl fungerande dataskyddsarbete.

Finns det några allmänna reflektioner om den befintliga dataskyddslagstiftningen för SiS?

Den befintliga dataskyddsregleringen för SiS är i grunden utformad runt millennieskiftet. Den uppfattas generellt sett som mindre väl anpassad efter myndighetens verksamhet, digitaliseringen och den rättsliga utvecklingen på området, främst dataskyddförordningen. SiS har uppmärksammat detta i olika sammanhang, bland annat i samband med återredovisningen av regeringsuppdraget om myndighetens brottsförebyggande arbete.⁹¹

I det sammanhanget konstaterade man att den nuvarande regleringen inte är anpassad efter SiS verksamhet och i många fall är föråldrad och dåligt anpassad till den verksamhet som bedrivs inom myndigheten. I återrapporteringen angavs också att SiS anser att myndig-

⁹¹ SiS, Återredovisning av regeringsuppdraget om Statens institutionsstyrelses brottsförebyggande arbete – resultat och prioriterade utvecklingsområden (S2023/03257), dnr 1.1.1-7431-2024.

hetens uppdrag medför behov av en tydlig reglering för personuppgiftsbehandling. I återrapporteringen angavs vidare att detta inte kan uppnås på annat sätt än att myndigheten får en egen myndighets-specifik dataskyddsreglering. SiS har även lyft behovet särskilt i relation till frågan om behovet av ett säkerhetsregister (se avsnitt 12.8.2).

Finns det någon särskild del av SiS sammantagna uppdrag som ur ett dataskyddsperspektiv skulle behöva regleras särskilt tydligt eller särskilt begränsande?

Det vore välkommet med upplysningsbestämmelser i den kompletterande dataskyddsregleringen om att hälso- och sjukvårdsdelen hanteras enligt patientdatalagen.

Vilka risker eller nackdelar finns för SiS verksamhet med att behålla den nuvarande regleringen i SoLPuL och SoLPuF och enbart införa viss kompletterande reglering?

SiS ser stora nackdelar med det då regelverket i sin helhet inte är ändamålsenligt.

Vilken uppfattning finns inom SiS om tillämpningen av 6 § första stycket SoLPuL, som anger att personuppgifter får behandlas bara om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras?

Det är inte i den bestämmelsen som SiS har haft sina utmaningar med den befintliga regleringen. Däremot kan det noteras att uttrycket ”arbetsuppgifter inom socialtjänsten” är begränsande i förhållande till myndighetens verksamhet med de särskilda ungdomshemmen, i vart fall om man ser till den sammantagna verksamheten. På de särskilda ungdomshemmen bedrivs även bland annat skolverksamhet. Ur det perspektivet kan det ifrågasättas om det – utifrån hur verksamheten med de särskilda ungdomshemmen faktiskt ser ut – är onödigt avgränsande för SiS att personuppgifter enbart får behandlas om det är nödvändigt för att utföra arbetsuppgifter inom socialtjänsten. En annan formulering, som tydligare hade fångat verksamhetens behov, hade varit att föredra. Det bör dock nämnas att inom hälso- och sjuk-

vårdsverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen tillämpar SiS patientdatalagen, och inte regleringen av socialtjänstens personuppgiftsbehandling.

I 7 § första stycket SoLPuL ges ett uttryckligt rättsligt stöd för att behandla vissa personuppgifter, bland annat personnummer och känsliga personuppgifter. I vilken utsträckning uppfattar SiS att den bestämmelsen är avgörande för myndighetens rättsliga möjlighet att behandla dessa uppgifter?

Bestämmelsen är införd i syfte att vara tillåtande men den kan läsas som att den har en mer avgränsande än tillåtande effekt eftersom frågan kan uppstå om man har stöd för att behandla andra uppgifter än de som anges i paragrafen. Det kan uppstå tveksamhet över vad som gäller för alla andra kategorier av personuppgifter, och om det är tillåtet att behandla dem.

I 7 § andra stycket SoLPuL begränsas den tillåtna behandlingen av bland annat personnummer och känsliga personuppgifter till om uppgifterna lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten. Uppfattas bestämmelsen ange något utöver vad som redan gäller enligt den allmänna dataskyddsregleringen?

Enligt både den allmänna dataskyddsregleringen och SiS myndighets-specifika dataskyddsreglering är behandling av personuppgifter endast tillåten om behandlingen är nödvändig. Det innebär att all personuppgiftsbehandling, oavsett vilka uppgifter som avses, måste vara nödvändig för att vara tillåten. Det går därför att ifrågasätta om bestämmelsen som anger att behandling av bland annat personnummer och känsliga personuppgifter är tillåten om det är nödvändigt faktiskt ger något ytterligare integritetsskydd utöver vad som redan gäller enligt den allmänna dataskyddsregleringen. Ur det perspektivet framstår bestämmelsen som överflödig.

Av 7 § tredje stycket SoLPuL framgår att känsliga personuppgifter får behandlas med stöd av artikel 9.2 b i dataskyddsförordningen under förutsättning att kravet på tystnadsplikt i artikel 9.3 är uppfyllt. Vilken – om någon – betydelse har bestämmelsen i 7 § tredje stycket SoLPuL i SiS verksamhet? Finns det någon verksamhet inom SiS där kravet på tystnadsplikt inte kan anses vara uppfyllt?

Kravet på tystnadsplikt motsvarar vad som redan gäller enligt dataskyddsförordningen och 3 kap. 5 § dataskyddslagen. Kravet på tystnadsplikt är uppfyllt inom SiS genom offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser. Bestämmelsen i 7 § tredje stycket SoLPuL förändrar alltså ingenting för SiS personuppgiftsbehandling, utan motsvarar vad som redan gäller enligt den allmänna regleringen.

Det är vanligt förekommande att modern kompletterande dataskyddsreglering reglerar att känsliga personuppgifter får behandlas om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Skulle en sådan reglering vara att föredra för SiS, och i sådana fall varför?

SiS bedriver en komplex operativ verksamhet dygnet runt och har en omfattande dokumentationsskyldighet i verksamheten. Det är i det närmaste otänkbart att myndigheten inte skulle ha ett rättsligt utrymme för att behandla känsliga personuppgifter när sådana uppgifter är relevanta i verksamheten och måste dokumenteras enligt bestämmelserna om dokumentationsskyldighet. Mot den bakgrunden behövs en reglering som möjliggör nödvändig behandling av denna kategori personuppgifter.

Det ska också understrykas att SiS behandlar väldigt många känsliga personuppgifter i verksamheten. En sektorsspecifik dataskyddsreglering som begränsar när känsliga personuppgifter får behandlas riskerar framför allt att stå i strid med dokumentationsskyldigheten i annan reglering. En risk med sådana motstridiga bestämmelser – som ställer upp hinder mot personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att utföra författningsreglerad verksamhet – är att bestämmelsen i den kompletterande dataskyddsregleringen i värsta fall inte följs, vilket självfallet är olyckligt.

I 7 a § första stycket SoLPuL finns bestämmelser som begränsar behandlingen av känsliga personuppgifter och uppgifter om så kallade ömtåliga personliga förhållanden i sammanställningar, med vissa undantag för bland annat uppföljning och inom SiS centrala administration. I 9 § SoLPuL framgår att ett särskilt ungdomshem får vid sökning efter uppgift eller i samband med sammanställningar som sökbegrepp endast använda vissa uppgifter. I vilken utsträckning tillämpar SiS bestämmelsen i 7 a § första stycket SoLPuL?

SiS informationshanteringssystem är i dag centralt administrerat, och det finns inga lokala servrar vid de särskilda ungdomshemmen. De aktuella bestämmelserna förutsätter dock att de särskilda ungdomshemmen är självständiga, med egna, separata informationshanteringssystem, eftersom de gör skillnad på sökningar vid ett särskilt ungdomshem och sökningar centralt vid huvudkontoret. Bestämmelsen utgår alltså från SiS tidigare organisation där varje särskilt ungdomshem hade en egen server och ett eget system. Regleringen framstår ur det perspektivet som föråldrad.

Så länge SiS behandlar personuppgifter enbart med stöd av bestämmelsen i 7 a § första stycket SoLPuL (dock utifrån ändamålsbestämmelserna i förordningen) brukar det inte finnas några problem med tillämpningen. Den sammantagna regleringen uppfattas dock som problematisk utifrån de legitima behov som finns i verksamheten, vilket utvecklas nedan.

I 10 § SoLPuL anges vissa krav på den personuppgiftsansvarige att ha och genomföra vissa säkerhetsåtgärder, bland annat avseende behörighet för åtkomst till personuppgifter, kontroller och dokumentationskrav. Finns det något särskilt att säga om tillämpningen av bestämmelserna i 10 § SoLPuL inom SiS verksamhet?

Bestämmelsen tydliggör vad som redan gäller enligt den allmänna regleringen. Den tydliggör när man får göra logguppföljning inom socialtjänstområdet. Även sådana uppföljningar och kontroller som föreskrivs i bestämmelsen innebär ju att SiS måste behandla personuppgifter, och det är bra att det finns ett tydligt rättsligt stöd för den behandlingen.

I 7 § SoLPuF finns förhållandevis detaljerade begränsningar av för vilka ändamål SiS får behandla personuppgifter. Vad är SiS uppfattning om ändamålsbestämmelsen?

När man läser bestämmelsen så kan den först uppfattas vara begränsande. Den har dock visat sig ställa upp hinder mot sådan personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att utföra verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen. I stället uppfattas bestämmelsen omfatta allt som myndigheten behöver göra i den verksamheten. Där emot går det att fundera på om ordvalet i punkten 1, där det anges att SiS får behandla personuppgifter för platsanvisning och institutionsplaceringar inom *styrelsens verksamhetsområde* bör justeras.

Finns det några risker ur integritetssynpunkt med en bredare ändamålsreglering för SiS del?

I annan sektorsspecifik dataskyddsreglering har man under de senaste åren gått mer och mer mot att ändamålsbestämmelser utformas brett, och tillåter sådan personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att utföra verksamheten. Det är en utveckling som i huvudsak vore positiv även för SiS del. En sådan ändamålsreglering ställer något högre krav på verksamheten, men integritetsriskerna skulle inte öka nämnvärt, jämfört med i dag. Det skulle emellertid behövas tydligare anvisningar i myndighetens interna styrande och stödjande dokument.

Enligt 9 § SoLPuF får ett särskilt ungdomshem endast använda uppgifter om namn eller uppgifter om person-, samordnings- eller ärendenummer som sökbegrepp vid sökning efter uppgifter eller i samband med sammanställningar i den verksamhet som anges i ändamålsbestämmelsens punkt 1–3. Innebär bestämmelsen om tillåtna sökbegrepp några hinder mot personuppgiftsbehandling som är motiverad av verksamheten? Finns det behov av att i sökningar och sammanställningar behandla andra personuppgifter, inklusive känsliga personuppgifter, än de som är tillåtna enligt bestämmelsen?

Som redan nämnts utgår den här bestämmelsen från en inaktuell bild av SiS informationshanteringssystem. Det finns alltså inga lokala servrar vid de särskilda ungdomshemmen längre, utan all uppgifts-

behandling sker i ett centralt administrerat system, det klientadministrativa journalsystemet KAJ.

Bestämmelsen innebär vidare ett hinder mot att vid ett särskilt ungdomshem söka och göra sammanställningar bland annat vid platsanvisning, institutionsplaceringar, dokumentation av vård, behandling och behandlingsresultat och inför beslut och övriga åtgärder i ärenden. Vid ett särskilt ungdomshem kan det dock finnas helt legitima behov av att utföra sökningar och sammanställningar utifrån andra sökbegrepp än de som är tillåtna enligt bestämmelsen. Det kan till exempel gälla att ta fram för verksamheten nödvändiga översiktbilder över de barn och unga som är placerade vid hemmet. Sådana sammanställningar innebär inte att man går in i varje ärende, utan att man ser en vy, och hemmet kan då få upp och se en vy och placeringsenheten en annan. Det är också helt nödvändigt för placeringsenheten att kunna kontrollera lämplig placering i sådana sammanställningar, men det är alltså oklart om det är tillåtet att ta fram dem enligt den nu aktuella bestämmelsen.

Bestämmelsen har även i ljuset av den tekniska utvecklingen varit mycket problematisk för SiS. Det är till exempel oklart hur ordet *sökbegrepp* ska tolkas i förhållande till en filtrering av uppgifter i myndighetens informationshanteringssystem. Bestämmelsen har motiverats av en vilja att hindra till exempel en sökning i syfte att få fram ett urval utifrån etnicitet och det är självklart att sådana sökningar inte ska vara tillåtna, men går sådana sökningar att likställa med sammanställningar av för placeringsenheten relevanta uppgifter? Med det centralt administrerade informationshanteringssystemet är det också svårt att se varför ett särskilt ungdomshem, till skillnad från SiS centralt, inte ska få utföra sammanställningar och filtreringar som visar vad som behöver göras vad gäller till exempel uppföljning. Det behöver finnas möjligheter att upptäcka om det till exempel har missats att göra obligatorisk dokumentation.

I modern dataskyddslagstiftning förekommer ofta en reglering som ansluter till de generella bestämmelserna i 3 kap. 3 § andra stycket dataskyddslagen och som anger att det är förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Hur skulle en sådan reglering fungera inom SiS verksamhet?

En sådan regleringen av sökbegränsningar skulle, bland annat av skäl som angetts ovan, vara att föredra. Förbudet mot att utföra sökningar skulle dock behöva förenas med undantag då det i vissa fall kan vara både nödvändigt och legitimt att i verksamheten söka efter vissa kategorier av känsliga personuppgifter. Sådana sökningar bör vara tillåtna under förutsättning att de är nödvändiga för att utföra en uppgift i verksamheten.

I verksamheten behöver man dessutom redan i dag kunna göra sökningar och filtreringar utifrån känsliga personuppgifter, till exempel om hälsa, i syfte att utöva tillsyn över verksamheten, för att ta fram verksamhetsstatistik eller för registervård. Sådana sökningar är dessutom tillåtna genom dagens reglering. SiS behöver kunna följa upp den obligatoriska dokumentation som SiS för i socialtjänstjournalen (i systemet KAJ). Ett exempel på när denna obligatoriska dokumentation innehåller uppgifter om hälsa är när SiS beslutar om avskiljning enligt nuvarande 15 c § LVU. Enligt andra stycket av den paragrafen ska en läkare eller sjuksköterska skyndsamt yttra sig avseende avskiljningen. I den obligatoriska dokumentationen ska det bland annat framgå namnet på läkaren eller sjuksköterskan och vederbörandes bedömning. Att sådan dokumentation har gjort – vilket alltså är obligatoriskt – behöver alltså kunna följas upp i kvalitetssäkrande syfte (se 7 § 4 SoLPuF).

I 10 § SoLPuF finns ett förbud för ett SiS-hem mot att hämta personuppgifter från ett annat hem som drivs av SiS för behandling av uppgifter genom samkörning. Innebär förbudet ett hinder mot legitimt informationsutbyte mellan de särskilda ungdomshemmen?

Bestämmelsen uppfattas i dag som mycket problematisk och är framför allt inte anpassad efter myndighetens nuvarande centralt administrerade informationshanteringssystem, som redogjorts för ovan. Bestämmelsen verkar nämligen så som ovan nämnts förutsätta att

varje hem har ett eget informationshanteringssystem, vilket inte är fallet i dag. Tidigare var det därför naturligt att man inte fick dela uppgifter mellan de särskilda ungdomshemmen. I dag sker i stället all personuppgiftsbehandling inom myndigheten i ett centralt administrerat system och man har tolkat det som att det nuvarande systemet inte utgör sådan samkörning som är förbjuden enligt den aktuella bestämmelsen.

Under alla förhållanden är det mot bakgrund av den tekniska utvecklingen en tydligt daterad bestämmelse i 10 § SoLPuF som gärna hade fått utgå i en framtida reglering.

Bestämmelsen är visserligen motiverad av behovet av att skydda placerade barns och ungas personliga integritet. I dag kommer SiS dock mycket längre i det avseendet genom det aktiva arbetet med behörighetsstyrning än vad den aktuella bestämmelsen gör. Ett exempel är när ett barn eller en ungdom omplaceras från ett hem till ett annat, då är behörighetsstyrning mycket effektivare än förbudet mot samkörning mellan olika särskilda ungdomshem. Att bestämmelsen utgår i en eventuell framtida reglering medför alltså inte ett försämrat integritetsskydd för de registrerade.

12.10.4 Sammanfattning – behoven av en mer ändamålsenlig dataskyddsreglering

I avsnittet ovan har vi redogjort för resultaten av vårt arbete i den del som avser en kartläggning av nuvarande SiS generella behov av en mer ändamålsenlig dataskyddsreglering, utöver vad som framgår av tidigare avsnitt. Uppgifterna som redovisas ovan har hämtats in genom SiS vid möten och genom att ta del av sådant skriftligt material som SiS lämnat till utredningen.

Behoven som framträder i vår kartläggning i denna del rör primärt följande förhållanden.

- Den kompletterande dataskyddsregleringen uppfattas i många fall vara dåligt anpassad till digitaliseringen av myndighetens verksamhet. Flera begränsande bestämmelser utgår från förhållanden som inte längre föreligger och begrepp som används är i vissa fall inte relevanta, eller skapar osäkerhet vid tillämpningen.

- Den kompletterande dataskyddsregleringen ställer upp vissa hinder mot personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att utföra verksamheten med de särskilda ungdomshemmen.
- Den kompletterande dataskyddsregleringen innehåller flera bestämmelser som motsvarar vad som följer av överordnad, eller annan, reglering och som inte bidrar med något ytterligare utöver vad som redan gäller.

Som vi nämnt inledningsvis motsvarar redovisningen av kartläggningen de behov som SiS uppgett till utredningen, och vi har inte analyserat eller värderat informationen. I avsnitt 12.12 lämnar vi våra överväganden och förslag utifrån de här kartlagda behoven.

12.11 Behovet av förbättrade förutsättningar för uppföljning

12.11.1 En avgränsning av uppdraget

Uppdraget

I våra direktiv anges att uppföljningen av vårdens innehåll och kvalitet inom den statliga barn- och ungdomsvården behöver utvecklas, och att uppföljningen efter det att de unga lämnar barn- och ungdomsvården behöver stärkas, i syfte att kunna följa upp hur väl verksamheten når upp till ställda krav.

Inom ramen för vårt uppdrag ska vi därför kartlägga behovet av att inom den statliga barn- och ungdomsvården kunna behandla fler uppgifter om placerade barn och unga på de särskilda ungdomshemmen för att följa upp verksamhetens resultat och effekter, såväl under som efter placering. I detta sammanhang uttalas att regeringen anser att den ansvariga myndigheten bör ges så goda förutsättningar som möjligt att följa upp verksamhetens resultat och effekter och för att kunna kvalitetssäkra och utveckla verksamheten. Det anges även att det givetvis är angeläget att den framtida statliga myndigheten kan följa upp vården på ett ändamålsenligt och effektivt sätt såväl under som efter placering, och att behovet av och förutsättningarna för myndigheten att kunna ta del av uppgifter i offentliga register på aggregerad nivå därför behöver utredas.

En avgränsning mot forskning

SiS har gjort en koppling mellan uppföljning och forskning i en hemställan till regeringen. I hemställan har myndigheten framfört att den, för att på ett bättre sätt kunna följa upp verksamheten, har ett behov av att kunna inhämta uppgifter från offentliga register, till exempel från belastningsregistret, patientregistret och dödsorsaksregistret, men att lagstöd för detta saknas (S2022/03070). Ett sådant lagstöd skulle förutsätta ett uppdrag till SiS att bedriva forskning.

Forsknings- och uppföljningsfrågor är inte uttalat kopplade till varandra i utredningens direktiv. Trots att utredningen inte har något uttalat uppdrag att utreda om den nya myndigheten ska bedriva forskning hänvisas det ändå till SiS hemställan i tilläggsdirektiven. Ordet *forskning* nämns dock inte i direktiven. Vi har därför bedömt att frågan om SiS (eller den nya Myndigheten för statlig barn- eller ungdomsvård) bör eller ska ges ett uttalat forskningsuppdrag faller utanför ramen för vårt uppdrag i denna del. Däremot har vi i avsnitt 7.5.3 gjort bedömningen att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att särskilt utreda behovet av ett forskningsuppdrag till Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Den del av vårt uppdrag som handlar om att kartlägga och analysera behovet av att inom den statliga barn- och ungdomsvården kunna behandla fler uppgifter om barn och unga i syfte att bättre kunna följa upp verksamhetens resultat och effekter såväl under som efter placering kommer alltså att utgå från den uppföljningsskyldighet som i dag framgår av 14 a § LVU, och inte avse frågan om myndigheten ska ges ett forskningsuppdrag.

12.11.2 Om kartläggningsuppdraget i denna del

Hur har vi genomfört vår kartläggning i denna del?

Kartläggningsdelen av uppdraget har genomförts genom möten med medarbetare från olika avdelningar inom SiS, bland annat forsknings- och utvecklingsavdelningen och rättsavdelningen. Vi har även tagit del av skriftlig information som SiS lämnat över till utredningen och som på olika sätt rör myndighetens behov av att få del av fler uppgifter i syfte att följa upp verksamheten under och efter avslutad vård. Vi har även genomfört ett inledande möte som särskilt rörde forsk-

ningsfrågan. Av de skäl som anges ovan redovisas det resultatet inte i detta sammanhang, se dock vidare i avsnitt 7.5.3.

Liksom i andra kartläggningsuppdrag har kartläggningen här utgått från ett frågeformulär som översänts till SiS, där olika aspekter av verksamheten med uppföljning och de behov som finns av att förbättra denna efterfrågades.

Redovisningen av kartläggningen

I det kommande avsnittet redovisas kartläggningens resultat. Det redovisade resultatet motsvarar de uppgifter som SiS lämnat till utredningen.

Det bör här även nämnas att kartläggningen i denna del av naturliga skäl motsvarar SiS befintliga behov i arbetet med att följa upp verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen, under och efter avslutad vård. Kartläggningen har alltså inte utgått från en framtida situation där våra förslag i övriga delar har genomförts. Därmed motsvarar inte heller redovisningen av kartläggningen något annat än de befintliga behoven inom den statliga barn- och ungdomsvården, utifrån de befintliga förhållandena vad gäller till exempel verksamhetsreglering och myndighetens uppdrag.

Vi har vidare vare sig värderat, analyserat eller kontrollerat de uppgifter som presenteras i det kommande avsnittet, utan presentationen motsvarar de uppgivna behov som vi kunnat kartlägga i våra kontakter med SiS. Vår analys av de kartlagda behoven, och överväganden om hur behoven ska tillgodoses i den framtida verksamheten med statliga hem för barn och unga, redovisas i stället i avsnitt 12.12.

12.11.3 Behovet av att behandla fler uppgifter om placerade barn och unga i syfte att följa upp verksamhetens resultat och effekter

Utredningens frågor och svaren från SiS

Hur bedrivs verksamheten med uppföljning av vården vid de särskilda ungdomshemmen, under och efter avslutad vård, i dag?

Uppföljning är beskrivet i arbets- och delegationsordningen där det anges att varje verksamhetsområde ansvarar för att följa upp sin egen verksamhet. Flera sektioner på huvudkontoret har ansvar att följa upp barn- och ungdomsvården, bland annat Sektionen för verksamhetsstöd ungdomsvård, Sektionen för verksamhetsanalys och Sektionen för social vård och behandling. Uppföljning bedrivs typiskt som en del av det löpande arbetet, men ibland även som projekt. Ett exempel på pågående projekt är en uppföljning av unga flickors upplevelse av vård, behandling och vård i enskildhet.

Forsknings- och utvecklingssektionen (FoU-sektionen) ansvarar för kvalificerade uppföljningar och utvärderingar av vårdinnehållet i verksamheten. FoU-sektionen avsätter forskningsmedel för att utvärdera behandlingsprogram och följa upp tiden efter placering. Internt på SiS görs uppföljning efter avslutad vård i enlighet med 14 a § LVU genom den så kallade socialtjänstenkäten.

Används uppgifter som behandlas för uppföljningssyfte för andra ändamål, till exempel vid utlämnande till andra myndigheter?

Nej, det underlag som SiS använder för kvalificerade uppföljningar och utvärderingar används inte för något annat ändamål. Däremot kan data som samlats in för uppföljningsändamål och registrerats i interns system också begäras ut av externa forskare och användas för forskningsändamål.

Har SiS direkt kontakt med tidigare placerade personer eller sker informationsinhämtningen huvudsakligen via andra myndigheter?

SiS har ingen direktkontakt med tidigare placerade. SiS får i stället information från placerande socialtjänster via den tidigare nämnda socialtjänstenkäten. Bortfallet är dock betydande. Socialtjänsten har vidare inte fullständiga uppgifter i sina system om alla som skrivs ut från SiS. Det saknas uppgifter om vad som hänt med personen efter kontakten med socialtjänsten upphört, av förklarliga skäl. Det föreligger stora utmaningarna med att dra tillförlitliga slutsatser från den ostrukturerade data som socialnämnderna lämnar till SiS med stöd av 14 a § LVU.

SiS har digitaliserat socialtjänstenkäten men i dagsläget är hanteringen förenad med vissa praktiska hinder vilket påverkar svarsfrekvensen. Det är inte heller samma datastruktur hos alla socialtjänster kring hur de svarar på enkäten vilket innebär att det blir svårt att dra säkra slutsatser från svaren. Uppföljningen blir därför inte systematisk. Arbetet med socialtjänstenkäten kan förbättras men SiS anser att det inte är tillräckligt för myndigheten att endast inhämta information från socialtjänsterna för att kunna genomföra en ändamålsenlig uppföljning efter avslutad placering.

I vilken utsträckning vidarebehandlas personuppgifter som tidigare behandlats för att utföra vård och annan verksamhet vid de särskilda ungdomshemmen i syfte att följa upp vården?

Sådan vidarebehandling görs i relativt stor utsträckning. Vid uppföljning använder SiS de uppgifter som finns i myndighetens klientadministrativa system. Det kan vara uppgifter om till exempel vårdagar och tillämpning av särskilda befogenheter.

Sker den nuvarande uppföljningen på individnivå eller på gruppnivå, till exempel utifrån vilket hem någon varit placerad vid? Redogörs resultaten för på individnivå eller på gruppnivå?

Det beror på frågeställningen, det vill säga vilken fråga som ska besvaras i uppföljningen. Uppföljning kan ske på gruppnivå, per hem eller avdelningsvis eller individbaserat. Det är svårt att få tillräcklig kvalitet i data om man bara redovisar på gruppnivå i synnerhet om

ett dataset ska kombineras med ett annat, då kan uppföljning på individnivå vara nödvändig. Däremot redovisas aldrig resultat om det finns risk att kunna identifiera enskilda individer.

Vad används resultaten av uppföljningen till i dag?

Uppföljningen används till det systematiska kvalitetsarbetet, verksamhetsuppföljning, kvalitetssäkring, förbättring och utveckling av verksamheten. Viktigt att påtala är dock att den data SiS har och de metoder myndigheten får använda för att hantera den data som finns inte kan användas för att svara på om en insats gav önskade resultat, som till exempel ökad skolgång efter utskrivning, minskad vård- och läkemedelskonsumtion och ett mer självständigt liv.

Vilka är de största problemen som är förknippade med dagens uppföljningsarbete?

- Uppföljningsarbetet vilar inte i tillräckligt stor utsträckning på vetenskaplig grund.
- Uppföljningsarbetet hanterar inte risker med bekräftelsebias (att bara leta efter data som bekräftar befintliga beslut).
- Uppföljningsarbetet granskas inte av extern part.
- Uppföljningsarbetet bygger till stor del på egenkontroll, självskattningar och egna upplevelser.
- Det råder viss oklarhet kring om uppföljningsarbete som är genomfört med vetenskapliga metoder får publiceras externt, då syftet med datainsamlingen inte får vara att generera ny kunskap av intresse för allmänheten. Det är därför inte klart om uppföljningsarbetet kan användas för att sprida kunskap om SiS verksamhet eller samverka med aktörer utanför SiS.
- Uppföljningsarbetet har fokus på löpande uppföljningar av ordinarie verksamhet.

Finns det problem kopplade till uppföljning under vårdens gång, eller är problemen i huvudsak kopplade till uppföljning efter avslutad vård?

Ovanstående problem gäller uppföljning under vårdens gång. Efter avslutad vård görs ingen strukturerad uppföljning eftersom tidigare bedömning varit att andra registerhållande myndigheter inte kan lämna personuppgifter och känsliga uppgifter till SiS om det rör enskilda individer.

Efterfrågas fler uppgifter till uppföljningsverksamheten?

SiS behöver få uppgifter från olika källor för att kunna följa upp hur det gått och om de insatser som genomförs under tiden vården pågått inom myndigheten gett önskat resultat så som till exempel ett socialt fungerande liv. SiS har tidigare efterfrågat en möjlighet att få del av uppgifter om domar, från patientregistret och från dödsorsaksregistret för att undersöka hur SiS insatser påverkar till exempel återfall i brott, hälsa och överlevnad efter avslutad vård. Här kan även data från bland annat Statistiska centralbyrån, SCB vara aktuella källor. SiS behöver även kunna behandla intern hälso- och sjukvårdsdata ihop med socialtjänstdata.

Nya socialtjänstlagen kräver dessutom att sociala insatser är kunskapsbaserade. För att kunna visa att insatserna är kunskapsbaserade behöver de utvärderas med vetenskaplig grund och då krävs tillgång till relevant data.

Fler frågor skulle kunna besvaras utifrån en vetenskaplig grund, vilket innebär mer träffsäkra resultat. Frågor som: Om, varför och för vem, en insats fungerar eller inte fungerar. Ordinarie uppföljning ger endast kvantitativa resultat, som förvisso kan ge en fingervisning om utvecklingen går åt rätt håll. Det skulle emellertid behövas mer kvalificerade uppföljningar och utvärderingar, vilka skulle ge myndigheten ökade möjligheter att utveckla verksamheten.

SiS behöver även tillgång till fler uppgifter för att utvärdera om ett behandlingsprogram (SiS använder flera olika behandlingsprogram inom ramen för vården och behandlingen) har önskad effekt (till exempel minskar missbruk eller kriminalitet).

Påverkar den absoluta sekretessen enligt 24 kap. 8 § OSL (statistiksekretessen) som enligt 7 § OSF gäller också i SiS undersökningar vid uppföljning efter avslutad vård möjligheterna att få del av uppgifter för sådan uppföljning?

Att statistiksekretessen gäller i verksamheten med uppföljning efter avslutad vård är ingen garanti för att SiS faktiskt får uppgifter från andra myndigheter vid en begäran. SiS anser därför att en uppgiftsskyldighet vore att föredra, eftersom det skulle tydliggöra processen och minska administrativa hinder för uppgiftsutlämnandet. Uppgifterna är viktiga för myndighetens uppföljning och SiS anser att myndigheten måste kunna arbeta med uppföljningen på ett sätt som inte möter administrativa hinder i varje enskilt fall.

Vilka uppgifter som myndigheten i dag inte kan få tillgång till i syfte att följa upp vården vid de särskilda ungdomshemmen skulle behövas för att förbättra uppföljningen enligt nuvarande 14 a § LVU? Skulle behovet kunna tillgodoses genom sekretessbrytande bestämmelser som ger SiS rätt att ta del av uppgifter på begäran?

Ja, det skulle kunna tillgodoses på det sättet och det är även vad myndigheten önskar. De myndigheter som skulle behöva ha en uppgiftsskyldighet avseende vissa uppgifter är följande:

- Myndigheter inom socialtjänsten: Det vill säga främst andra socialnämnder än "socialnämnden" som avses i 14 a § LVU. De uppgifter som efterfrågas är om insatser och om ekonomiskt bistånd
- Myndigheter inom hälso- och sjukvården: Till exempel uppgifter om psykiatrisk tvångsvård.
- Myndigheter med verksamhet enligt skollagen: Uppgifter om avklarad skolgång.
- Arbetsförmedlingen: Uppgifter om arbetslöshet.
- Försäkringskassan: Uppgifter om aktivitetsersättning och sjukersättning.
- Kriminalvården: Uppgifter om avtjänade fängelsestraff.
- Skatteverket: Folkbokföring, deklarerad inkomst och dödsfall.

Behöver den materiella skyldigheten enligt nuvarande 14 a § LVU att följa upp vården under och efter avslutad vård förtydligas, till exempel avseende vad som ska följas upp och hur det ska göras?

Nej, det skulle riskera att låsa upp resurser i onödan. Det vore bättre att SiS ges utrymme att arbeta med uppföljning utifrån verksamhetens behov.

Vilka risker finns med att inte ge SiS/den nya myndigheten förbättrade möjligheter att följa upp vården, under och efter avslutad vård?

Det kommer inte vara möjligt att avgöra vilka insatser som är effektiva och vilka som kanske rentav är kontraproduktiva. SiS kommer inte heller veta om nya metoder är mer effektiva än de som används i dag och kommer därmed få svårt att avgöra om någon insats bör bytas ut eller rentav upphöra. På samma sätt som det är självklart inom hälso- och sjukvården att inte utsätta patienter för en behandling som inte har vetenskapligt bevisad effekt, borde det vara så även inom den sociala vården. Resultat från studier på vuxna kan dessutom inte rakt av användas för att behandla barn inom social vård – lika lite som det är möjligt inom hälso- och sjukvården. De har andra behov och förutsättningar än vuxna och utvärderingen måste därför göras utifrån barns och ungas behov.

Om myndigheten i framtiden skulle ges ett forskningsuppdrag, skulle det fortfarande finnas behov av att följa upp verksamheten enligt dagens reglering?

Ja, det skulle fortfarande behövas. Uppföljning och forskning är inte samma sak. Vidare kan ett forskningsuppdrag knappast innebära att forskningen görs obligatorisk.

12.11.4 Sammanfattning – behov vad gäller uppföljning

I avsnittet ovan har vi redogjort för resultaten av vårt arbete i den del som avser en kartläggning av nuvarande SiS behov av förbättrade möjligheter att behandla uppgifter i syfte att följa upp verksamhetens

resultat och effekter, under och efter avslutad vård. Uppgifterna som redovisas ovan har hämtats in genom SiS vid möten och genom att ta del av sådant skriftligt material som SiS lämnat till utredningen.

Behoven som framträder i vår kartläggning i denna del rör primärt följande förhållanden.

- En högre grad av vetenskaplig metod.
- Utökade möjligheter att få del av uppgifter från andra myndigheter.

Som vi nämnt inledningsvis motsvarar redovisningen av kartläggningen de behov som SiS uppgett till utredningen, och vi har inte analyserat eller värderat informationen. I avsnitt 12.12 redogör vi för våra överväganden utifrån de här kartlagda behoven.

12.12 Överväganden och förslag

12.12.1 Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bör tillåtas utföra nödvändigt informationsutbyte och nödvändig personuppgiftsbehandling på ett korrekt, effektivt och rättssäkert sätt

Utredningens bedömning

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bör ha möjlighet att från andra myndigheter hämta in, och i sin verksamhet behandla, de uppgifter om barn och unga som vårdas eller ska komma att vårdas vid ett statligt hem för barn och unga, liksom övriga uppgifter som behövs för att myndigheten ska kunna bedriva en ändamålsenlig, sammanhållen, trygg och säker vård på de statliga hemmen för barn och unga. Regleringen bör utformas för att möjliggöra informationsutbyte och personuppgiftsbehandling på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt.

Skälen för vår bedömning

Det kartlagda behovet av att få del av och att kunna behandla relevanta uppgifter

I kapitel 7,8,10 och 11 har vi lämnat en mängd olika förslag som syftar till att inom den statliga barn- och ungdomsvården stärka barns och ungas ställning, förbättra vården, öka rättssäkerheten och stärka barnrättsperspektivet. Våra föreslag, sammantaget med övrig reglering som kommer att styra Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet, kommer att ställa höga krav på myndigheten i en komplex verksamhet. Myndigheten måste därför även ges de rättsliga och övriga förutsättningar som krävs för att kunna uppfylla vad lagstiftningen kräver.

Alla myndigheter är beroende av att ha tillgång till den information som är av betydelse för riktigheten i de beslut som fattas eller för att olika författningsreglerade uppgifter ska kunna utföras på ett ändamålsenligt sätt.⁹² Detta gäller självfallet även inom socialtjänstområdet. Regeringen har till exempel uttalat att en av socialtjänstens viktigaste uppgifter är att se till att barn och ungdomar, som befinner sig i en utsatt situation, får den vård och det skydd som de behöver. För att kunna fylla denna funktion behöver socialnämnden, enligt regeringen, ha möjlighet att få uppgifter om och utreda den unges situation och behov av hjälp. Regeringen uttalade även att socialnämnden i dessa sammanhang ofta är beroende av i vilken utsträckning man kan få uppgifter från andra myndigheter och befattningshavare som kommit i kontakt med den unge och dennas familj.⁹³

Regeringens uttalanden rörde i och för sig socialnämnden, som har ett särskilt ansvar för barn och unga enligt socialtjänstlagen (se avsnitt 3.4.1). Efter en placering vid ett särskilt ungdomshem övergår dock – i vart fall i praktiken – en stor del av det ansvaret på SiS, och i framtiden kommer samma ansvar övergå på Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård efter en placering vid ett statligt hem för barn och unga. Frågan är då om regeringens uttalande också är relevant för den nya myndigheten, för att den myndigheten ska kunna se till att barn och unga, som befinner sig i en utsatt situation, får den vård och det skydd som de behöver.

⁹² Jfr SOU 2025:45 *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor*, s. 173.

⁹³ Prop. 1989/90:28 *om vård i vissa fall av barn och ungdomar*, s. 101 och 102.

Många av de barn och unga som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården har en komplex problematik med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, traumarelaterade tillstånd, affektreglerings-svårigheter samt skadligt bruk eller beroende. De har ofta även fysisk ohälsa och stora behov av tandvård (se vidare avsnitten 4.4.2 och 10.2.2). Som vi kunnat kartlägga i avsnitt 12.7.2 är dock överlämningen mellan bosättnings- och vistelseregionerna ofta bristfällig i samband med en placering vid ett särskilt ungdomshem. Den medicinska kompetensen att bedöma och diagnosticera tillstånd finns inte eller hos socialnämnden som fattar placeringsbeslutet, utan information måste hämtas in av SiS hälso- och sjukvårdspersonal från vårdgivare inom hälso- och sjukvården, bland annat för att kunna upprätthålla medicinering, kontinuitet i medicinska behandlingar och remittera till den aktuella vistelseregionen. Detta är dock i dag är en omständlig och tidskrävande process som bland annat riskerar placerade barns och ungas patientsäkerhet.

Till detta tillkommer att hälso- och sjukvårdspersonalen inom SiS i sin tur – i vart fall som utgångspunkt – är rättsligt förhindrade att utbyta uppgifter med personal som är verksam inom socialtjänstverksamheten vid SiS, eftersom sekretess gäller mellan de olika verksamhetsgrenarna. Informationsutbytet inom de tvärprofessionella teamen runt barnet eller den unge får alltså ske endast efter samtycke från den som uppgifterna rör, efter en menprövning eller med tillämpning av sekretessbrytande bestämmelser. I avsnitt 12.9.4 har vi bedömt att detta förhållande även kommer att gälla för den nya myndigheten.

Därtill kommer att barn och unga som placeras på SiS ofta har växt upp i social utsatthet och allt fler av dessa barn och unga rekryteras in i grov organiserade brottslighet, och förmås begå allt grövre brott. Många placerade barn och unga har därför stora vårdbehov på grund av brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande eller destruktivt beteende. Placerade barn och unga kan vidare tillhöra rivaliserande gäng, vara målskamrater i samma brottmålsärende eller ha anhöriga som ligger i konflikt med varandra. Deras generella utsatthet gör dem också till potentiella rekryter för den organiserade brottsligheten, även under placeringstiden på SiS. Som vi kunnat kartlägga i avsnitt 12.8.2 finns dock sällan information som är relevant för att kunna vidta åtgärder i syfte att skydda placerade barn och unga under vårdtiden, och upprätthålla ordning och säkerhet, hos socialnämnden som fattar placeringsbeslutet. Även i detta avseende är alltså SiS

hänvisat till att hämta in information från andra myndigheter. I dag finns dock inte de rättsliga förutsättningarna för myndigheten att vare sig få del av eller behandla informationen på ett säkert sätt.

Den kompletterande dataskyddsreglering som SiS måste tillämpa togs dessutom fram under en tid av helt andra och mer begränsade möjligheter till digital informationshantering än de som råder i dag. Som vi konstaterat i avsnitt 12.5.3 var digitaliseringen av den offentliga förvaltningen då fortfarande i sitt inledande skede. Personuppgifter och annan information behandlades alltså i huvudsak fortfarande analogt. Eftersom SiS verksamhet i dag är digitaliserad ställer den kompletterande dataskyddsregleringen upp vissa hinder mot att utföra personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att utföra verksamheten, vilket vi kunnat kartlägga i avsnitt 12.10.3. Regleringen är dessutom utformad i syfte att komplettera personuppgiftslagen, en lag som sedan 2018 är upphävd. Den kompletterande dataskyddsregleringen för SiS är därmed inte heller anpassad till den rättsliga utvecklingen på området, det vill säga att den huvudsakliga regleringen av SiS personuppgiftsbehandling i dag framgår av EU:s direkt tillämpliga dataskyddsförordning, som anses⁹⁴ vara den strängaste i världen (se avsnitt 12.4.1).

Det kan alltså konstateras att samma legitima behov av att få del av och behandla relevanta uppgifter för att se till att barn och ungdomar som befinner sig i en utsatt situation får den vård och det skydd som de behöver, som regeringen noterat angående socialnämnden, i hög grad även gäller för den statliga barn- och ungdomsvården. I sammanhanget kan även nämnas att regeringen vid flera tillfällen tidigare har bedömt att det är ett viktigt allmänt intresse att svenska myndigheter ska kunna utföra sin verksamhet på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt, och att sådant informationsutbyte och sådan personuppgiftsbehandling som krävs för att uppnå detta därför bör vara tillåten.⁹⁵ Som framgår av våra kartläggningar i avsnitten 12.7–12.10 ställer dock befintlig sekretess- och dataskyddsrättslig reglering upp hinder mot sådant informationsutbyte och sådan personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att uppgifter inom den statliga barn- och ungdomsvården ska kunna utföras på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt.

⁹⁴ Jfr Europiska rådet och Europeiska unionens råd, *Dataskydd inom EU*, tillgänglig: <https://www.consilium.europa.eu/sv/policies/data-protection/> [2026-04-25].

⁹⁵ Se t.ex. prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 83 och prop. 2024/25:180 *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – en ny sekretessbrytande bestämmelse*, s. 18.

Vårt uppdrag är att lämna förslag som dels tillgodoser kartlagda behov, dels är förenliga med överordnad reglering

Vårt utökade uppdrag enligt tilläggsdirektiven kan sammanfattningsvis sägas vara att kartlägga behoven av förbättrade möjligheter till informationsutbyte och personuppgiftsbehandling inom den statliga barn- och ungdomsvården och att lämna förslag som tillgodoser kartlagda behov. Det som framkommit i vår kartläggning ska alltså ligga till grund för de förslag vi lämnar i denna del.

Som vi nyss nämnt har vi kunnat kartlägga hinder mot sådant informationsutbyte och sådan personuppgiftsbehandling som av SiS uppfattas som nödvändig för att uppgifter inom den statliga barn- och ungdomsvården ska kunna utföras på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt. Vi delar på ett övergripande plan den bedömning som myndigheten fört fram i våra kartläggningar, det vill säga att kartlagda hinder i stort utgör hinder mot att verksamheten med särskilda ungdomshem utförs på ett så korrekt, rättssäkert och effektivt sätt som möjligt. Kartlagda hinder bör därför undanröjas av våra förslag, i enlighet med våra direktiv.

De förslag vi lämnar ska dock inte enbart tillgodose behoven av ett utökat informationsutbyte och personuppgiftsbehandling. Enligt våra direktiv ska förslagen också föregås av en integritetsanalys, och de analyser och förslag som lämnas ska vara förenliga med grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformen, Europakonventionen, barnkonventionen och Sveriges övriga internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Mycket kortfattat innebär detta krav att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inte genom våra förslag ska ges möjlighet till urskillningslös personuppgiftsbehandling och inte heller ges ett obegränsat handlingsutrymme vad gäller att på olika sätt behandla uppgifter om placerade barn och unga och andra personer som berörs, och att vi måste beakta principen om barnets och den unges bästa i våra överväganden och utforma våra förslag i enlighet med detta. Det kan även sägas motsvara ett krav på att myndighetens uppgiftsbehandling som en följd av våra förslag ska vara korrekt och rättssäker. Vår analys av förslagen i dessa avseenden redovisas dels löpande, dels i en samlad integritets- och proportionalitetsbedömning i avsnitt 12.13.

12.12.2 Hälso- och sjukvårdsverksamheten inklusive elevhälsans medicinska insatser ska inte omfattas av socialtjänstsekretessen

Utredningens bedömning

Hälso- och sjukvårdsverksamheten inom Myndigheten för statliga barn- och ungdomsvård bör ges möjlighet att ansluta till den nationella patientöversikten.

Utredningens förslag

Hälso- och sjukvårdsverksamhet som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård tillhandahåller inklusive elevhälsans medicinska insatser ska inte anses utgöra socialtjänst i offentlighets- och sekretesslagens mening.

Skälen för vår bedömning och vårt förslag

Vår kartläggning av behoven

I avsnitt 12.7 har vi redovisat vår kartläggning av SiS behov av att inom hälso- och sjukvårdsverksamheten få del av uppgifter från övriga vårdgivare om barn och unga som vårdas vid de särskilda ungdomshemmen. Av kartläggningen framgår sammanfattningsvis att hälso- och sjukvårdssekretessen sällan utgör ett hinder mot att hämta in de uppgifter om barn och unga som är nödvändiga för att hälso- och sjukvårdspersonal vid de särskilda ungdomshemmen ska kunna ge barn och unga nödvändig vård och behandling.

Vad som däremot utgör ett hinder är själva *formerna* för inhämtande av de relevanta uppgifterna. SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet är nämligen inte ansluten till NPÖ, den nationella patientöversikten. Det innebär att SiS hälso- och sjukvårdspersonal i dag inte vet om, och i sådant fall vilka, andra vårdgivare som har relevanta hälso- och sjukvårdsuppgifter om placerade barn och unga. Mottagande hälso- och sjukvårdspersonal vid SiS måste därför utföra vad myndigheten själv kallar ett detektivarbete för att lokalisera vårdgivare som kan

ha relevanta uppgifter om placerade barns och ungas hälso- och sjukvårdsbehov.

När dessa vårdgivare väl lokaliserats kan det dessutom vara svårt att rent faktiskt få del av uppgifterna. Någon hos den utlämnande vårdgivaren ska ha tid och möjlighet att överföra informationen. Om säkra elektroniska möjligheter till överföring saknas kan det krävas att informationen tas fram på papper för att kopieras och sändas med vanlig post till SiS. Det innebär en fördröjning som är till nackdel för de barn och unga som berörs, både i samband med att barn och unga anländer till SiS och under pågående vård. Av vår kartläggning framgår även att fördröjningen kan få allvarliga konsekvenser dels för barnet eller den unge själv, dels för andra placerade barn och unga och personal.

Att SiS, och i framtiden Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, trots samtycke från berörda barn och unga, och i förkommande fall barns vårdnadshavare, inte på ett snabbt och enkelt sätt kan få tillgång till sådana uppgifter som myndighetens hälso- och sjukvårdspersonal behöver för att kunna utföra sina uppgifter är därför självfallet otillfredsställande ur flera olika perspektiv. Det föranleder exempelvis onödigt administrativt arbete för hälso- och sjukvårdspersonalen vid myndigheten och medför svårigheter att erbjuda en god och säker vård. En sådan ordning bör dock framför allt anses vara oförenligt med placerade barns och ungas bästa.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bör ges möjlighet att ansluta till den nationella patientöversikten

Med sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation avses enligt 1 kap. 1 § lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation, förkortad SVOD, ett elektroniskt system som, såvitt här är aktuellt, gör det möjligt för en vårdgivare att ge eller få tillgång till personuppgifter hos andra vårdgivare. Genom att ansluta sig till en sådan sammanhållen dokumentation kan en vårdgivare alltså få tillgång till andra vårdgivares uppgifter om en viss patient. Lagen om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation utgör tillsammans med patientdatalagen den rättsliga grunden för informationsutbytet i den nationella patientöversikten.

Syftet med att möjliggöra för vårdgivare att ta del av uppgifter om en patient som finns hos en annan vårdgivare är att öka patient-

säkerheten genom enkel och snabb tillgång till information. Det handlar om att reducera risker för enskilda patienter i form av till exempel felmedicineringar eller andra felbehandlingar, men även om att inte utsätta patienter för till exempel onödiga undersökningar eller provtagningar.⁹⁶

Att hälso- och sjukvårdspersonal i rätt tid får full tillgång till patienters patientjournaler är grundläggande för att säkerställa vårdkontinuitet, undvika dubbelarbete och fel och minska kostnaderna konstateras även i skäl 19 till EHDS-förordningen⁹⁷. I skäl 19 till förordningen anges även att hälso- och sjukvårdspersonal i många fall inte kan få tillgång till sina patienters fullständiga patientjournaler och inte fatta optimala medicinska beslut om deras diagnos och behandling, vilket innebär avsevärda kostnader både för hälso- och sjukvårdssystemen och för fysiska personer och kan leda till sämre hälsoutfall för fysiska personer. Därför bör hälso- och sjukvårdspersonal ges tillgång till lämpliga elektroniska medel, till exempel elektroniska anordningar och portaler för hälso- och sjukvårdspersonal eller andra tjänster för tillgång för hälso- och sjukvårdspersonal, för att använda elektroniska hälsodata med personuppgifter när de utför sitt arbete. Av skäl 19 till EHDS-förordningen framgår även följande. Eftersom det är svårt att på ett uttömmande sätt i förväg fastställa vilka data från befintliga prioriterade datakategorier som är medicinskt relevanta under en viss vårdepisod bör hälso- och sjukvårdspersonal ha omfattande tillgång till data. När hälso- och sjukvårdspersonal tar del av data om sina patienter bör de följa tillämplig rätt, uppförandekoder, etiska riktlinjer eller andra bestämmelser som reglerar etiskt uppförande vid utbyte av eller tillgång till information, särskilt i livshotande eller extrema situationer.

EHDS-förordningen syftar bland annat till att fastställa en enhetlig rättslig och teknisk ram för användning av elektroniska hälsodokumentationssystem i överensstämmelse med unionens värderingar. Målet med förordningen, som ska börja tillämpas under 2027, är vidare att hälsodata ska kunna delas inom och mellan EU-länderna så att den finns tillgänglig för vårdpersonal och apotek när det be-

⁹⁶ Prop. 2013/14:202 *Förbättrad informationshantering avseende vissa patienter inom hälso- och sjukvården*, s. 10.

⁹⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2025/327 av den 11 februari 2025 om det europeiska hälsodataområdet och om ändring av direktiv 2011/24/EU och förordning (EU) 2024/2847.

hövs för bästa möjliga vård och behandling av patienten.⁹⁸ Till skillnad från bestämmelserna i lagen om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation kommer det inte vara frivilligt, utan obligatoriskt, för vårdgivare att ansluta sig den nationella digitala infrastruktur som förskrivs i EHDS-förordningen. Förordningen förutsätter att behörig hälso- och sjukvårdspersonal har tillgång till åtminstone alla så kallade prioriterade kategorier av hälsodata från alla vårdgivare genom en tillgångstjänst. EHDS-förordningen kräver också att medlemsstaterna säkerställer detta i nationell rätt. Patientens aktiva samtycke ska enligt förordningen inte heller krävas för att möjliggöra vårdgivares åtkomst till annan vårdgivares elektroniska hälsodata.⁹⁹ Även i detta avseende skiljer sig kraven enligt EHDS-förordningen från systemet med en sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation.

Under våren 2026 har regeringen lämnat flera olika myndigheter uppdrag att på olika sätt förbereda för att EHDS-förordningen ska börja tillämpas.¹⁰⁰ Regeringen har dessutom som målsättning att genomföra en nationell digital infrastruktur, förkortad NDI, för hälso- och sjukvård, tandvård och socialtjänst där staten tar ett större ansvar än tidigare. Patienters data ska genom denna infrastruktur bli tillgängliga i hela vårdkedjan för all vård, såväl kommunal som regional, och för tandvård. Infrastrukturen ska enligt regeringen leda till förbättring av kvaliteten i vården och patientsäkerheten genom att säkerställa att rätt information om patienten finns tillgänglig i varje vårdsituation.¹⁰¹

Det måste mot den bakgrunden anses finnas en bred enighet om att hälso- och sjukvårdspersonals bristande tillgång till uppgifter om sina patienter utgör en risk för patienterna. Det motsvarar även vad vi kunnat kartlägga i avsnitt 12.7. Om lagstiftaren ger Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård det ansvar för hälso- och sjukvård som vi föreslår i avsnitt 10.4.5, bör det därför vara en logisk följd att

⁹⁸ Socialstyrelsen, *EU:s gemensamma hälsodataområde – EHDS*, tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/organisation/internationellt-arbete/eus-gemensamma-halsodataomrade-ehds/> [2026-06-05].

⁹⁹ Uppdrag att möjliggöra en nationell digital infrastruktur för hälsodata (S 2024:A) delredovisning 4, *Hälsodata ska vara tillgänglig i hela vårdkedjan*, s. 17 och 124.

¹⁰⁰ Se t.ex. regeringsbesluten *Uppdrag till E-hälsomyndigheten att förbereda för rollen som myndighet för digital hälsa enligt EHDS-förordningen*, dnr S2026/00910 och *Uppdrag till Socialstyrelsen att utreda förutsättningar för rollen som myndighet för digital hälsa enligt EHDS-förordningen*, dnr S2026/00900.

¹⁰¹ Regeringsbeslut *Uppdrag att etablera den nationella digitala infrastrukturen för data inom hälsa, vård och omsorg*, dnr S2026/00701, s. 5.

samtidigt ge myndigheten möjlighet att ansluta till den nationella patientöversikten. När EHDS-förordningen börjar tillämpas kommer myndigheten som vårdgivare sannolikt också få vissa skyldigheter enligt förordningen, dels att ansluta till den nationella digitala infrastrukturen, dels att tillgängliggöra viss information för andra vårdgivare.¹⁰²

Vi anser dock att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i detta skede bör ges möjlighet att ansluta till den nationella patientöversikten. På så sätt bör det också bli enklare att i ett senare skede ansluta till den nationella digitala infrastrukturen enligt EHDS-förordningen.

Hälso- och sjukvårdsverksamhet inklusive elevhälsans medicinska insatser ska inte anses utgöra socialtjänst i offentlighets- och sekretesslagens mening

Både offentlighets- och sekretesslagen och socialtjänstlagen räknar upp SiS i sina respektive definitioner av socialtjänst men definitionerna skiljer sig åt (se avsnitt 12.5.1).

I 26 kap. 1 § OSL hänvisas till verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av SiS, medan socialtjänstlagen hänvisar till verksamhet som SiS ska bedriva enligt någon lag eller förordning. Verksamhet som SiS bedriver med stöd av skollagen undantas dock uttryckligen från begreppet socialtjänst i socialtjänstlagen, se 1 kap. 2 § SoL.

Hälso- och sjukvårdsverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen är enligt gällande lagstiftning inte att anses som socialtjänst i offentlighets- och sekretesslagens mening. Det följer av att SiS inte har någon skyldighet att bedriva hälso- och sjukvård enligt lag eller förordning.¹⁰³ I avsnitt 10.4.5 har vi dock föreslagit att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i lag ska ges ett uppdrag att tillhandahålla viss hälso- och sjukvårdsverksamhet vid de statliga hemmen för barn och unga. Där har vi även föreslagit att definitionen av socialtjänst i socialtjänstlagen ska ändras på så sätt att det ska framgå att myndighetens hälso- och sjukvårdsverksamhet inte utgör socialtjänst.

Verksamheten bör dock inte heller i offentlighets- och sekretesslagens mening utgöra socialtjänst. Vi föreslår därför att sådan verk-

¹⁰² Uppdrag att möjliggöra en nationell digital infrastruktur för hälsodata (S 2024:A) delredovisning 4, *Hälsodata ska vara tillgänglig i hela vårdkedjan*, s. 17.

¹⁰³ Se prop. 2024/25:89 *En förebyggande socialtjänstlag*, s. 192.

samhet ska undantas från tillämpningsområdet för 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen. I syfte att åstadkomma en enhetlig reglering av den hälso- och sjukvårdsverksamhet som tillhandahålls av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård anser vi att även den hälso- och sjukvårdsverksamhet som myndigheten kommer att bedriva inom ramen för elevhälsans medicinska insatser inte heller ska anses vara socialtjänst i offentlighets- och sekretesslagens mening. Även den verksamheten skar därför undantas från tillämpningsområdet för 26 kap. 1 § OSL.

Uppgifter inom den hälso- och sjukvårdsverksamhet som tillhandahålls vid de statliga hemmen för barn och unga inklusive insatser inom den medicinska elevhälsan kommer därmed fullt ut att omfattas av bestämmelserna i 25 kap. OSL, det vill säga hälso- och sjukvårdssekretessen. Det innebär att de kartlagda hindren mot att SiS, och i framtiden Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, ansluter sig till den nationella patientöversikten, undanröjs.

12.12.3 En utökad möjlighet för hälso- och sjukvården att lämna uppgifter till den statliga barn- och ungdomsvården – och motsvarande justering för socialtjänstens del

Utredningens förslag

Sekretess ska inte hindra att en uppgift om en enskild eller närstående till denne lämnas från en myndighet inom hälso- och sjukvården till en annan sådan myndighet eller till en myndighet inom socialtjänsten, om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd och denne vårdas vid ett statligt hem för barn och unga med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga.

Sekretess ska inte heller hindra att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till en annan sådan myndighet eller till en myndighet inom hälso- och sjukvården, om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd och denne vårdas vid ett statligt hem för barn och unga med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga.

Skälen för våra förslag

NPÖ löser inte alla problem ...

Vår kartläggning i avsnitt 12.7 har visat att hälso- och sjukvårdssekre-
tessen enligt 25 kap. 1 § OSL inte i någon större utsträckning utgör
ett hinder mot att hälso- och sjukvårdspersonalen vid SiS hämtar in
relevanta uppgifter från andra vårdgivare. Orsaken till detta är att
barn och unga, och i förekommande fall barns vårdnadshavare, i
nästan samtliga fall samtycker till att uppgifter hämtas in från och
delas med andra vårdgivare. Däremot är informationsinhämtningen
både praktiskt svår och långsam, eftersom myndigheten i dag av
närmast lagtekniska skäl inte har möjlighet att ansluta till systemet
med den nationella patientöversikten. I avsnitt 12.12.2 har vi dock
föreslagit ändringar av definitionen av socialtjänst i offentlighets-
och sekretesslagen, som innebär att de kartlagda hindren mot en
anslutning till den nationella patientöversikten undanröjs.

Den nationella patientöversikten är dock samtyckesbaserad. Det
finns också en möjlighet för enskilda att spärra uppgifter i den natio-
nella patientöversikten, se 2 kap. 3 § SVOD. Som SiS har noterat i
vår kartläggning kan det alltså finnas fall där relevanta uppgifter om
ett barns eller en ungdoms behov av hälso- och sjukvård inte kom-
mer att kunna hämtas in genom den nationella patientöversikten av
Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, även om myndig-
heten ansluter till det systemet. Om samtycke då inte heller lämnas
för att hälso- och sjukvårdspersonalen vid ett statligt hem för barn
och unga hämtar in information från relevanta vårdgivare återstår
att tillämpa sekretessbrytande bestämmelser.

... och inte heller tillämpliga sekretessbrytande bestämmelser

Som vi redogjort för i avsnitt 12.5.2 finns det i 25 kap. 12 § OSL en
sekretessbrytande bestämmelse som anger att hälso- och sjukvårds-
sekreessen inte hindrar att en uppgift om en enskild eller närstående
till denne lämnas från en myndighet inom hälso- och sjukvården till
en annan sådan myndighet eller till en myndighet inom socialtjänsten,
om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling
eller annat stöd och denne

1. inte har fyllt arton år,
2. fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel, eller
3. vårdas med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård eller lagen om rättspsykiatrisk vård.

En bestämmelse med motsvarande innehåll finns för socialtjänstens del i 26 kap. 9 § OSL.

När de aktuella sekretessbrytande bestämmelserna först infördes i 1980 års sekretesslag angavs i förarbetena att det kunde ifrågasättas om de hinder som fanns när det gällde möjligheten till lämnande av uppgifter om barn, ungdomar och personer med missbruks- och beroendeproblem stämde överens med de intentioner som låg bakom lagstiftningen på området. I förarbetena konstaterades att det fanns situationer då reglerna om sekretess mellan olika myndigheter på vårdområdet var till uppenbar nackdel för den enskilde från vård- och behandlingssynpunkt. De fall som lades till grund för den aktuella bestämmelsen var sedan barn som for illa och personer med missbruksproblem. Ett uppgiftslämnande kring dessa personer framstod enligt uttalanden i förarbetena många gånger som helt nödvändigt med hänsyn till den enskildes behov av stöd. Det ansågs vidare inte förenligt med principerna bakom vårdlagstiftningen att dessa personer, som är särskilt utsatta i samhället, skulle kunna hamna i en situation som medförde att de blev utan vård och behandling på grund av gällande sekretesslagstiftning.¹⁰⁴ I samband med lagstiftning om införandet av en ny vårdform, öppen psykiatrisk tvångsvård respektive öppen rättspsykiatrisk vård anförde regeringen att motsvarande överväganden kunde göras för personer som ges psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård. Bestämmelsen utvidgades därför till att även omfatta den som vårdas med stöd av de relevanta lagarna.¹⁰⁵

Vi bedömer att de överväganden som har gjorts beträffande barn generellt, personer med missbruk och personer som vårdas inom den psykiatriska tvångsvården även är aktuella för de barn och unga som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården.

¹⁰⁴ Se prop. 1990/91:111 om sekretess inom och mellan myndigheter på vårdområdet m.m., s. 11 och 12.

¹⁰⁵ Se prop. 2007/08:70 Ny vårdform inom den psykiatriska tvångsvården, s. 134.

Barn som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården omfattas av den reglering som redan finns i 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § OSL. Unga i åldern mellan 18 och 20 år omfattas däremot inte, om de inte fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel. Av totalt 686 intagna barn och unga inom den statliga barn- och ungdomsvården för året 2024 var 102 personer i åldern 18 år och äldre.¹⁰⁶ Det är alltså en förhållandevis stor grupp unga vuxna som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården. Som utgångspunkt är de lika utsatta och har samma behov av skydd och samma rätt till en god och trygg vård som de barn som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården.

När det gäller unga över 18 år kan alltså nuvarande sekretessbestämmelser hindra nödvändigt informationsutbyte mellan den statliga barn- och ungdomsvården och hälso- och sjukvården i övrigt. Det är i de situationer där något samtycke till informationsutbytet inte har lämnats, eller där situationen är så brådskande att något samtycke inte hinner inhämtas, men där informationsutbytet behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd.¹⁰⁷

En något utökad möjlighet att bryta hälso- och sjukvårdssekretessen

En vägledande utgångspunkt för lagstiftningen på såväl hälso- och sjukvårdsområdet som socialtjänstens område är respekten för den enskildes självbestämmande och integritet. Tanken är att en enskild med förtroende ska kunna vända sig till sådana myndigheter för att få hjälp med sina problem i förvissningen om att de uppgifter som han eller hon lämnar inte sprids vidare.¹⁰⁸ Som vi redogör närmre för i avsnitt 12.12.4 innebär det att informationsutbyte mellan hälso- och sjukvården ska utgå från den enskildes samtycke. Noggranna överväganden behöver därför föregå nya sekretessbrytande bestämmelser som berör detta område.

Först bör sägas att det i de allra flesta fall bör främja vården om den informationsdelning som sker mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården bygger på samtycke från den som berörs av insatsen. Samtidigt visar vår kartläggning i avsnitt 12.7.2 att ett väl fungerande

¹⁰⁶ SIS i korthet 2024 *En samling statistiska uppgifter om SIS*, s. 6.

¹⁰⁷ Prop. 1990/91:111 *om sekretess inom och mellan myndigheter på vårdområdet m.m.*, s. 41 och prop. 2007/08:70 *Ny vårdform inom den psykiatriska tvångsvården*, s. 135.

¹⁰⁸ Se prop. 2007/08:70 *Ny vårdform inom den psykiatriska tvångsvården*, s. 134.

samarbete och samordning av vården av barnet eller den unge, mellan den statliga barn- och ungdomsvårdens hälso- och sjukvårdsverksamhet och hälso- och sjukvården i övrigt, ofta är nödvändig för att vården ska vara framgångsrik, personcentrerad och patientssäker. Vi har också kunnat kartlägga situationer där ett uteblivet informationsutbyte kan få allvarliga konsekvenser för den som berörs.

Till detta kommer att tvångsvårdslagsstiftningen är en skyddslagstiftning för barn och unga. Vid tvångsvård som ges inom den statliga barn- och ungdomsvården har staten också tagit på sig ett särskilt ansvar för den barnet eller den unge. Ett nära samarbete mellan myndigheterna är många gånger nödvändigt för att barnet eller den unges samlade behov av vård och stöd ska kunna tillgodoses. När en ung person som fyllt 18 år vårdas vid ett statligt hem för barn och unga kan det därmed finnas ett något större – och legitimt – behov att dela information mellan berörda myndigheter än vad som annars är fallet vad gäller personer som inte längre är barn i lagens mening. Det kan exempelvis vara i samband med platsanvisning eller när den unge ankommer till ett statligt hem för barn och unga och hans eller hennes hälsotillstånd kräver så brådskande åtgärder att det inte finns tid att invänta ett samtycke. Det ligger även nära till hands att anta att den som vårdas med tvång inom den statliga barn- och ungdomsvården, i vart fall i ett inledande skede, i många fall inte vill att myndigheten ska få ta del av eller dela uppgifter om honom eller henne och därför inte lämnar sitt samtycke till informationsdelningen.

Med det sagt får det dock fortfarande anses vara angeläget att möjligheten till ett informationsutbyte utan samtycke begränsas till situationer där det finns ett påtagligt behov av att den över 18 år som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga ges vård, behandling eller annat stöd, och att det är nödvändigt att hans eller hennes inställning till informationsutbytet får stå tillbaka, precis som gäller för utbyte av uppgifter om barn med stöd av 25 kap. 12 § OSL i dag.

Vi föreslår därför att tillämpningsområdet för den befintliga sekretessbrytande bestämmelsen i 25 kap. 12 § OSL utvidgas på så sätt att den även ska omfatta personer som vårdas ett statligt hem för barn och unga. Motsvarande utökning ska även ske i den sekretessbrytande bestämmelsen i 26 kap. 9 § OSL. Det sakliga förändring som detta innebär är att de befintliga sekretessbrytande bestämmelserna även kommer att omfatta uppgifter om unga mellan 18 och 20 år som

vårdas vid ett statligt hem för barn och unga, i stället för att endast omfatta uppgifter om barn som i dag.

Utgångspunkten vid tillämpningen av de utvidgade sekretessbrytande bestämmelserna i 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § OSL bör därför precis som i dag vara att ett utlämnande av sekretessbelagda uppgifter utan samtycke av den uppgifterna rör enbart ska kunna komma i fråga när det behövs för att kunna ge den unge nödvändig vård, behandling eller annat stöd. Det innebär att regeringens uttalanden i befintliga förarbeten till de aktuella bestämmelserna även gäller för det utökade tillämpningsområde som vi föreslår. Vid bedömningen av om uppgifter om den unge ska hämtas in trots att han eller hon motsätter sig det, kan förväntas motsätta sig det, eller om samtycke inte hinna inhämtas ska den unges bästa beaktas vid bedömningen, i enlighet med lagstiftningen om tvångsvård av barn och unga.

12.12.4 Ett tydligt rättsligt stöd för informationsutbyte mellan självständiga verksamhetsgrenar

Utredningens förslag

Om det inte med hänsyn till planerade eller pågående insatser för barnet eller den unge, eller av andra särskilda skäl är olämpligt att en uppgift lämnas ut, ska hälso- och sjukvårdspersonal vid ett statligt hem för barn och unga vara skyldig att, i den utsträckning det behövs för att ge ett barn eller en ung person nödvändig vård, behandling eller annat stöd, lämna uppgifter till personal vid samma hem som utför uppgifter inom socialtjänstgrenen av verksamheten.

Personal som utför uppgifter inom socialtjänstverksamheten vid statliga hem för barn och unga ska, med samma begränsningar som anges ovan, ha motsvarande skyldighet att lämna uppgifter till hälso- och sjukvårdspersonalen vid samma hem.

De uppgifter som ska få lämnas mellan de båda verksamhetsgrenarna är uppgifter om barnet eller den unge eller närstående till honom eller henne som har betydelse för utförandet av vård, behandling eller annat stöd som kan ges vid det statliga hemmet för barn och unga enligt respektive verksamhetsreglering.

Skälen för vårt förslag

Några inledande anmärkningar

I avsnitt 12.9.3 har vi konstaterat att hälso- och sjukvårdsverksamheten och socialtjänstverksamheten vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer att utgöra från varandra självständiga verksamhetsgrenar. Det innebär bland annat att sekretess kommer att gälla mellan de två olika personalkategorierna, trots att myndigheten kommer att ha en skyldighet att arbeta för att social vård och hälso- och sjukvård vid statliga hem för barn och unga ges sammanhållet, utifrån barns och ungas behov och rättigheter (se avsnitt 7.4.2). Att detta riskerar att ge upphov till en viss komplexitet är uppenbart. Denna komplexitet är dock inte isolerat till den statliga barn- och ungdomsvården.

Socialtjänstdatautredningen (S 2007:09) hade bland annat i uppdrag att se över hur behandlingen av personuppgifter inom socialtjänsten reglerades samt lämna de förslag till författningsändringar som utredaren ansåg behövliga för att åstadkomma en välfungerande och sammanhållen reglering av området. Socialtjänstdatautredningen konstaterade bland annat att det förelåg ett påtagligt ökat behov av informationsutbyte mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Utredningen ansåg att en grundläggande förutsättning för att samverkan skulle kunna fungera genom hela vårdkedjan var att den information som behövs för att planera den enskildes vård och omsorg fanns tillgänglig.¹⁰⁹

Utredningen Rätt information i vård och omsorg (S 2011:13) identifierade ett antal faktorer av stor betydelse för att skapa mer ändamålsenlig och sammanhållen informationshantering inom hälso- och sjukvården. Dit hörde bland annat att de rättsliga förutsättningarna för samverkan kring patienter skulle ligga i linje med de krav på samverkan som finns i lagstiftningen och de behov som finns hos patienten. Utredningen ansåg bland annat att den gällande lagstiftningen var alltför organisationsorienterad och hade lett till negativa följder som inte varit avsedda när det gällde informationshantering i vård och omsorg. Utredningen förespråkade därför en informationshantering med individen i centrum för att leva upp till personers behov och förväntningar.¹¹⁰

¹⁰⁹ SOU 2009:32 *Socialtjänsten Integritet – Effektivitet*, s. 3 och 25.

¹¹⁰ SOU 2014:23 *Rätt information på rätt plats i rätt tid*, s. 283 och 284.

Utredningen Styrning för en mer jämlik vård (S 2017:08) ansåg att en avgörande komponent för att nå målbilden en vård på lika villkor för hela befolkningen var att skapa ett fungerande informationsutbyte om patienten. Särskilt viktig var enligt utredningen en sådan utveckling för de patienter som har de största behoven, som konsumerar mest vård och som ofta har behov av insatser från både region och kommun. Att olika vårdgivare behöver få del av varandras vårddokumentation för att kunna ge bästa möjliga vård hade enligt utredningen varit ett centralt tema under utredningens informationsinhämtning från yrkesverksamma.¹¹¹

Socialstyrelsen har 2019 konstaterat att i både nationella studier och internationella jämförelser har samverkan och samordning identifierats som områden där den svenska hälso- och sjukvården brister vad gäller viss samsjuklighet. Också samverkan mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten har enligt Socialstyrelsen pekats ut som ett viktigt utvecklingsområde för det svenska vård- och omsorgssystemet. I det sammanhanget uppmärksammades också att det kan uppstå ett glapp när idén om individens integritet och självbestämmande hamnar i motsatsförhållande till en persons oförmåga att själv ta beslut som rör den egna hälsan.¹¹²

Regeringen har också helt nyligen uttalat, såvitt här är aktuellt, att ett välfungerande informationsutbyte mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten ofta är en grundläggande förutsättning för att den enskilde ska få ett personcentrerat och sammanhållet omhändertagande. I det sammanhanget bedömde regeringen att det därför finns anledning att överväga om inte skyddet av en enskild persons integritet kan behöva vika till förmån för en god och samordnad hälso- och sjukvård och socialtjänst som kan tillgodose den enskildes behov.¹¹³

Dessa uttalanden, iakttagelser och bedömningar som gjorts under en lång tid, och olika sammanhang, har visserligen avsett socialtjänsten och hälso- och sjukvården generellt, eller andra sammanhang än den statliga barn- och ungdomsvården. De illustrerar dock spänningsfältet mellan sekretessbestämmelser som införts till skydd för enskildas personliga integritet och de materiella och processuella bestämmelser som ålägger myndigheter inom socialtjänsten respektive

¹¹¹ SOU 2019:42 *Digifysiskt vårdeval – Tillgänglig primärvård baserad på behov och kontinuitet*, s. 338.

¹¹² Socialstyrelsen, *Kartläggning av samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik*, s. 45 och 48.

¹¹³ Dir. 2026:42 *En förbättrad psykiatrisk tvångslagstiftning*, s. 12.

hälso- och sjukvården ett ansvar för att tillgodose enskildas behov på dessa områden. De tydliggör också att båda verksamheterna ofta är i behov av uppgifter från den andra verksamheten i syfte att kunna erbjuda en god och säker vård och behandling.

Inom ramen för verksamheten med särskilda ungdomshem, och i framtiden statliga hem för barn och unga, kan den komplexitet som andra utredningar identifierat sägas accentueras. Placerade barns och ungas ofta mycket omfattande behov av såväl social vård som hälso- och sjukvård (se avsnitt 10.2.2), sammantaget med att det allmänna övertagit ansvaret för barnet från barns vårdnadshavare, medför att socialtjänstverksamhet och hälso- och sjukvårdsverksamhet utgör viktiga komplement till varandra i den statliga barn- och ungdomsvården. Syftet med vårt förslag om att den nya myndigheten ska ha ett uttalat hälso- och sjukvårdsuppdrag är att skapa förutsättningar för och stödja barnens och de ungas fysiska, psykiska och sociala hälsa och utveckling. I sitt arbete ska hälso- och sjukvårdsverksamheten främja barnens och de ungas hälsa samt förebygga och identifiera ohälsa. Hälso- och sjukvårdsverksamheten ska arbeta med barns och ungas individuella behov, med barn och unga i grupp och på verksamhetsnivå med hemmens ledning och övriga personal för att ge dem ökad kunskap om hur de i sitt arbete kan uppmärksamma frågor om barns och ungas hälsa. En viktig del av det arbetet är att i nära anslutning till den sociala vården arbeta för att barnen och de unga ska kunna tillgodogöra sig den omvårdnad och behandling som ingår i vården. (se avsnitt 10.4.4).

I avsnitt 12.9.4 har vi redogjort för vårt närmare kartläggning av behoven av att – när det finns legitima skäl för det – kunna utbyta uppgifter mellan de självständiga verksamhetsgrenarna, utan hinder av sekretess. Vad som anges i det avsnittet ska inte återges här, men det kan noteras att det där har bedömts vara en förutsättning för att kunna bedriva en integrerad och patientsäker vård att hälso- och sjukvårdspersonal och social behandlingspersonal kan samverka kring varje enskilt fall. Det motsvarar alltså det som noterats i andra sammanhang, och av andra utredningar, om behovet av att kunna samverka.

*Räcker det inte med ett utökat sekretessgenombrott
i offentlighets- och sekretesslagen?*

I avsnitt 12.12.3 har vi förslagit att de befintliga sekretessbrytande bestämmelserna i 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § OSL utvidgas till att uttryckligen omfatta uppgifter om enskilda som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga. Det skulle kunna argumenteras att de behov vi kunnat kartlägga i avsnitt 12.9.4 därmed också blir tillgodosedda.

Den föreslagna utökningen av de sekretessbrytande bestämmelserna i 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § OSL är dock i sak begränsat till att avse personer mellan 18 och 20 år som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården. Den befintliga regleringen tillämpas alltså redan inom den statliga barn- och ungdomsvården i stor utsträckning när det gäller barn och personer med ett skadligt bruk, och komplexiteten som är förknippad med tillämpningen av den utgör en del av den redovisade problematiken.

Som redan nämnts har vi förslagit att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska ha en skyldighet enligt sin instruktion att arbeta för att myndighetens sociala vård och hälso- och sjukvård vid statliga hem för barn och unga ges *sammanhållet* utifrån barns och ungas behov och rättigheter. På ett generellt plan gäller att om en myndighet ges ett ansvar eller en skyldighet att vidta vissa åtgärder, så behöver lagstiftaren också vara uppmärksam på att myndigheten har eller ges de befogenheter och det mandat som krävs för att uppfylla ansvaret eller skyldigheten.

Det framstår dock som svårt att förena skyldigheten för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att arbeta för att myndighetens sociala vård och hälso- och sjukvård vid statliga hem för barn och unga ges *sammanhållet* utifrån barns och ungas behov och rättigheter med det förhållandet att vård- och behandlingspersonal inte kan utbyta de uppgifter som är relevanta för möjligheten att ge just en sammanhållen vård och behandling utan att tillämpa en sekretessbrytande reglering som uppfattas som både komplex och svårtillämpad. Våra förslag om en utökning av de sekretessbrytande bestämmelserna i 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § OSL räcker alltså inte för att tillgoda de kartlagda behoven.

En uppgiftsskyldighet ...

Uppgiftsskyldigheter skiljer sig från andra sekretessbrytande bestämmelser genom att de inte finns i offentlighets- och sekretesslagen, utan i annan författning. En uppgiftsskyldighet som regleras i lag eller förordning har en sekretessbrytande verkan enligt 10 kap. 28 § första stycket OSL. Uppgiftsskyldigheter i lag eller förordning bygger som utgångspunkt på överväganden kring vilket sekretessskydd uppgiften har hos den utlämnande myndigheten och om den mottagande myndighetens behov generellt sett kan anses väga tyngre än det intresse som sekretessen skyddar. Bestämmelser om uppgiftsskyldighet mellan myndigheter är alltså ett sätt för lagstiftaren att reglera ett ofta förekommande informationsutbyte och att säkerställa att den mottagande myndigheten ges tillgång till de uppgifter som behövs i dennas verksamhet. Om en myndighet enligt lag eller förordning är skyldig att lämna uppgifter till en annan myndighet bryts därför eventuell sekretess.¹¹⁴

En uppgift som träffas av en bestämmelse om uppgiftsskyldighet är alltså inte sekretessbelagd i förhållande till den mottagare som anges i bestämmelsen, under förutsättning att samtliga rekvisit som anges i bestämmelsen är uppfyllda. Uppgiftsskyldigheter kan dock även avse uppgifter som annars inte är sekretessbelagda. Det är alltså inte nödvändigt att en bestämmelse om uppgiftsskyldighet ursprungligen har utformats med tanke på att uppgifterna är sekretessbelagda.¹¹⁵ Som nämnts kan en uppgiftsskyldighet i stället primärt vara ett uttryck för lagstiftarens vilja att säkerställa att den mottagande myndigheten ges tillgång till de uppgifter som behövs i dennas verksamhet.

Vår bedömning är att det behöver just *säkerställas* att de olika verksamhetsgrenarna inom den statliga barn- och ungdomsvården ges möjlighet att på ett ändamålsenligt sätt utbyta uppgifter i syfte att ge placerade barn och en god, trygg och sammanhållen vård. För att kunna säkerställa att nödvändigt uppgiftsutbyte sker krävs både ett tydligt rättsligt stöd för uppgiftslämnandet, och att regleringen är tydligt handlingsdirigerande (se avsnitt 6.2.5). Det måste alltså genom regleringen ställas vissa krav på tillämparen att faktiskt lämna de uppgifter som krävs för att utföra verksamheten utifrån barns och ungas

¹¹⁴ Jfr prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A s. 322.

¹¹⁵ SOU 2025:45 Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor, s. 134.

individuella behov, oavsett om behoven rör socialtjänstinsatser eller hälso- och sjukvårdsåtgärder.

Förutom att den bryter eventuell sekretess innebär en uppgiftsskyldighet även att den som har att tillämpa bestämmelsen ges en materiell uppgift som måste utföras. En uppgiftsskyldighet blir på så sätt en del av regleringen av den utlämnande aktörens verksamhetsreglering. Till skillnad från en sekretessbrytande bestämmelse, som anger att uppgifter *får* lämnas ut under vissa förhållanden, är en uppgiftsskyldighet tydligt handlingsdirigerande. Den som har att tillämpa en uppgiftsskyldighet *ska* nämligen lämna uppgifter under de förutsättningar som anges i bestämmelsen.

Då Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård föreslås ha en skyldighet att arbeta för att myndighetens sociala vård och hälso- och sjukvård vid statliga hem för barn och unga ges sammanhållet utifrån barns och ungas behov och rättigheter framstår det som lämpligt att informationsutbytet mellan de olika verksamhetsgrenarna inom myndigheten regleras genom en uppgiftsskyldighet, varför vi föreslår en sådan. Det blir därmed en del i personalens uppdrag att, under de förutsättningar som anges i bestämmelsen, lämna uppgifter om placerade barn och unga till sina kollegor i den andra verksamhetsgrenen. Uppgiftsskyldigheten bör därför också införas i den författning som i huvudsak kommer att reglera verksamheten, det vill säga det nya kapitlet i socialtjänstförordningen (se kapitel 8). På så sätt bör också vissa av de tillämpningsproblem som är förknippat med dagens reglering kunna undvikas. Det nyss sagda innebär dock inte att barnets eller den unges samtycke kan bortses från, vilket vi utvecklar nedan.

... på eget initiativ

Uppgiftsskyldigheter kan utformas på olika sätt, antingen som en skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter, eller en skyldighet att efter begäran från den mottagande myndigheten lämna ut uppgifter.

Som framgår av avsnitt 12.5.2 har såväl hälso- och sjukvårdsverksamheten som socialtjänstverksamheten vid särskilda ungdomshem i dag en skyldighet att *på eget initiativ* underrätta Skatteverket om det kan antas att en uppgift i folkbokföringen om en person som är

eller har varit folkbokförd är oriktig eller ofullständig, om inte särskilda skäl talar mot det. Båda verksamhetsgrenarna har också en skyldighet att till Försäkringskassan *på begäran* lämna uppgifter som avser en namngiven person när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av socialförsäkringsbalken, om det inte finns synnerliga skäl mot att uppgiften lämnas ut.

En uppgiftsskyldighet som inträder på begäran kan ofta motiveras av integritetsskäl. Genom att skyldigheten att lämna uppgifter inträder först efter att mottagaren framställt en begäran begränsas mängden uppgifter till att endast avse de uppgifter som den mottagande aktören vet är relevanta för verksamheten vid den aktuella tidpunkten.¹¹⁶ Det har dock den nackdelen att sekretessgenombrottet och skyldigheten att lämna uppgifter inträder först efter en begäran. Om ingen begäran inkommer sker heller inget sekretessgenombrott, och inte heller uppstår någon skyldighet att lämna ut uppgifter.

En uppgiftsskyldighet på begäran förutsätter också att den mottagande myndigheten har kännedom om att det finns uppgifter att begära ut. I situationer där det har ansetts särskilt angeläget att relevanta uppgifter lämnas till mottagaren, alldeles oavsett om mottagaren vet om att uppgifterna finns eller inte, har lagstiftaren därför ofta infört en uppgiftsskyldighet på eget initiativ.¹¹⁷

Vi bedömer att det lämpligaste för informationsutbytet mellan den statliga barn- och ungdomsvårdens olika verksamhetsgrenar är att uppgiftsskyldigheten ska föreligga oavsett om en begäran har framställts av personal från den andra verksamhetsgrenen eller inte. Det måste nämligen anses vara mycket angeläget att ett informationsutbyte kommer till stånd, när det finns skäl för det, oavsett om en fråga först ställts från den mottagande verksamhetsgrenen eller inte.

I sammanhanget bör också nämnas den begränsade möjligheten till gemensam vård- och behandlingsdokumentation och behandling av personuppgifter för de båda verksamhetsgrenarna. De förfaranderegler som gäller för dokumentation för respektive verksamhetsgren kräver att enbart behörig personal ges tillgång till dokumentationen (se avsnitt 12.5.4). Eftersom personal från en annan verksamhetsgren därför som utgångspunkt inte bör ges behörighet att komma åt dokumentationen behöver det säkerställas på annat sätt att de upp-

¹¹⁶ Jfr t.ex. prop. 2022/23:34 *Utbetalningsmyndigheten*, s. 94.

¹¹⁷ Se exempel i SOU 2025:45 *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor*, s. 140–145.

gifter som är nödvändiga för att ge barn och unga god och säker vård och behandling kommer ansvarig personal till del. Även detta talar alltså för att uppgiftsskyldigheten ska gälla utan föregående begäran.

När ska uppgiftsskyldigheten gälla och för vilka uppgifter?

Har kan inledningsvis åter upprepas att den vägledande utgångspunkten för lagstiftningen på såväl hälso- och sjukvårdsområdet som socialtjänstens område är respekten för den enskildes självbestämmande och integritet. Som vi utvecklar i den avslutande delen av detta avsnitt kommer utgångspunkten även i fortsättningen vara att utbyte mellan olika personalkategorier av uppgifter om ett barn eller en ung person sker med samtycke av den som berörs. En sådan utgångspunkt bör även vara förenligt med barnets eller den unges bästa och de grundläggande principerna för såväl socialtjänsten som hälso- och sjukvården.

Det går dock inte att bortse från att en uppgiftsskyldighet bryter sekretess och därför gäller oavsett den enskildes eventuella samtycke. Mot den bakgrunden bör uppgiftsskyldigheten också vara avgränsad till vissa situationer, och framför allt inte möjliggöra urskillningslöst eller obefogat informationsutbyte mellan personal vid olika verksamhetsgrenar vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Ledning i frågan om när uppgiftsskyldigheten ska inträda bör i detta avseende kunna hämtas från de befintliga bestämmelserna i 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § OSL. Som nämnts ovan bryts sekretess enligt de nämnda bestämmelserna om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd. Samma behovsrekvisit ska därför gälla för den föreslagna uppgiftsskyldigheten mellan självständiga verksamhetsgrenar. Uppgiftsskyldigheten ska alltså inträda först om uppgifter behöver lämnas för att ge ett barn eller en ung person nödvändig vård, behandling eller annat stöd.

Det innebär att skyldigheten att lämna uppgifter inte kan användas som en ursäkt för att bryta sekretessen i situationer där det inte är påkallat ur ett vård- eller behandlingsperspektiv utifrån barnets eller den unges behov. Uppgiftsskyldigheten uppstår i stället genom, och utgår från, placerade barns och ungas behov av vård, behandling eller stöd i det enskilda fallet.

För att ytterligare tydliggöra att uppgiftsskyldigheten inte medger något urskillningslöst utbyte av uppgifter föreslår vi även att det i bestämmelserna införs en begränsning av *vilka* uppgifter som kan utbytas med stöd av bestämmelsen. Det bör enbart vara de uppgifter om barnet eller den unge eller närstående till honom eller henne som har betydelse för utförandet av vård, behandling eller annat stöd som kan ges vid det statliga hemmet för barn och unga i enlighet med den aktuella verksamhetsregleringen.

Uppgifter som saknar betydelse för de nämnda syftena får alltså inte utbytas med stöd av bestämmelsen. Det innebär att uppgiftsskyldigheten är mer avgränsad än de sekretessbrytande bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen, det vill säga 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § OSL. Rekvisiten för utlämnande med stöd av de bestämmelserna avser nämligen inte vilka uppgifter som får bytas.

Det kan i och för sig argumenteras att om uppgifter bara får lämnas om det behövs för ett särskilt syfte (att ge ett barn eller en ung person nödvändig vård, behandling eller annat stöd) så begränsar det också vilka uppgifter som får lämnas. Ur det perspektivet kan det framstå som en dubbelreglering att även reglera vilka uppgifter som får lämnas, dessutom utifrån samma förhållanden som anger när uppgiftsskyldigheten inträder.

Då den föreslagna uppgiftsskyldighet ställer krav på egeninitierat utlämnande, och det alltså inte kommer att krävas en begäran för att skyldigheten ska inträda, anser vi dock att det är befogat att även tydliggöra vilka uppgifter som avses. Annars finns det enligt vår bedömning en risk att uppgiftsskyldigheten tas till intäkt för att det inte längre råder sekretess mellan de olika verksamhetsgrenarna, vilket inte är avsikten. Skälet till att vi bedömer att det finns en sådan risk är den höga graden av integrering mellan hälso- och sjukvårdsverksamheten och socialtjänstverksamheten, där de olika verksamhetsgrenarna finns i samma lokaler, arbetar tillsammans i team och kompletterar varandra. Så som verksamheten är och kommer att vara upplagd bör det alltså nästan undantagslöst finnas ett legitimt behov av samtal inom de tvärprofessionella teamen, vilket även uppmärksammats av JO, se avsnitt 12.9.2.

Att även ange vilka uppgifter som kan bli aktuella att utbyta med stöd av bestämmelsen blir därmed både en integritetshöjande och en mer tydligt handlingsdirigerande åtgärd. Eftersom uppgifter kan komma att lämnas mot barnets eller den unges vilja med stöd av be-

stämmelsen bör det här vara av särskilt stor vikt att tydliggöra vilka uppgifter skyldigheten omfattar.

Vad som avses med uppgifter om barnet eller den unge behöver ingen närmare förklaring. Vilka uppgifter om närstående som kan ha betydelse för att ge ett barn eller en ung person nödvändig vård, behandling eller annat stöd som kan bli aktuella inom den statliga barn- och ungdomsvården kan dock behöva kommenteras.

I förarbetena till de sekretessbrytande bestämmelserna i 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § OSL uppmärksammas att i vården av (barn och) ungdomar, missbrukare och personer som lider av en allvarlig psykisk störning behöver hälso- och sjukvården och socialtjänsten bedriva ett aktivt samarbete kring de personer som har behov av vård, behandling eller annat stöd från de båda huvudmännens sida. I förarbetena anges också att i det samarbetet kan uppgifter om såväl den enskilde själv som närstående till honom eller henne behöva lämnas mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Enligt förarbetena borde det dock endast undantagsvis uppstå behov att lämna ut uppgifter om närstående i dessa fall.¹¹⁸

Vi gör samma bedömning i detta avseende som regeringen tidigare gjort, det vill säga att uppgifter om närstående kan behöva utbytas i syfte att ge barn och unga nödvändig vård, behandling eller annat stöd. Inom den statliga barn- och ungdomsvården kan dock behovet av att utbyta uppgifter som rör barnets eller den unges vårdnadshavare eller andra närstående förväntas vara något större än i andra sammanhang. I avsnitt 8.5.2 har vi nämligen föreslagit att den sociala vården vid statliga hem för barn och unga särskilt ska ge stöd för att bearbeta omsorgssvikt, övergrepp och andra negativa upplevelser samt ge stöd i kontakt, umgänge och relationer med föräldrar, syskon och andra närstående. Det säger sig självt att uppgifter om barns och ungas närstående kan ha en mycket stor betydelse både för det stöd som erbjuds inom den sociala vården och det som erbjuds av till exempel psykolog. Uppgifter om barns och ungas vårdnadshavare eller närstående kan också vara av betydelse för den somatiska hälso- och sjukvården vid de särskilda ungdomshemmen.

¹¹⁸ Prop. 1990/91:111 om sekretess inom och mellan myndigheter på vårdområdet m.m., s. 40 och prop. 2007/08:70 Ny vårdform inom den psykiatriska tvångsvården, s. 135.

Skyldigheten att lämna uppgifter ska inte vara absolut

Eftersom vi föreslagit att det ska införas en skyldighet att lämna uppgifter mellan de olika självständiga verksamhetsgrenarna vid statliga hem för barn och unga bör regleringen även ge personalen en möjlighet att inte iaktta skyldigheten. Det kan till exempel förekomma situationer där ett uppgiftslämnande uppenbart inte är till barnets eller den unges bästa, trots att ett utlämnande kan vara motiverat av skäl som anges i bestämmelsen. Om ett uppgiftslämnande vid en avvägning mellan konsekvenserna för barnet eller den unge och intresset av uppgiften lämnas inte framstår som lämpligt eller skäligt, bör det finnas utrymme för att avstå från att iaktta

uppgiftsskyldigheten. Det kan till exempel vara om ett utlämnande riskerar att medföra otvetydigt negativa konsekvenser för barnet eller den unge, eller en person i hans eller hennes närhet.

Det kan också upprepas att den materiella och processuella regleringen av hälso- och sjukvården genomgående bygger på respekten för patientens självbestämmande och integritet (se avsnitten 3.4.1 och 10.2.1). Också i de etiska regler och koder som gäller för professioner inom hälso- och sjukvården uttrycks respekten för patientens integritet och att vården av patienter står i det främsta rummet. Av sjuksköterskors etiska kod framgår till exempel att sjuksköterskor ska behandla personlig information konfidentiellt, vilket innebär att respektera patientens integritet och privatliv samt värna patientens intressen vid lagenlig inhämtning, användning, överföring, lagring och yppande av information.¹¹⁹

Vetskapen om att hälso- och sjukvårdspersonal har tystnadsplikt, även i förhållande till andra myndighetsaktörer, har ofta tillskrivits en betydelse för patienters vilja att söka vård och lämna förtroenden till exempel om sitt eget hälsotillstånd. Ur det perspektivet finns det självfallet en avsevärd risk med en uppgiftsskyldighet som inte medger några undantag. En sådan skulle kunna leda till att placerade barn och unga får minskat förtroende hälso- och sjukvårdspersonalen vid de statliga hemmen för barn och unga, trots att den personalkategorin kan utgöra en garant för att barnet eller den unge får adekvat hälso- och sjukvård under vårdtiden. Då hälso- och sjukvården är frivillig är det självfallet också svårt för sådan personal att utföra sina

¹¹⁹ International Council of Nurses etiska kod för sjuksköterskor, reviderad 2021, översatt till svenska 2022, tillgänglig: <https://swenurse.se/download/18.7104a0bd1817fce0092f0132/1656659417909/A4%20ICN%20Etiska%20kod%20enkelsidor.pdf> [2026-06-01].

uppgifter om placerade barn och unga, av skäl som har att göra med bristande förtroende, väljer att inte berätta om sina behov och sitt mående.

Förtroendet har rent generellt även en stor betydelse för socialtjänstens arbete. Precis som hälso- och sjukvården bygger socialtjänsten på frivillighet och självbestämmande. Trots att det i det här aktuella fallet rör sig om tvångsvård ska följaktligen själva vården och behandlingen vid de statliga hemmen för barn och unga bygga på förtroende och samarbete med barnet eller den unge. Den sociala vården vid ett statligt hem för barn och unga ska dessutom särskilt skapa förutsättningar för att barn och unga ska kunna och vilja tillgodogöra sig vården (se avsnitt 8.5.2). Samma risker med en undantagslös skyldighet att dela information som angetts ovan, gällande hälso- och sjukvården, bör alltså finnas även för den sociala vården.

Syftet med uppgiftsskyldigheten är att säkerhetsställa att sådan information som är avgörande för att kunna ge barn och unga god och trygg vård vid de statliga hemmen för barn och unga tillgängliggörs för behandlande personal, oavsett vilken verksamhetsgren personalen tillhör. Den är delvis motiverad av att de olika verksamhetsgrenarna är integrerade delar av en och samma verksamhet. Mot den bakgrunden framstår det inte som självklart att placerade barn och unga alltid uppfattar de olika personalkategorierna som skilda sekretesssubjekt. Det är därför inte heller självklart att ett uppgiftsutbyte riskerar att ha en förtroendepåverkan. Av den enkät vi genomfört framgår även att en klar majoritet (68 procent) av barn och unga som är placerade på ett särskilt ungdomshem anser att olika personalkategorier vid SiS helt eller till viss del ska få dela information med varandra för att kunna hjälpa barnet eller den unge bättre, alternativt inte bryr sig om detta (se bilaga 5). Risken för förtroendeskada vid ett utbyte av uppgifter mellan personal som tillhör olika verksamhetsgrenar bör därför inte överdrivas.

Av den nyss nämnda enkäten framgår dock också att 24 procent av de tillfrågade barnen och unga inte anser att de olika personalkategorierna ska få dela uppgifter om honom eller henne. Vad gäller denna grupp skulle ett utbyte av uppgifter mellan olika verksamhetsgrenar i högre grad kunna ha en negativ inverkan på förtroendet. Här kan dock nämnas att företrädare för socialtjänsten i andra sammanhang har uppgett att det går att bygga eller återupprätta förtroende även om socialtjänsten delar information om en enskild mot hans eller

hennes vilja. Avgörande blir då personalens bemötande, förmåga att bygga tillit och att det finns en tydlighet från socialtjänstens sida om vad som gäller och om vilket informationsutbyte som kan komma att ske. I det sammanhanget angavs även att om relationen mellan socialarbetaren och den enskilde kan byggas upp och den enskilde blir erbjuden korrekt hjälp och stöd, liksom korrekt information, har det stor påverkan på förtroendet. Det uppgavs även att skickliga socialsekreterare kan få en bra relation även om socialtjänsten måste dela information, och personen därför upplever sig ha blivit ”skvallrad på”. De kan till exempel rikta in samtalet på frågan om hur socialtjänsten kan stödja personen i den fortsatta processen.¹²⁰ Motsvarande bör även i viss mån kunna gälla inom socialtjänstverksamheten och hälso- och sjukvården vid de särskilda ungdomshemmen, och i framtiden de statliga hemmen för barn och unga.

Oavsett det nyss sagda går dock inte risken för förtroendeskada att bortse från. Om barns och ungas förtroende för vård- och behandlingspersonalen går förlorat får uppgiftsskyldigheten motsatt effekt till den avsedda och kan i stället leda till sämre vård och behandling, minskad patientsäkerhet och sämre vård och skydd av barn och unga. Regleringen av informationsutbytet mellan de självständiga verksamhetsgrenarna inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård behöver därför medge undantag i dessa situationer, för att anses vara ändamålsenlig.

En uppgift ska därför inte få lämnas med stöd av den föreslagna bestämmelsen om det med hänsyn till planerade eller pågående insatser för barnet eller den unge, eller av andra särskilda skäl är olämpligt att en uppgift lämnas ut. Det innebär att bedömningen av om en uppgift ska lämnas till en annan personal måste föregås av överväganden bland annat av om ett utlämnande är till barnets eller den unges bästa, om negativa konsekvenser kan uppstå för barnet eller den unge som en följd av utlämnande eller om ett utlämnande riskerar att skada barnets eller den unges förtroende för den del av verksamheten som uppgifter övervägs att lämnas från.

¹²⁰ SOU 2025:45 *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter. Behov och föreslagna förändringar*, s. 364.

Tillämpningsproblem?

Om en sådan bedömning som redovisas ovan leder till slutsatsen att uppgifter inte bör lämnas med stöd av uppgiftsskyldigheten återstår att pröva om ett utlämnande kan ske med stöd av bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (se avsnitten 12.3.2, 12.5.2 och 12.12.3).

Den föreslagna uppgiftsskyldigheten ger alltså personalen dels som utgångspunkt en skyldighet att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till sina kollegor i en annan verksamhetsgren, dels ett förhållandevis stort utrymme att avstå från att lämna uppgifter, till exempel om barnet eller en unge starkt motsätter sig det. Den kan också komma att leda till att man ändå får tillämpa de sekretessbrytande bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen.

Under arbetet med vårt uppdrag i denna del har det ifrågasatts om den föreslagna bestämmelsen inte kommer att bli mycket svår för personalen att tillämpa, och att den i praktiken kräver överväganden som kan bli minst lika komplicerade som de som krävs enligt de sekretessbrytande bestämmelser som tillämpas i dag. Att uppgiftsskyldigheten dessutom kan resultera i att de befintliga bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen ändå måste tillämpas, som inte omfattar några krav på en intresseavvägning och därför kan uppfattas vara mer tillåtande än den föreslagna uppgiftsskyldigheten, har också lyfts i detta sammanhang. Ur det perspektivet kan man fråga sig hur de olika sekretessbrytande bestämmelserna egentligen kommer att förhålla sig till varandra i den praktiska tillämpningen och om det finns något egentligt syfte med att föreslå en uppgiftsskyldighet om den ändå kan leda till att de sekretessbrytande bestämmelserna i 25 kap. 12 § och 26 kap. 9 § OSL behöver tillämpas.

Vår bedömning är dock att bestämmelserna måste förstås utifrån sina olika syften och att de därför snarast bör anses komplettera varandra. Uppgiftsskyldigheten tydliggör att utgångspunkten i verksamheten med statliga hem för barn och unga är att viktig information rörande vården eller behandlingen som för barnets eller den unges bästa behöver delas mellan olika yrkeskategorier också ska delas, exempelvis på överlämningsmöten. Bestämmelsen om uppgiftsskyldighet tydliggör alltså framför allt personalens ansvar för att nödvändig informationsöverföring kommer till stånd, och ger samtidigt ett tydligt rättsligt stöd för uppgiftslämnandet. Ett uppgiftslämnande

med stöd av bestämmelsen behöver dock inte ske utan barnet eller den unges samtycke, vilket vi utvecklar nedan.

I motsats till detta utgår bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen, som är generellt tillämpliga, från en situation där det är klarlagt att den som uppgifterna rör, eller som annars förfogar över sekretessen, inte samtycker eller inte kan förväntas samtycka till utlämnandet, eller där ett samtycke inte hinner inhämtas. Det rör sig inte heller om en skyldighet att lämna de uppgifter som kan behövas för att ge en enskild nödvändig vård och behandling, utan om en möjlighet. Enligt förarbetena ska tillämpningen av bestämmelserna dessutom präglas av restriktivitet.¹²¹ Det är vidare uppenbart i förarbetena att bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen utformats med tanke på förhållandet mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården i allmänhet. Det vill säga att verksamheterna bedrivs av två helt olika myndigheter och inte i tvärprofessionella team inom en och samma myndighet, som i den statliga barn- och ungdomsvården.

Vad gäller den intresseavvägning som föreskrivs i den föreslagna uppgiftsskyldigheten kan konstateras att all reglering som kräver överväganden i det enskilda fallet självfallet ställer höga krav på den som har att tillämpa bestämmelsen. Att den föreslagna uppgiftsskyldigheten dessutom är konstruerad på ett sådant sätt att den ändå kan leda till att de sekretessbrytande bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen kan komma att tillämpas kan självfallet uppfattas göra tillämpningen än mer komplex.

Vår bedömning är emellertid att de överväganden som bestämmelsen kräver är sådana som bör falla sig naturliga att göra i en verksamhet som ska utgå från barns och ungas individuella behov, och där hänsyn därför måste tas till en mängd olika faktorer. Exempelvis kommer personal behöva diskutera syftet med informationsutbytet mellan olika personalkategorier med barnet eller den unge, efterfråga hans eller hennes inställning till detta och slutligen förklara i vilka situationer personalen måste dela information, alldeles oavsett barnets eller den unges inställning. Samma förhållningssätt till barn och unga bör präglade en stor del av arbetet vid de särskilda ungdomshemmen i dag, och kommer präglade de statliga hemmen för barn och unga i framtiden.

¹²¹ Prop. 1990/91:111 *om sekretess inom och mellan myndigheter på vårdområdet m.m.*, s. 41 och prop. 2007/08:70 *Ny vårdform inom den psykiatriska tvångsvården*, s. 135.

Sådana särskilda överväganden vad gäller sekretessgenombrott som krävs enligt bestämmelsen kan inte heller vara främmande i verksamheten i dag, eftersom de motsvarar vad som krävs enligt vissa andra sekretessbrytande bestämmelser som är tillämpliga både för socialtjänsten och hälso- och sjukvården (se avsnitten 12.3.2 och 12.5.2). I förberedelserna inför ett införande av uppgiftsskyldigheten bör det också finnas möjligheter att inom myndigheten utarbeta interna styrande och stödjande dokument, som riktlinjer, checklistor eller annat stöd, för de personalkategorier som kan komma att tillämpa den, vilket bör kunna underlätta tillämpningen.

*Placerade barns och ungas samtycke,
självbestämmande och delaktighet*

I förarbetena till den sekretessbrytande bestämmelsen i 25 kap. 12 § OSL uttalades att all vård och behandling måste utgå från ett väl utvecklat samarbete med patienten själv och, i förekommande fall, hans eller hennes anhöriga. Det uttalades vidare ankomma såväl på hälso- och sjukvården som socialtjänsten att först och främst prata med patienten och efterfråga hans eller hennes inställning till att ett uppgiftslämnande sker. Om den enskilde motsätter sig ett uppgiftslämnande är naturligtvis utgångspunkten att den enskildes vilja ska respekteras.¹²²

När en myndighet inom hälso- och sjukvård eller socialtjänst har en skyldighet att lämna uppgifter om enskild till en annan myndighet – oavsett den enskildes inställning till utlämnandet – utmanas självfallet den princip som ges uttryck för ovan. Trots detta har det vid ett flertal tillfällen införts bestämmelser som innebär att myndigheter inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten har sådana uppgiftsskyldigheter, antingen efter en begäran från mottagaren eller på eget initiativ, se avsnitt 12.5.2. När det införts sekretessbrytande bestämmelser inom hälso- och sjukvården, som gäller oaktat den enskildes inställning till informationslämnandet, bör bedömningen ha gjorts att det intresse som föranlett bestämmelsen väger tyngre än enskildas rätt och intresse av att förfoga över sekretessen (se avsnitt 12.3.2).

Samma bedömning bör också göra sig gällande inom verksamheten med statliga hem för barn och unga. Vi bedömer alltså att intresset

¹²² Se prop. 2007/08:70 *Ny vårdform inom den psykiatriska tvångsvården*, s. 134.

av att tydliggöra och reglera de olika personalkategoriernas yrkesmässiga ansvar för att ge en sammanhållen vård och omsorg väger tyngre än barns och ungas, och i förkommande fall barns vårdnadshavares, rätt att helt förfoga över när sekretess ska ställa upp hinder mot uppgiftslämnande mellan de olika verksamhetsgrenarna. Annorlunda uttryckt ska inte vare sig hälso- och sjukvårdspersonalen eller socialtjänstpersonalen inom den statliga barn- och ungdomsvården, i andra fall än som avser faktiska vård- eller behandlingsinsatser, vara helt beroende av samtycke för att utföra sitt arbete i en del som avser att vård och behandling ska ges sammanhållet, säkert och utifrån barnets eller den unges individuella behov. En avgränsad uppgiftsskyldighet, med möjlighet att avstå från att lämna uppgifter om det är befogat, är därför motiverad i verksamheten.

Som vi nämnt tidigare är dock uppgiftsskyldigheter inte alltid införda i syfte att de ska bryta sekretess, utan för att säkerställa att nödvändig information lämnas mellan olika aktörer. Sådan information kan vara sekretessbelagd, men behöver inte vara det. Vi har tidigare även understrukt att en uppgiftsskyldighet också är ett sätt att tydliggöra och reglera uppdraget i verksamheten. Det innebär att uppgiftsskyldigheten som vi föreslår inte bör uppfattas stå i motsats till utgångspunkten att samtycke till informationsdelningen mellan de olika personalkategorierna ska efterfrågas. Att det finns en uppgiftsskyldighet som personalen inom båda verksamhetsgrenar har att rätta sig efter innebär alltså inte att samtycke inte behöver efterfrågas, eller att barnet eller den unge inte ska involveras i frågan om informationsutbytet.

Det mest efterstävandvärda bör självfallet vara att sekretessen efterges av den uppgifterna rör, för sådant uppgiftslämnande som är nödvändigt för att han eller hon ska få så god, säker och sammanhållen vård och behandling som möjligt. Utifrån svaren på den enkät vi genomfört, där 68 procent av de tillfrågade barnen och unga inte motsatte sig att olika personalkategorier i vart fall till viss del ska få utbyta uppgifter i syfte att bättre hjälpa honom eller henne, bör samtycke oftast kunna lämnas (se bilaga 5).

I våra kontakter med SiS har vi dock kunnat se att samtycke uppfattas behöva hämtas in för varje enskilt uppgiftslämnande mellan personalkategorierna. Enligt vår bedömning är det emellertid rimligt att ett samtycke i den här situationen, det vill säga under pågående vård vid ett statligt hem för barn och unga, kan avse kontakter i ett

visst ärende eller mellan personal och andra verksamma på ett statliga hem för barn och unga inom olika verksamhetsgrenar under hela vårdtiden vid ett sådant hem. Något nytt samtycke behöver alltså inte lämnas för varje specifikt utbyte. Hur inhämtandet av ett samtycke närmare ska gå till – och om det trots allt ska ske med vissa mellanrum och avstämningar – bör lämpligen kommas överens om tillsammans med barnet eller den unge själv.

När ett sådant samtycke har lämnats är de uppgifter som samtycket omfattar, i de situationer som samtycket omfattar, inte längre sekretessbelagda. Det innebär att någon sekretessbrytande bestämmelse om uppgiftsskyldighet inte behövs för att informationsutbytet ska vara lagligt. Ett samtycke till informationsutbyte mellan olika personalkategorier kan självfallet också omfatta fler situationer och andra uppgifter än de som anges i den särskilt reglerade uppgiftsskyldigheten vi föreslår.

När ett samtycke har inhämtats får dock den föreslagna uppgiftsskyldigheten den huvudsakliga avsedda betydelsen, genom att den lägger ett tydligt ansvar på respektive personalkategori att till den andra personalkategorin lämna de uppgifter som krävs för att ge barn och unga en god och sammanhållen vård.

12.12.5 En ny lag om personuppgiftsbehandling inom den statliga barn- och ungdomsvården

Våra förslag

Personuppgiftsbehandling inom den statliga barn- och ungdomsvården ska regleras i en ny lag, lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Syftet med lagen ska vara att ge Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård möjlighet att behandla personuppgifter på ett ändamålsenligt sätt och att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan behandling.

Skälen för våra förslag

Befintlig reglering är inte anpassad efter den rättsliga och tekniska utvecklingen

Som vi redogjort för i avsnitt 12.5.3 kom SiS dataskyddsreglering till i samband med att personuppgiftslagen skulle börja tillämpas fullt ut. Bestämmelserna är i huvudsak utformade i syfte att komplettera personuppgiftslagen, som upphävdes 2018, och är i allt väsentligt desamma som när regleringen först infördes.

När dataskyddsförordningen började tillämpas 2018 ersatte den 1995 års dataskyddsdirektiv, som på generell nivå hade genomförts i svensk rätt genom personuppgiftslagen, och dåvarande Datainspektionens föreskrifter. Dataskyddsförordningen innebär i många avseenden en förändring i förhållande till personuppgiftslagen och 1995 års dataskyddsdirektiv. Förordningen ställer framför allt högre krav på personuppgiftsansvariga myndigheter än tidigare och utgör en mer omfattande dataskyddsreglering än 1995 års direktiv och personuppgiftslagen gjorde (se avsnitt 12.4.1). Till skillnad från 1995 års dataskyddsdirektiv är förordningen, liksom alla andra EU-förordningar, direkt tillämplig som svensk lag.

Dataskyddsförordningen innebär att det i dag finns begränsningar av SiS och alla andra myndigheters rättsliga möjligheter att behandla personuppgifter som inte förelåg innan förordningen började tillämpas. I dag finns det också genom förordningen högre krav på att SiS ska vidta ett flertal olika åtgärder för att kunna säkerställa bland annat lämplig säkerhet för de personuppgifter som får behandlas. Betydelsen av sektorsspecifik, kompletterande dataskyddsreglering för att upprätthålla ett adekvat integritetsskydd kan därför sägas ha minskat sedan 2018.¹²³

Det finns dessutom en risk att den kompletterande dataskyddsregleringen, om den framstår som alltför ”självbärande” uppfattas ersätta dataskyddsförordningen i den verksamhet inom vilken den ska tillämpas. Sektorsspecifika regler kan dock inte åsidosätta dataskyddsförordningen och en prövning av om en behandling av personuppgifter är tillåten eller inte ska primärt ske utifrån förordningens bestämmelser. Den kompletterande regleringen får alltså inte vara utformad på ett sådant sätt att den uppfattas utgöra det primära regel-

¹²³ Jfr SOU 2023:100 *Framtidens dataskydd – Vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogden*, s. 327.

verket på området för behandling av personuppgifter och inte som lagstiftning som endast reglerar eller förtydligar enstaka frågor, vilket den är.¹²⁴

I dag är digital informationshantering vidare inte längre en avgränsad del av SiS verksamhet som utförs åtskild från verksamheten i övrigt, som var fallet när den befintliga kompletterande dataskyddsregleringen infördes. Nu är digital informationshantering i stället helt integrerad i myndighetens verksamhet och det går inte att särskilja den digitala informationshanteringen från verksamheten i sig. De särskilda ungdomshemmen har inte heller längre egna servrar, vilket regleringen utgår från, utan all informationshantering administreras på central nivå.

Även om det gjordes vissa anpassningar i den kompletterande dataskyddsregleringen i samband med att dataskyddsförordningen skulle börja tillämpas har någon större översyn av bestämmelserna i lagen inte genomförts sedan den infördes. Regleringen är därmed inte anpassad efter den rättsliga och tekniska utvecklingen. Detta förhållande bör kunna förklara att regleringen i flera fall uppfattas medföra tillämpningssvårigheter och att den sätter upp hinder mot personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att utföra verksamheten med de särskilda ungdomshemmen, och (se avsnitt 12.10.3).

Det som nyss sagts talar med styrka för att införa ny, myndighets-specifik kompletterande dataskyddsreglering i samband med inrättandet av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Regeringsformen och normgivningsmakten – frågan om normgivningsnivå

Grundlagens regler om hur normgivningsmakten är fördelad mellan riksdagen och regeringen finns i huvudsak i 8 kap. RF. Föreskrifter meddelas av riksdagen genom lag och av regeringen genom förordning. Föreskrifter ska meddelas genom lag bland annat om de avser skyldigheter för enskilda eller ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden (se 8 kap. 2 § första stycket 2 RF). Kravet på att sådana föreskrifter ska ha lagform är dock inte undantagslöst. Riksdagen kan med vissa begränsningar som inte är aktuella här bemyndiga regeringen att meddela föreskrifterna (se 8 kap. 3 § RF).

¹²⁴ Jfr prop. 2017/18:171 *Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning*, s. 60.

Regeringen får i övrigt meddela bland annat sådana föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen (se 8 kap. 7 § RF). Denna föreskriftsrätt brukar kallas för regeringens restkompetens.

Att det allmänna behandlar personuppgifter om enskilda anses inte innebära någon skyldighet för den enskilde eller något ingrepp i enskildas personliga förhållanden i den mening som avses i regeringsformen. Bestämmelser om personuppgiftsbehandling som utförs av statliga myndigheter under regeringen har därmed i princip ansetts kunna beslutas av regeringen med stöd av dess restkompetens.¹²⁵

Konstitutionsutskottet har dock framhållit att det bör vara en målsättning att föreskrifter rörande myndighetsregister som innehåller ett stort antal registrerade och har ett särskilt känsligt innehåll ska meddelas genom lag, vilket regeringen också instämt i.¹²⁶ Uttalandena har med åren kommit att tillämpas på såväl regleringen av regelrätta register som myndigheters behandling av personuppgifter i stort. Regeringen har dessutom nyligen, i frågan om personuppgiftsbehandling i ett socialdataregister, uttalat det skapas tydligare förutsättningar för att behandlingen inte blir mer ingripande än vad som är nödvändigt genom att i lag balansera det integritetsintrång som personuppgiftsbehandlingen innebär. I det sammanhanget bedömde regeringen även att det, genom en tydlig lagreglering, också skapas bättre förutsättningar för att få allmänhetens förtroende för behandlingen av personuppgifter.¹²⁷

Sedan 2011 gäller vidare ett utökat grundlagsskydd för den personliga integriteten enligt 2 kap. 6 § andra stycket RF. Där anges att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Enligt 2 kap. 20 § RF får skyddet begränsas genom lag under de förutsättningar som anges i 2 kap. 21 § RF (se avsnitt 12.2.1). I avsnitt 12.12.21 föreslår vi att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få föra ett säkerhetsregister. I avsnitt 12.12.22 gör vi också bedömningen att behandlingen i av personuppgifter i säkerhetsregistret kommer omfattas av skyddet mot betydande intrång i den personliga integriteten. Det finns därmed ett krav på att den regleringen införs i lag. Den nya myndighetsspecifika kompletter-

¹²⁵ Se prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 26.

¹²⁶ Se t.ex. prop. 1990/91:60 *om offentlighet, integritet och ADB*, s. 58 och prop. 1997/98:44 *Personuppgiftslag*, s. 41.

¹²⁷ Prop. 2025/26:165 *En lag om socialdataregister*, s. 29.

ande dataskyddsregleringen för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bör därför införas i en ny lag.

Lagens namn

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kan komma att få uppgifter och uppdrag utöver att ansvara för den statliga barn- och ungdomsvård som bedrivs på de statliga hemmen för barn och unga. Ett exempel är det pågående lagstiftningsinitiativet om att SiS ska ansvara för verkställigheten av elektronisk övervakning av barn och unga med anledning av en av socialnämnden beslutad särskild föreskrift om en skyldighet för barn och unga att mellan vissa tider uppehålla sig i bostaden eller annan anvisad plats som kan likställas med bostad.¹²⁸

Personuppgiftsbehandling som föranleds av sådana tillkommande uppgifter bör kunna regleras i den nya lagen, genom att lagen tillämpningsområde utökas (se avsnitt 12.12.7) och att de eventuella nya bestämmelser som krävs för ett adekvat integritetsskydd i den tillkommande verksamheten införs i lagen, eller den tillhörande förordningen (se avsnitt 12.12.6).

Namnet på den nya lagen bör därför inte begränsas till att enbart avse personuppgiftsbehandling inom verksamheten med statliga hem för barn och unga. Det framstår i stället som lämpligt att lagens namn anknyter till den nya myndighetens namn. Vi föreslår därför att lagen ska benämnas lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Lagens syfte

Dataskyddsförordningen utgör i dag den primära generella rättskällan avseende personuppgiftsbehandling inom EU. I artikel 1.1 framgår förordningens syfte, vilket är tvådelat. Artikel 1.1 föreskriver att i förordningen fastställs bestämmelser om skydd för fysiska personer med avseende på behandlingen av personuppgifter och om det fria flödet av personuppgifter. Dataskyddsförordningen syftar alltså

¹²⁸ Se utkastet till lagrådsremiss den 24 februari 2026, *Elektronisk övervakning – ett verktyg för socialtjänsten till skydd för barn och unga*.

både till att ge ett integritetsskydd åt enskilda och till att personuppgifter ska kunna behandlas (det fria flödet).

Det är relativt vanligt förekommande att en bestämmelse om lagens syfte förs in i kompletterande dataskyddsreglering som införts efter att dataskyddsförordningen började tillämpas. Syftesbestämmelser finns till exempel i 1 § beskattningsdatalagen (2026:125) och 1 kap. 1 § vägtrafikdatalagen (2019:369). I andra fall har lagstiftaren dock valt att inte införa bestämmelser om en lags syfte, det gäller till exempel lagen (2020:421) om Rättsmedicinalverkets behandling av personuppgifter och lagen (2023:457) om behandling av personuppgifter vid Utbetalningsmyndigheten.

Syftesbestämmelser saknar visserligen ett materiellt innehåll, men kan enligt vår mening ändå fylla en viktig funktion, eftersom de ger vägledning angående hur bestämmelserna i en författning ska tolkas. När det gäller just sektorspecifik dataskyddsreglering är syftet dessutom i regel tvådelat, på samma sätt som för dataskyddsförordningen. Vid utformningen av regleringen måste därför en väl avvägd balans hittas mellan å ena sidan enskildas rätt till skydd av personuppgifter och å andra sidan samhällets rättmätiga krav på att berörda myndigheters verksamheter kan bedrivas på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt.¹²⁹

Den nya lag som vi föreslår syftar till att möjliggöra en ändamålsenlig personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, det vill säga att säkerställa att myndigheten har de rättsliga förutsättningarna för att kunna utföra nödvändig personuppgiftsbehandling inom ramen för sin verksamhet. De nya lagen syftar dock även till att skydda främst barn och unga men även andra fysiska personer mot att deras personliga integritet kränks vid myndighetens behandling av personuppgifter. För att klargöra lagens tvådelade syfte anser vi att den nya lagen ska innehålla en syftesbestämmelse. Lagens syfte ska vara att ge Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård möjlighet att behandla personuppgifter på ett ändamålsenligt sätt och att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan behandling.

¹²⁹ Jfr prop. 2015/16:65 *Utlänningsdatalag*, s. 38 och prop. 2018/19:33 *Behandling av personuppgifter samt registrering och användning av fordon på vägtrafikområdet*, s. 62.

12.12.6 Den nya lagen ska kompletteras av en förordning

Utredningens förslag

Den nya lagen ska kompletteras av en förordning, förordningen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. I lagen ska tas in en upplysningsbestämmelse om regeringens möjlighet att meddela föreskrifter i förordningen.

Skälen för våra förslag

Lagen ska kompletteras av en förordning

Som framgår av avsnitt 12.5.3 finns allmänna bestämmelser om personuppgiftsbehandling inom socialtjänsten i dag i lag, medan den myndighetsspecifika regleringen för SiS ligger på förordningsnivå. Vårt förslag om en ny myndighetsspecifik dataskyddslag för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård innebär att bestämmelser som i många avseenden motsvarar vad som gäller enligt förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten införs i den nya lagen.

Det är dock enligt vår bedömning inte nödvändigt eller befogat att i den nya lagen reglera alla skyddsåtgärder som kan vara motiverade i syfte att säkerställa ett adekvat integritetsskydd i verksamheten med statliga hem för barn och unga. Det rör till exempel närmare föreskrifter om krav på integritetshöjande rutiner vid den nya myndigheten och viss dokumentation (se avsnitten 12.12.17 och 12.12.26). Sådana bestämmelser kan dessutom behöva kompletteras eller ändras i högre grad än andra, beroende på om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ges tillkommande uppdrag som kräver utökad reglering i detta avseende. Sådana kompletterande bestämmelser till lagen bör alltså införas på förordningsnivå.

De regler som föreskrivs i förordning får inte utgöra ytterligare intrång i den personliga integriteten utöver vad som följer av föreslagna regler i lag, och inte heller kräva lagform i övrigt enligt de allmänt gällande reglerna om normgivning i 8 kap. RF (se avsnitten 12.12.6 och 12.12.22). Det som bör regleras i den nya förordningen är följaktligen sådant som omfattas av regeringens restkompetens enligt 8 kap. 7 § RF, i vart fall såvitt är aktuellt inom ramen för vårt upp-

drag. I huvudsak rör det sig alltså om skyddsåtgärder för enskilda som inte ger myndigheten större möjligheter att behandla personuppgifter än vad som följer av lagen och den allmänna dataskyddsregleringen. Vilka bestämmelser som i sak föreslås regleras i förordningen redogörs för nedan. Det bör dock sägas att det inte kan uteslutas att det i framtiden blir aktuellt att meddela föreskrifter på förordningsnivå på någon annan grund än 8 kap. 7 § RF.

En kombination av lag och kompletterande föreskrifter på förordningsnivå säkerställer å ena sidan skyddet för den personliga integriteten, å andra sidan ges Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård en mer flexibel reglering om personuppgiftsbehandling i verksamheten med statliga hem för barn och unga – och eventuell tillkommande verksamhet – som enklare går att anpassa till nya behov.

Det innebär att de grundläggande och skyddande reglerna i lag är långsiktiga och stabila och sätter ett slags tak eller yttre gräns för vilken behandling som kan tillåtas i verksamheten, medan den mer detaljerade och preciserade regleringen i förordning, som i större utsträckning utgör för myndigheten begränsande skyddsåtgärder, snabbare kan justeras för att exempelvis möta förändrade behov vid tillkommande uppdrag. Även om också förordningsändringar kräver noggranna överväganden undviks på så vis att riksdagen måste ta ställning till varje tillkommande skyddsåtgärd eller annan föreskrift som kan vara påkallad i syfte att upprätthålla ett adekvat integritetsskydd, vilket varken kan anses effektivt eller ändamålsenligt.

Det ska upplysas om regeringens restkompetens i lagen

Inget hindrar riksdagen från att lagstifta på området för regeringens restkompetens, vilket framgår av 8 kap. 8 § RF. Så är till exempel ofta fallet vad gäller sektorsspecifik dataskyddsreglering.

I vissa situationer då riksdagen lagstiftar inom området för regeringens restkompetens kan det därför vara motiverat att ha en upplysningsbestämmelse om regeringens möjlighet att meddela föreskrifter. Syfte med en sådan bestämmelse är att tydliggöra att regeringen behåller en del av sin rätt att meddela föreskrifter. Genom sådana bestämmelser dras alltså en gräns för riksdagens övertagande av regeringens behörighet. I vissa fall kan en upplysningsbestämmelse

också sägas ha en materiell funktion, eftersom regeringen utan en sådan bestämmelse kan vara förhindrad att med stöd av restkompetensen meddela föreskrifter på det ”upplyfta” området. Genom bestämmelsens avgränsning tydliggörs alltså i vilken regeringen kan använda sig av restkompetensen på området (se Högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2023 ref. 2).

Vi anser därför att det i den nya lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bör finnas en bestämmelse som upplyser om att regeringen kan meddela föreskrifter på området. Vad bestämmelsen närmare ska ange framgår som redan nämnts av respektive avsnitt. Vid tillkommande uppdrag för myndigheten, eller om det av annan anledning uppstår behov av en förändring, får det göras överväganden om upplysningsbestämmelsen bör omfatta fler förhållanden än de som nu föreslås.

12.12.7 Den nya lagens tillämpningsområde

Utredningens förslag

Lagen ska gälla vid behandling av personuppgifter i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med statliga hem för barn och unga.

Lagen ska endast gälla om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om personuppgifterna ingår i eller kommer att ingå i ett register.

Med myndighetens verksamhet med statliga hem för barn och unga ska avses

1. platsanvisning och placeringar,
2. vård och behandling,
3. skola och undervisning,
4. särskilda befogenheter och andra åtgärder som vidtas för att upprätthålla ordning och säkerhet,
5. brottsförebyggande åtgärder,
6. uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring, och

7. annan liknande uppgift som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska utföra i verksamheten med de statliga hemmen för barn och unga.

Utredningens bedömning

Lagen bör inte omfatta behandling av personuppgifter i administrativ verksamhet.

Skälen för våra förslag och vår bedömning

Lagen ska gälla vid behandling av personuppgifter

Av såväl 1 § SoLPuL som 1 § SoLPuF framgår att den befintliga regleringen för SiS gäller vid behandling av personuppgifter. Definitionen av personuppgifter framgår av artikel 4.1 i dataskyddsförordningen och definitionen av behandling artikel 4.2, vilket vi redogör för närmare i avsnitt 12.4.1. Begreppen personuppgifter och behandling omfattar sammanfattningsvis en mängd olika slags uppgifter och flera olika former av hantering av dessa uppgifter. Av definitionen av begreppet personuppgifter samt av skäl 14 och 27 till dataskyddsförordningen följer dock att behandling av uppgifter som rör avlidna eller juridiska personer inte omfattas av lagens bestämmelser. Något skäl att utöka den nya lagens tillämpningsområde i förhållande till den reglering SiS i dag har att tillämpa har inte framkommit. Vi föreslår därför att den nya lagen ska gälla vid behandling av personuppgifter.

”Register” eller ”strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier”?

Som framgår i avsnitt 12.5.3 ska lagen och förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten tillämpas om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt ett eller flera särskilda kriterier. Personuppgiftslagen, som de nyss nämnda författningarna utformats för att komplettera, omfattade behandling

av personuppgifter som var helt eller delvis automatiserad. Lagen omfattade även annan behandling av personuppgifter, om uppgifterna ingick i eller var avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som var tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier, se 5 § PUL. I förarbetena till lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten anförde regeringen att även speciallagstiftningen skulle ha samma tillämpningsområde som personuppgiftslagen.¹³⁰

I dag är det dock dataskyddsförordningen, och inte personuppgiftslagen, som utgör utgångspunkten för regleringen. I artikel 2.1 i dataskyddsförordningen anges att förordningen ska tillämpas på sådan behandling av personuppgifter som helt eller delvis företas på automatisk väg samt på annan behandling än automatisk av personuppgifter som ingår i eller kommer att ingå i ett register. Register definieras i dataskyddsförordningen som en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgänglig enligt särskilda kriterier, oavsett om samlingen är centraliserad, decentraliserad eller spridd på grundval av funktionella eller geografiska förhållanden (artikel 4.6).

Den nya lagens materiella tillämpningsområde bör utformas i anslutning till regleringen i dataskyddsförordningen. Lagen ska därför endast gälla vid helt eller delvis automatiserad behandling av personuppgifter eller om personuppgifterna ingår i eller kommer att ingå i ett register. Det innebär att tillämpningsområdet på ett tydligt sätt ansluter till dataskyddsförordningens bestämmelser. Med begreppen i den föreslagna lydelsen avses detsamma som i dataskyddsförordningen.

Bestämmelsen om lagens tillämpningsområde kommer genom vårt förslag att innehålla begreppet ”register”, i stället för ”en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier”. Någon skillnad i sak är dock inte avsedd. Förslaget innebär att behandling som inte kommer att omfattas av lagens tillämpningsområde till exempel är minnesanteckningar som enbart förs på papper.¹³¹

¹³⁰ Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 137.

¹³¹ Jfr prop. 2022/23:34 *Utbetalningsmyndigheten*, s. 120.

Myndighetens verksamhet med statliga hem för barn och unga

Med socialtjänst avses i 2 § första stycket SoLPuL bland annat verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst, den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av unga eller av missbrukare och verksamhet som i övrigt bedrivs av SiS. Med socialtjänst avses enligt 2 § andra stycket SoLPuL även tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamhet som avses i första stycket. Det innebär att SiS tillämpar lagen och förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten inom hela sin kärnverksamhet.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer dock inte ha samma uppgifter och uppdrag som SiS har i dag och den nya lagens tillämpningsområde bör självfallet spegla detta. Myndighetens huvudsakliga uppdrag kommer – i vart fall utifrån våra förslag – vara att ansvara för de statliga hemmen för barn och unga (se avsnitt 7.3.1). Lagen bör därför tillämpas i den verksamheten.

Våra förslag om en ny myndighet och en ny placeringsform enligt socialtjänstlagen (se kapitel 7 och avsnitt 8.3.1) innebär sammantaget att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med statliga hem för barn och unga primärt kommer att regleras i socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen, lagen om omhändertagande för vård av barn och unga, lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården och skollagen. Vi har dock bedömt att det saknas skäl att i bestämmelsen om lagens tillämpningsområde hänvisa till de lagarna. Ett angivande av vissa men inte andra författningar som kan behöva tillämpas i verksamheten riskerar nämligen att misstolkas som en lagvalsbestämmelse, snarare än ett utpekande av vilken verksamhet som avses. Det kan väcka osäkerhet om en viss åtgärd, som i och för sig vidtas i den utpekade verksamheten men som sker med stöd av en annan författning än de uppräknade, omfattas av lagen. Syftet med att peka ut i vilken verksamhet lagen är tillämplig är dock att all sådan personuppgiftsbehandling som har sin rättsliga grund i den materiella och processuella regleringen av verksamheten med statliga hem för barn och unga utan inskränkning ska omfattas av den nya lagen om personuppgiftsbehandling i verksamheten.

Skolverksamheten ska omfattas av lagens tillämpningsområde

Som vi nämnt i avsnitt 12.5.3 finns det särskilda bestämmelser om personuppgiftsbehandling i verksamhet som bedrivs med stöd av skollagens bestämmelser i 26 a kap. SkolL. I det avsnittet har vi också konstaterat att för SiS del innebär regleringen i 26 a kap. SkolL att myndigheten ska tillämpa den allmänna regleringen i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen i sin skolverksamhet.

Utbildning, tillsammans med social vård och hälso- och sjukvård, är dock en central del i det kärnuppdrag som vi föreslår för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, se avsnitt 9.1.2. I det avsnittet konstaterar vi också att ett centralt område i reformen av den statliga barn- och ungdomsvården är att stärka det vårdande uppdraget och att säkerställa att barn och unga ges en trygg och kvalitativ vård, skola och behandling. Dessa tre områden bedöms som nödvändiga och sinsemellan likvärdiga beståndsdelar i en reformerad statlig barn- och ungdomsvård. Skolans roll inom den statliga barn- och ungdomsvården och de förslag vi lämnar i detta avseende redogörs för närmare i kapitel 9.

En av de bedömningar vi redovisar i kapitel 9 är att regeringen bör ge SiS i uppdrag att utveckla en arbetsmodell för hur skolan och den övriga vården ska integreras med varandra som kan fortsätta att användas av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Mot bakgrund av att skolan redan är, och eventuellt kommer att bli ännu mer, en integrerad del av vården av barn och unga som placeras inom den statliga barn- och ungdomsvården föreslår vi att skol- och undervisningsverksamheten ska omfattas av lagens tillämpningsområde. Bestämmelserna i 26 a kap. SkolL ska därför uttryckligen inte heller vara tillämpliga vid personuppgiftsbehandling med stöd av lagen, se vidare avsnitt 13.2.1.

Genom att låta verksamheten med skola och undervisning omfattas av den nya lagen kommer personuppgiftsbehandlingen i skolan dessutom omfattas av mer preciserade bestämmelser än den allmänna regleringen. Det innebär också att de särskilda skyddsåtgärder som föreskrivs i lagen också blir tillämpliga för personuppgiftsbehandlingen inom skolan vid de statliga hemmen för barn och unga, vilket medför ett tydligare och mer situationsanpassat integritetsskydd för barn och unga som berörs. Här bör nämnas att skolverksamheten i sekretessrättsligt avseende utgör socialtjänst, varför det inte före-

ligger några sekretesshinder mot att utbyta uppgifter mellan skolan och den sociala vården inom myndigheten (se avsnitt 12.5.1).

Som vi redogör för i avsnitt 12.4.2 innebär den allmänna regleringen om behandling av känsliga personuppgifter att det finns ett förbud mot att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. I den här föreslagna nya lagen föreslås motsvarande förbud, men med vissa undantag för sökningar som är nödvändiga för att utföra en uppgift i den verksamhet som omfattas av lagen (se avsnitt 12.12.16). Vi bedömer dock att den något utökade möjligheten att söka på sådana uppgifter bör vara motiverad utifrån den särpräglade skol- och undervisningsverksamheten vid statliga hem för barn och unga. Sådana sökningar kan vara motiverade i uppföljnings- och kvalitetssäkringssammanhang, till exempel i syfte att kontrollera att barn och unga får det stöd och anpassningar som de har rätt till utifrån sin fysiska eller psykiska hälsa.

Tillämpningsområdet ska förtydligas

Att enbart avgränsa det materiella tillämpningsområdet för den nya lagen till verksamheten med statliga hem för barn och unga riskerar att göra det svårt för enskilda som berörs att förstå i vilka situationer lagen är tillämplig.

Det går inte heller att bortse från att även medarbetare vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kan komma uppfatta regleringen som otydlig gällande vilken faktisk verksamhet som avses, inte minst mot bakgrund av den breda ändamålsbestämmelse vi föreslår i avsnitt 12.12.11. Den risken kan dessutom anses vara än högre mot bakgrund av att den nya myndighetens verksamhet består av såväl socialtjänst som hälso- och sjukvårdsverksamhet. Inom hälso- och sjukvården ska patientdatalagen tillämpas (se avsnitt 12.12.8). Tillämpningsområdet för den nya lagen bör därför vara något mer detaljerat beskrivet än enbart en hänvisning till vilken verksamhet som avses.

Frågan är då hur tillämpningsområdet ska beskrivas för att både omfatta all den verksamhet som lagen ska tillämpas inom och samtidigt tydliggöra vilken verksamhet som faller utanför. Av vår kartläggning i avsnitten 12.8.2 och 12.10.3 framgår sammanfattningsvis att de befintliga ändamålsbestämmelserna i 7 § SoLPuF uppfattas

vara ganska väl anpassade efter verksamheten, och att SiS bedömt att all verksamhet som föranleder personuppgiftsbehandling ryms i de befintliga ändamålen, med undantag för den personuppgiftsbehandling i brottsförebyggande syfte som efterfrågas i form av ett säkerhetsregister.

Våra förslag om en ny myndighet, en ny placeringsform samt om vårdens innehåll och differentiering med mera innebär vidare inte att verksamheten med den statliga barn- och ungdomsvården förändras vad gäller i vilka sammanhang personuppgifter kommer att behöva behandlas. Även i framtiden kommer det alltså finnas ett behov av att behandla personuppgifter bland annat i samband med platsanvisning, vid vård och behandling, i samband med beslut och vid uppföljning. Dagens ändamålsbestämmelser kan alltså tjäna som utgångspunkt för beskrivningen av i vilken verksamhet som den nya lagen är tillämplig.

Det förtydligade tillämpningsområdet i sak

Som vi nyss konstaterat kan dagens ändamålsbestämmelser i 7 § SoLPuF tjäna som utgångspunkt för bestämmelsen som tydliggör vad verksamheten med statliga hem för barn och unga omfattar. Ändamålsbestämmelser avser dock för vilka syften personuppgifter får behandlas, vilket inte är detsamma som att beskriva vilken verksamhet som avses. Som vi noterat i avsnitt 12.5.3 är ändamålsbestämmelserna dessutom utformade i en miljö där de syftat till att reglera i vilka sammanhang SiS får använda digitala hjälpmedel i sin verksamhet. Vi bedömer därför ändamålsbestämmelserna endast bör utgöra en utgångspunkt för beskrivningen av den nya lagens tillämpningsområde, men inget facit.

I 7 § 1 SoLPuF anges att personuppgifter får behandlas för platsanvisning och institutionsplaceringar inom styrelsens verksamhetsområde. Eftersom platsanvisning och placeringar efter socialnämndens placeringsbeslut kommer att vara en väsentlig del av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet, bör detta ändamål ges en motsvarighet i bestämmelsen som tydliggör lagens tillämpningsområde.

I 7 § 2 SoLPuF anges att personuppgifter får behandlas för dokumentation av vård, behandling och behandlingsresultat samt verk-

ställighet. Eftersom det inte längre är fråga om att tydliggöra i vilka situationer myndigheten får använda digitala hjälpmedel i sin verksamhet bör detta ändamål inte ges en motsvarighet som tar sikte på dokumentation av verksamheten, utan verksamheten med vård och behandling som sådan. Denna kommer i huvudsak ske med stöd av socialtjänstlagstiftningen (se kapitel 8). Då verkställighet av sluten ungdomsvård inte kommer att omfattas av den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag bör dock verkställighet inte anges.

I 7 § 3 SoLPuF anges att personuppgifter får behandlas för underlag, beslut och övriga åtgärder i ärenden inom verksamhetsområdet. Eftersom detta framstår som ett ändamål som särskilt tydligt avser tillåtligheten av digitala hjälpmedel bör det inte ges någon motsvarighet i bestämmelsen. Däremot bör detta omfattas av den sista punkten i bestämmelsen som avser annan liknande uppgift, se nedan.

Skola och undervisning anges inte som ett särskilt ändamål i 7 § SoLPuF. Mot bakgrund av att vi föreslår att skolverksamheten vid de statliga hemmen för barn och unga ska omfattas av lagens tillämpningsområde bör dock detta framgå av den förtydligande bestämmelsen.

Inte heller särskilda befogenheter och andra åtgärder som vidtas för att upprätthålla ordning och säkerhet anges i dag som särskilda ändamål för personuppgiftsbehandling. I likhet med skolverksamheten är dock de särskilda befogenheterna en av de aspekter som tydligast särskiljer den statliga barn- och ungdomsvården från andra placeringsformer. Dessa kommer i fortsättningen regleras skilt från bestämmelserna om vård i en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården. Det bör därför tydligt framgå att åtgärder med stöd av den nya befogenhetslagen omfattas av dataskyddsregleringen. Vi har även föreslagit att den nya myndighetens ansvar för att upprätthålla ordning och säkerhet ska förtydligas i den materiella regleringen av verksamheten, och föreslår nedan att personuppgifter ska få behandlas i säkerhetsregistret i det syftet (se avsnitt 8.5.5). Att verksamheten omfattar sådana åtgärder föreslås därför också framgå av bestämmelsen som förtydligar lagens tillämpningsområde.

Eftersom vi även föreslagit att myndigheten ska ges ett uttalat brottsförebyggande uppdrag (se avsnitt 7.4.4), dels nedan föreslår att personuppgifter ska få behandlas i ett särskilt säkerhetsregister för ändamålet att förebygga och motverka brottslig verksamhet bör även

den delen av verksamheten anges särskilt i den förtydligande bestämmelsen. Den verksamhet som avses motsvarar i huvudsak det som inom brottsbekämpningen kallas underrättelseverksamhet, det vill säga arbete med insamling, bearbetning och analys av information i syfte att förebygga och motverka brottslig verksamhet innan den inträffar.

I 7 § 3 SoLPuF anges att personuppgifter får behandlas för uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamheten. Den nya myndigheten kommer liksom SiS att ha en lagreglerad skyldighet i dessa avseenden och behandlingen med anledning av detta kan vara mycket integritetskänslig. Att verksamheten med statliga hem för barn och unga även omfattar bland annat uppföljning bör därför tydliggöras i den nya lagen. Här bör enbart uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring anges, då detta är materiella uppdrag i verksamheten, vilket administration inte kan sägas vara.

Genom att förtydliga det materiella tillämpningsområdet på så sätt som angetts ovan åstadkoms en avgränsande funktion gentemot obefogad personuppgiftsbehandling som också dagens ändamålsbestämmelser har. Det blir också tydligt för enskilda som berörs i vilka situationer den nya myndigheten behandlar personuppgifter, och kan därför ses om en integritetshöjande åtgärd.

Eftersom lagen måste omfatta all personuppgiftsbehandling inom tillämpningsområdet bör dock beskrivningen av verksamheter inte göras uttömmande. En uttömmande beskrivning riskerar framför allt att skapa osäkerhet om behandling av personuppgifter är tillåten för något tillkommande uppdrag, till exempel som ett resultat av regeringsbeslut, eller vad som gäller för delar av verksamheten som inte anges särskilt. Uppräkningen ska därför kompletteras med angivandet av annan liknande uppgift som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska utföra i verksamheten med de statliga hemmen för barn och unga. Framför allt ryms de krav på myndigheten som hör samman med dokumentation och framtagande av underlag i verksamheten i denna punkt, vilket tidigare angetts som särskilda ändamål. Även beslutsfattande och övriga åtgärder som hör samman med verksamheten ryms här. Genom en sådan komplettering, som tydliggör att uppgifter som är näraliggande verksamheten enligt övriga punkter också omfattas, behöver ändringar i lagen inte heller göras varje gång myndigheten åläggs en ny eller förändrad uppgift i verksamheten med de statliga hemmen för barn och unga.

Ytterst blir det dock en fråga för lagstiftaren att avgöra den precisa gränsdragningen i fråga om en viss ny uppgift faller in under lagens tillämpningsområde eller om det behöver utökas. Det kan göras genom att lägga till ytterligare en uttrycklig verksamhet i bestämmelsen om tillämpningsområdet. I andra fall kommer det inte att behövas någon sådan uttrycklig reglering, utan lagstiftaren kan i stället konstatera att det tillkommande uppdraget redan faller inom någon av punkterna som föreslås tydliggöra vad som avses med Myndighetens verksamhet med statliga hem för barn och unga. Det är dock en bedömning som får göras från fall till fall när och om myndigheten får nya uppgifter att utföra som medför behandling av personuppgifter, se även avsnitt 12.12.12 om finalitetsprincipens tillämpning inom myndigheten.

Personaladministrativ verksamhet och annat som faller utanför

Att den nya lagen ska omfatta all personuppgiftsbehandling inom tillämpningsområdet innebär dock inte att personaladministrativ verksamhet, där särskilda sekretessregler gäller (se avsnitt 12.5.1), och annan sådan administrativ verksamhet som kan medföra ett behov av personuppgiftsbehandling hos myndigheter generellt omfattas av lagens tillämpningsområde. Sådan verksamhet bör här, i likhet med annan myndighetsspecifik dataskyddsreglering¹³², falla utanför lagens tillämpningsområde. Det gäller till exempel vid hantering av uppgifter om personal, arbetssökande, uppdragstagare eller leverantörer.

Regeringen har tidigare bedömt att behandling av personuppgifter i sådan administrativ verksamhet inte har någon närmare koppling till fullgörandet av de uppgifter som en myndighet har inom ramen för sin kärnverksamhet. I det sammanhanget konstaterade regeringen även att behandlingen av personuppgifter inom den administrativa verksamheten inte heller skiljer sig nämnvärt från den behandling som utförs av andra myndigheter eller enskilda företag. En myndighets behandling av personuppgifter inom den administrativa verk-

¹³² Jfr regeringens uttalanden i prop. 2025/26:88 *Framtidens dataskydd vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten*, s. 96 och 97 och i prop. 2022/23:34 *Utbetalningsmyndigheten*, s. 124.

samheten borde därför enligt regeringen inte omfattas av myndighetsspecifik dataskyddsreglering.¹³³

Vi gör alltså samma bedömning i detta sammanhang som regeringen tidigare gjort i andra lagstiftningsinitiativ. Det innebär att lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inte ska tillämpas i den administrativa verksamheten i allmänhet. I sådan verksamhet ska i stället den allmänna dataskyddsregleringen tillämpas. Var gränsen i praktiken går mellan kärnverksamheten och administrativ verksamhet får ankomma på Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att i tillämpningen ta ställning till.

12.12.8 Lagen ska inte gälla vid behandling med stöd av patientdatalagen

Utredningens förslag

Lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska inte gälla när personuppgifter behandlas med stöd av patientdatalagen.

Skälen för vårt förslag

Patientdatalagen

Patientdatalagen tillämpas vid vårdgivares behandling av personuppgifter inom hälso- och sjukvården. I lagen finns också bestämmelser om skyldighet att föra patientjournal.

I avsnitt 10.4.5 har vi föreslagit att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska ges ett uttalat uppdrag att tillhandahålla viss hälso- och sjukvård vid de statliga hemmen för barn och unga. Det förhållandet har i och för sig inte någon betydelse för vilken kompletterande dataskyddsreglering som är tillämplig i hälso- och sjukvårdsverksamheten. Myndighetens hälso- och sjukvårdsuppdrag föreslås dock regleras i den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av barn och unga, och inte i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Hälso- och sjukvårdsverksamheten vid de statliga hemmen för barn och unga kan därför uppfattas omfattas av tillämpningsområ-

¹³³ Prop. 2023/24:147 *En registerlag för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, s. 26.

det för lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, om det inte görs ett uttryckligt undantag för den verksamheten.

Hälso- och sjukvårdsverksamheten kommer dock vara en från socialtjänstverksamheten skild verksamhet, i vart fall ur ett rättsligt perspektiv. Vi har bedömt att de två verksamhetsgrenarna är självständiga i förhållande till varandra och då lagt vikt vid att uppgifter om enskilda skyddas av särskilda sekretessbestämmelser för respektive verksamhetsgren, och att särskilda handhavanderegler gäller för journalföringen inom hälso- och sjukvården och andra för socialtjänsten (se avsnitt 12.9.3). Vi föreslår därför att det i den nya lagen ska framgå att den inte ska gälla när personuppgifter behandlas med stöd av patientdatalagen. Det innebär att den nya lagen inte kommer att tillämpas inom hälso- och sjukvårdsverksamheten vid de statliga hemmen för barn och unga.

NPÖ då?

Vi har i avsnitt 12.12.2 föreslagit lagstiftningsåtgärder som innebär att hälso- och sjukvårdsverksamheten vid statliga hem för barn och unga kommer att kunna ansluta till den nationella patientöversikten. Vi bedömer dock att det saknas skäl att uttryckligen undanta den nya lagens tillämpningsområde från behandling som sker med stöd av lagen om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation. Skälet till detta är att den lagen, såvitt här är aktuellt, enbart får tillämpas på vårdgivares behandling av personuppgifter enligt patientdatalagen, se 1 kap. 3 § SVOD. Det föreslagna undantaget från tillämpningsområdet för patientdatalagen också rymmer behandling i den nationella patientöversikten.

Inget hinder mot att behandla "hälso- och sjukvårdsuppgifter"

Det nyss sagda innebär dock inget hinder mot att med stöd av den nya lagen behandla uppgifter som *härör* från hälso- och sjukvården. Förutsättningen för ett uppgiftsutbyte mellan hälso- och sjukvården och socialtjänstverksamheten inom den statliga barn- och ungdomsvården är i regel att det behövs för att ge barnet eller den unge vård, behandling eller annat stöd (se avsnitten 12.12.3 och 12.12.4). Det

innebär att uppgifter som socialtjänstverksamheten behöver behandla för att utföra sin verksamhet kan komma att härröra från hälso- och sjukvården.

Det kan till exempel bli aktuellt att behandla sådana hälso- och sjukvårdsuppgifter med stöd av den nya lagen i en situation där hälso- och sjukvårdspersonalen till vid ett statligt hem för barn och unga lämnat uppgifter till socialtjänstpersonalen vid samma hem med stöd av den i avsnitt 12.12.4 föreslagna uppgiftsskyldigheten, för att socialtjänstpersonalen ska kunna utöva nödvändig tillsyn över ett barn med en fysisk eller psykisk ohälsa. Det bör också kunna förekomma att socialtjänstpersonal får del av uppgifter från andra vårdgivare inom hälso- och sjukvården med stöd av den utökade sekretessbrytande bestämmelsen vi föreslår i avsnitt 12.12.3.

När uppgifter hämtas in från en myndighet inom hälso- och sjukvården för att utföra socialtjänstinsatser vid ett statligt hem för barn och unga får uppgifterna alltså behandlas med stöd av den nya lagen.

12.12.9 Förhållandet till annan reglering

Utredningens förslag

Lagen ska komplettera EU:s dataskyddsförordning.

Vid behandling av personuppgifter med stöd av lagen ska lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och föreskrifter som meddelats i anslutning till den lagen gälla, om inte annat följer av lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård eller föreskrifter som meddelats i anslutning till den lagen.

Skälen för våra förslag

Den allmänna dataskyddsregleringen

Dataskyddsförordning är i alla delar bindande och direkt tillämplig i samtliga medlemsstater inom EU. Dataskyddsförordning gäller alltså oavsett om det i den nya föreslagna lagen införs en bestämmelse som hänvisar till den eller inte. Vi anser dock att det i lagen

bör införas en upplysningsbestämmelse för att tydliggöra att lagen innehåller kompletterande bestämmelser till dataskyddsförordningen.

En bestämmelse med motsvarande innehåll infördes brett i kompletterande dataskyddsreglering i samband med anpassningar till dataskyddsförordningen och förekommer också i den befintliga regleringen för SiS (se avsnitt 12.5.3). Bestämmelsen tydliggör framför allt att lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inte kan tillämpas fristående, utan ska tillämpas tillsammans med dataskyddsförordningen.

Hänvisningen till dataskyddsförordningen föreslås vara dynamisk, som i befintlig reglering för SiS. Det innebär att hänvisningen avser förordningen i dess vid varje tidpunkt gällande lydelse. Denna hänvisningsteknik bedömer vi fortsatt vara lämpligast, eftersom lagen annars kan komma att behöva ändras vid varje eventuell ändring av dataskyddsförordningen. Bestämmelsen bör därför utformas på motsvarande sätt som i befintlig reglering och som i andra sektorspecifika lagar som kompletterar dataskyddsförordningen.

I svensk rätt har det antagits generella kompletterande bestämmelser till dataskyddsförordningen genom dataskyddslagen (se avsnitt 12.4.2). Dataskyddslagens bestämmelser är subsidiära i förhållande till annan nationell dataskyddsreglering, vilket innebär att eventuella specialbestämmelser i andra författningar om behandling av personuppgifter ska tillämpas framför de allmänna bestämmelserna i dataskyddslagen. Detta följer direkt av lagen (se 1 kap. 6 § dataskyddslagen). Det behövs därför egentligen inte någon reglering för att specialbestämmelser i lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska ges företräde framför de generella bestämmelserna i dataskyddslagen.

För att det – liksom i dag – ska vara tydligt hur den nya lagen förhåller sig till dataskyddslagen föreslår vi dock att det ska införas en bestämmelse som tydliggör att dataskyddslagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen ska gälla vid Myndighetens för statlig barn- och ungdomsvårds behandling av personuppgifter, om inte annat följer av den nya lagen eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till den. Sådana tydliggörande bestämmelser är dessutom vanligt förekommande i modern kompletterande dataskyddsreglering.

12.12.10 Personuppgiftsansvar

Utredningens förslag

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska vara personuppgiftsansvarig för den personuppgiftsbehandling som myndigheten utför med stöd av den nya lagen och föreskrifter som meddelats med stöd av den.

Skälen för vårt förslag

Begreppet personuppgiftsansvarig är centralt i dataskyddsförordningen. Förordningen förutsätter att det finns en personuppgiftsansvarig för all personuppgiftsbehandling som sker. Som vi redogör för närmare i avsnitt 12.4.1 finns det en definition av begreppet personuppgiftsansvarig i artikel 4.7 i dataskyddsförordningen. Som vi också redogör för i det avsnittet knyts en mängd skyldigheter till personuppgiftsansvaret.

Annan sektors- eller myndighetsspecifik kompletterande dataskyddsreglering innehåller ofta en reglering av vem som är personuppgiftsansvarig. En sådan bestämmelse är, såvitt gäller myndigheter, av störst vikt när det är fråga om en myndighet som är del av en större myndighetsstruktur, om det finns utrymme för tvekan kring vilken myndighet som har ansvaret för behandlingen av personuppgifter. Regleringen kan dock vara berättigad även i andra fall, för att för enkla för rättstillämparen och undvika otydligheter.¹³⁴

Enligt 6 § SoLPuF är SiS i dag personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter inom socialtjänsten som utförs i myndighetens verksamhet. För att det ska vara tydligt vem som är personuppgiftsansvarig även i fortsättningen bedömer vi att personuppgiftsansvaret för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska regleras i den nya lagen. Sådan reglering är möjlig enligt dataskyddsförordningen och gör det enkelt för den registrerade att identifiera vem som är personuppgiftsansvarig för viss behandling. Vi föreslår därför att det av lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska framgå att myn-

¹³⁴ Prop. 2019/20:106 *Stärkt integritet i Rättsmedicinalverkets verksamhet*, s. 34.

digheten är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför.

12.12.11 En bred ändamålsbestämmelse

Utredningens förslag

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att utföra verksamheten med statliga hem för barn och unga.

Skälen för vårt förslag

Ändamål eller rättslig grund?

Som framgår av avsnitt 12.4.1 ges ändamålet med personuppgiftsbehandling en mycket stor betydelse i flera av dataskyddsförordningens bestämmelser. Exempelvis ska flera av de grundläggande principerna i artikel 5 prövas och iakttas mot det särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamålet. Ändamålet med behandlingen avgör därmed bland annat vilka uppgifter som får behandlas, hur länge de får behandlas och för vilka tillkommande ändamål de får vidarebehandlas.

Som framgår av avsnitt 12.5.3 får SiS i dag behandla personuppgifter för fyra olika, mycket brett formulerade ändamål som anges i 7 § SoLPuF. Liknande reglering har under en lång tid funnits också i annan sektorsspecifik dataskyddsreglering. Det går dock att i ifrågasätta om dessa ändamål är att likställa med sådana ändamål som avses i dataskyddsförordningen.

Informationshanteringsutredningen (Ju 2011:11) hade som huvuduppgift att se över den kompletterande dataskyddsregleringen i stort. I sitt slutbetänkande gjorde utredningen bedömningen att det i många dataskyddsförfattningar hade skett en sammanblandning mellan vad som i dataskyddsrättslig mening är särskilda bestämda ändamål respektive tillåtna rättsliga grunder för behandling. Enligt utredningen fanns det därför en risk för att tillämparen blandade samman ändamål med rättslig grund. Risken bestod i att tillämparen skulle godta

ett i författning bestämt allmänt ändamål som ett särskilt, berättigat och tillräckligt preciserat ändamål.¹³⁵

Regeringen har dessutom i andra sammanhang uppmärksammat att ändamålet med behandlingen inte får vara så vagt eller vittomfattande att någon prövning av om de personuppgifter som behandlas är adekvata och relevanta för ändamålet inte är möjlig. Enligt regeringen innebär det att det många gånger kommer att behöva formuleras mer preciserade ändamål för de specifika behandlingar av personuppgifter som sker i en myndighets verksamhet, än de som anges i kompletterande dataskyddsreglering.¹³⁶

Regeringens nyss relaterade uttalanden bör även vara tillämpliga för ändamålsbestämmelserna i 7 § SoLPuF, som måste anses vara mycket brett formulerade och av en annan karaktär än de preciserade ändamål som krävs enligt artikel 5.1 b i dataskyddsförordningen.

När de nuvarande ändamålsbestämmelserna togs fram var dessutom både de rättsliga och de tekniska förutsättningarna för myndigheters automatiserade personuppgiftsbehandling väsentligt annorlunda mot vad de är i dag. Då var manuell handläggning det vanligaste arbetssättet, vilket vi påpekat tidigare. Det innebär att när dagens ändamål togs fram utgjorde de en slags särreglering som avsåg för vilka ändamål uppgifter fick behandlas med en särskild teknik som utgjorde ett undantag från standardförfarandet. Av förarbetena till lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten förefaller också syftet med regleringen ha varit att ge berörda myndigheter ett stöd för att använda digitala verktyg i (hela) sin verksamhet, samtidigt som enskildas integritet skulle värnas.¹³⁷ Det illustrerar enligt vår mening än mer att ändamålen som framgår av ändamålsbestämmelserna i 7 § SoLPuF inte går att likställa med sådana särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål som enligt artikel 5.1 b i dataskyddsförordningen ska finnas för varje behandling av personuppgifter.

Mot bakgrund av den rättsliga utvecklingen, det vill säga främst dataskyddsförordningens begränsningar avseende den rättsliga grunden för myndigheters personuppgiftsbehandling och krav på särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål som är så utförligt angivna att en prövning av de grundläggande principerna är möjlig att

¹³⁵ SOU 2015:39 *Myndighetsdatalog*, s. 277–278.

¹³⁶ Prop. 2019/20:106 *Stärkt integritet i Rättsmedicinalverkets verksamhet*, s. 43.

¹³⁷ Jfr t.ex. prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 143.

göra, bör dagens ändamålsbestämmelser närmast kunna jämföras med rambestämmelser som pekar ut gränserna för tillåten behandling, det vill säga på vilka sammanfattade rättsliga grunder SiS får behandla personuppgifter. Vi har i avsnitt 12.12.7 bedömt att det är lämpligare att sådan reglering införs i anslutning till bestämmelsen som anger lagens tillämpningsområde.

Ett brett formulerat, primärt ändamål

Frågan är då hur de primära ändamålsbestämmelserna ska formuleras i den nya lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Givet hur detaljerat ändamålet måste anges i det enskilda fallet enligt dataskyddsförordningen framstår det för det första som omöjligt att i en sektorsspecifik dataskyddsreglering ange *samtliga* särskilda ändamål som kan komma att aktualiseras inom myndighetens verksamhet. Sådana ändamålsbestämmelser skulle komma att bli mycket omfattande och skulle dessutom behöva ändras för varje tillkommande uppdrag i till exempel regeringsbeslut. Ansvar för att formulera särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål i det enskilda fallet måste i stället vila på den personuppgiftsansvariga myndigheten i enlighet med artikel 5.2 i dataskyddsförordningen.

Det kan därför ifrågasättas vad det har för egentligt syfte att införa ändamålsbestämmelser i den nya lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård om det ändå inte rör sig om ändamål enligt artikel 5.1 b utan en sammanfattning av den rättsliga grunden enligt artikel 6.1 i dataskyddsförordningen. Regeringen har dock i andra lagstiftningsärenden uttalat att ändamålsbestämmelser i kompletterande dataskyddsreglering bidrar till att behandlingen av personuppgifter sker på ett korrekt, lagligt och öppet sätt. Att ta bort ändamålsbestämmelserna skulle enligt regeringen leda till otydlighet och oförutsebarhet och inte vara till nytta för vare sig myndigheterna eller de registrerade personerna.¹³⁸

Som framgår av avsnitt 12.4.1 innebär den allmänna dataskyddsregleringen vidare att myndigheter är förbjudna att behandla personuppgifter för något annat ändamål än sådana som kan kopplas till deras författningsreglerade verksamhet. Detta följer av den direkt

¹³⁸ Prop. 2017/18: 112 *Anpassningar av registerförfattningar på arbetsmarknadsområdet till EU:s dataskyddsförordning*, s. 53.

tillämpliga dataskyddsförordningen, förtydligas i dataskyddslagen (se avsnitt 12.4.2) och behöver därför inte regleras särskilt i en kompletterande regleringen för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Det får dock till följd att ändamålsbestämmelsen i lagen behöver formuleras på så sätt att den omfattar all den personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att utföra verksamheten med de statliga hemmen för barn och unga, för att inte ge intryck av att utgöra en begränsning i förhållande till den allmänna regleringen.

Vi föreslår därför en bred ändamålsbestämmelse som motsvarar var som gäller i dag enligt 6 § första stycket SoLPuL, det vill säga att personuppgifter bara får behandlas om behandlingen är nödvändig för att utföra verksamheten med statliga hem för barn och unga.

En förutsättning för att Myndigheten för statliga barn- och ungdomsvård ska kunna behandla personuppgifter med stöd av bestämmelsen är alltså att det ska vara nödvändigt för att utföra verksamhet inom lagens tillämpningsområde. Kravet på nödvändighet avser dock inte att behandlingen ska oundgänglig. Behandlingen kan anses nödvändig och därmed tillåten enligt bestämmelsen om behandlingen leder till effektivitetsvinster. Att behandlingen *skulle kunna* ske manuellt, det vill säga utan tekniska hjälpmedel, medför därför normalt inte att automatisk behandling inte anses nödvändig.¹³⁹

Tillsammans med bestämmelsen om lagens tillämpningsområde bör den föreslagna ändamålsregleringen i allt väsentligt motsvara dagens reglering i 6 § SoLPuL och 7 § SoLPuF, som i sak innebär att personuppgiftsbehandling är tillåten om den är nödvändig för att utföra verksamheten.

Vi anser därför att det är rimligt att se på en ändamålsbestämmelse snarast som ett komplement till bestämmelsen om lagens tillämpningsområde. På så sätt kan ändamålsbestämmelsen bidra till att tydliggöra ramarna för den tillåtna behandlingen inom verksamheten med statliga hem för barn och unga.

En särskild ändamålsreglering för säkerhetsregistret

Utöver den brett formulerade primära ändamålsbestämmelsen som motiverats ovan föreslår vi ytterligare en primär ändamålsbestämmelse för viss personuppgiftsbehandling i ett särskilt reglerat säkerhets-

¹³⁹ Se prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 189.

register. Överväganden och bedömningar avseende den särskilda ändamålsbestämmelsen för säkerhetsregistret framgår av avsnitt 12.12.21.

12.12.12 Finalitetsprincipen

Utredningens förslag

I den nya lagen ska upplysas om att personuppgifter får behandlas för ett annat ändamål än insamlingsändamålet under förutsättning att uppgifterna inte behandlas på ett sätt som är oförenligt med insamlingsändamålet.

Uppgifter som samlats in från andra myndigheter i uppföljningssyfte efter avslutad vård ska dock inte få behandlas för tillkommande ändamål i verksamheten.

Utredningens bedömning

Vidarebehandling för ett tillkommande ändamål inom den nya lagens tillämpningsområde bör i regel anses vara förenligt med insamlingsändamålet, med undantag för uppgifter som samlats in från andra myndigheter i uppföljningssyfte.

Skälen för vårt förslag och vår bedömning

Om finalitetsprincipen och möjligheten att göra undantag från finalitetsprincipen

Finalitetsprincipen, det vill säga principen om ändamålsbegränsning som framgår av artikel 5.1 b i dataskyddsförordningen, har en avgörande betydelse för vidarebehandling av personuppgifter. Finalitetsprincipen innebär att personuppgifter får vidarebehandlas för andra ändamål än de som de samlats in för, under förutsättning att det tillkommande ändamålet är förenligt med insamlingsändamålet. Där emot är ytterligare behandling för ändamål som är oförenligt med insamlingsändamålet som utgångspunkt förbjuden.

Vid tillämpning av finalitetsprincipen ska kopplingar mellan de ändamål för vilka personuppgifterna har samlats in och ändamålen

med den avsedda ytterligare behandlingen, det sammanhang inom vilket personuppgifterna har samlats in, personuppgifternas art, eventuella konsekvenser för registrerade av den planerade fortsatta behandlingen och förekomsten av lämpliga skyddsåtgärder beaktas (artikel 6.4 i dataskyddsförordningen). Ytterligare behandling för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål i enlighet med artikel 89.1 ska dock inte anses vara oförenlig med de ursprungliga ändamålen (artikel 5.1 b).

Som vi nämnt tidigare är det enligt skäl 47 till dataskyddsförordningen lagstiftarens sak att genom lagstiftning tillhandahålla den rättsliga grunden för myndigheters behandling av personuppgifter. Myndigheter är därmed inte på samma sätt som enskilda aktörer fria att behandla personuppgifter på flera olika rättsliga grunder. Ett exempel är att myndigheter enligt skäl 47 inte kan behandla personuppgifter på den rättsliga grunden *berättigat intresse* som framgår av artikel 6.1 f i dataskyddsförordningen.

Den andra sidan av myntet är dock att det, för viss personuppgiftsbehandling som i huvudsak myndigheter utför, finns särskilda bestämmelser i dataskyddsförordningen som tillåter vidarebehandling för nya ändamål som inte är förenliga med insamlingsändamålet. Trots att myndigheters rättsliga möjligheter till personuppgiftsbehandling är mer begränsad än andra aktörers, så finns det alltså även undantag som gör att myndigheter i vissa avseenden har större möjligheter än till exempel enskilda aktörer att vidarebehandla uppgifter.

Om en vidarebehandling är nödvändig för att fullgöra en uppgift av allmänt intresse, eller som ett led i myndighetsutövning som den personuppgiftsansvarige har fått i uppgift att utföra (jämför här artikel 6.1 c och e, se avsnitt 4.2.1), kan medlemsstaternas nationella rätt fastställa för vilka uppgifter och syften ytterligare behandling bör betraktas som förenlig och laglig. Om vidarebehandlingen grundar sig på unionsrätten eller på medlemsstaternas nationella rätt som utgör en nödvändig och proportionell åtgärd i ett demokratiskt samhälle i syfte att säkerställa i synnerhet viktiga mål av allmänt intresse, bör den personuppgiftsansvarige dessutom tillåtas att behandla personuppgifterna ytterligare, oavsett om detta är förenligt med ändamålen eller inte. Detta framgår av artikel 6.4 och skäl 50 till dataskyddsförordningen.

Dataskyddsförordningen ger därmed utrymme för att i nationell rätt föreskriva att ytterligare behandling av personuppgifter får ske, även om vidarebehandlingen inte är förenlig med det eller de ändamål för vilket uppgifterna samlades in. Som en generell utgångspunkt bör till exempel ett utlämnande av en uppgift till en annan myndighet, i syfte att uppgiften ska användas i en helt annan verksamhet än den som den samlades in till, utgöra en behandling som inte är förenlig med insamlingsändamålet. Ett exempel på sådan reglering som ändå tillåter den oförenliga behandlingen genom utlämnande är offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser, och då särskilt 6 kp. 5 § OSL som ålägger en myndighet en långtgående skyldighet att på begäran av en annan myndighet lämna ut uppgifter som inte är sekretessbelagda, och 10 kap. 28 § OSL som sammanfattningsvis innebär en uppgift som träffas av en uppgiftsskyldighet inte är sekretessbelagd.

Finalitetsprincipen ska framgå av den nya lagen

I den nuvarande dataskyddsregleringen för SiS verksamhet med särskilda ungdomshem finns det inte någon bestämmelse som ger uttryck för finalitetsprincipen. Som nämnts i avsnitt 12.5.3 är dock regleringen utformad i syfte att komplettera den numera upphävida personuppgiftslagen, och i förarbetena hänvisar regeringen till personuppgiftslagens bestämmelser om finalitetsprincipen.¹⁴⁰

Finalitetsprincipen har alltså inte ”skrivits bort” för verksamheten, utan har tidigare framgått av personuppgiftslagen. Det skulle på samma sätt i dag kunna hävdas att finalitetsprincipen, som ju utgör en av de grundläggande principerna för personuppgiftsbehandling enligt den direkt tillämpliga dataskyddsförordningen, gäller oavsett om den framgår av den myndighetsspecifika regleringen eller inte.

I våra kontakter med SiS i syfte att kartlägga behoven av en förändrad dataskyddsreglering har vi dock noterat att det råder en viss osäkerhet om i vilken utsträckning personuppgifter får vidarebehandlas för tillkommande ändamål inom verksamheten, utan att det särskilt reglerats. Den osäkerheten utgör ett starkt skäl för att tydliggöra att finalitetsprincipen kommer att kunna tillämpas av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i myndighetens verksamhet med de statliga hemmen för barn och unga. Att enskilda som berörs av

¹⁴⁰ Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 138, 140–143 och 149.

regleringen genom en sådan bestämmelse blir upplysta om att uppgifter kan komma att behandlas för tillkommande ändamål, om det inte bedöms vara oförenligt med insamlingsändamålet, bör också anses vara ett tungt vägande skäl. Regeringen har också vid flera tidigare tillfällen bedömt att det av tydlighetsskäl bör införas bestämmelser om finalitetsprincipen i myndighetsspecifik dataskyddsreglering som kompletterar dataskyddsförordningen.¹⁴¹

Mot den bakgrunden föreslår vi att det ska införas en bestämmelse i den nya lagen om personuppgiftsbehandling som tydliggör att finalitetsprincipen som utgångspunkt gäller vid personuppgiftsbehandling inom lagens tillämpningsområde. Bestämmelsen har ingen självständig rättslig betydelse, utan förtydligar vad som gäller enligt dataskyddsförordningen. Bestämmelsen är en så kallad sekundär ändamålsbestämmelse, som tydliggör för vilka ändamål uppgifter som behandlas för ett primärt ändamål i verksamhet får vidarebehandlas.

Finalitetsprincipen ska inte gälla för uppgifter som samlats in från andra myndigheter i uppföljningssyfte efter avslutad vård

I avsnitt 12.5.1 har vi redogjort för att statistiksekretessen enligt 24 kap. 8 § OSL och 7 § OSF gäller i SiS uppföljningsverksamhet efter avslutad vård enligt 14 a § LVU. Det innebär att den verksamheten kan anses utgöra en egen verksamhetsgren (se avsnitt 12.9.2). Utifrån hur verksamheten är organiserad bör det dock inte röra sig om en verksamhetsgren som är självständig i förhållande till socialtjänstverksamheten i övrigt. Det innebär att statistiksekretessen i uppföljningsverksamheten efter avslutad vård inte gäller i förhållande till övriga delar av verksamheten. I förhållande till andra myndigheter och enskilda gäller dock statistiksekretessen för uppgifter som behandlas i den verksamheten.

I förarbetena till 14 a § LVU anges att uppgifter som samlas in från socialnämnderna för uppföljning enbart ska få användas i uppföljningssyfte.¹⁴² Något dataskyddsrättslig reglering av detta förhållande infördes dock inte i det sammanhanget och har inte heller införts senare. Av vår kartläggning framgår i och för sig att SiS inte

¹⁴¹ Se bl.a. prop. 2025/26:88 *Framtidens dataskydd vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten*, s. 134, prop. 2023/24:29 *En ny dataskyddsreglering på socialförsäkringsområdet*, s. 49 och prop. 2019/20:106 *Stärkt integritet i Rättsmedicinalverkets verksamhet*, s. 40.

¹⁴² Prop 2004/05:123 *Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m.*, s. 49.

vidarebehandlar uppgifter som behandlas i uppföljningsverksamheten för några andra syften inom myndigheten, annat än vid utlämnande till viss forskning. Något rättsligt hinder mot att för andra ändamål vidarebehandla uppgifter som behandlas för uppföljningsändamål finns dock inte. Om uppgifterna skulle vidarebehandlas för ett annat ändamål inom verksamheten med statliga hem för barn och unga skulle de kunna komma att omfattas av den svagare socialtjänstsekretessen, i stället för statistiksekretessen som annars gäller för uppgifterna.

Att uppgifter i uppföljningsverksamheten skyddas av statistiksekretessen måste dock anses ha en mycket stor betydelse för integritetsskyddet i uppföljningsverksamheten och därmed även proportionaliteten i att behandla uppgifter om enskilda efter att de inte längre vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården. Det kan även ha en stor betydelse för den ansvariga myndighetens möjlighet att få del av uppgifter från andra myndigheter, vilket vi utvecklar i avsnitt 12.12.30. Det finns därför starka skäl för att begränsa tillåtligheten av vidarebehandling av uppgifter som behandlas för uppföljningsändamål.

Det nyss sagda gör sig dock inte gällande i lika stor utsträckning för uppgifter om enskilda som behandlas för uppföljningsändamål efter avslutad vård, men som inte har hämtats in från andra myndigheter i detta syfte. Dessa uppgifter finns ju redan inom verksamheten. Vi föreslår därför att uppgifter som samlats in från andra myndigheter i uppföljningssyfte efter avslutad vård inte ska få behandlas för tillkommande ändamål i verksamheten. Bestämmelsen utgör på så sätt en så kallad ändamålsbegränsning vad gäller sådana uppgifter.

Finalitetsprincipen och säkerhetsregistret då?

Det bör tilläggas att inte heller uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret kommer att kunna vidarebehandlas inom myndigheten för andra ändamål än de som registret får föras för, så länge de finns i registret. Detta följer dock direkt av den föreslagna ändamålsregleringen för registret, se avsnitt 12.12.21.

Vidarebehandling av personuppgifter inom en myndighet – några exempel

Regeringen har tidigare uttalat att finalitetsprincipen inte kan tillämpas utan avvägningar som i praktiken innebär att de nya ändamålen kommer att behöva ligga mycket nära de ursprungliga ändamålen eller kunna ses som en förlängning av de ursprungliga ändamålen.¹⁴³ Frågan är då vad en tillämpning av finalitetsprincipen faktiskt innebär inom en myndighets verksamhet. Annorlunda uttryckt – i vilken utsträckning kan det anses vara oförenligt med insamlingsändamålen att vidarebehandla uppgifter för nya ändamål inom samma verksamhet och inom samma myndighet? Eftersom det såvitt vi kunnat se saknas förarbetsuttalanden om finalitetsprincipens tillämpning inom en myndighet inom socialtjänsten behöver vi söka i förarbeten till annan dataskyddsreglering för att finna svar på den frågan.

Inledningsvis kan här påpekas att myndigheten redan vid insamlingstillfället har möjlighet att ange flera ändamål med insamlingen av personuppgifter. Om den tilltänkta vidarebehandlingen anges redan vid insamlingstillfället aktualiseras inte behovet av någon finalitetsprövning. Det är följaktligen enbart om ett tillkommande ändamål inte har angetts vid insamlingstillfället som finalitetsprincipen aktualiseras.

För det fall en finalitetsprövning blir aktuell kan nämnas att Lagrådet vid upprepade tillfällen har uttryckt att planering, uppföljning och utvärdering av en verksamhet är en integrerad del av själva verksamheten och inte någon från denna fristående aktivitet, samt att detta är så självklart att det inte behöver sägas uttryckligen.¹⁴⁴ En liknande bedömning har flera gånger gjorts av regeringen vad gäller frågan om tester bland annat i syfte att utveckla olika digitala system för informationshantering inom en myndighet. Då har uttalats att behandling av personuppgifter för teständamål är något som normalt inte brukar regleras i särskilda registerförfattningar, och att det måste anses vara en slags huvudprincip att testverksamhet inte behöver regleras som ett särskilt ändamål.¹⁴⁵ Såväl vidarebehandling för planer-

¹⁴³ Prop. 2023/24:29 *En ny dataskyddsreglering på socialförsäkringsområdet*, s. 50.

¹⁴⁴ Se prop. 2004/05:164 *Tullverkets brottsbekämpning – Effektivare uppgiftsbehandling*, s. 179 och prop. 2014/15:63 *Åklagardatalag*, s. 63.

¹⁴⁵ Prop. 2015/16:65 *Utlämningsdatalag*, s. 64 och prop. 2019/20:113 *En mer ändamålsenlig data skyddsreglering för studiestödsverksamheten*, s. 20. Jfr även regeringens uttalanden med inne bördan att behandling för ändamålen uppföljning, utveckling och testning av analys- och urvalsmodeller inte regleras särskilt för Utbetalningsmyndigheten i prop. 2022/23:34 *Utbetalningsmyndigheten*, s. 205.

ing och uppföljning med mera, som för tester i syfte att utveckla digitala system för informationshantering inom myndigheten, bör därmed vara förenlig med finalitetsprincipen. Detsamma kan sannolikt även sägas gälla för andra sådana administrativa åtgärder som alla myndigheter, såväl statliga som kommunala, vidtar och som krävs för att myndigheten ska fungera.¹⁴⁶

I fråga om reglering av behandling av känsliga personuppgifter inom socialförsäkringens administration har regeringen vidare uttalat att i en digitaliserad verksamhet bör utgångspunkten vara att åtkomst till uppgifter begränsas genom behörighetsbegränsningar och inte genom att behandling av personuppgifter inte tillåts. I det sammanhanget uttalade regeringen även att för att myndigheterna ska kunna bedriva en effektiv verksamhet behöver de kunna behandla känsliga personuppgifter för andra ändamål än för det som de samlat in för, både sådana ändamål som uttryckligen anges i ändamålsbestämmelser och andra närliggande ändamål.¹⁴⁷ Regeringens uttalanden i detta sammanhang tyder på att vidarebehandling för samtliga ändamål som anges i kompletterande dataskyddsreglering bör kunna vara förenligt med finalitetsprincipen, även vad avser känsliga personuppgifter.

Tydliga exempel på att regeringen tidigare har bedömt att personuppgifter får vidarebehandlas för alla ändamål inom tillämpningsområdet för en dataskyddsförfattning, med stöd av finalitetsprincipen, finns i förarbetsuttalanden till reglering av uppgiftssamlingar som är *gemensamt tillgängliga* inom en myndighet. Innebörden av att uppgifter är gemensamt tillgängliga är nämligen att uppgifter får behandlas för samtliga ändamål inom tillämpningsområdet för regleringen, självfallet under förutsättning att det finns legitima skäl för behandlingen i det enskilda fallet och att de grundläggande principerna iakttas. Att olika personalkategorier har olika behörighet och att vissa uppgifter därför i praktiken är åtkomliga endast för ett begränsat antal personer inom en myndighet, förtar i sig inte uppgifternas egenskap som gemensamma.¹⁴⁸

Här kan särskilt nämnas regleringen av Skatteverkets beskattningsdatabas i den nyligen upphävda lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet. Enligt re-

¹⁴⁶ Jfr prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 60–61.

¹⁴⁷ Prop. 2023/24:29 *En ny dataskyddsreglering på socialförsäkringsområdet*, s. 53 och 56.

¹⁴⁸ Se prop. 2000/01:33 *Behandling av personuppgifter inom skatt, tull och exekution*, s. 88–89 och prop. 2022/23:121 *Nya krav på betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter*, s. 108.

gleringen av beskattningsdatabasen fick personuppgifter behandlas inte enbart för samtliga beskattningsändamål, utan även för visa andra ändamål som av regeringen hade bedömts ha ett tillräckligt nära samband med beskattningsverksamheten. Sedan databasregleringens tillkomst tilläts exempelvis behandling i beskattningsdatabasen för tillsyn samt lämplighets- och tillståndsprövning och annan liknande prövning, vilket utgör verksamhet som är skild från beskattningsverksamheten. I förarbetena uttalades att de tillsynsverksamheter som avsågs (bland annat enligt alkohollagstiftningen) hade en så stark koppling till beskattningsverksamheten att det var naturligt att beskattningsdatabasen användes för denna tillsyn.¹⁴⁹ I förarbetena till förändringar av databasregleringen, det vill säga när nya ändamål med beskattningsdatabasen införts, har regeringen ofta gjort en uttalad finalitetsprövning i form av överväganden om hur de tillkommande ändamålen förhöll sig till finalitetsprincipen. Trots de ibland till synes svårförenliga ändamålen, till exempel beskattning och handläggning av ansökningar av olika former om stöd, har regeringen i dessa fall bedömt att vidarebehandling ryms inom finalitetsprincipen bland annat med hänvisning till kopplingar till beskattningsförfarandet.¹⁵⁰

Det går självfallet inte att likställa social heldygnsvård av barn och unga med beskattningsförfarandet och andra uppgifter som ankommer på Skatteverket. Exempelen och uttalandena ovan ger dock en fingervisning om hur finalitetsprincipen har tillämpats i andra sammanhang inom den offentliga förvaltningen, som i vart fall i någon utsträckning bör kunna ha betydelse även inom den statliga barn- och ungdomsvården.

I regel bör alltså vidarebehandling *inom* den verksamhet som omfattas av tillämpningsområdet för en myndighetsspecifik dataskyddsreglering utgöra vidarebehandling för ändamål som är förenliga med insamlingsändamålet, i vart fall så länge det inte finns självständiga verksamhetsgrenar inom verksamheten och därmed sekretessrättsliga hinder mot att vidarebehandla uppgifter. Det nyss sagda gäller självfallet enbart om det inte införts begränsningar av finalitetsprincipens tillämpning, liksom det vi förslagit för uppgifter som samlats in från andra myndigheter i uppföljningssyfte efter avslutad vård.

¹⁴⁹ Prop. 2000/01:33 *Behandling av personuppgifter inom skatt, tull och exekution*, s. 124.

¹⁵⁰ Prop. 2019/20:181 *Extra ändringsbudget för 2020 – Förstärkt stöd till välfärd och företag, insatser mot smittspridning och andra åtgärder med anledning av coronaviruset*, s. 92 och prop. 2022/23:107 *Vissa förfarandefrågor för elstöd till företag*, s. 29.

Och vad kommer då att gälla för vidarebehandling inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård?

Vad gäller den statliga barn- och ungdomsvården kan påpekas att verksamheten i många avseenden är långt mer integrerad och enhetlig än vad gäller för Skatteverkets beskattningsverksamhet i exemplet ovan. Detta kan åskådliggöras utifrån punkterna 1–7 i bestämmelsen som förslås förtydliga lagens tillämpningsområde, se avsnitt 12.12.7. Korrekta platsanvisningar och placeringsbeslut (punkten 1) utifrån den differentiering vi föreslagit i avsnitt 8.6.3 bör till exempel vara avgörande för att tillförsäkra barn och unga ändamålsenlig vård och behandling vid statliga hem för barn och unga (punkten 2). Skola och undervisning kommer att vara en central och integrerad del av den sammantagna vården och behandlingen vid statliga hem för barn och unga (punkten 3). Särskilda befogenheter och andra åtgärder som vidtas för att upprätthålla ordningen och säkerheten vid statliga hem för barn och unga (punkten 4) bör på samma sätt vara svåra att skilja från verksamhet med platsanvisningar och placeringsbeslut, liksom från vården och behandlingen vid de statliga hemmen för barn och unga, som ska genomföras i en trygg och säker vårdmiljö. Det nyss sagda gäller även för brottsförebyggande åtgärder vid statliga hem för barn och unga (punkten 5), som också motiveras av behovet av att tillförsäkra barn och unga en trygg och säker vårdmiljö. Även uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring av verksamheten vid de statliga hemmen för barn och unga (punkten 6) är – precis som Lagrådet konstaterat i andra sammanhang – en integrerad del av verksamheten och inte något från den fristående. Annan liknande uppgift som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska utföra i verksamheten med de statliga hemmen för barn och unga (punkten 7) knyter vidare uttryckligen an till övriga punkter och bör inte kunna tolkas som att den avser något annat än sådant som ligger mycket nära övriga angivna delar av verksamheten, till exempel dokumentation av behandlingsresultat, framtagande av andra underlag och beslutsfattande.

Vi anser sammanfattningsvis att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bör kunna utgå från att vidarebehandling för ett nytt ändamål inom den nya lagens tillämpningsområde bör vara förenligt med insamlingsändamålet, under förutsättning att även det ursprungliga ändamålet omfattas av tillämpningsområdet för den nya lagen.

Eftersom uppgifter som samlats in från andra myndigheter i uppföljningssyfte efter avslutad vård inte får vidarebehandlas för tillkommande ändamål gäller det nyss sagda inte för sådana uppgifter.

Bestämmelsen i den nya lagen som förtydligar lagens tillämpningsområdet bör därför också anses ge uttryck för mellan vilka delar av verksamheten vidarebehandling typiskt sett kan komma i fråga, utan att den tillkommande behandlingen ska anses vara oförenlig med insamlingsändamålet, med det nyss angivna undantaget och, som framgår av avsnitt 12.12.21, vissa uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret. Det kan dock åter påpekas att myndigheten redan vid insamlingstillfället har möjlighet att ange flera ändamål med insamlingen av personuppgifter. Om den tilltänkta vidarebehandlingen anges redan vid insamlingstillfället aktualiseras inte behovet av någon finalitetsprövning.

Det nyss sagda gäller dock under förutsättning att övriga principer för behandling iakttas. Enbart det förhållande att finalitetsprincipen inte utgör ett hinder mot vidarebehandling av personuppgifter kan till exempel inte tas till intäkt för att behandla uppgifterna i strid med principen om uppgiftsminimering (artikel 5.1 c i dataskyddsförordningen) eller på ett sätt som inte säkerställer tillräcklig säkerhet för dem (artikel 5.1 f), se vidare avsnitt 12.4.1.

Tillkommande ändamål och uppdrag då?

Inom ramen för vårt uppdrag har vi utgått från att den framtida Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i huvudsak kommer att ansvara för statliga hem för barn och unga. Vi har dock även förutsatt att myndighetens uppdrag kan komma att utökas och i framtiden avse andra verksamheter, se kapitel 7. För tillfället behandlas dessutom ett förslag inom Regeringskansliet om att ge SiS ansvar för verkställigheten av så kallad elektronisk övervakning av barn och unga som inte utgör en straffrättslig påföljd.¹⁵¹ För det fall Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får sådana ytterligare uppgifter ankommer det på lagstiftaren att ta ställning till vilka förändringar som behöver göras i den myndighetsspecifika dataskyddsregleringen vad gäller bland annat regleringens tillämpningsområde.

¹⁵¹ Se utkastet till lagrådsremiss den 24 februari 2026, *Elektronisk övervakning – ett verktyg för socialtjänsten till skydd för barn och unga*.

Lagstiftaren kan även behöva ta ställning till om personuppgiftsbehandling för det tillkommande ändamålet är förenligt med de ändamål som övriga personuppgifter behandlas för, och redogöra sin bedömning i förarbeten, i likhet med regeringens ovan relaterade uttalanden vad gäller beskattningsdatabasen.

12.12.13 Utlämnande i överensstämmelse med lag eller förordning

Utredningens förslag

I den nya lagen ska upplysas om att personuppgifter som behandlas för att utföra verksamheten med statliga hem för barn och unga alltid får behandlas för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning.

Skälen för vårt förslag

Något om finalitetsprincipen och uppgiftslämnande

I föregående avsnitt har vi konstaterat att finalitetsprincipen innebär att vidarebehandling av personuppgifter för ändamål som är oförenliga med insamlingsändamålet som utgångspunkt är förbjuden, men att det finns ett rättsligt utrymme att lagstifta om undantag från det förbudet. Som vi nämnt tidigare framgår detta av artikel 6.4 första stycket och skäl 50 till dataskyddsförordningen

Dataskyddsförordningen ger därmed utrymme för att i nationell rätt föreskriva att ytterligare behandling av personuppgifter får ske, även om vidarebehandlingen inte är förenlig med de eller det ändamål för vilket uppgifterna samlades in. Förutsättningen för att lagstifta om myndigheters vidarebehandling för oförenliga ändamål är dock att det är proportionerligt i förhållande till viktiga mål av allmänt intresse. Regeringen har i detta avseende uttalat att det utgör ett viktigt allmänt intresse att svenska myndigheter kan utöva myndighetsutövning och annan verksamhet som faller inom ramen för deras befogenheter på ett korrekt, effektivt och rättssäkert sätt.¹⁵²

¹⁵² Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 83.

Utlämnande av personuppgifter till en annan myndighet med stöd av offentlighets- och sekretesslagen eller till enskilda med stöd av tryckfrihetsförordningen innebär som vi nämnt i föregående avsnitt ofta att uppgifterna behandlas för ett annat ändamål än det som de samlats in för. Bestämmelser om myndigheters informationsutbyte utgör därför i regel undantag från principen om att uppgifter inte får vidarebehandlas för något ändamål som är oförenligt med insamlingsändamålet.¹⁵³ Genom att införa en sekretessbrytande bestämmelse eller en uppgiftsskyldighet får lagstiftaren alltså anses ha tagit ställning till att vidarebehandling genom utlämnande är nödvändigt och proportionerligt för att säkerställa ett viktigt mål av allmänt intresse.

Det ska upplysas om att uppgiftslämnande i överensstämmelse med lag eller förordning alltid är tillåtet

I förarbetena till sektorsspecifik kompletterande dataskyddsreglering har regeringen vid flera tillfällen uttalat sig om sekretessbrytande bestämmelser och uppgiftsskyldigheter som ger stöd åt utlämnande. Dessa uttalanden har främst avsett utformningen av så kallade sekundära ändamålsbestämmelser, det vill säga bestämmelser vars föremål är vidarebehandling för ändamål som inte regleras i den aktuella författningen.¹⁵⁴

Även i förarbetena till lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten uttalade regeringen att för att tillgodose den enskildes integritet bör denne ges en så klar uppfattning som möjligt om i vilka sammanhang insamlade personuppgifter rörande honom eller henne kan användas. Vad gäller uppgiftslämnande bland annat till andra myndigheter konstaterade regeringen att det finns en rad författningar som innebär att myndigheter får eller ska lämna ut uppgifter. När bestämmelser om sådant uppgiftslämnande hade införts fick det enligt regeringen förutsättas att det hade gjorts en avvägning mellan intresset av att uppgiften lämnas ut och intresset av att skydda

¹⁵³ Jfr prop. 2017/18:95 *Anpassningar av vissa författningar inom skatt, tull och exekution till EU:s dataskyddsförordning*, s. 48.

¹⁵⁴ Se exempel i prop. 2007/08:126 *Patientdatalag m.m.*, s. 59 och 60, prop. 2015/16:65 *Utlämningsdatalag*, s. 68 och 69, prop. 2017/18:95 *Anpassningar av vissa författningar inom skatt, tull och exekution till EU:s dataskyddsförordning*, s. 57 och prop. 2017/18:112 *Anpassningar av registerförfattningar på arbetsmarknadsområdet till EU:s dataskyddsförordning*, s. 42 och 43.

enskilda personers integritet, vid vilken man funnit att uppgiften bör lämnas ut. Enligt regeringens mening saknades det därför anledning att i en integritetsskyddslagstiftning särskilt reglera dessa fall av redan författningsreglerat uppgiftslämnande. Lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten skulle därför inte hindra att uppgifter lämnades ut om det följde av lag eller förordning.¹⁵⁵

Ändamålsbestämmelser i kompletterande dataskyddsreglering kan aldrig påverka enskildas grundlagsskyddade rätt att få del av allmänna handlingar, utan den rätten kan enbart begränsas av faktiska bestämmelser om sekretess. Även om offentlighetsprincipen inte gäller mellan myndigheter så gäller detsamma även för uppgiftslämnande mellan myndigheter, eftersom sekretessregleringen ska gälla på samma sätt mellan myndigheter som mellan myndigheter och enskilda.¹⁵⁶

En ändamålsbestämmelse som anger att uppgifter får behandlas för utlämnande i överensstämmelse med lag eller förordning har därför inte någon självständig rättslig betydelse. En sådan bestämmelse tydliggör dock att personuppgifter som behandlas i verksamheten med statliga hem för barn och unga alltid får behandlas för uppgiftslämnande i överensstämmelse med lag eller förordning. En sådan bestämmelse bidrar till ökad transparens för de registrerade vars uppgifter behandlas och kan därmed ses som en integritetshöjande åtgärd i förhållande till dataskyddsförordningen. Även om bestämmelsen inte har någon sekretessbrytande verkan kan den alltså bidra till ökad förutsebarhet i frågan om hur uppgifter om placerade barn och unga, och andra berörda, får och kan behandlas.

Vi föreslår därför att det ska införas en bestämmelse i den nya lagen som upplyser om att personuppgifter som behandlas i verksamheten med statliga hem för barn och unga alltid får behandlas för utlämnande i överensstämmelse med lag eller förordning.

¹⁵⁵ Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 143.

¹⁵⁶ Jfr SOU 2025:45 *Utökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor*, s. 249–254.

12.12.14 Känsliga personuppgifter med mera

Utredningens förslag

I den nya lagen ska det införas en bestämmelse som anger att Myn-
digheten för statlig barn- och ungdomsvård får behandla sådana
känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskydds-
förordning, om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med
behandlingen.

Utredningens bedömning

Det saknas skäl att särskilt reglera behandlingen av personnummer
och samordningsnummer och uppgifter om lagöverträdelse som
innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel
eller administrativa frihetsberövanden.

Det saknas också skäl att upplysa om att känsliga personuppgifter
får behandlas med stöd av artikel 9.2 h i EU:s dataskydds-
förordning under förutsättning att kravet på tystnadsplikt i arti-
kel 9.3 i förordningen är uppfyllt.

Skälen för vårt förslag och våra bedömningar

*Nuvarande förutsättningar för behandling av känsliga
personuppgifter ska inte inskränkas för den nya myndigheten*

Som vi redogjort för i avsnitt 12.4.2 får SiS enligt 7 § SoLPuL behandla
person- och samordningsnummer, känsliga personuppgifter, och upp-
gifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål,
straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden
om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för
verksamheten. Rekvisiten för att behandlingen ska vara tillåten mot-
svarar alltså i allt väsentligt vad som gäller enligt de allmänna bestämmelserna,
se avsnitten 12.4.1 och 12.4.2 under rubrik i respektive avsnitt benämnd *Rättslig grund*
samt avsnitt 12.4.2 under rubriken *Personnummer och samordningsnummer*.
Att förutsättningarna för SiS att behandla bland annat känsliga personuppgifter
motsvarar vad som redan gäller på ett generellt plan har också konstaterats av SiS

själva i vår kartläggning av behoven av en förändrad dataskydds-reglering, se avsnitt 12.10.3.

Vad gäller känsliga personuppgifter har regeringen i förarbetena motiverat den befintliga regleringen med att den utgör en begränsning som, tillsammans med förbudet i 7a § SoLPuL att i vissa fall ta in känsliga personuppgifter i sammanställningar, motsvarar skyddsåtgärder enligt dataskyddsförordningen.¹⁵⁷ Eftersom själva förutsättningarna för behandlingen enligt 7 § SoLPuL motsvarar vad som gäller för all behandling kan det dock ifrågasättas i vilken utsträckning den bestämmelsen tagen *för sig* faktiskt kan anses vara en begränsning av det rättsliga utrymmet att behandla känsliga personuppgifter inom socialtjänsten. Bestämmelsen bör mer än något annat snarast uppfattas som tillåtande och tydliggörande.

Under alla förhållanden kan det dock konstateras att det alltid har krävts – och kommer att fortsätta krävas – en omfattande behandling av känsliga personuppgifter inom den statliga barn- och ungdomsvården, liksom inom socialtjänsten i övrigt, för att utföra den författningsreglerade verksamheten på området.¹⁵⁸ Det är i huvudsak en följd av verksamhetens art och karaktär, vilken accentueras av de höga krav på dokumentation av bland annat känsliga uppgifter som SiS, och i framtiden Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, har att iaktta (se avsnitt 12.5.4). Viss behandling av känsliga personuppgifter är dessutom oundviklig i alla myndigheters verksamhet som en direkt följd av exempelvis offentlighets- och sekretesslagens och förvaltningslagens krav på till exempel diarieföring och skyldighet att ta emot e-post.

Det bör vidare påpekas att våra förslag om en utökad differentiering och tydligare vårduppdrag inom den statliga barn- och ungdomsvården kommer att ställa ytterligare krav på behandling av olika slags uppgifter om placerade barn- och unga, där det även bör vara aktuellt att behandla känsliga personuppgifter (se avsnitten 8.5.2 och 8.6.3). Ett exempel på detta är kravet på att vården ska anpassas till barnets eller den unges individuella behov och förutsättningar, där känsliga personuppgifter som gäller etniskt ursprung och religiös övertygelse kan vara relevanta faktorer att beakta. Ett annat är att vården bland annat ska ge stöd i en mängd olika förhållanden som

¹⁵⁷ Prop. 2017/18:171 *Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning*, s. 186.

¹⁵⁸ Jfr prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 131.

utgår från barnets individuella behov. Det rör bland annat stöd för att bearbeta omsorgssvikt, övergrepp och andra negativa upplevelser, för att förbättra färdigheter och funktionsförmågor, i kontakt, umgänge och relationer med föräldrar, syskon och andra närstående, samt i kontakt med hälso- och sjukvård och tandvård.

I samtliga dessa fall kan det bli aktuellt att behandla känsliga personuppgifter, eftersom uppgifterna kan avse de förhållanden som den sociala vården ska utgå från och ge stöd i. Barn och unga inom hbtqi¹⁵⁹ kan exempelvis behöva stöd utifrån sin sexuella läggning i kontakt med nära anhöriga, och detsamma kan gälla barn och unga med en annan religiös övertygelse än sina nära anhöriga, eller barn och unga i en hederskontext. Även uppgifter om hälsa kommer att behöva behandlas i syfte att ge barn och unga stöd i kontakt med hälso- och sjukvården och tandvård.

Att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård föreslås få ett tydligare brottförebyggande uppdrag än vad SiS har haft kan också komma att medföra ett behov av en utökad behandling av känsliga personuppgifter. Det kan till exempel inte uteslutas att det kan bli aktuellt i myndighetens arbete med att säkerställa en trygg och säker vårdmiljö, där hänsyn kan behöva tas till etniskt ursprung och politiska åsikter utifrån eventuella konflikter som kan föreligga mellan olika grupper i samhället. I sammanhanget kan nämnas att en uppgift om födelseort är en sådan uppgift som direkt eller indirekt kan avslöja en persons etniska ursprung och en behandling av uppgiften skulle därmed kunna utgöra en behandling av känsliga personuppgifter.¹⁶⁰

Mot den bakgrunden framstår det inte som befogat att inom ramen för vårt uppdrag överväga begränsningar av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds rättsliga möjligheter att behandla känsliga personuppgifter i förhållande till vad som gäller för SiS i dag. I den nya lagen ska behandling av känsliga personuppgifter därför vara tillåten om det är om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Hänvisningen till dataskyddsförordningen avser förordningen i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen. Det innebär att samma rekvisit som i sak också gäller i dag, det vill säga att behandlingen ska vara nödvändig för ett legitimt ändamål i verksam-

¹⁵⁹ Hbtqi är ett paraplybegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner, se RFSL, Hbtqi, tillgänglig: <https://www.rfsl.se/hbtqi-fakta/hbtqi/>, [2026-05-28].

¹⁶⁰ Prop. 2025/26:165 *En lag om socialdataregister*, s. 73.

heten, kommer att fortsätta gälla för den nya myndigheten i verksamheten med statliga hem för barn och unga.

Med uttrycket "ändamålet med behandlingen" avses behandling som utförs antingen med stöd av den primära ändamålsbestämmelsen eller med stöd av den sekundära ändamålsbestämmelsen som avser utlämnande i överensstämmelse med lag eller förordning. En förutsättning för att Myndigheten för statliga barn- och ungdomsvård ska kunna behandla känsliga personuppgifter med stöd av bestämmelsen är alltså att det ska vara nödvändigt för att utföra verksamhet inom lagens tillämpningsområde, eller för att lämna ut uppgifter i enlighet med offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser. Det innebär att behandlingen måste kunna motiveras i varje enskilt fall. Som vi nämnt i avsnitt 12.12.11 innebär dock kravet på nödvändighet inte att behandlingen ska vara oundgänglig. Behandlingen kan anses nödvändig och därmed tillåten enligt bestämmelsen om behandlingen leder till effektivitetsvinster. Att behandlingen skulle kunna ske manuellt, det vill säga utan tekniska hjälpmedel, medför därför normalt inte att automatisk behandling inte anses nödvändig.¹⁶¹

*Stödet för behandlingen finns
i artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen ...*

För att behandling av känsliga personuppgifter med stöd av artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen ska vara tillåten krävs först och främst att den är motiverad av ett viktigt allmänt intresse. Vad som är ett allmänt intresse respektive ett viktigt allmänt intresse är inte definierat i dataskyddsförordningen. Regeringen har dock bedömt att verksamhet som innefattar myndighetsutövning utgör ett viktigt allmänt intresse och att det också är ett viktigt allmänt intresse att myndigheter, även utanför området för myndighetsutövning, kan bedriva den verksamhet som tydligt faller inom ramen för deras befogenheter på ett korrekt, rättssäkert och effektivt sätt.¹⁶²

Verksamheten med särskilda ungdomshem, och i framtiden statliga hem för barn och unga, utgör en av samhällets yttersta och mest ingripande skyddsåtgärder för utsatta barn och unga. Verksamheten kommer dessutom bedrivas av en statlig myndighet och kommer att omfatta myndighetsutövning. Det borde därför inte råda några

¹⁶¹ Se prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 189.

¹⁶² Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 83.

tvivel om att verksamheten med statliga hem för barn och unga utgör vad som i dataskyddsförordningen benämns som ett viktigt allmänt intresse.

Vidare krävs enligt artikel 9.2 g att behandlingen sker på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, vilken ska stå i proportion till det eftersträlvade syftet. Regeringen har bedömt att det innebär att den rättsliga grunden för behandlingen typiskt sett kommer att vara någon av de som avses i artikel 6.1 c eller e i dataskyddsförordningen och som har stöd i rättsordningen på föreskrivet sätt. I detta sammanhang uttalade regeringen också att det ofta nödvändigt att behandla känsliga personuppgifter för att myndigheter ska kunna bedriva sin verksamhet, och i många fall sker behandlingen i den registrerades eget intresse.¹⁶³ Vad gäller behandling av känsliga personuppgifter i samband med vård och behandling på de särskilda ungdomshemmen bör den i regel anses utföras i barnets eller den unges intresse, även om själva placeringen skett med stöd av tvångsvårdslagstiftningen.

Utöver kravet på att behandlingen ska vara nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse ställs i artikel 9.2 g också särskilda krav på det rättsliga stödet för behandlingen. Detta stöd måste vara förenligt med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande intressen. Skyddsåtgärder kan exempelvis vara sekretessreglering till skydd för enskildas ekonomiska och personliga förhållanden eller sökbegränsningar (se avsnitt 12.12.16). Regeringen har i detta avseende uttalat att den omfattande sekretessregleringen till skydd för enskildas ekonomiska och personliga förhållanden som finns i svensk rätt i många fall utgör en tillräcklig skyddsåtgärd. Även specifika begränsningar och villkor för behandlingen av känsliga personuppgifter kan vara att anse som skyddsåtgärder.¹⁶⁴

Vad som utgör det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd definieras inte i dataskyddsförordningen. Regeringen har dock uttalat att det är svårt att föreställa sig en rättslig grund för behandling av personuppgifter som uppfyller kraven i artikel 6 i dataskyddsförordningen, men som ändå inte är förenlig med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd. Regeringen förtydligade att om grunden

¹⁶³ Jfr prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 84.

¹⁶⁴ Jfr prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 89.

för behandlingen inte är förenlig med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd borde den inte utgöra en godtagbar rättslig grund för behandling av personuppgifter över huvud taget. Det bör därför enligt regeringen kunna ifrågasättas om tillägget i artikel 9.2 g utgör ett krav som går utöver de krav som gäller enligt artikel 6 och som måste vara uppfyllda vid all behandling av personuppgifter i allmänt intresse.¹⁶⁵ Här kan nämnas att det enligt artikel 6.3 ställs krav på att den rättsliga grunden enligt artikel 6.1 c och e ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas.

Verksamheten med statliga hem för barn och unga kommer i likhet med dagens särskilda ungdomshem vara reglerad i flera olika lagar och förordningar och i viss mån i föreskrifter som meddelats med stöd av lag eller förordning. När det gäller den materiella och processuella verksamhetsreglering som redan är fastställd i svensk rätt bör utgångspunkten vara att den uppfyller kravet på proportionalitet i artikel 6.1 c och e samt 6.3 i dataskyddsförordningen. Detta mot bakgrund av att proportionalitetskravet motsvarar det krav som Europakonventionen ställer på lagstiftaren i en rättsstat. Genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna har Europakonventionen inkorporerats i svensk rätt. Vidare gäller enligt 2 kap. 19 § RF att lagar och andra föreskrifter inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden enligt Europakonventionen. Regeringen har därför uttalat att det bör vara mycket ovanligt att svensk rätt inte uppfyller Europakonventionens krav.¹⁶⁶

Våra materiella förslag på ny reglering, som i huvudsak syftar till att stärka barns och ungas ställning i den statliga barn- och ungdomsvården, stärka rättssäkerheten för barn och unga och höja kvaliteten på vården, bör också uppfylla Europakonventionens, och därmed även dataskyddsförordningens, krav i detta avseende. Även förslaget om att ge myndigheten en rättslig möjlighet att föra ett säkerhetsregister bör göra det, se bland annat avsnitt 12.12.22.

När Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård behandlar känsliga personuppgifter som är nödvändiga för att utföra de uppgifter som ålagts myndigheten i författning rör det sig alltså om en behandling för ett viktigt allmänt intresse och som har sin grund i

¹⁶⁵ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 84.

¹⁶⁶ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 50.

en nationell rätt som både är proportionerlig och förenlig med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd. Lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård föreslås innehålla bestämmelser som kompletterar dataskyddsförordningens bestämmelser om när behandling av personuppgifter kan tillåtas. Lagen föreslås också innehålla olika former av skyddsåtgärder som upprätthåller skyddet för den personliga integriteten vid den behandling av känsliga personuppgifter som myndigheten kommer att utföra. Sammantaget bedömer vi därför att den behandling av känsliga personuppgifter som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård behöver utföra uppfyller kraven i artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen. Sådan behandling ska vara tillåten om den är nödvändig med hänsyn till ändamålet med behandlingen, i enlighet med det vi redogjort för ovan om att den nya myndighetens utrymme för att behandla personuppgifter inte bör begränsas i förhållande till nu gällande reglering för SiS.

I den befintliga regleringen anges i och för sig även att känsliga personuppgifter får behandlas om de har lämnats i ett ärende. Regeringen har uttalat att ärendebegreppet i de allra flesta fall är förhållandevis tydligt och används som avgränsning för förvaltningslagens tillämpningsområde.¹⁶⁷ Den nya myndighetens ärendehandläggning kommer alltså regleras dels av förvaltningslagen, förvaltningsprocesslagen (1971:291) och sektorsspecifik förfarandereglering i den särskilda lagstiftningen om vård av unga utan samtycke, dels av de bestämmelser som styr vilka uppgifter myndigheten måste registrera och dokumentera i verksamheten, se avsnitt 12.5.4. Dessa bestämmelser kommer inte vara valfria för myndigheten att tillämpa. Eftersom situationer där känsliga personuppgifter lämnats i ett ärende därmed kommer att omfattas av det angivna rekvisitet (behandlingen är nödvändig med hänsyn till ändamålet med behandlingen) saknas det skäl att särskilt reglera behandling av känsliga personuppgifter i dessa situationer.

¹⁶⁷ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 87.

... men också i artikel 9.2 b

Dataskyddsförordningens undantag för behandling av känsliga personuppgifter i artikel 9.2 har ingen inbördes prioritering och flera undantag kan vara tillämpliga på en och samma behandling.¹⁶⁸

Som vi redogjort för i avsnitt 12.4.1 finns det i artikel 9.2 h ett undantag som särskilt avser behandling som är nödvändig av skäl som hör samman med förebyggande hälso- och sjukvård och yrkesmedicin, bedömningen av en arbetstagares arbetskapacitet, medicinska diagnoser, tillhandahållande av hälso- och sjukvård eller behandling, social omsorg samt förvaltning av hälso- och sjukvårdstjänster, social omsorg och deras system.

Regeringen har uttalat att begreppet social omsorg sannolikt omfattar uppgifter som utförs inom socialtjänsten, men att det, i avsaknad av praxis svårt att närmare avgränsa innebörden av begreppen. Vad gäller kravet i artikel 9.2 h på att verksamheten ska utföras på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt eller enligt avtal med yrkesverksamma på hälsoområdet uttalade regeringen dock samtidigt att denna förutsättning är uppfylld så snart verksamheten bedrivs i enlighet med verksamhetslagstiftningen på de aktuella områdena, till exempel socialtjänstlagen och andra relevanta författningar. Angående kravet på tystnadsplikt för behandling med stöd av artikel 9.2 h, som framgår av artikel 9.3, konstaterade regeringen att sådan tystnadsplikt gäller inom den svenska offentliga sektorn enligt offentlighets- och sekretesslagen, och att för de privata utförarna finns bestämmelser om tystnadsplikt ibland annat patient-säkerhetslagen och socialtjänstlagen.¹⁶⁹

Vad gäller kravet på tystnadsplikt kommer uppgifter om enskilda som behandlas i verksamheten med statliga barn och unga kommer i regel att omfattas av socialtjänstsekretess enligt 26 kap. 1 § OSL, vilket innebär att det föreligger en presumtion för sekretess för uppgifterna. Sekretessen bryts dock i många fall, särskilt i förhållande till andra myndigheter. Det kan här noteras att en uppgift som inte är sekretessbelagd inte heller omfattas av tystnadsplikt, vilket följer av 3 kap. 1 § OSL. Uppgifter som myndigheten föreslås få behandla i säkerhetsregistret kommer som utgångspunkt också att omfattas av sekretess, som kan komma att brytas särskilt i förhållande till andra

¹⁶⁸ Prop. 2025/26:165 *En lag om socialdataregister*, s. 73.

¹⁶⁹ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 93.

myndigheter (se vidare avsnitt 12.12.29). Vad gäller myndighetens verksamhet med uppföljning efter avslutad vård gäller dock den absoluta sekretessen enligt 24 kap. 8 § OSL och 7 § OSF (se avsnitt 12.5.1). Även den sekretessen kan dock brytas i förhållande till andra myndigheter i vissa fall.

Det är alltså inte självklart att tystnadsplikt utan undandrag kommer gälla i verksamheten med statliga hem för barn och unga. I den engelska respektive den franska versionen av artikel 9.3 anges dock begreppen *professional secrecy* och *une obligation de secret professionnel*.¹⁷⁰ Det indikerar att det som avses i artikel 9.3 inte är någon helt absolut tystnadsplikt, utan ett regelverk som ställer upp generella krav på yrkesverksamma att inte röja uppgifter som de får kännedom om i sin professionella roll. Sådana regelverk omfattar normalt också bestämmelser som anger när det får göras undantag från det generella röjandeförbudet. Kravet i artikel 9.3 bör därför motsvara bestämmelserna i bland andra offentlighets- och sekretesslagen, patientsäkerhetslagen och socialtjänstlagen. Även lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter kan nämnas i sammanhanget. Den lagen syftar till att uppgifter från en myndighet som hanteras av en tjänsteleverantör ska få ett sekretesskydd som är likvärdigt med det som gäller när en annan myndighet tillhandahåller en motsvarande tjänst.¹⁷¹

Det som avses i artikel 9.3 bör alltså inte vara en sådan tystnadsplikt som inte tillåter några som helst undantag, till exempel en informationsplikt för att skydda barn som riskerar att fara illa eller uppgiftslämnande vid allvarig fara för liv och hälsa (jämför här 19 kap. 1 § SoL och 24 kap. 4 § brottsbalken). Inte heller bör kravet på tystnadsplikt i övrigt utesluta att en känslig uppgift som behandlas med stöd av artikel 9.2 h offentliggörs, om det är föreskrivet i författning att så ska ske.

Det nyss sagda motsvarar också regeringens tidigare bedömning i detta avseende.¹⁷² Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bör därför ha möjlighet att grunda behandling av känsliga personuppgifter inte enbart på artikel 9.2 g utan även på artikel 9.2 h. Som vi

¹⁷⁰ Se dataskyddsförordningen i fulltext och i olika språkversionen i Official Journal of the European Union, tillgänglig: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng#cpt_II [2026-05-29].

¹⁷¹ Prop. 2019/20:201 *Tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter*, s. 12.

¹⁷² Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 93.

konstaterat avseende sådan behandling med stöd av artikel 9.2 g kommer det också genom den föreslagna lagen om personuppgiftsbehandling vid myndigheten finnas andra reglerade skyddsåtgärder, som sökbegränsningar och åtkomst till uppgifter som tillsammans med den generella dataskyddsregleringen på ett tillräckligt sätt skyddar den personliga integriteten.

Behöver det ”påminnas” om kravet på tystnadsplikt?

Av 7 § tredje stycket SoLPuL framgår att känsliga personuppgifter får behandlas med stöd av artikel 9.2 h under förutsättning att kravet på tystnadsplikt i artikel 9.3 i dataskyddsförordningen är uppfyllt. I förarbetena till den aktuella bestämmelsen uttalade regeringen att en bestämmelse som *påminner* [vår kursivering] om kravet på tystnadsplikt enligt artikel 9.3 i dataskyddsförordningen borde tas in i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Som vi nämnt ovan konstaterade dock regeringen i anslutning till detta också att tystnadsplikt gäller inom socialtjänsten enligt bland annat offentlighets- och sekretesslagen (offentliga aktörer) och socialtjänstlagen (privata aktörer).¹⁷³

Undantaget som framgår av artikel 9.2 h kan som vi nyss konstaterat bara tillämpas om kravet på tystnadsplikt i artikel 9.3 är uppfyllt och som vi redogör för i avsnitt 12.4.2 finns det bestämmelser i dataskyddslagen i detta avseende. Att det, trots att detta uttryckligen framgår av den generella regleringen både på unionsrättslig och nationell nivå, även ”påminns” om kravet på tystnadsplikt i 7 § tredje stycket SoLPuL bör kunna förklaras av lagens breda tillämpningsområde. Även privata aktörer inom socialtjänstområdet har till exempel att tillämpa bestämmelserna i lagen. Mot den bakgrunden framstår det inte som nödvändigt, eller av någon annan anledning befogat, att i den myndighetsspecifika dataskyddsregleringen för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård påminna om denna grundläggande förutsättning för behandling av känsliga personuppgifter med stöd av undantaget i artikel 9.2 h.

¹⁷³ Prop. 2017/18:171 *Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning*, s. 105.

Personnummer och samordningsnummer

Den svenska systematiken med tre lager av dataskyddsreglering; den direkt tillämpliga dataskyddsförordningen, den allmänt tillämpliga dataskyddslagen och slutligen de myndighetsspecifika kompletterande författningarna, medför att myndigheter ofta behöver tillämpa bestämmelser ur dessa tre nivåer av lagstiftning parallellt. För det fall den myndighetsspecifika regleringen inte innehåller bestämmelser om ett särskilt förhållande kommer dock enbart den allmänna regleringen behöva tillämpas.

Syftet med regleringen i 7 § SoLPuL, vari behandlingen av personnummer och samordningsnummer regleras på samma sätt som känsliga personuppgifter, förefaller vara att tydliggöra att det regelmässigt finns ett behov av att behandla sådana uppgifter i syfte att få en säker identifiering, vilket var ett av rekvisiten för behandling av dessa uppgifter enligt personuppgiftslagen.¹⁷⁴

Personuppgiftslagen är dock numera upphävd. Som vi redogör för i avsnitten 12.4.1 och 12.4.2 utgör inte personnummer och samordningsnummer känsliga personuppgifter i dataskyddsförordningens mening, men har ändå getts en särställning genom att medlemsstaterna har getts möjlighet att införa särskilda villkor för behandlingen (artikel 87). Villkoren ska i sådana fall säkerställa att identifikationsuppgifterna bara får användas med iakttagande av lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades fri- och rättigheter. I dataskyddslagen finns följaktligen en bestämmelse med innebörden att personnummer och samordningsnummer får behandlas utan samtycke endast när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl (3 kap. 10 § dataskyddslagen). I förarbetena till den bestämmelsen konstaterar regeringen att en bestämmelse om behandling av personnummer och samordningsnummer kan tas in direkt i sektorsspecifik lag och tillåta behandling i andra fall än de som tillåts enligt dataskyddslagen. En sådan avvikande bestämmelse måste dock leva upp till förordningens krav på lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades fri- och rättigheter.¹⁷⁵

Mot bakgrund av verksamhetens karaktär och syfte bör det precis som tidigare vara regelmässigt klart motiverat med hänsyn till ända-

¹⁷⁴ Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 143 och 144.

¹⁷⁵ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 102.

målet med behandlingen, och särskilt vikten av en säker identifiering, att personnummer och samordningsnummer behandlas utan samtycke den statliga barn- och ungdomsvården. Det saknas dock skäl att reglera behandling av sådana uppgifter i lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård under andra förutsättningar än de som anges i dataskyddslagen. Därmed saknas det också skäl att över huvud taget reglera behandlingen av personnummer och samordningsnummer i den nya myndighets-specifika lagen.

Uppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott med mera

Vid en jämförelse mellan den allmänna regleringen vad gäller uppgifter om lagöverträdelser med mera, och den nuvarande sektors-specifika regleringen kan konstateras att det i 7 § första stycket 3 SoLPuL anges

uppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden

medan det i den allmänna regleringen (artikel 10 i dataskyddsförordningen) anges

uppgifter som rör fällande domar i brottmål och överträdelser eller därmed sammanhängande säkerhetsåtgärder

Den sektorsspecifika regleringen omfattar alltså fler kategorier av uppgifter än den allmänna gör. Exempelvis träffas även friande domar i brottmål av den sektorsspecifika regleringen. Förutsättningarna för att behandla dessa kategorier av personuppgifter är desamma som för känsliga personuppgifter, det vill säga att behandlingen är tillåten om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten. Som vi konstaterat ovan innebär det att samma krav som ställs upp för all personuppgiftsbehandling också gäller för dessa kategorier av uppgifter.

I förarbetena till bestämmelsen i 7 § SoLPuL konstaterade regeringen att personuppgifter om lagöverträdelser får behandlas av en myndighet med stöd av den allmänna regleringen under förutsättning att det finns lagligt stöd för behandlingen enligt artikel 6.1 i dataskyddsförordningen. Regeringen konstaterade även att det inte krävs några särskilda ställningstaganden för myndigheters behand-

ling av personuppgifter som avser lagöverträdelser utöver de ställningstaganden som allmänt ska göras i fråga om laglig grund för behandling av personuppgifter vad gäller myndigheter. Däremot ansåg regeringen att det var svårt att se varför myndigheter skulle få behandla sådana kategorier av personuppgifter som de dittills inte hade bedömts ha behov av att behandla, bara därför att dataskyddsförordningen gjorde det möjligt. Bestämmelser som begränsade möjligheten att behandla personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel och administrativa frihetsberövanden borde därför behållas, trots att definitionen av uppgifter om lagöverträdelser i den kompletterande dataskyddsregleringen inte skulle bli enhetlig med den som finns i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen.¹⁷⁶

Som vi redan konstaterat innebär dock inte en reglering som anger att vissa uppgifter får behandlas endast om det är nödvändigt för verksamheten något utöver vad som redan gäller enligt de grundläggande principerna och kravet på rättslig grund i artiklarna 5 och 6 i dataskyddsförordningen. Den kompletterande regleringen ersätter dessutom inte dataskyddsförordningens bestämmelser, utan kompletterar dessa. Något skäl för att i den nya lagen införa särskild reglering som avser sådana uppgifter som avses i artikel 10 i dataskyddsförordningen eller personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel och administrativa frihetsberövanden finns därför inte.

12.12.15 Sammanställningar och samkörning

Utredningens bedömning

Det saknas skäl att i den nya lagen införa begrepp och begränsningar som i dag finns i lagen och förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och som är utdaterade, eller där intresset som föranlett dem tillgodoses genom ett förbud att utföra vissa sökningar.

¹⁷⁶ Prop. 2017/18:171 *Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning*, s. 115 och 116.

Skälen för vår bedömning

Vad menas egentligen med sammanställningar och ömtåliga personliga förhållanden?

Som framgår av avsnitt 12.5.3 finns det i 7 a § första stycket SoLPuL ett förbud mot att ta in känsliga personuppgifter och uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden i övrigt i sammanställningar. Förbudet gäller dock enligt bestämmelsens andra stycke inte i flera situationer, till exempel SiS uppföljning och myndighetens ”centrala administration”. Viss reglering som rör just sammanställningar finns även i 9 § SoLPuF, där det anges att ett hem som drivs av Statens institutionsstyrelse som utgångspunkt endast får använda uppgifter om namn eller uppgifter om person-, samordnings- eller ärendenummer som sökbegrepp vid sökning efter uppgifter eller i samband med sammanställningar.

Vad känsliga personuppgifter avser behöver ingen närmare utveckling här. Däremot är det inte självklart vad som i sammanhanget avses med begreppen sammanställningar respektive ömtåliga personliga förhållanden (se dock nedan om andra former av sammanställningar i form av sökningar).

Begreppet *sammanställningar* härrör i det här sammanhanget från 1980 års socialtjänstlag. Med sammanställningar avsågs sådana olika typer av så kallade personregister som fördes med stöd av det som då kallades automatisk databehandling (enligt datalagens [1973:289] terminologi). Här rörde det sig om andra former av register, som inte utgjorde personakter och dessas sökregister, utan som innehöll sammanställningar om klienterna inom socialtjänsten. I motsats till personakterna rörde detta sig om sammanställning som var upprättade för att underlätta administrationen av socialtjänsten. Det kunde till exempel röra sig om register över gjorda utbetalningar eller inkomna rapporter som var ordnade i personföljd. Från integritetssynpunkt ansågs dessa register skilja sig från personakterna. De var till exempel tillgängliga på ett mer omedelbart sätt än personakterna, och gav upplysningar om enskilda utan att samtidigt kunna ge en fullständig och objektiv beskrivning av dennas förhållanden. Sammanställningarna var dessutom mer lättillgängliga och användes av ett större antal tjänstemän än vad som var fallet med den enskilda personakten.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Prop. 1979/80:1 *Om socialtjänsten*, Del A s. 438 och 439.

Också begreppet *ömtåliga personliga förhållanden* kommer ursprungligen från 1980 års socialtjänstlag, som även innehöll viss reglering av vad personregister som utgjorde sammanställningar fick innehålla. Sammanställningar enligt ovan skulle enligt förarbetena enbart få innehålla uppgifter som i andra sammanhang var offentliga. Andra uppgifter, i förarbetena kallad mjukdata, skulle inte få förekomma. Mjukdata kunde till exempel avse omdömen om familjeförhållanden, uppförande, samhällsanpassning, psykisk status, studieintensitet och prestation i arbetslivet, eller uppgifter som kom från andra myndigheter. Genom att förbjuda uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden skulle det tydliggöras att sammanställningar bara fick innehålla neutrala uppgifter.¹⁷⁸

Motsvarande bestämmelse om förbud mot att i sammanställningar behandla uppgifter om ömtåliga personliga förhållanden, samt även känsliga personuppgifter, fördes senare in i 2001 års socialtjänstlag. Därefter fördes bestämmelserna över till lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, och motiverades då i allt väsentligt av samma skäl som angavs i förarbetena till 1980 års socialtjänstlag.¹⁷⁹

Frågan om begränsningarna vad gäller sammanställningar fortsatt var motiverade utifrån den rättsliga och tekniska utvecklingen berördes inte över huvud taget i samband med översynen inför att dataskyddsförordningen skulle börja tillämpas. Däremot konstaterade regeringen i det sammanhanget att en sökning [och en sammanställning] måste vara förenlig med angivna ändamål för att vara tillåten. Regeringen noterade även att förbud mot användning av känsliga personuppgifter och uppgifter om lagöverträdelse som sökbegrepp utgör en form av skyddsåtgärd i dataskyddsförordningens mening. Mot bakgrund av att det krävs skyddsåtgärder i den nationella rätten vid behandling av känsliga personuppgifter som grundar sig på bland annat artikel 9.2 g (viktigt allmänt intresse) var regeringens bedömning att bestämmelser om sökbegränsningar och andra skyddsåtgärder var nödvändiga. Sammanfattningsvis ansåg regeringen att bestämmelser i den kompletterande dataskyddsregleringen som innehöll skyddsåtgärder inte *behövde* [vår kursivering] ändras med anledning av dataskyddsförordningen.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Prop. 1979/80:1 Om socialtjänsten, Del A s. 439 och 440.

¹⁷⁹ Prop. 2002/03:36 Behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, s. 17–19.

¹⁸⁰ Prop. 2017/18:171 Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning, s. 139–142.

Det saknas skäl att i fortsättningen reglera uppgifter som får behandlas i sammanställningar

Regleringen av vilka uppgifter som får behandlas i så kallade sammanställningar inom socialtjänsten i princip är oförändrad sedan 1980. Av förarbetena framgår att bestämmelserna motiverats av skäl som helt är kopplade till den tidens begränsade möjligheter att behandla personuppgifter automatiserat. Sådana informationssäkerhetsåtgärder som vi i dag tar för givet, till exempel vad gäller digitala skalskydd, inbyggt dataskydd som standard, behörighets- och åtkomstbegränsningar och möjlighet till loggning fanns inte vid den tidpunkten. I dag framstår dessutom själva begreppet sammanställningar – i vart fall i det här sammanhanget – som svårbegripligt och det är inte självklart att den ursprungliga betydelsen har någon faktisk motsvarighet i dagens digitala informationshantering. Den sammantagna regleringen uppfattas följaktligen som problematisk och föråldrad av SiS, se avsnitt 12.10.3.

Mot den bakgrunden anser vi inte att det finns skäl att utforma skyddsåtgärder avseende vissa kategorier av personuppgifter utifrån begreppet sammanställningar. Inte heller begreppet ömtåliga personliga förhållanden bör föras vidare i den framtida dataskyddsrättsliga regleringen. De hänsyn som ur ett dataskyddsrättsligt perspektiv bör tas vad gäller sådana uppgifter måste i dag anses få en tillfredsställande reglering av dataskyddsförordningens direkt tillämpliga bestämmelser, bland annat om grundläggande principer för behandling, krav på en rättslig grund, på säkerhetsåtgärder och på riskhantering (se avsnitt 12.4.1).

Samkörning då?

Av 10 § SoLPuF följer att ett hem som drivs av SiS inte får hämta personuppgifter från ett annat hem som drivs av SiS för behandling av uppgifter genom samkörning.

Av förarbetena till lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten framgår att regeringen ansåg att det i syfte att skapa ett effektivt integritetsskydd kunde vara befogat att ytterligare begränsa den enligt lagen tillåtna behandlingen av personuppgifter till exempel genom förbud i förordning mot samkörningar inom särskilda verksamhetsområden. Regeringen noterade i och för sig att enligt

personuppgiftslagen var samkörning tillåten så länge behandlingen var förenlig med det ändamål för vilka personuppgifterna ursprungligen samlades in. Enligt regeringen var dock möjligheterna att samköra personregister en vanlig anledning till den oro som enskilda kunde känna inför behandling av känsliga uppgifter. Med hänsyn till de vidgade möjligheterna att nyttja insamlade data borde samkörning inte förbjudas, men inhämtande av uppgifter från andra register som hanterar personuppgifter borde dock begränsas när den enskildes integritet kunde påverkas negativt.¹⁸¹

Trots regeringens uttalanden i lagens förarbeten om att samkörning var tillåten enligt den allmänna regleringen om den var förenlig med finalitetsprincipen, och att samkörning *inte* borde vara förbjuden, innebär bestämmelsen i 10 § SoLPuF ett totalt förbud mot samkörning mellan olika särskilda ungdomshem. Eftersom regleringen finns i förordning saknas dock såvitt vi kunnat se regelrätta förarbeten till densamma. Motiven till att införa en sådan bestämmelse – dessutom inom en och samma myndighet, där barn och unga kan flyttas mellan olika hem – framstår dock inte som helt självklara.

Regleringen uppfattas vidare i dag som problematisk, föräldrad och framför allt utformad från andra tekniska förutsättningar för personuppgiftsbehandling än de som råder i dag, se avsnitt 12.10.3. Den förutsätter nämligen att varje särskilt ungdomshem har egna servrar, vilket inte längre är fallet. I stället hanteras all personuppgiftsbehandling inom myndigheten i ett centralt administrerat system, varför alla uppgifter i något avseende kan uppfattas vara samkörda i dag. De integritetsskäl som möjligen kan ha föranlett bestämmelsen bör i dag anses bli tillgodosedda genom de behörighets- och åtkomstbegränsningar som byggts in i det centralt administrerade systemet, vilket vi även föreslår ska regleras i den nya lagen se avsnitt 12.12.17.

Bestämmelser som förbjuder samkörning mellan olika hem inom den statliga barn- och ungdomsvården bör därför inte ha någon mot- svarighet i lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

¹⁸¹ Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 134 och 148.

12.12.16 Sökbegränsningar

Utredningens förslag

Det ska vara förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter.

Förbudet ska dock inte omfatta sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på personuppgifter om etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, uppgifter om hälsa och om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning om sökningen är nödvändig för att utföra en uppgift i den verksamhet som omfattas av lagen.

Förbudet ska inte heller omfatta sökningar i en viss handling eller i ett visst ärende.

Skälen för vårt förslag

Vad ”gör” ett sökförbud?

Användningen av känsliga eller ömtåliga uppgifter som sökbegrepp kan leda till att det går att skapa mycket integritetskänsliga sammanställningar med personer som har vissa egenskaper. Sökning på sådana känsliga personuppgifter som mot bakgrund av uppdraget och den omfattande dokumentationsskyldigheten (se avsnitt 12.5.4) kan förekomma inom den statliga barn- och ungdomsvården skulle till exempel kunna möjliggöra en kartläggning av placerade barn och unga på grundval av etnicitet eller religiös uppfattning. Genom bestämmelser om förbud mot vissa sökningar har lagstiftaren ”på förhand” klargjort att vissa sammanställningar inte ska få ske.¹⁸²

Bestämmelser om sökbegränsningar påverkar i vilken utsträckning en myndighet kan sammanställa så kallade potentiella handlingar vid begäran om att få ta del av en allmän handling enligt tryckfrihetsförordningen. Med potentiella handlingar avses här ”en möjlig sammanställning av uppgifter ur en upptagning för automatiserad behandling” (det vill ungefär säga ”en möjlig sökning i en viss data-mängd”). Om myndigheten kan göra en sådan sammanställning tillgänglig (sökning) med rutinbetonade åtgärder kan sammanställningen enligt 2 kap. 6 § TF under vissa förutsättningar anses förvarad hos

¹⁸² SOU 2015:39 *Myndighetsdatalog*, s. 211.

myndigheten (och därmed möjlig att begära ut, se avsnitt 12.3.1), även om någon sådan sammanställning faktiskt aldrig gjorts.

Enligt den så kallade begränsningsregeln i 2 kap. 7 § TF anses en sådan potentiell handling dock inte förvarad hos myndigheten om sammanställningen innehåller personuppgifter och myndigheten enligt lag eller förordning saknar befogenhet att göra sammanställningen tillgänglig. Syftet med begränsningsregeln är att allmänheten inte med stöd av offentlighetsprincipen ska kunna ta del av sammanställningar av uppgifter ur upptagningar som myndigheten av hänsyn till skyddet för enskildas integritet själv är förhindrad att ta fram i sin egen verksamhet. Begränsningsregeln ger uttryck för den så kallade likställighetsprincipen som innebär att allmänheten ska ha tillgång till datalagrad information i samma utsträckning som är tillgänglig för myndigheten.¹⁸³ En sammanställning som innehåller personuppgifter bör alltså ses som en allmän handling endast om myndigheten, med beaktande av sökbegränsningen, får ta fram den för ett internt syfte i sin egen verksamhet.¹⁸⁴

Här bör därför nämnas att i nu gällande reglering för SiS finns det i och för sig – som vi redan nämnt – ett generellt förbud mot att i sammanställningar ta in känsliga personuppgifter eller uppgifter i övrigt om ömtåliga personliga förhållanden, se 7 a § första stycket SoLPuL. Ytterligare begränsningar, som dock enbart träffar de särskilda ungdomshemmen, finns i 9 § SoLPuF vari det anges ett begränsat antal tillåtna sökbegrepp. Ingen av dessa begränsningar är dock tillämpliga inom SiS centrala administration eller i verksamhet med uppföljning och kvalitetssäkring, utöver ett förbud mot att ta in uppgift som avslöjar medlemskap i fackförening, se 7 a § andra och tredje styckena SoLPuL. SiS är alltså i dag inte förhindrad att göra sammanställningar på så sätt att tryckfrihetsförordningens bestämmelse som inskränker allmänhetens möjligheter att ta del av desamma, utöver vad gäller uppgift om medlemskap i fackförening. Däremot bör det i regel finnas sekretessrättsliga hinder mot att lämna ut en sådan sammanställning.¹⁸⁵

Även om ett sökförbud inte skulle hindra uppkomsten av potentiella handlingar så har regeringen uttalat att sökningar som avslöjar och sammanställer känsliga personuppgifter innebär särskilda risker

¹⁸³ Prop. 2001/02:70 *Offentlighetsprincipen och informationstekniken*, s. 16, 17 och 23.

¹⁸⁴ Prop. 2023/24:29 *En ny dataskyddsreglering på socialförsäkringsområdet*, s. 69.

¹⁸⁵ Jfr prop. 2021/22:59 *Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten*, s. 41.

för den personliga integriteten och att ett sökförbud kan vara ett viktigt och ändamålsenligt sätt att begränsa dessa risker.¹⁸⁶ Regeringen har även tidigare konstaterat att säkerhetsåtgärder som till exempel sökbegränsningar i kompletterande dataskyddsreglering är nödvändiga för att behandling av känsliga personuppgifter med stöd av artikel 9.2 g ska vara tillåten.¹⁸⁷ En vanligt förekommande skyddsåtgärd i kompletterande dataskyddsreglering är därför sådana begränsningar vad gäller den personuppgiftsansvariga myndighetens möjligheter att använda vissa sökbegrepp. En viktig funktion med bestämmelser om sökbegränsningar eller -förbud är alltså att de bidrar till att säkerställa att myndigheter ges möjlighet att tillämpa undantaget i artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen.

Vad krävs enligt dataskyddsförordningen?

I dataskyddsförordningens mening är sökning en form av personuppgiftsbehandling i de fall den innefattar personuppgifter, se definitionen av behandling i artikel 4.2. En sökning som innefattar personuppgifter måste därför ha stöd i dataskyddsförordningen. Det innebär att sökningen måste ske för ett ändamål som har stöd i den materiella regleringen av verksamheten och att sökningen måste vara nödvändig för ändamålet. En sökning måste vidare uppfylla de övriga krav som ställs vid behandling av personuppgifter, bland annat ska uppgifterna vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas enligt artikel 5.1 c i dataskyddsförordningen (se vidare avsnitt 12.4.1).

Om behandlingen av känsliga personuppgifter grundar sig på artikel 9.2 g, det vill säga att den är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, krävs som vi redan nämnt att den nationella rätten innehåller bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen.

Offentlighets- och sekretesslagen bestämmelser om när uppgifter om enskilda är hemliga samt undantag från registreringsskyldighet vad gäller vissa uppgifter inom den statliga barn- och ungdomsvården, liksom bestämmelser bland annat i socialtjänstlagen om hur dokumentation i socialtjänsten ska utformas, hanteras och förvaras

¹⁸⁶ Prop. 2019/20:106 *Stärkt integritet i Rättsmedicinalverkets verksamhet*, s. 48.

¹⁸⁷ Prop. 2017/18:171 *Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning*, s. 141.

(se avsnitten 12.5.1 och 12.5.4) bör i viss utsträckning motsvara sådana lämpliga och särskilda åtgärder. Även förvaltningslagens bestämmelser om proportionalitet, saklighet och opartiskhet, liksom bestämmelser om ärendehandläggning, i bör i viss mån också anses utgöra sådana åtgärder (se avsnitt 12.2.2). Ingen av dessa bestämmelser avser emellertid begränsningar av vilka sökningar som är möjliga att göra inom en myndighet.

Dataskyddsförordningen innehåller visserligen inte något krav på att det i nationell rätt ska föreskrivas förbud mot att använda känsliga personuppgifter eller andra ömtåliga uppgifter vid sökning. Sådana bestämmelser är dock tillåtna att införa i nationell rätt enligt artikel 6.2 och 6.3 i dataskyddsförordningen och det finns inte någon begränsning av vilka typer eller former av sökbegränsningar som kan införas.¹⁸⁸ Som vi redan konstaterat är det också vanligt att myndighetsspecifik dataskyddsreglering omfattar just sökbegränsningar i syfte att åstadkomma ett tillräcklig skydd för enskilda vars uppgifter behandlas inom myndigheten.

Som vi redogör för i avsnitt 12.4.2 innehåller 3 kap. 3 § första stycket dataskyddslagen en generellt tillämplig reglering av myndigheters behandling av känsliga personuppgifter med stöd av artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen. I paragrafens andra stycke anges att vid behandling som sker enbart med stöd av första stycket är det förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Regeringen har dock uttalat att den sökbegränsningen inte gäller vid behandling som sker i enlighet med bestämmelser i kompletterande dataskyddsreglering.¹⁸⁹ Eftersom vi har föreslagit att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska kunna behandla känsliga personuppgifter med stöd av en bestämmelse i den myndighetsspecifika regleringen kommer dataskyddslagens sökförbud inte gälla i verksamheten.

Mot bakgrund av det stora behovet av att behandla känsliga personuppgifter inom verksamheten bör den nya lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård därför omfatta ytterligare skyddsåtgärder i syfte att uppnå det skydd för enskilda som dataskyddsförordningen kräver.

¹⁸⁸ Prop. 2017/18:254 *Anpassning av utlämningsdatalagen till EU:s dataskyddsförordning*, s. 37.

¹⁸⁹ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 195.

Ett förbud mot sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter

Sökförbudet i 3 kap. 3 § andra stycket dataskyddslagen gäller som nämnts ovan enbart vid behandling av känsliga personuppgifter som sker med stöd av den bestämmelsens första stycke. Bestämmelsen i 3 kap. 3 § dataskyddslagen är avsedd att gälla för offentlig verksamhet där sektorspecifik reglering avseende behandling av känsliga personuppgifter saknas. Det är dock möjligt att införa sektorspecifika sökförbud som går längre eller som är mer tillåtande än dataskyddslagens sökförbud.¹⁹⁰

För att utgöra en adekvat skyddsåtgärd måste dock en bestämmelse om sök begränsningar utformas på ett sådant sätt att den enskildes personliga integritet värnas. Syftet med en sök begränsning är dock inte att omöjliggöra sådana sökningar som är nödvändiga för att en myndighet ska kunna utföra sitt uppdrag. En avvägning måste därför göras mellan intresset av effektivitet i en myndighets verksamhet och risken för integritetsintrång. En regel om begränsning av myndighetens möjlighet att utföra sökningar bör alltså ta sikte på sökningar som typiskt sett medför särskilda integritetsrisker.¹⁹¹ I nyare myndighets- eller sektorsspecifika lagstiftningsärenden på dataskyddsområdet har det ofta införts bestämmelser om sökförbud som utgår från *syftet* med en sökning, i likhet med det som anges i 3 kap. 3 § andra stycket dataskyddslagen.¹⁹²

Det framstår som lämpligt att även i den föreslagna lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård införa en bestämmelse som förbjuder sökningar baserat på känsliga personuppgifter utifrån syftet med dem. Vi föreslår därför att sådan reglering införs. En sådan typ av sök begränsning innebär att det som utgångspunkt är förbjudet att göra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Om syftet med sökningen däremot inte är att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter är den tillåten, även om känsliga personuppgifter används vid sökningen.¹⁹³

¹⁹⁰ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 91.

¹⁹¹ Prop. 2025/26:165 *En lag om socialdataregister*, s. 80.

¹⁹² Se t.ex. 9 § folkbokföringsdatalagen (2026:126), 9 § lagen (2024:1006) om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, 1 kap. 10 § lagen (2023:457) om behandling av personuppgifter vid Utbetalningsmyndigheten.

¹⁹³ Jfr prop. 2017/18:269 *Brottsdatalag – kompletterande lagstiftning*, s. 178.

En sökbegränsning som den föreslagna, som utgår från syftet med en sökning, omfattar alla tekniska åtgärder som innebär att uppgifter används för att strukturera eller systematisera information i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Därmed förbjuds sökningar som görs *i syfte att* få fram ett urval till exempel av personer som har en viss politisk åsikt, religiös åskådning eller sexuell läggning. Däremot hindrar bestämmelsen inte sökningar som görs *i ett annat syfte* än att identifiera ett urval av individer, till exempel för att utöva tillsyn, för att ta fram verksamhetsstatistik eller för registervård.¹⁹⁴

Det föreslagna sökförbudet innebär alltså inte att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ges större möjligheter att använda känsliga personuppgifter som sökbegrepp vid sådana sökningar som de tidigare sökförbuden varit avsedda att hindra inom SiS verksamhet, såsom kartläggning av personer på grundval av känsliga personuppgifter.¹⁹⁵ Om något innebär det föreslagna sökförbudet mer begränsade möjligheter i detta avseende, eftersom det träffar hela verksamheten, med undantag bland annat för den personaladministrativa delen av verksamheten, se avsnitt 12.12.7. Mot den bakgrunden kan förbudet eventuellt komma att få en annan betydelse för en prövning enligt begränsningsregeln i 2 kap. 7 § TF än nuvarande reglering.¹⁹⁶ Den föreslagna regleringsmodellen underlättar dock samtidigt för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att kunna behandla även känsliga personuppgifter på ett för verksamheten med statliga hem för barn och unga mer ändamålsenligt sätt än dagens reglering.

Sammanfattningsvis bedömer vi att ett förbud mot sökningar som syftar till att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter, tillsammans med övriga begränsningar av myndighetens handlingsutrymme som finns i svensk rätt, uppfyller de krav som ställs på den nationella rätten enligt artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen. Ett sådant förbud bör också säkerställa att intrånget i barns och ungas personliga integritet vid behandling av känsliga personuppgifter blir proportionerligt och balanserat.

¹⁹⁴ Prop. 2017:18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 195.

¹⁹⁵ Jfr prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 147.

¹⁹⁶ Jfr prop. 2023/24:29, *En ny dataskyddsreglering på socialförsäkringsområdet*, s. 69.

Sökförbudet ska inte gälla uppgifter om etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, uppgifter om hälsa och om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning om sökningen är nödvändig för att utföra en uppgift i den verksamhet som omfattas av lagen

I vår kartläggning av behoven av en förändrad dataskyddsreglering har SiS tillfrågats om myndighetens uppfattning om ett sökförbud som likt det ovan föreslagna. Myndigheten har då uppgett att ett sådant sökförbud är välkommet i stället för dagens reglering, men att det skulle behöva förenas med undantag som motsvarar dagens reglering då det i vissa fall kan vara nödvändigt och legitimt att i verksamheten söka efter sådana uppgifter. Det exempel som ges i avsnitt 12.10.3 är att SiS behöver kunna följa upp den obligatoriska dokumentationen i socialtjänstjournalen och det i vissa fall är obligatoriskt att dokumentera uppgifter om hälsa i kvalitetssäkrande syfte. Det saknas skäl att tro att samma behov inte kommer att finnas i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet.

Som vi nyss konstaterat innebär dock ett sökförbud som utgår från syftet med sökningen inte ett förbud mot sökningar som görs i ett annat syfte än att identifiera ett urval av individer baserat på känsliga personuppgifter. Det kan alltså ifrågasättas om det föreslagna förbudet verkligen skulle hindra Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att utföra sökningar utifrån behov i verksamheten som efterfrågas av SiS.

I avsnitt 12.12.14 har vi dock konstaterat att den reglering som vi föreslagit gällande bland annat vårdens innehåll sannolikt innebär att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer att ha ett mycket stort behov av att behandla känsliga personuppgifter. Det är självfallet av stor vikt att den nya myndigheten har möjlighet att kontrollera om de krav på verksamheten som ställs upp i författning uppfylls i alla delar av verksamheten, till exempel vad gäller dokumentationsskyldighet, rätten till likabehandling och vård utifrån barns och ungas individuella behov och förutsättningar. Det kan till exempel handla om att utföra sökningar för att kontrollera att barn och unga med ett visst etniskt ursprung inte särbehandlats i förhållande till andra barn, eller att barns och ungas rätt att utöva sin religion tillgodoses. Det skulle också kunna bli aktuellt att söka efter sådana uppgifter i relation till barns och ungas vårdbehov kopplat till hedersrelaterat våld. Uppgifter om politiska åsikter kan behöva behandlas

vad gäller barn och unga som riskerar att rekryteras till exempelvis våldsbejakande politisk extremism, och för att skydda medplacerade. Det bör därför även finnas legitima behov av att kunna söka på sådana uppgifter. Uppgifter om barn och unga som utsätts för våld eller förtryck på grund av sexuell läggning kan behöva följas upp i syfte att utforma särskilt stöd till denna grupp, och detsamma gäller generellt för uppgifter om hälsa. Att myndigheten har en möjlighet att söka efter känsliga personuppgifter om det är nödvändig för att utföra en uppgift i den verksamhet som omfattas av lagen bör framför allt anses vara till placerade barns och ungas bästa, eftersom reglering som ställer krav på myndighetens verksamhet typiskt sett införts för att tillförsäkra barn och unga god vård och behandling eller stärka deras rättigheter. Det bör därför inte råda något tvivel om att sådana sökningar som krävs i syfte att utföra verksamheten, och säkerställa hög kvalitet i densamma, är tillåtna.

Vi förslår därför att sökförbudet inte ska omfatta sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på personuppgifter om etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, uppgifter om hälsa och om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning om sökningen är nödvändig för att utföra en uppgift i den verksamhet som omfattas av lagen. Det är sådana känsliga personuppgifter som kan behöva behandlas inom myndighetens verksamhet, och därmed även i en sökning i de syften som redan nämnts.

Däremot framstår det som osannolikt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård skulle kunna ha legitima behov av att söka efter uppgifter om ras, medlemskap i fackförening eller genetiska och biometriskas uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person. Undantaget från sökförbudet ska därför inte omfatta sådana uppgifter. Den föreslagna bestämmelsen innebär alltså en viss begränsning i förhållande till dagens reglering, se avsnitt 12.5.3. Bestämmelsen om sökbeogränsningar, och begränsningen av undantagen från förbudet bör därmed även påverka i vilken utsträckning myndigheten kan sammanställa så kallade potentiella handlingar vid en begäran om att få ta del av allmän handling enligt 2 kap. 6 och 7 §§ TF.

Genom att sökningen ska vara nödvändigt för att utföra en uppgift i verksamheten ges en tydlig begränsning av vilka sökningar på känsliga personuppgifter som får göras. Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer genom kravet på nödvändighet att behöva motivera varför varje sökning som görs på känsliga personuppgifter

är nödvändig, exempelvis i konsekvensbedömningar, innan en sökning görs. Det krävs alltså överväganden av behovet av sökningen i det enskilda fallet, precis som anges ovan gällande behandling av känsliga personuppgifter i stort.

Eftersom den tillåtna behandlingen i form av sökning knyts till legitima behov i verksamheten bör undantaget inte innebära att myndighetens möjligheter att med stöd av artikel 9.2 g behandla känsliga personuppgifter förändras.

Förbudet ska inte tillämpas i en handling eller i ett ärende

Vid en avvägning mellan effektivitetsskäl och skyddet för placerade barns och ungas integritet framstår det inte som befogat att förbjuda sökmöjligheter i till exempel ordbehandlingsprogram för att finna ett speciellt textavsnitt i ett enskilt textdokument. Regeringen har även i andra lagstiftningsärenden konstaterat att sökningar bland en begränsad mängd uppgifter innebär mindre integritetsrisker än sökningar i större uppgiftsmängder.¹⁹⁷ Det framstår därför inte heller som befogat av integritetsskäl att förbjuda sökningar för att på ett enklare sätt kunna handlägga ett mer omfattande ärende, till exempel inför en bedömning av om ett barn eller en ung person bedöms kunna skrivas ut och socialnämnden därför måste underrättas (se nuvarande 9 kap. 20 § socialtjänstförordningen).

Det sökförbud vi nu föreslår bör därför inte omfatta sökningar i en viss handling eller i ett visst ärende. Inte heller detta undantag från sökförbudet bör innebära att myndighetens möjligheter att med stöd av artikel 9.2 g behandla känsliga personuppgifter förändras.

¹⁹⁷ Jfr prop. 2025/26:88 *Framtidens dataskydd vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten*, s. 140, prop. 2022/23:34 *Utbetalningsmyndigheten*, s. 134 och prop. 2019/20:106 *Stärkt integritet i Rättsmedicinalverkets verksamhet*, s. 50.

12.12.17 Åtkomsten till personuppgifter ska begränsas

Utredningens förslag

Åtkomst till personuppgifter ska begränsas till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter. Åtkomsten till personuppgifter ska kontrolleras och följas upp regelbundet.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska

1. bestämma villkor för tilldelning av behörighet för åtkomst till personuppgifter,
2. säkerställa att åtkomst till personuppgifter dokumenteras och kan kontrolleras, och
3. göra systematiska och återkommande kontroller av om någon obehörigen har eller har haft åtkomst till personuppgifter.

Skälen för våra förslag

Allmänt om åtkomst till personuppgifter

En grundprincip för all personuppgiftsbehandling är att personuppgifter inte ska spridas till fler än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Enligt principen om integritet och konfidentialitet (se artikel 5.1 f i dataskyddsförordningen) ska personuppgifter behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling och mot förlust, förstöring eller skada genom olyckshändelse, med användning av lämpliga tekniska eller organisatoriska åtgärder.

Vilken spridning av personuppgifter som en viss behandling innebär har av naturliga skäl stor inverkan på integritetsriskerna med behandlingen. Om personuppgifter sprids ökar risken för att uppgifterna kommer att användas på ett sätt som innebär ett intrång i de registrerades personliga integritet. Att begränsa tillgången till personuppgifter, även inom en myndighet, är därför en viktig åtgärd för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen (se till exempel artikel 9.2 g i förordningen).

Enligt artikel 29 i dataskyddsförordningen får en fysisk person som utför arbete under den personuppgiftsansvariges överinseende,

och som får tillgång till personuppgifter, endast behandla dessa på instruktion från den personuppgiftsansvarige. Den personuppgiftsansvarige har också en skyldighet att vidta åtgärder för att säkerställa att personuppgifter inte behandlas utöver vad den personuppgiftsansvarige har gett instruktioner om (artikel 32.4 i förordningen). Den personuppgiftsansvarige har även en skyldighet att dokumentera alla personuppgiftsincidenter, det vill säga säkerhetsincidenter som leder till oavsiktlig eller olaglig förstöring, förlust eller ändring eller till obehörigt röjande av eller obehörig åtkomst till de personuppgifter som behandlas (artiklarna 4.12 och 33.5).

Skyldigheten för personuppgiftsansvariga att på olika sätt begränsa och kontrollera tillgången till personuppgifter följer alltså av den direkt tillämpliga dataskyddsförordningen. Som framgår av avsnitt 12.5.3 finns det även sektorsspecifika bestämmelser för socialtjänsten som avser personuppgiftsansvarigas skyldigheter i detta avseende.

Åtkomsten till personuppgifter ska begränsas i lag

Vi anser att det av tydlighets- och integritetsskäl bör finnas bestämmelser i den nya lagen som tydliggör att tillgången till personuppgifter ska begränsas till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter. En särskild reglering med sådan innebörd finns dessutom redan i dag för SiS i 10 § andra stycket SoLPuL. I förarbetena till den bestämmelsen konstaterade regeringen att dataskyddsförordningen inte kräver att skyddsåtgärder i detta avseende ska preciseras i nationell rätt, men att det är vanligt att säkerhetskrav preciseras i registerförfattningarna för att tydliggöra för personuppgiftsansvariga vilken typ av åtgärder som behövs. Regeringen konstaterade även att det inom socialtjänsten är viktigt att endast de som behöver uppgifter om den enskilde för sina arbetsuppgifter har tillgång till dem.¹⁹⁸

Det är svårt att på ett generellt plan närmare ange formerna för hur tillgången till personuppgifter ska begränsas. Enligt den föreslagna bestämmelsen klargörs dock att Myndighet för statlig barn- och ungdomsvård har ett ansvar för att vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa att personuppgifter inte

¹⁹⁸ Prop. 2022/23:131 *Välfärdsteknik inom äldreomsorgen*, s. 45.

sprids utanför den krets av personer som behöver ha tillgång till dessa för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

Innebörden av bestämmelsen är att det ska finnas ett berättigat behov av åtkomst till personuppgifter. Den som är anställd eller på annat sätt verksam vid myndigheten ska alltså inte ges obegränsad tillgång till alla personuppgifter som behandlas vid myndigheten. Uttrycket var och en inkluderar alltså såväl tillsvidareanställd personal som till exempel personer med en tidsbegränsad anställning eller ett tidsbegränsat uppdrag.

Det ska vidare finnas ett reellt behov eller behovet ska kunna förutses finnas i verksamheten. Myndigheten behöver alltså aktivt ta ställning till vilket informationsbehov en tjänst eller uppdrag medför och tilldela den behörighet som behövs utifrån det. Det kan exempelvis innebära att de medarbetare vid Myndighet för statlig barn- och ungdomsvård som arbetar med handläggning av placeringsärenden inte får tillgång till de uppgifter som medarbetare som utför olika behandlingsinsatser har tillgång till. Det är dock tillräckligt att det finns ett potentiellt behov av åtkomst för att sådan ska medges. En medarbetare får alltså ha åtkomst till sådana uppgifter som det är tänkbart att han eller hon behöver utifrån sina arbetsuppgifter.

Det bör framhåvas att bestämmelsen om åtkomst till personuppgifter i den nya lagen inte innebär att myndigheten kan bortse från övriga krav på lämpliga säkerhetsåtgärder som föreskrivs i dataskyddsförordningen. Som ett exempel kan nämnas att det i förordningen ställs krav på inbyggt dataskydd och dataskydd som standard i den utsträckning det är lämpligt med hänsyn till bland annat kostnader, behandlingens art och omfattning och de risker som behandlingen innebär (artikel 25). I syfte att tydliggöra att det inte är tillräckligt att vidta åtgärder för att begränsa åtkomsten till personuppgifter vid ett enskilt tillfälle, utan att det kräver ett proaktivt förhållningssätt av myndigheten, ska det även ställas krav på att åtkomsten ska kontrolleras och följas upp regelbundet. Det innebär att kontroller ska genomföras systematiskt och återkommande och inte bara när Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård av någon orsak har fått anledning att misstänka att obehörig åtkomst har förekommit. Kontroll kan till exempel ske genom uppföljning av loggar i olika system. Den bestämmelse som vi föreslår ska införas i den nya lagen ska följaktligen även omfatta ett krav på myndigheten att regelbundet ska följa upp och kontrollera åtkomsten till personuppgifter. Mer

detaljerade bestämmelser med den innebörden finns i dag i 10 § första stycket 3 SoLPuL.

Anslutande reglering ska införas i den nya förordningen

Av 10 § första stycket SoLPuL följer att SiS har en skyldighet att bestämma villkor för tilldelning av behörighet för åtkomst till personuppgifter, se till att åtkomst till personuppgifter dokumenteras och kan kontrolleras, och att göra systematiska och återkommande kontroller av om någon obehörigen kommer åt sådana uppgifter.

I förarbetena till bestämmelsen uttalade regeringen att åtgärder för att säkerställa identiteten på den som bereder sig åtkomst, det vill säga autentisering, var en viktig integritetshöjande säkerhetsåtgärd, särskilt om uppgifterna var tillgängliga via molntjänster eller öppna nät. Ansvar vid tilldelning av behörighet för elektronisk åtkomst uttalades vidare innefatta en skyldighet att göra aktiva och individuella behörighetstilldelningar utifrån analyser av vilken information olika personalkategorier och olika slags verksamheter behöver (behovsanalys). Regeringen uttalade även att den personuppgiftsansvarige också måste se till att det finns rutiner för att ändra, ta bort och regelbundet följa upp behörigheter. Enligt regeringen krävde en fungerande och ändamålsenlig begränsning av behörigheten till åtkomst till personuppgifter dessutom dels att åtkomsten dokumenteras, dels att åtkomsten kan kontrolleras. För att säkerställa en ändamålsenlig begränsning av behörigheten till åtkomst till personuppgifter ansåg regeringen även att det var nödvändigt att den personuppgiftsansvarige systematiskt och återkommande kontrollerar om någon obehörigen kommer åt sådana uppgifter. Hur regelbundna kontrollerna ska vara skulle bedömas utifrån verksamhetens omfattning, antalet personer med åtkomst, modellen för behörighetstilldelning och kontrollens omfattning. Kontrollen skulle enligt regeringen vara baserad på en riskanalys som den personuppgiftsansvarige genomför.¹⁹⁹

Vår bedömning är att regleringen i 10 § första stycket SoLPuL, tillsammans med regeringens förtydligande uttalanden i förarbetena, utgör en välavvägd precisering av vad som krävs enligt dataskyddsförordningen. SiS har dessutom uppgett att regleringen i 10 § SoLPuL är betydelsefull för myndigheten, då den ger ett tydligt rättsligt stöd

¹⁹⁹ Prop. 2022/23:131 *Välfärdsteknik inom äldreomsorgen*, s. 45 och 46.

för den personuppgiftsbehandling som krävs för att uppfylla skyldigheten enligt bestämmelsen (se avsnitt 12.10.3). En reglering med motsvarande innebörd ska därför införas även för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Vi har dock bedömt att reglering av den karaktären lämpligast införs på förordningsnivå, vilket vi även förslår här, se avsnitt 12.12.7.

12.12.18 Längsta tid för behandling av personuppgifter

Utredningens förslag

Personuppgifter ska inte få behandlas under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen.

Skälen för vårt förslag

En bestämmelse om lagringsminimering

Enligt den grundläggande principen om lagringsminimering i artikel 5.1 e i dataskyddsförordningen får personuppgifter inte förvaras i en form som möjliggör identifiering av den registrerade under en längre tid än vad som är nödvändigt för de ändamål för vilka personuppgifterna behandlas. Personuppgifter ska därmed inte fortsätta behandlas om det inte längre finns ett legitimt behov av det.

Genom förordningen finns det i dag också höga krav på myndigheter att vidta ett flertal olika åtgärder för att kunna säkerställa att uppgifter inte behandlas under en längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Enligt artikel 25.2 i dataskyddsförordningen måste myndigheterna till exempel genomföra lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa att endast personuppgifter som är nödvändiga för varje specifikt ändamål med behandlingen behandlas. Den skyldigheten gäller mängden insamlade personuppgifter, tiden för deras lagring och deras tillgänglighet. Av skäl 39 till dataskyddsförordningen framgår också att den personuppgiftsansvarige bör införa tidsfrister för radering för att säkerställa att personuppgifter inte sparas längre än nödvändigt.

Som framgår av avsnitt 12.5.3 finns det i dag inga bestämmelser om längsta tid för behandling av personuppgifter i den myndighets-

specifika dataskyddsreglering som SiS har att tillämpa. Vi anser dock att principen om lagringsminimering bör komma till uttryck i den nya lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård och utgöra en huvudregel för personuppgiftsbehandlingen vid myndigheten.

En yttersta tidsfrist för behandling behöver dock inte anges i författning, utöver det som anges i avsnitt 12.12.27 om behandling av uppgifter i säkerhetsregistret. Vi föreslår därför att den nya lagen ska omfatta en bestämmelse som förtydligar principen om lagringsminimering utifrån att det är ändamålet med behandlingen som avgör hur länge uppgifterna får behandlas. Personuppgifter ska inte få behandlas längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Den föreslagna bestämmelsen säkerställer den grundläggande principen om att endast uppgifter som behöver behandlas ska behandlas. När det inte längre finns något behov av att behandla personuppgifter ska de tas bort eller avidentifieras på ett sådant sätt att alla identifieringsmöjligheter förvinns.

Bestämmelsen möjliggör samtidigt behandling under den tid som är nödvändig för ändamålet, exempelvis för att följa en historisk utveckling av en viss företeelse. Det är framför allt verksamhetsskäl som bör vara styrande för bedömningen av om uppgifterna fortfarande är nödvändiga att behandla. På så sätt tillgodoses berättigade och motiverade behov av en längre tids behandling, medan obefogad lagring som sker för att uppgifter eventuellt "kan vara bra att ha" i framtiden inte tillåts.

Den föreslagna bestämmelsen om längsta tid för behandling ger Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ramar för bedömningen av vilka uppgifter som får fortsätta behandlas i kärnverksamheten. Det som avses i den föreslagna bestämmelsen är dock ändamålet i det enskilda fallet och behovet av att fortsätta behandla uppgifterna kommer därför behöva prövas kontinuerligt. Uppgifter kommer sannolikt ofta behandlas för flera olika ändamål, liksom i dag, och kan vara tillgängliga i olika delar av verksamhetssystemen. Det kan förekomma att behovet av att behandla personuppgifter upphör avseende behandling för ett ändamål, medan det kvarstår för ett annat ändamål. Till exempel kan behovet av behandling vid placeringsenheten upphöra, men kvarstå vid det hem som barnet eller den unge placerats vid. Personuppgifterna får då fortsätta att behandlas för det kvarstående ändamålet. Den föreslagna bestämmelsen medför

därmed inget krav på att all behandling ska upphöra om behovet upphör för ett av flera ändamål.

Bestämmelsen kräver dock att de uppgifter som inte längre är nödvändiga att behandla för ett visst ändamål också slutar behandlas för det ändamålet, i enlighet med principen om lagringsminimering. I enlighet med ansvarsprincipen (artikel 5.2 i dataskyddsförordningen) ska myndigheten också kunna visa att principen om lagringsminimering efterlevs, exempelvis inför sitt dataskyddsombud eller tillsynsmyndigheten IMY.

Fortsatt behandling för andra ändamål?

Som vi nyss konstaterat finns det inte några bestämmelser i den kompletterande dataskyddsregleringen som reglerar hur länge personuppgifter får behandlas vid SiS. Däremot finns det reglering i andra sammanhang som ställer krav på myndigheten att registrera, dokumentera och i många fall bevara uppgifter och handlingar, se avsnitt 12.5.4. SiS har även en skyldighet att följa upp sin verksamhet, även efter avslutad vård, som ställer krav på att personuppgifter behandlas under en längre tid än enbart inför och under placeringen vid ett särskilt ungdomshem, se avsnitt 12.5.5.

Enligt principen om lagringsminimering får personuppgifter lagras under längre perioder i den mån som uppgifterna enbart behandlas för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål i enlighet med artikel 89.1, under förutsättning att de lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder som krävs enligt dataskyddsförordningen genomförs för att säkerställa den registrerades rättigheter och friheter. I sammanhanget kan också nämnas att enligt principen om ändamålsbegränsning (finalitetsprincipen) i artikel 5.1 b ska personuppgifter samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. Ytterligare behandling för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål i enlighet med artikel 89.1 ska inte anses vara oförenlig med de ursprungliga ändamålen.

Den föreslagna bestämmelsen som avgränsar behandlingen till den tid som är nödvändig med hänsyn till ändamålet med behandlingen innebär därmed att det inte finns något hinder mot att upp-

gifter och handlingar bevaras enligt arkivlagens bestämmelser. När uppgifter inte längre behövs för ändamål inom tillämpningsområdet för den nya lagen kan de alltså fortsatt behandlas för arkivändamål. Även om artikel 89.1 i dataskyddsförordningen ställer upp krav på att behandling som sker enbart för arkivändamål ska vara förenad med tekniska och organisatoriska skyddsåtgärder finns det inget krav på att uppgifterna flyttas till ett annat system vid behandling för arkivändamål.

Av 4 kap. 1 § andra stycket dataskyddslagen framgår vidare att det inte finns något hinder för myndigheter att behandla personuppgifter, som finns i allmänna handlingar som behandlas enbart för arkivändamål av allmänt intresse, för något annat ändamål. Något hinder mot att en uppgift som har bevarats enbart för arkivändamål återförs till kärnverksamheten för vidarebehandling finns följaktligen inte, förutsatt att det nya ändamålet inte är oförenligt med det ändamål för vilket uppgiften ursprungligen samlades in (eller behandlingen föreskrivs i den nationella rätten, till exempel uppföljningsskyldigheten). Även övriga krav i den allmänna dataskyddsregleringen, exempelvis avseende uppgiftsminimering måste vara uppfyllda. I en sådan situation behöver Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård alltså inte samla in uppgiften på nytt, se även avsnitt 12.12.12 om vidarebehandling inom verksamheten.

12.12.19 Elektroniskt utlämnande av personuppgifter

Utredningens förslag

Personuppgifter ska få lämnas ut elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst om det inte är olämpligt.

Skälen för vårt förslag

Allmänt om reglering av elektroniskt informationsutbyte i kompletterande dataskyddsreglering

Utlämnande av personuppgifter genom överföring utgör behandling av personuppgifter enligt artikel 4.2 i dataskyddsförordningen. För att behandling i form av utlämnande ska vara tillåten krävs följ-

aktligen att de grundläggande förutsättningarna för behandling är uppfyllda. Det innebär bland annat att det måste finnas en rättslig grund enligt artikel 6.1 för utlämnandet. Det kan exempelvis vara rätten att ta del av allmänna handlingar när det avser uppgifter som lämnas ut till enskilda, eller myndigheters skyldighet enligt 6 kap. 5 § OSL att på begäran av en annan myndighet lämna ut uppgifter som inte är sekretessbelagda. En rättslig grund för utlämnande till en annan myndighet kan också bestå av en sekretessbrytande bestämmelse eller en bestämmelse om uppgiftsskyldighet eller underrättelse-skyldighet som med stöd av 10 kap. 28 § OSL bryter eventuell sekretess (se avsnitt 12.3.1 och 12.3.2).

I avsnitt 12.12.13 har vi föreslagit att det i den nya lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska finnas en bestämmelse som upplyser om att personuppgifter som behandlas inom verksamheten också får behandlas för att fullgöra ett uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning. Den föreslagna bestämmelsen, som i sak motsvarar 6 § andra stycket SoLPuL, utgör inte *i sig* en rättslig grund för uppgiftslämnande i dataskyddsförordningens mening. Den rättsliga grunden för behandling i samband med utlämnande utgörs i stället av de bestämmelser som tillåter eller kräver att uppgifter lämnas ut.²⁰⁰ Bestämmelsen är i stället en upplysningsbestämmelse som tydliggör att uppgifter som behandlas i verksamhet som omfattas av tillämpningsområdet också kan komma att behandlas genom utlämnande både till enskilda och till andra myndigheter. Sådana bestämmelser finns i tryckfrihetsförordningen (vad gäller enskilda) och i offentlighets- och sekretesslagen, samt i materiell eller processuell reglering i övrigt vad gäller skyldigheter att lämna uppgifter till andra myndigheter. I den regleringen anges dock normalt inte *på vilket sätt* ett utlämnande får ske.

Det som avses i detta avsnitt rör alltså frågan om *hur* sådant uppgiftslämnande som anges ovan, det vill säga ett utlämnande som har en rättslig grund, får genomföras. Tillåtligheten av utlämnande i elektronisk form är inte sällan föremål för särskild reglering i kompletterande dataskyddsreglering. Då används normalt begreppet *elektroniskt utlämnande* för sådant utlämnande av uppgifter som sker i någon form som inte är analog. Elektroniskt uppgiftslämnande kan ske på

²⁰⁰ Jfr SOU 2024:45 Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor, s. 264 och 265.

flera olika sätt, exempelvis genom e-post eller direkt överföring mellan olika it-system. En särskild form av elektroniskt utlämnande kallas direktåtkomst, se mer om detta begrepp nedan.

I dag, när den offentliga förvaltningen i allt väsentligt är digitaliserad, kan det framstå som svårbegripligt varför lagstiftaren har bedömt att det är motiverat att uttryckligen reglera att myndigheter till exempel får använda till exempel e-post, särskilt då den rättsliga grunden till utlämnandet utgörs av annan reglering. Det kan dock förklaras av att strukturen i den kompletterande dataskyddsregleringen, det vill säga vilka åtgärder som normalt är föremål för reglering, tog form under 1973 års datalags tid. Vid den tidpunkten gällde inte sekretess mellan myndigheter och myndigheters användande av digital informationshanteringsteknik ansågs dessutom *i sig* vara en risk för enskilda som behövde regleras särskilt för att vara tillåten.²⁰¹ Ett elektroniskt utlämnande av uppgifter har därför traditionellt sett ansetts medföra en större risk för otillbörliga integritetsintrång, eftersom det ger en större möjlighet att bearbeta och sprida information jämfört med ett utlämnande som sker i pappersform eller muntligt.

Direktåtkomst ...

Direktåtkomst är en form av elektronisk informationsöverföring som sammanfattningsvis innebär att den mottagande aktören, i regel en myndighet, kan hämta information direkt från den utlämnande myndighetens it-system. Det skiljer sig alltså från sådant utlämnande som föregås av en manuell eller automatiserad kontroll, eller annan prövning i det enskilda fallet, av om utlämnandet ska ske.

Ett vanligt sätt att beskriva direktåtkomst har varit att ett sådant utlämnande innebär att mottagaren på egen hand kan söka i den utlämnande myndighetens digitala informationssamling, men utan att kunna påverka innehållet. Direktåtkomst kan dock även ge användaren möjlighet att hämta in information till sitt eget system och bearbeta den där. I begreppet direktåtkomst ligger också att den utlämnande myndigheten saknar kontroll över vilka faktiska upp-

²⁰¹ Se vidare SOU 2025:45 *Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor*, s. 215–218.

gifter, av de som direktåtkomst har medgetts till, som den mottagande parten vid ett visst tillfälle tar del av.²⁰²

Den myndighet som lämnar ut uppgifter genom direktåtkomst fattar därmed inte något beslut om utlämnande av uppgifter i varje enskilt fall som den mottagande myndigheten tar del av uppgifterna. I stället måste den utlämnande myndigheten göra en förhandsprövning av förutsättningarna för utlämnande i samband med att åtkomsten rent tekniskt upprättas, till exempel vad gäller sekretess för uppgifterna, och hur sekretessbrytande bestämmelser är utformade. En sådan prövning innefattar alla uppgifter som mottagaren kommer att ha möjlighet att ta del av genom direktåtkomsten.

Vid direktåtkomst uppkommer vissa rättsliga förhållanden som utgör en väsentlig skillnad mellan direktåtkomst och andra former av elektroniskt utlämnande. Ett utlämnande genom direktåtkomst omfattar som vi nyss påpekat samtliga uppgifter som den mottagande myndigheten har rätt att ta del av på detta sätt. Som en generell utgångspunkt kan det emellertid förutsättas att en mottagande myndighet inte faktiskt kommer att ta del av samtliga uppgifter som lämnas ut genom direktåtkomst. Det är först när det uppkommer ett sakligt behov av uppgifterna som den mottagande myndigheten har en rättslig grund att ta del av dem. Exempelvis måste den mottagande myndigheten normalt anses sakna rättslig grund för behandling av uppgifter om en person som inte förekommer i den egna verksamheten, men som är aktuell hos den utlämnande myndigheten i ett sådant sammanhang att vissa uppgifter om personen omfattas av direktåtkomsten. Den information som den mottagande myndigheten har teknisk tillgång till genom direktåtkomsten, men som myndigheten inte har skäl att faktiskt ta del av utgör så kallad överskottsinformation.

Regleringen av allmänna handlingar i 2 kap. TF innebär sammanfattningsvis att samtliga handlingar som görs tillgängliga genom direktåtkomst anses som inkomna hos den mottagande myndigheten. Det gäller oavsett om den mottagande myndigheten faktiskt har tagit del av dem eller inte. För frågan om vad som utgör en inkommen allmän handling hos den mottagande myndigheten spelar det alltså ingen roll om mottagarmyndigheten i ett enskilt fall fak-

²⁰² Jfr tex. prop. 2004/05:164 *Tullverkets brottsbekämpning – Effektivare uppgiftsbehandling*, s. 83, prop. 2005/06:52 *Elektronisk informationsöverföring hos arbetslöshetskassorna och inom Arbetsmarknadsverket*, s. 8 och prop. 2016/17:58 *Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen*, s. 112 och 127.

tiskt använder sig av möjligheten att söka fram en uppgift som den utlämnande myndigheten lämnat ut genom direktåtkomst. Det räcker att denna möjlighet finns tillgänglig för mottagaren. Förekomsten av över skottsinformation innebär alltså att det finns handlingar hos den mottagande myndigheten som är allmänna där, men som den mottagande myndigheten inte för egen del har rätt att ta del av.²⁰³

Lagstiftaren har under en lång tid bedömt att direktåtkomst är en så integritetskänslig form av personuppgiftsbehandling att den i princip endast är tillåten om det finns ett uttryckligt stöd för den i lag.²⁰⁴ Myndigheters möjlighet att utbyta uppgifter elektroniskt genom direktåtkomst är följaktligen ofta starkt begränsad. Bestämmelser som förbjuder direktåtkomst, eller som anger i vilka fall direktåtkomst får förekomma, finns i regel i den kompletterande dataskyddsregleringen. Det bör dock nämnas att det även har förekommit oreglerat uppgiftslämnande genom direktåtkomst, och att det finns kompletterande dataskyddsreglering som inte över huvud taget särreglerar sådant utlämnande från andra former av elektroniskt utlämnande.²⁰⁵

... och annat elektroniskt utlämnande

För annat elektroniskt utlämnande än direktåtkomst brukade begreppet "utlämnande på medium för automatiserad behandling" tidigare användas i dataskyddssammanhang. Begreppet finns kvar i viss kompletterande dataskyddsreglering men har under senare tid i flera fall ersatts av begreppet "annat elektroniskt utlämnande än direktåtkomst". Någon skillnad i innebörd mellan de två begreppen finns dock inte och det finns inte heller någon legaldefinition av något av dem.²⁰⁶

Utmärkande är i stället att utlämnandeformen inte utgör direktåtkomst. Till skillnad från direktåtkomst avses här inte någon särskild form av elektronisk informationsöverföring. Vad som avses rent konkret har dessutom varierat beroende på vilken informationshanteringsteknik som varit tillgänglig för tillfället. Sådant utlämnande

²⁰³ Se vidare SOU 2012:90 *Överskottsinformation vid direktåtkomst*.

²⁰⁴ Jfr redogörelsen i SOU 2010:4 *Allmänna handlingar i elektronisk form – offentlighet och integritet*, s. 133, 134 och 365 och prop. 2022/23:34 *Utbetalningsmyndigheten*, s. 140–142.

²⁰⁵ Se SOU 2012:90 *Överskottsinformation vid direktåtkomst*, s. 121 och prop. 2025/26:88 *Framtidens dataskydd vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten*, s. 156–158.

²⁰⁶ Se prop. 2019/20:106 *Stärkt integritet i Rättshälsningsmyndighets verksamhet*, s. 56 och prop. 2022/23:34 *Utbetalningsmyndigheten*, s. 140.

som avses kan i dag exempelvis innebära att elektronisk information överförs via e-post, genom utlämnande av uppgifter på ett flyttbart lagringsmedium, till exempel usb-minne, eller genom ett system för direkt överföring från ett datorsystem till ett annat, som ett API eller en fråga-svartjänst²⁰⁷. I likhet med direktåtkomst bygger alltså även vissa moderna former av informationsutbyte som inte utgör direktåtkomst på en i förväg genomförd sekretessprövning och automatiserade kontroller.

Nuvarande reglering för SiS

I den nuvarande regleringen av SiS personuppgiftsbehandling saknas uttrycklig reglering av förutsättningarna för elektroniskt utlämnande. Det innebär dock inte att sådant utlämnande är förbjudet. I förarbetena konstaterade regeringen att det inte behövdes någon bestämmelse som tillät att uppgifter lämnades ut elektroniskt på medium för automatiserad behandling. Däremot ansåg regeringen att starka integritetsskäl talade för att införa en regel som innebar att direktåtkomst till personuppgifter inom socialtjänsten begränsades. Ett riktmärke borde enligt regeringen vara att direktåtkomsten begränsades till att avse uppgifter som behövdes för handläggningen av ett ärende inom socialtjänsten. Enligt regeringens mening borde en begränsning av direktåtkomsten kopplas till de områden där den tillåtna behandlingen begränsas och endast förekomma när det finns starka effektivitetsskäl som talar för det. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer skulle därför ges rätt att meddela föreskrifter om direktåtkomst till personuppgifterna.²⁰⁸

Värt att notera är dock att det inte finns något uttryckligt förbud mot utlämnande genom direktåtkomst i den nuvarande regleringen. Det har i andra sammanhang bedömts innebära att uppgifter som får lämnas ut (enligt tillämpliga bestämmelser om sekretess) också kan lämnas ut genom direktåtkomst.²⁰⁹

²⁰⁷ Jfr HFD 2015 ref. 61, det så kallade LEFI Online-avgörandet.

²⁰⁸ Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 149.

²⁰⁹ SOU 2021:4 *Informationsöverföring inom vård och omsorg*, s. 178.

Det efterfrågas en uttrycklig reglering...

SiS har uppgett till utredningen att myndigheten gärna ser att det tydliggörs i den kompletterande dataskyddsregleringen att uppgifter får lämnas ut elektroniskt om det inte är olämpligt. Som skäl för detta har man uttalat dels att det är svårt att förutse den tekniska utvecklingen, dels att myndigheten lämnar ut och tar emot information elektroniskt i stor utsträckning redan i dag. Man är exempelvis ansluten till Mina meddelanden (digital brevlåda) för utlämnande till enskilda och Säker digital kommunikation (SDK)²¹⁰ för informationsutbytet med andra myndigheter. SiS lämnar också ut information elektroniskt genom att utnyttja andra myndigheters olika inlämnings-tjänster, till exempel när myndigheten yttrar sig i domstol. När det gäller utlämnande för statistik och forskning används olika krypteringslösningar, bland annat krypterade usb-minnen. Myndigheten har även en egenutvecklad digital lösning för att ta emot ansökningar och kompletteringar från socialtjänsten, den elektroniska platsansökan (EPAN). Man använder också såväl krypterad som okrypterad e-post i kommunikation med andra myndigheter, beroende på vilken slags information det rör sig om. SiS har även angett att kraven på säker hantering av information med största sannolikhet kommer att bli större i framtiden och detta kommer då att ske genom nya digitala krypteringslösningar. Det är dock enligt SiS otänkbart att det kommer att ske genom hantering av fysiska handlingar.

... men det finns inga behov av och ingen efterfrågan efter att kunna lämna ut uppgifter genom direktåtkomst

SiS har vidare uppgett att man i dag inte lämnar ut uppgifter till andra myndigheter genom direktåtkomst och att man uppfattar sig vara rättsligt förhindrade att göra det. Man har även angett att man inte efterfrågar en rättslig möjlighet att lämna ut uppgifter genom direktåtkomst, och såvitt myndigheten vet så finns det heller ingen sådan efterfrågan från myndigheter som tar emot uppgifter från SiS i dagsläget. SiS har uppgett att detta även gäller för det fall att (den nya) myndigheten skulle ges möjlighet att föra ett säkerhetsregister.

²¹⁰ Säker Digital Kommunikation (SDK), är en plattform som Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) ansvarar för. SDK möjliggör säkert informationsutbyte mellan olika organisationer inom offentlig sektor, även när det gäller känslig och sekretessbelagd information.

Elektroniskt utlämnande ska vara tillåtet om det inte är olämpligt

Samhällets generella övergång till digital informationshantering har medfört att informationsflödet, såväl mellan myndigheter som i övrigt, numera främst är digitalt. I tidigare lagstiftningsärenden där formerna för utlämnande varit i fråga har regeringen konstaterat att både i Sverige och inom EU uppmuntras myndigheter att i så stor utsträckning som möjligt dra nytta av de effektivitetsvinster som modern teknik kan ge.²¹¹ Regeringen har även uttalat att en manuell informationshantering i dag inte kan sägas vara ett realistiskt alternativ för vare sig myndigheter eller företag.²¹² Informationsutbyte i elektronisk form är alltså en integrerad del i alla myndigheters verksamhet i dag, och kommer att vara det även för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Som vi nämnt inledningsvis har dock elektroniskt informationsutbyte tidigare ansetts medföra särskilda integritetsrisker. Regeringen har dock i detta avseende uttalat att med hänsyn till de tekniska möjligheterna att göra digitala versioner av pappersdokumentation är skillnaden mellan ett utlämnande på papper och ett utlämnande i elektronisk form [numera] i praktiken liten. Därtill finns i dag integritetshöjande säkerhetsåtgärder vid elektroniskt utlämnande som innebär att ett sådant utlämnande inte kan anses utgöra en högre risk för integritetsintrång än ett utlämnande i pappersform. Mot denna bakgrund bedömde regeringen att integritetsrisker inte nödvändigtvis alltid är lägre vid analogt utlämnande än vid elektroniskt utlämnande. Regeringen bedömde i det sammanhanget att elektroniskt utlämnande av personuppgifter generellt bör vara tillåtet.²¹³

Sedan personuppgiftslagen infördes, och särskilt på senare tid, har annat elektroniskt utlämnande än direktåtkomst i många fall inte bedömts behöva regleras särskilt, precis som i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Om reglering av formerna för utlämnande över huvud taget förekommer är det vanligt att regleringen anger att elektroniskt utlämnande på annat sätt än direkt-

²¹¹ Jfr prop. 2020/21:224 *Behandling av personuppgifter vid Försvarmakten och Försvarets Radioanstalt*, s. 104.

²¹² Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 47.

²¹³ Regeringens lagrådsremiss den 11 juni 2026, *Ytterligare steg mot ett ökat informationsutbyte mellan myndigheter*, s. 73 och 74.

åtkomst är tillåtet, eller att sådant utlämnande är tillåtet om det inte är olämpligt.²¹⁴

Vid bedömningen av om ett elektroniskt utlämnande är lämpligt eller olämpligt har det bland annat betydelse vem mottagaren är och vad syftet med utlämnandet är. Typiskt sett bör det inte anses vara olämpligt att lämna ut uppgifter elektroniskt till en myndighet. Lämplighetsprövningen blir dock särskilt viktig när utlämnandet ska ske till en enskild och det på grund av personuppgifternas art, struktur, antal eller någon annan särskild omständighet finns anledning att befara att utlämnandet i förlängningen kan leda till integritetsrisker. Vid prövningen av om personuppgifter bör lämnas ut elektroniskt bör även informationssäkerheten, det vill säga säkerheten hos mottagaren, vägas in.²¹⁵

Det skulle kunna hävdas att den prövning som förskrivs enligt en sådan bestämmelse redan följer av den allmänna regleringen. För att upprätthålla ett adekvat skydd för den personliga integriteten vid utlämnande i elektronisk form är det till exempel viktigt att inte fler uppgifter än nödvändigt lämnas ut och att utlämnandet sker på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling, genom lämpliga tekniska eller organisatoriska åtgärder. Detta är krav som i dag följer direkt av dataskyddsförordningen (se avsnitt 12.4.1). Bedömningar av detta slag måste därför, även utan särskild reglering, anses vara en naturlig del i alla myndigheters verksamhet där utlämnande-frågor aktualiseras.

Fördelen med att i den myndighetsspecifika regleringen införa en bestämmelse som tydliggör att vissa former av elektroniskt utlämnande är tillåtet om det inte är olämpligt är dock att det förtydligar att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har ett rättsligt stöd för – och ett ansvar att – vidta åtgärder i syfte att säkerställa ett adekvat integritetsskydd i samband med utlämnande av uppgifter. I syfte att dels uppmärksamma behovet av nödvändiga överväganden innan ett elektroniskt utlämnande, dels utforma regleringen så enhetligt som möjligt i förhållande till annan dataskyddsreglering, föreslår vi därför att det ska införas en bestämmelse som anger att elektro-

²¹⁴ Se till exempel 1 kap. 12 § lagen (2023:457) om behandling av personuppgifter vid Utbetalningsmyndigheten.

²¹⁵ Prop. 2025/26:165 *En lag om socialdataregister*, s. 61.

niskt utlämnande av personuppgifter ska vara tillåtet om det inte är olämpligt.

Direktåtkomst ska vara förbjuden

Vad gäller frågan om direktåtkomst kan sägas att redan för snart 20 år sedan konstaterade regeringen att teknikutvecklingen hade lett till att skillnaden mellan direktåtkomst och annat elektroniskt utlämnande hade blivit så liten att det ibland kunde vara svårt att dra en gräns mellan de olika formerna för elektronisk informationsöverföring.²¹⁶ Liknande bedömningar har gjorts i flera andra sammanhang sedan dess. Användarupplevelsen blir exempelvis densamma i en digital så kallad fråga-svar-tjänst som vid direktåtkomst. I båda fallen lämnas uppgifter ut momentant, utan någon mänsklig inblandning.²¹⁷

Direktåtkomst till annars sekretessbelagda uppgifter, som alltså måste träffas av en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör utlämnande oavsett form, utformas i dag ofta på så sätt att den information som omfattas av de sekretessbrytande bestämmelserna läggs över på en särskild digital yta i den utlämnande myndighetens system. En mottagande myndighet har då enbart tillgång till denna avgränsade yta. Överskottsinformationen utgörs därmed inte av den totala uppgiftsmängden hos den utlämnande myndigheten. I dag finns det följaktligen inte någon faktisk möjlighet för den mottagande myndigheten att fritt söka i den utlämnande myndighetens totala uppgiftsmängd vid direktåtkomst. Med dagens teknik kan åtkomsten även begränsas hos den mottagande myndigheten till att endast avse uppgifter som behövs för de arbetsuppgifter den enskilda medarbetaren har.²¹⁸

I flera olika sammanhang har det under de senare decennierna påpekats att det går att ifrågasätta om den rättsliga uppdelningen mellan direktåtkomst och annat elektroniskt utlämnande är berättigad, såväl ur integritetssynpunkt som rent tekniskt. Regeringen har dessutom i ett lagstiftningsärende avseende i vilken form uppgifter ska lämnas mellan olika aktörer inom vården, uttalat att det inte är en

²¹⁶ Prop. 2007/08:160 *Utökat elektroniskt informationsutbyte*, s. 58.

²¹⁷ Jfr prop. 2025/26:88 *Framtidens dataskydd vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten*, s. 156–158, prop. 2021/22:177 *Sammanhållen vård och omsorgsdokumentation*, s. 79 och SOU 2021:46 *Snabbare lagföring – ett snabbförfarande i brottmål*, s. 416. Se även Högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2015 ref. 61.

²¹⁸ SOU 2023:100 *Framtiden dataskydd – Vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogden*, s. 754.

stor skillnad mellan direktåtkomst och en elektronisk fråga-svar-funktion vad gäller risken för integritetsintrång.²¹⁹ Det går också på ett generellt plan att ifrågasätta om inte direktåtkomst ur ett integritetsperspektiv kan vara att föredra i vissa situationer, eftersom den mottagande myndigheten genom direktåtkomsten enbart kan ges läsbehörighet, men inte möjlighet hämta hem eller i övrigt behandla uppgifterna. Det går också att ifrågasätta om inte de integritetsrisker som en sådan form av utlämnade för med sig hanteras genom dataskyddsförordningens direkt tillämpliga bestämmelser.

Ett förbud mot utlämnande genom direktåtkomst anses dock, trots det nyss sagda, fortfarande utgöra en integritetshöjande åtgärd.²²⁰ Mot bakgrund av att det i dagsläget inte finns någon efterfrågan inom SiS efter möjligheten att kunna lämna ut uppgifter på detta sätt, bedömer vi att det saknas skäl att i den nya lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård tillåta denna form av utlämnade. Utlämnande genom direktåtkomst ska därför inte omfattas av den föreslagna bestämmelsen.

12.12.20 Begränsning av rätten att göra invändningar

Utredningens förslag

Artikel 21.1 i EU:s dataskyddsförordning om rätten att göra invändningar ska inte gälla vid sådan behandling som är tillåten enligt lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Skälen för vårt förslag

Möjligheten att begränsa enskildas rätt att göra invändningar

Enskildas rätt att göra så kallade invändningar mot behandling av personuppgifter regleras i artikel 21 i dataskyddsförordningen.

Rätten att göra invändningar innebär att vid behandling av personuppgifter som sker för att utföra bland annat en uppgift av allmänt

²¹⁹ Se bl.a. prop. 2021/22:177 *Sammanbällen vård och omsorgsdokumentation*, s. 79, eSam, *En modern registerförfattning*, dnr ES2022-06, s. 41, och SOU 2015:39 *Myndighetsdatalog*, s. 151.

²²⁰ Se t.ex. prop. 2025/26:165 *En lag om socialdataregister*, s. 60 och 61.

intresse eller som ett led i myndighetsutövning (det vill säga de rättsliga grunder som i huvudsak blir aktuella för myndigheter, artikel 6.1 c och e) ska den registrerade enligt artikel 21.1 ha rätt att när som helst, av skäl som hänför sig till hans eller hennes specifika situation, göra invändningar mot behandlingen. Den personuppgiftsansvarige får då inte längre behandla personuppgifterna om inte denne kan visa tvingande berättigade skäl för behandlingen som väger tyngre än den registrerades intressen, rättigheter och friheter eller om det sker för fastställande, utövande eller försvar av rättsliga anspråk.

Det är dock möjligt att i den nationella rätten begränsa enskildas rätt att invända mot personuppgiftsbehandling. Begränsningar i rätten att göra invändningar får dock enligt dataskyddsförordningen endast göras under de förutsättningar som anges i artikel 23, eller för bland annat arkivändamål och statistik under de förutsättningar som framgår av artikel 89.2 och 3.

För att begränsa rätten att göra invändningar krävs enligt artikel 23 att begränsningen sker med respekt för andemeningen i de grundläggande rättigheterna och friheterna och att det utgör en nödvändig och proportionell åtgärd i ett demokratiskt samhälle i syfte att säkerställa bland annat viktiga mål av generellt allmänt intresse, särskilt ett av unionens eller en medlemsstats viktiga ekonomiska eller finansiella intressen, däribland bland annat folkhälsa och social trygghet. Sådana lagstiftningsåtgärder ska innehålla specifika bestämmelser, när så är relevant, avseende bland annat ändamålen med behandlingen, lagringstiden samt tillgängliga skyddsåtgärder med beaktande av behandlingens art, omfattning och ändamål.

Nu gällande begränsning av rätten att göra invändningar

Det är mycket vanligt att det i sektors- eller myndighetsspecifik specifik dataskyddsreglering görs undantag från enskildas rätt att göra invändningar enligt artikel 21 i dataskyddsförordningen. Ett huvudsakligt skäl till detta är ofta att det har ansetts vara av stor betydelse att personuppgifter får behandlas i myndigheternas verksamheter oberoende av den registrerades inställning. Vidare har bedömningen gjorts att den personuppgiftsansvariga myndigheten närmast undan-

tagslöst skulle kunna påvisa skäl för fortsatt behandling som väger tyngre än den registrerades intressen i det enskilda fallet.²²¹

Vid införandet av dataskyddslagen bedömde regeringen dock att det inte var lämpligt att inskränka rätten att göra invändningar mot myndigheters behandling av personuppgifter genom ett generellt undantag i dataskyddslagen. Sådana undantag skulle i stället övervägas på sektorsspecifik nivå.²²²

I dag görs ett sådant undantag för personuppgiftsbehandling inom socialtjänsten i 6 § tredje stycket SoLPuL. Bestämmelsen har funnits sedan lagen infördes och motiverades då med att det finns ett allmänintresse i att socialtjänstens verksamhet bedrivs effektivt och säkert. Även med beaktande av den enskildes krav på integritet ansåg regeringen därför att personuppgifter borde få behandlas i verksamheten utan att den som uppgiften avser har gett sitt samtycke.²²³ I den översyn över dataskyddsregleringen för socialtjänsten som genomfördes inför att dataskyddsförordningen skulle börja tillämpas i maj 2018 uttalade regeringen att lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten reglerade behandling av personuppgifter som rör sådana viktiga mål av generellt allmänt intresse som avses i artikel 23.1 e i dataskyddsförordningen. Vad gäller övriga krav som ställs upp artikel 23 bedömde regeringen sammanfattningsvis att de var uppfyllda genom den befintliga kompletterande dataskyddsregleringen och att det även i övrigt fortsättningsvis var tillåtet att begränsa rätten att göra invändningar.²²⁴

Enskildas rätt att göra invändningar ska begränsas även i den nya lagen

SiS utför i dag verksamheten med särskilda ungdomshem på uppdrag av kommunerna, och saknar möjlighet att överpröva eller neka en socialnämnds beslut att med stöd av socialtjänstlagen eller lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga placera ett barn eller en ung person på ett särskilt ungdomshem (se avsnitten 4.7.1 och 8.2.6). Den framtida Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård

²²¹ Se t.ex. prop. 2017/18:254 *Anpassning av utlänningsdatalagen till EU:s dataskyddsförordning*, s. 45.

²²² Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 105–106.

²²³ Prop. 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 140.

²²⁴ Prop. 2017/18:171 *Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning*, s. 131 och 132.

verksamhet med statliga hem för barn och unga kommer i detta avseende inte skilja sig från SiS verksamhet med särskilda ungdomshem. Därtill kommer att det i verksamheten i dag och även i framtiden kommer att finnas höga krav på dokumentation som myndigheten måste tillämpa (se avsnitt 12.5.4). Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bör därför, i likhet med många andra myndigheter, i princip undantagslöst kunna påvisa skäl fortsatt behandling som väge tyngre än den registrerades intressen i det enskilda fallet. Alternativet hade varit att enskildas rätt att invända mot behandlingen tillmättes större vikt än riksdagens och regeringens styrning av myndigheten och dess verksamhet med statlig barn- och ungdomsvård. Vad gäller behandling i säkerhetsregistret kan också konstateras att syftet med registret inte skulle uppnås om behandlingen skulle vara beroende av den enskildes samtycke (se avsnitten 12.8 och 12.12.21).

Mot den bakgrunden, och för att fullt ut säkerställa förutsättningarna för myndigheten att behandla relevanta personuppgifter, bör placerade barn och unga och andra berörda personer inte heller fortsättningsvis ha någon rätt att motsätta sig sådan personuppgiftsbehandling som är tillåten enligt den nya lagen.

En sådan begränsning bör anses vara både nödvändig och proportionerlig i syfte att säkerställa att staten fullt ut kan ta sitt ansvar vad gäller placerade barn och unga (se avsnitt 6.2.3) och därmed uppfylla ett viktigt mål av generellt allmänt intresse. Även med beaktande av de förslag till en ny myndighetsspecifik dataskyddsreglering som vi lämnar kommer myndighetens behandling av personuppgifter fortsättningsvis att omgärdas av integritetsskyddande bestämmelser som minimerar riskerna för kränkningar av den registrerades rättigheter och friheter. Vi gör också bedömningen att den föreslagna ändamålsbestämmelsen, och den särskilda ändamålsregleringen för säkerhetsregistret, tillsammans med det föreslagna förtydligandet av tillämpningsområdet (se avsnitten 12.12.7, 12.12.11 och 12.12.21) är sådana specifika bestämmelser avseende ändamålen med behandlingen eller kategorierna av behandling som avses i artikel 23.2 i dataskyddsförordningen.

Övriga integritetsskyddande bestämmelser i den föreslagna lagen och den tillhörande förordningen, tillsammans med sekretessregleringen och kraven på dokumentation och övrig materiell och processuell verksamhetsreglering, särskilt avseende barns och ungas fri- och rättigheter bör också anses minimera risken för kränkning

av placerade barns och ungas och andra registrerades rättigheter och friheter.

Att behandling av personuppgifter får utföras även om den registrerade motsätter sig behandlingen bör mot den bakgrunden vara förenligt med kraven i artikel 23. Det saknas alltså skäl att nu göra någon annan bedömning än den regeringen tidigare gjort. Vi föreslår därför att artikel 21.1 i dataskyddsförordningen om rätten att göra invändningar inte ska gälla vid sådan behandling som är tillåten enligt den nya lagen eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

12.12.21 Ett säkerhetsregister

Utredningens förslag

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få föra ett säkerhetsregister.

I säkerhetsregistret ska personuppgifter få behandlas endast i syfte att i verksamheten med statliga hem för barn och unga

1. förebygga och motverka brottslig verksamhet, och
2. upprätthålla ordning och säkerhet.

Skälen för vårt förslag

Något om vår kartläggning

I avsnitt 12.8 redovisas vår kartläggning av SiS behov av att i större utsträckning än i dag dels utbyta information med andra myndigheter, dels behandla personuppgifter, i syfte att förebygga brottslig verksamhet och upprätthålla ordningen och säkerheten vid de särskilda ungdomshemmen. Sammanfattningsvis avser behoven utökade möjligheter att behandla personuppgifter om placerade barn och unga, och i undantagsfall om tredje man, som hämtas in från i huvudsak från Polismyndigheten skilt från placerade barns och ungas socialtjänstjournaler.

Som vi nämnt i avsnitt 12.8 avser det kartlagda behovet SiS nuvarande verksamhet, utifrån nu gällande reglering av verksamheten

med särskilda ungdomshem. Först ska därför sägas att vi bedömer att kartläggningen även kan ligga till grund för överväganden rörande Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med statliga hem för barn och unga. Skälet till det är att våra förslag, liksom andra förslag som påverkar verksamheten, inte i grunden förändrar de förhållanden som det kartlagda behovet hänför sig till.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer ha det ansvar som SiS har i dag för den statliga barn- och ungdomsvården. Barn och unga kommer alltså placeras på statliga hem för barn och unga med stöd av tvångsvårdslagstiftningen och även i den nya lagen om omhändertagande för vård av barn och unga kommer kriminalitet (brottslig verksamhet) och annat socialt nedbrytande eller destruktivt beteende kunna utgöra grund för omhändertagande för vård.²²⁵

Den grova ungdomsbrottsligheten kopplad till gängkriminalitet kommer sannolikt vara ett betydande samhällsproblem även under de närmaste åren efter vårt föreslagna ikraftträdande (se avsnitt 14.2). Polismyndigheten har till exempel i november 2025 redovisat att 875 personer under 18 år bedöms vara aktiva gängkriminella i Sverige. Ytterligare 4 000 personer under 18 år bedöms dock befinna sig i den kriminella miljön, nära aktiva gängkriminella individer, och kan komma att bli mer involverade i kriminella aktiviteter och därför kategoriseras som gängkriminella framöver.²²⁶

I februari 2024 hade ungefär en fjärdedel av de placerade vid de särskilda ungdomshemmen med stöd av tvångsvårdslagstiftningen en bekräftad eller misstänkt gängkoppling.²²⁷ Att sluten ungdomsvård nu utmönstras som straffrättslig påföljd kommer inte innebära att samtliga barn och unga med vårdbehov på grund av brottslig verksamhet eller gängkoppling döms till fängelsestraff. Barns och ungas inblandning i kriminella nätverk kommer därför även fortsatt innebära en efterfrågan av platser inom den sociala tvångsvården för barn och unga som har vårdbehov på grund av brottslig verksamhet.²²⁸

En liknande bedömning har gjorts av Barnombudsmannen, som till exempel bedömt att verksamheten vid ungdomshemmen kommer finnas kvar i en liknande form och med liknande grupper av barn

²²⁵ Regeringens lagrådsremiss den 19 mars 2026, *För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*, s. 16.

²²⁶ Polismyndigheten, *Lägesbild över aktiva gängkriminella i Sverige – Regeringsuppdrag 2025*, s. 10 och 12.

²²⁷ Riksrevisionen, *SiS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga*, RiR 2024:7, s. 13.

²²⁸ Jfr SiS, *SiS kapacitetsrapport 2026–2035*, s. 6.

och unga även om påföljden sluten ungdomsvård tas bort.²²⁹ Därtill kommer frågan om vilken straffmyndighetsålder som kommer att gälla, vilket i skrivande stund är oklart.²³⁰

Om allt fler barn och unga kommer att dömas till frihetsberövande påföljder kommer vissa sannolikt även att behöva vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården i anslutning till verkställigheten av en sådan påföljd. Av 3 kap. 4 § förslaget till lag om omhändertagande för vård av barn och unga framgår nämligen att ett omhändertagande enligt lagen ska beslutas för ett barn eller en ungdom som har dömts till fängelse och vid tidpunkten för villkorlig frigivning bedöms vara i uppenbart behov av ett omhändertagande för vård för att inte riskera att skada sin hälsa eller utveckling på grund av sådana beteenden som anges i 3 kap. 3 § samma lag, det vill säga bland annat på grund av brottslig verksamhet.

Sammanfattningsvis finns det alltså mycket litet som talar för att de behov som vi kunnat kartlägga i SiS verksamhet inte också kommer vara aktuella för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, trots att verkställighet av sluten ungdomsvård inte kommer att omfattas av myndighetens uppdrag.

I avsnitt 12.8 har vi dock även understrukt att vi inte vare sig analyserat eller värderat de uppgifter som lämnats av SiS. Det innebär att det som återstår är våra överväganden och förslag utifrån det som framkommit vid vår kartläggning. Dessa redovisas i de kommande avsnitten.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds författningsreglerade uppgifter

Regeringen har nyligen uttalat att vid sidan av åtgärder på det straffrättsliga området är socialtjänstens insatser för barn och unga av grundläggande betydelse för att vända den negativa utvecklingen vad gäller barn och unga i kriminalitet. I det sammanhanget uttalades även att socialtjänsten har en viktig roll i att förebygga att barn och unga involveras och utnyttjas i kriminalitet och ge det stöd som behövs för att bryta en kriminell bana. Det noterades även att social-

²²⁹ Barnombudsmanen, *Remissvar – En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga* (SOU 2023:44), dnr BO 2023-0234, s. 2.

²³⁰ Se regeringens skrivelse *Återkallelse av regeringens proposition 2025/26:246 Skärpta regler för unga lagöverträdare*, Skr. 2025/26:289.

nämnden numera har en särskilt reglerad skyldighet arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga, som innebär att nämnden behöver arbeta proaktivt och ta egna initiativ.²³¹

Frågan är då vilket rättsligt stöd för proaktivt arbete Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer att ha i detta avseende. När det övervägs i vilken utsträckning en myndighet ska ges förbättrade möjligheter att utbyta uppgifter med andra myndigheter och att behandla personuppgifter för vissa ändamål behöver det nämligen först övervägas i vilken utsträckning myndigheten i fråga har ett legitimt behov av att ges dessa möjligheter. Med detta avses något förenklat frågan om i vilken utsträckning behovet är grundat i eller kan härledas till de uppgifter och det ansvar som myndigheten har i sin författningsreglerade verksamhet.

Om en myndighet enligt lag eller förordning är skyldig att utföra viss verksamhet eller att säkerställa ett visst förhållande, och behovet avser sådan personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att fullgöra denna skyldighet, bör behovet i regel uppfattas som legitimt och personuppgiftsbehandlingen tillåtas.

Om behovet däremot avser personuppgiftsbehandling som inte är nödvändig för att myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet, det vill säga om det finns andra lika ändamålsenliga sätt att utföra verksamheten på, om behovet går utöver vad som är nödvändigt för att fullgöra skyldigheten eller om behovet faktiskt inte går att härleda till myndighetens författningsreglerade skyldighet, bör behovet inte uppfattas som legitimt.

För att avgöra om de behov vi kunnat kartlägga är legitima i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med statliga hem för barn och unga är det därför nödvändigt att analysera i vilken utsträckning myndigheten kommer att ha författningsreglerade skyldigheter och uppgifter som omfattar att förebygga brottslig verksamhet och säkerställa ordning och säkerhet.

Enligt vårt förslag till förordning med instruktion för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, som i sin helhet framgår av avsnitt 1.11 och som motiveras i avsnitt 7.2, kommer myndigheten enligt 2 § svara för att barn och unga som vårdas vid statliga hem för barn och unga får en god, rättssäker och likvärdig vård som

²³¹ Regeringens lagrådsremiss den 19 mars 2026, *För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*, s. 100.

ger bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan skadligt bruk eller beroende, brottslig verksamhet och annat socialt nedbrytande eller destruktivt beteende. Verksamheten på statliga hem för barn och unga ska enligt samma paragraf vara utformad så att den tillgodoser behovet av trygghet och säkerhet för barn och unga som vårdas på hemmen, och säkerställer deras rättigheter.

Enligt 8 § instruktionen ska myndighetens organisation av de statliga hemmen för barn och unga vara utformad så att den tillgodoser olika behov av övervakning och kontroll. Myndigheten ska även ha den samverkan med andra myndigheter och övriga aktörer som behövs för en god, rättssäker och likvärdig statlig barn- och ungdomsvård, vilket framgår av 14 § första stycket instruktionen.

Centralt i sammanhanget är också 15 § instruktionen vari anges att myndigheten inom sitt verksamhetsområde ska förebygga och motverka brottslighet.

Sammanfattningsvis finns det flera bestämmelser i den föreslagna instruktionen för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård som ger myndigheten i uppdrag att på olika sätt agera i syfte att förebygga brottslig verksamhet och att upprätthålla ordning och säkerhet i verksamheten med statliga hem för barn och unga.

Vi har även föreslagit att en omfattande reglering av verksamheten med statliga hem för barn och unga införs i ett nytt kapitel, kap. 7 a, i socialtjänstförordningen.

Av 7 a kap. 2 § SoF framgår att vid den bedömning som ska göras enligt 15 kap. 3 § tredje stycket lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga ska särskilt beaktas risken för att barnet eller den unge avviker, blir fritagen, för in narkotika eller andra otillåtna föremål, skadar sig själv eller någon annan eller annars begår ett allvarligt brott. Av 3 § samma kapitel framgår att verksamheten vid statliga hem för barn och unga bland annat ska syfta till att barnet eller den unge ska kunna vårdas utan särskilt noggrann tillsyn.

Av 9 § framgår vidare att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska säkerställa att varje statligt hem för barn och unga har förutsättningar för att tillförsäkra barn och unga en trygg och säker vårdmiljö. Även den föreslagna 11 § kan nämnas här, varav framgår att myndigheten ska säkerställa att ordningen och säkerheten på statliga hem för barn och unga upprätthålls. Av 17 § framgår även att bemanningen vid ett statligt hem för barn och unga ska anpassas

efter barnens och de ungas behov av vård och säkerställa en trygg och säker vård.

Sammanfattningsvis finns det även i det föreslagna nya kapitlet i socialtjänstförordningen flera bestämmelser som aktualiserar behovet av att kunna arbeta proaktivt i syfte att upprätthålla en trygg och säker vårdmiljö och att upprätthålla ordningen och säkerheten.

Även vårt förslag på en ny paragraf, 15 kap. 3 a §, i lagen om omhändertagande för vård av barn och unga kan nämnas i sammanhanget. Vi föreslår där att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård när det finns skäl för det, får flytta ett barn eller en ung person som är placerad på ett statligt hem för barn och unga till en annan enhet inom samma hem. Även denna bestämmelse kräver att myndigheten ska kunna göra välgrundade bedömningar av när det finns skäl för en sådan flytt.

Slutligen kan nämnas de befogenheter som får användas inom den statliga barn- och ungdomsvården, som föreslås regleras i en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården, här förkortad befogenhetslagen. Av 2 kap. 1 § den lagen framgår att särskilda befogenheter endast får tillämpas om mindre ingripande åtgärder inte är tillräckliga. Ett flertal av de särskilda befogenheterna får användas om det behövs för att genomföra vården eller upprätthålla ordningen, eller om det behövs med hänsyn till andra placerade barns och ungas eller personalens säkerhet. Det gäller till exempel rumsvsitation enligt 4 kap. 5 § befogenhetslagen, kontroll av brev och andra försändelser enligt 4 kap. 7 § och olika former av begränsning av barns och ungas rörelsefrihet enligt 6 kap. samma lag. Ett annat exempel är befogenheten att besluta om vård i enskildhet av ett barn eller en ung person som följer av 6 kap. 2 § befogenhetslagen. Sådan vård får bland annat användas om det krävs med hänsyn till barnets eller den unges säkerhet eller för säkerheten på det statliga hemmet för barn och unga.

Sammanfattningsvis kan även kraven enligt befogenhetslagen sägas förutsätta att myndigheten har möjlighet att vidta proaktiva och effektiva åtgärder i syfte att förebygga brottslig verksamhet eller upprätthålla ordning och säkerhet i syfte att användandet av de särskilda befogenheterna ska kunna fungera som en sista utväg.

Totalt sett innebär alltså regleringen av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med statliga hem för barn och unga att myndigheten har ett långtgående ansvar för att förebygga

och motverka brottslig verksamhet och upprätthålla ordning och säkerhet. Personuppgiftsbehandling för dessa ändamål bör därför vara både påkallad och legitim i verksamheten, vilket även motiverar att detta anges i tillämpningsområdet för den nya lagen om personuppgiftsbehandling (se avsnitt 12.12.7)

Vad menas med att förebygga och motverka brottslig verksamhet?

Först bör sägas att uttrycket brottslig verksamhet inte ska uppfattas som att det behöver röra sig om misstankar om ett konkret brott eller viss närmare angiven brottslighet.²³² Inte heller bör med begreppet avses någon enstaka, isolerad lagöverträdelse. Brottslig verksamhet kan dock omfatta brottsligt handlande som inte i det enskilda fallet kan kategoriseras som allvarligt, men som är organiserad och kan utgöra led i en verksamhet av större omfattning. Brottslig verksamhet måste alltså här förstås i den gängse betydelsen, det vill säga verksamhet som har en viss omfattning och intensitet och som inbegriper handlingar som är olagliga.

I avsnitt 7.4.4 redogör vi för att brottsförebyggande arbete ofta delas upp i social och situationell prevention. SiS har i dag uppgifter som rör både socialt och situationellt brottsförebyggande arbete. Den sociala brottspreventionen syftar till att minska individens motivation och benägenhet att begå brott och återfalla i brott medan den situationella brottspreventionen är inriktad på att förhindra eller försvåra att brott begås genom att förändra en plats eller situation där brott kan begås. Båda dessa områden är aktuella i den statliga barn- och ungdomsvården. Vården behöver vara utformad så att barn och unga som placeras till följd av brottsligt beteende eller som riskerar att begå brott får behandling och övrigt stöd som effektivt förebygger brottslighet. Samtidigt är en trygg och säker vårdmiljö avgörande för den sociala brottspreventionen, men också centralt för att förhindra situationer där brott kan begås.

Riksrevisionen har bedömt att om barn och unga inom den statliga barn- och ungdomsvården inte får den vård och behandling som är avsikten med placeringen ökar sannolikheten att de återfaller i kriminalitet, missbruk eller annat socialt nedbrytande beteende. Detta

²³² Prop. 2024/25:80 *Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner*, s. 88.

riskerar enligt Riksrevisionen att medföra ännu större kostnader för såväl samhälle som individ – både monetära och mänskliga.²³³ Enligt en rapport från Brottsförebyggande rådet, Brå, är det dock inte ovanligt att barns och ungas kontaktnät byggs ut och att exploateringen inom brottslig verksamhet fortsätter i samband med att barn och unga placeras på särskilda ungdomshem. I den aktuella rapporten påpekas även att det i syfte att placera barns kriminella relationer inte ska fördjupas, utsattheten ökas och (de kriminella) nätverken byggs ut är viktigt att både inför och under en placering noggrant undersöka barnens relationer till andra placerade barn, deras inläsningar till varandra och deras utsatthet. Detta i syfte att placeringstiden i stället inriktas mot skola, behandling och avhopp.²³⁴

Brå har också i ett annat sammanhang belyst att risken för ett återfall i brott ökar vid en tidig brottsdebut. Där konstaterade Brå också att en riskfaktor som bidrar till att skapa, upprätthålla eller öka brottsaktivitet är det sociala umgänget i gängmiljö.²³⁵ Vad gäller det sociala umgänget i gängmiljö kan nämnas att deltagandet i olika online-aktiviteter i dag har stor social betydelse för barn och unga. Genom olika tjänster på internet kan barn och unga ta del av information, bilda sin egen åsikt och förmedla sina tankar på ett enkelt sätt och därigenom utöva flera av de fri- och rättigheter som kommer till uttryck i barnkonventionen.²³⁶ Att barn och unga i så hög utsträckning umgås och knyter kontakter på internet komplicerar dock ytterligare situationen vad gäller att motverka att brottsaktivitet upprätthålls eller ökar (se nedan om begreppet violence-as-a-service).

Det bör alltså vara ett mycket starkt samhälleligt intresse att Myn-digheten för statlig barn- och ungdomsvård ges goda möjligheter att i enlighet med uppdraget i den föreslagna instruktionen förbygga och motverka brott i verksamheten med statliga hem för barn och unga, bland annat genom att motverka rekrytering till brottslighet. En stor del av det arbetet bör på individnivå kunna tillgodoses av förbättrad vård och behandling i enlighet med vad vi föreslår i avsnitt 8.5. Enbart individuella vård- och behandlingsinsatser bör dock inte vara tillräckligt i detta avseende.

²³³ Riksrevisionen, *SiS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga*, RiR 2024:7, s. 13.

²³⁴ Brå, *Barn och unga i kriminella nätverk – En studie av inträde, brott, villkor och utträde*, Brå 2023:13, s. 9 och 99.

²³⁵ Brå, *Strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet och faktorer av betydelse för att lämna ett kriminellt liv*, Rapport 2021:5, s. 54 och 74.

²³⁶ Se prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 73.

Situationellt brottsförebyggande arbete handlar enligt Brå om att förhindra eller försvåra att brott begås genom att till exempel förändra den aktuella situationen där brott kan begås. Ofta blir arbetet som mest effektivt i samverkan mellan flera aktörer. Grunden för dessa åtgärder bör enligt Brå utgå från ett kunskapsbaserat arbetssätt med tydlig problembild och analys, väl avvägda åtgärder och uppföljning av resultaten. De övergripande strategierna omfattar bland annat att vidta åtgärder för att öka ansträngningen som krävs för att genomföra ett brott, öka risken för den som har för avsikt att begå brott och reducera provokationer som kan leda till brott.²³⁷

Detta är åtgärder som inte avser individuell vård och behandling. Snarare utgör de faktiska åtgärder som syftar till att på olika sätt försvåra själva genomförandet av brott och motverka att skadliga beteenden förstärks. Som vi konstaterar i avsnitt 12.12.23 skadas dessutom inte enbart det eventuella brottsoffret av att barn och unga begår brott, utan även barnet eller den unge själv. Även de brottsförebyggande åtgärder som inte utgör individuell vård och behandling bör därför i detta sammanhang förstås utgöra en viktig del av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds övergripande vårduppdrag, och inte något från detta fristående.

Sammanfattningsvis bör alltså brottsförebyggande åtgärder i detta sammanhang förstås som grundläggande åtgärder som vidtas av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i syfte att säkerställa att placerade barn och unga ges god vård, att deras vårdbehov blir tillgodosedda och att de inte återfaller i, ökar eller inleder ett sådant beteende som utgör en påtaglig risk för att deras hälsa eller utveckling skadas.

Vad menas med ordning och säkerhet?

En vårdenhet på ett statligt hem för barn och unga kommer att bli placerade barns och ungas hem under vårdtiden och en trygg och säker vårdmiljö är viktig för ungdomarnas trygghet, välmående och delaktighet. En grundläggande trygghet är också en avgörande faktor för att behandlingsinsatser ska få önskad effekt.²³⁸ I en vårdmiljö där

²³⁷ Brå, *Situationell prevention*, tillgänglig: <https://bra.se/kunskapsstod/metodstod-och-verktyg/situationell-prevention> (hämtad 2026-06-21).

²³⁸ Riksrevisionen (2024), *SiS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga*, RiR 2024:7 s. 54.

oordning och otrygghet förekommer finns det däremot en uppenbar risk att negativa mönster förstärks snarare än bryts.

En viktig del av verksamheten med statliga hem för barn och unga kommer liksom tidigare att gå ut på att tillhandahålla omsorg och stabilisera placerade barn och unga så att de blir mottagliga för ytterligare behandling i öppnare former (se i detta avseende avsnitt 8.6.3). Det innebär att många barn och unga kommer att placeras vid ett statligt hem för barn och unga på grund av sin låga motivering och mottaglighet, vilket kan ställa mycket höga krav på verksamheten, särskilt i ett inledande skede. Barnombudsmannen har till exempel påpekat att många barn och unga som är omhändertagna enligt tvångsvårdslagstiftningen i praktiken kräver lika hög säkerhet som barn och unga som avtjänar sluten ungdomsvård. I det sammanhanget har Barnombudsmannen också påpekat att höga krav behöver ställas på säkerhet på vissa institutioner för barn och unga för att garantera de intagnas och personalens trygghet och säkerhet och för att skydda samhället, liksom att SiS behöver få goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet.²³⁹

I avsnitt 8.5.5 har även vi bedömt att det är en förutsättning att ordning och säkerhet upprätthålls i de statliga hemmen för barn och unga för att vårdens innehåll ska kunna genomföras på ett meningsfullt och rättssäkert sätt. Vi har därför föreslagit att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska ha en författningsreglerad skyldighet säkerställa att ordningen och säkerheten på statliga hem för barn och unga upprätthålls. I det sammanhanget noterade vi även att ett krav på myndigheten att agera i syfte att upprätthålla ordningen och säkerheten också förutsätter att myndigheten har de rättsliga förutsättningar som krävs för att uppfylla sina skyldigheter i detta avseende och att det även kräver möjligheter för myndigheten att arbeta proaktivt i syfte att motverka en inkonsekvent tillämpning av regler, ökad användning av akuta ingripanden och minskat förtroende hos de barn och unga som vårdas. Det uttryckliga ansvaret för myndigheten att upprätthålla ordning och säkerhet är följaktligen en integrerad del av vårduppgiften.

Begreppet ordning och säkerhet bör därför förstås som en del i myndighetens uppdrag att säkerställa en vårdmiljö där möjligheten att utföra vård och behandling tryggas och att förutsättningar skapas

²³⁹ Barnombudsmannen, *Remissvar – En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga* (SOU 2023:44), dnr BO 2023-0234 s. 2.

för barn och unga att lämna den statliga barn- och ungdomsvården med bättre förutsättningar än när de skrevs in. Det förutsätter att myndigheten har rättsliga möjligheter till ett proaktivt och effektivt förebyggande arbete i syfte att hantera allvarliga risker och att vidta de åtgärder som krävs för att barn och unga ska kunna tillgodogöra sig vården i en miljö fri från våld, konflikter och hot. Ordning och säkerhet handlar därmed också om att kunna vidta de proaktiva åtgärder till exempel i samband med platsanvisning som krävs för att vårdmiljön vid ett statligt hem för barn och unga ska präglas av stabilitet och lugn, snarare än oroligheter mellan placerade barn och unga utifrån yttre faktorer som konflikter mellan olika gängkonstellationer. Begreppet ordning och säkerhet bör därmed också kunna avse att vidta åtgärder för att undvika återkommande omplaceringar, vilket är en känd riskfaktor för barn och unga i samhällsvård (se avsnitt 5.2.2).

Ordning och säkerhet är som vi redan noterat också ett begrepp som också förekommer i bestämmelserna om de särskilda befogenheter som får användas inom den statliga barn- och ungdomsvården. Uttrycket säkerhet avser i detta sammanhang samma sak som det gör inom den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården. Med säkerhet avses därmed dels samhällets skydd mot personer som är placerade inom den statliga barn- och ungdomsvården, dels behovet av säkerhet i vården av dem och för personalen på vårdinrättningarna.²⁴⁰ Även här bör det finnas utrymme för att genom proaktiva åtgärder i syfte att säkerställa ordningen och säkerheten kunna minska användandet av särskilda befogenheter, exempelvis vård i enskildhet med stöd av 6 kap. 2 § befogenhetslagen. Det kan också gälla behovet av bakgrundskontroller inför ett besök till ett placerat barn eller ung person.²⁴¹

Sammanfattningsvis bör alltså även ordning och säkerhet i detta sammanhang förstås som de grundläggande åtgärder som vidtas av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i syfte att säkerställa goda, ordnade och trygga förutsättningar för placerade barn och unga under den tid de vårdas vid statliga hem för barn och unga.

²⁴⁰ Prop. 2023/24:81, *Begränsningar och kontroll i fråga om elektroniska kommunikationstjänster och besök på särskilda ungdomshem*, s. 35 och prop. 2005/06:63 *Anmälningskyldighet, säkerhet och tillsyn inom psykiatrisk tvångsvård*, s. 22–23.

²⁴¹ Se regeringens lagrådsremiss den 19 mars 2026, *För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*, s. 552.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få föra ett säkerhetsregister i syfte att i verksamheten med statliga hem för barn och unga förebygga och motverka brottslig verksamhet och upprätthålla ordningen och säkerheten

Vi har nyss konstaterat att vår kartläggning i avsnitt 12.8, som utgår från de behov som SiS redogjort för, även kan ligga till grund för att lämna förslag som avser Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Vi har även konstaterat att den nya myndighetens sammantagna ansvar för verksamheten med statliga hem för barn och unga kommer att omfatta dels en skyldighet att förebygga och motverka brottslighet dels en skyldighet att upprätthålla ordning och säkerhet vid de statliga hemmen för barn och unga. Vi har slutligen konstaterat att såväl brottsförebyggande åtgärder som upprätthållandet av ordning och säkerhet bör förstås som integrerade delar av myndighetens vårdande uppdrag.

Ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö, eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö, ska enligt artikel 20 i barnkonventionen ha rätt till särskilt skydd och stöd från statens sida. I avsnitten 6.2.2 och 8.3.2 har vi vidare bedömt att vissa rättigheter som framgår av barnkonventionen också bör gälla för personer över 18 år som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården. Som vi noterar i avsnitt 11.11 innebär också Europakonventionens bestämmelser att staten i vissa fall har en positiv förpliktelse att ge enskilda människor skydd. Ansvaret att skydda en persons rätt till liv kan innebära en skyldighet att förhindra att denne på ett oförsvarligt sätt utsätts för livsfara. Staten har också ett särskilt ansvar för tillsyn av dem som befinner sig i fängelse eller häkte eller som på annat sätt är berövade friheten.²⁴²

De statliga hemmen för barn och unga ska följaktligen vara trygga och säkra platser – såväl för placerade barn och unga som för medarbetare – som är fria från hot och våld. Verksamheten måste också kunna bedrivas med så få störningar som möjligt och när störningar ändå inträffar bör fysiska, psykiska eller materiella skador och förluster minimeras. Det kräver dock att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har en hög förmåga att hantera risker men framför allt att myndigheten har möjlighet att vidta åtgärder i syfte att risker inte realiseras. Sammantaget bedömer vi att resultatet av vår

²⁴² Se Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis* (2023, Version 6, JUNO), s. 70, 78 och 79 samt 94.

kartläggning vad gäller behovet av att kunna behandla personuppgifter i syfte att skydda barn och unga och hantera risker, regleringen av den nya myndighetens verksamhet med statliga hem för barn och unga och det faktum att barn och unga i samhällsvård har rätt till skydd mot att på olika sätt fara illa under vårdtiden talar för att myndigheten ska ges en rättslig möjlighet att på ett ändamålsenligt sätt behandla personuppgifter som behövs för brottsförebyggande ändamål och för att upprätthålla ordning och säkerhet.

Sådan personuppgiftsbehandling bör dock inte alltid förekomma i barns och ungas socialtjänstjournaler. En särskild fråga i sammanhanget är nämligen möjligheten att kunna behandla obekräftade uppgifter. Vår kartläggning visar att uppgifter om risker och hot kan behöva behandlas i syfte att avgöra om det finns någon substans i dem, och detta kan avse uppgifter som inte rör någon särskild person utan ett misstänkt händelseförlopp där de inblandade inte är identifierade. Sådan information kan dessutom vara mycket känslig utifrån ett intresse av att skydda källan, till exempel om en uppgift om att det eventuellt planeras en fritagning eller ett våldsdåd i samband med ett vårdbesök lämnas av ett barn eller en ung person som själv vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården. Obekräftad information av den karaktären bör av uppenbara skäl inte föras in i något eller några andra barns eller ungas socialtjänstjournaler. Där emot kan informationen kräva att myndigheten skyndsamt vidtar olika åtgärder för att undersöka allvarlighetsgraden och sannolikheten av att informationen stämmer och vem den i sådana fall rör, till exempel genom att undersöka vilka andra barn och unga som uppgiftslämnaren är placerad tillsammans med, om någon av dem har ett vårdbesök inplanerat och annan informationsinhämtning som inte bör dokumenteras i enskilda barns och ungas socialtjänstjournaler. Om ett barn eller en ung person kan identifieras som trolig individ kan då en bedömning av vilka åtgärder som kan vidtas i förebyggande syfte göras. Det kan handla om att justera en säkerhetsbedömning eller begära handräckning av Kriminalvården för att minska riskerna i samband med vårdbesöket. Detta förfarande minskar risken för förhastade och ingripande åtgärder utifrån obekräftad information, som både kan avse en större grupp barn och unga än nödvändigt och som även kan riskera uppgiftslämnarens säkerhet.

I dag finns det dock ingen uttalad möjlighet för SiS att behandla personuppgifter utanför placerade barns och ungas socialtjänstjour-

nal. Annorlunda uttryckt finns det, trots det i och för sig legitima behovet av en strukturerad informationshantering i syfte att vidta åtgärder för att undanröja kvalificerade säkerhetsshot, ingen uttrycklig rättslig grund för sådan personuppgiftsbehandling. Inte heller regleringen av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med statliga hem för barn och unga i övrigt kommer att omfatta ett tydligt rättsligt stöd för att behandla uppgifter skilt från barns och ungas socialtjänstjournal. Vi bedömer dock att en sådan personuppgiftsbehandling, skilt från barns och ungas socialtjänstjournaler, utgör en nödvändig förutsättning för att myndigheten ska kunna ge barn och unga skydd, trygghet och en rättssäker vård och behandling.

Regeringen har i andra sammanhang uttalat dels att ändamålsbestämmelser i många fall borde kunna ses som en del i den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandling, dels att ändamålsbestämmelser kan utgöra ett fastställande av den rättsliga grunden för en rättslig förpliktelse eller arbetsuppgift av allmänt intresse, i vart fall när materiell reglering inte [tydligt] fastställer sagda grund.²⁴³ Genom att särskilt reglera tillåtligheten av ett säkerhetsregister för vissa ändamål, som också motsvarar myndighetens författningsreglerade uppgifter på området, fastställs alltså en rättslig grund för personuppgiftsbehandling utanför placerade barns och ungas socialtjänstjournal som tidigare saknats.

Vi föreslår därför att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få föra ett säkerhetsregister för ändamålen att i verksamheten med statliga hem för barn och unga förebygga och motverka brottslig verksamhet och upprätthålla ordning och säkerhet. Regleringen av säkerhetsregistret ska föras in i ett särskilt kapitel i den nya lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Vilka närmare risker för placerade barn och unga som ett säkerhetsregister är avsett att motverka redogörs för i avsnitten 12.12.23 och 12.12.24.

Förslaget om ett säkerhetsregister innebär dock inte att myndigheten ges utrymme att bortse från de dokumentationskrav avseende bland annat vård och behandling som gäller inom den statliga barn- och ungdomsvården. Det innebär inte heller att myndigheten ges

²⁴³ Prop. 2018/19:65 *Personuppgiftsbehandling i viss verksamhet som rör allmän ordning och säkerhet – anpassningar till EU:s dataskyddsreform*, s. 44 och prop. 2017/18:171 *Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning*, s. 83.

utrymme att bortse från tillämpliga bestämmelser om ärendehandläggning och andra krav på dokumentation av vidtagna åtgärder. Säkerhetsregistret kommer alltså inte innebära ett ökat utrymme för myndigheten att skönsmässigt bedöma när och om uppgifter ska föras in i socialtjänstjournalen, tas in i ett beslut eller vilka uppgifter som ska dokumenteras i samband med användandet av särskilda befogenheter. Rätten att föra ett register innebär inte heller *i sig* en utökad möjlighet att hemlighålla uppgifter från den uppgiften rör (se vidare avsnitt 12.12.28). Däremot ger det myndigheten en möjlighet som i dag saknas att samla, bearbeta och analysera information som inte får eller bör föras in i barns och ungas socialtjänstjournaler eller i beslut.

Ändamålen med registret ska vara uttömmande

Som framgår av vår kartläggning är de uppgifter som kommer att ingå i ett säkerhetsregister i regel underrättelseinformation som inte får eller bör behandlas i socialtjänstjournaler, som inte är verifierad och som ofta mycket känslig, särskilt om det finns ett behov av att skydda källan eller den verksamhet som uppgifterna hänför sig till. Uppgifterna kommer att behandlas i registret utan den enskildes vetskap och har normalt samlats in från annan myndighet (se om sekretess för uppgifter i registret i avsnitt 12.12.28). Det finns därför starka informationssäkerhets- och integritetsskäl som talar för att begränsa för vilka ändamål Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård för egen del ska få använda uppgifter i säkerhetsregistret.

Ändamålsbestämmelsen för registret bör därför vara uttömmande, dels i syfte att begränsa integritetsintrånget för personer som berörs, dels för att säkerställa nödvändig informationssäkerhet. Att ändamålen för personuppgiftsbehandling i säkerhetsregistret är uttömmande angivna, genom ordet *endast*, innebär att uppgifter inte får behandlas i säkerhetsregistret för andra ändamål, till exempel för att utan koppling till ändamålen med registret tillhandahålla information i verksamheten med statliga hem för barn och unga eller för att genomföra uppföljningar av vården efter avslutad vård. Det innebär också att sökningar i registret för några andra ändamål än att i verksamheten med statliga hem för barn och unga förbygga och motverka brottslig verksamhet eller upprätthålla ordning och säkerhet

inte är tillåtna. Det bör särskilt understrykas att ändamålen med registret avser verksamheten med statliga hem för barn och unga. Något utrymme att behandla uppgifter i registret för brottsförebyggande ändamål i allmänhet finns därmed inte.

Tillämpningen av de grundläggande principerna för behandling av personuppgifter enligt dataskyddsförordningen påverkas också av de uttömmande ändamålen. Enligt exempelvis artikel 5.1 c ska uppgifter vara uppgifter vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas (principen om uppgiftsminimering). Det ställer krav på myndigheten att nogga överväga och begränsa vilka uppgifter som behandlas i registret utifrån de uttömmande ändamålen med det. Enligt artikel 5.1 d ska uppgifterna vidare vara korrekta och om nödvändigt uppdaterade. Alla rimliga åtgärder måste vidtas för att säkerställa att personuppgifter som är felaktiga i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas raderas eller rättas utan dröjsmål (principen om korrekthet). Även detta ställer krav på myndigheten att nogga överväga om behandling är motiverad utifrån de uttömmande ändamålen. Som vi redogör för i avsnitt 12.4.1 finns det dessutom flera andra bestämmelser i den allmänna dataskyddsregleringen som utgår från ändamålet för behandlingen, som också ska tillämpas vid behandling i säkerhetsregistret.

Den uttömmande ändamålsbestämmelsen ställer därmed upp begränsningar av hur säkerhetsregistret och uppgifter som kommer att behandlas där får användas inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Den innebär också att uppgifter i säkerhetsregistret inte får vidarebehandlas inom myndigheten för några andra syften än att förebygga och motverka brottslig verksamhet eller upprätthålla ordning och säkerhet.

Däremot innebär den uttömmande ändamålsbestämmelsen inget hinder mot att uppgifter som behandlas inom myndigheten för andra ändamål, eller annars förekommer i verksamheten, också förs in i säkerhetsregistret. Det avgörande är i dessa situationer i stället om uppgifterna är adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till ändamålen med säkerhetsregistret i enlighet med dataskyddsförordningens princip om uppgiftsminimering (artikel 5.1.c) vilken självfallet också gäller för all behandling av uppgifter i registret. Även om det kan uppfattas som ett självklart påpekande bör sägas att övrig dataskyddsreglering också kommer att vara tillämplig vid denna be-

handling, till exempel de andra grundläggande principerna som framgår av artikel 5 i dataskyddsförordningen.

Att ändamålsbestämmelsen för registret är uttömmande innebär dock inte att det därigenom föreligger sekretess i offentlighets- och sekretesslagens mening för uppgifterna i registret.²⁴⁴

Ändamålsbestämmelsen uppställer alltså inte något hinder mot utlämnande av uppgifter till andra myndigheter eller till enskilda med stöd av tryckfrihetsförordningens och offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser. Det innebär att den föreslagna bestämmelsen i lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård om att utlämnande i överensstämmelse med lag eller förordning är tillåten (se avsnitt 12.12.13) också gäller för uppgifter i registret. I många fall kommer dock den sekretessreglering som är tillämplig för uppgifterna ställa upp hinder för sådant utlämnande (se vidare om sekretess för uppgifter i säkerhetsregistret i avsnitt 12.12.28).

Är det inte brottsdatalagen som är tillämplig på registret?

I vår kartläggning har SiS själva konstaterat att myndighetens verksamhet i vissa avseenden befinner sig i gränslandet mellan vård och rättsväsende. Med detta menas att myndigheten vårdar barn och unga med kopplingar till organiserad brottslighet, men saknar juridiska och organisatoriska verktyg som normalt tillkommer brottsbekämpande myndigheter.

De senaste årens rättsutveckling, där allt fler myndigheter får brottsförebyggande och närliggande uppdrag, kan också på ett generellt plan befaras leda till en upplevd sammanblandning, både hos berörda enskilda och hos allmänheten i stort, mellan straff och sociala insatser. Detta bör särskilt kunna göra sig gällande inom den statliga barn- och ungdomsvården, där barn och unga ofta placeras utifrån vårdbehov på grund av brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande eller destruktivt beteende och där de kan utsättas för vissa fri- och rättighetsinskränkningar. Vidare har Kriminalvårdens säkerhetsregister i stora delar tjänat som förebild för det säkerhetsregister som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård förslås

²⁴⁴ Jfr regeringens lagrådsremiss den 11 juni 2026, *Ytterligare steg mot ett ökat informationsutbyte mellan myndigheter*, s. 62–64.

ska få föra (se avsnitten 12.8.3 och 12.8.4). Det riskerar därför att uppstå vissa utmaningar i att tydliggöra skillnaderna och gränserna mellan de olika regelverken för personuppgiftsbehandling, och syftet med säkerhetsregistret, inte minst i förhållande till berörda enskilda.²⁴⁵

Av förarbetena till brottsdatalagen framgår dock att det avgörande för lagens tillämplighet är om myndigheten har sådana uppgifter att den behandlar personuppgifter för syftena brottsbekämpning, lagföring, straffverkställighet eller upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Exempel på arbetsuppgifter som inte gör en myndighet till behörig myndighet i brottsdatalagens mening är enligt förarbetena en skyldighet att anmäla brott eller annan uppgiftsskyldighet till brottsbekämpande myndigheter. Det förhållandet att en brottmålsdom expedieras till någon eller att en viss myndighet får tillgång till uppgifter om lagöverträdelser i belastningsregistret eller misstankeregistret gör inte heller att mottagaren av personuppgifterna blir en behörig myndighet i lagens mening.²⁴⁶

Att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ges ett tydligare brottsförebyggande uppdrag och en rättslig möjlighet att föra ett säkerhetsregister bland annat i brottsförebyggande syfte innebär följaktligen inte att myndigheten därmed också kommer att vara en behörig myndighet enligt brottsdatalagen. Med utmönstringen av sluten ungdomsvård som påföljd och de höjda kraven på den sociala vården som vi föreslår blir det i stället en mer renodlad verksamhet för social vård av barn och unga som kan ha ett *vårdbehov* på grund av brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande eller destruktivt beteende. Att barn och unga har vårdbehov på den grunden innebär dock inte att den sociala samhällsvården utgör en del i rättskedjan. I stället handlar det om att barn och unga i brottslig verksamhet eller med gängkoppling ofta är både offer och utförare i det avseendet att vuxna eller äldre kamrater "groomat" barnet in i verksamheten, manipulerat barnet att utföra brottsliga handlingar för viss ersättning och kan ha utövat påtryckningar och hot för att få barnet att fortsätta utföra sådana handlingar. Det är därför självklart så att vårdbehov på grund av brottslig verksamhet och annat social nedbrytande eller destruktivt beteende också ställer höga krav på den ansvariga myndigheten att skydda barnet eller den unge från exempelvis skadliga

²⁴⁵ Jfr SOU 2024:30 *En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga*, s. 490 och 491.

²⁴⁶ Prop. 2017/18:232 *Brottsdatalag*, s. 429 och 430.

och farliga kontakter. Sådana kontakter kan omöjliggöra sådan vård och behandling som syftar till att få barnet eller den unge att bryta med äldre brottsaktiva personer.

Myndighetens brottsförebyggande uppdrag föreslås vidare endast avse myndighetens verksamhetsområde, vilket är social vård och behandling, viss hälso- och sjukvård och skola för barn och unga som omhändertagits för statlig samhällsvård, se avsnitt 7.4.4. Något ansvar för brottsbekämpning, lagföring, straffverkställighet eller upprätthållande av den allmänna ordningen och säkerheten utanför verksamheten med statliga hem för barn och unga är det alltså inte tal om. Dataskyddsförordningen, och inte brottsdatalogen, bör därmed vara tillämplig vid behandling av uppgifter i säkerhetsregistret.

12.12.22 Förtroendet för myndigheten och säkerhetsregistret

Utredningens bedömning

Behandling av personuppgifter i säkerhetsregistret utgör ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten som måste regleras i lag. Under förutsättning att behandlingen av personuppgifter i säkerhetsregistret inte är mer ingripande än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med det, och att det inte används på ett förtroendeskadligt sätt, bör dock registret kunna bidra till ett ökat förtroende för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Det motiverar att även vissa bestämmelser som syftar till att begränsa integritetsintrånget införs i lag.

Skälen för vår bedömning

Behandlingen av personuppgifter i säkerhetsregistret kommer att omfattas av skyddet mot betydande intrång i den personliga integriteten

Som vi redogjort för i avsnitt 12.2.1 gäller sedan 2011 ett utökat grundlagsskydd för den personliga integriteten enligt 2 kap. 6 § andra stycket RF. Där anges att var och en gentemot det allmänna är skyldig mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker

utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.

Avgörande för bedömningen av om en åtgärd ska anses innebära övervakning eller kartläggning i den mening som avses i 2 kap. 6 § andra stycket RF är inte åtgärdens huvudsakliga syfte, utan åtgärdens effekt. Vad som avses med övervakning respektive kartläggning får bedömas utifrån vad som enligt normalt språkbruk läggs i dessa begrepp. Enligt förarbetena till bestämmelsen kan som exempel på kartläggning nämnas Polismyndighetens belastningsregister. Registreringen av personuppgifter i registret kan enligt förarbetena sägas innebära en kartläggning av alla dem som har dömts eller på annat sätt lagförts för brott, även om registrets uttalade ändamål är att ge information åt olika myndigheter om belastningsuppgifter som behövs bland annat för att utreda brott och bestämma straff samt vid lämplighets- och tillståndsprövning av skilda slag. På liknande sätt förhåller det sig enligt förarbetena med många andra register som används i den brottsbekämpande verksamheten, till exempel miss-tankeregistret, fingeravtrycks- och DNA-register.²⁴⁷

Frågan blir då om intrånget är att bedöma som så betydande att det omfattas av grundlagsskyddet. Det är nämligen endast vissa kvalificerade intrång som aktualiserar en tillämpning av grundlagsskyddet. Vid bedömningen av vad som kan anses utgöra ett betydande intrång anges i förarbetena att flera omständigheter bör vägas in. Stor vikt ska läggas vid uppgifternas karaktär. Ju känsligare uppgifterna är, desto mer ingripande måste det allmännas hantering av uppgifterna normalt anses vara. Även hantering av ett litet fåtal uppgifter kan med andra ord innebära ett betydande intrång i den personliga integriteten om uppgifterna är av mycket känslig karaktär. Vid bedömningen av intrångets karaktär är det också naturligt att stor vikt läggs vid ändamålet med behandlingen. En hantering som syftar till att utreda brott kan normalt anses vara mer känslig än till exempel en hantering som uteslutande sker för att ge en myndighet underlag för förbättringar av kvaliteten i handläggningen. Därutöver kan mängden uppgifter vara en betydelsefull faktor i sammanhanget.²⁴⁸

Genom att personuppgiftsbehandling av uppgifter, som i regel kommer att komma från brottsbekämpningen, tillåts utanför placerade barns och ungas socialtjänstjournal ges Myndigheten för statlig

²⁴⁷ Prop. 2009/10:80 *En reformerad grundlag*, s. 183 och 184.

²⁴⁸ Prop. 2009/10:80 *En reformerad grundlag*, s. 183 och 184.

barn- och ungdomsvård en utökad möjlighet att "lägga pussel" om såväl placerade barn och unga som tredje man i vissa fall. Med det avses att flera olika uppgifter om ett barn eller en ung person kan ge en mer heltäckande bild av hans eller hennes livssituation och förhållanden än om uppgifterna hålls åtskilda. Det skulle till exempel kunna bli möjligt att genom ett sådant pusselläggande få en mer detaljerad bild av ett barns eller en ung persons relationer med andra människor, intressen, politisk eller religiös tillhörighet och förhållanden som indikerar involvering i brottslig verksamhet. Uppgifterna kommer ofta att vara mycket känsliga och mer eller mindre undantagslöst behandlas utan samtycke av den uppgifterna rör och i många fall utan hans eller hennes vetskap (se avsnitt 12.12.28 om sekretess för uppgifter i registret). Uppgifterna kommer dessutom i förlängningen att användas för att kunna vidta åtgärder mot den uppgiften rör som, även om de vidtas i syfte att skydda barnet eller den unge, kan uppfattas som negativa av honom eller henne.

Vid en sammantagen bedömning av syftet med registret och de uppgifter som kommer att kunna registreras i det är vår slutsats att säkerhetsregistret kommer att utgöra ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten som avses i 2 kap. 6 § andra stycket RF. Vår bedömning av vad detta innebär i fråga förslagens proportionalitet framgår av avsnitt 12.13.

Begränsningar av myndighetens handlingsutrymme kräver inte lagform

Att det finns ett förstärkt grundlagsskydd mot betydande intrång i den personliga integriteten innebär inte att sådana intrång aldrig kan tillåtas, utan att regelverket om rättighetsinskränkningar ska vara tillämpligt när sådana intrång sker och att det då gäller krav på lagform och proportionalitet. Regleringen i 2 kap. 6 § andra stycket RF kompletterar på så sätt den generella regleringen om lagar och föreskrifter som finns i 8 kap. RF, och kräver att vi lämnar vissa förslag och gör vissa överväganden vad gäller tillåtligheten av säkerhetsregistret *som sådant*.

I vilken utsträckning andra moment i hanteringen av personuppgifter bör regleras i lag eller förordning avgörs dock utifrån de allmänt gällande reglerna om normgivning i 8 kap. RF. Som vi konstaterat i avsnitt 12.12.5 finns det stora möjligheter att reglera myndigheters

personuppgiftsbehandling på förordningsnivå, särskilt vad gäller begränsningar som införs till skydd för enskildas personliga integritet. När det gäller bestämmelser som i och för sig är centrala för integritetsskyddet, och kan sägas begränsa det integritetsintrång som måste regleras i lag, finns det alltså inget krav på lagform enligt normgivningsreglerna i 8 kap. RF.

Frågan om förtroende för myndigheten

Av den enkät vi ställt till barn och unga som vårdas inom SiS i dag (se bilaga 5) framgår att det av vissa barn upplevs vara ett problem med hot, slagsmål och otrygghet, såväl mellan barn och unga som gällande personalen. Det framgår även att barn upplever att det på grund av andra placerade barns och ungas vårdbehov kopplat till kriminalitet blivit strängare och mer låst, och att säkerhetsfrågor fått en mer framträdande roll. Nära hälften av barn och unga som svarat på enkäten har inte alls eller bara delvis känt sig trygga på SiS-institutioner de varit på.

Svaren i enkäten tyder enligt vår mening på att barn och unga inte har fullt förtroende för SiS förmåga att upprätthålla ordning och säkerhet och en trygg vårdmiljö. Frågan är då om förtroendet riskerar att skadas ytterligare av förslaget om att den ansvariga myndigheten ges möjlighet att föra ett säkerhetsregister.

58 procent av de barn och unga som svarat på enkäten anser att SiS i vart fall till viss del ska få ta del av uppgifter från polisen om syftet är att skydda barnet eller den unge, medan 30 procent motsätter sig det. Resten av de svarande har inte uppgett sig ha någon åsikt, alternativt vill inte svara på frågan.

Här bör nämnas att hur och när förtroendet generellt påverkas av informationsdelning mellan myndigheter (vilket säkerhetsregistret syftar till att underlätta) är en fråga som det finns begränsad forskning kring. I en rapport från Brottsförebyggande rådet, Brå, konstaterades år 2021 att vissa klienter inom socialtjänsten utgår från att socialtjänsten delar information med polisen, och att den frågan därför inte är känslig.²⁴⁹

²⁴⁹ Brå 2021:2 *Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga*, s. 11, 79 och 80.

Tilliten till offentliga aktörer förefaller dock på ett generellt plan sänkas av upplevelser av kränkningar eller nedlåtande behandling i kontakten med företrädarna. Upplevelser som dessa tycks dessutom förstärkas i situationer då individer är beroende av kontakten och därmed befinner sig i en utsatt och sårbar situation. I en särskild studie har den enskilt viktigaste faktorn avseende förtroendet för polisen exempelvis visat sig vara om polisen upplevs som effektiv eller inte, följt av om polisen upplevs som rättvis. Erfarenheter av myndigheters funktion i andra länder, höga nivåer av ekonomisk ojämlikhet, upplevd orättvisa samt korruption förefaller också sänka tilliten till olika offentliga institutioner.²⁵⁰

Generellt förefaller dock även gälla att när enskilda upplever att myndighetens arbete överensstämmer med, eller överträffar, deras förväntningar kan en myndighet också bygga förtroende. Myndighetsförtroende är alltså enligt generell forskning på området nära sammankopplat med en individs upplevelser av och förväntningar på myndigheter. För att kunna bygga förtroende är det också viktigt att myndigheter är transparenta och öppna med sin verksamhet. Ett vidlyftigt användande av kontroller och repressalier riskerar dock att skada förtroendet.²⁵¹

Normgivningsnivå är inte enbart en fråga om vad grundlagen kräver

Utifrån det som nyss redogjorts för om barns och ungas inställning och generella iakttagelser om vad som bygger förtroende för myndigheter bör säkerhetsregistret kunna bidra till att öka förtroendet för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Det nyss sagda gäller dock enbart under förutsättning att registret används för att vidta proaktiva åtgärder i syfte att förebygga brottslig verksamhet och säkerställa ordning och säkerhet som inte påverkar alla barn och unga, utan enbart de som berörs.

Genom att ta emot och behandla uppgifter i säkerhetsregistret kan myndigheten till exempel bättre svara mot barns och ungas förväntningar på en trygg vårdmiljö och att ingripande åtgärder vidtas enbart där det finns faktiskt fog för det. Om säkerhetsregistret däremot

²⁵⁰ Försvarshögskolan, Ranstorp m.fl., *LVU-kampanjen – Desinformation, konspirationsteorier, och kopplingarna mellan det inbemska och det internationella i relation till informationspåverkan från icke-statliga aktörer*, s. 18 och 19 och där relaterad forskning.

²⁵¹ Skatteverket 2024:2 *Vad skapar förtroende för myndigheter? – En forskningsöversikt*, s. 2.

skulle användas på ett sätt som medför en allmän känsla av hemlig övervakning och kartläggning, eller används för att i stor utsträckning vidta åtgärder som upplevs som negativa, ogrundade eller orättvisa av placerade barn och unga bör dock förtroendet för myndigheten i stället skadas.

Trots det som sagts ovan om att grundlagens krav på lagform inte är tillämpligt för alla bestämmelser som rör säkerhetsregistret anser vi därför att det finns goda skäl för att i lag reglera även några av de bestämmelser som syftar till att begränsa integritetsintrånget. Det skapar framför allt tydliga och stabila förutsättningar över tid för att behandlingen inte ska bli mer ingripande än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med registret. Genom en balanserad och ändamålsenlig personuppgiftsbehandling bör det finnas bättre förutsättningar att upprätta och bibehålla berörda barns och ungas förtroende för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, liksom andra som berörs och i förlängningen allmänheten, både vad behandling av personuppgifter i säkerhetsregistret och i övrigt.²⁵² Att även skyddsåtgärder regleras i lag kan därför ha en stor betydelse för att ändamålen med registret ska uppnås och för att förtroendet för myndigheten inte ska ta skada.

12.12.23 Uppgifter om placerade barn och unga i säkerhetsregistret

Utredningens förslag

I säkerhetsregistret ska uppgifter få behandlas om ett barn eller en ung person som ska anvisas plats på eller är placerad på ett statligt hem för barn och unga, dock endast om det finns en förhöjd risk för att han eller hon under vårdtiden

1. begår brott som inte är ringa,
2. förbereder rymning eller försöker rymma,
3. blir föremål för fritagning,
4. bidrar till att allvarligt störa ordningen eller säkerheten på ett statligt hem för barn och unga,

²⁵² Jfr regeringens uttalanden med motsvarande innebörd i regeringens lagrådsremiss den 4 juni 2026, *Nytt regelverk för hälsodataregister*, s. 19.

5. utsätts för våld eller hot eller rekryteringsförsök in i brottslig verksamhet, eller
6. utövar våld eller hot mot eller otillbörlig påverkan på personal eller andra personer som uppehåller sig i ett statligt hem för barn och unga.

Skälen för vårt förslag

Behovet av att begränsa vilka uppgifter som får registreras

Som vi konstaterat i föregående avsnitt måste regleringen av säkerhetsregistret noga balanseras mot enskildas grundläggande rätt till skydd mot det integritetsintrång som registret innebär. Våra förslag får därför inte ge Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård möjligheter till personuppgiftsbehandling som går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med säkerhetsregistret.

Ändamålet är att ge Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård möjlighet att skydda de barn och ungdomar som vårdas inom myndigheten och att kunna bedriva en trygg och säker vård, där placerade barns och ungas vårdbehov blir tillgodosedda. Genom att få föra ett säkerhetsregister ges myndigheten en möjlighet att på ett strukturerat och sammanhållet sätt behandla uppgifter i syfte att förebygga och motverka brottslig verksamhet och upprätthålla ordningen och säkerheten vid statliga hem för barn och unga.

Som vi konstaterat i avsnitt 12.12.21 har många barn och unga som i dag vårdas vid de särskilda ungdomshemmen vårdbehov på grund av brottslig verksamhet och annat socialt nedbrytande beteende, vilket sannolikt även kommer gälla i framtiden. Alla barn och unga som kommer att vårdas vid ett statligt hem för barn och unga kommer dock inte ha sådana vårdbehov eller livsförhållanden i övrigt som motiverar att uppgifter om dem behandlas utanför socialtjänstjournalen i syfte att förebygga och motverka brottslig verksamhet eller upprätthålla ordning och säkerhet.

Eftersom uppgifter endast får behandlas i säkerhetsregistret för vissa uttömmande ändamål skulle det kunna hävdas att ändamålsregleringen ställer upp ett tillräckligt hinder mot att i registret behandla uppgifter om placerade barn och unga som inte behövs för att i verksamheten med statliga hem för barn och unga förebygga

och motverka brottslig verksamhet eller upprätthålla ordning och säkerhet. Förslaget om ett säkerhetsregister utgör dock ett stort avsteg från de allmänna principerna om personuppgiftsbehandling och dokumentation inom socialtjänsten. Registret kommer dessutom att innehålla uppgifter om redan mycket utsatta barn och unga som vårdas under tvång, med möjlighet för personalen att med stöd av särskilt reglerade befogenheter söka igenom boenderum, försändelser och att kontrollera besök. För legitimiteten och proportionaliteten av förslaget om ett säkerhetsregister behöver det därför inte bara övervägas för vilka (uttömmande) ändamål personuppgifter ska få behandlas i registret, vilket vi gjort ovan, utan också vilka uppgifter som ska få behandlas för dessa syften.

*Uppgifter om barn och unga ska kunna behandlas
i säkerhetsregistret redan i samband med platsansökan*

Det ligger i sakens natur att uppgifter om barn och unga som redan vårdas vid ett statligt hem för barn och unga måste få behandlas i säkerhetsregistret. I kartläggningen av behoven av ett säkerhetsregister har SiS dock även uppgett att myndigheten behöver kunna behandla uppgifter om barn och unga som ska anvisas en plats på ett särskilt ungdomshem (avsnitt 12.8.3). Det innebär att behovet av att kunna behandla uppgifter i syfte att förebygga och motverka brottslig verksamhet och upprätthålla ordning och säkerhet kan uppstå redan innan ett barn eller en ung person har skrivits in på ett särskilt ungdomshem. SiS har här uppgett att myndigheten inte får tillräcklig information om placerade barn och unga som är relevant ur ett säkerhetsperspektiv, till exempel säkerhetsfrågor i samband med anvisning av plats och bedömning av säkerhetsnivå, från socialnämnderna. Placeringar kan också ske helt akut och det förekommer då att socialnämnden helt enkelt inte har någon bakgrundsinformation över huvud taget om barnet eller den unge. Sådana uppgifter kan därför behöva hämtas in från Polismyndigheten, och sedan användas för att göra avvägningar i fråga om lämplig platsanvisning.

Vad gäller uppgifter om placerade barn och unga är vår bedömning därför att tillåtligheten av behandling i säkerhetsregistret inte ska vara avhängig att barnet eller den unge redan skrivits in på ett statligt hem för barn och unga, utan att sådan behandling ska vara

tillåten redan från tidpunkt då socialnämnden ansöker om en plats för honom eller henne.

Regleringen av Kriminalvårdens säkerhetsregister utgår från att det i den myndighetens säkerhetsregister alltid är tillåtet att behandla uppgifter om en person som är eller har varit placerad på eller uppfyller kraven för att placeras på en säkerhetsavdelning (se 4 kap. 2 § första stycket KVBDL och avsnitt 12.8.4). Vår bedömning är dock att det är skulldes gå utöver vad som behövs med hänsyn till ändamålet med registret att tillåta en behandling i registret enbart utifrån i vilken säkerhetsnivå ett barn eller en ung person placeras. För att en behandling av uppgifter om placerade barn och unga, eller barn och unga som ska anvisas en plats på ett statligt hem för barn och unga, ska vara tillåten bör det därför krävas något mer.

*Behandling av uppgifter om barn och unga ska
enbart vara tillåten om det föreligger en förhöjd risk*

Vi har i avsnitt 8.3.1 föreslagit att det införs en legaldefinition av begreppet särskilt noggrann tillsyn, och att socialnämnden enbart får fatta beslut om att placera ett barn eller en ung person på ett statligt hem för barn och unga om han eller hon har vårdbehov som motsvarar behov av vård med särskilt noggrann tillsyn. Barn och unga som placeras vid ett statligt hem för barn och unga kommer därmed alltid ha vårdbehov som sannolikt inte kan tillgodoses utan tillgång till de särskilda befogenheter om begränsning i rörelsefriheten som får användas enligt lagen om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården. Enbart det förhållande att ett barn eller en ung person är i behov av begränsningar av rörelsefriheten för att få sina vårdbehov tillgodosedda bör därför inte vara tillräckligt för en registrering.

Inte heller bör grunden för omhändertagande för vård ensamt vara tillräckligt för att en registrering om uppgifter om ett barn eller en ung person ska vara tillåten. Som vi konstaterat i andra sammanhang har en stor del av placerade barn och unga i dag vårdbehov på grund av brottslig verksamhet eller socialt nedbrytande beteende och vi har tidigare bedömt att detta förhållande inte kommer att ändras med utmönstringen av slutna ungdomsvård som straffrättslig påföljd. Övriga grunder för omhändertagande som är aktuella är om barnet

eller den unge har ett skadligt bruk eller beroende eller ett annat destruktivt beteende.

Barns och ungas individuella vårdbehov är dock unika och omständigheterna som lett till omhändertagande är olika från fall till fall. Det innebär att enbart det förhållandet att ett barn eller en ung person har vårdbehov på grund av skadligt bruk eller beroende, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande eller destruktivt beteende inte kan tas till intäkt för att uppgifter om honom eller henne också behöver behandlas i syfte att förebygga brottslig verksamhet eller upprätthålla ordningen och säkerheten i verksamheten med statliga hem för barn och unga.

Ett legitimt behov av sådan behandling bör uppstå först om det bedöms finnas en eller flera *kvalificerade* risker för barnets eller den unges säkerhet, vården av honom eller henne eller för andra placerade barns och ungas säkerhet eller vård, som går utöver det vårdbehov som ligger till grund för placeringen vid ett statligt hem för barn och unga. Även kvalificerade risker som riktas mot personal eller andra personer som uppehåller sig i ett statligt hem för barn och unga bör kunna utgöra grund för registrering, då det hänger nära samman både med behovet av att förebygga brottslig verksamhet och upprätthålla ordning och säkerhet.

Vi har övervägt olika regleringsmodeller för att säkerställa att registrering enbart är tillåten när det föreligger en kvalificerad risk i enlighet med vad som anges ovan. Det skulle till exempel kunna göras genom mer detaljerade ändamålsbestämmelser. Det lämpligaste bör dock vara att utforma regleringen utifrån vissa, särskilt angivna risker, vilket utgör en mer tydlig begränsning och därmed kan förväntas vara både mer förutsebart och enklare att tillämpa. Det bör också i någon mån kunna bli enklare att utöva tillsyn och kontroll över hur Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård behandlar personuppgifter i registret om regleringen utformas på detta sätt.

För att säkerställa att uppgifter om placerade barn och unga inte slentrianmässigt tas in i säkerhetsregistret föreslår vi att uppgifter enbart ska få behandlas i registret om risken är *förhöjd*. Rekviritet förhöjd risk innebär att det ska finnas något utöver barnets eller den unges behov av vård med särskilt noggrann tillsyn och grunderna för omhändertagande av honom eller henne som utgör ett kvalificerat säkerhetshot och som kräver att uppgifter om barnet eller den unge behandlas för ändamålen med registret. Att det föreligger en sådan

kvalificerad risk, till exempel en hotbild mot barnet eller den unge från en kriminell gruppering, kan framgå redan av den utredning som ligger till grund för omhändertagande av barnet unge. Typiskt sett bör en sådan förhöjd risk också anses föreligga om det inkommer underrättelseinformation från Polismyndigheten som tyder på att någon av de risker som anges i bestämmelsen kan realiseras.

Den förhöjda risken ska vidare föreligga *under vårdtiden*. Med det menas att en förhöjd risk som tidigare förelegat men som har upphört, till exempel i samband med placeringen, inte kan ligga till grund för att behandla uppgifter om ett barn eller en ung person i säkerhetsregistret. Även om det kan vara förenat med svårigheter att avgöra om en förhöjd risk har upphört eller inte bör kravet på att riskbedömningen ska avse vårdtiden kunna bidra till att uppgifter inte kommer att behandlas i säkerhetsregistret slentrianmässigt. Risker som hänför sig till tiden efter avslutad vård vid ett statligt hem för barn och unga kan inte ligga till grund för behandling i säkerhetsregistret. Med begreppet "under vårdtiden" avses alltså den tid som ett barn eller en ung person vårdas på ett statligt hem för barn och unga med stöd av ett beslut om placering på ett sådant hem. Det inbegriper därmed även tid under pågående placering som barnet eller den unge vistas utanför hemmet, exempelvis i samband med transport eller en utflykt.

I många fall bör det kunna vara motiverat att i säkerhetsregistret behandla uppgifter om barn och unga som är placerade eller ska placeras på ett statligt hem för barn och unga med förhöjd säkerhet. Proportionalitetsbedömningen gällande behov av en placering i förhöjd säkerhetsnivå sammanfaller nämligen delvis med de förhöjda risker som anges nedan, se avsnitt 8.4.1. Det motsatta bör dock typiskt sett gälla för uppgifter om barn och unga som är placerade eller ska placeras på den lägsta säkerhetsnivån. Även om utgångspunkten är att uppgifter om denna grupp inte är aktuella att behandlas i säkerhetsregistret bör dock yttre faktorer, till exempel risken för rekrytering till brottslig verksamhet, kunna leda till en annan bedömning.

Under vårdtiden begår brott som inte är ringa

Som vi berört tidigare, och som framgår av vår kartläggning, förekommer det att barn och unga som har ett vårdbehov på grund av brottslig verksamhet fortsätter att begå brott under tiden de är placerade på SiS, till exempel att barnet eller den unge försöker förmå andra att begå våldsbrott, eller att barnet eller den unge själv begår ett våldsbrott i samband med ett hembesök. Risk för allvarliga incidenter i form av våldsbrott kan enligt information från SiS även uppkomma som en följd av att ett barn eller en ung person lämnat en kriminell gruppering, eller att lojaliteter mellan olika sådana grupperingar skiftat. Olika former av våld och annan brottslig verksamhet, med olika syften, sammanhang och orsaker kan alltså förekomma inom den statliga barn- och ungdomsvården. Detta kan motsvara olika former av hot och risker mot placerade barns och ungas vård, trygghet och säkerhet. Under rubrikerna nedan utvecklas detta mer ingående.

Det kartlagda behovet av ett säkerhetsregister i avsnitt 12.8 berör dock inte i särskilt stor utsträckning behovet av personuppgiftsbehandling särskilt i syfte att förbygga att placerade barn och unga begår brott under vårdtiden. Inom ramen för vårt arbete har vi dock även fått information från Polismyndighetens verksamhet. Det har då bland annat upplysts om att det i förundersökning framkommit att en person som själv vårdas på ett särskilt ungdomshem under pågående vård försökt rekrytera utförare till grova våldsdåd över internet. Man har även uppgett att brottsrubriceringen i den aktuella förundersökningen är stämpling till mord, och påpekat att det exemplet inte är en isolerad incident.

Vi föreslår nedan att uppgifter om barn och unga ska få behandlas i säkerhetsregistret om det finns en förhöjd risk för att han eller hon avviker, bidrar till att allvarligt störa ordningen och säkerheten, själv utsätts för våld eller hot eller rekryteringsförsök in i brottslig verksamhet, eller utövar våld eller hot mot eller otillbörlig påverkan på andra som vistas i ett statligt hem för barn och unga inklusive personal. Ingen av dessa situationer behöver dock vara aktuella för det barn eller den unga person som är misstänkt i den aktuella förundersökningen rörande stämpling till mord. Frågan är då om det kan anses vara motiverat att i säkerhetsregistret behandla uppgifter även om barn och unga av den anledningen att det finns en förhöjd

risk för att han eller hon begår ett allvarligt brott under vårdtiden, även om brottet inte riktar sig mot någon medplacerad eller personal och inte heller innebär att ordningen och säkerheten allvarligt hotas. Frågan är särskilt angelägen utifrån att myndigheten visserligen kommer att ha en skyldighet att inom sitt verksamhetsområde förebygga och motverka brottslighet, men däremot inget brottsbekämpande uppdrag och inte heller någon skyldighet att biträda Polismyndigheten i det brottsbekämpande arbetet.

Att barn och unga begår allvarliga brott skadar dock inte enbart det eventuella brottsoffret utan även barnet eller den unge själv. Det synsättet utgör själva grunden för ett beslut om omhändertagande för vårt på grund av sådant beteende, eftersom vård enbart får beslutas om beteendet utgör en påtaglig risk för att barnets eller den unges hälsa eller utveckling skadas.²⁵³ Det måste därför anses vara mycket problematiskt att barn och unga som har ett vårdbehov på grund av brottslig verksamhet inte får detta tillgodosett, utan i stället fortsätter med eller återfaller i det beteende som föranlett tvångsvården av honom eller henne under pågående vård. Det kommer också rymmas i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds kärnuppdrag att motverka att barn och unga som vårdas på den grunden återfaller i brottslig verksamhet (se avsnitt 7.4.2).

Den personuppgiftsbehandling som, utifrån myndighetens faktiska uppdrag, skulle kunna vara motiverad är följande. Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får in känsliga underrättelseuppgifter från Polismyndigheten om att barnet X sannolikt har tillgång till en mobiltelefon på sitt rum och att X på så sätt styr och rekryterar andra brottsaktiva barn och unga. Underrättelseinformationen är dock inte verifierad, varför det är viktigt att den inte sprids till obehöriga, och den bör därför inte heller föras in i X socialtjänstjournal. Uppgifterna förs in i stället in i säkerhetsregistret. Utifrån informationen i säkerhetsregistret kan Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård göra överväganden om lämpliga åtgärder som kan vidtas, till exempel rumsvisitation, utan att avslöja vart informationen kommer från och vad det är för information. Myndigheten vidtar sedan omgående dessa åtgärder, omhändertar mobiltelefonen och agerar på så sätt proaktivt förebyggande i att hindra att X fortsätter med

²⁵³ Jfr 1 och 3 §§ LVU och 1 kap. 1 och 3 §§ lagen om omhändertagande för vård av barn och unga.

det beteende som har bedömts utgöra en risk för hans eller hennes hälsa och utveckling.

I anslutning till detta kan nämnas att regeringen tidigare har uttalat att SiS måste kunna säkerställa att de särskilda ungdomshemmen är trygga och säkra för de barn och unga som vårdas där och att en rumsvisitation därför måste få beslutas i den utsträckning som behövs för att ordningen ska kunna upprätthållas eller för att vården ska kunna genomföras. Någon konkret misstanke om att barnet eller den unge förvarar otillåtna föremål krävs dock inte. En bedömning av om det finns ett behov av att göra en rumsvisitation ska enligt regeringen göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.²⁵⁴ Regeringen har även nyligen uttalat att bestämmelsen om rumsvisitation alltså är angelägen och den bör därför föras över till den nya lagen om särskilda befogenheter oförändrade i sak.²⁵⁵

Vi bedömer därför att det är motiverat att myndigheten i säkerhetsregistret, skilt från barnets eller den unges socialtjänstjournal, får behandla uppgifter om ett barn eller en ung person som ska placeras eller är placerad vid ett statligt hem för barn och unga om det finns en förhöjd risk för att han eller hon begår brott under pågående vård, utöver de övriga risker som ska kunna motivera sådan behandling. I enlighet med vad som anges ovan om att inte enbart det vårdbehov som föranlett omhändertagandet ska utgöra grund för att behandla uppgifter i säkerhetsregistret, måste dock brottet som det finns en förhöjd risk för vara av allvarligare art. Grund för behandling i säkerhetsregistret ska alltså inte uppstå redan av det skälet att det finns en förhöjd risk för att ett barn eller en ung person kommer göra sig skyldig till mindre förseelser eller enstaka brott som inte är av allvarlig art. Även om det kan vara förenat med vissa svårigheter att bedöma brottets allvarlighetsgrad bör i stället endast uppgifter om mer kvalificerad brottslighet få registreras i säkerhetsregistret.

Vi föreslår därför att uppgifter om ett barn eller en ung person som ska anvisas plats på eller är placerad på ett statligt hem för barn och unga ska få behandlas i säkerhetsregistret om det finns en förhöjd risk för att han eller hon under vårdtiden begår brott som inte är ringa. Syftet med behandlingen av uppgifter i registret på denna grund är att, som en del av det vårdande uppdraget, förebygga att

²⁵⁴ Prop. 2017/18:169 *Stärkt rättssäkerhet vid genomförande av särskilda befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem*, s. 47–51, 110 och 121.

²⁵⁵ Se regeringens lagrådsremiss den 19 mars 2026, *För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*, s. 508.

barn och unga faller in i eller fortsätter med allvarlig brottslig verksamhet under placeringen. Att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får behandla uppgifter skilt från barns och ungas socialtjänstjournal om det finns en förhöjd risk för att han eller hon begår brott som inte är ringa innebär alltså inte att myndigheten ges ett brottsbekämpande uppdrag.

Vad gäller frågan om vilka slags uppgifter som kan ligga till grund för bedömning att det finns en förhöjd risk bör det typiskt sett vara underrättelseuppgifter från Polismyndigheten som tyder på att det finns en sådan risk. Även uppgifter från medplacerade borde dock kunna visa att det finns en sådan förhöjd risk.

Blir föremål för fritagning, förbereder rymning eller försöker rymma

När ett barn eller en ung person omhändertagits för samhällsvård har det allmänna ett ansvar för personen som bland annat avser att tillgodose hans eller hennes vårdbehov, men även vissa av hans eller hennes behov i övrigt. Barn och unga som placeras inom den statliga barn- och ungdomsvården kommer dessutom ha sådana vårdbehov som bedömts sannolikt inte kunna tillgodoses på något annat sätt än genom en sådan placering (se avsnitt 8.4.1). Redan att ett barn och eller en ung person blir föremål för fritagning eller rymmer innebär därmed att hans eller hennes vårdbehov inte blir tillgodosedda. Därtill kommer de övriga och tillkommande risker som är förenat med att barn och unga med stora sociala vårdbehov fritas eller rymmer, till exempel vad gäller att vistas i skadliga miljöer, bruka droger eller på olika sätt utnyttjas av andra unga eller av vuxna.

Även risken för att barn och unga efter en fritagning eller rymning rekryteras in i eller återupptar brottslig verksamhet bör nämnas. Polismyndigheten har till exempel i en underrättelserapport 2024 konstaterat att brister i säkerhet och kontroll på särskilda ungdomshem har lett till rymningar och avvikelser samt att det sker rekrytering av unga för att utföra grova våldsbrott. I rapporten konstaterades bland annat att det under 2023 hade registrerats 304 efterlysningar för barn och unga som rymt eller avvikit från ett särskilt ungdomshem, och att 8 av dessa efter rymningen eller avvikningen hade gjort sig skyldiga till grova brott, bland annat vapenbrott, brandattacker och ej fullbordade

mord.²⁵⁶ Polismyndigheten har även senare lyft att det förekommer allt yngre utförare av våldsdåd, och det finns indikationer på att påtryckningarna mot dessa blir alltmer brutala. En särskilt viktig riskgrupp när det gäller unga utförare av våldsdåd är enligt Polismyndigheten barn och unga som avviker från sin hemmiljö, i synnerhet de som är placerade på institutioner likt särskilda ungdomshem.²⁵⁷

Vad gäller den faktiska förekomsten av rymningar har SiS redogjort för att myndigheten sedan den 15 maj 2025 skiljer mellan fyra olika slags rymningar och avvikningar baserat på säkerhetsnivå och om barnet eller den unge vid tidpunkten befunnit sig på institutionsområdet eller på beslutad utevistelse från ett särskilt ungdomshem. I samtliga fall avses dock att ett barn eller en ung person avviker. Under perioden 15 maj till 31 december 2025 förekom totalt 86 avvikningar där barnet eller den unge vårdades med stöd av tvångsvårdslagstiftningen till skydd för barn och unga.

Det måste sammanfattningsvis anses vara ett viktigt allmänt intresse och angeläget ur ett barnrättsperspektiv att tvångsvården av barn och unga på statliga hem för barn och unga kan genomföras i enlighet med fastställd vårdplanering. Detta gäller framför allt för att barn och unga ska kunna tillgodogöra sig den vård och behandling som de bedömts vara i behov, men även för att den allmänna tilltron till det nuvarande systemet för tvångsvård ska kunna upprätthållas. Det måste vidare anses vara särskilt allvarligt om barn eller unga i samband med en avvikning ägnar sig åt eller återfaller i brottslig verksamhet.²⁵⁸

Av de uppgifter som SiS lämnat utredningen framgår dock att det i förhållandevis stor utsträckning förekommer att barn avviker från de särskilda ungdomshemmen. Genomförandet av vården enligt vårdplanering kan inte ske om barnet eller den unge avviker, antingen genom en fritagning eller genom en rymning. Det skydd och den trygghet och säkerhet som barnet eller den unge har rätt till kan inte heller säkerställas i dessa fall. Mot den bakgrunden föreslår vi att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få behandla uppgifter om barn och unga i säkerhetsregistret om det finns en förhöjd för att han eller hon blir föremål för fritagning, rymmer eller försöker

²⁵⁶ Polismyndigheten, *SIS och HVB-hem – Studie avseende kopplingar till den grovt organiserade brottsligheten*, dnr HD5800-4/2024, s. 6 och 10.

²⁵⁷ Polismyndigheten, *Årsredovisning 2025*, s. 18 och 19.

²⁵⁸ Jfr Ds 2024:26 *Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem – Slutredovisning angående frågor om Statens institutionsstyrelses särskilda befogenheter*, s. 140 och 141.

rymma. Med fritagning avses att barnet eller den unge avviker genom någon annan aktörs agerande, antingen från institutionsområdet eller i samband med en utevistelse eller transport. Med rymning avses att barnet eller den unge avviker på eget initiativ.

Vad gäller frågan om vilka slags uppgifter som kan ligga till grund för bedömning att det finns en förhöjd risk bör till exempel under rättelseuppgifter från Polismyndigheten eller uppgifter från medplacerade, om att sådant planeras, kunna vara aktuella som grund för en registrering.

Bidra till att allvarligt störa ordningen eller säkerheten

Som vi redan påpekat kommer det ingå i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds uppdrag att säkerställa att verksamheten med statliga hemmen för barn och unga är utformad så att den tillgodoser behovet av trygghet och säkerhet för placerade barn och unga. Vi har även påpekat att många barn och unga kommer att ha ett vårdbehov på grund av brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande eller destruktivt beteende, till exempel att de befunnit sig i miljöer och sammanhang där de riskerar att involveras i kriminalitet eller exponeras för våld och droger.²⁵⁹ Därmed kommer sannolikt många placerade barn och unga att också ha kopplingar till olika kriminella nätverk.

Flera aktörer har de senaste åren konstaterat att de kriminella nätverken har ändrat karaktär och att lojaliteter ofta skiftar, liksom att konflikter mellan och inom olika nätverk kan blossa upp mycket snabbt. Brå har till exempel beskrivit att yngre personer i nätverksmiljö kan känna en stark lojalitet med de äldre samtidigt som de ser på varandra med misstro och avundsjuka. Konflikter mellan jämnåriga beskrivs enligt Brå som ”inbördeskrig” och flera nätverksaktiva personer som Brå har intervjuat ger uttryck för en ständig beredskap på att maktambitioner, konkurrens och osämja kan föranleda attacker även från någon som tidigare var ens bästa vän. Yngre personer i kriminella nätverk tenderar enligt Brå dessutom att uppfattas som en del av en bemanningspool, och inte som individer. Uppgifter pekar även mot att det finns en omfattande utlåning av de yngsta

²⁵⁹ Regeringens lagrådsremiss den 19 mars 2026, *För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om ombändertagande för vård av barn och unga*, s. 175.

brottsaktiva till äldre personer inom samma eller andra nätverk. De yngstas rörlighet kan dock enligt Brå också medföra att de bygger upp egna relationer med andra unga brottsaktiva, vilket både kan föranleda samarbeten och konflikter.²⁶⁰

Polismyndigheten har nyligen också konstaterat att de flesta kriminella nätverk eller sammanslutningar som är aktiva i Sverige är löst sammansatta, informella och föränderliga.²⁶¹

Enligt Vetenskapsrådets undersökning *Kriminella nätverk – förr och nu* är den nya formen av våldsbrottslighet med skjutningar och sprängningar i huvudsak kopplad till kriminella nätverk och rör konflikter mellan olika nätverk och mellan medlemmar inom samma nätverk. De kriminella nätverken präglas enligt undersökningen av att allianser bildas och upplöses och medlemmarnas positioner i nätverken förändras. Föränderligheten i relationerna mellan nätverksmedlemmarna leder ofta till konflikter, vilka i sin tur kan leda till våldssamma uppgörelser. En hypotes som presenteras i undersökningen är att det just är den stora instabiliteten i de kriminella relationerna som är förklaringen till det omfattande våldet i dessa kretsar.²⁶²

Det behov som SiS redogjort för inom ramen för vår kartläggning får alltså stöd i andra myndigheters iakttagelser. Det måste anses vara mycket angeläget att barn och unga inte riskerar att dras in i konflikter mellan andra gängaktiva, och att förebygga att befintliga konflikter förvärras på ett statligt hem för barn och unga. Mot bakgrund av de senaste årens utveckling inom gängmiljön bör det därför vara nödvändigt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har kännedom om ett barn eller en ung person är kopplat till ett kriminellt nätverk och vad det kan innebära i förhållande till övriga barn och unga på en vårdenhet eller ett statligt hem för barn och unga.

Utan sådan kännedom bör det kunna föreligga risker för att konflikter som försiggår ”på utsidan” också blossar upp på hemmet under pågående vård. Även om konflikterna inte urartar till så grovt våld som i övriga samhället bör en pågående gängkonflikt inne på ett statligt hem för barn och unga dels allvarligt försvåra genomförandet av vården och behandlingen, dels kunna utgöra en allvarlig störning av ordningen och säkerheten.

²⁶⁰ Brå, *Barn och unga i kriminella nätverk – En studie av inträde, brott, villkor och utträde*, Brå 2023:13, s. 66.

²⁶¹ Polismyndigheten, *Lägebild över aktiva gängkriminella i Sverige – Regeringsuppdrag*, 2025, s. 6.

²⁶² Vetenskapsrådet, *Kriminella nätverk – förr och nu*, dnr 3.3-2024-06868, s. 5 och 6.

Det är även viktigt att myndigheten ska kunna vidta åtgärder i syfte att undvika att barn och unga som har varit aktiva i samma gäng eller som kan antas ha begått brott ihop inte placeras tillsammans, så att eventuella brottsallianser inte förstärks under vårdtiden. Det går inte att utesluta att myndigheten därigenom ges bättre möjligheter att förebygga sådana upploppsliknande situationer som förekommit på de särskilda ungdomshemmen under vårt arbetes gång.²⁶³ Att upploppsliknande situationer eller andra kraftiga konflikter mellan placerade barn och unga och personal förekommer innebär självfallet att vårdmiljön inte uppfyller kravet på att vara trygg och säker. Det framstår därför som motiverat att myndigheten har möjlighet att behandla underrättelseuppgifter om till exempel tillhörighet till olika kriminella nätverk för att ha en lämplig konstellation av placerade och kunna förebygga allvarliga ordningsstörningar och konflikter.

Vi föreslår därför att uppgifter om ett barn eller en ung person som ska anvisas plats på eller är placerad på ett statligt hem för barn och unga ska få behandlas i säkerhetsregistret om det finns en förhöjd risk för att han eller hon under vårdtiden bidrar till att allvarligt störa ordningen och säkerheten. Det behöver inte vara fråga om ett straffbart handlande i form av till exempel grovt våld. Kravet på att ordningsstörningen ska vara allvarlig innebär dock att inte alla tänkbara ordningsstörningar får utgöra skäl för att behandla uppgifter i säkerhetsregistret.

Det bör också understrykas att behandling av uppgifter utanför socialtjänstjournalen i detta syfte bör ses som ett komplement till sådana åtgärder vi föreslår i avsnitt 8.8.3 och som rör personalens kompetens och förmåga.

Utsatts för våld eller hot eller rekryteringsförsök in i brottslig verksamhet

Alla barn har rätt till skydd mot alla former av våld och utnyttjande. Barn och unga i den statliga barn- och ungdomsvården är dessutom särskilt utsatta och står under vårdtiden helt under det allmännas kontroll. En grundläggande skyldighet för det allmänna är därför

²⁶³ Se t.ex. SVT Nyheter, *Unga slog sönder möbler och misshandlade nio anställda på Sis-hem i Kalix*, tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrboten/unga-slog-sonder-mobler-och-misshandlade-nio-anstallda-pa-sis-hem-i-kalix> [2026-06-20] och Sveriges Radio *Upplopp på Sis-hem – fem ungdomar misstänkta*, <https://www.sverigesradio.se/artikel/upplopp-pa-sis-hem-fem-ungdomar-misstankta> [2026-06-20].

att säkerställa att barn och unga får skydd mot hot och våld under pågående vård.

I den enkät som vi genomfört bland placerade barn och unga finns flera röster som vittnar om att det förekommer våld och bråk bland de placerade och även från personal (se bilaga 5). Det framgår även av barns och ungas röster (bilaga 6). Även vår kartläggning av vårdkvalitet inom den statliga barn- och ungdomsvården visar att andra aktörer lyft frågan om trygghet och säkerhet som särskilt akut och bekymmersam, bland annat med anledning av att det framkommit att det fanns risk för att de unga, särskilt under nattetid, utsätts för våld och övergrepp av medintagna.²⁶⁴ Att sådant förekommer är självfallet oacceptabelt. Det bör därför vara mycket angeläget att Myn-digheten för statlig barn- och ungdomsvård kan vidta alla rimliga åtgärder som krävs för att skydda placerade barn och unga mot hot och våld under pågående vård, såväl från medplacerade som från andra individer. Uppgifter om att ett barn eller en ung person bedöms ha en förhöjd risk för att utsättas för olika former av hot och våld, och om vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att minimera risken, är dock beroende på omständigheterna i det enskilda fallet inte alltid lämpligt att dokumentera i hans eller hennes socialtjänstjournal.

Regeringen har de senaste åren gett flera uppdrag till SiS, Polis-myndigheten, Socialstyrelsen och Kriminalvården för att utveckla stödet till avhoppare från organiserad brottslighet, och i mars 2025 slutredovisades ett uppdrag som innebar ökat fokus på barn och unga. Detta följdes den 21 augusti 2025 av ett flerårigt uppdrag, samordnat av Polismyndigheten, om ett nationellt sammanhållet stöd till arbetet med avhoppare som ska slutredovisas senast den 1 mars 2028.²⁶⁵ Som en del av dessa uppdrag har SiS utvecklat ett metodstöd för arbetet med potentiella avhoppare syftar till att identifiera, motivera och stödja potentiella avhoppare att under tiden på SiS påbörja processen mot avhopp och ta kontakt med socialtjänst och polis för att genomföra hotbilda-bedömning och planera för eventuella avhopparsatser efter utskrivning eller frigivning.²⁶⁶

²⁶⁴ Riksdagens ombudsmän – JO, *Nationellt besöksorgan – NPM, Rapport från verksamheten 2022*, s. 39.

²⁶⁵ Se Polismyndigheten, *Uppdrag om ökat fokus på barn och unga samt andra utvecklingsbehov i arbetet med stöd till avhoppare – Slutredovisning*, dnr A602.466/2024 samt regeringsbeslut *Uppdrag om ett nationellt sammanhållet stöd till arbetet med avhoppare*, dnr Ju2025/01696.

²⁶⁶ SiS, Förstärkt säkerhetsarbete – Slutredovisning av regeringsuppdrag, dnr 1.1.1-2273-2026.

Avhoppare riskerar ofta att utsättas för allvarligt våld eller hot om uppgifter om att han eller hon funderar på att hoppa av sprids till personer inom den aktuella kriminella grupperingen.²⁶⁷ När sådana uppgifter förekommer inom den statliga barn- och ungdomsvården bör dessa därför kunna behandlas på ett säkert sätt. Som framkommit i vår kartläggning är det vanligt att barn och unga utsätts för påtryckningar att hämta ut sin journal, eller efterge sekretessen. Det är därför inte lämpligt att särskilt känsliga uppgifter om hot eller risker som kan komma från Polismyndigheten, och som är förknippade med avhoppet, antecknas i barnets eller den unges socialtjänstjournal.

Även placerade barn och unga som vittnat eller ska vittna i en brottmålsprocess kan riskera att utsättas för allvarligt våld och allvarliga hot. Uppgifter om att barnet eller den unge är ett vittne kan därför behöva förmedlas till Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård från Polismyndigheten i syfte att han eller hon ska kunna erbjudas adekvat skydd under vårdtiden. Sådana uppgifter bör dock av samma skäl som nyss angetts, och risken för annan obehörig spridning eller åtkomst, kunna dokumenteras någon annanstans än i hans eller hennes socialtjänstjournal. För de fall uppgifterna kommer från en pågående förundersökning är de dessutom särskilt känsliga och endast ett fåtal medarbetare vid myndigheten bör ha tillgång till denna typ av mycket känsliga uppgifter.

Vad gäller rekryteringsförsök in i brottslig verksamhet har Brå i rapporten *Barn och unga i kriminella nätverk* visat att utsattheten för barn och unga inom kriminella nätverk är omfattande. Den sträcker sig enligt Brå över alla delar av involveringsprocessen – från inträdet, delaktigheten i brott, vardagslivet inom nätverket, till utträdesprocessen och perioden efter separationen från nätverket. Det handlar i första hand om utsatthet för manipulation, exploatering och förlusten av självbestämmande, men också om tvång, hot, kränkningar och våld. Även anhöriga riskerar enligt Brå att utsättas alternativt själva involveras i grova brott. Barns och ungas dubbla roller – både som offer och förövare – bidrar dessutom till att unga både kan ha svårt att söka och ta emot hjälp från myndigheter och anhöriga.²⁶⁸

²⁶⁷ Polismyndigheten, *Vad är stöd till avhoppare?* Tillgänglig: <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/brottsforebyggande-arbete/ansok-om-stod-till-verksamhet-for-avhoppare/avhoppare/> [2026-06-23].

²⁶⁸ Brå, *Barn och unga i kriminella nätverk – En studie av inträde, brott, villkor och utträde*, Brå 2023:13, s. 9 och 99.

Att unga personer rekryteras för att utföra grovt våld och att det förekommer att unga personer åtar sig morduppdrag utan krav på motprestation, i syfte att visa sig pålitliga och för att stiga i graderna, framgår av en rapport som Polismyndigheten sammanställde efter att myndigheten fått tillgång till krypterad information genom applikationen Encrochat.²⁶⁹

Som vi redogjort för tidigare har Polismyndigheten även vittnat om att våldsdåd annonseras, koordineras och förmedlas som utförande av tjänster, ett fenomen kallat violence-as-a-service, eller crime-as-a-service (här används det förra begreppet). Rekryteringen av inte minst barn och unga sker alltså numera i allt högre utsträckning online och med hjälp av digitala tjänster, som har blivit centrala verktyg i de kriminella nätverkens verksamhet. Uppdragen läggs ut öppet på sociala medier, som exempelvis TikTok, Instagram och Snapchat. Brotten planeras sedan vidare i slutna grupper och krypterade chattar.²⁷⁰

Violence-as-a-service är ett brottsfenomen som spänner över landsgränser och innebär att kriminella nätverk nyttjar sociala medieplattformar och krypterade meddelandetjänster för att rekrytera våldsutförare och planera våldsbrott. Fenomenet har på senare tid blivit allt vanligare. De som rekryteras till dessa brottsuppdrag är ofta unga, oerfarna och utan koppling till den miljö som brottet ska utföras i. Utförarna är enligt Polismyndigheten allt yngre och det finns indikationer på att påtryckningarna mot dessa från andra kriminella inom nätverken blir alltmer brutala. För att öka aktiviteterna mot nyrekryteringen och få fler aktörer att agera tidigare i händelsekedjan stödjer Polismyndigheten bland annat myndigheter inom socialtjänsten i arbetet med att förhindra att barn och unga rekryteras till grova våldsdåd, bland annat genom ökad informationsdelning och gemensamma lägesbilder.²⁷¹

Polismyndigheten har även bedömt att det är möjligt att personal är involverad i rekryteringen till den grova organiserade brottsligheten och möjliggörandet av rymningar och avvikelser från särskilda ungdomshem.²⁷² Risken att personal är involverad i rekryteringen till

²⁶⁹ Polismyndigheten, *Lärdomar av Encrochat*, dnr A193.902/2021, s. 14

²⁷⁰ Ds 2026:01 *Nya möjligheter att bekämpa onlinerekrytering*, s. 14.

²⁷¹ Polismyndigheten, *Årsredovisning 2025*, s. 18–20 samt Polismyndigheten, *193 gripna sedan starten av Europoloperationen Grimm*, tillgänglig: <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/nationell/2025/december/193-gripna-sedan-starten-av-europol-operationen-grimm/> [2026-06-23].

²⁷² Polismyndigheten, *SiS och HVB-hem – Studie avseende kopplingar till den grovt organiserade brottsligheten*, dnr HD5800-4/2024, s. 15 och 16.

den grova organiserade brottsligheten har inte bara betydelse för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds behov av att säkerställa att underrättelseuppgifter om risker för rekrytering behandlas avskilt och säkert, utan även behovet av att i vissa fall behandla uppgifter om andra personer än barn och unga i säkerhetsregistret, vilket utvecklas i avsnitt 12.12.24.

Vi föreslår därför att uppgifter om ett barn eller en ung person som ska anvisas plats på eller är placerad på ett statligt hem för barn och unga ska få behandlas i säkerhetsregistret om det finns en förhöjd risk för att han eller hon under vårdtiden utsätts för våld, hot eller rekryteringsförsök in i brottslig verksamhet. Omständigheter som typiskt sett kan visa att det föreligger en förhöjd risk för något av detta är att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får underrättelseuppgifter från Polismyndigheten.

*Utövar våld eller hot mot eller otillbörlig
påverkan på personal eller andra personer*

Barn och unga som vårdas på statliga hem för barn och unga har de mest omfattande och komplexa vårdbehoven av alla barn och unga i samhällsvård. I avsnitt 8.8 har vi därför understrukit den stora betydelsen av att det finns kompetent personal inom den statliga barn- och ungdomsvården och lämnat förslag om att höga krav ska gälla i detta avseende. Som grund för våra förslag har vi bland annat hänvisat till att Riksrevisionen bedömt att avdelningspersonalen är den viktigaste resursen i en verksamhet som pågår dygnet runt och att barns och ungas möjlighet till förändring i hög grad påverkas av personalens kompetens, gruppens funktion och vårdmiljön. Riksrevisionen har dock även konstaterat att en hög personalomsättning försvårar kompetensutveckling och kontinuitet i vården, och har bedömt att SiS behöver förbättra arbetsmiljö, arbetsvillkor och ledarskap, samt systematiskt följa upp varför personal slutar.²⁷³

Här kan också konstateras att offentliganställda som grupp är generellt mer utsatta för våld, hot och trakasserier än den arbetande befolkningen som helhet. Regeringen har nyligen konstaterat att rädslan för att utsättas för våld, hot och trakasserier påverkar yrkesutövningen genom att anställda kan tveka inför eller undvika vissa

²⁷³ Riksrevisionen, *SiS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga*, RIR 2024:7, s. 93

arbetsuppgifter. Även rädsla för hot och trakasserier från personer inom kriminella strukturer har enligt regeringen en sådan påverkan. Enligt flera undersökningar har utsattheten också blivit alltmer vanligt förekommande och bedöms nu utgöra ett allvarligt problem. Undersökningar visar också på en särskilt hög utsatthet för bland annat personal inom socialtjänsten, som också omfattar personal på SiS.²⁷⁴ I medierna har det också vid återkommande tillfällen under de senaste åren rapporterats om hot och våld mot personalen vid de särskilda ungdomshemmen.²⁷⁵

Trakasserier, hot och våld som riktas mot statligt anställda kan få allvarliga konsekvenser. För den enskilda medarbetaren kan det medföra vantrivsel, ohälsa och en sämre arbetsmiljö. Trakasserier, hot och våld mot medarbetare kan även ha som syfte att förändra beslut eller att påverka utvecklingen av ett ärende eller att hämnas på den enskilda medarbetaren eller myndigheten. En viktig del av SiS nuvarande säkerhetsarbete utgörs därför av medarbetarskydd.²⁷⁶

Otillåten påverkan handlar om situationer där en utomstående på ett sätt som är olagligt eller som upplevs som obehagligt eller olämpligt, försöker påverka hur någon agerar i sin tjänst eller uppdrag.²⁷⁷ SiS har dock uppgett att det är svårt att dra några säkra slutsatser om i vilken utsträckning medarbetare på myndigheten påverkas i sitt beslutsfattande av påverkansförsök. Under början av 2024 byggde SiS in en möjlighet för medarbetarna att kunna markera incidentrapporter om de upplevt att en händelse skett inom ramen för otillåten påverkan. Sedan SiS, i februari 2024, började mäta incidenter av detta slag har 996 incidenter angetts vara otillåten påverkan. Den vanligaste typen av otillåten påverkan är hot av något slag, vilket utgör omkring hälften av alla incidentrapporter. Därefter kommer våld, trakasserier och utförsök i fallande ordning.²⁷⁸

I slutändan kan förekomsten av trakasserier, hot och våld mot medarbetare inom den statliga barn- och ungdomsvården innebära

²⁷⁴ Prop. 2024/25:141 *Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m.*, s. 16–18.

²⁷⁵ Se t.ex. Arbetet, *Lista: Våldsamma rymningar och fritagningar från ungdomshem*, tillgänglig: <https://arbetet.se/hot-och-vald/lista-valdsamma-rymningar-och-fritagningar-fran-ungdomshem/> och SVT nyheter, *Risk för hot och våld mot anställda på Sis-hemmet Tysslinge i Södertälje*, tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sodertalje/kritik-mot-statens-institutionsstyrelse-efter-arbetsmiljoinspektion-pa-tysslinge> [2026-06-23].

²⁷⁶ SiS, *Förstärkt säkerhetsarbete – Slutredovisning av regeringsuppdrag*, dnr 1.1.1-2273-2026, s. 11 och 12.

²⁷⁷ Brå, *Otillåten påverkan mot myndighetspersoner – En uppföljning*, Rapport 2016:13, s. 8–10.

²⁷⁸ SiS, *Förstärkt säkerhetsarbete – Slutredovisning av regeringsuppdrag*, dnr 1.1.1-2273-2026, s. 12.

att det inte längre finns förutsättningar för att bedriva en trygg och säker vård. Om en medarbetare hotas eller trakasseras i syfte att fatta ett beslut om hembesök kan detta till exempel ske i syfte att möjliggöra en fritagning eller ett våldsbrott i samband med sagda hembesök. Påtryckningar i syfte att tillåta vissa besök, telefonsamtal eller tillgång till elektroniska kommunikationsmedel kan ske i syfte att möjliggöra planering av eller rekrytering till brottslighet (se om violence-as-a-service ovan). Risken för hot, våld och andra trakasserier mot personalen måste därför anses ha en koppling till de grunder för behandling i säkerhetsregistret som vi redan föreslagit, och motiven till dessa.

Det huvudsakliga skälet till förslaget om ett säkerhetsregister är i och för sig behovet av att kunna skydda placerade barn och unga och tillgodose deras vårdbehov. Mot bakgrund av det som nyss angetts bör det dock även vara befogat att behandla uppgifter utanför barnets eller den unges socialtjänstjournal om det finns en förhöjd risk att han eller hon utsätter personalen för våld, hot eller trakasserier. Sådana uppgifter kan typiskt sett komma från personalen själv. Det kan också tänkas förekomma situationer där Polismyndigheten lämnat underrättelseuppgifter om att barnet eller en unge bedöms tillhöra en gruppering med ett högt våldskapital och en historik av att hota och påverka myndighetsföreträdare för andra myndigheter. Om dessa uppgifter kan föras samman i säkerhetsregistret ges Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bättre möjligheter att värdera risken och vidta lämpliga förebyggande åtgärder, till exempel vad gäller personaltäthet och bemanning.

Samma skäl som nyss redogjorts för bör även vara aktuella för vissa andra yrkesverksamma vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård än myndighetens egen personal. Det kan till exempel avse barnets eller den unges socialsekreterare, Kriminalvårdens transporttjänst eller regionens hälso- och sjukvårdspersonal.

Vad gäller behovet av att kunna hantera risker för hot, våld eller trakasserier mot andra placerade barn och unga har det redogjorts för under föregående rubriker. Det är självfallet så att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård också måste kunna behandla uppgifter om de placerade barn och unga som riskerar att utsätta sina medplacerade för hot våld eller trakasserier, och inte bara om de som riskerar att utsättas. Som vi också redogjort för ovan har Brå dessutom konstaterat att den omfattande utsattheten för barn och unga inom kriminella nätverk även innebär risker för anhöriga. För det fall det

bedöms finnas förhöjda risker för våld, hot och trakasserier mot familj och andra närstående som kan komma på besök i ett statligt hem för barn och unga bör Myndigheten därför ha ett legitimt behov av att även kunna behandla sådana uppgifter utanför de inblandades socialtjänstjournaler, både om det barn eller den unge som utgör hotet, och om de som riskerar att utsättas, se nästkommande avsnitt.

Vi föreslår därför att uppgifter om ett barn eller en ung person som ska anvisas plats på eller är placerad på ett statligt hem för barn och unga ska få behandlas i säkerhetsregistret om det finns en förhöjd risk för att han eller hon under vårdtiden utövar våld eller hot mot eller otillbörlig påverkan på personal eller andra personer som uppehåller sig i ett statligt hem för barn och unga. Det innebär att bestämmelsen kan ligga till grund för behandling om uppgifter om den som riskerar sådant beteende gentemot såväl sina medplacerade som deras besökande familj och anhöriga, som personal och andra yrkesverksamma.

12.12.24 Uppgifter om tredje man i säkerhetsregistret

Utredningens förslag

Om det är absolut nödvändigt för att i verksamheten med statliga hem för barn och unga förebygga och motverka brottslig verksamhet eller upprätthålla ordning och säkerhet ska det i säkerhetsregistret få behandlas uppgifter om en person som har personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med ett placerat barn eller en placerad ung person som uppgifter får behandlas om i registret.

Om det är absolut nödvändigt för att i verksamheten med statliga hem för barn och unga förebygga och motverka brottslig verksamhet eller upprätthålla ordning och säkerhet ska även uppgifter om en person som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet få behandlas i säkerhetsregistret. De uppgifter som får behandlas om sådana personer är uppgifter om personens namn, personnummer, adress, telefonnummer och andra identitetsuppgifter samt, i förekommande fall, företag som personen äger eller har ett bestämmande inflytande över. Av säkerhetsregistret ska det framgå vilken organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet som personen kan antas tillhöra eller verka för.

Skälen för våra förslag

Syftet med säkerhetsregistret

Förslaget om ett säkerhetsregister syftar till att ge Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård en rättslig möjlighet att på ett ändamålsenligt sätt behandla personuppgifter som behövs för brottsförebyggande ändamål och för att upprätthålla ordning och säkerhet i verksamheten med statliga hem för barn och unga. Det underliggande behovet av sådan behandling är myndighetens skyldighet att förebygga och motverka brottslighet inom sitt verksamhetsområde, säkerställa god vård och behandling och att skydda placerade barn och unga under vårdtiden.

Av vår kartläggning i avsnitt 12.8, liksom av det vi redogjort för i föregående avsnitt, framgår dock att kvalificerade säkerhetshot och riskerna för brottslig verksamhet inom den statliga barn- och ungdomsvården inte *i grunden* utgår från de placerade barn och unga själva. Snarare är det barns och ungas utsatthet för andras agerande, särskilt vad gäller rekrytering till brottslig verksamhet, som ligger bakom det kartlagda behovet av utökade möjligheter till personuppgiftsbehandling. Det har bland annat att göra med den ökande digitala rekryteringen till brottslig verksamhet (violence-as-a-service) av särskilt sårbara barn och unga. Regeringen har bland annat av den anledning gett SiS i uppdrag att stärka säkerhetsarbetet inom myndigheten. I det sammanhanget uttalades att verksamheten måste kunna skyddas från kriminella element, korruption och andra risker som äventyrar en god vård.²⁷⁹

Syftet med säkerhetsregistret kan följaktligen inte fullt ut uppnås om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård skulle vara förhindrad att också behandla personuppgifter om tredje man i syfte att förebygga och motverka brottslig verksamhet och upprätthålla ordning och säkerhet i verksamheten med statliga hem för barn och unga. Uppgifter om andra personer som kan vara aktuella i detta sammanhang bör dock i regel vara mycket känsliga. Behandlingen skulle också i sig vara mycket känslig, det regel rör sig om behandling som sker utan den enskildes kännedom och hos en myndighet som den enskilde inte har något eget ärende vid. Som vi noterat i

²⁷⁹ Regeringens pressmeddelande, *Statens institutionsstyrelse ska stärka säkerhetsarbetet*, <https://regeringen.se/pressmeddelanden/2024/12/statens-institutionsstyrelse-ska-starka-sakerhetsarbetet/> [2026-06-26].

avsnitt 12.12.22 riskerar säkerhetsregistret dessutom att påverka förtroendet för myndigheten på ett negativt sätt. Det krävs därför noggranna överväganden för att det ska vara motiverat att utvidga den tillåtna personuppgiftsbehandlingen i säkerhetsregistret till att omfatta även andra personer än placerade barn och unga.

Person med personlig anknytning eller annan nära förbindelse med ett placerat barn eller ung person

Barnets eller den unges kontakter med omvärlden, till exempel i samband med besök och annan kommunikation, kan i vissa fall vara förknippade med allvarliga säkerhetsrisker. I vår kartläggning har SiS till exempel redogjort för att kommunikation mellan placerade barn och unga och personer på utsidan sker frekvent, såväl genom telefon, brev och via elektroniska kommunikationsmedel som vid besök. SiS har påpekat att såväl anhöriga som andra besökare kan visa sig ha koppling till organiserad brottslighet och att uppgifter om sådana förhållanden typiskt sett kommer från andra myndigheter.

Det kan också röra sig om att besökare eller andra som barn och unga har kontakt med har på annat sätt bedöms utgöra ett hot mot en trygg och säker vård, till exempel om personen i fråga misstänks smuggla in narkotika, mobiltelefoner eller annat. Barnet eller den unge kan i dessa kontakter vidare vara föremål för rekryteringsförsök in i organiserad brottslighet eller fortsätta med brottslig verksamhet under pågående placering. Det kan även röra sig om anhöriga och andra närstående som är delaktiga i planeringen av ett fritagningsförsök. Besökare och andra kan också utgöra hot mot andra placerade barn och unga, utifrån eventuella konflikter i gängmiljö. Som vi nyss konstaterat kan placerade barns och ungas anhöriga även själva vara utsatta för hot från barnets eller den unges medplacerade av samma anledning.

Uppgifter om risker som rör tredje man bör i många fall vara direkt olämpliga att dokumentera in i barns och ungas socialtjänstjournaler, oavsett var uppgifterna kommer från eller vem uppgifterna rör. När uppgifterna dessutom kommer från en annan myndighets underrättelseverksamhet aktualiseras även frågan om att skydda den verksamheten. För att kunna förbygga allvarliga risker och vidta nödvändiga förbyggande åtgärder behöver dock Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kunna behandla sådana uppgifter

någonstans. Vi bedömer därför att det finns ett legitimt behov av att behandla uppgifter om andra personer än placerade barn och unga i säkerhetsregistret.

Behovet av sådan behandling bör i huvudsak avse personer som besöker eller på annat sätt håller kontakt med ett barn eller en ung person som det finns en grund för att behandla uppgifter om i säkerhetsregistret. I regel bör det vara barnets eller den unges familj och andra närstående. Även andra personer som på något sätt har en nära förbindelse med ett barn eller en ung person kan på motsvarande sätt leda till säkerhetsrisker, till exempel äldre personer i gängmiljö som försöker påverka barnet eller den unge under vårdtiden. Det skulle även kunna röra sig om personer som tillhör våldsbejakande extremistiska rörelser. Individuella och sociala riskfaktorer som ökar risken för att en individ ska radikaliseras in i en våldsbejakande miljö motsvarar nämligen många placerade barns och ungas erfarenheter och livsvillkor (se avsnitt 4.4.2).²⁸⁰

Sammanfattningsvis bör behovet av att i säkerhetsregistret i behandla uppgifter om andra personer än placerade barn och unga första hand röra person som har personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med ett barn eller en ung person som uppgifter får behandlas om i syfte att förbygga och motverka brottslig verksamhet eller upprätthålla ordning och säkerhet. Vi föreslår därför att sådan behandling ska vara tillåten.

I syfte att uppnå en lämplig avvägning mellan myndighetens behov av att kunna behandla sådana uppgifter om tredje man och skyddet för den enskildes personliga integritet bör det dock ställas höga krav för denna behandling av uppgifter i säkerhetsregistret. Ett grundläggande krav för att behandling ska vara tillåten bör vara att den är absolut nödvändig för ändamålet med behandlingen av uppgifter om barnet eller den unge. Det innebär att bestämmelsen ska tillämpas restriktivt. Enbart det förhållande att barnet eller den unge har en kontakt med anhöriga eller andra som har en personlig anknytning till honom eller henne får aldrig ligga till grund för behandling i säkerhetsregistret. Uppgifter får inte heller behandlas med stöd av den föreslagna bestämmelsen enbart utifrån omständigheter som att personen tidigare har dömts för brott eller har haft samarbets-svårigheter med socialtjänsten eller Myndigheten för statlig barn-

²⁸⁰ Center mot våldsbejakande extremism, *Metodstöd – Att stärka det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism*, s. 14–16.

och ungdomsvård. Bestämmelsen möjliggör inte heller behandling av uppgifter om personer som har professionella kontakter med barnet eller den unge, exempelvis offentliga biträden eller socialsekreterare.

Däremot kan det exempelvis vara absolut nödvändigt att behandla personuppgifter om någon som tidigare har försökt arrangera en fritagning eller försökt föra in, eller har fört in, otillåtna föremål på ett statligt hem för barn och unga. Det kan också vara absolut nödvändigt att behandla uppgifter om äldre gängkriminella som tidigare har rekryterat barnet eller den unge in i brottslig verksamhet. Om det kommer in underrättelseuppgifter från Polismyndigheten som på annat sätt tyder på att det föreligger en allvarlig risk kopplat till personen, till exempel om hot och våld kopplat till gängkonflikter, bör det också finnas grund för behandling med stöd av bestämmelsen. Kravet på absolut nödvändighet innebär dock att det krävs en påtaglig risknivå och att den säkerhetsrisk som avses är av allvarligt slag. Det bör också innebära att det ska ske en noggrann bedömning av behovet i det enskilda fallet.

Person som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet

Som vi konstaterat flera gånger tidigare påverkar utvecklingen av den organiserade brottsligheten den statliga barn- och ungdomsvården på flera olika sätt. Ett stort antal barn och unga som omhändertas för samhällsvård har redan kopplingar till kriminella nätverk och kan ha hotbilder mot sig från forna gängkamrater eller rivaliserande gäng. Även barn och unga helt utan sådana kopplingar löper numera också risk att rekryteras till att utföra grova våldsbrott genom förfarandet violence-as-a-service.

Vi har nyss föreslagit att personuppgifter om andra personer än placerade barn och unga under vissa förhållanden ska få behandlas i säkerhetsregistret. Det gäller uppgifter om en person som har en personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med ett barn eller en ung person som det finns grund för att behandla uppgifter om i säkerhetsregistret, och om behandlingen om tredje man är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen. Den bestämmelsen kan dock inte ligga till grund för att behandla uppgifter om en person

som inte har en personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med barnet eller den unge.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer därmed inte ha något rättsligt stöd för att vare sig registrera, använda eller bearbeta personuppgifter om personer i organiserad brottslighet som utgör ett allvarligt hot mot placerade barns och ungas vård, trygghet och säkerhet, om de inte samtidigt har en nära förbindelse med ett barn eller en ung person som vårdas på ett statligt hem för barn och unga. Om Polismyndigheten lämnar underrättelseuppgifter om att en person med koppling till den organiserade brottsligheten misstänks försöka rekrytera placerade barn och unga, och personen i fråga inte har någon form av personlig anknytning till ett barn eller en ung person som uppgifter får behandlas om, får uppgifterna alltså inte behandlas i säkerhetsregistret med stöd av den hittills föreslagna regleringen.

För att kunna förebygga och motverka allvarliga säkerhetshot mot placerade barn och unga bedömer vi dock att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård behöver kunna behandla uppgifter om personer i den organiserade brottsligheten i säkerhetsregistret, även om det saknas personlig anknytning eller annan nära förbindelse till någon som vårdas inom myndigheten. Det skulle bland annat ge myndigheten bättre förutsättningar att förhindra att personer som utgör ett allvarligt säkerhetshot får tillstånd att besöka eller kommunicera elektroniskt med ett barn eller en ung person som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga. I sammanhanget bör också uppmärksammas att det är av generell stor betydelse att placerade barn och unga ges möjlighet till aktiviteter och social färdighetsträning utanför det statliga hemmet (se avsnitten 8.5.3 och 8.5.4). Det kan röra sig om praktikplatser för ungdomar som inte är skolpliktiga, träning med lokala idrottslag eller på kommersiella gym, studiebesök eller rena utflykter. En möjlighet att behandla uppgifter om personer i den organiserade brottsligheten skulle därmed också ge myndigheten en möjlighet att undvika att placerade barn och ungdomar till exempel får en praktikplats i ett företag som drivs av en sådan person.

En sådan möjlighet skulle även ge myndigheten förutsättningar att ta emot och behandla underrättelseuppgifter om personer som är anställda inom myndigheter men som är lojala med olika kriminella grupperingar. Som vi nämnt tidigare har Polismyndigheten under 2024 bedömt att det är möjligt att personal är involverade i

rekryteringen till den grova organiserade brottsligheten och möjliggörandet av avvikelser från bland annat SiS särskilda ungdomshem.²⁸¹ I medierna har det också rapporterats om riskerna för att myndigheten är utsatt för infiltrationsförsök, bland annat efter att flera personer sökt hundratals jobb på myndigheten, i olika roller och i olika delar av landet.²⁸² Även om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård därför måste förväntas göra stora ansträngningar för att inte anställa personer som kan ha andra lojaliteter än mot sin arbetsgivare går det sannolikt inte att i rekryteringsprocessen helt undvika detta. Lojaliteter kan dessutom förändras över tid.

Av vår kartläggning framgår dessutom att ett av de tungt vägande skälen till att SiS efterfrågar ett säkerhetsregister är risken för att olämplig personal söker sig till myndigheten. Att någon har kopplingar till organiserad brottslighet kan som vi nyss konstaterat vara ett föränderligt tillstånd som är svårt att få kännedom om. Som arbetsgivare får myndigheten dessutom enbart säga upp eller avskeda någon om det finns sakliga skäl. SiS har uppgett att man behöver kunna hantera information som tyder på lojalitet med organiserad brottslighet samlat och strukturerat för att kunna gå vidare med en eventuell arbetsrättslig process.

Vi har i andra sammanhang understrukt den stora betydelsen av att det finns kompetent personal inom den statliga barn- och ungdomsvården och lämnat förslag om att höga krav ska gälla i detta avseende. Om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får tillgång till överifierade uppgifter som tyder på att en person som är anställd i myndigheten inte bör vara det utifrån sin koppling till organiserad brottslighet bör myndigheten, utifrån skyldigheten att säkerställa en trygg och säker vård, ha möjlighet att utan dröjsmål vidta nödvändiga åtgärder. I huvudsak bör detta vara åtgärder i syfte att verifiera informationen, för att kunna bedöma om det finns grund för myndigheten att agera i sin roll som arbetsgivare.

Sammanfattningsvis framstår det som befogat utifrån syftet med säkerhetsregistret och myndighetens skyldighet att vidta alla rimliga åtgärder för att säkerställa en trygg och säker vård, vilket inbegriper att skydda placerade barn och unga mot rekryteringsförsök till orga-

²⁸¹ Polismyndigheten, *SIS och HVB-bem – Studie avseende kopplingar till den grovt organiserade brottsligheten*, dnr HD5800-4/2024, s. 2.

²⁸² SR Ekot, *Sökte 334 jobb – utredare varnar för infiltration*, tillgänglig: <https://www.sverigesradio.se/artikel/sokte-334-jobb-utredare-varnar-for-infiltration> [2026-06-26].

niserad brottslighet, att även införa en möjlighet att behandla uppgifter i registret om vissa personer som har kopplingar till organiserad brottslighet, men som inte har någon personlig anknytning till ett barn eller en ung person som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga. Här kan också åter nämnas att ett av målen med regeringens nationella strategi mot organiserad brottslighet är att otillåten och otillbörlig påverkan, infiltration och korruption från organiserad brottslighet måste motverkas.²⁸³

Möjligheten att registrera personer i säkerhetsregistret som har koppling till den organiserade brottsligheten bör dock till att börja med avgränsas till personer som ”tillhör eller verkar för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet”. Liknande uttryckssätt används i andra författningar som avser beskriva personer med kopplingar till organiserad brottslighet. Det är exempel det uttrycket som används i regleringen av Kriminalvårdens säkerhetsregister (se 4 kap. 4 a § KVBDEL). I förarbetena till den nyss nämnda bestämmelsen uttalade regeringen att med organisation eller grupp som utövar brottslig verksamhet bör avses alla kriminella organisationer och grupper, även sådana som är löst sammansatta men omfattar minst två personer. Vad som är allvarlig brottslig verksamhet fick enligt regeringen avgöras utifrån en helhetsbedömning där straffvärdet av brott som gruppen begår är en relevant omständighet. Även andra omständigheter borde dock kunna få till följd att en brottslig verksamhet anses vara allvarlig.²⁸⁴ Det som nyss sagts bör även gälla för behandling av sådana uppgifter i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds säkerhetsregister.

I förarbetena till motsvarande reglering för Kriminalvården gjorde regeringen även följande uttalanden, som också bör vara aktuella här.²⁸⁵

Det kan, särskilt i löst sammansatta grupperingar som ofta är fallet i kriminella nätverk i dag, vara svårt att slå fast att en person tillhör eller verkar för en organisation eller grupp som utövar brottslig verksamhet. Det bör därför inte krävas någon hög grad av säkerhet i detta avseende, utan registrering bör vara tillåten redan om personen *kan antas* tillhöra eller verka för en sådan gruppering. Bedömningen av om en sådan koppling kan antas får göras utifrån vad som är känt om den aktuella personen och övriga omständigheter. Det bör åtminstone finnas någon konkret

²⁸³ Se *Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet*, skr. 2023/24:67.

²⁸⁴ Prop. 2025/26:48 *En modern lagstiftning för Kriminalvårdens personuppgiftsbehandling*, s. 62.

²⁸⁵ Prop. 2025/26:48 *En modern lagstiftning för Kriminalvårdens personuppgiftsbehandling*, s. 62.

omständighet som talar för att personen i fråga tillhör eller verkar för en sådan organisation eller grupp. Som exempel bör det kunna handla om att personen har dömts för brott med koppling till den organiserade brottsligheten eller att information i sociala medier eller underrättelseuppgifter visar på ett agerande som tydliggör en sådan koppling. Även en persons klädsel, tatueringar och liknande bör i vissa fall kunna motivera registrering, om den tydligt indikerar att personen har en koppling till en viss kriminell grupp.

Eftersom det i princip enbart kommer handla om behandling av uppgifter om personer som inte vare sig har någon personlig anknytning till ett barn eller en ung person som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården, och inte heller själva gör det, bör behandlingen anses vara mycket integritetskänslig. Det bör därför även för dessa uppgifter krävas att behandlingen är absolut nödvändig för att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska kunna förebygga och motverka brottslig verksamhet eller upprätthålla ordningen och säkerheten i verksamheten med statliga hem för barn och unga.

Som vi nämnt ovan bör kravet på absolut nödvändighet i regel innebära att det krävs en påtaglig risknivå och att den säkerhetsrisk som avses är av allvarligt slag, och riktas mot verksamheten med statliga hem för barn och unga. Det kan exempelvis röra sig om en påtaglig risk för hot eller våld, rekrytering av placerade barn och unga till brottslighet, för fritagning eller att förbjudna föremål tas in i ett statligt hem för barn och unga. Genom den föreslagna bestämmelsen ges Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård alltså inte möjlighet att föra ett register över samtliga personer i landet som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet. Bestämmelsen kan inte heller ligga till grund för behandling av uppgifter om anställda i allmänhet eller enbart av det skälet att det finns ett missnöje med hans eller hennes prestationer eller beteende. Kravet på absolut nödvändighet innebär i stället att det ska ske en noggrann bedömning av behovet i det enskilda fallet, och att tillämpningen ska vara restriktiv.

För att ytterligare balansera integritetsintrånget i dessa fall bör det även införas en begränsning av vilka uppgifter om en person som kan antas ägna sig åt organiserad brottslighet som får behandlas i säkerhetsregistret. Det bör i likhet med motsvarande reglering för Kriminalvården vara uppgifter om namn och andra identitetsuppgifter, adresser, telefonnummer och, i förekommande fall, uppgifter om företag som personen driver (se 5 § KVBDF). Det ska också

framgå vilken organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet som personen kan antas tillhöra eller verka för. Bestämmelser med den innebörden kan dock lämpligen regleras i förordning, se avsnitt 12.12.6.

12.12.25 Sökning i säkerhetsregistret

Utredningens förslag

Sökning i uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret ska endast få göras av särskilt angivna medarbetare vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård som är behöriga att göra sådana sökningar.

Skälen för vårt förslag

Det kartlagda behovet

Behovet av ett säkerhetsregister inom den statliga barn- och ungdomsvården, som vi kartlagt i avsnitt 12.8 och övervägt och lämnat förslag om i avsnitten ovan, rör i stora delar möjligheten att få del av underrättelseuppgifter från främst Polismyndigheten. Det framstår därför som sannolikt att uppgifter i säkerhetsregistret i stor utsträckning kommer att vara uppgifter dels är obekräftade, dels hänför sig till underrättelseverksamhet. Av såväl verksamhets- som integritetsskäl bör därför endast vissa anställda inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ha tillgång till säkerhetsregistret och de uppgifter som behandlas i det. Behovet av att kunna begränsa åtkomsten till uppgifterna utgör också en stor del av det sammanlagda kartlagda behovet.

Av vårt samråd med Kriminalvården (se avsnitt 12.8.4) framgår att åtkomsten till den myndighetens säkerhetsregister är mycket begränsad. Endast cirka 0,5 procent av de som är anställda på myndigheten har sådan åtkomst, och uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret delas inte som sådana med övriga verksamheten. I stället ger behörig personal stöd till bland annat beslutfattare ute i verksamheten, genom att lämna sådan information som syftar till att ge

möjlighet att agera på de uppgifter som finns i säkerhetsregistret registret utan att uppgifterna *i sig* röjs.

Det som efterfrågas inom den statliga barn- och ungdomsvården är samma funktion som säkerhetsregistret har i Kriminalvården. Som Kriminalvården också har vittnat om bör det vara en helt grundläggande förutsättning för att alls kunna få del av underrättelseuppgifter att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård begränsar åtkomsten till uppgifterna också inom den egna myndigheten. Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer alltså ha ett mycket starkt eget intresse av att införa sådana begränsningar, oavsett om det regleras i författning eller inte.

Sökningar i säkerhetsregistret ska begränsas

I avsnitt 12.12.17 har vi redan föreslagit en bestämmelse i den nya lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård som ställer krav på att åtkomsten till personuppgifter begränsas till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter. Vi har även föreslagit att åtkomsten till personuppgifter ska kontrolleras och följas upp regelbundet. I den nya förordningen har vi dessutom föreslagit att det införs ytterligare reglering som bland annat avser villkor för tilldelning av behörighet för åtkomst till personuppgifter och som ställer krav på systematiska och återkommande kontroller av åtkomst till personuppgifter. Dessa bestämmelser kommer även vara tillämpliga för säkerhetsregistret.

Behandlingen av personuppgifter i säkerhetsregistret kommer dock att innebära ett väsentligt större integritetsintrång än övrig behandling som är tillåten enligt lagen (se avsnitt 12.12.22). Det motiverar enligt vår bedömning en särskilt noggrann reglering av åtkomsten till det. Även om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer ha ett starkt eget intresse av att inom myndigheten begränsa åtkomsten till uppgifterna bör det alltså inte vara valbart om så sker eller i vilken utsträckning, för att integritetsintrånget ska balanseras på ett adekvat sätt.

Vi föreslår därför att sökning i uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret endast ska få göras av särskilt angivna medarbetare vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård som är behöriga att göra sådana sökningar. Typiskt sett bör enbart vissa medarbetare på

myndighetens säkerhetsavdelning vara behöriga. Bestämmelsen ställer alltså framför allt upp krav på myndigheten att inte göra uppgifter i säkerhetsregistret tillgängliga för andra medarbetare än de som bör anförtros sådan tillgång. Genom den föreslagna bestämmelsen sätts det också upp vissa hinder mot att i samband med till exempel kriser eller allvarliga incidenter ges behörighet till en större grupp medarbetare.

12.12.26 Viss dokumentation i säkerhetsregistret

Utredningens förslag

När personuppgifter behandlas i säkerhetsregistret ska Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård dokumentera avvägningen mellan behovet av behandlingen och intrånget i enskildas personliga integritet. Dokumentationen ska göras på ett sådant sätt att det möjliggör kontroll i efterhand.

För varje uppgift som förs in i säkerhetsregistret ska det dessutom framgå

1. skälen för registrering och de omständigheter som lett till registreringen, och
2. varifrån uppgifterna kommer och, om det inte är obehövligt, en bedömning av uppgiftslämnarens trovärdighet.

Skälen för våra förslag

En mycket integritetskänslig behandling ställer krav på kontrollmöjligheter

Som vi påpekat i avsnitt 12.12.22 kan personuppgiftsbehandlingen i säkerhetsregistret innebära ett långt mer kännbart integritetsintrång än om uppgifterna hade behandlats var för sig, till exempel inom ramen för ett ärende. I säkerhetsregistret kan information om enskilda barn och unga och andra personer sammanställas, jämföras och analyseras. Informationen kan, i vart fall i förlängningen och tillsammans med uppgifter från öppna källor, komma att ligga till grund för att för vidta åtgärder som placerade barn och unga kan uppfatta som negativa. Detta förhållande, sammantaget med myn-

dighetens möjligheter att använda särskilda befogenheter vid genomförandet av vården, innebär att det måste finnas goda möjligheter att såväl under pågående behandling som i efterhand kontrollera vilka uppgifter som har behandlats i registret, hur de har behandlats och varför. Krav på dokumentation av vilka överväganden som legat till grund för behandlingen tydliggör också att myndigheten måste göra noggranna överväganden av om förutsättningarna för behandlingen enligt tillämpliga bestämmelser föreligger. Det gäller såväl i förhållande till de ändamål som är tillåtna som vilka uppgifter som får registreras, och hur länge uppgifterna får behandlas (se avsnitt 12.12.27).

Befintliga krav på dokumentation

I dataskyddsförordningen finns det flera bestämmelser som innebär att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer att ha en dokumentationsskyldighet rörande såväl personuppgiftsbehandlingen i säkerhetsregistret och som förandet av registret som sådant (se avsnitt 12.4.1). Bland dessa kan nämnas artikel 5.2, kallad ansvarsprincipen, som bland annat innebär att myndigheten ska kunna *visa* att de grundläggande principerna för personuppgiftsbehandling efterlevs. För att kunna visa att dataskyddsförordningens bestämmelser följs bör myndigheten i sin egenskap av personuppgiftsansvarig enligt skäl 78 till dataskyddsförordningen även *anta interna strategier* och vidta åtgärder, särskilt för att uppfylla principerna om inbyggt dataskydd och dataskydd som standard.

För att visa att dataskyddsförordningens bestämmelser följs ska myndigheten också *föra register över behandling* som sker under dess ansvar (skäl 82 till förordningen). Av artikel 30.1 fram går att registret bland annat ska innehålla *en beskrivning* av kategorierna av registrerade och av kategorierna av personuppgifter och de kategorier av mottagare till vilka personuppgifterna har lämnats eller ska lämnas ut. Av artikel 30.4 följer att myndigheten ska göra registret tillgängligt för IMY.

Myndigheten har också en skyldighet enligt artikel 33.5 *att dokumentera* alla personuppgiftsincidenter, inbegripet omständigheterna kring personuppgiftsincidenten, dess effekter och de korrigerande åtgärder som vidtagits. Dokumentationen ska göra det möjligt för IMY att kontrollera efterlevnaden av regleringen.

Enligt artikel 35.1 ska myndigheten också göra en *konsekvensbedömning* om en behandling sannolikt bedöms leda till en hög risk för fysiska personers rättigheter och friheter. Vid denna bedömning ska personuppgiftsansvariga bland annat göra en bedömning av behovet av och proportionaliteten hos behandlingen i förhållande till syftena med den, och de åtgärder som planeras för att hantera riskerna, inbegripet skyddsåtgärder, säkerhetsåtgärder och rutiner för att bland annat kunna visa att dataskyddsförordningens bestämmelser efterlevs (artikel 35.7 b och d). Enligt artikel 36 kräver viss särskilt riskfylld behandling även förhandssamråd med IMY innan den påbörjas.

Det finns alltså sammanfattningsvis redan genom befintlig reglering krav på att myndigheten dokumenterar sin behandling av personuppgifter i säkerhetsregistret.

*Ytterligare bestämmelser om dokumentation
av myndighetens proportionalitetsbedömning är motiverade*

Det kan mot bakgrund av det som nyss konstaterats ifrågasättas om det behöver införas en särskild regel som ställer krav på ytterligare dokumentation avseende säkerhetsregistret.

En konsekvensbedömning enligt artikel 35 i dataskyddsförordningen behöver dock endast göras av myndigheten i vissa specifika situationer. Även om den behandling som myndigheten kommer att utföra i säkerhetsregistret i regel kommer att kräva en sådan bedömning, kan det inte uteslutas att det kommer finnas situationer då en mindre mängd uppgifter används på ett sätt som innebär att en konsekvensbedömning enligt dataskyddsförordningen inte behöver göras. Vi bedömer därför att det finns skäl att införa ytterligare krav på dokumentation som en särskild skyddsåtgärd.

Vi föreslår därför att när personuppgifter behandlas i säkerhetsregistret ska Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ha en skyldighet att dokumentera avvägningen mellan behovet av behandlingen och intrånget i enskildas personliga integritet. All dokumentation ska göras på ett sådant sätt att det möjliggör kontroll i efterhand.

Bestämmelsen utgår från det proportionalitetskrav som framgår av andra författningar (se avsnitten 12.2.2 och 12.4.1). Bestämmelsen innebär att myndigheten måste dokumentera bedömningen av vilket

behov det finns att behandla uppgifterna i säkerhetsregistret, liksom om behandlingen kan anses vara proportionerlig i förhållande till det integritetsintrång den innebär. I denna bedömning behöver myndigheten ta hänsyn till omständigheter som bland annat uppgifternas art, omfattning och det närmare syftet med behandlingen i säkerhetsregistret. Det kan till exempel röra sig om att vissa kategorier av personuppgifter bedöms nödvändiga att behandla för ändamålen med registret och för att kunna vidta vissa åtgärder, göra vissa bedömningar eller för att kunna inhämta mer information innan en risk kan verifieras. En sådan bedömning ska då dokumenteras tillsammans med myndighetens bedömning av om behandlingen kan anses vara proportionerlig mot bakgrund av det integritetsintrång den innebär.

I likhet med vad som gäller enligt artikel 35.1 i dataskyddsförordningen kan dock en enda bedömning och dokumentation av densamma som sker enligt den föreslagna bestämmelsen omfatta en serie liknande behandlingar. Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer alltså inte behöva dokumentera varje enskild registrering eller sökning efter uppgifter i registret, så länge dessa omfattas av en redan dokumenterad avvägning. Dokumentationskravet innebär inte heller att myndigheten i dokumentationen måste redovisa exakt vilka uppgifter som behandlas. Det är tillräckligt att det framgår av dokumentationen vilka kategorier av uppgifter som behandlas och uppgifternas art. Genom dokumentationen ska det gå att följa upp att behandling i registret endast avser uppgifter som får behandlas för de uttömmande ändamålen, samt att uppgifterna behandlas för rätt ändamål.

Avseende formen för den dokumentation som ska göras bör det vara upp till myndigheten att avgöra det mot bakgrund av vilka tekniska möjligheter som vid varje tid finns. Det ska dock ske på ett sådant sätt att det är möjligt att göra efterhandskontroller om dokumentationskravet följts.

Det bör slutligen också påpekas att om behandlingen i säkerhetsregistret föregåtts av en konsekvensbedömning enligt artikel 35 i dataskyddsförordningen, och proportionalitetsbedömningen redan har dokumenterats på ett sätt som gör att den går att kontrollera i efterhand, är dokumentationskravet uppfyllt och någon ytterligare åtgärd behöver inte vidtas med anledning av föreslagna bestämmelsen. Syftet med den föreslagna bestämmelsen är nämligen att öka

möjligheterna till tillsyn och kontroll i de fall en konsekvensbedömning inte krävs enligt dataskyddsförordningen.

Den löpande registreringen bör också omfattas av vissa dokumentationskrav

Av 6 § KVDBF framgår att det av Kriminalvårdens säkerhetsregister ska framgå skälen för behandling av uppgifter i säkerhetsregistret, de omständigheter som lett till behandlingen, varifrån uppgifterna kommer och, om det inte är obehövt, en bedömning av uppgiftslämnarens trovärdighet.

För att säkerställa att personuppgiftsbehandlingen i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds säkerhetsregister i sker ordnat, och för att ytterligare möjliggöra tillsyn och kontroll, bör motsvarande reglering även införas för det registret. Vi föreslår därför att det av säkerhetsregistret ska framgå skälen för behandling av uppgifter i registret, de omständigheter som lett till behandlingen, varifrån uppgifterna kommer och, om det inte är obehövt, en bedömning av uppgiftslämnarens trovärdighet.

Bestämmelsen innebär att det för varje ny registrering behöver göras vissa registreringar utöver själva uppgiften som förs in. Den bestämmelsen kan dock lämpligast införas i förordning, se vidare avsnitt 12.12.6.

12.12.27 Längsta tid för behandling av personuppgifter i säkerhetsregistret

Utredningens förslag

Personuppgifter i ska inte få behandlas i säkerhetsregistret längre än två år efter det att det registrerade barnet eller den registrerade unge senast vårdats vid ett statligt hem för barn och unga dock längst till han eller hon fyller 21 år.

Om personuppgifter om ett barn eller en ung person som ska anvisas plats på ett statligt hem för barn och unga behandlas i säkerhetsregistret och barnet eller den unge inte har skrivits in på ett sådant hem, får dock uppgifterna inte behandlas längre än

tre månader efter det att den första registreringen av uppgifter om honom eller henne gjordes.

Personuppgifter som rör uppgifter om en person som har personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med ett placerat barn eller en placerad ung person som uppgifter får behandlas om i registret, ska inte få behandlas i säkerhetsregistret längre än uppgifter om barnet eller den unge får behandlas.

Personuppgifter om en person som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet ska inte få behandlas längre än tre år efter den senaste registreringen av anknytning till brottslig verksamhet gjordes.

När personuppgifter inte längre får behandlas i säkerhetsregistret ska de omedelbart förstöras.

När uppgifter om ett barn eller en ung person, eller om en person som har en personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med honom eller henne, behandlas i säkerhetsregistret efter det att barnet eller den unge skrivits ut från ett statligt hem för barn och unga ska uppgifterna avskiljas så att de inte kan behandlas för ändamålen med säkerhetsregistret. Åtkomsten till sådana avskilda uppgifter ska begränsas till särskilt angivna medarbetare.

Skälen för våra förslag

Behovet att överväga en längsta tid för behandling

Vi har i avsnitt 12.12.18 föreslagit att personuppgifter som behandlas med stöd av den föreslagna lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inte ska få behandlas längre än vad som nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. I det sammanhanget har vi även konstaterat att det inte kommer finnas någon fastslagen, bortre tidsgräns för behandlingen, utan att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer att behöva göra kontinuerliga överväganden om behovet av fortsatt behandling för det aktuella ändamålet. Vi har även konstaterat att den föreslagna bestämmelsen inte innebär några hinder mot att uppgifter arkiveras med stöd av arkivlagens bestämmelser.

Vad gäller personuppgifter som kommer att behandlas i säkerhetsregistret bör dock andra hänsyn göra sig gällande än de som motive-

rat den generella bestämmelsen om längsta tid för behandling. I avsnitt 12.12.22 har vi nämligen konstaterat att säkerhetsregistret aktualiserar det förstärkta grundlagsskyddet till skydd för den personliga integriteten som framgår av 2 kap. 6 § andra stycket RF. Av bestämmelserna i 2 kap. 20 och 21 §§ RF följer att tillåtligheten av säkerhetsregistret nog måste balanseras mot enskildas grundläggande rätt till skydd mot det intrång i den personliga integriteten som registret innebär. Våra förslag får därför inte ge Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård möjligheter till personuppgiftsbehandling som går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med säkerhetsregistret. Mot den bakgrunden behöver det därför övervägas inte bara för vilka ändamål, och vilka, uppgifter som ska få behandlas i registret, utan också hur länge de ska få behandlas.

Det kartlagda behovet av att behandla uppgifter en viss tid

I vår kartläggning av behovet av ett säkerhetsregister (se avsnitt 12.8.3) har SiS uppgett att en rimlig tid för bevarande av uppgifterna borde motsvara tre till fem år efter att ett barn eller en ung person inte längre vårdas inom myndigheten. För uppgift om tredje man har SiS uppgett samma tidsspann, men då efter den senaste registreringen om personen. SiS har uppgett att syftet med bevarandet bland annat är att kunna arbeta med verksamhetsuppföljning på ett ändamålsenligt sätt samt att kunna göra rimliga bedömningar i det fall barn och unga återigen blir aktuella för vård inom myndigheten. Här har SiS hänvisat till att det är vanligt förekommande att barn och unga som skrivs ut från SiS också skrivs in igen vid någon tidpunkt. I genomsnitt har de barn eller unga som skrivits ut och sedan återkommit gjort det 2,6 gånger och den genomsnittliga tiden mellan intagningar är knappt sex månader. Av de inskrivningar som gjordes under 2025 var det dock 13 procent där mer än ett år hade passerat sedan han eller hon senast vårdats inom myndigheten.

De grundläggande principerna gäller för behandling i säkerhetsregistret

Inledningsvis bör här åter påpekas att bestämmelserna i den nya lagen om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kompletterar de allmänna bestämmelserna i dataskyddsförordningen och dataskyddslagen. Bestämmelserna i den nya lagen gäller alltså inte i stället för, utan tillsammans med, dataskyddsförordningen. Det innebär bland annat att de grundläggande principerna för behandling, som vi redogör för i avsnitt 12.4.1, även kommer gälla för behandling av personuppgifter i säkerhetsregistret. Uppgifter i säkerhetsregistret ska därför vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas (principen om uppgiftsminimering). Uppgifter ska vidare vara korrekta och om nödvändigt uppdaterade. Alla rimliga åtgärder måste vidtas för att säkerställa att personuppgifter som är felaktiga i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas raderas eller rättas utan dröjsmål (principen om korrekthet). Uppgifter får inte heller förvaras i en form som möjliggör identifiering av den registrerade under en längre tid än vad som är nödvändigt för de ändamål för vilka personuppgifterna behandlas (principen om lagringsminimering).

Att vi i detta sammanhang överväger hur länge uppgifter *som längst* ska få behandlas innebär alltså inte att alla uppgifter i säkerhetsregistret alltid ska behandlas under så lång tid som föreslås nedan. Om uppgifter är felaktiga i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas eller om det inte längre är nödvändigt att behandla personuppgifter i säkerhetsregistret för syftet med det ska behandlingen alltså upphöra, oavsett om tidsfristen uppnåtts eller inte.

En tvåårsgräns för uppgifter om placerade barn och unga

Det integritetsintrång som behandlingen i säkerhetsregistret innebär är som vi redan konstaterat kännbart. Intrånget vad gäller fortsatt behandling av uppgifter om placerade barn och unga efter utskrivning bör dock vägas mot intresset av att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har möjlighet att, vid en eventuell återinskrivning av ett barn eller en ung person, göra de bedömningar som krävs baserat på risker som förelegat vid tidigare vårdtillfällen. Uppgifter om förhöjda risker, eller frånvaron av sådana, som identifierats under tidi-

gare vårdtillfällen bör till exempel kunna bidra till en mer effektiv och rättssäker bedömning av vilken säkerhetsnivå som är lämplig vid en återinskrivning. Utan en sådan möjlighet finns i stället en risk för att ett barn eller en ung person placeras i en för hög eller låg säkerhetsnivå, till nackdel för honom eller henne själv.

Vi bedömer därför att det är godtagbart ur ett integritetsperspektiv, och förenligt med principen om barnets bästa, att de uppgifter om placerade barn och unga som får behandlas i säkerhetsregistret också får behandlas under en tid efter att barnet eller den unge skrivits ut från ett statligt hem för barn och unga. Därtill kommer behovet av att kunna göra tillsyn och kontrollera hur uppgifter behandlas i säkerhetsregistret.

SiS har som redan nämnts efterfrågat en möjlighet att behandla uppgifter under minst tre år sedan det senaste vårdtillfället och bland annat hänvisat till att det är vanligt förekommande att barn och unga som skrivs ut från den statliga barn- och ungdomsvården också skrivs in igen. Man har dock inte redogjort för annat än att den genomsnittliga tiden mellan intagningar är knappt sex månader och att 13 procent av barn och unga som skrivits in under 2025 har ett tidigare utskrivningsdatum som ligger längre än ett år tillbaka. Hur vanligt förekommande det är att ett barn eller en ung person återkommer tre år efter utskrivning har det dock inte lämnats några uppgifter om.

Att en så stor andel som 13 procent av barn och unga som skrivs ut från den statliga barn- och ungdomsvården skrivs in igen efter en längre tid än ett år utgör enligt vår bedömning skäl för att tillåta behandling i säkerhetsregistret under en längre tid än ett år, trots att den genomsnittliga tiden mellan upprepade vårdtillfällen understiger ett år. Utifrån de uppgifter som SiS lämnat oss bedömer vi dock inte att det är befogat att föreslå att uppgifter om placerade barn och unga får behandlas i säkerhetsregistret under en längre tid än två år efter att barnet eller den unge senast vårdats vid ett statligt hem för barn och unga. Vi föreslår därför att uppgifter om ett barn eller en ung person inte ska få behandlas i säkerhetsregistret längre än två år efter att han eller hon senast vårdades vid ett statligt hem för barn och unga.

Aldrig längre än till 21 år

I övervägandena om hur länge uppgifter om barn och unga ska få behandlas i säkerhetsregistret efter avslutad vård bör det också tas hänsyn till den 21-årsgräns som är föreskriven för hur länge någon får vårdas enligt tvångsvårdslagstiftningen till skydd för barn och unga.²⁸⁶ Efter det att en ung person fyllt 21 år finns det alltså ingen rättslig möjlighet för socialnämnden att åter besluta att han eller hon ska placeras vid ett statligt hem för barn och unga. Något skäl att behandla uppgifter om honom eller henne i säkerhetsregistret finns då inte längre. Uppgifter om en tidigare placerad ung person ska därför aldrig få behandlas längre än till han eller hon fyller 21 år, oavsett om det motsvarar en kortare tid än den tvåårsgräns som vi nyss föreslagit.

Det är i och för sig så att ett omhändertagande med stöd av lagen om omhändertagande för vård inte får ske efter det att den unge fyllt 20 år.²⁸⁷ Om någon som tidigare vårdats inom den statliga barn- och ungdomsvården fyllt 20 år utan att då vara omhändertagen med stöd av tvångsvårdslagstiftningen till skydd för barn och unga finns det därför inte heller några skäl för fortsatt behandling av uppgifter om honom eller henne i säkerhetsregistret.

För att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få kännedom om huruvida tidigare placerade unga personer på sin 20-årsdag är omhändertagna eller inte bör det dock krävas att socialnämnden ges en skyldighet att upplysa myndigheten om detta förhållande, antingen på eget initiativ eller på begäran från myndigheten. Även ett sådant informationsutbyte utgör ett integritetsintrång. Om skyldigheten att lämna uppgifter skulle kräva en begäran skulle flera olika socialnämnder eventuellt behöva tillfrågas, vilket röjer uppgiften att den unge förekommer i SiS säkerhetsregister för samtliga dessa. Om uppgiftsskyldigheten skulle vara på eget initiativ skulle Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård dessutom få del av uppgifter om att det fanns ett omhändertagande för vård. Det skulle även gälla om barnet eller den unge inte längre hade sådana vårdbehov att en återinskrivning på ett statligt hem för barn och unga skulle bli aktuellt. Eftersom ett sådant informationsutbyte skulle innebära en

²⁸⁶ Regeringens lagrådsremiss den 19 mars 2026, *För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*, s. 348.

²⁸⁷ Regeringens lagrådsremiss den 19 mars 2026, *För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga*, s. 181.

utökad behandling av uppgifter om den unge bedömer vi att det integritetsintrånget är större än att uppgifter får fortsätta behandlas i säkerhetsregistret under det tiden till 21-årsdagen.

Behandling i säkerhetsregistret utan efterföljande inskrivning?

I avsnitt 12.12.23 har vi föreslagit att uppgifter om ett barn eller en ung person ska få behandlas i säkerhetsregistret redan innan hon eller han skrivits in vid ett statligt hem för barn och unga. Det förekommer dock att tvångsvården avbryts eller inte verkställs. Ett omedelbart omhändertagande upphör exempelvis om vissa tidsfrister inte iakttas.

Det framstår inte som proportionerligt att tillåta behandling i säkerhetsregistret av uppgifter om ett barn eller en ung person som efter en platsansökan aldrig skrivs in vid ett statligt hem för barn och unga under någon längre tid. De förhöjda risker som kan föranleda en registrering (se avsnitt 12.12.23) kan nämligen i dessa fall inte realiseras. Vi föreslår därför att uppgifter om ett barn eller en ung person som ska anvisas plats på ett statligt hem för barn och unga inte får behandlas längre än tre månader efter det att den första registreringen av uppgifter om honom eller henne gjordes, om barnet eller den unge inte har skrivits in på ett sådant hem. Tidsfristen om tre månader bör enligt vår bedömning ge tillräckligt utrymme för olika händelseförlopp, till exempel om ett barn eller en ung person initialt har avvikit och därefter påträffats eller om något inträffar som medför att det finns skäl för socialnämnden att åter besluta om att omedelbart omhändertagande om ett ursprungligt sådant beslut har upphört.

Personer med personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med placerade barn och unga

I avsnitt 12.12.24 har vi föreslagit att personer som har personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med ett barn eller en ung person som uppgifter får behandlas om i säkerhetsregistret också ska få behandlas i registret. Sådana uppgifter får dock endast behandlas om det är absolut nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen av uppgifter om barnet eller den unge.

Tillåtligheten av behandling av dessa uppgifter är alltså knuten till ett barn eller en ung person om vilken uppgifter får behandlas i säkerhetsregistret. Något skäl att tillåta behandling under en längre tid än vad som är tillåten för barnet eller den unge som berörs bör därmed inte finnas. Vi föreslår därför att uppgifter om personer som har personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med ett barn eller en ung person som uppgifter får behandlas om i säkerhetsregistret inte ska få behandlas längre än uppgifter om barnet eller den unge själv.

Uppgifter om personer som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet

I avsnitt 12.12.24 har vi även föreslagit att vissa uppgifter om personer som kan antas ha kopplingar till organiserad brottslighet, men som inte har någon personlig anknytning eller annan nära förbindelse till ett barn eller en ung person som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga ska få behandlas i säkerhetsregistret. Skälen för behandling skiljer sig i dessa fall från övriga situationer då uppgifter får behandlas i registret. Risken som personen i fråga kan förknippas med är inte heller kopplad till något eller några särskilda placerade barn och unga, och bör därför inte heller upphöra i samband med en utskrivning av ett visst barn eller en viss ung person. Det finns därför skäl för att tillåta en något längre behandling av uppgifter om dessa personer. Som vi nämnt ovan finns det även ett behov av att kunna göra tillsyn och kontrollera hur uppgifter behandlas i säkerhetsregistret.

Mot bakgrund av syftet med behandlingen, det stora samhällsliga intresset av att motverka påverkan från organiserad brottslighet och vikten av att kunna skydda barn och unga som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården bedömer vi att uppgifter om personer kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet bör få behandlas i säkerhetsregistret under en längre tid än andra uppgifter. Vi föreslår att uppgifter som längst ska få behandlas tre år efter att den senaste registreringen om personen i fråga gjordes.

Fristen för hur länge personuppgifter får behandlas bör dock av integritetsskäl inte avse registrering av förhållanden som inte har koppling till den brottsliga verksamheten, till exempel uppgifter om ändrade bostadsförhållanden. Treårsfristen ska i stället avse tiden från en registrering om en persons anknytning till brottslig verksam-

het. Det bör möjliggöra behandling under hela den tid som personen i fråga är förknippade med sådana kvalificerade säkerhetsrisker som kan motivera den initiala behandlingen.

En längsta tid för behandling ... och sen arkivering?

Som vi konstaterat i avsnitt 12.12.18 innebär en längsta tid för behandling av personuppgifter för ett eller flera ändamål inte att uppgifterna därefter måste förstöras eller raderas. Dataskyddsförordningen innehåller i stället flera bestämmelser som avser behandling för arkivändamål av allmänt intresse när det ursprungliga ändamålet med behandlingen upphört. Dessa bestämmelser som tillåter behandling för arkivändamål kan ses som undantag från såväl principen om lagringsminimering som andra principer och bestämmelser som annars skulle gälla. De tidsgränser som vi nyss föreslagit innebär alltså inget hinder mot att uppgifterna i säkerhetsregistret fortsätter behandlas för arkivändamål.

Begreppet arkivändamål av allmänt intresse definieras inte i dataskyddsförordningen. Regeringen har dock uttalat att det står klart att den behandling av personuppgifter som utförs för att uppfylla de krav som ställs i arkivlagen och anslutande föreskrifter måste anses ske för arkivändamål av allmänt intresse.²⁸⁸ Som vi redogjort för i avsnitt 12.5.4 gäller som utgångspunkt att allmänna handlingar ska bevaras i enlighet med arkivlagens bestämmelser.

Även om artikel 89.1 i dataskyddsförordningen ställer upp krav på att behandling som sker enbart för arkivändamål ska vara förenad med tekniska och organisatoriska skyddsåtgärder finns det inget krav på att uppgifterna flyttas till ett annat system vid denna behandling. Av 4 kap. 1 § andra stycket dataskyddslagen framgår även att det inte finns något hinder för myndigheter att behandla personuppgifter, som finns i allmänna handlingar som behandlas enbart för arkivändamål av allmänt intresse, för något annat ändamål. Något hinder mot att en uppgift som har bevarats enbart för arkivändamål återförs till kärnverksamheten för vidare behandling finns följaktligen inte, förutsatt att det nya ändamålet inte är oförenligt med det ändamål för vilket uppgiften ursprungligen samlades in. Även övriga krav i den

²⁸⁸ Prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 110.

allmänna dataskyddsregleringen, exempelvis avseende uppgiftsminimering måste dock vara uppfyllda.

En metod för att åstadkomma ett integritetsskydd för personuppgifter i samband med arkivering är dock just att avskilja uppgifterna och föra över dem till ett digitalt arkiv. Digitalt arkiverade uppgifter som inte längre får behandlas i kärnverksamheten avskiljs då till exempel genom att bevaras i en separat databas.²⁸⁹

I vissa fall kan dock personuppgifterna som sådana eller behandlingen i sig bedömas vara så känslig att någon ytterligare behandling inte ska få förekomma, inte heller för arkivändamål. Det är då vanligt att i dataskyddsreglering – eller den materiella regleringen – införa bestämmelser om gallring eller att uppgifter ska förstöras vid en viss tidpunkt.

Det allmänna kravet på bevarande av allmänna handlingar framgår av 3 § tredje stycket arkivlagen. Kravet på bevarande kan dock enligt 10 § tredje stycket arkivlagen ge vika för bestämmelser om gallring i annan lag eller förordning. Sådana bestämmelser finns ofta i kompletterande dataskyddsreglering men kan även finnas i den materiella lagstiftningen på området. Till skillnad från det arkivrättsliga begreppet gallring, som enligt arkivlagen syftar till att vårda arkiven, syftar en dataskyddsrättslig bestämmelse om gallring till att upprätthålla integritetsskyddet för enskilda som berörs.²⁹⁰

Riksarkivet har definierat gallring som förstöring av allmänna handlingar eller förstöring av uppgifter i allmänna handlingar. Det är också fråga om gallring när andra åtgärder vidtas med allmänna handlingar som medför förlust av till exempel betydelsebärande data eller sökmöjligheter. När det gäller gallring av elektroniska upptagningar avses normalt att viss information raderas från databäraren. Gallring av digitalt hanterade uppgifter kan alltså innebära att uppgifterna skrivs ut på papper för arkivering, det vill säga att någon absolut informationsförlust inte uppstår.²⁹¹

Att förstöra personuppgifter innebär i stället att man ser till att uppgifterna inte går att återskapa på något sätt. Det är oftast inte tillräckligt att radera den fil i en dator som innehåller personupp-

²⁸⁹ Geijer och Lövblad, *Arkivlagen – En kommentar*, (1 juni 2026 JUNO) kommentaren till 10 § under rubriken Bestämmelser om gallring i andra författningar (tredje stycket).

²⁹⁰ Se till exempel prop. 2021/22:217 *Stärkt kontroll och kvalitet i folkbokföringen*, s. 53 och regeringens lagrådsremiss den 7 maj 2026, *Elektronisk övervakning – ett verktyg för Socialtjänsten till skydd för barn och unga*, s. 126 och 127.

²⁹¹ Se till exempel prop 2017/18:269 *Brottsdatalog – kompletterande lagstiftning*, s. 123 och 124.

gifterna för att uppgifterna ska vara förstörda, eftersom filen kan finnas kvar i datorn på annat sätt, exempelvis i papperskorgen. Alla normala sökvägar måste tas bort för att uppgifterna ska anses vara förstörda. Det kan krävas andra tekniska åtgärder för att uppgifterna verkligen ska förstöras, som att omformatera lagringsmediet eller skriva över uppgifterna.²⁹²

När en bestämmelse i lag eller förordning anger att vissa uppgifter ska förstöras vid en viss tidpunkt innebär det att uppgifterna i dataskyddsrättslig mening inte får behandlas längre än vad som anges i bestämmelsen. Eftersom arkivlagens bestämmelser om när gallring får ske är subsidiära till avvikande bestämmelser i lag eller förordning innebär en sådan bestämmelse också att uppgifterna inte heller ska arkiveras.

Förstöra eller bevara?

Frågan är då om det är motiverat att i integritetshöjande syfte införa reglering som innebär att uppgifter i säkerhetsregistret ska förstöras när de inte längre får behandlas för ändamålen med registret, eller om uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret ska få fortsätta behandlas för arkivändamål.

Även om förstörelse av personuppgifter i och för sig innebär att integritetsintrånget begränsas i tid är det inte självklart att det alltid är till fördel för en enskild att uppgifter om honom eller henne som finns hos en myndighet förstörs. Till exempel i frågan om möjligheten för enskilda att få ersättning för övergrepp eller försummelse som de drabbats av när de varit föremål för samhällsvård för barn och unga medförde bevarade uppgifter att enskilda kunde få ersättning för de handlingar som de hade utsatts för, i enlighet med lagen (2012:663) om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall.²⁹³ I förarbetena till den lagen bedömde regeringen att det var särskilt angeläget med upprättelse för de drabbade, eftersom övergrepp och försummelser hade skett mot barn och unga då samhället tagit över ansvaret för barnet och därmed åtagit sig att göra sitt yttersta för att skydda barnet och skapa så goda uppväxtvillkor som möjligt. Regeringen noterade även att i

²⁹² SOU 2023:100 *Framtiden dataskydd – Vid Skatteverket, Tullverket och Kronofogden*, s. 857.

²⁹³ Geijer och Lövblad, *Arkivlagen – En kommentar*, (1 juni 2026 JUNO) kommentaren till 10 § under rubriken Bestämmelser om gallring i andra författningar (tredje stycket).

förarbetena att uppgifter i olika myndigheters journaler och arkiv kunde vara av vikt vid bedömningen av enskildas rätt till ersättning.²⁹⁴

Vi bedömer att även de barn och unga som kommer att vårdas vid statliga hem för barn och unga som vuxna kan ha starka intressen av att ta del av uppgifter om sig själv som ung. Det kan till exempel ske som ett led i en försoningsprocess eller i en process rörande bearbetning av trauma. Mot bakgrund av den stora betydelse myndigheters arkiverade uppgifter om dem som barn kan ha för enskilda även i dessa sammanhang bör det krävas noggranna överväganden vad gäller frågan om uppgifter i säkerhetsregistret ska förstöras när de inte längre får behandlas. Även den generella betydelse som myndigheters arkiv kan ha för insyn och granskning av myndigheters verksamhet behöver beaktas.

Vi har tidigare konstaterat att säkerhetsregistret för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer att ha samma funktion i verksamheten med statliga hem för barn och unga som Kriminalvårdens säkerhetsregister har i den myndighetens verksamhet. Det innebär att säkerhetsregistret i huvudsak kommer att användas som en yta för viss informationshantering som av olika skäl inte får eller bör förekomma i placerade barns och ungas socialtjänstjournaler och som enbart ett begränsat antal medarbetare får ha tillgång till.

Som framgår av avsnitt 12.8.3 har SiS även uppgett att uppgifter i säkerhetsregistret endast i undantagsfall kan komma att föras vidare från registret, antingen till den placerades socialtjänstjournal eller om de annars behövs för att utgöra beslutsunderlag. De *faktiska* uppgifterna i säkerhetsregistret kommer alltså som utgångspunkt inte ligga till grund för beslut eller andra åtgärder. I stället kommer uppgifterna ligga till grund för att behöriga medarbetare ska kunna lämna stöd och råd åt beslutfattare i verksamheten, och hjälpa dessa att hitta relevant information i öppna källor. Det är sedan informationen i de öppna källorna som kan komma att tas in i och ligga till grund för beslut och dokumenteras i barnets eller den unges socialtjänstjournal. Här kan även nämnas att bestämmelsen i 16 kap. 1 § SoL om att gallring av personakter ska ske senast efter fem år efter den senaste anteckningen gjordes i akten inte får tillämpas på handlingar som har kommit in eller upprättats i samband med vissa insatser som gäller barn, bland annat placering av barn utanför föräldrarnas eller

²⁹⁴ Prop. 2011/12:160, *Ersättning av staten till personer som utsatts för övergrepp eller försummelser i samhällsvården*, s. 11 och 37–39.

någon annan som har vårdnaden om barnets hem, vilket framgår av 16 kap. 2 § SoL. Det nyss sagda innebär att uppgifter som har samband med placering av barn och unga vid statliga hem för barn och unga ska bevaras hos socialnämnderna. Tidigare placerade barn och unga kommer alltså i samma utsträckning som tidigare ha rätt till insyn i sin arkiverade socialtjänstjournal och i arkiverade ärenden och beslut som berör honom eller henne.

Vidare innebär inte förslaget om ett säkerhetsregister att Myn-digheten för statlig barn- och ungdomsvård ges ett utrymme för att avvika från befintliga bestämmelser om vilka uppgifter som enligt tillämplig reglering ska dokumenteras i en särskild ordning. Säkerhetsregistret kommer alltså inte innebära ett ökat utrymme för myn-digheten att skönsmässigt bedöma när och om uppgifter ska föras in i socialtjänstjournalen eller vilka uppgifter som ska dokumenteras i samband med användandet av särskilda befogenheter. På samma sätt kommer förvaltningslagens bestämmelser om ärendehandläggning fortsatt att gälla, liksom offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser om partsinsyn i ärenden (se vidare avsnitt 12.3.2).

Slutligen ska också sägas att det kartlagda behovet av ett säkerhetsregister i huvudsak avser en förbättrad möjlighet att få del av och att behandla underrättelseuppgifter som lämnas från i huvudsak Polis-myndigheten. Det innebär att uppgifterna i regel inte kommer att hänföra sig till den statliga barn- och ungdomsvårdens verksamhet med socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård, utan i huvudsak till Polismyndighetens brottsbekämpande verksamhet, där de kommer att få fortsätta behandlas i enlighet med de bestämmelser som är tillämpliga i den verksamheten.

*Uppgifter i säkerhetsregistret ska förstöras
när de inte längre får behandlas*

Sammanfattningsvis bedömer vi inte att intresset av att uppgifter i säkerhetsregistret bevaras efter att de inte längre får behandlas i registret överväger intresset av det integritetsskydd som det innebär att uppgifterna förstörs. Vi föreslår därför att uppgifter ska förstöras när de inte längre får behandlas i säkerhetsregistret. Det innebär till exempel att uppgifter i säkerhetsregistret om ett barn eller en ung person ska förstöras senast när han eller hon fyller 21 år, tillsammans med uppgifter om personer med en personlig anknytning till eller

annan nära förbindelse med henne eller honom. Vad gäller en person som kan antas ha kopplingar till organiserad brottslighet måste uppgifter om honom eller henne förstöras senast tre år efter den senaste registreringen om honom eller henne vad gäller anknytning till brottslig verksamhet.

Den föreslagna regleringen om hur länge uppgifter får behandlas i säkerhetsregistret och att de ska förstöras när de inte längre får behandlas gäller i stället för den generella bestämmelsen om längsta tid för behandling i den föreslagna nya lagen. Den besvarar därmed både frågan om hur lång den längsta tiden för behandling av uppgifter i säkerhetsregistret är, och frågan om uppgifterna ska gallras eller bevaras i arkivlagens mening.

Som framgår av följande avsnitt kan det dock finnas skäl att i det fortsatta lagstiftningsarbetet, eller i något annat sammanhang, överväga om det finns skäl för att göra en annan bedömning av frågan om uppgifter i säkerhetsregistret i vissa fall ska kunna arkiveras. Det kan vara för det fall att även andra uppgifter än de vi kunnat kartlägga ett behov av, det vill säga underrättelseuppgifter från Polismyndigheten, kommer att behandlas i säkerhetsregistret. I sådana fall bör regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kunna bemyndigas att meddela föreskrifter om att uppgifter i säkerhetsregistret får behandlas för arkivändamål.

Vad ska gälla för uppgifter om barn och unga och personer med personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med placerade barn och unga under tiden mellan utskrivning och förstörelse av uppgifterna?

Den sammanlagda betydelsen av det som föreslagits ovan är att uppgifter om ett barn eller en ung person, och om personer som har en personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med honom eller henne, får behandlas i säkerhetsregistret under en viss tid efter att barnet eller den unge skrivits ut från ett statligt hem för barn och unga. Mot bakgrund av att återinskrivning förekommer i så hög utsträckning kan det ofta finnas ett behov av fortsatt behandling i säkerhetsregistret för att syftet med det ska uppfyllas, vilket vi utvecklat ovan. Det bör också finnas skäl för att bevara uppgifter under en viss tid för att möjliggöra kontroll och tillsyn.

Under tiden mellan utskrivningen och den tidpunkt då tidsfristen för behandling löpt ut, alternativt barnet eller den unge åter skrivs in vid ett särskilt hem för barn och unga, bör dock de risker som kan föranleda en registrering av uppgifter om placerade barn och unga (se avsnitt 12.12.23) inte kunna föreligga. Barnet eller den unge vårdas ju då inte på ett statligt hem för barn och unga. Vi föreslår därför att uppgifter om ett barn eller en ung person, eller om en person som har en personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med honom eller henne, behandlas i säkerhetsregistret efter det att barnet eller den unge skrivits ut från ett statligt hem för barn och unga ska avskiljas så att de inte kan behandlas för ändamålen med säkerhetsregistret. Det bör bland annat kunna innebära att sökvägar till uppgifterna tas bort eller blockeras, och att uppgifterna flyttas till en särskild yta inom säkerhetsregistret med mycket begränsad åtkomst. Vi föreslår därför även att åtkomsten till sådana avskilda uppgifter ska begränsas till särskilt angivna medarbetare. Dessa medarbetare bör exempelvis ha behörighet att i samband med en eventuell återinskrivning aktivera sökvägar till uppgifterna och återställa dem i registret. Regleringen i denna del är av sådan karaktär att den lämpligast införs på förordningsnivå (se avsnitt 12.12.6).

12.12.28 Sekretess för uppgifter i säkerhetsregistret och ramen för vårt uppdrag i denna del

Utredningens bedömningar

Uppgifter i säkerhetsregistret kommer i regel att kunna hållas hemliga både för den uppgiften rör och för tredje man med stöd av befintlig sekretessreglering.

Det kan finnas skäl att överväga ytterligare sekretessbestämmelser för uppgifter som särskilt förekommer inom verksamheten med statliga hem för barn och unga. Det faller dock utanför ramen för vårt uppdrag att överväga och föreslå de eventuella förändringar av offentlighets- och sekretesslagen som kan vara påkallade.

Skälen för våra bedömningar

Underrättelsesekretessen med mera

Det kartlagda behovet av ett säkerhetsregister inom den statliga barn- och ungdomsvården i avsnitt 12.8.3 avser möjligheten att behandla uppgifter från andra myndigheter skilt från placerade barns och ungas socialtjänstjournaler. SiS har sammanfattningsvis uppgett att behovet i huvudsak avser underrättelseuppgifter från Polismyndigheten som rör personkopplingar, iakttagelser och misstankar.

Som vi redogör för i avsnitt 12.5.1 är den sekretess som gäller i bland annat Polismyndighetens underrättelseverksamhet primär även hos myndigheter som är mottagare av sådana uppgifter. Detta gäller även om mottagaren inte bedriver någon brottsbekämpande verksamhet, eftersom sekretessen gäller för uppgifter som *hänför sig till* underrättelseverksamheten i fråga. Det innebär att de uppgifter som säkerhetsregistret i huvudsak kommer att innehålla skyddas av underrättelsesekretessen enligt 18 kap. 2 § OSL, trots att de då inte längre (enbart) behandlas av Polismyndigheten, utan efter utlämnandet även av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Sekretessen enligt 18 kap. 2 § OSL gäller vidare till skydd för underrättelseverksamheten, inte till skydd för uppgifter om enskilda, och bestämmelsen innebär en presumtion för sekretess. En uppgift som skyddas av underrättelsesekretess får alltså, oavsett att den lämnats till en annan myndighet än Polismyndigheten och behandlas där, röjas för den uppgiften rör först om det står klart att så kan ske utan att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida underrättelseverksamheten skadas. Det innebär att de underrättelseuppgifter som kommer att behandlas i säkerhetsregistret som utgångspunkt måste hållas hemliga för den som uppgifterna rör med stöd av 18 kap. 2 § OSL.

Det kan också vara så att uppgifter i säkerhetsregistret som lämnats från Polismyndigheten skyddas av förundersökningssekretess enligt 18 kap. 1 § OSL, som också träffar uppgifter som hänför sig till verksamheten, oavsett var uppgiften förekommer. Även den sekretessen gäller till skydd för verksamheten och inte enskilda, dock med något svagare styrka. Sekretess gäller om det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgiften röjs.

Som vi också påpekar i avsnitt 12.5.1 kan sekretess för vissa uppgifter som ännu inte har lämnats till en brottsbekämpande myndighet men som ska lämnas dit också gälla hos utlämnande myndigheten med stöd av 18 kap. 3 § OSL, som hänvisar till sekretessen enligt 18 kap. 1 och 2 §§ OSL. Det innebär att uppgifter som ”uppkommer” inom verksamheten med statliga hem för barn och unga, till exempel om en uppgift lämnats av ett placerat barn eller en ung person, från personal eller från allmänheten, också kan hållas hemliga för den uppgiften rör om uppgiften kommer att lämnas till exempelvis Polismyndigheten.

Slutligen bör sägas att det inte kan uteslutas att vissa uppgifter i säkerhetsregistret skulle kunna omfattas av sekretess enligt 18 kap. 8 § OSL som avser vissa säkerhets- och bevakningsåtgärder, se vidare avsnitt 12.5.1. SiS har dock uppgett att uppgifter av den karaktär som avses i bestämmelsen i regel skulle behandlas utanför säkerhetsregistret, men att sådana uppgifter i vissa fall även skulle tas in i säkerhetsregistret. Om så sker kan uppgifterna hemlighållas även för den uppgifterna rör under de förutsättningar som anges i 18 kap. 8 § OSL.

Socialtjänstsekretessen

Även om det kartlagda behovet av ett säkerhetsregister i huvudsak avser en möjlighet att behandla underrättelseuppgifter från Polismyndigheten utanför barns och ungas socialtjänstjournaler har SiS även påpekat att relevanta uppgifter om risker och hot ibland kommer från placerade barn och unga. Det kan röra sig om att barn och unga ”tjallar” på medplacerade till personalen, till exempel om att någon medplacerad har tillgång till en mobiltelefon eller planerar att rymma. I vissa fall bör sådana uppgifter kunna sekretessbeläggas i förhållande till den uppgifterna rör med stöd av bestämmelserna i 18 kap. 1–3 §§ OSL enligt vad som anges ovan. Det är om uppgifterna ska eller redan har lämnats vidare till företrädevis Polismyndigheten (se även vidare om detta nedan).

För det fall att uppgifterna inte motsvarar en risk av sådan allvarlighetsgrad att det är befogat att lämna dem till brottsbekämpningen finns det dock även vissa möjligheter att med stöd av socialtjänstsekretessen hemlighålla dem för den uppgifterna rör. Som vi redogjort för i avsnitt 12.5.1 gäller nämligen sekretess enligt 26 kap. 5 §

OSL för uppgift om enskilds personliga förhållanden i anmälan eller utsaga av en enskild om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, i förhållande till den som anmälan eller utsagan avser, om det kan antas att fara uppkommer för att den som har lämnat uppgiften eller någon närstående till denne utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs. Bestämmelsen innebär att uppgifter i säkerhetsregistret som lämnats av placerade barn och unga, anhöriga till dessa eller andra enskilda kan hållas hemliga för den uppgiften rör om det finns en risk för att uppgiftslämnaren utsätts för våld, allvarliga hot eller trakasserier om uppgiften röjs. Precis som den generella socialtjänstsekretessen enligt 26 kap. 1 § OSL omfattar dock skyddet som ges anmälare och uppgiftslämnare enligt 26 kap. 5 § samma lag inte myndighetens medarbetare.²⁹⁵

Frågan om partsinsyn i säkerhetsregistret

Ett av de lagtekniska problem med nuvarande reglering som SiS har påpekat är att även om de efterfrågade uppgifterna redan i dag omfattas av underrättelsesekretessen enligt 18 kap. 2 § OSL efter att de lämnas till myndigheten så finns det krav på att uppgifter som rör placerade barn och unga dokumenteras i socialtjänstjournalen. Då placerade barn och unga har rätt till insyn i sin journal, och denna insyn enlighet med 10 kap. 3 § OSL enbart får begränsas i den utsträckning det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att de sekretessbelagda underrättelseuppgifterna i materialet inte röjs, är det därför inte säkert att underrättelsesekretessen kan upprätthållas.

Detta hinder mot att upprätthålla sekretess kommer dock i stora delar undanröjas av förslaget om att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få föra ett säkerhetsregister. Som vi konstaterat tidigare är registrets funktion inte att ersätta barns och ungas socialtjänstjournal eller åsidosätta allmänna bestämmelser om ärendehandläggning. Syftet är i stället att skapa en yta för behandling av uppgifter som inte bör eller får läggas till grund för beslut eller annars ingå i ärenden. Rätten till partsinsyn kommer alltså i regel inte att aktualiseras för uppgifter i säkerhetsregistret, vilket innebär att till

²⁹⁵ Se vidare de avgöranden och förarbeten som relateras i Lenberg, Tansjö & Geijer, *Offentlighets- och sekretesslagen* (5 dec. 2025, JUNO) kommentaren till 26 kap. 5 §, under rubriken Första stycket.

exempel underrättelsesekretessen för uppgifter i registret bör kunna upprätthållas i förhållande till den uppgifterna rör.

Dataskyddslagens generella begränsningar av rätt till information kommer att gälla för uppgifter i säkerhetsregistret

SiS har vidare redogjort för att ett befintligt problem för myndigheten vad gäller att hantera bland annat underrättelseuppgifter är att man har en dataskyddsrättslig skyldighet (enligt artiklarna 13–15 i dataskyddsförordningen) att självant lämna information till placerade barn och unga om den behandling av personuppgifter som erhållits från annan person eller aktör. SiS har även påpekat att de placerade barnen och unga har även rätt att begära ut ett registerutdrag innehållande motsvarande uppgifter.

Även detta problem bör dock lösas av förslaget om ett säkerhetsregister. Eftersom uppgifterna i säkerhetsregistret i regel inte kommer att omfattas av rätten till partsinsyn kommer sekretessen för uppgifterna kunna upprätthållas i förhållande till den uppgifterna rör, som vi nyss konstaterat.

Att sekretess i regel kommer att gälla för uppgifterna – även i förhållande till den uppgifterna rör – innebär att bestämmelsen i 5 kap. 1 § dataskyddslagen blir tillämplig. Den bestämmelsen innebär en generell begränsning av myndigheters skyldighet att enligt artiklarna 13–15 i dataskyddsförordningen lämna information om personuppgiftsbehandling till enskilda om uppgifterna omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (se vidare avsnitt 12.4.2).²⁹⁶ Då den föreslagna nya lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer att komplettera dataskyddslagen (se avsnitt 12.12.9) kommer 5 kap. 1 § i den lagen kunna tillämpas i verksamheten utan att det anges särskilt.

Behörighetsregleringens betydelse inom myndigheten – frågan om uppgifter om personal

Det kartlagda behovet av att i vissa fall kunna behandla uppgifter om myndighetens personal i ett säkerhetsregister avser, i likhet med det generella behovet, i huvudsak underrättelseuppgifter rörande person-

²⁹⁶ Se prop. 2017/18 Ny dataskyddslag, s. 106 och 107.

kopplingar, iakttagelser och misstankar från Polismyndigheten. För de fall sådana uppgifter om personal lämnas från Polismyndighetens underrättelseverksamhet till Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer uppgifterna omfattas av underrättelsesekretess i säkerhetsregistret i enlighet med det som anges ovan.

Det kan dock inte uteslutas att uppgifter som rör personal också kan lämnas från andra medarbetare eller placerade barn- och unga, utan att uppgifterna är av sådan allvarlig karaktär att det finns skäl att lämna dem till brottsbekämpningen och de av den anledningen kan hållas hemliga för den uppgiften rör med stöd av bestämmelsen i 18 kap. 3 § OSL. Sekretessen enligt 26 kap. 5 § OSL skyddar dock inte tjänstepersoner som lämnar uppgifter i tjänsten, som vi redan påpekat.²⁹⁷ Sådant uppgiftslämnande behöver inte heller undantagslöst medföra en sådan risk för uppgiftslämnaren att sekretessen enligt 26 kap. 5 § OSL kan ligga till grund för ett hemlighållande i förhållande till den uppgiften rör.

I dessa, vad som måste antas vara ganska sällsynta, undantagsfall saknas det såvitt vi kan bedöma en tydlig grund för att hemlighålla uppgifterna för den uppgiften rör. Det förhållandet kan *i sig* anses tala för att uppgifter av denna karaktär inte bör föras in i säkerhetsregistret över huvud taget. I dagsläget går det dock inte att utesluta det skulle kunna uppkomma en situation där förutsättningarna för en registrering trots allt föreligger vad gäller uppgifter om en person som är anställd inom myndigheten. Något bör därför sägas om de behörighetsbegränsningar vad gäller sökningar i registret som vi föreslår dels generellt i avsnitt 12.12.17, dels särskilt för säkerhetsregistret i avsnitt 12.12.25.

Kravet på att enbart vissa, särskilt angivna, medarbetare vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård innebär att åtkomsten till uppgifter i säkerhetsregistret kommer att vara mycket begränsad. Enskilda medarbetare i allmänhet kommer alltså inte ha möjlighet att söka efter uppgifter om sig själva som eventuellt kan finnas i registret och uppgifterna kommer i regel inte heller som sådana finnas i ärenden eller beslut som meddelas i verksamheten. Behörighetsbegränsningarna innebär alltså också vissa möjligheter att undanhålla upp-

²⁹⁷ Se vidare de avgöranden och förarbeten som relateras i Lenberg, Tansjö & Geijer, *Offentlighets- och sekretesslagen* (5 dec. 2025, JUNO) kommentaren till 26 kap. 5 §, under rubriken Första stycket.

gifter för den medarbetare som en uppgift rör, även om de inte utgör sekretessbestämmelser.

Därtill kommer dock att den generella socialtjänstsekretessen enligt 26 kap. 1 § OSL som utgångspunkt inte omfattar uppgifter om personer som utför uppgifter inom socialtjänsten. Uppgifter i säkerhetsregistret som uppkommit i verksamheten, som inte skyddas av sekretess enligt någon bestämmelse i 18 kap. OSL och som rör personal skulle därmed inte kunna hållas hemliga med stöd av den bestämmelsen om de skulle begäras ut av någon annan än den uppgiften rör.²⁹⁸

Behöver det införas ytterligare sekretessreglering för uppgifter i säkerhetsregistret?

I våra kontakter med SiS har vi särskilt efterfrågat om det finns ett behov av förändrad sekretessreglering anslutning till ett framtida säkerhetsregister. Så skulle exempelvis kunna vara fallet om säkerhetsregistret även skulle komma att innehålla uppgifter som inte kan hemlighållas för den uppgifterna rör med stöd av befintlig sekretessreglering trots att det skulle finnas starka skäl för att göra det, till exempel om ett röjande av uppgifterna skulle innebära risker för placerade barn och unga eller genomförandet av vården. Det skulle också kunna vara fallet om uppgifter inte skulle kunna hållas hemliga i förhållande till tredje man, trots att det fanns ett legitimt behov av att göra det.

SiS har i detta avseende uppgett att det skulle behöva föreligga en presumtion för sekretess för uppgifter i säkerhetsregistret som även skulle gälla i förhållande till den uppgifterna rör. Som vi konstaterat ovan kommer detta gälla för behandlingen av de uppgifter som det kartlagda behovet av ett säkerhetsregister huvudsakligen avser, det vill säga underrättelseuppgifter som lämnas från Polismyndigheten (se kartläggningen i avsnitt 12.8).

I ett mycket sent skede av vårt arbete, efter att vår kartläggning slutförts och övervägandena och författningsförslagen avseende säkerhetsregistret var färdigställda, har dock SiS uppgett att behovet av ett säkerhetsregister också gör sig gällande för andra uppgifter än underrättelseuppgifter från Polismyndigheten. Enligt SiS kan samma

²⁹⁸ Jfr Lenberg, Tansjö & Geijer, *Offentlighets- och sekretesslagen* (5 dec. 2025, JUNO) kommentaren till 26 kap. 1 §, under rubriken Första stycket.

typ av uppgifter, det vill säga om iakttagelser, misstankar och personkopplingar, ofta även uppkomma i den egna verksamheten till exempel i samband med användandet av de särskilda befogenheterna vad gäller att kontrollera eller avlyssna placerade barns och ungas användning av elektroniska kommunikationstjänster eller vid rumsvisitationer. SiS har även angett att sådan information kan vara ett resultat av iakttagelser som myndighetens medarbetare gjort vad gäller besökare, placerade barns och ungas beteende och att sådana uppgifter kan lämnas muntligt från socialnämnden. Enligt SiS finns det ett lika stort behov av att kunna behandla uppgifter med detta ursprung utanför barns och ungas socialtjänstjournaler som det finns gällande andra myndigheters underrättelseuppgifter, och samma behov av att kunna hålla uppgifterna hemliga för den uppgiften rör liksom för tredje man.

Det har dock inte varit möjligt att bringa klarhet i frågan om i vilken utsträckning uppgifterna som uppkommit i den egna verksamheten och som enligt SiS skulle behöva registreras i säkerhetsregistret typiskt sett skulle vara av sådan allvarlighetsgrad att de skulle lämnas till brottsbekämpningen och därför kunna skyddas av sekretess enligt någon av de ovan relaterade bestämmelserna i 18 kap. OSL. Mot bakgrund av syftet med registret och i vilka fall uppgifter om enskilda över huvud taget får registreras i det (se avsnitten 12.12.23 och 12.12.24) bedömer vi dock att så i regel bör vara fallet. Som redan nämnts är dock detta förhållande inte tillfredsställande utrett.

Här bör också nämnas att det enligt 10 kap. 15 a § första stycket 1 och andra stycket OSL inte finns något sekretessrättsligt hinder mot att lämna uppgift som omfattas av socialtjänstsekretessen enligt 26 kap. 1 § OSL till en annan myndighet, om det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och övervägande skäl inte talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. I förarbetena till den bestämmelsen förtydligade regeringen att bestämmelsen möjliggör sådant uppgiftsutlämnande som sker vid samtal mellan myndigheter som samverkar för att exempelvis förebygga eller på annat sätt motverka brottslig verksamhet. Det innebär enligt regeringen att bland annat socialtjänst och polis ges en möjlighet att föra samtal för att kunna vända en riskfylld utveckling hos barn och unga i ett tidigt

skede eller för att undvika att barn och unga dras in i kriminella sammanhang.²⁹⁹

En uppgift som lämnas med stöd av 10 kap. 15 a § OSL behöver dessutom inte vara dokumenterad hos den utlämnande myndigheten.³⁰⁰ Uppgifter som uppkommer i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet och som rör iakttagelser, misstankar och personkopplingar kan alltså lämnas till Polismyndigheten i syfte att biträda den myndighetens underrättelseverksamhet, utan att uppgifterna först registreras eller dokumenteras hos Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Om sekretessen enligt 18 kap. 3 § OSL därmed blir tillämplig för uppgifterna behöver sannolikt avgöras från fall till fall. Det kan dock inte uteslutas att samma uppgift, efter att den verifierats eller på annat sätt bedömts av Polismyndigheten, lämnas till Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård varvid regleringen i 18 kap. 2 § OSL bör bli tillämplig även hos den myndigheten.

Slutligen kan påpekas att SiS i dag vare sig har något uttalat brottförebyggande uppdrag eller något uttryckligt stöd för att behandla personuppgifter för brottsförebyggande ändamål, eller för den delen utanför barns och ungas socialtjänstjournal, vilket Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer att ha. Detta kan komma att påverka bedömningen av behovet av förändringar i sekretessregleringen över tid. Med införandet av säkerhetsregistret bör underrättelseinformation dessutom komma att lämnas till den statliga barn- och ungdomsvården i mycket högre utsträckning än i dag, varför ett eventuellt behov av behandling av andra typer av uppgifter redan av den anledningen kan minska.

Sammanfattningsvis har vi alltså inte kunnat kartlägga ett tydligt behov av ytterligare sekretessbestämmelser för uppgifter i säkerhetsregistret.

Vi bedömer dock att det kan finnas skäl att i det fortsatta lagstiftningsarbetet undersöka och överväga detta behov närmare. Det som framkommit om vilka sekretessbestämmelser som kommer att kunna tillämpas för uppgifter i säkerhetsregistret visar framför allt att regleringen är mycket komplex och i allt väsentligt inte avsedd att omfatta den helt nya situation som är aktuell här. Det tyder på att det kan

²⁹⁹ Prop. 2024/25:180 Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – en ny sekretessbrytande bestämmelse, s. 88.

³⁰⁰ Prop. 2024/25:180 Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – en ny sekretessbrytande bestämmelse, s. 23 och 24.

finnas skäl att överväga sekretessbestämmelser till skydd för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med att förebygga och motverka brott och upprätthålla ordning och säkerhet i den del som avser förandet av säkerhetsregistret. En möjlig ny bestämmelse i 18 kap. OSL skulle då kunna utformas enligt följande.

Sekretess gäller för uppgift i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet som avses i 3 kap. 1 § lagen (0000:00) om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder motverkas eller den framtida verksamheten skadas.

En sådan reglering, i delar motsvarande underrättelsesekretessen i 18 kap. 2 § OSL, hade sannolikt både ökat förutsebarheten för enskilda och underlättat tillämpningen för myndigheten. Den bör dock åter sägas att behovet av den ovan skisserade bestämmelsen redogjordes för i ett mycket sent skede av vårt arbete. Bestämmelsen är därför just en skiss och har inte föregåtts av några överväganden vad gäller sekretessgrunderna enligt tryckfrihetsförordningen, det närmare faktiska behovet av en utökad sekretessreglering eller lämpligheten av bestämmelsen på ett mer generellt plan.

Behöver det införas ytterligare sekretessreglering för uppgifter om åtgärder i verksamheten med statliga hem för barn och unga?

I vårt arbete med att kartlägga behovet av ett säkerhetsregister har SiS redogjort för att det inom den statliga barn- och ungdomsvården finns behov av att kunna hålla uppgifter hemliga, som inte är kopplat till frågan om att kunna behandla underrättelseinformation från Polismyndigheten i ett säkerhetsregister. I likhet med säkerhetsregistret har SiS här hänvisat till sekretessreglering som är tillämplig inom Kriminalvården, 18 kap. 11 § OSL.

Av 18 kap. 11 § första stycket OSL framgår att sekretess gäller inom Kriminalvården för uppgift om åtgärd som har till syfte att hindra rymning eller fritagning, om det kan antas att syftet med åtgärden motverkas om uppgiften röjs. Av 18 kap. 11 § andra stycket OSL framgår att därutöver gäller sekretess inom Kriminalvården för uppgift om åtgärd som har till syfte att upprätthålla ordningen och säkerheten i myndighetens verksamhet, om det kan antas att syftet med åtgärden motverkas om uppgiften röjs.

Bestämmelserna i 18 kap. 11 § OSL, som i likhet med bestämmelserna i 18 kap. 1–3 §§ OSL gäller till skydd för verksamheten, innebär alltså att Kriminalvården har möjlighet att hålla uppgifter om *åtgärder* hemliga under de förutsättningar som anges i paragrafen. Av äldre förarbeten följer att syftet är att kunna sekretessbelägga uppgifter om åtgärder som inte redan är skyddade av bland annat underrättelsesekretessen.³⁰¹

Enligt senare förarbeten till bestämmelsen skyddar sekretessen i första stycket bland annat uppgifter om planeringen av en transport mellan anstalter och rutiner för hanteringen av transporter eller besök. Andra stycket skyddar uppgifter om åtgärder som har till syfte att upprätthålla ordningen och säkerheten i Kriminalvårdens verksamhet och som behöver skyddas av sekretess. Det kan röra myndighetens rutiner för olika typer av kontroller vid en anstalt eller häkte i syfte att förhindra införsel eller bruk av narkotika eller andra otillåtna föremål. Andra sådana exempel är bland annat uppgifter om larmanordningar och säkerhetsrutiner för att förhindra manipulation av teknisk utrustning. Det kan också röra sig om uppgifter om andra rutiner för upprätthållande av ordning och information om interna säkerhetsåtgärder.³⁰²

Inom den statliga barn- och ungdomsvården saknas motsvarande möjligheter att hålla uppgifter om *åtgärder* hemliga. SiS har dock uppgett att man skulle behöva kunna hålla uppgifter om exempelvis transporter av placerade barn och unga hemliga i vissa fall. Transporter kan till exempel ske i samband med domstolsförhandlingar eller sjukvård. Man har i detta avseende bland annat hänvisat till att det under de senaste åren skett uppmärksammade fritagningar från särskilda ungdomshem i samband med vårdbesök.³⁰³ SiS har även angett att man behöver kunna dokumentera uppgifter om transporter vid sidan av den placerades socialtjänstjournal i de fall det bedöms vara nödvändigt för att syftet med åtgärden inte ska motverkas, men att detta typiskt sett inte är uppgifter som skulle behandlas i säkerhetsregistret.

SiS har även pekat på att det finns ett behov av att kunna sekretessbelägga interna rutiner för exempelvis visitationer (kroppsvisioner

³⁰¹ Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A, s. 144.

³⁰² Prop. 2016/17:208 Några frågor om offentlighet och sekretess, s. 32.

³⁰³ Se till exempel SR Ekot, *Regeringen skärper kraven på Kriminalvården och ungdomsvården*, tillgänglig: <https://www.sverigesradio.se/artikel/regeringen-skarper-kraven-pa-kriminalvarden-och-ungdomsvarden> [2026-06-29].

och rumsvisitationer) för att inte syftet med åtgärden ska motverkas. Man har i detta avseende pekat på att myndigheten nyligen har fått möjlighet att kroppsvisitera även besökare och har tagit fram interna stöddokument för det ändamålet. Inte heller dessa interna stöddokument är uppgifter som skulle behandlas i säkerhetsregistret.

Enligt SiS omfattas interna stöddokument och uppgifter om transporter i dagsläget endast av sekretess till skydd för enskildas personliga förhållanden (26 kap. 1 § och 25 kap. 1 § OSL, se avsnitt 12.5.1) vilket innebär att SiS inte kan undanhålla uppgifter från den placerade själv. Sekretessen enligt dessa bestämmelser gäller nämligen inte i förhållande till den uppgifterna rör. Det gör det möjligt för placerade barn och unga och eventuella besökare att på förväg läsa sig till om myndighetens säkerhetsarbete bedrivs. SiS har därför efterfrågat en bestämmelse som motsvarar den i 18 kap. 11 § OSL, men som gäller för den statliga barn- och ungdomsvården.

Utifrån de behov som SiS redogjort för i detta avseende skulle en möjlig framtida reglering utformas enligt följande och placeras i 18 kap. OSL.

Sekretess gäller inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård för uppgift om åtgärd som har till syfte att hindra rymning eller fritagning från ett statligt hem för barn och unga om det kan antas att syftet med åtgärden motverkas om uppgiften röjs.

Sekretess gäller därutöver inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård för uppgift om åtgärd som har till syfte att upprätthålla ordningen eller säkerheten vid ett statligt hem för barn och unga, om det kan antas att syftet med åtgärden motverkas om uppgiften röjs.

Det framstår dock inte som lämpligt att utöka den befintliga regleringen i 18 kap. 11 § OSL på så sätt att bestämmelsen även omfattar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, givet att myndigheten inte är en brottsbekämpande myndighet. Det ska också sägas att i likhet med vad som anges ovan är bestämmelsen enbart en skiss utifrån behov som inte är fullt utredda.

Bör ”någon” åtnjuta ett sekretesskydd i den statliga barn- och ungdomsvården?

SiS har slutligen påpekat att Kriminalvården även i övrigt har större möjligheter att hemlighålla uppgifter för den uppgiften rör, som även borde vara aktuella för den statliga barn- och ungdomsvården.

Av 35 kap. 15 § första stycket OSL framgår att sekretess gäller inom Kriminalvården för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Även den bestämmelsen kan ligga till grund för att hålla uppgifter hemliga för den som uppgifterna rör, eftersom det andra ”någon” i bestämmelsen inte enbart avser klienten utan också kan avse till exempel personal (se avsnitt 12.8.4). I förarbetena till bestämmelsen i 35 kap. 15 § anges att uppgifter kan hemlighållas för den uppgiften rör med hänvisning till skyddet för andra intagna, vårdare och andra personer vilkas personliga säkerhet skulle kunna sättas i fara om en uppgift lämnas ut, och att också annat allvarligt men än våld kan vara grund för sekretess.³⁰⁴

SiS har – såvitt vi har tolkat myndigheten – uppgett att även om det i dag inte går att ge något tydligt svar på frågan om de uppgifter som kan komma att behandlas i säkerhetsregistret motiverar en utökad möjlighet att kunna hålla uppgifter hemliga för den uppgifterna rör, så kan det ändå finnas ett behov av att införa reglering med samma innebörd som den i 35 kap. 15 § första stycket OSL, bland annat med hänsyn till skyddet för myndighetens personal och placerade barn och unga.

Ramen för vårt uppdrag i denna del

Som framgår av föregående stycken har vi i och för sig kunnat kartlägga vissa av SiS uppgivna behov av en förändrad sekretessreglering vad gäller Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds möjligheter att hemlighålla uppgifter som kan antas förekomma i verksamheten med statliga hem för barn och unga. En grundtanke bakom offentlighets- och sekretessregleringen är dock att sekretess ska gälla endast i de fall där det verkligen behövs. Krav på nya sekretessregler bör därför prövas med stor restriktivitet.³⁰⁵ Ännu större restriktivitet är påkallat när sekretess till skydd för en enskild ska gälla i förhållande till den uppgifterna rör.³⁰⁶

³⁰⁴ Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A, s. 220 och 221.

³⁰⁵ Prop. 1993/94:165 Några frågor om sekretess, s. 41.

³⁰⁶ Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A, s. 329.

De behov som SiS har redogjort för aktualiserar dessutom en mängd komplexa frågor om den sekretessrättsliga systematiken i stort. Förslag utifrån dessa behov skulle därför kräva ingående överväganden bland annat om det närmare behovet, vilka faktiska uppgifter som kan komma att behandlas i säkerhetsregistret, bestämmelsernas placering, sekretessregleringens förhållande till principerna för socialtjänsten, risken för förtroendeskada utifrån en sammanblandning av samhällsskydd och barns och ungas individuella vårdbehov, liksom berörda berättigade krav på insyn.

Därtill kommer att vårt uppdrag i denna del är begränsat till frågor om kompletterande dataskyddsreglering och förbättrade möjligheter till att inom den statliga barn- och ungdomsvården ta emot och behandla de uppgifter från andra myndigheter, och mellan verksamhetsgrenar, som krävs för att säkerställa en god och trygg vård. Förslag med den innebörden har lämnats ovan. Mot bakgrund av att vi inte haft möjlighet att närmare undersöka vare sig behovet av eller integritetsriskerna med en utökad sekretessreglering för säkerhetsregistret lämnar vi dock inget förslag med den innebörden. Frågan bör dock övervägas närmare i ett annat sammanhang.

Vi bedömer därför sammanfattningsvis att det faller utanför ramen för vårt uppdrag i denna del att överväga och lämna förslag avseende de behov som redogjorts för ovan.

12.12.29 Sekretess ska gå före skyldigheten att informera om personuppgiftsincidenter

Utredningens förslag

Den personuppgiftsansvariges skyldighet att informera den registrerade om en personuppgiftsincident enligt artikel 34 i EU:s dataskydsförordning ska inte gälla sådana uppgifter i säkerhetsregistret som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inte får lämna ut till den registrerade enligt lag eller annan författning eller enligt beslut som har meddelats med stöd av författning.

Skälen för vårt förslag

Befintlig reglering om rätten att få information om personuppgiftsincidenter

Som vi redogjort för i avsnitt 12.4.1 avses med personuppgiftsincident enligt dataskyddsförordningen en säkerhetsincident som leder till oavsiktlig eller olaglig förstöring, förlust eller ändring eller till obehörigt röjande av eller obehörig åtkomst till de personuppgifter som överförts, lagrats eller på annat sätt behandlats (se artikel 4.12). Som vi också redogjort för i det avsnittet har enskilda flera rättigheter enligt dataskyddsförordningen, och personuppgiftsansvariga flera korresponderande skyldigheter att tillgodose dessa. Vissa av dessa rättigheter och skyldigheter rör rätten till information om personuppgiftsincidenter.

Bestämmelserna i artikel 34 innebär en skyldighet för den personuppgiftsansvarige att under vissa förutsättningar informera om en personuppgiftsincident. Om en sådan incident sannolikt leder till en hög risk för fysiska personers rättigheter och friheter ska den personuppgiftsansvarige enligt artikel 34.1 utan onödigt dröjsmål informera den registrerade om personuppgiftsincidenten. Informationen ska bland annat innehålla en tydlig och klar beskrivning av personuppgiftsincidentens art.

Enligt artikel 34.3 krävs dock sådan information inte om

- a) den personuppgiftsansvarige har genomfört lämpliga tekniska och organisatoriska skyddsåtgärder och dessa åtgärder tillämpats på de personuppgifter som påverkas av personuppgiftsincidenten,
- b) den personuppgiftsansvarige har vidtagit ytterligare åtgärder som säkerställer att den höga risken för de registrerades rättigheter och friheter sannolikt inte längre kommer att uppstå eller
- c) det skulle inbegripa en oproportionell ansträngning. I det fallet ska i stället allmänheten informeras eller en liknande åtgärd vidtas genom vilken de registrerade informeras på ett lika effektivt sätt.

De direkt tillämpliga undantagen i artikel 34.3 dataskyddsförordningen omfattar alltså inte situationen att de uppgifter som ska lämnas till den registrerade vid en personuppgiftsincident omfattas av sekretess eller tystnadsplikt.

Möjligheterna att begränsa enskildas rättigheter

Artikel 23 i dataskyddsförordningen ger en möjlighet att i nationell rätt föreskriva vissa begränsningar av enskildas rättigheter och personuppgiftsansvarigas skyldigheter. Med stöd av artikel 23 är det också möjligt att i införa begränsningar av skyldigheten att informera den registrerade om en personuppgiftsincident.

En begränsning med stöd av artikel 23 får dock bara införas om den sker med respekt för andemeningen i de grundläggande rättigheterna och friheterna och utgör en nödvändig och proportionell åtgärd i ett demokratiskt samhälle i syfte att säkerställa vissa särskilt angivna intressen. Det kan till exempel vara intresset av förebyggande och förhindrande av brott (artikel 23.1 d) eller säkerställandet av unionens eller en medlemsstats viktiga mål av generellt intresse, däribland social trygghet (artikel 23.1 e).

I flera fall har det med stöd av artikel 23 införts sektors- eller myndighetsspecifika begränsningar av enskildas rätt att göra invändningar mot behandling av personuppgifter som regleras i artikel 21 i dataskyddsförordningen. Vi har också föreslagit att en sådan begränsning införs i den nya lagen om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, se avsnitt 12.12.20.

Vissa generella undantag från enskildas rättigheter att få del av information och få tillgång till personuppgifter har också, som vi redovisat i avsnitt 12.4.2, införts i 5 kap. 1 § dataskyddslagen. Dessa generella begränsningar innebär bland annat att myndigheter inte har någon skyldighet att enligt artiklarna 13–15 i dataskyddsförordningen lämna information om personuppgiftsbehandling till enskilda om uppgifterna omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen.³⁰⁷ Undantagen från rätten till information enligt 5 kap. 1 § dataskyddslagen, till förmån för bestämmelser om sekretess, omfattar dock inte skyldigheten att informera om en personuppgiftsincident enligt artikel 34 i dataskyddsförordningen.

Det ska införas en begränsning

Utan en begränsning i enlighet med artikel 23 skulle dataskyddsförordningens bestämmelser om information till den registrerade vid en personuppgiftsincident kunna innebära att den registrerade får

³⁰⁷ Se prop. 2017/18 *Ny dataskyddslag*, s. 106 och 107.

information om att hans eller hennes personuppgifter behandlas av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i säkerhetsregistret. Så skulle kunna ske trots att sekretess för dessa uppgifter gällde i förhållande till honom eller henne (se avsnitt 12.12.29). Som vi nyss konstaterat finns det nämligen ingen generell begränsning av myndigheters skyldighet att tillhandahålla information om personuppgiftsincidenter, vare sig i svensk rätt eller i dataskyddsförordningen, som ger myndigheten en möjlighet inte iaktta skyldigheten med hänvisning till sekretess.

Vid överväganden av om det är befogat av att införa en begränsning av skyldigheten att lämna information om personuppgiftsincidenter måste hänsyn tas till att skyldigheten endast aktualiseras vid en incident som sannolikt leder till en hög risk för fysiska personers rättigheter och friheter. För vad som avses begreppet risk i detta sammanhang hänvisas till avsnitt 12.4.1. Det är därmed inte självklart att det intresse som kan motivera en begränsning väger tyngre än enskildas rätt att få information.

Regeringen har dock tidigare konstaterat att reglerna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen utgör begränsningar av rätten att ta del av allmänna handlingar. Denna rätt får enligt 2 kap. 2 § TF begränsas endast om det är påkallat med hänsyn till vissa särskilt angivna ändamål, till exempel rikets säkerhet, intresset att förebygga eller beivra brott eller skyddet för enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. I det sammanhanget uttalade regeringen även att de godtagbara ändamål för sekretess som anges i tryckfrihetsförordningen också utgör godtagbara ändamål för begränsningar av den registrerades rättigheter enligt artikel 23.1 i dataskyddsförordningen.³⁰⁸ Det är alltså framför allt regleringen i offentlighets- och sekretesslagen som i svensk rätt tillgodoser behovet av att hemlighålla uppgifter både med hänsyn till enskilda och allmänna intressen.

Som vi nämnt tidigare kan sekretess inom socialtjänsten enligt 26 kap. 5 § OSL gälla i förhållande till den uppgiften rör, om någon som lämnat en anmälan eller utsaga om det kan antas att fara uppkommer för att uppgiftslämnaren eller någon närstående till denne utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs. Denna bestämmelse kan komma att tillämpas på uppgifter i säkerhetsregistret. I huvudsak kommer dock uppgifter i säkerhetsregistret kunna hållas hemliga med stöd av 18 kap. 1–3 §§ OSL, som i huvud-

³⁰⁸ Se prop. 2017/18 *Ny dataskyddslag*, s. 107.

sak syftar till att skydda de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet. De sekretessbestämmelser som generellt begränsar rätten till information om personuppgiftsbehandling i säkerhetsregistret är följaktligen nödvändiga med hänsyn till sådana intressen som avses i artikel 23.1 i dataskyddsförordningen.

De intressen som motiverat de bestämmelser om sekretess som kommer att vara tillämpliga för uppgifter i säkerhetsregistret väger enligt vår bedömning tyngre än enskildas rätt att få ovillkorligen få information om personuppgiftsincidenter. Skyldigheten att informera den registrerade om en personuppgiftsincident enligt artikel 34.1 i dataskyddsförordningen ska därför inte gälla sådana uppgifter som den Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inte får lämna ut till den registrerade enligt lag eller annan författning eller enligt beslut som har meddelats med stöd av författning. Motsvarande begränsning har även gjorts i annan kompletterande dataskyddsreglering på dataskyddsförordningens tillämpningsområde.³⁰⁹

Genom förslaget kommer de nationella bestämmelserna om sekretess och tystnadsplikt att gå före den registrerades rätt att få information om eventuella inträffade incidenter i samband med behandling i säkerhetsregistret. Rättsligt stöd för den föreslagna bestämmelsen bör framför allt finnas i artikel 23.1 e, som ger utrymme för begränsningar om det sker i syfte att säkerställa en medlemsstats viktiga mål av generellt allmänt intresse. Även andra punkter bör kunna ligga till grund för begränsningen exempelvis artikel 23.1 som bland annat rör förbyggande och förhindrande av brott.

Det bör dock framhållas att den föreslagna begränsningen endast gäller under den tid som uppgifterna omfattas av sekretess. När sekretessen inte längre gäller gentemot den registrerade bör Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård alltså informera denne om personuppgiftsincidenten, om inte något av undantagen i artikel 34.3 i dataskyddsförordningen är tillämpligt.

³⁰⁹ Se bland annat prop. 2019/20:106 *Stärkt integritet i Rättsmedicinalverkets verksamhet*, s. 65, prop. 2017/18:113 *Anpassning av domstolsdatalagen till EU:s dataskyddsförordning*, s. 35–37, prop. 2017/18:254 *Anpassning av utlämningsdatalagen till EU:s dataskyddsförordning*, s. 38 och 39 samt prop. 2017/18:248 *Kriminalvårdsdatalag – en ny lag med anpassning till EU:s dataskyddsförordning*, s. 29 och 30.

Är alla krav för en begränsning uppfyllda?

Enligt artikel 23 krävs inte bara att en begränsning är motiverad för att säkerställa vissa intressen. Det andra kravet enligt artikel 23.1 är att begränsningen ska göras med respekt för andemeningen i de grundläggande rättigheterna och friheterna och att den är en nödvändig och proportionell åtgärd i ett demokratiskt samhälle. Mot bakgrund av syftet med registret och den övriga reglering av det som vi föreslår bör detta krav anses vara uppfyllt, se vidare avsnitt 12.13.3.

Av artikel 23.2 framgår att en lagstiftningsåtgärd som innebär en begränsning enligt artikel 23.1 även ska innehålla specifika bestämmelser åtminstone, när så är relevant, avseende ändamålen med behandlingen, kategorierna av personuppgifter, omfattningen av de införda begränsningarna, skyddsåtgärder för att förhindra missbruk eller olaglig tillgång eller överföring, specificeringen av den personuppgiftsansvarige samt lagringstiden och tillämpliga skyddsåtgärder. Sådana bestämmelser föreslår vi såväl generellt i den nya lagen om personuppgiftsbehandling, som särskilt för behandling av uppgifter i säkerhetsregistret.

Sammanfattningsvis bedömer vi alltså att den föreslagna begränsningen av skyldigheten att informera registrerade om personuppgiftsincidenter är tillåten enligt dataskyddsförordningen.

12.12.30 Förbättrade möjligheter till uppföljning genom att få del av fler uppgifter?

Utredningens bedömning

Regeringen bör ge Statens institutionsstyrelse i uppdrag att

- beskriva sin verksamhet med uppföljning under och efter avslutad vård med stöd av nuvarande 14 a § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga,
- identifiera i vilka avseenden uppföljningen under och efter avslutad vård behöver utvecklas och förändras för att bättre uppfylla sitt syfte, inbegripet tekniska och andra åtgärder i syfte att bättre utnyttja befintligt regelverk, och

- identifiera, analysera och beskriva rättsliga och andra hinder mot att utföra en ändamålsenlig uppföljning efter avslutad vård som myndigheten själv inte råder över.

Skälen för vår bedömning

Uppföljning är en integrerad del av verksamheten och en särskilt reglerad skyldighet

Uppföljning anses generellt utgöra en integrerad och självklar del av alla myndigheters verksamhet.³¹⁰ Vad gäller SiS har lagstiftaren dessutom sedan länge infört en särskilt lagstadgad skyldighet att följa upp vården vid de särskilda ungdomshemmen, såväl under som efter avslutad vård (se avsnitt 12.5.5). Det har även införts särskilda sekretessbrytande bestämmelser i förhållande till socialnämnderna, som syftat till att ge SiS ett ”optimalt” underlag för sin uppföljning genom att socialnämnden getts en skyldighet att lämna ut uppgifter som annars hade varit sekretessbelagda.³¹¹ Som vi redovisat i avsnitt 12.5.1 råder det dessutom absolut sekretess (statistiksekretess enligt 24 kap. 8 § OSL och 7 § OSF) i SiS undersökningar inom uppföljningen efter avslutad vård. Det innebär att uppgifter som behandlas för uppföljning efter avslutad vård endast får lämnas ut från SiS i ett mycket begränsat antal situationer.

Det råder alltså inga tvivel om att lagstiftaren tidigare, och under en lång tid, har bedömt att uppföljningsarbetet inom den statliga barn- och ungdomsvården, och då särskilt i den del som avser uppföljning efter avslutad vård, är en betydelsefull del av verksamheten. I våra direktiv anges också att regeringen anser att den ansvariga myndigheten bör ges så goda förutsättningar som möjligt att följa upp verksamhetens resultat och effekter och för att kunna kvalitetssäkra och utveckla verksamheten. Även i dag utgör uppföljning alltså en angelägen del av verksamheten.

³¹⁰ Se exempelvis uttalanden i prop. 2024/25:89 *En förebyggande socialtjänstlag*, s. 253, prop. 2017/18:105 *Ny dataskyddslag*, s. 60 och 61, prop. 2014/15:63 *Åklagardatalag*, s. 63 och prop. 2004/05:164 *Tullverkets brottsbekämpning – Effektivare uppgiftsbehandling*, s. 179.

³¹¹ Prop. 2004/05:123 *Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m.*, s. 49.

Vårt uppdrag och vårt arbete

Som vi nämnt inledningsvis omfattar vårt uppdrag i denna del att kartlägga och analysera behovet av att inom den statliga barn- och ungdomsvården kunna behandla fler uppgifter om placerade barn och unga för att följa upp verksamhetens resultat och effekter såväl under som efter placering, lämna förslag på åtgärder som svarar mot de kartlagda behoven, och lämna nödvändiga författningsförslag.

Arbetet med att kartlägga och analysera behovet vad gäller att få del av fler uppgifter i syfte att bättre följa upp verksamheten har dock varit komplext och det har inledningsvis varit svårt att avgöra vad uppdraget egentligen har avsett. Å ena sidan pekas uppföljnings-skyldigheten enligt 14 a § LVU ut i direktiven, å andra sidan grundas direktiven i denna del på en hemställan från SiS vari anges att myndigheten måste ges ett självständigt forskningsuppdrag i syfte att kunna utföra sin uppföljningsverksamhet (se bilaga 2). I den hemställan³¹² anges bland annat följande.

För att SiS i realiteten ska kunna leva upp till kravet om uppföljning efter avslutad vård, behöver myndigheten ges möjlighet att kontinuerligt behandla information från interna och externa register för att på ett systematiskt och tillförlitligt sätt kunna följa upp, utvärdera och forska på vårdens effekter över tid. SiS bedömer att förutsättningar för uppföljning efter avslutad vård innefattar att SiS ska kunna vara huvudman för intern forskning samt ges möjlighet att ge belysa specifika områden och frågeställningar genom uppdragsforskning.

Som vi redogör för i avsnitt 12.11.1 har vi dock slutligen bedömt att vårt uppdrag inte omfattar frågan om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bör ges ett uttalat forskningsuppdrag för sådan intern forskning som avses i hemställan. Mot bakgrund av vad som kommit fram under arbetet med att tydliggöra och definiera uppdraget i denna del har vi dock i avsnitt 7.5.3 gjort bedömningen att det kan finnas skäl att uppdra åt Socialstyrelsen att i samverkan med SiS utreda frågan om forskning närmare.

Det har alltså sammanfattningsvis varit förenat med vissa svårigheter att dels definiera vårt uppdrag, dels särskilja det från andra näraliggande frågor. Den komplexiteten har i viss mån präglat arbetet även efter att vi gjort den inledande avgränsningen mot forskning. Som framgår av avsnitt 12.11.3 förefaller SiS till exempel bedöma att

³¹² SiS, *Hemställan om översyn av vissa bestämmelser som styr SiS verksamhet*, dnr 1.1.4-4201-2022, s. 8.

ett av de största problemen som är förknippade med dagens uppföljningsarbete enligt 14 a § LVU är att det inte vilar på vetenskaplig grund och i övrigt inte bedrivs enligt de principer som gäller för forskning.

Vilket arbete bedrivs i dag med uppföljning efter avslutad vård?

Utöver svårigheterna med att särskilja uppföljning med stöd av 14 a § LVU från forskning har det även varit förenat med vissa svårigheter att närmare ringa in om, och i sådant fall hur, uppföljningsarbetet *efter avslutad vård* faktiskt bedrivs i dag. I vår kartläggning i avsnitt 12.11.3 har SiS exempelvis redogjort för vissa problem som är förknippade med dagens uppföljningsverksamhet, men har även angett att de redovisade problemen avser uppföljning *under vårdens gång*, och att det i dag inte görs någon strukturerad uppföljning efter avslutad vård.

Vad gäller uppföljning *efter* avslutad vård har SiS uppgett att man inte har någon kontakt med tidigare placerade i syfte att direkt från dessa hämta in uppgifter, utan att man får information från placerande socialtjänster via en digital enkät, socialtjänstenkäten. Vad gäller socialtjänstenkäten har SiS uppgett att bortfallet är betydande och att socialtjänsten dessutom inte har fullständiga uppgifter om alla som skrivs ut från de särskilda ungdomshemmen. Enligt SiS föreligger det stora utmaningarna med att dra tillförlitliga slutsatser från den ostrukturerade data som socialnämnderna lämnar till SiS med stöd av 14 a § LVU.

Utifrån de uppgifter som SiS har lämnat utredningen förefaller uppföljningsverksamheten efter avslutad vård med stöd av 14 a § LVU vara anmärkningsvärt begränsad till sin omfattning, vilket vi berör mer ingående nedan.

Frågan om befintliga hinder och möjligheter att hämta in efterfrågade uppgifter

En ändamålsenlig uppföljningsverksamhet kräver självfallet tillgång till flera olika slags uppgifter om de personer som varit placerade vid särskilda ungdomshem, och i framtiden statliga hem för barn och unga. Som vi redogjort för i avsnitt 12.11.3 efterfrågar SiS att det införs sekretessbrytande uppgiftsskyldigheter för ett antal myndigheter i

syfte att SiS ska ges tillgång till de uppgifter om personer som varit placerade vid ett särskilt ungdomshem som man behöver för att uppfylla sin skyldighet att följa upp vården efter avslutad vård.

Som vi påpekat i andra sammanhang är det självfallet så att om en myndighet ges ett uppdrag eller en skyldighet så bör lagstiftaren också vara uppmärksam på att myndigheten ges en rättslig möjlighet att utföra sagda uppdrag eller fullgöra sagda skyldighet. Frågan är då om SiS i dag faktiskt är förhindrade att hämta in de efterfrågade uppgifterna och därigenom att uppfylla sin uppföljningsskyldighet efter avslutad vård i större utsträckning än i dag. Som framgår av avsnitt 12.11.3 har det inte lämnats några konkreta upplysningar från SiS om vad de befintliga hindren i detta avseende består av.

Däremot kan svaret på frågan undersökas genom en analys av eventuella möjligheter och hinder mot det efterfrågade informationsutbytet i befintlig rätt. Nedan ges därför en genomgång av vad SiS efterfrågat och vår översiktliga analys av vilka hinder och möjligheter som finns att hämta in de efterfrågade uppgifterna enligt gällande regelverk.

Allmänt om sekretess och sekretessbelagda uppgifter

Först bör här sägas att det som SiS efterfrågar är en uppgiftsskyldighet på begäran, för några utpekade myndigheter. Någon skyldighet för annan myndighet att på eget initiativ lämna uppgifter efterfrågas inte. Det innebär att även om den reglering som myndigheten efterfrågar skulle införas, så kommer man behöva lägga tid och resurser på att själv hämta in uppgifterna, vilket inbegriper att redogöra för sitt behov av uppgifterna inför den utlämnande myndigheten. Frågan om en uppgift är sekretessbelagd eller inte är nämligen något som avgörs i en konkret utlämnandesituation och svaret påverkas bland annat av sekretessens styrka, vem som begär ut uppgiften, för vilka syften uppgiften begärs ut och bestämmelser om undantag från sekretess. Det är ett resultat av att bestämmelser om sekretess har olika föremål, räckvidd och styrka, se vidare avsnitt 12.3.2. Det rättsliga tillståndet att en uppgift är sekretessbelagd i förhållande till en potentiell mottagare är alltså situationsbundet. I många fall borde det alltså inte vara möjligt att på förhand klassificera uppgifter som antingen sekretessbelagda eller inte sekretessbelagda. Snarare är det så att vissa

uppgifter ofta *inte är* sekretessbelagda och att andra uppgifter ofta *är* sekretessbelagda, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet vad gäller vem som begär ut uppgifterna och varför.³¹³

Myndigheter inom socialtjänsten

Socialtjänstsekretessen i 26 kap. 1 § OSL innebär att det råder en presumption för att uppgifter om enskildas personliga förhållanden är sekretessbelagda. Först när det står klart att ett utlämnande inte leder till att den uppgiften rör, eller någon närstående till honom eller henne, lider men är en uppgift inte sekretessbelagd enligt bestämmelsen. Sekretess enligt 26 kap. 1 § OSL är vidare undantagen tillämpningsområdet för generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL (se avsnitt 12.3.2).

Redan uppgiften om att någon förekommer hos socialtjänsten, oavsett i vilket sammanhang, omfattas dessutom av sekretess enligt 26 kap. 1 § OSL.³¹⁴ Utrymmet för att vid en menprövning enligt bestämmelsen komma fram till att uppgifter inte är sekretessbelagda är alltså litet. Det finns dock en mängd uppgiftsskyldigheter som bryter socialtjänstsekretessen, varav skyldigheten för socialnämnden att lämna SiS de uppgifter som myndigheten behöver för uppföljning enligt 14 a § andra stycket LVU utgör en (se avsnitten 12.3.2 och 12.5.2).

Här har SiS uppgett att det som efterfrågas främst är en uppgiftsskyldighet för andra socialnämnder än ”socialnämnden” som avses i 14 a § andra stycket LVU. Vi uppfattar detta som att SiS har tolkat bestämmelsen som att den enbart avser den nämnd som ursprungligen fattat beslut om att placera ett barn eller en ung person på ett särskilt ungdomshem.

Den sekretessbrytande bestämmelsen om uppgiftsskyldighet för socialnämnden är dock inte begränsad till att avse den placerande socialnämnden i det enskilda fallet, vare sig enligt bestämmelsens ordalydelse eller enligt regeringens uttalanden i förarbeten.³¹⁵ Att det i bestämmelsen anges *socialnämnden* i bestämd form skulle visserligen

³¹³ Jfr SOU 2025:45 Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – några anslutande frågor, s. 147 och 148.

³¹⁴ Lenberg, Tansjö & Geijer, *Offentlighets- och sekretesslagen* (5 dec. 2025, JUNO) kommentaren till 26 kap. 1 §, under rubriken Första stycket.

³¹⁵ Prop. 2004/05:123 *Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m.*, s. 47–49.

kunna anses tala för att det som avses är den placerande nämnden. Det är emellertid vanligt förekommande att socialnämnden anges i bestämd form, även om det som avses är en socialnämnd, vilken som helst. Några slumpvist utvalda exempel på detta är bestämmelserna i 17 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716) och i förordningen (2008:975) om uppgiftsskyldighet i vissa fall på socialtjänstens område. I dessa bestämmelser anges alltså socialnämnden i bestämd form, men bestämmelserna har en generell tillämplighet.

I avsaknad av förarbetsuttalanden som berör frågan om vilken socialnämnd som avses i 14 a § andra stycket LVU bör det därför lika gärna kunna hävdas att det som avses i bestämmelsen är en socialnämnd, vilken som helst, precis som i andra sammanhang. Man kan också ställa sig frågan varför lagstiftaren, om nu syftet varit att peka ut den placerande nämnden, inte angett det i bestämmelsen eller för den delen i lagförarbetena. Den frågan blir särskilt angelägen mot bakgrund av att socialnämnden i andra sammanhang som avser informationsutbyte mellan myndigheter anges i bestämd form, utan att någon särskild socialnämnd för den skull avses.

Det som SiS efterfrågar från socialnämnderna är uppgifter om insatser och ekonomiskt bistånd, vilket är uppgifter som SiS därmed redan i dag borde ha möjlighet att begära ut från socialnämnderna med stöd av den sekretessbrytande uppgiftsskyldigheten i 14 a § LVU, oavsett om det är den placerande socialnämnden i det enskilda fallet som begäran ställs till eller inte. Under alla förhållanden har dock SiS inte redogjort för att försök har gjorts i detta avseende, och att socialnämnder vägrat lämna uppgifter med hänvisning till att de inte varit placerande nämnd. Det måste alltså anses vara oklart om utformningen av den befintliga uppgiftsskyldigheten i 14 a § andra stycket LVU, eller socialnämndernas tillämpning av densamma, faktiskt utgör ett reellt hinder mot att få del av de efterfrågade uppgifterna.

Myndigheter med verksamhet enligt skollagen

De uppgifter som SiS efterfrågar från dessa myndigheter, det vill säga myndigheter inom utbildningsväsendet, är om avklarad skolgång.

Inom utbildningsväsendet gäller sekretess enligt olika bestämmelser i 23 kap. OSL. Mot bakgrund av vilka uppgifter som efterfrågas bör 23 kap. 2 § OSL vara mest relevant. I den paragrafen föreskrivs

att sekretess i vissa fall gäller i bland annat grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan, för uppgift om en enskilds personliga förhållanden.

Som huvudregel gäller dock att uppgifter om betyg och studieresultat inte är sekretessbelagda vare sig med stöd av 23 kap. 2 § OSL eller i övrigt.³¹⁶ Uppgifter om avslutad skolgång är alltså i regel offentliga. Det innebär att SiS redan i dag har möjlighet att från myndigheter inom utbildningsväsendet begära ut de efterfrågade uppgifterna, och att de myndigheter som förfogar över uppgifterna har en långtgående skyldighet att lämna ut dessa enligt 6 kap. 5 § OSL (se avsnitt 12.3.1).

De uppgifter som SiS efterfrågar från myndigheter inom utbildningsväsendet bör alltså motsvara sådana ”öppna källor” som i förarbetena till 14 a § LVU bedöms vara det slags uppgifter som uppföljningsverksamheten ska utgå från.³¹⁷ Vi har vidare inte fått någon närmare information från SiS om att det, trots det som nyss konstaterats, finns hinder mot att få del av de efterfrågade uppgifterna om skolgång.

Arbetsförmedlingen

Det som SiS efterfrågar från Arbetsförmedlingen är uppgifter om arbetslöshet. I ärenden om arbetsförmedling gäller sekretess enligt 28 kap. 11 § första stycket OSL för en uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Enligt paragrafens andra stycke gäller dock sekretessen inte beslut i ärende.

Det som föreskrivs i 28 kap. 11 § OSL innebär att sekretess gäller med ett rakt skaderekvisit, det vill säga att det föreligger en presumtion för att uppgifterna är offentliga. I förarbetena till bestämmelsen anges att omständigheter som typiskt sett kan innebära att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs kan vara sådana som ger grund för uppfattningen att begäran är ett

³¹⁶ Se t.ex. prop. 2005/06:161 *Sekretessfrågor – Skyddade adresser, m.m.*, s. 101, Lenberg, Tansjö & Geijer, *Offentlighets- och sekretesslagen* (5 dec. 2025, JUNO) kommentaren till 23 kap. 2 § under rubriken Sekretessens föremål och styrka, samt Skolverket, *Offentlighet, sekretess, tystnadsplikt och skyddade personuppgifter*, tillgänglig: <https://www.skolverket.se/styrning-och-ansvar/regler-och-ansvar/stod-for-gymnasieantagning/offentlighet-sekretess-tystnadsplikt-och-skyddade-personuppgifter> [2026-06-05].

³¹⁷ Prop. 2004/05:123 *Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m.*, s. 49.

led i en kartläggning som syftar till förföljelser eller för att möjliggöra trakasserier riktade mot den arbetssökande. Även uppgifter om hälsa kan typiskt sett innebära att den enskilde lider men om uppgiften röjs.³¹⁸

Sekretess enligt 28 kap. 11 § OSL bör mot den bakgrunden inte alltid gälla i förhållande till en annan myndighet, i vart fall inte för andra uppgifter än uppgifter om hälsa. Under alla förhållanden framstår det inte som självklart att sekretess skulle anses föreligga gentemot SiS, om uppgifter om arbetslöshet skulle begäras ut i syfte att fullgöra den lagstadgade uppgiftsskyldigheten enligt 14 a § LVU, där den absoluta statistiksekretessen dessutom skulle gälla för uppgifterna efter ett utlämnande.

Mot bakgrund av sekretessens styrka på området, och då den inte över huvud taget gäller beslut i ärende, bör alltså de uppgifter som SiS efterfrågar från Arbetsförmedlingen inte med självklarhet anses vara sekretessbelagda i förhållande till SiS. Det innebär att SiS redan i dag bör ha möjlighet att begära ut de efterfrågade uppgifterna och att Arbetsförmedlingen, om man efter en sekretessprövning bedömer att uppgifterna inte är sekretessbelagda, har en långtgående skyldighet att lämna ut dem enligt 6 kap. 5 § OSL. Om det som begärs ut är beslut bör dock någon sekretessprövning inte krävas. Vad gäller beslut i ärende vid Arbetsförmedlingen kan alltså konstateras att sådana uppgifter måste anses motsvara sådana ”öppna källor” som i förarbetena till 14 a § LVU bedöms vara det slags uppgifter som uppföljningsverksamheten ska utgå från.³¹⁹

Sekretessen enligt 28 kap. 11 § OSL är vidare inte undantagen generalklausulens tillämpningsområde. Det som sägs i nästa stycke om Försäkringskassan och möjligheten att begära ut uppgifter med stöd av generalklausulen, gäller därför även här. Inom ramen för vår kartläggning har dock SiS inte redovisat att man försökt få del av uppgifter från Arbetsförmedlingen. Det är alltså oklart om det föreligger några hinder mot att få del av uppgifterna i dag.

³¹⁸ Prop. 2021/22:216 *Förbättrade förutsättningar för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten*, s. 97.

³¹⁹ Prop. 2004/05:123 *Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m.*, s. 49.

Försäkringskassan

Enligt 28 kap. 1 § OSL gäller sekretess för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden hos Försäkringskassan, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. SiS har efterfrågat en möjlighet att från Försäkringskassan få del av uppgifter om aktivitetsersättning och sjukersättning, vilket typiskt sett bör vara uppgifter som träffas av bestämmelsen. Något undantag från sekretess vad gäller beslut i ärende finns inte här, som det finns hos Arbetsförmedlingen.³²⁰

Även för dessa uppgifter gäller dock en presumtion för offentlighet, genom det raka skaderekvisitet. I de äldre förarbeten till 28 kap. 1 § OSL påpekas, såvitt här är aktuellt, att det knyter sig ett beaktansvärt offentlighetsintresse särskilt till tillämpning av lagstiftningen på området och att det finns ett fullt legitimt intresse för myndigheter att få del av upplysningar från försäkringskassorna för den egna verksamheten. Enligt förarbetena skulle dock skada eller men anses följa på varje åtgärd som typiskt sett upplevs som en påtaglig nackdel för den berörde, även om åtgärden var fullt rättsenlig och i övrigt acceptabel. Ett exempel på när sekretess skulle gälla var att någons sjukskrivningsfrekvens inte skulle lämnas ut till en arbetsgivare som överväger att anställa personen i fråga. Utlämnande av rent administrativ karaktär uttalades dock inte rimligen anses skada den uppgifterna rör.³²¹

Det bör också nämnas att sekretess enligt 28 kap. 1 § OSL kan brytas med stöd av generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL (se avsnitt 12.3.2). Det innebär att även om de uppgifter som SiS efterfrågar bedömts vara sekretessbelagda i förhållande till SiS och för det efterfrågade syftet, kan denna sekretess brytas. Förutsättningarna för detta är att det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas ut har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda.

Det är den förvarande myndigheten, det vill säga i det här fallet Försäkringskassan, som ska pröva om förutsättningar för utlämnande med stöd av 10 kap. 27 § OSL föreligger. Vid intresseavvägningen ska hänsyn bland annat tas till i vilken utsträckning uppgiften är skyddad hos den mottagande myndigheten, det vill säga i det här fallet

³²⁰ Frågan om ett beslut är offentligt eller inte, är inte avgörande för den enskildes möjligheter att ta del av beslutet eftersom den som är part i ett ärende i princip alltid har rätt att ta del av ett beslut i ärendet (10 kap. 3 § andra stycket OSL).

³²¹ Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A, s. 190 och 191.

SiS. Vid prövningen av en utlämnandefråga ska även den mottagande myndighetens behov av uppgifterna vägas mot det intresse som sekretesskyddet typiskt sett tillgodoser. Det kan också nämnas att även rutinmässigt utlämnande av uppgifter är tillåtet enligt generalklausulen.³²²

Sammanfattningsvis innebär det som sagts ovan att det inte är självklart att Försäkringskassan, antingen vid en menprövning enligt bestämmelsen i 28 kap. 1 § OSL, eller en prövning enligt generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL, skulle komma till slutsatsen att sekretess gäller för uppgifter om aktivitetsersättning och sjukersättning om de begärdes ut av SiS i syfte att utföra sin lagstadgade uppföljningsskyldighet efter avslutad vård, där statistiksekretessen dessutom skulle gälla för uppgifterna.

SiS har dock inte redogjort för att några försök att få del av dessa uppgifter har gjorts. Om sekretessen enligt 28 kap. 1 § OSL faktiskt utgör ett hinder mot att få del av de efterfrågade uppgifterna är alltså oklart.

Kriminalvården

Här har SiS uppgett att uppgiftsskyldigheten som efterfrågas avser uppgifter om avtjänade fängelsestraff. Det bör först anmärkas att det är sådana uppgifter som typiskt sett finns i belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. Utlämnande av uppgifter från belastningsregistret är dock särskilt reglerat och de generella sekretessbrytande bestämmelserna i 10 kap. OSL är inte tillämpliga, se 35 kap. 3 § OSL. Se även förordningen (1999:1134) om belastningsregister vad gäller det tillåtna utlämnandet i sak. Det innebär bland annat uppgiftsskyldigheter (10 kap. 28 § OSL) inte bryter sekretessen för uppgifter i registret och att generalklausulen (10 kap. 27 § OSL) inte heller är tillämplig. SiS har dock som redan nämnts hänvisat till Kriminalvården i detta avseende.

Enligt 35 kap. 15 § första stycket OSL gäller sekretess inom kriminalvården för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller dock enligt 35 kap.

³²² Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A, s. 91 och 327.

15 § andra stycket OSL inte beslut av Kriminalvården eller en övervakningsnämnd. Om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs gäller dock sekretessen för uppgift i ett sådant beslut.

Sekretess enligt 35 kap. 15 § första stycket OSL utgår alltså också från en presumtion för att uppgifterna är offentliga. Ett av de historiskt sett äldsta uttrycken för offentlighetsprincipen är dessutom att allmänheten ska ha insyn i de förhandlingar som hålls i domstol. Denna möjlighet till insyn är av central betydelse för rättssäkerheten och för allmänhetens förtroende för rättskipningen.³²³ Enligt 2 kap. 11 § RF ska en förhandling vid en domstol dessutom vara offentlig. Att någon dömts till fängelse är därför i regel en offentlig uppgift genom att domstolen meddelat sin dom (se 46 kap. 8 och 8 a §§ OSL). Sekretessen enligt 35 kap. 15 § OSL omfattar dock enligt förarbetena även uppgifter som offentliggjorts genom dom av allmän domstol.³²⁴ Det innebär att de uppgifter som SiS efterfrågar i och för sig skulle kunna omfattas av sekretess. Däremot kan det i ifrågasättas i vilken utsträckning en menprövning skulle resultera i att uppgifterna bedömdes vara sekretessbelagda i förhållande till SiS, om de begärde ut för uppföljningssyfte.

Eftersom sekretessen inom Kriminalvården inte är undantagen generalklausulens tillämpningsområde är det som sägs i stycket ovan om möjligheten att begära ut uppgifter med stöd av generalklausulen även tillämpligt här. Det innebär att även om Kriminalvården skulle bedöma att de uppgifter som SiS efterfrågar är sekretessbelagda enligt 35 kap. 15 § OSL så kan bedömningen bli en annan med tillämpning av generalklausulen.

Som vi redan nämnt är dessutom beslut i regel undantagna från sekretess. Av förarbetena till bestämmelsen i 35 kap. 15 § andra stycket OSL framgår att det är angeläget att beslut inom kriminalvården som närmare bestämmer omfattning och innehåll i en ådömd påföljd blir tillgängliga för offentligheten. Det framgår vidare att de beslut som undantas från sekretess bland annat är beslut om beräkning av strafftid. Trots att även uppgifter i sådana beslut kan sekretessbeläggas i undantagsfall är utgångspunkten att uppgifter som

³²³ Prop. 2015/16:144 *Offentlighet och sekretess för uppgifter i domstolsavgöranden*, s. 14.

³²⁴ Prop. 1979/80:2 *med förslag till sekretesslag m.m.*, Del A, s. 220.

förekommer i beslut av Kriminalvården och övervakningsnämnderna är offentliga.³²⁵

Här bör därför också påpekas att enligt 20 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. ska Kriminalvården fatta beslut om straff- tidsberäkning för alla som har börjat avtjäna fängelse på viss tid. Sådana beslut lämnar alltså upplysning om fängelsevistelse i de allra flesta fall, dock inte för livstidsdömda. Då besluten i regel är offentliga bör de motsvara sådana ”öppna källor” som i förarbetena till 14 a § LVU bedöms vara det slags uppgifter som uppföljningsverksamheten ska utgå från.³²⁶ Som redan nämnts har en utlämnande myndighet en långtgående skyldighet att på begäran lämna ut sådana uppgifter enligt 6 kap. 5 § OSL.

Inom ramen för vår kartläggning har dock SiS inte redovisat att man försökt få del av sådana beslut från Kriminalvården eller varför beslut om straffberäkning inte kan tjäna som ett ändamålsenligt underlag för uppföljning efter avslutad vård. Det är alltså sammanfattningsvis oklart om det föreligger några hinder mot att SiS får del av uppgifter om fängelsestraff från Kriminalvården.

Att domar från allmänna domstolar är offentliga innebär under alla förhållanden att domar där personer döms till fängelsestraff motsvarar sådana öppna källor som SiS enligt förarbetena till 14 a § SiS ska använda sig av inom sin uppföljning efter avslutad vård. SiS har alltså redan i dag, med stöd av 6 kap. 5 § OSL möjlighet att på begäran till de allmänna domstolarna få del av uppgifter om domar, och därmed om fängelsestraff, utan att behöva ta ”omvägen” via Kriminalvården.

Myndigheter inom hälso- och sjukvården

Myndigheter inom hälso- och sjukvården tillämpar den stränga hälso- och sjukvårdssekretessen enligt 25 kap. 1 § OSL. Inom hälso- och sjukvården gäller sekretess för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men. Det innebär precis som socialtjänstsekretessen att det föreligger en presumtion för sekretess.

³²⁵ Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A, s. 219 och prop 2016/17:203, *Kriminalvårdssekretess*, s. 11 och 12.

³²⁶ Prop. 2004/05:123 *Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m.*, s. 49.

Hälso- och sjukvårdssekretessen är dessutom i likhet med socialtjänstsekretessen undantagen tillämpningsområdet för generalklausulen. Det innebär sammantaget att utlämnande till andra myndigheter i princip enbart är tillåtet om det finns en sekretessbrytande bestämmelse eller en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som uttryckligen tillåter utlämnandet. Den sekretessbrytande bestämmelsen i 14 a § andra stycket LVU avser som nämnts tidigare enbart socialnämnden, och kan alltså inte ligga till grund för ett utlämnande av uppgifter från hälso- och sjukvården.

Uppgifter kan dock även lämnas ut om den utlämnande myndigheten vid en menprövning kommer till slutsatsen att det står klart den enskilde eller någon närstående *inte* lider men av utlämnandet. Den eventuella betydelsen av att uppgifterna efter ett utlämnande till SiS i det här fallet enbart skulle användas för uppföljningsverksamhet och att den absoluta statistiksekretessen skulle gälla för uppgifterna berörs särskilt nedan.

Som konkret exempel på vilka uppgifter som efterfrågas har dock SiS uppgett uppgifter om psykiatrisk tvångsvård. I förarbetena till bestämmelsen om hälso- och sjukvårdssekretess konstateras att hälso- och sjukvården hör till de områden där kraven på sekretess kring enskildas personliga förhållanden gör sig starkast gällande, men också att det finns ett starkt behov av insyn, främst då undersökning eller vård inte är av frivillig karaktär som vid psykiatrisk tvångsvård.³²⁷ Sekretessen enligt 25 kap. 1 § OSL gäller följaktligen inte beslut i ärende enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård, om beslutet avser frihetsberövande åtgärd, vilket framgår av 25 kap. 10 § 1 OSL. Med detta avses inte bara beslut om intagning för psykiatrisk tvångsvård utan även till exempel beslut om utskrivning, tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område och återkallande av sådant tillstånd. Undantaget från sekretess gäller även de skäl som intagits i beslutet, men däremot inte för uppgifter i de bakomliggande handlingarna.³²⁸

Därtill kommer att den rättsliga prövningen av frågor om psykiatrisk tvångsvård, på grund av läkares beslut om intagning för tvångsvård, görs enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård av de allmänna förvaltningsdomstolarna med förvaltningsrätterna som första

³²⁷ Prop. 1979/80:2 med förslag till sekretesslag m.m., Del A, s. 161 och 163.

³²⁸ Prop. 1991/92:59 om följdlagstiftning med anledning av den nya lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård, m.m., s. 30.

instans.³²⁹ Som berörts ovan är domar, även från förvaltningsdomstolarna och i fråga om psykiatrisk tvångsvård, i regel offentliga.

Just sådana uppgifter som SiS uttryckligen efterfrågar är alltså undantagna från den annars stränga hälso- och sjukvårdssekretessen, och i stället offentliga enligt 25 kap. 10 § 1 OSL. De är även offentliga genom förvaltningsdomstolarnas domar (se 43 kap. 8 och 8 a §§ OSL). SiS har alltså redan i dag en möjlighet att begära ut dessa uppgifter, och de utlämnande myndigheterna har en långgående skyldighet enligt 6 kap. 5 § OSL att lämna ut uppgifterna. Det innebär att även det som efterfrågas i detta sammanhang bör motsvara sådana ”öppna källor” som i förarbetena till 14 a § LVU bedöms vara det slags uppgifter som uppföljningsverksamheten ska utgå från.³³⁰

SiS har dock inte lämnat någon information till utredningen om att man trots det nyss sagda haft svårigheter att få del av de efterfrågade uppgifterna.

Skatteverket

Här har SiS uppgett att det som efterfrågas är en uppgiftsskyldighet avseende folkbokföring, deklarerad inkomst och dödsfall.

Inom Skatteverkets folkbokföringsverksamhet gäller enligt 22 kap. 1 § OSL sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Sekretessen inom folkbokföringsverksamheten är alltså svag. Huvudregeln är att uppgifter i folkbokföringen är offentliga, och enbart sekretessbelagda i undantagsfall.

Folkbokföring och dödsfall, det vill säga avregistrering från folkbokföringen enligt 19 § folkbokföringslagen (1991:481), är vidare sådana uppgifter som alla myndigheter kan ta del av via Navet. Navet är Skatteverkets system för distribution av folkbokföringsuppgifter till samhället. Alla statliga myndigheter kan hämta folkbokföringsuppgifter digitalt och gratis från Navet. Uppgifterna i Navet är dessutom alltid aktuella eftersom ändringar i folkbokföringen slår igenom direkt. Det är den mottagande aktören, i det här fallet SiS, som avgör vilka uppgifter som ska hämtas, när och på vilket sätt. En myndighet

³²⁹ Lenberg, Tansjö & Geijer, *Offentlighets- och sekretesslagen* (5 dec. 2025, JUNO) kommentaren till 25 kap. 10 § under rubriken Punkt 1.

³³⁰ Prop 2004/05:123 *Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m.*, s. 49.

får vidare ta del av samtliga folkbokföringsuppgifter om de behövs inom den egna verksamheten.³³¹ SiS har alltså redan i dag en möjlighet att hämta in uppgifter om folkbokföring och dödsfall från Skatteverket, via Navet.

Vad gäller efterfrågan efter uppgifter om deklarerad inkomst kan konstateras att beslutad förvärvsinkomst är en uppgift som inte är sekretessbelagd utan offentlig (se 27 kap. 6 § OSL).³³² Det innebär att SiS redan i dag kan framställa en begäran om uppgifter om beslutad förvärvsinkomst och att Skatteverket har en skyldighet att lämna ut uppgifterna enligt 6 kap. 5 § OSL.

De uppgifter som SiS efterfrågar från Skatteverket, såväl vad gäller folkbokföringsuppgifter som uppgifter om inkomst, bör alltså också motsvara sådana ”öppna källor” som i förarbetena till 14 a § LVU bedöms vara det slags uppgifter uppföljningsverksamheten ska utgå från.³³³ SiS har vidare inte lämnat information till utredningen om att man trots det nyss sagda haft svårigheter att få del av de efterfrågade uppgifterna.

Finns det ett behov av att införa uppgiftsskyldigheter?

Vi har ovan gått igenom den sekretessreglering som gäller för de verksamheter och uppgifter som SiS efterfrågat att det införs sekretessbrytande uppgiftsskyldigheter för. I flera fall har vi kunnat konstatera att uppgifterna redan är offentliga och att SiS med stöd av 6 kap. 5 § OSL kan framställa en begäran om att få del av dem, som den utlämnande myndigheten har en långgående skyldighet att tillgodose. I andra fall har vi kunnat konstatera att det i vart fall bör finnas utrymme för den utlämnande myndigheten att efter en menprövning eller med tillämpning av generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL bedöma att efterfrågade uppgifter inte är sekretessbelagda i förhållande till SiS om uppgifterna begärs ut för uppföljningssyfte. Vad gäller socialnämnder har vi kunnat konstatera att det är oklart om SiS tolkning

³³¹ Se Skatteverket, *Navet – hämta uppgifter om folkbokföring*, tillgänglig: <https://www.skatteverket.se/offentligaaktorer/informationsutbyte/navethamtauppgifteromfolkbokforing.4.18e1b10334ebe8bc80001754.html> [2026-06-05].

³³² Se Skatteverket, *Offentliga och sekretessbelagda uppgifter*, tillgänglig: <https://www.skatteverket.se/omoss/varverksamhet/offentligauppgifter.4.5c281c7015abec2e20333e1.html> [2026-06-05].

³³³ Prop 2004/05:123 *Stärkt rättssäkerhet och vårdinnehåll i LVM-vården m.m.*, s. 50.

av den sekretessbrytande bestämmelsen i 14 a § andra stycket LVU är riktig.

Sammanfattningsvis är det i samtliga fall oklart vilka eventuella rättsliga eller andra hinder mot att SiS får del av de efterfrågade uppgifterna som faktiskt föreligger. Vi har vidare inte fått någon konkret information om i vilket närmare syfte uppgifterna efterfrågas, till exempel vad SiS skulle kunna följa upp genom uppgifter om inkomst eller dödsfall. Vi har heller inte fått någon närmare information om hur resultatet av en sådan uppföljning skulle kunna påverka myndighetens kvalitetsarbete. Mot den bakgrunden går det i dagsläget inte heller att bedöma om det är befogat att införa särskilda uppgiftsskyldigheter i syfte att säkerställa att SiS får del av uppgifterna.

Betydelsen av att statistiksekretessen gäller i uppföljningsverksamhet efter avslutad vård bör undersökas vidare

Som vi påpekat tidigare är det oklart i vilken utsträckning det förhållandet att statistiksekretessen gäller för SiS uppföljningsverksamhet efter avslutad vård påverkar myndighetens möjligheter att få del av uppgifter från andra myndigheter. Bedömningen av vilket sekretessskydd uppgifter får efter att de har lämnats ut är nämligen ofta av betydelse vid en menprövning (sekretessprövning). Om uppgifterna omfattas av svagare sekretess hos mottagaren kan det i sig innebära att det inte står klart att de kan lämnas ut utan risk för skada eller men.³³⁴ Det motsatta bör därför kunna gälla om uppgifterna efter ett utlämnande till en annan myndighet skulle omfattas av en starkare sekretess. Frågan bör dock analyseras vidare, vilket utvecklas nedan.

I våra direktiv, i våra kontakter med SiS och i den tidigare nämnda hemställan från SiS har dessutom behovet av uppgifter som i olika sammanhang skyddas av statistiksekretessen, eller annan absolut sekretess, lyfts. I våra direktiv anges till exempel att SiS har ett behov av att kunna inhämta uppgifter från till exempel belastningsregistret, patientregistret och dödsorsaksregistret, men att lagstöd för detta saknas. Behovet av och förutsättningarna för myndigheten att kunna ta del av uppgifter i offentliga register på aggregerad nivå behöver därför enligt direktiven utredas.

³³⁴ Prop. 2013/14:162 *Ändringar av statistiksekretessen*, s. 12.

Med uppgifter på aggregerad nivå menas enligt SCB sammanslagen nivå, det vill säga att resultat som publiceras avser (sammanslagna) grupper av individer. Exempel på en sådan grupp kan vara en region eller en yrkesgrupp.³³⁵ Vilken eller vilka grupper som avses i våra direktiv framgår dock inte, och inte heller närmare vilka uppgifter som på aggregerad nivå behövs i uppföljningsverksamheten. Vi har heller inte kunnat kartlägga ett konkret behov av att få del av uppgifter på aggregerad nivå i våra kontakter med SiS, utan det som uttryckligen efterfrågas är, som nämnts ovan, avgränsade uppgiftsskyldigheter för ett antal olika myndigheter.

Vad gäller uppgifter i belastningsregistret har den särskilda regleringen av utlämnande från registret berörts ovan. Andra register som nämns i direktiven skyddas dock av statistiksekretess enligt 24 kap. 8 § OSL. Det finns dock några undantag från statistiksekretessen. Av 24 kap. 8 § tredje stycket OSL framgår att uppgifter som inte genom namn, annan identitetsbeteckning eller liknande förhållande är direkt hänförliga till den enskilde får lämnas ut om det efter en skadeprövning står klart att de kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men.

I SCB:s nu gällande sekretesspolicy anges att uppgifter om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som inte är direkt hänförliga till den enskilde genom det nyss nämnda undantaget kan lämnas ut *även för annat* [vår kursivering] än forsknings- eller statistikändamål eller till vissa forskningsdatabaser. Ett sådant utlämnande måste dock föregås av en skadeprövning. Att det ska stå klart att den enskilde eller någon närstående inte lider skada eller men innebär enligt SCB att utrymmet för att lämna ut uppgifter är mycket begränsat. Att det ska *stå klart* att den enskilde eller någon närstående inte lider skada eller men kräver enligt SCB att uppgifterna efter utlämnandet skyddas av mycket stark sekretess.³³⁶

Då uppgifter i SiS uppföljningsverksamhet efter avslutad vård skyddas av statistiksekretess bör utrymmet för att från SCB, eller andra statistikansvariga myndigheter, begära ut uppgifter med stöd av undantaget i 24 kap. 8 § tredje stycket OSL vara förhållandevis stort. Bedömningen bör dock vara avhängig vilka uppgifter som efterfrågas och i vilka register uppgifterna behandlas.³³⁷ Det finns därför skäl för SiS

³³⁵ SCB, *Longitudinella studier löner*, tillgänglig: <https://www.scb.se/lamna-uppgifter/undersokningar/Longitudinella-studier-loner/> [2026-06-07].

³³⁶ SCB, *Sekretesspolicy 2025-11-04*, dnr SCB2025/854, s. 8–10.

³³⁷ Jfr prop 1994/95:200 *Lag om vissa personregister för officiell statistik m.m.*, s. 38.

att, förslagsvis i samråd med SCB, närmare undersöka sina möjligheter att få del av uppgifter på detta sätt.

Här bör också nämnas det socialdataregister som Socialstyrelsen ska föra med stöd av bestämmelserna i lagen (2026:601) om socialdataregister. Uppgifterna i det registret får behandlas bland annat om det är nödvändigt för att framställa statistik eller underlag för uppföljning och utvärdering, se 8 § lagen om socialdataregister. Registret får enligt 12 § samma lag innehålla uppgifter om en person som är eller har varit föremål för en utredning, ett beslut eller en insats inom socialtjänsten samt uppgifter om utredningen, beslutet och insatsen, och andra uppgifter av administrativ karaktär av betydelse för utredningen, beslutet eller insatsen som personen får eller har fått. Även uppgifterna i socialdataregistret bör därmed kunna vara relevanta för SiS uppföljningsverksamhet efter avslutad vård.

Av förarbetena till lagen om socialdataregister framgår att uppgifterna i socialdataregistret kommer att omfattas av statistiksekretessen enligt 24 kap. 8 § OSL och 7 § OSF.³³⁸ Det som sagts ovan om undantaget i 24 kap. 8 § tredje stycket OSL kommer alltså även gälla för uppgifter i Socialstyrelsens socialdataregister. Det finns därför skäl för SiS att, förslagsvis i samråd med Socialstyrelsen, närmare undersöka sina möjligheter att få del av uppgifter på detta sätt.

Nya digitala lösningar för informationsutbyte bör prioriteras

Av det som redogjorts för ovan framgår att uppgifter som kan vara relevanta i SiS uppföljningsverksamhet efter avslutad vård kan finnas hos en mängd olika aktörer. Arbetet med att samla in uppgifterna, även om det inte skulle föreligga några sekretesshinder mot att få del av dem, kan därför förväntas bli administrativt och resursmässigt krävande om det inte utarbetas smidiga digitala system för inhämtning av uppgifter från andra myndigheter.

SiS har också i vår kartläggning redogjort för vissa administrativa och praktiska problem med att få del av uppgifter från andra myndigheter. Inledningsvis uppgav SiS till utredningen att socialtjänstenkäten, där uppgifter hämtas in från socialtjänsterna med stöd av uppgiftsskyldigheten i 14 a § andra stycket LVU, behövde skötas analogt det vill säga på papper. En tid senare uppgav man dock att enkäten

³³⁸ Prop. 2025/26:165 *En lag om socialdataregister*, s. 96 och 97.

hade digitaliserats. Utifrån de uppgifter som SiS lämnat utredningen förefaller socialtjänstenkäten alltså ha digitaliserats relativt nyligen. SiS har också själva påpekat att myndighetens arbete med socialtjänstenkäten kan förbättras. Om myndigheten även ska utveckla effektiva och säkra sätt att få del av uppgifter från en lång rad andra myndigheter kommer det att kräva ett omfattande arbete.

Att med hjälp av olika digitala lösningar förbättra tillgången till uppgifter som behövs i uppföljningsverksamheten efter avslutad vård bör därför vara högt prioriterat. Här bör SiS kunna samråda med Myndigheten för digital förvaltning, DIGG, som bland annat har i uppdrag att samordna och stödja gemensam digitalisering för att göra den offentliga förvaltningen mer effektiv och ändamålsenlig. DIGG publicerar till exempel riktlinjer, verktyg och resurser för API-hantering inom den offentliga sektorn, liksom en generell metod för informationsutbyte mellan myndigheter.³³⁹

Sammanfattning

Vi har inledningsvis konstaterat att uppföljning ingår som ett självklart led i arbetet med att säkra kvaliteten i verksamheten hos alla myndigheter. Lagstiftaren förefaller dessutom ha bedömt att uppföljning utgör en särskilt viktig del av SiS verksamhet inom den statliga barn- och ungdomsvården, och har infört en uttalad och lagreglerad skyldighet för myndigheten att följa upp verksamheten, en särskild sekretessbrytande bestämmelse för socialtjänsten och särskilda sekretessbestämmelser som innebär att statistiksekretessen gäller för uppgifter om enskilda i SiS uppföljningsverksamhet efter avslutad vård. Uppföljning bör därför ha uppfattats vara en förutsättning för att SiS ska kunna säkerställa en verksamhet av god kvalitet. Enligt regeringens uttalanden i våra direktiv gäller detta även fortsatt.

SiS har också bättre förutsättningar för sin uppföljning än många andra myndigheter. Att uppföljningsskyldigheten regleras i lag ger till exempel stöd för personuppgiftsbehandling som annars skulle kunna vara otillåten enligt 2 kap. 6 § andra stycket RF (se avsnitt 12.12.22). Tillsammans med den stränga sekretessen i verksamheten bör den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandling i SiS uppföljnings-

³³⁹ Se vidare DIGG, *Digitala tjänster*, tillgänglig: <https://www.digg.se/digitala-tjanster> [2026-06-07].

verksamhet efter avslutad vård också anses vara förenad med skyddsåtgärder i dataskyddsrättsligt avseende (se avsnitt 12.12.14).

Det som SiS har uppgett till utredningen talar dock för att uppföljning, trots detta, inte används för att utveckla och förbättra verksamheten i särskilt stor utsträckning. Det innebär dock inte att myndigheten inte vidtar åtgärder för att säkerställa god kvalitet, utan enbart att det arbetet till synes inte baserats på myndighetens uppföljningsverksamhet efter avslutad vård. Däremot väcker det frågor om uppföljningsverksamheten behöver regleras på ett tydligare sätt än i dag, som både ger ett tydligt rättsligt stöd för verksamheten som sådan och för uppgiftshanteringen som krävs, och ett tydligare ansvar för att utföra den (se avsnitt 6.2.5). Det är nämligen uppenbart att SiS har en stark vilja att i högre grad följa upp verksamheten, men av olika skäl inte ansett sig ha ett rättsligt stöd för detta.

SiS förefaller till exempel inte ha efterforskat sina möjligheter att hämta in de uppgifter från andra myndigheter som bedöms vara nödvändiga för uppföljning, trots att uppgifterna i många fall är offentliga, alternativt skulle kunna lämnas ut med stöd av generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL. Myndigheten verkar inte heller ha genomfört någon rättslig analys av i vilken utsträckning statistiksekretessen har betydelse för utfallet av den menprövning som ska göras enligt till exempel hälso- och sjukvårdssekretessen enligt 25 kap. 1 § OSL, eller vad gäller att få del av uppgifter som i andra sammanhang skyddas av statistiksekretessen. Då SiS har uppgett att myndighetens egna hälso- och sjukvårdsuppgifter skulle behöva användas i uppföljningsverksamheten bör den frågan vara av mycket stort intresse. Utifrån vår kartläggning verkar dock SiS ha uppfattat sig vara rättsligt förhindrade att vidta sådana åtgärder.

Vi bedömer därför att den huvudsakliga orsaken till att uppföljningsverksamheten efter avslutad vård i dag brister är att lagstiftaren inte tillhandhållit en tillräckligt tydlig reglering av densamma. En grundlig analys av faktiska och uppfattade hinder mot en mer ändamålsenlig uppföljningsverksamhet, och en analys av hur regleringen av verksamheten bör utformas för att det eftersträlvade målet med verksamheten ska uppnås, måste dock anses ligga utanför ramen för vårt uppdrag.

*Regeringen bör ge SiS ett uppdrag
att analysera uppföljningsverksamheten*

För att komma till rätta med de problemområden som vi kunnat identifiera krävs för det första att den rättsliga regleringen, liksom de möjligheter och hinder denna innebär, analyseras grundligt. Som vi nyss konstaterat måste det dock anses ligga utanför ramen för vårt uppdrag att genomföra en sådan analys. För regeringen bör det dock vara angeläget att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ges bättre förutsättningar för upp följa upp sin verksamhet än de SiS haft, och regeringen bör därför vidta åtgärder med detta syfte.

Det framstår dock inte som befogat att även frågan om uppföljningsverksamheten läggs på den genomförandekommitté som vi bedömt kommer behöva ta vid när vårt arbete avslutas (se avsnitt 7.2.5). Det framstår inte heller som befogat att det tillsätts en helt egen statlig utredning enbart för denna fråga. Däremot bör SiS kunna ges ett uppdrag att analysera, beskriva och identifiera förbättringsområden på området, såväl vad gäller den egna verksamheten i de delar som SiS saknar rådighet över.

Ett sådant uppdrag kommer att ställa krav på myndigheten att tydligare redovisa vilka hinder som sekretessregleringen faktiskt utgör i dag, vilket bland annat bör kräva att man begär ut efterfrågade uppgifter i enlighet med vad som angetts i styckena ovan.

Det bör också kunna resultera i att SiS, om uppgifter inte lämnas ut, genom överklagande enligt 6 kap. 8 § OSL driver fram rättsliga avgöranden i frågan från domstolarna eller regeringen, vilket kommer att ge ytterligare underlag för analysen om vilka åtgärder som behöver vidtas. Ett sådant uppdrag kommer också kunna ligga till grund för SiS att initiera samråd med SCB och Socialstyrelsen om möjligheterna att med hänsyn till sekretessregleringen få del av uppgifter i de register som efterfrågas. Det kommer även kunna ligga till grund för att initiera ett utvecklingsarbete avseende olika digitala lösningar för att få del av uppgifter på ett effektivt sätt, som inte kräver manuell hantering i varje enskilt fall och som motverkar det bortfall man vittnat om i den befintliga uppföljningsverksamheten efter avslutad vård.

Vi bedömer sammanfattningsvis att regeringen bör ge SiS i uppdrag att

- beskriva sin verksamhet med uppföljning under och efter avslutad vård med stöd av nuvarande 14 a § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga,
- identifiera i vilka avseenden uppföljningen under och efter avslutad vård behöver utvecklas och förändras för att bättre uppfylla sitt syfte, inbegripet tekniska och andra åtgärder i syfte att bättre utnyttja befintligt regelverk, och
- identifiera, analysera och beskriva rättsliga och andra hinder mot att utföra en ändamålsenlig uppföljning efter avslutad vård som myndigheten själv inte råder över.

Övervägandena bör även omfatta frågan om den rättsliga grunden för verksamheten behöver förtydligas, och i sådana fall i vilka avseenden. Resultatet av ett sådant uppdrag kan sedan ligga till grund för att vidta de ytterligare åtgärder som framstår som nödvändiga, till exempel vad gäller att initiera ett arbete med att införa ny eller förändrad reglering för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds uppföljningsverksamhet.

12.13 Samlad integritets- och proportionalitetsbedömning

12.13.1 Inledning

Vårt uppdrag

De förslag vi lämnar i denna del ska enligt våra direktiv dels föregås av en integritetsanalys, dels ska de analyser och förslag som lämnas vara förenliga med grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformen, Europakonventionen, barnkonventionen och Sveriges övriga internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

Vad gäller förslagens förenlighet med vad som framgår av barnkonventionen hänvisas i huvudsak till de löpande bedömningar som gjort i kapitlet, samt den generella bedömning som görs i avsnitt 16.2.

Om integritets- och proportionalitetsbedömning i lagstiftningsarbete

IMY:s vägledning för integritetsanalys i lagstiftningsarbete (IMY-2024-15399) tillhandahåller en metod för att göra en integritetsanalys vid framtagande av författningsförslag som medför behandling av personuppgifter. Vägledningen utgår från sju steg:

- Kartlägg personuppgiftsbehandlingen och bedöm vilket grundläggande regelverk som är tillämpligt.
- Kartlägg och bedöm integritetsriskerna med personuppgiftsbehandlingen.
- Kartlägg befintlig reglering.
- Bedöm behovet av ny reglering.
- 2 kap. 6 § andra stycket RF?
- Utforma ny reglering.
- Gör en slutlig proportionalitets- och nödvändighetsbedömning.

Eftersom vårt uppdrag i denna del har varit begränsat till frågor om just dataskydd och sekretess har vi i kapitlets olika avsnitt redan gjort flera av de kartläggningar, bedömningar och överväganden som omfattas av vägledningen. Det gäller till exempel frågan om en kartläggning av personuppgiftsbehandlingen och vilket regelverk som är tillämpligt (avsnitten 12.3–12.5, 12.7–12.11 och delar av avsnitt 12.12). Det gäller även vår bedömning av behovet av ny reglering och hur den bör utformas som redogörs för löpande i hela avsnitt 12.12. Även våra överväganden och förslag till följd av vår bedömning att säkerhetsregistret innebär ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten som ges ett grundlagsskydd i 2 kap. 6 § andra stycket RF har redovisats särskilt (avsnitten 12.12.21–12.12.24 och 12.12.27).

Av IMY:s vägledning framgår dock att en viktig del i integritetsanalysen vid lagstiftningsarbete är bedömningen av om konsekvenserna för den personliga integriteten som personuppgiftsbehandlingen medför är nödvändiga och proportionerliga i förhållande till det man avser att uppnå med behandlingen. En förutsättning för att kunna

göra en sådan bedömning är att det sker en kartläggning av såväl behoven som integritetsriskerna med personuppgiftsbehandlingen.³⁴⁰

Vår kartläggning av behoven som ligger till grund för våra förslag har redovisats utförligt i avsnitten 12.7–12.11. För det fall ytterligare behov har redogjorts för under arbetets gång har dessa redovisats i respektive avsnitt. Även våra bedömningar av förslagets nödvändighet och proportionalitet har redovisats löpande i avsnitt 12.12 i de fall den frågan har aktualiserats särskilt.

Däremot har vi inte tidigare värderat vad denna del av reformen av den statliga barn- och ungdomsvården sammantaget innebär för enskilda som berörs i fråga om integritetsrisker och förslagets övergripande proportionalitet. Det bör i huvudsak vara den delen av integritetsanalysen vid lagstiftningsarbete som avses i våra direktiv. Den analysen kvarstår därmed, och kommer att redovisas i det följande.

I de delar analysen redan gjorts i tidigare avsnitt i kapitlet kommer dock det som sägs där inte upprepas här. Det gäller i synnerhet de många övervägandena vad avser säkerhetsregistret i förhållande till regleringen i 2 kap. 6 § andra stycket RF som redovisats tidigare.

12.13.2 Riskerna för den personliga integriteten

Utredningens bedömningar

Våra förslag om sekretessbrytande bestämmelser och om ett säkerhetsregister kommer att medföra en utökad och i delar ny personuppgiftsbehandling inom den statliga barn- och ungdomsvården. Behandlingen kan komma att omfatta flera olika uppgiftskategorier, bland annat känsliga personuppgifter, uppgifter om lagöverträdelser med mera och uppgifter som rör särskilt skyddsvärda grupper som barn och utsatta unga.

Personuppgiftsbehandlingen som förslagen sammantaget innebär omfattar uppgifter om alla barn och unga som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården samt vissa personer i deras närhet, eller annan tredje man inklusive personal i vissa fall.

³⁴⁰ IMY, *Vägledning för integritetsanalys i lagstiftningsarbete*, dnr IMY-2024-15399, s. 9.

Förslagen i detta kapitel innebär sammantaget en generellt förhöjd risk för intrång i den personliga integriteten (integritetsrisk) för barn och unga inom den statliga barn- och ungdomsvården och andra som berörs av den föreslagna regleringen. Risken dämpas dock av behandlingens sammanhang och ändamål.

Skälen för våra bedömningar

Inledande anmärkningar

I detta kapitel har vi föreslagit att en mängd olika bestämmelser införs som på olika sätt berör personuppgiftsbehandling och uppgiftsutbyte inom den statliga barn- och ungdomsvården. Flera bestämmelser i den nya lagen om behandling av personuppgifter vid myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård motsvarar dock i sak vad som redan gäller enligt befintlig reglering, eller innebär en mindre tillåtande reglering än i dag. Som vi redogjort för i avsnitt 12.12.11 motsvarar till exempel den breda ändamålsbestämmelsen tillsammans med bestämmelsen om lagens tillämpningsområde i allt väsentligt den reglering som i dag framkommer av 7 § SoLPuF och 6 § första stycket SoLPuL. I avsnitt 12.12.16 har vi bedömt att den föreslagna regleringen av sökbegränsningar innebär ett mindre utrymme för att inom den statliga barn- och ungdomsvården söka efter känsliga personuppgifter jämfört med den reglering som i dag finns i 7 a § andra och tredje styckena SoLPuL.

De integritetsrisker som redogörs för nedan kommer därför huvudsakligen vara fokuserade på risker som kommer med våra förslag som innebär utökade möjligheter till personuppgiftsbehandling inom den statliga barn- och ungdomsvården jämfört med i dag. Förslaget i avsnitt 12.12.2 kommer dock inte beröras närmare i detta sammanhang, då detta enbart rör en justering av offentlighets- och sekretesslagens definition av socialtjänst. Det syftar dessutom till att möjliggöra en anslutning till systemet med den nationella patientöversikten där uppgifter enbart får behandlas med den enskildes samtycke.

En utökad och ny behandling av personuppgifter

Förslagen om att utöka möjligheterna till informationsutbyte mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten är visserligen motiverade av behovet för båda dessa verksamheter att kunna ge den enskilde nödvändig vård, behandling och annat stöd. Förslagen innebär att ett informationsutbyte som redan förekommer utökas och någon helt ny form av personuppgiftsbehandling rör det sig inte om. Förslagen i avsnitten 12.12.3 och 12.12.4 innebär dock att mycket känsliga uppgifter om barn och unga, som annars hade skyddats av stark sekretess, nu får utbytas i högre utsträckning mellan olika myndigheter inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten utan den enskildes samtycke. De uppgifter som avses kan i många fall vara uppgifter om hälsa eller uppgifter som annars är av mycket integritetsnära karaktär. För de olika personalkategorierna inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer det dessutom finnas en skyldighet att lämna sådana uppgifter. De inblandade myndigheterna kommer dessutom att behandla personuppgifter i flera led med stöd av de sekretessbrytande bestämmelserna (insamling, utlämnande, bearbetning och justering bland annat) i enlighet med den handhavandereglering som gäller inom respektive område (se avsnitt 12.5.4). Här finns också risken för att uppgifterna får en ytterligare spridning, genom att ett större antal personer kommer att få del av dem. Även om samtliga mottagare kommer behöva iaktta yrkesmässig tystnadsplikt (25 kap. 1 § respektive 26 kap. 1 § OSL) går det inte att utesluta att känsliga uppgifter om barn och unga kommer att få ökad, obefogad spridning genom det utökade informationsutbytet.

Förslaget om att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få föra ett säkerhetsregister kan också ses som en utökning, eftersom den statliga barn- och ungdomsvården redan i dag får del av vissa underrättelseuppgifter från Polismyndigheten. I allt väsentligt rör det sig dock om en ny form av personuppgiftsbehandling som tidigare inte förekommit inom den statliga barn- och ungdomsvården. Även här rör det sig om mycket känsliga, ofta obekräftade, uppgifter som i regel lämnas från en brottsbekämpande myndighet till en myndighet inom socialtjänsten. Uppgifterna kommer ofta röra lagöverträdelse med mera och avse särskilt skyddsvärda grupper som barn och utsatta unga vuxna. Uppgifter som rör personer som är utsatta för våld eller förtryck utgör inte per automatik känsliga personupp-

gifter enligt dataskyddsförordningen. Om uppgifter som behandlas i syfte att skydda den utsatta personen får en obehörig spridning går det inte att helt utesluta att uppgifterna även riskerar att spridas till de individer som utgör själva hotet mot den utsatta personen. En sådan risk finns även här, även om den risken också är en del av det kartlagda behovet av ett säkerhetsregister med mycket begränsad åtkomst.

Uppgifter i säkerhetsregistret om ett barn eller en ung person kan dessutom sambehandlas med uppgifter om andra personer och på så sätt ligga till grund för att kartlägga barn och unga, och i viss utsträckning även andra personer inklusive myndighetens egen personal. Den nya behandlingen av uppgifter i säkerhetsregistret bör följaktligen anses vara förenad med stora integritetsrisker, särskilt utifrån att uppgifterna i många fall kommer att omfattas av undantag från enskildas rätt till information om behandlingen enligt dataskyddsförordningen. I en situation där någon obehörigen bereder sig eller på annat sätt får tillgång till uppgifterna kan det innebära ett mycket stort integritetsintrång och en risk för hot eller våld mot den uppgifterna rör. Även här kommer den nya personuppgiftsbehandlingen dessutom ske i flera led (insamling, bearbetning och justering bland annat).

Att den kompletterande dataskyddsregleringen för den statliga barn- och ungdomsvården anpassas till den rättsliga och tekniska utvecklingen på området bör också kunna innebära viss utökad personuppgiftsbehandling. Det rör särskilt i de fall där den befintliga regleringen inneburit hinder mot personuppgiftsbehandling som det numera inte kommer finnas några hinder mot. Den utökade personuppgiftsbehandlingen i detta avseende bör dock i huvudsak vara en följd av den nya verksamhetsreglering vi föreslår, som till exempel ställer högre krav på en individanpassad vård och behandling än i dag. Den kompletterande dataskyddsregleringen innebär inte *i sig* att myndigheten ges något nytt materiellt uppdrag som kräver personuppgiftsbehandling.

Flera av våra förslag i detta kapitel innebär alltså en utökad eller ny personuppgiftsbehandling av ofta mycket känsliga uppgifter. En utökad, eller ny, personuppgiftsbehandling innebär i sig ökade integritetsrisker för enskilda som berörs. Här rör det sig dessutom ofta om uppgifter om sårbara barn och unga, varför integritetsriskerna bör vara större än om det enbart rör uppgifter om vuxna.

Omfattningen av behandlingen

Personuppgiftsbehandlingen som förslagen i detta kapitel *samman-*
taget medför omfattar uppgifter om alla barn och unga som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården samt vissa personer i deras närhet, eller annan tredje man inklusive personal. Det är i dock huvudsak förslaget om en uppgiftsskyldighet mellan de olika verksamhetsgrenarna inom den statliga barn- och ungdomsvården och den nya myndighetsspecifika dataskyddsregleringen som undantagslöst kan sägas omfatta alla barn och unga som vårdas. I vissa fall kan uppgifter om barns och ungas närstående också behandlas med stöd av denna reglering. Som redan nämnts rör det genomgående personuppgifter av känslig karaktär, både avseende sak och sammanhang. Mycket integritetskänsliga uppgifter kommer nämligen behandlas om barn och unga som vårdas med tvång och inte heller har rätt att motsätta sig behandlingen. Sammanhanget bör därmed anses förstärka integritetsintrånget.

Vad gäller förslagen om säkerhetsregistret är omfattningen av behandlingen svår att närmare förutse i dagsläget. Klart är dock att regleringen tillåter behandling av uppgifter om placerade barn och unga när rekvisiten för en registrering är uppfyllda. Det innebär att samtliga barn och unga inom den statliga barn- och ungdomsvården kan komma att beröras, beroende på förhållandena i det enskilda fallet. Även uppgifter om barns och ungas anhöriga eller andra personer i hans eller hennes närhet kan komma att behandlas i säkerhetsregistret, men då enbart om de högre kraven för behandling av dess uppgifter är uppfyllda. I vilken utsträckning uppgifter om personer nära placerade barn och unga kommer att behandlas i registret är svårt att förutse. Detsamma gäller övriga personer som uppgifter får behandlas om i säkerhetsregistret. Omfattningen av den behandlingen är ännu svårare att uttala sig om, givet de höga kraven för en registrering, att dessa höga krav avser risker som uppkommer i verksamheten med statliga hem för barn och unga, och att berörda personer inte på annat sätt kommer att ha en anknytning till ett barn eller en ung person inom den statliga barn- och ungdomsvården. I vilken utsträckning personer i den organiserade brottsligheten kommer att utgöra kvalificerade säkerhetshot för verksamheten med statliga hem för barn och unga bör exempelvis vara beroende av sådana faktorer som var det statliga hemmet är beläget och vilka barn och unga som vårdas där.

Sammanfattningsvis bör dock förslagen i detta kapitel sammantaget anses motsvara en omfattande personuppgiftsbehandling, som berör alla barn och unga inom den statliga barn- och ungdomsvården och i vissa fall även deras närstående eller andra personer i deras närhet, samt i vissa fall övriga personer.

En generellt förhöjd integritetsrisk

Som vi redan noterat i avsnitt 12.4.1 finns det inte någon definition av vad begreppet integritetsrisk rent konkret innebär i dataskyddsförordningen. Däremot anges exempel på när risker typiskt sett kan uppkomma i skäl 75 till förordningen. Det är bland annat vid behandling av känsliga personuppgifter, behandling av personuppgifter om sårbara personer, framför allt barn, och behandling av uppgifter om fällande domar i brottmål samt lagöverträdelser som innefattar brott eller därmed sammanhängande säkerhetsåtgärder. Även vid personuppgiftsbehandling som skulle kunna medföra skadat anseende eller annan betydande ekonomisk eller social nackdel, förlust av konfidentialitet när det gäller personuppgifter som omfattas av tystnadsplikt, eller hinder mot registrerades möjlighet att utöva kontroll över sina personuppgifter kan integritetsrisker typiskt sett uppkomma. Hur sannolik och allvarlig risken är ska enligt skäl 76 till dataskyddsförordningen fastställas utifrån behandlingens art, omfattning, sammanhang och ändamål.

Samtliga dessa omständigheter som indikerar integritetsrisker är aktuella för förslagen i detta kapitel. Slutsatsen måste därför vara att förslagen medför en generellt förhöjd risk för intrång i den personliga integriteten (integritetsrisk) för barn och unga inom den statliga barn- och ungdomsvården och andra som berörs av den föreslagna regleringen. I vart fall i de delar som avser säkerhetsregistret, och i viss utsträckning uppgiftsskyldigheten mellan de olika verksamhetsgrenarna, bör behandlingens art och omfattning anses tala för att riskerna är allvarliga. Framför allt bör riskerna för personuppgiftsbehandling som inte är förenligt med barnets eller den unges bästa framhållas. Det kan till exempel vara om uppgifter sprids till personer som inte bör ha tillgång till uppgifterna eller om uppgifterna används i syfte att vidta åtgärder som barnet eller den unge uppfattar som negativa, eller som barnet eller den unge på annat sätt tar skada av.

Däremot kan sammanhanget och ändamålet med behandlingen anses tala för att riskerna är mindre allvarliga och sannolikheten för att de ska inträffa lägre. Sammanhanget är inom en statlig myndighet där verksamheten ska bedrivas i enlighet med ett flertal materiella och processuella regelverk, bland annat om sekretess och tystnadsplikt. Vi har även genomgående föreslagit skyddsåtgärder för behandlingen, i form av begränsningar av dess omfattning på olika sätt. Vad gäller säkerhetsregistret kommer åtkomsten till uppgifter dessutom vara synnerligen begränsad, även i tid. Inte i något sammanhang tillåter den föreslagna regleringen behandling för ett ändamål som ligger utanför Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med att säkerställa en god, trygg och sammanhållen vård vid de statliga hemmen för barn och unga.

12.13.3 Förslagens proportionalitet

Utredningens bedömningar

Våra kartläggningar visar att det finns ett faktiskt och konkret problem som motiverar respektive förslag i kapitlet. Det finns viktiga mål av generellt allmänt intresse som kräver att problemen åtgärdas för att kunna uppfyllas, och våra förslag åtgärdar de kartlagda, faktiska och konkreta problemen.

Särskilt förslagen om sekretessbrytande bestämmelser och om ett säkerhetsregister innebär en inskränkning av rätten till skydd för personuppgifter. Förslagen är dock förenade med adekvata skyddsåtgärder, nödvändiga utifrån de kartlagda behoven och något annat sätt att åtgärda de kartlagda problemen på finns inte.

Förslagen i detta kapitel är lämpliga och berättigade i förhållande till den nackdel de innebär för barn och unga och andra som berörs. Förslagen är därmed proportionerliga.

Skälen för våra bedömningar

Något om proportionalitet

Som vi redogjort för i avsnitt 3.3.5 är proportionalitetsprincipen är en allmän rättsprincip som är central inom EU-rätten. Enligt proportionalitetsprincipen ska åtgärder sammanfattningsvis vara lämpliga

för att uppnå det önskade resultatet, vara nödvändiga för att uppnå det önskade resultatet, och inte innebära en orimlig börda för den enskilde i förhållande till det eftersträlvade målet (proportionalitet i strikt mening). När en grundläggande rättighet som rätten till skydd för personuppgifter inskränks, är proportionaliteten avgörande för bedömningen av om inskränkningar i rättigheten är godtagbara eller inte. För att vara tillåten ska en begränsning av den rätten, enligt artikel 52. 1 i EU-stadgan, vara föreskriven i lag, vara nödvändig och svara mot ett mål av allmänt samhällsintresse samt vara förenlig med bevarandet av den grundläggande rättighetens väsentliga innehåll.

Av artikel 8.2 i Europakonventionen följer vidare att inskränkningar i rätten till skydd för personuppgifter inte får ske annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter. När det gäller laglighetskriteriet krävs bland annat att den nationella författningen uppfyller vissa minimikrav i fråga om kvalitet och tydlighet.

Av artikel 6.3 andra stycket i dataskyddsförordningen följer att den rättsliga grunden för myndigheters personuppgiftsbehandling ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. Enligt skäl 41 bör en rättslig grund eller lagstiftningsåtgärd vara tydlig och precis och dess tillämpning bör vara förutsägbart för personer som omfattas av den, i enlighet med rättspraxis vid EU-domstolen och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen).

Enligt skäl 4 till dataskyddsförordningen måste dock rätten till skydd för personuppgifter förstås utifrån sin uppgift i samhället och vägas mot andra grundläggande rättigheter i enlighet med proportionalitetsprincipen. Som vi redogjort för tidigare i detta kapitel kan därför rättigheter och skyldigheter enligt dataskyddsförordningen begränsas i vissa fall. Enligt artikel 23.1 krävs dock att begränsningen måste ha som syfte att säkerställa något av de mål som anges i dataskyddsförordningen, bland annat unionens eller en medlemsstats viktiga mål av generellt allmänt intresse. Begränsningen ska också göras med respekt för andemeningen i de grundläggande rättigheterna och friheterna och utgöra en nödvändig och proportionell åtgärd i ett demokratiskt samhälle.

Vad som i detta avseende krävs enligt regeringsformen har redovisats i bland annat avsnitt 12.12.22.

Hur ska vår proportionalitetsprövning utföras?

I avsnitt 3.3.5 har vi sammanfattat vad som kan krävas enligt en proportionalitetsbedömning. De frågor som bör besvaras i en proportionalitetsbedömning är enligt det som anges där följande:

- Finns det ett faktiskt och konkret problem?
- Finns det ett legitimt intresse som kräver att problemet åtgärdas?
- Åtgärdas det faktiska och konkreta problemet genom den åtgärd som övervägs?
- Är den åtgärd som övervägs nödvändig, eller finns det andra sätt att åtgärda problemet på?
- Är åtgärden lämplig och berättigad i förhållande till de nackdelar som uppkommer för enskilda som berörs?

Dessa frågor motsvarar även i stora drag instruktionerna i IMY:s vägledning.³⁴¹ Förslagen i detta kapitel bör därför kunna utvärderas i enlighet med ovan frågor. Då våra överväganden i dessa avseenden i huvudsak redan har redogjorts för i anslutning till respektive förslag hänvisas dock till avsnitt 12.12 för en utförligare redovisning av den avvägning som gjorts i anslutning till varje förslag.

Finns det ett faktiskt och konkret problem och ett legitimt intresse som kräver att problemet åtgärdas?

Vi bedömer att våra kartläggningar (se avsnitten 12.7–12.10) sammanfattningsvis visar att det finns faktiska och konkreta problem kopplade till den sekretess- och dataskyddsreglering och viss övrig reglering som ska tillämpas inom den statliga barn- och ungdomsvården. I huvudsak rör de kartlagda problemen, och intresset av att de åtgärdas, följande.

³⁴¹ IMY, *Vägledning för integritetsanalys i lagstiftningsarbete*, dnr IMY-2024-15399, s. 7 och 8.

Den befintliga regleringen av uppgiftslämnande mellan myndigheter inom hälso- och sjukvården och myndigheter inom socialtjänsten (i form av sekretessbrytande bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen) medger inte att uppgifter om personer över 18 år utbyts mellan den statliga barn- och ungdomsvården och hälso- och sjukvården i övrigt, om inte personen i fråga har ett fortgående skadligt bruk. Det starka samhälleliga intresset av att även personer över 18 år som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården, men som inte har ett skadligt bruk, ska kunna ges samma vård, stöd och skydd som övriga barn och unga motiverar att den befintliga sekretessbrytande regleringen utvidgas i syfte att omfatta även denna grupp.

Hälso- och sjukvårdspersonalen och socialtjänstverksamheten i de framtida statliga hemmen för barn och unga kommer att utgöra två självständiga verksamhetsgrenar inom en och samma myndighet. Det innebär att sekretess kommer att gälla mellan de olika personalkategorierna. Tvärprofessionella team runt placerade barn och unga kan därmed inte samverka i den utsträckning som behövs för att ge barn och unga en god, sammanhållen och patientcentrerad vård och behandling. En sekretessbrytande uppgiftsskyldighet för de olika personalkategorierna är därför påkallad av det starka samhälleliga intresset av att vården och behandlingen vid statliga hem för barn och unga ges sammanhållet och utifrån barns och ungas individuella behov.

Den kompletterande dataskyddsregleringen inom den statliga barn- och ungdomsvården har inte genomgått någon egentlig översyn sedan den infördes 2001. Den är därför inte anpassad till vare sig den tekniska eller den rättsliga utvecklingen på området, och uppfattas ställa upp hinder mot sådan personuppgiftsbehandling som är nödvändig för att utföra verksamheten inom den statliga barn- och ungdomsvården. Det starka samhälleliga intresset av att den myndighet som ansvarar för den statliga barn- och ungdomsvården ska kunna utföra sin verksamhet på ett korrekt, effektivt och rättssäkert sätt motiverar att den sektorsspecifika dataskyddsregleringen uppdateras och anpassas till nu rådande rättsliga och tekniska förhållanden.

Inom den statliga barn- och ungdomsvården finns en mycket omfattande skyldighet att dokumentera olika förhållanden och händelser kopplade till placerade barn och unga och vården av dem. All sådan personuppgiftsbehandling måste dock som utgångspunkt ske i barns

och ungas socialtjänstjournaler. Utvecklingen inom den organiserade brottsligheten har dock medfört ett ökat behov av att inom den statliga barn- och ungdomsvården behandla underrättelseuppgifter från i huvudsak Polismyndigheten. Sådana ofta obekräftade uppgifter vare sig får eller bör alltid föras in i barns och ungas socialtjänstjournaler, bland annat av det skälet att det kan innebära stora risker för placerade barn och unga som själva tar del av uppgifterna eller lämnar dessa vidare. Eftersom det inte finns något rättsligt stöd för behandling av sådana uppgifter utanför socialtjänstjournalerna sker den i dag ofta analogt eller enbart muntligen, till nackdel för den ansvariga myndighetens möjlighet att skydda barn och unga, säkerställa en god vård och i övrigt skydda verksamheten mot kvalificerade säkerhetshot. Det mycket starka samhällseliga intresset av att barn och unga som vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården inte utsätts för våld, hot eller trakasserier, begår brott under vårdtiden, rekryteras av den organiserade brottsligheten till att utföra grova våldsdåd, bidrar till att allvarligt störa ordningen och säkerheten eller utsätter medplacerade och andra för våld, hot eller trakasserier motiverar att det införs en möjlighet att inom den statliga barn- och ungdomsvården behandla sådana uppgifter som inte bör eller får dokumenteras i barns och ungas socialtjänstjournaler. Samma intresse motiverar att även uppgifter om tredje man i vissa fall får behandlas i syfte att trygga vården och skydda barn och unga, och att enskildas rätt till information om personuppgiftsincidenter begränsas i de fall sekretess föreligger för uppgifterna.

Sammanfattningsvis är vår bedömning att det finns viktiga mål av generellt allmänt intresse som kräver att de kartlagda problemen åtgärdas för att kunna uppfyllas.

Åtgärdas de faktiska och konkreta problemen genom förslagen?

I avsnitt 12.12 har vi i våra överväganden genomgående utgått från de behov som framgår i huvudsak av de kartläggningar vi redovisar i avsnitten 12.7–12.10 och som även ofta kompletteras i respektive avsnitt. Våra förslag är följaktligen i alla delar utformade i syfte att tillgodose de kartlagda behoven, i enlighet med våra direktiv, samtidigt som överväganden om proportionalitet har resulterat i att ett stort antal skyddsåtgärder föreslagits i syfte att begränsa de integ-

ritetsintrång som förslagen innebär. Vår bedömning är dock att våra förslag sammantaget åtgärdar de problem som kunnat kartläggas.

Är förslagen nödvändiga, eller finns det andra sätt att åtgärda de kartlagda problemen på?

Vad gäller frågan om förslagens nödvändighet har vi genomgående gjort överväganden om alternativa lösningar, där så varit relevant. De förslag som lämnas har dock bedömts vara nödvändiga i syfte att tillgodose de kartlagda behoven. Vi har alltså inte kunnat identifiera några andra sätt att åtgärda de kartlagda problemen på. I de fall vi inte kunnat kartlägga ett tillräckligt tydligt behov har vi dock inte heller lämnat några förslag som innebär att personuppgiftsbehandling tillåts eller möjliggörs, eller att enskildas rätt till skydd för personuppgifter inskränks på annat sätt (se avsnitten 12.12.16, 12.12.19, 12.12.27, 12.12.28 och 12.12.30).

Är förslagen lämpliga och berättigade i förhållande till de nackdelar som uppkommer för enskilda som berörs?

Av skäl 38 till dataskyddsförordningen framgår att barns personuppgifter förtjänar särskilt skydd, eftersom barn kan vara mindre medvetna om berörda risker, följder och skyddsåtgärder samt om sina rättigheter när det gäller behandling av personuppgifter. Förslaget i detta kapitel innebär dock som vi redan konstaterat att det uppkommer en generellt förhöjd integritetsrisk för de barn och unga som berörs, men även för vissa övriga personer. Förslagen utgör dock även – i vart fall i vissa delar – en inskränkning av rätten till skydd för personuppgifter.

Redan att en myndighet behandlar uppgifter om en persons privatliv, det vill säga personuppgifter, kan nämligen i vissa fall utgöra en inskränkning av rätten till skydd för privatlivet.³⁴² EU-domstolen har även slagit fast att utlämnande av personuppgifter till tredjeman, såsom en myndighet, utgör ett ingrepp i de grundläggande rättigheter som slås fast i artiklarna 7 och 8 i EU-stadgan, oavsett hur de

³⁴² Se t.ex. Europadomstolens avgörande i *Leander mot Sverige*, mål nr 9248/81, punkt 48, och domstolens avgörande i *S. och Marper mot Förenade kungariket*, mål nr 30562/04 och 30566/04, punkt 103.

lämnade uppgifterna senare används. Det förhåller sig på samma sätt med lagringen av personuppgifter och åtkomsten till sådana uppgifter i syfte att myndigheter ska använda sig av dem.³⁴³

Förslagen om sekretessbrytande bestämmelser och särskilt de som rör rätten att behandla personuppgifter i ett säkerhetsregister innebär alltså att barns och ungas, och övriga berörda rätt till skydd för personuppgifter inskränks (se även avsnitt 12.12.22 om det utökade grundlagsskyddet i 2 kap. 6 § andra stycket RF). I några fall innebär förslagen också att det görs begränsningar av barns och ungas, och övriga berörda rättigheter enligt dataskyddsförordningen (se avsnitten 12.12.20 och 12.12.29).

Om en inskränkning av rätten till skydd för personuppgifter förenas med skyddsåtgärder, det vill säga någon form av begränsning av inskränkningen, kan det medföra att den framstår som mer berättigad än den skulle gjort utan sådana. Enligt Europadomstolens praxis läggs särskilt vikt vid att en inskränkande lagstiftningsåtgärd måste förenas med skyddsåtgärder i den nationella rätten som medför att myndigheter inte ges ett obegränsat handlingsutrymme eller en okontrollerad makt (*unfettered power*).³⁴⁴ Europadomstolen har till exempel i fråga om den materiella regleringen av ett DNA-register för brottsbekämpande ändamål, vars legitimitet i och för sig inte var ifrågasatt, lagt vikt vid att den nationella rätten som reglerade detta register inte hade säkerställt att uppgifter inte behandlades i registret under en obegränsad tid.³⁴⁵

Vi har genomgående i detta kapitel övervägt och föreslagit sådana skyddsåtgärder som kan innebära att en inskränkning av rätten till skydd för personuppgifter framstår som godtagbar. Det gäller till exempel i fråga om utformningen och avgränsningen av de sekretessbrytande bestämmelserna (avsnitten 12.12.3 och 12.12.4), begränsningar vad gäller att söka efter känsliga personuppgifter (avsnitt 12.12.16), begränsningar vad gäller åtkomsten till personuppgifter (avsnitt 12.12.17) och förbudet mot att lämna ut personuppgifter genom direktåtkomst (avsnitt 12.12.19). Vad gäller säkerhetsregistret har vi föreslagit en mängd olika skyddsåtgärder som bland annat avser uttömmande ändamålsreglering (avsnitt 12.12.21), begränsningar av i vilka situationer uppgifter om barn och unga får behandlas i

³⁴³ Se EU-domstolens avgörande i Schrems II, mål nr C-311/18, punkterna 170 och 171.

³⁴⁴ Jfr t.ex. domstolens avgörande i Hasan och Chaush mot Bulgarien, mål nr 30985/96, punkt 85 och där relaterad rättspraxis.

³⁴⁵ Europadomstolens avgörande i mål nr 8806/12, Aycaguer mot Frankrike, punkterna 42–47.

registret (avsnitt 12.12.23), i vilka situationer uppgifter om tredje man får behandlas (avsnitt 12.12.24) och ytterligare åtkomstbegränsningar, dokumentationskrav och en gräns för hur länge uppgifter får behandlas i registret (avsnitt 12.12.25–12.12.27). Genom våra förslag om skyddsåtgärder kommer alltså Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inte i någon del ges ett obegränsat utrymme eller en okontrollerad makt vad gäller att behandla personuppgifter om barn och unga och andra som berörs.

När Europadomstolen överväger om det finns adekvata skyddsåtgärder är det dock inte enbart den aktuella lagstiftningsåtgärden som granskas. Skyddsåtgärder som finns – eller saknas – i den nationella rätten i övrigt tas också i beaktande.³⁴⁶ Här bör därför också nämnas att de uppgifter som kan komma att behandlas av våra förslag också skyddas av offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser och övrig reglering som på ett generellt plan uppställer krav på myndigheters agerande (se bland annat avsnitten 12.2.2 och 12.3 och 12.5). Vi bedömer sammanfattningsvis att våra förslag, tillsammans med övrig tillämplig reglering, omfattar de nödvändiga skyddsåtgärder som är påkallade med anledning av inskränkningen i rätten till skyddet för personuppgifter.

Vad gäller den inskränkande regleringens utformning har EU-domstolen bland annat uttalat att de föreskrifter som ligger till grund för behandling av personuppgifter måste innehålla tydliga och precisa bestämmelser som reglerar räckvidden och tillämpningen av den aktuella åtgärden.³⁴⁷ Uttrycket ”med stöd av lag” i artikel 52.1 i EU-stadgan kräver vidare att det måste finnas stöd för en inskränkande åtgärd i den nationella rätten, och att konsekvenserna av bestämmelsen måste vara förutsägbara för personer som berörs. Att bestämmelsen ska vara förutsägbar innebär att personer som berörs av bestämmelsen måste ha en möjlighet att anpassa sitt agerande efter bestämmelsen.³⁴⁸ Detta motsvarar även vad som framgår av skäl 41 till dataskyddsförordningen.

Om tillämpningen av den inskränkande bestämmelsen även omfattar att hemliga åtgärder vidtas av myndigheterna, som inte kan

³⁴⁶ Jfr Europadomstolens pressmeddelande *Use of personal telephone data by an investigating judge did not breach the Convention*, angående avgörande i *Figueiredo Teixeira mot Andorra*, mål nr 72384/14, tillgänglig: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5539990-6976357> [26-06-10].

³⁴⁷ EU-domstolens avgörande i C-175/20, *Valsts ienēmumu dienests*, punkt 83.

³⁴⁸ Se t.ex. Europadomstolens avgöranden i *Malone mot Förenade Kungariket*, mål nr 8691/79, punkterna 66 och 67 och i *Vlasov mot Ryssland*, mål nr 78146/01, punkt 125.

granskas av enskilda som berörs eller av allmänheten, måste den aktuella bestämmelsen vara tydlig rörande omfattningen av tolkningsutrymmet som myndigheten ges. Syftet är att enskilda som berörs ska ges en tillräckligt tydlig uppfattning om vilket tolkningsutrymme myndigheten har redan i bestämmelsen.³⁴⁹

Vi bedömer att samtliga krav som ställs upp i detta avseende är uppfyllda vad gäller våra förslag i detta kapitel. Vi har genomgående i kapitlet lagt vikt vid att dels utforma regleringen så tydligt och enkelt som möjligt i syfte att göra den förutsebar för personer som berörs och enkel att tillämpa på ett enhetligt sätt. Vi har även genomgående lagt stor vikt vid att i avsnitt 12.12 motivera våra förslag så tydligt som möjligt genom att lämna konkreta exempel och förklara vad som ligger till grund för våra överväganden. Även barn och unga som berörs bör alltså, i vart fall med en vuxens hjälp, ha möjlighet att förutse vad förslagen innebär i fråga om den behandling av personuppgifter och det informationsutbyte som får utföras av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Utöver det mer formella kraven som nyss redogjort för är en förutsättning för att en inskränkande lagstiftningsåtgärd ska framstå som berättigad och proportionerlig även att åtgärden är lämplig för att uppnå det eftersträvande målet. Att åtgärden ska vara lämplig betyder att det ska finnas ett logiskt samband mellan åtgärden och det legitima, eftersträvalda målet. Att en åtgärd är berättigad innebär att fördelarna med åtgärden väger tyngre än de nackdelar för enskilda som det innebär att rätten till skydd för personuppgifter inskränks. I stora delar har våra överväganden i dessa avseenden redogjorts för ovan eller i anslutning till respektive förslag i avsnitt 12.12. Något bör dock även sägas på ett mer generellt plan.

Det skulle till exempel kunna argumenteras att det inte är rimligt att göra avsteg från socialtjänstens principer genom att möjliggöra en utökad personuppgiftsbehandling i ett säkerhetsregister, som i huvudsak hålls hemligt och avser uppgifter som hämtats in från Polismyndigheten. Vi förnekar inte att förslaget i detta avseende kan uppfattas som mönsterbrytande för en myndighet inom socialtjänsten. Av vår kartläggning framgår dock att det finns mycket viktiga mål av generellt allmänt intresse som talar för att en sådan personuppgiftsbehandling bör möjliggöras. Det synnerligen allvarliga hot mot

³⁴⁹ Se Europadomstolens avgörande i Figueiredo Teixeira mot Andorra, mål nr 72384/14, punkt 40 med däri relaterad rättspraxis (enbart på franska).

barnets eller den unges hälsa och utveckling som en rekrytering till att utföra grova våldsbrott innebär går enligt vår mening inte att ignorera. Det rör sig alltså främst om behov som är kopplade till att skydda det individuella barnet eller den unge under tiden han eller hon befinner sig i samhällets vård, säkerställa att hans eller hennes vårdbehov blir tillgodosedda, men även till intresset av att freda den statliga barn- och ungdomsvården från otillbörlig påverkan och infiltration. Ur det perspektivet framstår det i stället som både rimligt och berättigat att vidta de åtgärder som krävs och är möjliga med hänsyn till motstående intressen och överordnad rätt.

Vad gäller förslagen om sekretessbrytande bestämmelser kan ifrågasättas om det är rimligt att göra avsteg både från socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens principer genom en sådan utvidgning av möjligheterna att utbyta information utan den enskildes samtycke som föreslås. Även här har vi dock kunnat kartlägga ett mycket angeläget behov, som dessutom i sak uppmärksammas i flera andra sammanhang (se avsnitt 12.12.4). Den nuvarande sekretessregleringen är dessutom i vissa avseenden hindrande både för socialtjänsten och hälso- och sjukvården inom den statliga barn- och ungdomsvården och innebär att barns och ungas rätt till vård och behandling riskerar att inte alltid bli tillgodosedd. Också i detta avseende framstår det som både rimligt och berättigat att vidta de åtgärder som krävs och är möjliga med hänsyn till motstående intressen.

Slutligen bör något också sägas om den omständigheten att våra förslag rör några av samhällets mest utsatta barn och unga. Att införa ytterligare möjligheter att inskränka redan sårbara barns och ungas grundläggande rättigheter, utöver de som redan följer av att de vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården, bör inge både viss oro och viss tveksamhet. Genom den enkätundersökning som genomförts har vi dock kunnat hämta in information om barns och ungas inställning till det som följer av vissa förslag i denna del (se bilaga 5). Utifrån resultaten av densamma framstår det inte som att barn och unga inom den statliga barn- och ungdomsvården som grupp kommer att uppfatta förslagen som oacceptabla. Tvärtom har en majoritet av de tillfrågade uttryckt att de inte motsätter sig vare sig ökad informationsdelning mellan de olika verksamhetsgrenarna eller att den statliga barn- och ungdomsvården ges utökade möjligheter att ta emot uppgifter från Polismyndigheten om det behövs för att skydda barn och unga, se närmare avsnitt 12.12.4 och 12.12.22.

Det intrång i barns och ungas personliga integritet som förslagen innebär måste dessutom ställas mot behovet av den aktuella personuppgiftsbehandlingen i syfte att bland annat skydda barnet eller den unge från att manipuleras in i grov brottslighet och från våld, hot och trakasserier, att tillgodose hans eller hennes sociala och hälso- och sjukvårdsbehov och att säkerställa en god och trygg vårdmiljö under tiden han eller hon vårdas inom den statliga barn- och ungdomsvården. Statens ansvar för att skydda barn framgår av flera artiklar i barnkonventionen, exempelvis artikel 6 som slår fast varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling och artikel 19 som tydliggör statens ansvar för att skydda barn mot alla former av våld. Enligt artikel 33 ska staten vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barn från olaglig användning av bland annat narkotika. Av artikel 36 framgår att staten har ett ansvar att skydda barn mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende. När det kommer till barn i samhällets vård har staten en skyldighet enligt artikel 39 att vidta alla lämpliga åtgärder för att främja fysisk och psykisk rehabilitering samt social återanpassning av ett barn som utsatts för någon form av vård, utnyttjande eller övergrepp.

Vid en avvägning mellan det kartlagda behovet av en utökad personuppgiftsbehandling av uppgifter om barn och unga och intrånget i barns och ungas personliga integritet bör intrånget därmed kunna motiveras av de starka intressen som bär upp förslagen. Vad gäller det intrång som förslagen innebär för vuxna bör intresset av att barn som lever under svåra förhållanden får behövligt skydd, vård och i övrigt adekvat stöd och hjälp anses väga tyngre än skyddet för vuxnas personliga integritet.

Bedömningen av om en ingripande lagstiftningsåtgärd är proportionerlig i strikt mening motsvarar frågan om åtgärden är lämplig och berättigad i förhållande till den nackdel den innebär för enskilda. Vi har ovan sammanfattningsvis gjort bedömningen våra förslag både är lämpliga och berättigade i förhållande till de nackdelar de innebär för barn och unga och övriga som berörs. Därmed är vår bedömning att förslagen också är proportionerliga. De bör dessutom vara förenliga med överordnad rätt i enlighet med uppdraget i våra direktiv.

13 Följdändringar

13.1 Inledning

Vi föreslår i detta betänkande förändringar som innebär att följdändringar behövs i flera författningar.

I kapitel 7 föreslår vi att en ny myndighet för statlig barn- och ungdomsvård ska inrättas, med uppgifter som i dag delvis ingår i Statens institutionsstyrelses uppdrag. En följd av det förslaget är att flera befintliga hänvisningar till Statens institutionsstyrelse (SiS) kommer att vara inaktuella eller felaktiga. Därtill kommer att den nya Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inte anges i befintlig lagstiftning när det som avses är den myndighet som ansvarar för den statliga barn- och ungdomsvården.

Vidare föreslår vi i kapitel 8 att den nya placeringsformen statliga hem för barn och unga införs enligt socialtjänstlagen (2025:400), SoL, och ersätter dagens särskilda ungdomshem. Det förslaget får bland annat till följd att samtliga hänvisningar till särskilda ungdomshem som finns i befintlig reglering behöver ändras, om bestämmelserna också ska gälla den nya placeringsformen statliga hem för barn och unga. Det bör även sägas att särskilda ungdomshem också omfattas av begreppet hem för vård eller boende, varför även hänvisningar till sådana hem kan behöva revideras.

Verksamheten med den statliga barn- och ungdomsvården styrs inte enbart av de bestämmelser som finns i socialtjänstlagstiftningen och tvångsvårdslagstiftningen, utan även i bestämmelser om offentlighet och sekretess, personuppgiftsbehandling och om utbildningsväsendet. Det förhållandet att ett barn eller en ung person vårdas vid ett särskilt ungdomshem har också betydelse eller är föremål för särskild reglering inom vitt skilda rättsområden, som i fråga om folkbokföring och om olika socialförsäkringsförmåner.

Det sammantagna behovet av följdändringar som våra förslag om en ny myndighet, med delvis nya uppdrag i förhållande till Statens institutionsstyrelse, en ny placeringsform enligt socialtjänstlagen inom den statliga barn- och ungdomsvården, och nya bestämmelser om personuppgiftsbehandling inom den statliga barn- och ungdomsvården är sammanfattningsvis stort.

13.2 Följdändringar med anledning av våra förslag

13.2.1 Följdändringar i författningar som direkt omfattas av vårt uppdrag

Utredningens förslag

I de författningar som anges nedan ska det införas nödvändiga justeringar vad gäller den ansvariga myndighetens namn, placeringsformens namn och övriga följdändringar som är motiverade av våra förslag i sak. De författningar som avses är

- lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten,
- lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa bostäderna som tar emot barn,
- skollagen (2010:800),
- socialtjänstlagen (2025:400),
- lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga,
- lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården,
- förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten,
- offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641),
- gymnasieförordningen (2010:2039),
- skolförordningen (2011:185), och
- socialtjänstförordningen (2025:468).

Skälen för vårt förslag

Hänvisningar till Statens institutionsstyrelse (SiS) eller till särskilda ungdomshem görs som vi konstaterat inledningsvis i dag i en mängd olika författningar och på olika författningstekniska sätt (se avsnitt 13.2.4). I de författningar som direkt berörs av vårt uppdrag och författningar där våra förslag till förändringar i sak ingår, det vill säga författningar inom områdena socialtjänst, hälso- och sjukvård, tandvård, skola och viss registerkontroll, ska nödvändiga ändringar av hänvisningar till Statens institutionsstyrelse och särskilda ungdomshem göras.

Det nyss sagda gäller även författningar som reglerar förhållanden som är avgörande för våra förslag eller våra överväganden på annat sätt, till exempel den sekretessreglering som kommer vara tillämplig i verksamheten eller bestämmelser om personuppgiftsbehandling.

Vi föreslår därför att nödvändiga justeringar med anledning av våra förslag vad gäller den nya myndighetens namn och den nya placeringsformen, liksom vad avser den nya regleringen av personuppgiftsbehandling i verksamheten införs i en rad olika författningar som på ett omedelbart sätt kommer att ha betydelse inom den statliga barn- och ungdomsvården. Förslag till sådana följdändringar lämnas i kapitel 1.

13.2.2 Ytterligare behov av följdändringar med anledning av ny myndighet

Utredningens bedömning

I lagar och förordningar där det görs hänvisningar till Statens institutionsstyrelse och där vi inte lämnat författningsförslag i detta betänkande behöver följdändringar göras i de delar där den nya Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter eller kompletterar Statens institutionsstyrelse.

Skälen för vår bedömning

Ytterligare ändringar med anledning av den nya myndigheten krävs

Ett antal ytterligare följdändringar än de som avses i avsnitt 13.2.1 kommer att behöva göras med anledning av vårt förslag om en ny myndighet. I huvudsak behöver det göras ändringar i de fall det i lag eller förordning hänvisas till Statens institutionsstyrelse som ansvarig myndighet för den statliga barn- och ungdomsvården. Det kan även avse förändringar med anledning av att den nya myndigheten ska omfattas av samma bestämmelser som SiS gör i dag och kommer att fortsätta göra om myndigheten finns kvar. En sådan situation skulle till exempel kunna avse att både SiS och den nya myndigheten ska omfattas av en skyldighet att lämna vissa uppgifter till en annan myndighet.

Ändringar i lag

Följande lagar innehåller hänvisningar till Statens institutionsstyrelse. Som vi beskrivit i avsnitt 13.1 har vi gjort behövliga följdändringar i de författningar som direkt berörs av vårt uppdrag och som anges i kapitel 1. I nedanstående lagar har följdändringar inte gjorts:

- brottsbalken,
- passlagen (1978:302),
- lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård,
- smittskyddslagen (2004:168),
- lagen (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder,
- lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen,
- lagen (2018:649) om förbud mot innehav av berusningsmedel m.m. vid hem för vård eller boende,
- brottsdatalagen (2018:1177), och
- lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande.

Ändringar i förordning

Följande förordningar innehåller hänvisningar till Statens institutionsstyrelse. Även dessa behöver ses över med anledning av förslaget om en ny ansvarig myndighet för den statliga barn- och ungdomsvården och nödvändiga följdändringar behöver införas:

- författningssamlingsförordningen (1976:725),
- förordningen (1982:306) om utlämning för brott,
- förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.,
- förordningen (1991:1472) om psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård,
- förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt,
- förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten,
- förordningen (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet,
- förordningen (1998:641) om verkställighet av slutna ungdomsvård,
- förordningen (1999:1134) om belastningsregister,
- förordningen (1999:1135) om misstankeregister,
- förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten,
- förordningen (2003:1178) om överlämnande till Sverige enligt en europeisk arresteringsorder,
- förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse,
- förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter,
- häktesförordningen (2010:2011),
- förordningen (2012:566) om överlämnande till Sverige enligt en nordisk arresteringsorder,
- förordningen (2015:109) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen,

- förordningen (2015:665) om statliga myndigheters användning av Statens servicecenters tjänster,
- förordningen (2019:96) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande,
- förordningen (2021:713) med kompletterande bestämmelser om straffrättsligt samarbete mellan Europeiska unionen och Förenade kungariket,
- förordningen (2021:1188) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordningar om Schengens informationssystem, och
- förordningen (2023:144) om statsbidrag för fortbildning av lärare och förskollärare.

13.2.3 Ytterligare följdändringar med anledning av ny placeringsform

Utredningens bedömning

I lagar och förordningar där det görs hänvisningar till särskilda ungdomshem och där vi inte lämnat författningsförslag i detta betänkande behöver benämningen särskilda ungdomshem ersättas med benämningen statliga hem för barn och unga.

Skälen för vår bedömning

Ytterligare ändringar med anledning av den nya placeringsformen krävs

Ett antal ytterligare följdändringar än de som avses i avsnitt 13.2.1 kommer att behöva göras med anledning av vårt förslag om den nya placeringsformen enligt socialtjänstlagen, det vill säga statliga hem för barn och unga. I huvudsak behöver det göras ändringar i de fall det i lag eller förordning hänvisas till särskilda ungdomshem.

Ändringar i lag

Som vi beskrivit i avsnitt 13.1 har vi gjort behövliga följdändringar i de författningar som omfattas av vårt uppdrag och som anges i kapitel 1. I nedanstående lagar, som innehåller hänvisningar till särskilda ungdomshem, har följdändringar inte gjorts:

- brottsbalken,
- lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken,
- lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,
- häkteslagen (2010:611),
- lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, och
- lagen (2015:96) om erkännande och verkställighet av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen.

Ändringar i förordning

Följande förordningar innehåller hänvisningar till särskilda ungdomshem och ändringar i dessa behöver därför övervägas:

- förordningen (2007:1436) om statsbidrag till kulturell verksamhet i skolan,
- förordningen (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten,
- förordningen (2023:144) om statsbidrag för fortbildning av lärare och forskollärare,
- förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.,
- förordningen (1991:1472) om psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård, och
- förordningen (1991:1413) om rättspsykiatrisk undersökning.

13.2.4 Övriga följdändringar?

Utredningens bedömning

Följdändringar även i andra författningar än de vi redogjort för kan behöva övervägas med anledning av våra förslag om en ny myndighet och en ny placeringsform enligt socialtjänstlagen.

Skälen för vår bedömning

Hem för vård eller boende är en placeringsform som regleras i 9 kap. 4 § SoL. Begreppet hem för vård eller boende omfattar enligt 9 kap. 4 § SoL jämfört med 1 kap. 5 § socialtjänstförordningen (2025:468) även de särskilda ungdomshemmen och sådana hem som avses i 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem).

Det förekommer att hem för vård eller boende hänvisas till i annan författning som ”hem som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen”. För det fall en sådan hänvisning görs i en paragraf som i övrigt rör barn och unga, eller som kan påverka ett förhållande kopplat till barn och unga som får vård utanför det egna hemmet, kan det utifrån omständigheterna i övrigt vara motiverat att införa följdändringar även i dessa fall. Det kräver dock föregående överväganden om den befintliga regleringens syfte och eventuella beröringspunkter med samhällsvården av barn och unga och särskilt om även den nya placeringsformen aktualiseras i sammanhanget. Sådana överväganden måste anses ligga utanför ramen för vårt uppdrag.

Inom Regeringskansliet pågår det dessutom, när detta betänkande lämnas, beredning av flera lagstiftningsinitiativ som kan förväntas få konsekvenser för regleringen av den statliga barn- och ungdomsvården i stort och för verksamheten vid den nya myndigheten.¹ Det råder därför en osäkerhet kring vilken övrig reglering som kommer att vara gällande vid det eventuella ikraftträdandet av våra förslag. De bedömningar som gjorts av oss gällande behovet av följdändringar behöver därför ses över när beslut fattats angående övriga förslag som är under beredning.

¹ Det gäller bland annat förslagen i SOU 2023:66 *För barn och unga i samhällsvård* och SOU 2025:84 *Hem för barn och unga*, det arbete som bedrivs av Samsjuklighetsdelegationen (S 2025:A) och regeringens skrivelse *Återkallelse av regeringens proposition 2025/26:246 Skärpta regler för unga lagöverträdare*, Skr. 2025/26:289.

14 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

14.1 Inledning och utgångspunkter

Vi föreslår en reform av den statliga barn- och ungdomsvården i syfte att säkerställa en god, likvärdig och rättssäker vård i trygga och säkra vårdmiljöer samt en höjning av vårdens kvalitet. Reformen omfattar inrättandet av en ny myndighet, Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, och införandet av en ny placeringsform, statliga hem för barn och unga.

När det gäller ikraftträdandet anser vi att det är angeläget att reformen träder i kraft så snart som möjligt. Samtidigt behöver berörda aktörer ges tillräcklig tid för att anpassa sina verksamheter, lokaler och arbetssätt till den nya regleringen. Tvångsvård av barn och unga förutsätter säkerhet, kontinuitet och hög kvalitet, och det är avgörande att vården kan fortgå utan avbrott under hela införandet av reformen. I avsnitt 6.3 konstaterar vi att reformen behöver genomföras stegvis av bland annat det skälet. Det innebär att väl avvägda övergångsbestämmelser krävs, särskilt i övergången till den nya placeringsformen och tanken med en intern vårdkedja inom varje statligt hem för barn och unga. Vår utgångspunkt är att barn och unga inte ska behöva flytta mellan olika statliga hem för barn och unga om det inte finns starka skäl för det. Reformen ska genomföras på ett sätt som i största möjliga utsträckning värnar barns och ungas behov av trygghet och stabilitet.

14.2 Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds inrättande och statliga hem för barn och unga

Utredningens förslag

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska inrättas den 1 februari 2029. Förordningen med instruktion för myndigheten ska träda i kraft samma dag.

Även bestämmelserna om den nya placeringsformen statliga hem för barn och unga ska träda i kraft den 1 februari 2029.

Skälen för våra förslag

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska inrättas den 1 februari 2029. Förordningen med instruktion för myndigheten ska träda i kraft samma dag. Även bestämmelserna om statliga hem för barn och unga ska träda i kraft den 1 februari 2029.

Vi anser att de bestämmelser som utgör reformens huvuddrag bör träda i kraft så snart det är praktiskt möjligt, men inser samtidigt att en viss förberedelse tid krävs. Den föreslagna tidsramen syftar till att säkerställa att den nya myndigheten ges goda förutsättningar att etablera en ändamålsenlig organisation med tydlig styrning, rätt kompetens och fungerande stödsystem. Detta innefattar bland annat rekrytering av ledning och nyckelpersonal, utveckling av styr- och uppföljningsmodeller samt etablering av samverkansstrukturer med andra aktörer. Mot den bakgrunden bedömer vi att en rimlig tidpunkt för ikraftträdande är den 1 februari 2029. Tiden behövs för att etablera den nya myndigheten och säkerställa att överföringen av ansvar och uppgifter sker kontrollerat och utan risk för avbrott i verksamheten.

Statens institutionsstyrelse (SiS) har i dag fler uppgifter än de vi föreslår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska ha. Det handlar om verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård och vård enligt lagen (1988:970) om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM. Sluten ungdomsvård kommer att utmönstras som påföljd med start den 1 juli 2026 och förslag finns om att regionerna ska ta över vård enligt LVM. Även om sluten ungdomsvård ska utmönstras som på-

följd kommer sannolikt barn och unga som dömts till sluten ungdomsvård att finnas i myndigheten fram till åtminstone 2031.¹ När det gäller förslaget om att byta huvudman för vård enligt LVM är det fortfarande oklart om och när det eventuellt ska ske. Vi lämnar därför inga förslag om att SiS ska avvecklas. Detta möjliggör en stegvis omställning och minskar risken för att viktiga funktioner påverkas negativt under övergångsperioden.

14.3 Övriga förslag med anledningen av reformen

Utredningens förslag

Samtliga författningsförslag ska träda i kraft den 1 februari 2029.

Skälen för våra förslag

En samordnad reglering av placeringsformen och hälso- och sjukvårdsansvaret skapar förutsättningar för en sammanhållen och jämlik vård. Barn och unga i statlig barn- och ungdomsvård har ofta omfattande och sammansatta behov, där både sociala och medicinska insatser behöver ges samtidigt och samordnat. Brister i tillgången till hälso- och sjukvård eller otydlig ansvarsfördelning riskerar att leda till ojämlik vård och försämrade behandlingsresultat. Huvuddelen av de rättsliga förutsättningarna behöver därför vara på plats i samband med att den nya myndigheten inrättas och den nya placeringsformen börjar gälla. Det skapar tydlighet i styrning och ansvar redan från start och minskar risken för rättsliga oklarheter under införandefasen.

De nya reglerna omfattar bestämmelser om samverkan mellan Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård och regionerna samt förtydligat ansvar för regionerna att tillgodose behov av hälso- och sjukvård och tandvård hos barn och unga som vårdas i statliga hem för barn och unga. Vi är medvetna om att det kan behövas en viss tid för att dessa regler ska tillämpas fullt ut. Det gäller bland annat de överenskommelser mellan den nya myndigheten och regionen som vi föreslår ska regleras och sådant som överenskommelserna ska

¹ Statens Institutionsstyrelse SiS (2026). *Kapacitetsrapport 2026–2035*, s. 24.

styra, till exempel samverkan om bland annat läkartillgång på plats i statliga hem för barn och unga. Att ta fram dessa överenskommelser kommer att ta en viss tid, sannolikt upp till ett år, men vi bedömer att det är fullt möjligt för regionerna att under denna tid ta det ansvar som vi föreslår att de ska ha från och med den 1 februari 2029. Att avvakta exempelvis ett år med ikraftträdandet skulle leda till större oklarhet om vad som gäller och leda till risker för att barn och unga inte får tillgång till hälso- och sjukvård efter behov.

Även den nya vårdformen integrerad vård kommer att behöva byggas upp en tid efter den 1 februari 2029, både avseende lämpliga lokaler som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård svarar för och tillgång till de hälso- och sjukvårdsresurser som regionerna svarar för. Även här bedömer vi dock att det finns tillräckligt goda förutsättningar för att bestämmelserna om den nya vårdformen ska kunna träda i kraft även om den då bara är tillgänglig i vissa delar av landet och fortfarande kommer att vara under utveckling. Vi har övervägt ett senare ikraftträdande, till exempel den 1 februari 2030, men anser att det skulle medföra oklarhet om de samlade reglerna för den nya placeringsformen statliga hem för barn och unga och risker för att vårdformen inte blir tillgänglig i den utsträckning som är möjlig redan tidigare. Även om det tar ett eller ett par år att uppnå full kapacitet för den nya vårdformen integrerad vård är det angeläget att de barn och unga som kan få el av vården där kan få det redan från den 1 februari 2029. Samtliga författningsförslag kan mot den bakgrunden träda i kraft den 1 februari 2029.

14.4 Övergångsbestämmelser

Utredningens förslag

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får bedriva statliga hem för barn och unga med färre än sex vårdenheter och fler än tolv vårdenheter till och med den 1 februari 2030.

Övergångsbestämmelser ska införas med anledning av att Statens institutionsstyrelse kommer att finnas kvar som myndighet och ansvara för särskilda ungdomshem med uppdrag att svara för verkställighet av slutna ungdomsvård. Av övergångsbestämmelserna ska framgå att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för

Statens institutionsstyrelse i fråga om barn och unga som är in-
tagna i ett särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ung-
domsvård.

För övriga förslag behövs inga övergångsbestämmelser.

Skälen för våra förslag

Den totala tidsperioden för reformens genomförande bedöms vara tre år. Denna tidsram är nödvändig för att möjliggöra en successiv uppbyggnad av den nya placeringsformen, inklusive anpassning av lokaler, utveckling av vårdinnehåll samt kompetenshöjning hos personalen.

Forskning och erfarenhet visar att oplanerade eller frekventa flyttar av barn och unga kan vara skadliga och motverka behandlingsinsatsernas syfte. Vi har därför övervägt om det under en begränsad tid ska finnas två parallella placeringsformer för barn och unga som vid tidpunkten för ikraftträdandet är placerade i statlig barn- och ungdomsvård med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga. Den reform av den statliga barn- och ungdomsvården som vi föreslår syftar till att stärka vårdperspektivet och höja kvaliteten och rättssäkerheten i vården. Vi bedömer därför att det är angeläget att alla barn och unga, även de barn och unga som vid ikraftträdandet är placerade på särskilda ungdomshem, omfattas av den nya regleringen och den förbättrade vårdkvaliteten som våra förslag syftar till att säkerställa. I syfte att minska risken för att störa vården av barn och unga som vid tidpunkten är placerade på särskilda ungdomshem och för att avvecklingen av lokaler som inte är ändamålsenliga för verksamheten ska kunna ske under rimliga former bedömer vi att det finns skäl att, under en övergångsperiod, göra undantag från kravet på antal vårdenheter som ett statligt hem för barn och unga ska bestå av. Vi bedömer att en rimlig tid för ett sådant undantag uppgår till ett år. Det innebär att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får bedriva statliga hem för barn och unga som har färre än sex vårdenheter och fler än tolv vårdenheter till och med den 1 februari 2030. En övergångsbestämmelse med den innebörden ska införas i socialtjänstförordningen.

SiS ansvarar för verkställighet av sluten ungdomsvård. Den 1 juli 2026 trädde nya regler i kraft som innebär att barn och unga, i de fall

en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas, ska dömas till fängelse i stället för sluten ungdomsvård. Lagändringarna innebär att Kriminalvården blir ansvarig för verkställigheten och att sluten ungdomsvård utmönstras ur påföljdssystemet.² Sluten ungdomsvård kommer dock att kunna dömas ut även efter att påföljdsreformen trätt i kraft. Det kan komma att finnas påföljder som inte har börjat verkställas eller som inte fullt ut har verkställts när den reform av den statliga barn- och ungdomsvården som vi föreslår träder i kraft. Vi bedömer därmed att SiS och särskilda ungdomshem kommer att finnas kvar även i tiden efter att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har inrättats och de särskilda ungdomshemmen ersatts med statliga hem för barn och unga som en egen placeringsform. När det gäller särskilda ungdomshem kommer SiS därmed fortsatt ha i uppdrag att bedriva vård för barn och unga som verkställer påföljden sluten ungdomsvård vid dessa hem. Regleringen om särskilda ungdomshem och verkställighet av sluten ungdomsvård finns, förutom i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård och den tillhörande förordningen, även i lagen om omhändertagande för vård av barn och unga och i lagen (2026:000) om särskilda befogenheter inom den statliga barn- och ungdomsvården. Bestämmelser som gäller de särskilda ungdomshemmen finns även i socialtjänstlagen och i socialtjänstförordningen. Vi bedömer att dessa bestämmelser, i samma utsträckning som gäller enligt den nuvarande regleringen, ska fortsätta att gälla för den verksamhet med sluten ungdomsvård som SiS bedriver i de särskilda ungdomshemmen. Övergångsbestämmelser med denna innebörd bör därför införas i de författningar där följdändringar görs till följd av att den nya myndigheten inrättas med motsvarande uppdrag och uppgifter som SiS har i dag.

För övriga förslag har vi gjort bedömningen att det inte krävs några övergångsbestämmelser. Det innebär att den nya placeringsformen och bestämmelser som reglerar verksamheten vid statliga hem för barn och unga helt kommer att ersätta de särskilda ungdomshemmen för barn och unga som är placerade på sådana hem vid ikraftträdandet. Det innebär även att barn och unga som är placerade på särskilda ungdomshem vid denna tidpunkt och, efter nya placeringsbeslut från berörda socialnämnder, behöver skrivas in i den nya placeringsformen på statliga hem för barn och unga. Vi har i avsnitt 7.2.5 föreslagit att regeringen bör ge en särskild utredare i uppdrag att förbereda

² Prop. 2025/26:132 *Frihetsberövande påföljder för barn och unga*.

och genomföra bildandet av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. I avsnitt 6.3.2 beskriver vi även att reformen behöver ske succesivt och i flera steg. Det kan inte uteslutas att såväl datum för ikraftträdande och behovet av övergångsbestämmelser kan behöva justeras när den särskilda utredaren ytterligare har utrett och analyserat till exempel frågor om lokalförsörjning, finansieringsmodellen med mera.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till lag om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård

Genom förslaget införs en ny lag om personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Lagen är tillämplig i myndighetens verksamhet med statliga hem för barn och unga. Den nya lagens tillämpningsområde omfattar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med skola och undervisning, och innehåller ett uttryckligt stöd för att i den verksamheten med statliga hem för barn och unga behandla personuppgifter i brottsförebyggande syfte. Sådan behandling får även ske i ett särskilt reglerat säkerhetsregister.

Den nya lagen motsvarar i vissa delar innehållet i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten som ska tillämpas av Statens Institutionsstyrelse inom den statliga barn- och ungdomsvården. I förhållande till den regleringen har bestämmelserna i den nya lagen i högre grad anpassats till EU:s dataskyddsförordning; Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), i lagen benämnd EU:s dataskyddsförordning. Den nya lagen är dessutom i högre utsträckning anpassad till och utformad efter verksamheten med den statliga barn- och ungdomsvården, snarare än socialtjänsten generellt.

1 kap. Allmänna bestämmelser

Lagens syfte

1 § Syftet med denna lag är att ge Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård möjlighet att behandla personuppgifter på ett ändamålsenligt sätt och att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan behandling.

I paragrafen anges det övergripande syftet med lagen. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.5.

Bestämmelsen tydliggör lagens tvådelade syfte, det vill säga dels att ge Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård möjlighet att inom den verksamhet som omfattas av lagens tillämpningsområde enligt 2 § behandla personuppgifter på ett ändamålsenligt sätt, dels att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan behandling.

Lagens tillämpningsområde

2 § Denna lag gäller vid behandling av personuppgifter i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med statliga hem för barn och unga.

Lagen gäller endast om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om personuppgifterna ingår i eller kommer att ingå i ett register.

I paragrafen anges lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.7.

Av första stycket framgår att lagen är tillämplig vid behandling av personuppgifter.

I artikel 4.1 och 4.2. i EU:s dataskyddsförordning finns definitioner av begreppen personuppgifter och behandling. Av definitionen av begreppet personuppgifter samt skäl 14 och 27 till EU:s dataskyddsförordning följer att behandling av uppgifter som rör avlidna eller juridiska personer inte omfattas av lagens bestämmelser.

Lagen är tillämplig vid behandling av personuppgifter i Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med statliga hem för barn och unga. Vad som närmare avses med den verksamheten framgår av 3 §.

Personuppgiftsbehandling som utförs i verksamhet såsom intern uppföljning och planering av den egna verksamheten omfattas av

lagen genom 2 och 3 §§. Däremot omfattar lagens tillämpningsområde inte behandling av personuppgifter vid till exempel löpande administration och liknande, såsom hantering av uppgifter om personal, arbetssökande, uppdragstagare eller leverantörer.

I paragrafens *andra stycke* begränsas tillämpningsområdet till en viss typ av behandling av personuppgifter. Lagen gäller endast då behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om personuppgifterna ingår i eller kommer att ingå i ett register. Bestämmelsen är utformad i nära anslutning till artikel 2.1 i EU:s dataskyddsförordning och bör tolkas på samma sätt som den bestämmelsen. En definition av begreppet register finns i artikel 4.6 i EU:s dataskyddsförordning. Bestämmelsen innebär att till exempel minnesanteckningar som enbart förs på papper utgör sådan behandling av personuppgifter som inte omfattas av lagens tillämpningsområde.

3 § Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet enligt

2 § första stycket avser

1. platsanvisning och placeringar,
2. vård och behandling,
3. skola och undervisning,
4. särskilda befogenheter och andra åtgärder som vidtas för att upprätthålla ordning och säkerhet,
5. brottsförebyggande åtgärder,
6. uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring, och
7. annan liknande uppgift som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska utföra i verksamheten med statliga hem för barn och unga.

Av paragrafen framgår vad som avses med Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet med statliga hem för barn och unga enligt 2 §. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.7.

Paragrafen syftar till att tydliggöra alla delar av den verksamhet som lagen ska tillämpas inom.

Enligt *punkt 1* avses med verksamheten med statliga hem för barn och unga platsanvisning och placeringar. Med detta avses i huvudsak de platsanvisningar och placeringar som sker efter beslut om placering från socialnämnden.

Enligt *punkt 2* avses med verksamheten med statliga hem för barn och unga vård och behandling. Med detta avses social vård och behandling enligt socialtjänstlagstiftningen. Myndighetens hälso- och sjukvårdsverksamhet omfattas dock enligt 4 § inte av lagens tillämpningsområde.

Enligt *punkt 3* avses med verksamheten med statliga hem för barn och unga skola och undervisning. Att skollagens (2010:800) bestämmelser om personuppgiftsbehandling inte ska tillämpas i myndighetens verksamhet enligt skollagen framgår 26 a kap. 1 § den lagen.

Enligt *punkt 4* avses med verksamheten med statliga hem för barn och unga särskilda befogenheter och andra åtgärder som vidtas för att upprätthålla ordning och säkerhet. Med detta avses bland annat åtgärder med stöd av lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården.

Enligt *punkt 5* avses med verksamheten med statliga hem för barn och unga brottsförebyggande åtgärder. Det som avses är bland annat personuppgiftsbehandling i det särskilda säkerhetsregistret i 4 kap.

Enligt *punkt 6* avses med verksamheten med statliga hem för barn och unga uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring. Med detta avses i huvudsak myndighetens författningsreglerade skyldigheter på området.

Slutligen framgår av *punkt 7* att med verksamheten med statliga hem för barn och unga avses även annan liknande uppgift som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska utföra i verksamheten men som inte angetts i de övriga punkterna. Med annan liknande uppgift avses uppgifter som är näraliggande verksamheten enligt övriga punkter, exempelvis de krav på myndigheten som hör samman med dokumentation och framtagande av underlag i verksamheten. Även beslutsfattande och övriga åtgärder som hör samman med verksamheten avses.

4 § Denna lag gäller inte när personuppgifter behandlas med stöd av patientdatalagen (2008:355).

I paragrafen föreskrivs ett undantag från lagens tillämpningsområde i fråga om behandling av personuppgifter som sker med stöd av patientdatalagen. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.8.

Undantaget för personuppgiftsbehandling med stöd av patientdatalagen är bland annat föranlett av att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds hälso- och sjukvårdsverksamhet kommer att vara en självständig verksamhetsgren inom myndigheten.

Förhållande till annan reglering

5 § Denna lag innehåller bestämmelser som kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning.

Vid behandling av personuppgifter enligt denna lag gäller lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen, om inte annat följer av denna lag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till denna lag.

I paragrafen anges lagens förhållande till annan reglering. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.9.

Första stycket upplyser om att lagens bestämmelser kompletterar den reglering som finns i EU:s dataskyddsförordning.

Andra stycket tydliggör lagens förhållande till lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, kallad dataskyddslagen.

Personuppgiftsansvar

6 § Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som myndigheten utför enligt denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till denna lag.

I paragrafen regleras att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård är personuppgiftsansvarig för den behandling som myndigheten utför enligt lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.10.

En definition av begreppet personuppgiftsansvarig finns i artikel 4.7 i EU:s dataskyddsförordning. Att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård är personuppgiftsansvarig innebär att myndigheten har en rad skyldigheter som måste uppfyllas. Exempelvis ska den personuppgiftsansvarige ansvara för och kunna visa att de grundläggande principerna för behandling av personuppgifter enligt artikel 5 i EU:s dataskyddsförordning efterlevs (artikel 5.2). Den personuppgiftsansvarige ska också till exempel tillhandahålla information om personuppgiftsbehandlingen (artiklarna 12–14) samt genomföra lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa och

kunna visa att behandlingen utförs i enlighet med EU:s dataskyddsförordning (artikel 24).

2 kap. Grundläggande bestämmelser om behandling av personuppgifter

Ändamål

1 § Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att utföra verksamhet enligt 1 kap. 2 § första stycket.

I paragrafen anges för vilka primära ändamål Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får behandla personuppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.11.

Av paragrafen framgår att en förutsättning för att myndigheten ska få behandla personuppgifter är att det är nödvändigt för att utföra verksamhet inom lagens tillämpningsområde. Kravet på nödvändighet innebär inte ett krav på att behandlingsåtgärden ska vara oundgänglig. Behandlingen kan anses nödvändig och därmed tillåten om behandlingen leder till effektivitetsvinster.

2 § Personuppgifter som behandlas enligt 1 § får behandlas för andra ändamål än insamlingsändamålet, under förutsättning att uppgifterna inte behandlas på ett sätt som är oförenligt med det ändamål för vilket de samlades in.

Personuppgifter som samlats in från andra myndigheter för uppföljning efter avslutad vård får dock inte behandlas för något annat ändamål i den verksamhet som omfattas av denna lag.

I paragrafen regleras utrymmet för att vidarebehandla personuppgifter för andra ändamål än insamlingsändamålet. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.12.

Av *första stycket* framgår att personuppgifter som behandlas med stöd av 1 § får behandlas för andra ändamål än insamlingsändamålet, under förutsättning att uppgifterna inte behandlas på ett sätt som är oförenligt med det ändamål för vilket de samlades in. Den motsvarar principen om ändamålsbegränsning, också kallad finalitetsprincipen, som framgår av artikel 5.1 b i EU:s dataskyddsförordning.

I *andra stycket* finns en inskränkning av finalitetsprincipen vad gäller personuppgifter som samlats in från andra myndigheter för

uppföljning efter avslutad vård, som anger att sådana uppgifter inte behandlas för något annat ändamål i den verksamhet som omfattas lagen. Bestämmelsen, som är motiverad av den särskilda sekretessreglering som enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och 7 § offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) gäller för uppföljningsverksamhet efter avslutad vård, innebär att det finns en ändamålsbegränsning avseende personuppgifter som samlas in från andra myndigheter i detta syfte.

3 § Personuppgifter som behandlas enligt 1 § får alltid behandlas för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning.

I paragrafen regleras utlämnande av uppgifter i överensstämmelse med lag eller förordning. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.13.

I paragrafen, som är en så kallad sekundär ändamålsbestämmelse, upplyses om det rättsliga utrymmet att behandla personuppgifter för ändamål utöver det som anges i den primära ändamålsbestämmelsen för att fullgöra uppgiftslämnande i överensstämmelse med lag eller förordning. Bestämmelsen tydliggör att offentlighets- och sekretesslagens (2009:400) bestämmelser har företräde framför dataskyddsrättsliga bestämmelser vad gäller behandling av personuppgifter för sådant utlämnande som är tillåtet enligt offentlighets- och sekretesslagen.

Känsliga personuppgifter

4 § Känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning får behandlas om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen.

I paragrafen regleras möjligheten till behandling av känsliga personuppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.14.

Enligt bestämmelsen får personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning behandlas om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Hänvisningen avser förordningen i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen.

Bestämmelsen innebär ett undantag från förbudet mot behandling av känsliga personuppgifter enligt artikel 9.1. I artikel 9.2 i EU:s dataskyddsförordning finns ett antal undantag, som trots förbudet

i vissa fall tillåter behandling av personuppgifter. För Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds behandling av personuppgifter i verksamheten med statliga hem för barn och unga finns stöd i undantagen för behandling som är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse enligt artikel 9.2 g och behandling som är nödvändig av skäl som hör samman med social omsorg enligt artikel 9.2 h.

De kategorier av personuppgifter som får behandlas med stöd av bestämmelsen är personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening, genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning. Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får med stöd av bestämmelsen behandla sådana uppgifter om det, för att utföra verksamhet inom lagens tillämpningsområde, eller för att lämna ut uppgifter enligt offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser, är nödvändigt med hänsyn till ändamålet för behandlingen. Behandlingen måste kunna motiveras i varje enskilt fall. Kravet på nödvändighet innebär samma sak här som i 1 §.

Sökbegränsningar

5 § Det är förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter.

Förbudet omfattar dock inte sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på personuppgifter om etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, uppgifter om hälsa och om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning, om sökningen är nödvändig för att utföra en uppgift i den verksamhet som omfattas av denna lag.

Förbudet omfattar inte heller sökningar i en viss handling eller i ett visst ärende.

Paragrafen reglerar sökbegränsningar avseende känsliga personuppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.16.

Enligt *första stycket* är det förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Bestämmelsen utgår från syftet med en sökning. Definitionen av känsliga personuppgifter finns i 4 §, som hänvisar till artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning. Sökförbudet avser alla tekniska åtgärder som innebär att uppgifter används för att strukturera eller systema-

tisera information i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Däremot hindrar bestämmelsen inte sökningar som görs i ett annat syfte än att identifiera ett urval av individer, till exempel för att ta fram verksamhetsstatistik eller för registervård. Sökförbudet är vidare tillämpligt i hela den verksamhet som omfattas av lagen. Det innebär att det även gäller för sökningar i säkerhetsregistret som regleras i kapitel 3. Bestämmelsen om sök- begränsning påverkar i vilken utsträckning myndigheten kan sammanställa så kallade potentiella handlingar vid en begäran om att få ta del av allmän handling enligt 2 kap. 6 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen.

Av *andra stycket* framgår att förbudet inte omfattar sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på personuppgifter om etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, uppgifter om hälsa och om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning, om sökningen är nödvändig för att utföra en uppgift i den verksamhet som omfattas av lagens tillämpningsområde. Att sökningen ska vara nödvändig innebär att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård behöver motivera varför varje sökning som görs på känsliga personuppgifter är nödvändig, exempelvis i konsekvensbedömningar, innan en sökning görs. Bestämmelsen innebär att myndigheten aldrig får utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på ras, medlemskap i fackförening, genetiska eller biometriskas uppgifter eller uppgifter eller medlemskap i en fackförening.

Av *tredje stycket* framgår att förbudet i paragrafens första stycke inte omfattar sökningar i en viss handling eller i ett visst ärende.

Åtkomst till personuppgifter

6 § Åtkomst till personuppgifter ska begränsas till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter.

Åtkomsten till personuppgifter ska kontrolleras och följas upp regelbundet.

I paragrafen regleras den interna tillgången till personuppgifter inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.17.

Av *första stycket* framgår att åtkomst till personuppgifter ska begränsas till vad var och en behöver för att kunna fullgöra sina arbets-

uppgifter. Uttrycket ”var och en” inkluderar såväl tillsvidareanställd personal som personer med tidsbegränsade anställningar eller uppdrag. Genom bestämmelsen tydliggörs att myndigheten har ett ansvar för att vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att säkerställa att personuppgifter inte sprids utanför den krets av personer som behöver ha åtkomst till dessa för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Myndigheten ska alltså aktivt ta ställning till vilket informationsbehov en tjänst eller ett uppdrag medför och tilldela den behörighet som behövs utifrån det.

Enligt *andra stycket* ska myndigheten kontrollera och följa upp åtkomsten till personuppgifter regelbundet. Kontroller ska genomföras systematiskt och återkommande och inte bara när det finns anledning att misstänka att obehörig åtkomst har förekommit. Kontroll kan till exempel ske genom uppföljning av loggar i olika system.

Längsta tid för behandling av personuppgifter

7 § Personuppgifter får inte behandlas under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen.

Paragrafen innehåller en regel om längsta tid för behandling av personuppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.18.

Bestämmelsen innebär att personuppgifter inte får behandlas längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Med nödvändig avses samma sak som i 1 §. Enligt bestämmelsen har Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård en skyldighet att upphöra med behandling av personuppgifter då den inte längre är nödvändig med hänsyn till det ändamål för vilket uppgifterna behandlas. Det innebär att personuppgifterna ska tas bort eller avidentifieras på ett sådant sätt att alla identifieringsmöjligheter försvinner. Bestämmelsen ställer krav på myndigheten att kunna motivera fortsatt behandling av personuppgifter, exempelvis inför en tillsynsmyndighet. Om uppgiften behandlas för flera olika ändamål, får den dock fortsätta att behandlas för de andra ändamålen om behovet av behandling kvarstår för dessa. Bestämmelsen motsvarar principen om lagringsminimering, artikel 5.1 e i EU:s dataskyddsförordning, och utgör inte något hinder mot att uppgifter och handlingar bevaras enligt arkivlagens (1990:782) bestämmelser. När uppgifter inte längre be-

hövs för ändamål i verksamheten kan de alltså fortsatt behandlas för arkivändamål av allmänt intresse.

3 kap. Säkerhetsregistret

Rätten att föra register

1 § Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får föra ett säkerhetsregister.

I säkerhetsregistret får personuppgifter endast behandlas i syfte att i verksamheten med statliga hem för barn och unga

1. förebygga och motverka brottslig verksamhet, och
2. upprätthålla ordning och säkerhet.

I paragrafen regleras rätten att föra ett säkerhetsregister. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.21.

Av *första stycket* framgår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får föra ett säkerhetsregister. Det innebär att myndigheten ges ett rättsligt stöd för att samla, bearbeta och analysera information som inte får eller bör föras in i dokumentation som rör vård och behandling av barn och unga vid ett statligt hem för barn och unga. Däremot innebär det inte att myndigheten ges utrymme att borste från krav gällande vad som ska ingå i sådan dokumentation som framgår av annan reglering eller reglering av myndighetens ärendehandläggning.

Av *andra stycket* framgår att personuppgifter endast får behandlas i säkerhetsregistret i syfte att i verksamheten med statliga hem för barn och unga förebygga och motverka brottslig verksamhet, och upprätthålla ordning och säkerhet. Med brottslig verksamhet avses verksamhet som har en viss omfattning och intensitet och som inbegriper handlingar som är olagliga. Med ordning och säkerhet avses goda, ordnade och trygga förutsättningar för vård och behandling. Båda ändamålen utgör en del i myndighetens övergripande uppgift att säkerställa en god och trygg vård. Ändamålen med behandling av personuppgifter är vidare uttömmande angivna. Behandling för andra ändamål i verksamheten med statliga hem för barn och unga får därmed inte förekomma i registret. Inte heller får behandling ske för brottförebyggande ändamål i allmänhet. Däremot innebär den uttömmande ändamålsregleringen inte att det föreligger något

hinder mot att uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret lämnas ut i överensstämmelse med lag eller förordning.

Säkerhetsregistrets innehåll

2 § I säkerhetsregistret får uppgifter behandlas om ett barn eller en ung person som ska anvisas plats på, eller är placerad på, ett statligt hem för barn och unga.

Behandling enligt första stycket får dock endast ske om det finns en förhöjd risk för att barnet eller den unge under vårdtiden

1. begår brott som inte är ringa,
2. förbereder rymning eller försöker rymma,
3. blir föremål för fritagning,
4. bidrar till att allvarligt störa ordningen eller säkerheten på ett statligt hem för barn och unga,
5. utsätts för våld, hot eller rekryteringsförsök in i brottslig verksamhet, eller
6. utövar våld eller hot mot eller otillbörlig påverkan på personal eller andra personer som uppehåller sig i ett statligt hem för barn och unga.

Paragrafen reglerar i vilka fall uppgifter om barn och unga får behandlas i säkerhetsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.23.

Av *första stycket* framgår att uppgifter om ett barn eller ung person som ska anvisas plats på eller är placerad på ett statligt hem för barn och unga får behandlas i säkerhetsregistret. Det innebär att behandling av uppgifter om ett barn eller en ung person får ske redan i samband med socialnämndens platsansökan om förutsättningarna i andra stycket är uppfyllda.

Av *andra stycket* framgår att behandling av uppgifter om ett barn eller en ung person med stöd av första stycket endast får ske om det finns en eller flera förhöjda risker som anges i punkterna 1–6. Att det ska föreligga en förhöjd risk innebär att barnets eller den unges vårdbehov som föranlett en placering på ett statligt hem för barn och unga inte ensamt kan ligga till grund för en registrering. Kravet på förhöjd risk innebär att det ska finnas något utöver barnets eller den unges behov av vård med särskilt noggrann tillsyn och grunderna för omhändertagande av honom eller henne som utgör en kvalificerad säkerhetsrisk och som kräver att uppgifter om barnet eller den unge behandlas för ändamålen enligt 1 §. Att det föreligger en förhöjd risk kan framgå av den utredning som ligger till grund för omhändertagandet eller av uppgifter som kommer in till Myndigheten för

statlig barn- och ungdomsvård från en annan myndighet. Den förhöjda risken ska vidare avse en förhöjd risk under vårdtiden. Risker som har upphört i samband med placeringen av barnet eller den unge kan inte ligga till grund för behandling av uppgifter om honom eller henne i säkerhetsregistret, och inte heller risker som hänför sig till tiden efter avslutad vård. Med vårddid avses hela den tid som ett barn eller en ung person är placerad på ett statligt hem för barn och unga, samt även under transporter och liknande under vårddiden.

Av *punkten ett* framgår att uppgifter om ett barn eller en ung person får behandlas i säkerhetsregistret om det föreligger en förhöjd risk att han eller hon under vårddiden begår brott som inte är ringa. Med detta avses inte mindre förseelser eller enstaka brott som inte är av allvarlig art.

Av *punkten två och tre* framgår att uppgifter om ett barn eller en ung person får behandlas i säkerhetsregistret om det föreligger en förhöjd risk att han eller hon under vårddiden förbereder rymning eller försöker rymma, eller blir föremål för fritagning. Med detta avses att barnet eller den unge ensam eller genom andras agerande avviker från institutionsområdet eller i samband med en utevistelse eller transport.

Av *punkten fyra* framgår att uppgifter om ett barn eller en ung person får behandlas i säkerhetsregistret om det föreligger en förhöjd risk att han eller hon under vårddiden bidrar till att allvarligt störa ordningen eller säkerheten. Med detta avses bland annat störningar kopplade till gängkonflikter eller upploppsliknande situationer eller andra allvarliga konfrontationer mellan barn och unga och personal. Kravet på att ordningsstörningen ska vara allvarlig innebär dock att inte alla tänkbara ordningsstörningar utgör skäl för att behandla uppgifter i säkerhetsregistret.

Av *punkten fem* framgår att uppgifter om ett barn eller en ung person får behandlas i säkerhetsregistret om det föreligger en förhöjd risk att han eller hon under vårddiden utsätts för våld eller hot eller rekryteringsförsök in i brottslig verksamhet. Med detta avses alla former av våld och hot mot barn och unga liksom försök att rekrytera barn och unga in i brottslig verksamhet.

Av *punkten sex* framgår att uppgifter om ett barn eller en ung person får behandlas i säkerhetsregistret om det föreligger en förhöjd risk att han eller hon under vårddiden utövar våld eller hot mot eller otillbörlig påverkan på personal eller andra personer som uppehåller

sig i ett statligt hem för barn och unga. Bestämmelsen omfattar inte bara risker som riktar sig mot personal inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård utan även sådana som riktar sig mot socialsekreterare, Kriminalvårdens transporttjänst eller regionens hälso- och sjukvårdspersonal. Även risker som riktar sig mot barnets eller den unges medplacerade, och anhöriga till dessa, eller andra personer som uppehåller sig i ett statligt hem för barn och unga omfattas av bestämmelsen.

3 § Om det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen enligt 1 §, får Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i säkerhetsregistret behandla uppgifter om en person som har personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med ett barn eller en ung person som anges i 2 §.

Paragrafen reglerar i vilka fall uppgifter om en person som har personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med ett barn eller en ung person som anges i 2 § får behandlas i säkerhetsregistret. Övergångena finns i avsnitt 12.12.24.

Av paragrafen framgår att om det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen enligt 1 §, får Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i säkerhetsregistret behandla uppgifter om en person som har personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med ett barn eller en ung person som anges i 2 §.

Bestämmelsen innebär att även uppgifter om anhöriga eller andra personer som har en personlig anknytning till nära förbindelse med ett barn eller en ung person som uppgifter behandlas om får behandlas i säkerhetsregistret. I huvudsak avses personer som besöker eller på annat sätt håller kontakt med ett barn eller en ung person som det finns en grund för att behandla uppgifter om i säkerhetsregistret. I regel bör det vara barnets eller den unges familj och andra närstående. Även andra personer som på något sätt har en nära förbindelse med ett barn eller en ung person omfattas av bestämmelsen, till exempel äldre personer i gängmiljö eller personer som tillhör våldsbejakande extremistiska rörelser.

Förutsättningen för sådan behandling är dock att det är absolut nödvändigt för ändamålet med behandlingen av uppgifter om barnet eller den unge. Kravet på absolut nödvändighet innebär att det krävs en påtaglig risknivå, att den säkerhetsrisk som avses är av allvarligt slag och att det görs en noggrann bedömning av behovet i det enskilda

fallet. Kravet på absolut nödvändighet innebär också att tillämpningen ska vara restriktiv.

4 § Om det är absolut nödvändigt för ändamål enligt 1 §, får Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i säkerhetsregistret även behandla personuppgifter om en person som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet.

Paragrafen reglerar i vilka fall uppgifter om en person som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet får behandlas i säkerhetsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.24.

Av paragrafen framgår att om det är absolut nödvändigt för ändamål enligt 1 § får Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård i säkerhetsregistret även behandla personuppgifter om en person som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet.

Bestämmelsen innebär att även uppgifter om andra personer än de som avses i 2 och 3 §§ får behandlas i säkerhetsregistret. De som omfattas är personer som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet. Med organisation eller grupp som utövar brottslig verksamhet bör avses alla kriminella organisationer och grupper, även sådana som är löst sammansatta. Vad som är allvarlig brottslig verksamhet får avgöras utifrån en helhetsbedömning. Bedömningen av om en person kan antas tillhöra eller verka för en sådan organisation eller grupp får göras utifrån vad som är känt om den aktuella personen och övriga omständigheter. Det bör åtminstone finnas någon konkret omständighet som talar för att personen i fråga tillhör eller verkar för en sådan organisation eller grupp, exempelvis underrättelseuppgifter som visar på ett agerande som tydliggör en sådan koppling.

Kravet på absolut nödvändighet har samma betydelse som i 3 § och det måste röra sig om en påtaglig risk för exempelvis hot eller våld, rekrytering av placerade barn och unga till brottslighet, för frigivning eller att förbjudna föremål tas in i ett statligt hem för barn och unga. Kravet på absolut nödvändighet innebär att det ska ske en noggrann bedömning av behovet i det enskilda fallet, och att tillämpningen ska vara restriktiv.

Sökning i säkerhetsregistret

5 § Sökning i uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret får endast göras av särskilt angivna medarbetare vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård som är behöriga att göra sådana sökningar.

I paragrafen finns en begränsning av vilka medarbetare som får utföra sökningar i säkerhetsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.25.

Av bestämmelsen framgår att sökning i uppgifter som behandlas i säkerhetsregistret endast göras av särskilt angivna medarbetare vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård som är behöriga att göra sådana sökningar. Bestämmelsen kompletterar regleringen av åtkomst till personuppgifter i 2 kap. 6 § och innebär i förhållande till den bestämmelsen en ytterligare begränsning av möjligheten till åtkomst till personuppgifter som behandlas i säkerhetsregistret.

Dokumentation

6 § När personuppgifter behandlas i säkerhetsregistret ska Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård dokumentera avvägningen mellan behovet av behandlingen och intrånget i enskildas personliga integritet.

Dokumentationen ska göras på ett sådant sätt att det möjliggör kontroll i efterhand.

I paragrafen finns ett krav på dokumentation i samband med behandling av uppgifter i säkerhetsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.26.

Av *första stycket* framgår att när personuppgifter behandlas i säkerhetsregistret ska Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård dokumentera avvägningen mellan behovet av behandlingen och intrånget i enskildas personliga integritet.

Dokumentationen ska enligt *andra stycket* göras på ett sådant sätt att det möjliggör kontroll i efterhand.

Bestämmelsen innebär att myndigheten måste dokumentera bedömningen av behovet av behandlingen i förhållande till de tillåtna ändamålen för behandling av personuppgifter i säkerhetsregistret, och om behandlingen kan anses vara proportionerlig utifrån det integritetsintrång den innebär. Dokumentationen kan omfatta en serie liknande behandlingar. Dokumentationskravet innebär inte heller att myndigheten måste redovisa exakt vilka uppgifter som behandlas.

Det är tillräckligt att det framgår av dokumentationen vilka kategorier av uppgifter som behandlas och uppgifternas art. Något formkrav på dokumentationen finns inte. Den ska dock ske på ett sådant sätt att det är möjligt att göra efterhandskontroller av om dokumentationskravet följts. I de fall myndigheten är skyldigt att göra en konsekvensbedömning enligt artikel 35 i EU:s dataskyddsförordning och därför redan har dokumenterat avvägningen mellan behovet av behandlingen och intrånget i enskildas personliga integritet på ett sätt som gör att det går att kontrollera i efterhand, har myndigheten även uppfyllt det aktuella dokumentationskravet.

Längsta tid för behandling av personuppgifter i säkerhetsregistret

7 § Personuppgifter som behandlas i säkerhetsregistret med stöd av 2 § får inte behandlas längre än två år efter det att barnet eller den unge senast vårdats vid ett statligt hem för barn och unga, dock längst till han eller hon fyller 21 år.

Om personuppgifter om ett barn eller en ung person som ska anvisas plats på ett statligt hem för barn och unga behandlas enligt 2 § och barnet eller den unge inte har skrivits in på ett sådant hem, får dock uppgifterna inte behandlas längre än tre månader efter det att den första registreringen av uppgifter om honom eller henne gjordes.

I paragrafen regleras hur länge personuppgifter som behandlas med stöd av 2 § får behandlas i säkerhetsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.27.

Av *första stycket* framgår att personuppgifter som behandlas i säkerhetsregistret med stöd av 2 § får inte behandlas längre än två år efter det att barnet eller den unge senast vårdats vid ett statligt hem för barn och unga, dock längst till han eller hon fyller 21 år. Det innebär att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får behandla personuppgifter om ett barn eller en ung person under en tid efter att hon eller han skrivits ut från ett statligt hem för barn och unga. Sådan behandling får dock aldrig pågå mer än två år efter att barnet eller den unge senast vårdats vid ett statligt hem för barn och unga. Även om tvåårsfristen inte har löpt ut måste behandlingen upphöra senast då den unge fyller 21 år.

Av *andra stycket* framgår att om personuppgifter om ett barn eller en ung person som ska anvisas plats på ett statligt hem för barn och unga behandlas enligt 2 § och barnet eller den unge inte har skrivits in

på ett sådant hem, får uppgifterna inte behandlas längre än tre månader efter det att den första registreringen av uppgifter om honom eller henne gjordes. Bestämmelsen innebär att den tvåårsfrist som gäller enligt första stycket inte är tillämplig vad gäller uppgifter om barn och unga som efter den initiala platsansökan aldrig skrivits in vid ett statligt hem för barn och unga. Om ett barn eller en ung person inte har skrivits in vid ett statligt hem för barn och unga tre månader efter att uppgifter om honom eller henne först registrerades i säkerhetsregistret får uppgifterna inte längre behandlas i registret. Det kan exempelvis vara i situationer där ett beslut om omedelbart omhändertagande har upphört enligt 5 kap. 6 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga.

Av 8 § följer att de tidsfrister för behandling av personuppgifter i säkerhetsregistret som föreskrivs i paragrafen också gäller för behandling av uppgifter om personer som har en personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med ett barn eller en ung person.

8 § Personuppgifter som behandlas i säkerhetsregistret med stöd av 3 § får inte behandlas längre än den tid som uppgifter får behandlas om det barn eller den unga person som den registrerade har personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med.

I paragrafen regleras hur länge personuppgifter som behandlas med stöd av 3 § får behandlas i säkerhetsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.27.

Av bestämmelsen framgår att personuppgifter som behandlas i säkerhetsregistret med stöd av 3 § inte får behandlas längre än den tid som uppgifter får behandlas om det barn eller den unga person som den registrerade har personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med. Det innebär att uppgifter i säkerhetsregistret om anhöriga eller andra personer som har en personlig anknytning till eller en nära förbindelse med ett barn eller en ung person som uppgifter får behandlas om i säkerhetsregistret, inte får behandlas längre än uppgifter om barnet eller den unge själv. Två år efter att barnet eller den unge senast vårdades vid ett statligt hem för barn och unga, och senast då han eller hon fyller 21 år, ska därmed även behandlingen av uppgifter om personer som har en personlig anknytning till eller annan nära förbindelse med honom eller henne upphöra. Om barnet eller den unge inte skrivits in vid ett statligt hem för barn och

unga tre månader efter den första registreringen av uppgifter om honom eller henne ska behandlingen också upphöra.

9 § Personuppgifter som behandlas med stöd av 4 § får inte behandlas i säkerhetsregistret längre än tre år efter den senaste registreringen av en persons anknytning till brottslig verksamhet gjordes.

I paragrafen regleras hur länge personuppgifter som behandlas med stöd av 4 § får behandlas i säkerhetsregistret. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.27.

Av bestämmelsen framgår att personuppgifter som behandlas med stöd av 4 § inte får behandlas i säkerhetsregistret längre än tre år efter den senaste registreringen om en persons anknytning till brottslig verksamhet gjordes. Det innebär att uppgifter om en person som kan antas tillhöra eller verka för en organisation eller grupp som utövar allvarlig brottslig verksamhet inte får behandlas i säkerhetsregistret längre än tre år efter den senaste registreringen om honom eller henne. Treårsfristen avser tiden från en registrering om en persons anknytning till brottslig verksamhet. Fristen för hur länge personuppgifter får behandlas med stöd av 4 § får därmed inte räknas från den senaste registreringen av förhållanden som inte har koppling till den brottsliga verksamheten, till exempel uppgifter om ändrade bostadsförhållanden.

10 § När personuppgifter inte längre får behandlas i säkerhetsregistret ska de omedelbart förstöras.

I paragrafen regleras att uppgifter i säkerhetsregistret ska förstöras när de inte längre får behandlas. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.27.

Av bestämmelsen framgår att när personuppgifter inte längre får behandlas i säkerhetsregistret ska de omedelbart förstöras. Det innebär att när de tidsfrister för behandling i registret som anges i 7–9 §§ löpt ut får uppgifterna inte arkiveras eller bevaras på annat sätt. I stället ska Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård vidta åtgärder för att förstöra uppgifterna, vilket innebär att uppgifterna inte går att återskapa på något sätt.

Begränsning av rätten till information om personuppgiftsincidenter

11 § Den personuppgiftsansvariges skyldighet att informera den registrerade om en personuppgiftsincident enligt artikel 34 i EU:s dataskyddsförordning gäller inte sådana uppgifter i säkerhetsregistret som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inte får lämna ut till den registrerade enligt lag eller annan författning eller enligt beslut som har meddelats med stöd av författning.

I paragrafen finns en begränsning i den personuppgiftsansvariges skyldighet att informera den registrerade om personuppgiftsincidenter. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.29.

Artikel 34 i EU:s dataskyddsförordning innebär en skyldighet för den personuppgiftsansvarige att under vissa förutsättningar informera om en personuppgiftsincident. I paragrafen anges att den personuppgiftsansvariges skyldighet att informera den registrerade inte gäller sådana uppgifter i säkerhetsregistret som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård inte får lämna ut till den registrerade enligt lag eller annan författning eller enligt beslut som har meddelats med stöd av författning. Paragrafen innebär att sekretess eller tystnadsplikt gentemot den registrerade som har stöd i författning har företräde framför skyldigheten att informera den registrerade om en personuppgiftsincident. Undantaget har stöd i artikel 23 i EU:s dataskyddsförordning. Ytterligare undantag från skyldigheten att informera den registrerade om en personuppgiftsincident finns i artikel 34.3 i förordningen.

Bestämmelsen aktualiseras då sekretess eller tystnadsplikt enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller. Till exempel gäller det uppgifter i säkerhetsregistret som skyddas av underrättelsesekretess enligt 18 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen. Begränsningen av skyldigheten att informera den registrerade gäller endast under den tid som uppgifterna omfattas av sekretess. När sekretessen inte längre gäller gentemot den registrerade bör myndigheten informera den registrerade om personuppgiftsincidenten, om inte något av undantagen i artikel 34.3 i EU:s dataskyddsförordning är tillämpligt.

4 kap. Övriga bestämmelser

Elektroniskt utlämnande av personuppgifter

1 § Personuppgifter får lämnas ut elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst om det inte är olämpligt.

I paragrafen regleras tillåtligheten av elektroniskt utlämnande på annat sätt än genom direktåtkomst. Överväganden finns i avsnitt 12.12.19.

Enligt bestämmelsen får uppgifter som behandlas enligt lagen lämnas ut elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst om det inte är olämpligt. Bedömningen av om utlämnandet är olämpligt ska ske med beaktande av vad syftet med utlämnandet är, vem mottagaren är, vilka uppgifter det rör sig om samt om nödvändiga säkerhetsåtgärder är vidtagna. Utlämnande till andra myndigheter bör i normalfallet anses vara lämpligt. Detsamma borde i de allra flesta fall gälla för utlämnande till enskilda. När det gäller utlämnande till enskilda kan det dock krävas närmare överväganden bland annat med hänsyn till vem mottagaren är och mottagarens personuppgiftsbehandling efter ett utlämnande.

Begränsning av rätten att göra invändningar

2 § Artikel 21.1 i EU:s dataskyddsförordning om rätten att göra invändningar gäller inte vid sådan behandling av personuppgifter som är tillåten enligt denna lag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till denna lag.

I paragrafen begränsas enskildas rätt att göra invändningar mot behandlingen med stöd av artikel 21.1. i EU:s dataskyddsförordning. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.20.

Bestämmelsen innebär att enskilda inte har rätt att med stöd av artikel 21.1. i EU:s dataskyddsförordning invända mot Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds behandling av personuppgifter enligt lagen. Bestämmelsen, som innebär en begränsning av enskildas rättigheter, har stöd i artikel 23 i förordningen.

Rätt att meddela föreskrifter

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om

1. åtkomsten till personuppgifter,
2. innehållet i säkerhetsregistret,
3. dokumentation i säkerhetsregistret, och
4. begränsning av behandlingen av personuppgifter i säkerhetsregistret.

I paragrafen finns en upplysningsbestämmelse om regeringens rätt att meddela föreskrifter. Övervägandena finns i avsnitt 12.12.6, 12.12.17, 12.12.24 och 12.12.27.

Av bestämmelsen framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela närmare föreskrifter om åtkomsten till personuppgifter, innehållet i säkerhetsregistret, dokumentation i säkerhetsregistret och begränsning av behandlingen av personuppgifter i säkerhetsregistret. Sådana bestämmelser finns i förordningen (0000:00) om behandling av personuppgifter vid myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

15.2 Förslaget om lag om ändring i tandvårdslagen (1985:125)

10 a §

Regionen ska ingå en överenskommelse med Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård om ett samarbete om tandvård för barn och unga som vårdas i ett sådant hem som avses i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om formerna för och innehållet i överenskommelsen.

Paragrafen är ny och innehåller en skyldighet för regionen och Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att komma överens om ett samarbete om tandvård för barn och unga som är placerade på statliga hem för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.6.

I första stycket anges att regionen och Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska ingå en överenskommelse om ett samarbete om tandvård för barn och unga som är placerade på statliga hem för

barn och unga. I första hand är det regionen där det statliga hemmet för barn och unga finns som avses.

Andra stycket innehåller en bestämmelse som bemyndigar regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om överenskommelsens utformning och innehåll. Föreskrifter om utformning och innehåll av överenskommelsen om samarbete kan bland annat avse övergripande frågor om rutiner för samarbete och förutsättningar för transporter med mera i samband med tandvårdsbesök.

Bestämmelser med motsvarande innehåll finns i 15 kap. 4 b § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och när det gäller regionens skyldighet att samarbeta i frågor om hälso- och sjukvård i 15 a kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen. Se kommentarerna till dessa bestämmelser.

15.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten

2 §

I denna lag avses med socialtjänst

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst, den särskilda lagstiftningen om vård utan samtycke av barn och unga eller av missbrukare och den särskilda lagstiftningen om insatser för barn i form av skyddat boende,
2. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd,
3. verksamhet som i övrigt bedrivs av Statens institutionsstyrelse,
4. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå,
5. verksamhet enligt lagstiftning om stöd och service till vissa funktionshindrade,
6. handläggning av ärenden om bistånd som lämnas av socialnämnd enligt lagstiftning om mottagande av asylsökande m.fl.,
7. handläggning av ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade,
8. verksamhet enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall, och
9. verksamhet enligt lagen (2026:000) om utredningar för att förebygga suicid.

Med socialtjänst avses även tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitets-säkring och administration av verksamhet som avses i första stycket 1–8. Med socialtjänst avses vidare uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamhet som avses i första stycket 9.

I paragrafen definieras begreppet socialtjänst enligt lagen. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 12.12.5 och 13.2.1.

Ändringen i *första stycket, punkten 1*, innebär att den särskilda lagstiftningen om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården utgår från uppräkningsen av socialtjänst enligt lagen, som är avsett att vara uttömmande (jfr prop. 2000/01:80, s. 173 och 174). Ändringen är föranledd av förslaget om att personuppgiftsbehandling i verksamheten med statliga hem för barn och unga vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska regleras i en ny myndighetsspecifik lag.

3 §

Lagen tillämpas inte vid behandling av personuppgifter

1. hos domstolar,
2. för forsknings- och statistikändamål, eller
3. som avses i den ursprungliga lydelsen av artikel 2.2 d i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning.

Lagen tillämpas inte heller i verksamhet som omfattas av lagen (0000:00) om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

I paragrafen anges i vilka sammanhang lagen inte tillämpas. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 12.12.5 och 13.2.1.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att lagen inte ska tillämpas i verksamhet som omfattas av lagen (0000:00) om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Undantagen från lagens tillämpningsområde omfattar därmed även sådan verksamhet (jfr prop. 2000/01:80, s. 174 och 175).

15.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn

De lagändringar som föreslås innebär endast att bestämmelser som hänvisar till olika hem och boenden enligt 9 kap. socialtjänstlagen (2025:400) kompletteras med en hänvisning till statliga hem för barn

och unga. Ändringarna är föranledda av att statliga hem för barn och unga ska vara en särskilt reglerad placeringsform enligt socialtjänstlagen.

1 §

Hem för vård eller boende, *statliga hem för barn och unga*, stödboenden eller skyddade boenden enligt 9 kap. socialtjänstlagen (2025:400) som tar emot barn får inte anställa någon om inte kontroll gjorts av register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och lagen (1998:621) om misstankeregister avseende honom eller henne. Detsamma ska gälla den som, utan att det innebär anställning, erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring, volontärarbete eller liknande vid ett sådant hem under omständigheter liknande dem som förekommer vid en anställning inom verksamheten.

Den som erbjuds en anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring, volontärarbete eller liknande vid ett sådant hem för vård eller boende, *ett sådant statligt hem för barn och unga*, ett sådant stödboende eller ett sådant skyddat boende som sägs i första stycket, ska till den som erbjuder anställningen lämna utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret.

Skyldigheten att lämna utdrag ur register gäller dock inte om den som erbjuder anställningen, uppdraget, praktiktjänstgöringen, volontärarbetet eller liknande själv inhämtar utdraget.

Utdraget ska vara högst sex månader gammalt. I lagen om belastningsregister och lagen om misstankeregister finns bestämmelser om att regeringen får meddela föreskrifter om innehållet i sådana utdrag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om registerkontroll av särskilt angivna persongrupper i särskilt angivna verksamheter. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

I *första* och *andra styckena* läggs statliga hem för barn och unga till i uppräkningslistan av vilka verksamheter som avses.

4 §

I 28 kap. 13 § socialtjänstlagen (2025:400) finns bestämmelser om förbud att driva stödboende, skyddat boende, *statligt hem för barn och unga* eller hem för vård eller boende på grund av underlåtenhet att göra registerkontroll enligt 1 §.

Paragrafen innehåller en upplysning om att det i socialtjänstlagen finns bestämmelser om följderna när särskilt angivna verksamheter inte gör registerkontroller. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

I paragrafen läggs statligt hem för barn och unga till i uppräkningslistan av vilka verksamheter som avses.

15.5 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

25 kap.

12 §

Sekretessen enligt 1 §, 2 § andra stycket och 3–5 §§ hindrar inte att en uppgift om en enskild eller närstående till denne lämnas från en myndighet inom hälso- och sjukvården till en annan sådan myndighet eller till en myndighet inom socialtjänsten, om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd och denne

1. inte har fyllt arton år,
2. fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga läkemedel,
3. vårdas med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, eller
4. *vårdas vid ett statligt hem för barn och unga med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga.*

Detsamma gäller uppgift om en gravid person eller någon närstående till denne, om uppgiften behöver lämnas för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet.

Paragrafen reglerar möjligheten för en myndighet inom hälso- och sjukvården att överlämna sekretessbelagda uppgifter till en annan sådan myndighet eller en myndighet inom socialtjänsten. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 12.12.3.

Första stycket, punkten fyra, är ny och innebär att den sekretessbrytande bestämmelsen utvidgas till att omfatta uppgifter om en enskild som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga, eller närstående till denne. Sekretessen enligt 1 §, 2 § andra stycket och 3–5 §§ hindrar därmed inte att uppgift om enskild som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga, eller närstående till denne, lämnas från en myndighet inom hälso- och sjukvården till en annan sådan myndighet, eller till en myndighet inom socialtjänsten, om det behövs för att den enskilde ska få nödvändig vård, behandling eller annat stöd. Utvidgningen möjliggör att även uppgifter om personer över 18 år som vårdas vid ett statligt hem för barn och

unga får lämnas ut i situationer där den enskilde inte samtycker till utlämnandet, kan förväntas inte samtycka eller där ett samtycke inte hinner inhämtas, och där utlämnande behövs för det syfte som anges i bestämmelsen. Ändringen innebär dock ingen förändring av det förhållande att informationsutbyte inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten som utgångspunkt ska ske med den enskildes samtycke (jfr prop. 2007/08:70, s. 171).

26 kap.

1 §

Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Med socialtjänst förstås i denna lag

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst,
2. verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke och den särskilda lagstiftningen om insatser för barn i form av skyddat boende,
3. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd eller av Statens institutionsstyrelse, och
4. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, dock inte myndighetens hälso- och sjukvårdsverksamhet inklusive elevhälsans medicinska insatser.

Till socialtjänst räknas också

1. verksamhet hos annan myndighet som innefattar omprövning av socialnämnds beslut eller särskild tillsyn över nämndens verksamhet, och
2. verksamhet hos kommunal invandrarbyrå.

Med socialtjänst jämställs

1. ärenden om bistånd åt sökande av internationellt skydd och andra utlänningar,
2. ärenden om tillstånd till parkering för rörelsehindrade,
3. ärenden hos patientnämnd om allmän omvårdnad, och
4. verksamhet enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Sekretessen gäller inte om annat följer av 5, 6 eller 7 §.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Paragrafen reglerar sekretess inom socialtjänstens område för uppgift om enskilds personliga förhållande. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 12.12.2.

Andra stycket, punkten fyra är ny. I bestämmelsens första led läggs Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård till som en myndig-

het vars verksamhet under angivna förutsättningar utgör socialtjänst i offentlighets- och sekretesslagens mening. Det innebär bland annat att myndighetens verksamhet med statliga hem för barn och unga omfattas av socialtjänstsekretessen (jfr prop. 2023/24:31, s. 317). I bestämmelsens andra led undantas myndighetens hälso- och sjukvårdsverksamhet inklusive elevhälsans medicinska insatser. Undantaget innebär att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård hälso- och sjukvårdsverksamheten vid statliga hem för barn och unga, inklusive elevhälsans medicinska insatser, inte utgör socialtjänst i offentlighets- och sekretesslagens mening.

9 §

Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att uppgift om en enskild eller någon närstående till denne lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till en annan sådan myndighet eller till en myndighet inom hälso- och sjukvården, om det behövs för att ge den enskilde nödvändig vård, behandling eller annat stöd och denne

1. inte har fyllt arton år,
2. fortgående missbrukar alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel,
3. vårdas med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, eller
4. *vårdas vid ett statligt hem för barn och unga med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga.*

Detsamma gäller uppgift om en gravid person eller någon närstående till denne, om uppgiften behöver lämnas för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet.

Paragrafen reglerar möjligheten för en myndighet inom socialtjänsten att överlämna sekretessbelagda uppgifter till en annan sådan myndighet eller en myndighet inom hälso- och sjukvården. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 12.12.3.

Första stycket, punkten fyra, är ny och innebär att den sekretessbrytande bestämmelsen utvidgas till att omfatta uppgifter om en enskild som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga, eller närstående till denne. Sekretessen enligt 1 § hindrar därmed inte att uppgift om enskild som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga, eller närstående till denne, lämnas från en myndighet inom socialtjänsten till annan sådan myndighet, eller till

en myndighet inom hälso- och sjukvården, om det behövs för att den enskilde ska få nödvändig vård, behandling eller annat stöd. Utvidgningen möjliggör att även uppgifter om personer över 18 år som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga får lämnas ut i situationer där den enskilde inte samtycker till utlämnandet, kan förväntas inte samtycka eller där ett samtycke inte hinner inhämtas, och där utlämnandet behövs för det syfte som anges i bestämmelsen. Ändringen innebär dock ingen förändring av det förhållande att informationsutbyte inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten som utgångspunkt ska ske med den enskildes samtycke (jfr prop. 2007/08:70, s. 171).

15.6 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

De lagändringar som föreslås innebär i huvudsak att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter Statens institutionsstyrelse och statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem. Statliga hem för barn och unga omfattas inte av begreppet hem för vård eller boende. Bestämmelser som hänvisar till 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400) kompletteras därför med en hänvisning till statliga hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag. Ändringarna är föranledda av att en ny myndighet, Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, inrättas för att svara för den statliga barn- och ungdomsvården och att statligt hem för barn och unga införs som en särskilt reglerad placeringsform enligt socialtjänstlagen.

10 kap.

25 §

En elev har rätt att bli mottagen i en grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), *i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag* eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 §

samma lag har rätt att bli mottagen i en grundskola i den kommun där eleven vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för elevens utbildning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en elevs rätt att bli mottagen i en grundskola i en annan kommun än hemkommunen i vissa fall. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *andra stycket*.

11 kap.

25 §

En elev har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens anpassade grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för ett visst läsår ta emot en sådan elev, ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

En elev som vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag har rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola i den kommun där eleven vistas, trots att en annan kommun är den som ska svara för elevens utbildning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en elevs rätt att bli mottagen i en anpassad grundskola i en annan kommun än hemkommunen i vissa fall. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *andra stycket*.

16 kap.

43 §

Av de behöriga sökande till ett nationellt program eller till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), *i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag* eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om mottagande av sökande till bland annat nationella program i gymnasieskolan. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *andra stycket*.

49 §

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som därefter flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen, om den nya hemkommunen erbjuder sådan utbildning.

Erbjuder den nya hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), *i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag* eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende eller i det skyddade boendet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätten att fullfölja en utbildning i gymnasieskolan i vissa fall. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *andra stycket*.

49 a §

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), *i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag* eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Detta gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget.

Erbjuder hemkommunen inte den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att fullfölja en utbildning i gymnasieskolan i vissa fall. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till.

17 kap.*15 a §*

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), *i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag* eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag, och därför flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på ett påbörjat introduktionsprogram eller på ett annat introduktionsprogram i den kommun eller i det samverkansområde där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet finns. Utbildningen ska i ett sådant fall fullföljas enligt den nya huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

Under de förutsättningar som anges i 29 och 30 §§ har eleven rätt att fullfölja utbildningen hos en huvudman för en fristående gymnasieskola enligt den huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

En elev som påbörjat ett introduktionsprogram hos en huvudman och som efter en avslutad placering i ett hem för vård eller boende, *statligt hem för barn och unga* eller i ett skyddat boende återvänder till hemkommunen har rätt att fullfölja utbildningen på programmet eller på ett annat introduktionsprogram hos hemkommunen eller i hemkommunens samverkansområde enligt hemkommunens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätten att fullfölja utbildning på ett introduktionsprogram för elever som placerats i en annan kommun än hemkommunen. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *första och tredje styckena*.

19 §

En kommun eller en region som anordnar programinriktat val som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever ska ta emot alla de behöriga sökande till utbildningen som hör hemma i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag.

Om det finns platser över på utbildningen, sedan alla sökande som ska tas emot enligt första och andra styckena har antagits, får kommunen eller regionen ta emot andra behöriga sökande till utbildningen.

I paragrafen finns bestämmelser om en kommuns eller regions skyldighet i fråga om mottagande till programinriktat val som har utformats för en grupp elever eller yrkesintroduktion som har utformats för en grupp elever. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *andra stycket*.

21 a §

En kommun som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § första stycket ska ta emot ungdomar som uppfyller behörighetsvillkoren för respektive utbildning om de vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag. Det gäller också för en region som anordnar sådan utbildning som avses i 21 § andra stycket.

Paragrafen reglerar när en kommun i vissa fall är skyldig att ta emot ungdomar till vissa introduktionsprogram i gymnasieskolan när de inte är hemmahörande i kommunen. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till.

19 kap.

35 §

Av de sökande till ett nationellt program eller till en nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.

En elev ska vid beslut om mottagande enligt första stycket jämföras med den som är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, om eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), *i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag* eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om mottagande av sökande till bland annat nationella program i anpassade gymnasieskolan. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *andra stycket*.

40 a §

En kommun eller en region ska ta emot en elev på ett individuellt program om

1. eleven vistas i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen på grund av placering i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), *i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag* eller i ett sådant skyddat boende som avses i 9 kap. 6 § samma lag, och

2. hemkommunen har bedömt att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program.

Paragrafen reglerar att en kommun eller region i vissa fall ska ta emot en elev på ett individuellt program som vistas utanför hemkommunen. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *första punkten*.

42 a §

En elev som har påbörjat ett nationellt program eller en nationell inriktning och som med anledning av placering i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), *i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag* eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag, flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen på det påbörjade programmet eller den påbörjade inriktningen i den kommun där hemmet för vård eller boende eller det skyddade boendet är beläget, om kommunen erbjuder sådan utbildning. Om den inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen, om detta inte hindrar eleven från att vistas i hemmet för vård eller boende, *det statliga hemmet för barn och unga* eller det skyddade boendet.

En elev som har påbörjat ett individuellt program, och som med anledning av sådan placering som avses i första stycket flyttar från kommunen eller samverkansområdet för utbildningen, har rätt att fullfölja utbildningen enligt en ny individuell studieplan i den kommun eller region där hemmet för vård eller boende, *det statliga hemmet för barn och unga* eller det skyddade boendet är beläget.

Denna paragraf gäller inte i de fall som avses i 18 kap. 7 §.

I paragrafen finns bestämmelser om rätt att fullfölja utbildningen på ett nationellt program vid en anpassad gymnasieskola med offentlig huvudman för vissa elever som flyttar från kommunen. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *första och andra stycket*.

42 b §

En elev som har placerats i ett hem för vård eller boende enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen (2025:400), *i ett statligt hem för barn och unga enligt 9 kap. 4 a § samma lag* eller i ett skyddat boende enligt 9 kap. 6 § samma lag och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun, har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett nationellt program eller en nationell inriktning

i hemkommunen, om den erbjuder sådan utbildning. Om hemkommunen inte erbjuder den aktuella utbildningen, har eleven rätt att efter eget val fullfölja sin utbildning i en annan kommun eller en region som anordnar utbildningen.

En elev som har placerats i ett sådant hem för vård eller boende, *statligt hem för barn och unga* eller skyddat boende som avses i första stycket och som efter placeringen återvänder till sin hemkommun, har rätt att fullfölja en påbörjad utbildning på ett individuellt program enligt en ny individuell studieplan i hemkommunen eller en region som anordnar utbildningen enligt ett samverkansavtal med hemkommunen.

Första och andra styckena gäller oavsett om utbildningen påbörjades i hemkommunen eller samverkansområdet före placeringen eller i den kommun eller det samverkansområde där hemmet för vård eller boende, *det statliga hemmet för barn och unga* eller det skyddade boendet är beläget.

Denna paragraf gäller inte i de fall som avses i 18 kap. 7 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt att fullfölja utbildningen vid en anpassad gymnasieskola med offentlig huvudman för vissa elever som återvänder till sin hemkommun. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *första, andra och tredje styckena*.

21 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- allmänna förutsättningar för fjärrundervisning i vissa skolformer (2 och 3 §§),
- när fjärrundervisning får användas i vissa obligatoriska skolformer (4 och 5 §§),
- när fjärrundervisning får användas i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan (6 §),
- när fjärrundervisning får användas i utbildning vid *statliga hem för barn och unga* (7 §),
- försöksverksamhet (8 §),
- beslut om fjärrundervisning (9 §),
- utförare av fjärrundervisning (10 §),
- krav på fjärrundervisning (11–13 §§), och
- bemyndigande (14 §).

I paragrafen beskrivs innehållet i kapitlet. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

När fjärrundervisning får användas i utbildning vid statliga hem för barn och unga

7 §

Fjärrundervisning får användas för utbildning vid *statliga hem för barn och unga* enligt 24 kap. 8 och 9 §§. För sådan utbildning ska samma bestämmelser om fjärrundervisning gälla som för den skolform som utbildningen ska motsvara, med undantag för 12 §.

Paragrafen innehåller särskilda bestämmelser om fjärrundervisning vid statliga hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

10 §

Fjärrundervisning får endast utföras av huvudmän inom skolväsendet.

Fjärrundervisning som avses i 7 § får dock även utföras av den som är huvudman för det *statliga hemmet för barn och unga*.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om i vilken omfattning fjärrundervisning får utföras åt en annan huvudman.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vem som får utföra fjärrundervisning. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *andra stycket*.

23 kap.**18 §**

För utbildning vid *statliga hem för barn och unga* enligt 24 kap. 8 och 9 §§ samt utbildning för elever som vårdas på sjukhus eller annan motsvarande institution enligt 24 kap. 17–19 §§ ska samma bestämmelser om entreprenad gälla som för den skolform som utbildningen ska motsvara.

Paragrafen innehåller bestämmelser om entreprenad för utbildning vid statliga hem för barn och unga och särskild undervisning som anordnas på sjukhus eller annan motsvarande institution. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

26 §

Vad som föreskrivs om överlåtelse av ansvar i 25 § gäller även för staten som huvudman för utbildning vid *statliga hem för barn och unga* enligt 24 kap. 8 och 9 §§.

Paragrafen reglerar överlåtelse av ansvaret för vissa medicinska insatser inom ramen för elevhälsan när det gäller statliga hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

24 kap.**1 §**

I detta kapitel finns bestämmelser om

- internationella skolor (2–7 §§),
- utbildning vid *statliga hem för barn och unga* (8 och 9 §§),
- utbildning för intagna i kriminalvårdsanstalt (10–10 b §§),
- utbildning vid folkhögskola som motsvarar kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (11–15 §§),
- utbildning för barn och elever som vårdas på sjukhus eller en institution som är knuten till ett sjukhus (16–19 §§),
- utbildning i hemmet eller på annan lämplig plats (20–22 §§),

- annat sätt att fullgöra skolplikten (23–25 §§), och
- bemyndiganden (26 §).

I paragrafen anges vilka bestämmelser som finns i kapitlet. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

Utbildning vid statliga hem för barn och unga

8 §

Under vistelse i ett sådant hem som avses i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga (*statligt hem för barn och unga*) ska skolpliktiga barn, som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, fullgöra den genom att delta i utbildning vid hemmet.

Utbildningen ska anordnas genom försorg av huvudmannen för hemmet. Den ska motsvara utbildningen i grundskolan eller i förekommande fall anpassade grundskolan eller specialskolan. För sådan utbildning ska relevanta bestämmelser i skollagen tillämpas med de nödvändiga avvikelser som följer av att barnet vistas i ett sådant hem. Följande bestämmelser behöver dock inte tillämpas:

- bestämmelser om registerkontroll (2 kap. 31–33 §§), och
- bestämmelser om lokaler och utrustning (2 kap. 35 §).

Paragrafen reglerar utbildningen för skolpliktiga barn som vistas i statliga hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

26 a kap.

1 §

Detta kapitel tillämpas vid behandling av personuppgifter i verksamhet som bedrivs med stöd av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, bestämmelser för utbildningen som finns i annan författning eller beslut som meddelats med stöd av någon av dessa författningar.

Detta kapitel ska inte tillämpas på behandling av personuppgifter i elevhälsan som utförs inom hälso- och sjukvården.

Detta kapitel ska inte heller tillämpas på behandling av personuppgifter som sker med stöd av lagen (0000:00) om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

I paragrafen anges kapitlets tillämpningsområde. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 12.12.5.

Av *tredje stycket*, som är nytt, framgår att bestämmelserna i kapitlet inte ska tillämpas på behandling av personuppgifter som sker med stöd av lagen (0000:00) om behandling av personuppgifter vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Ändringen är föranledd av förslaget om att personuppgiftsbehandling i verksamheten med statliga hem för barn och unga vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska regleras i en ny myndighetsspecifik lag.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2029.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för Statens institutionsstyrelse i fråga om barn och unga som är intagna i ett särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Överväganden om ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i avsnitt 14.

I *punkt 1* anges att lagen träder i kraft den 1 februari 2029.

Av *punkt 2* framgår att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för Statens institutionsstyrelse i fråga om barn och unga som är intagna i ett särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Bestämmelsen är en konsekvens av att Statens institutionsstyrelse kommer att finnas kvar och ansvara för verkställighet av påföljden sluten ungdomsvård på särskilda ungdomshem till dess att påföljden helt utmönstras.

15.7 Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

15 a kap. Samverkan med statliga aktörer

1 §

Regionen ska ingå en överenskommelse med Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård om ett samarbete om hälso- och sjukvård för barn och unga som vårdas i ett sådant hem som avses i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om formerna för och innehållet i överenskommelsen.

Paragrafen är ny och innehåller en skyldighet för regionen och Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att komma överens om ett samarbete i fråga om barn och unga som är placerade på statliga hem för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.6.

I första stycket anges att regionen och Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska ingå en överenskommelse om ett samarbete om hälso- och sjukvård för barn och unga som är placerade på statliga hem för barn och unga. I första hand är det regionen där det statliga hemmet för barn och unga finns som avses.

Andra stycket innehåller en bestämmelse som bemyndigar regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om överenskommelsens utformning och innehåll.

Föreskrifter om utformning av överenskommelsen om samarbete kan bland annat avse övergripande frågor om rutiner för samarbete och förutsättningar för regionens personal att få tillträde till de statliga hemmen för barn och unga samt förutsättningarna för och formerna för digitala kontakter mellan Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård och regionen.

Föreskrifter om innehållet i överenskommelsen om samarbete kan avse bland annat formerna för remittering, remissshantering och andra vårdkontakter, former för tillgång till läkare med olika specialistkompetenser samt omfattningen av läkartillgången och former för kontakter vid akuta och hastigt uppkomna situationer under hela dygnet. Utöver detta kan föreskrifterna avse formerna för innehållet i samarbetet med integrerad vård som regionen ska tillhandahålla enligt 15 a kap. 2 § hälso- och sjukvårdslagen.

Bestämmelsen om motsvarande skyldighet för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård finns i 15 kap. 4 b § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och för regionen när det gäller tandvård i 10 a § tandvårdslagen (1985:125). Se kommentarerna till dessa bestämmelser.

2 §

Regionen ska avsätta de läkare, psykologer och andra resurser som behövs för att barn och unga som vistas inom regionen i ett sådant hem som avses i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och som vårdas på en enhet för integrerad vård ska erbjudas den hälso- och sjukvård som behövs. Den integrerade vården ska, om den inte kräver sjukhusvård, tillhandahållas i de statliga hemmen för barn och unga som har enheter för integrerad vård och ges samordnat med socialtjänstinsatser vid hemmen.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om krav på regionen att tillhandahålla hälso- och sjukvårdspersonal och hälso- och sjukvård i statliga hem för barn och unga som har vårdenheter för integrerad vård. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.11.

I *första meningen* klargörs att det är regionen där barnet eller den unge vistas som ska erbjuda den hälso- och sjukvårdspersonal och den hälso- och sjukvård som behövs för barn och unga som är placerade på statliga hem för barn och unga och som vårdas på en vårdenhet för integrerad vård. Av *andra meningen* framgår att regionens hälso- och sjukvårdsinsatser som utförs inom ramen för den integrerade vården ska tillhandahållas i de statliga hemmen för barn och unga. Vård som kräver sjukhusvård ska ges på sjukhus. Av bestämmelsen framgår även att hälso- och sjukvårdsinsatserna ska ges samordnat med socialtjänstinsatser vid hemmen.

3 §

Regionen ska, utöver vad som följer av 2 §, avsätta de läkarresurser som behövs för att erbjuda en god hälso- och sjukvård åt barn och unga som vistas inom regionen i ett sådant hem som avses i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga. Läkarresurserna ska, om det inte är lämpligare att vården ges på en vårdinrättning eller på annat sätt, tillhandahållas i de statliga hemmen för barn och unga.

Paragrafen är ny och innehåller en generell bestämmelse om krav på regionen att tillhandahålla läkare i statliga hem för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.7.

Av *första meningen* följer att det är regionen där barnet eller den unge vistas som ska ansvara för att tillhandahålla de läkarresurser som behövs för att erbjuda en god hälso- och sjukvård åt barn och unga som är placerade på statliga hem för barn och unga.

I *andra meningen* anges att de läkarresurser som behövs ska tillhandahållas i de statliga hemmen för barn och unga om det inte är lämpligare att vården ges på en vårdinrättning eller på annat sätt. Såväl öppen- som slutenvård kan behöva ges på en sjukvårdsinrättning i regionens regi. Vården ska i så fall ges på en sjukvårdsinrättning. Med uttrycket *annat sätt* avses till exempel digitala vårdtjänster.

4 §

En plan i enlighet med bestämmelserna i 16 kap. 4 § ska upprättas för den som vårdas i ett sådant hem som avses i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård begär det och den enskilde samtycker till det.

Regionen ska upprätta planen tillsammans med kommunen och Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Regionen ska inom fyra veckor från det att regionen tog emot en begäran enligt första stycket ange i planen vilka hälso- och sjukvårdsinsatser som barnet eller den unge har behov av och hur de ska genomföras och följas upp.

Paragrafen är ny och innehåller en skyldighet för regionen att delta i en samordnad individuell planering och att följa upp hälso- och sjukvårdsinsatser för barn och unga som är placerade på ett statligt hem för barn och unga om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård begär det. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.3.

Av *första stycket* framgår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har rätt att initiera att en samordnad individuell plan ska upprättas för ett barn eller ung person som är placerad på ett statligt hem för barn och unga under samma förutsättningar som regionen och kommunen och att den individuella planen kräver den enskildes samtycke. Bestämmelser om förutsättningar för och innehållet i en individuell plan finns i 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen respektive 10 kap. 8 § socialtjänstlagen (2025:400).

Av *andra stycket* framgår att regionen ska upprätta planen tillsammans med kommunen och Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Av *tredje stycket* framgår att om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har begärt att en samordnad individuell plan ska upprättas, ska regionen inom fyra veckor från det att regionen tog emot begäran ange i planen vilka hälso- och sjukvårdsinsatser som barnet eller den unge har behov av och hur de ska genomföras och följas upp. En motsvarande bestämmelse om kommunens skyldighet finns i 10 kap. 8 a § socialtjänstlagen. Se kommentaren till den bestämmelsen.

15.8 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:400)

De lagändringar som föreslås innebär i flera delar att hänvisningar till Statens institutionsstyrelse ersätts av eller kompletteras med hänvisningar till Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Ändringarna i dessa delar är föranledda av att en ny myndighet, Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, inrättas för att svara för den statliga barn- och ungdomsvården. Förslagen omfattar även att statligt hem för barn och unga ska införas som en särskilt reglerad placeringsform enligt socialtjänstlagen. Hänvisningar till särskilda ungdomshem ersätts därför i flera fall av hänvisningar till statliga hem för barn och unga.

1 kap.

2 §

Med socialtjänst avses i den här lagen

1. verksamhet som bedrivs med stöd av denna lag,
2. verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
3. verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende,
4. verksamhet som bedrivs med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga, eller

5. verksamhet som en socialnämnd, *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* eller Statens institutionsstyrelse ska bedriva enligt någon annan lag eller förordning.

Verksamhet som *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* bedriver med stöd av skollagen (2010:800) eller med stöd av 15 kap.4 a § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga är inte socialtjänst. Tillsyn eller andra uppgifter som Inspektionen för vård och omsorg utför med stöd av den här lagen är inte heller socialtjänst.

Paragrafen redogör för vad som avses med socialtjänst i lagen. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitten 7.2.1, 7.2.2, 10.4.5 och 13.2.1.

Ändringen i *första stycket, punkten fem*, innebär att *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* läggs till i uppräknningen av aktörer vars verksamhet enligt någon annan lag eller förordning utgör socialtjänst.

I *andra stycket* ersätts hänvisningen till Statens institutionsstyrelse med en hänvisning till *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård*. Undantaget från socialtjänst avseende verksamhet enligt skollagen (2010:800) kompletteras även med ett undantag som avser myndighetens verksamhet med stöd av 15 kap. 4 a § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga. Det innebär att varken myndighetens verksamhet enligt skollagen eller myndighetens hälso- och sjukvårdsverksamhet vid statliga hem för barn och unga utgör socialtjänst enligt socialtjänstlagen (jfr. prop. 2024/25:89, s. 645).

5 kap.

2 §

Socialnämnden och *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* ska systematiskt och fortlöpande följa upp, utveckla och säkra kvaliteten i *sina respektive verksamheter*.

Paragrafen innehåller krav på kvalitetsutveckling. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.4.1.

Ändringen innebär att *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* har samma ansvar som socialnämnden att systematiskt och fortlöpande följa upp, utveckla och säkra kvaliteten i sin verksamhet.

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 3 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453) som dock avsåg socialtjänsten i allmänhet. Ändringen i bestämmelsen är föranledd av att bestämmelsen i 2025 års socialtjänstlag enbart pekar ut socialnämnden som ansvarig för kvalitetsutveckling (jfr prop. 2024/25:89, s. 654).

9 kap.

1 §

Socialnämnden ansvarar för att enskilda som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i

- ett familjehem,
- ett stödboende för barn och unga i åldern 16–20 år (stödboende),
- ett hem för vård eller boende, *eller*
- *ett statligt hem för barn och unga.*

Barn som är 16 eller 17 år får tas emot i ett stödboende endast om det finns särskilda skäl.

Barn och unga får endast vårdas i ett statligt hem för barn och unga med stöd av denna lag i direkt anslutning till att barnet eller den unge har varit placerad i ett sådant hem med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och barnets vårdnadshavare samtycker till fortsatt vård i hemmet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar för att enskilda som behöver det kan tas emot för vård utanför det egna hemmet. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 8.4.1.

Ändringen i *första stycket* anpassas till att statliga hem för barn och unga inte omfattas av begreppet hem för vård eller boende och i stället införs som en egen placeringsform. Bestämmelsen kompletteras därför med en hänvisning till statliga hem för barn och unga. (Jfr prop. 2024/25:89, s. 663.)

Tredje stycket är nytt. Av bestämmelsen framgår att barn och unga endast får vårdas i ett statligt hem för barn och unga med stöd av socialtjänstlagen i direkt anslutning till att barnet eller den unge har varit placerad i ett sådant hem med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och barnets vårdnadshavare samtycker till fortsatt vård i hemmet. Att en fortsatt placering i ett statligt hem för barn och unga förutsätter den unges samtycke och, i fråga om barn som har fyllt 15 år, barnets eget samtycke följer av

att insatser inom socialtjänsten är frivilliga och att barn som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan.

Av bestämmelsen följer att socialnämndens utrymme för att bevilja en insats enligt socialtjänstlagen i form av vård utanför det egna hemmet med placering på ett statligt hem för barn och unga är begränsat. En placering på ett statligt hem för barn och unga är bara tillåtet om barnet eller den unge redan vårdas på ett statligt hem för barn och unga med stöd av lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och vården ska övergå till vård i frivillig form. En annan förutsättning är att barnets vårdnadshavare samtycker till placeringen på statligt hem för barn och unga. Syftet är att motverka orimliga konsekvenser för enskilda barn och unga i samband med tvångsvårdens upphörande.

Vad som avses med familjehem, stödboende, hem för vård eller boende och statligt hem för barn och unga

Statligt hem för barn och unga

4 a §

Med statligt hem för barn och unga avses ett hem inom socialtjänsten som staten driver för att ta emot barn och unga som inte har fyllt 21 år för vård med särskilt noggrann tillsyn. Vården omfattar omvårdnad och behandling i förening med boende. För barn ingår även uppfostran.

Paragrafen är ny och innehåller en definition om vad som avses med statligt hem för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.1.

Av bestämmelsen framgår att med statligt hem för barn och unga avses ett hem inom socialtjänsten som staten driver för att ta emot barn och unga som inte har fyllt 21 år för vård med särskilt noggrann tillsyn. Vården omfattar omvårdnad och behandling i förening med boende. För barn ingår även uppfostran.

En definition av vad som avses med särskild noggrann tillsyn finns i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga.

Ansvar för statliga hem för barn och unga och LVM-hem

8 §

Staten ska tillgodose behovet av sådana hem som avses i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga (*statliga hem för barn och unga*) och sådana hem som avses i 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem).

Staten får ta ut en avgift för vård i *statliga hem för barn och unga* och LVM-hem av den kommun som begärt placeringen.

I paragrafen anges statens ansvar för att det finns statliga hem för barn och unga och LVM-hem samt statens rätt att ta ut avgift för en placering från kommunen. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Ändringarna innebär att paragrafen anpassas till att statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.

9 §

Statens institutionsstyrelse leder verksamheten vid LVM-hem. Bestämmelser om tillsyn m.m. över verksamheten vid hemmen finns i 28 kap.

Statens institutionsstyrelse får genom avtal ge en region eller en kommun i uppdrag att inrätta och driva ett LVM-hem om det finns särskilda skäl.

Paragrafen reglerar Statens institutionsstyrelses ansvar för LVM-hemmen. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att hänvisningarna till särskilda ungdomshem utgår från *första* och *andra* styckena.

9 a §

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård leder verksamheten vid statliga hem för barn och unga. Bestämmelser om tillsyn m.m. över verksamheten vid hemmen finns i 28 kap.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får genom avtal ge en region eller en kommun i uppdrag att inrätta och driva ett statligt hem för barn och unga om det finns särskilda skäl.

Paragrafen är ny och reglerar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds ansvar för de statliga hemmen för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Av *första stycket* framgår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård leder verksamheten vid statliga hem för barn och unga. I stycket lämnas även upplysning om att bestämmelser om tillsyn med mera över verksamheten vid hemmen finns i 28 kap.

Av *andra stycket* framgår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård genom avtal får ge en region eller en kommun i uppdrag att inrätta och driva ett statligt hem för barn och unga om det finns särskilda skäl. Bestämmelsen motsvarar vad som tidigare gällt för särskilda ungdomshem enligt 9 § andra stycket (jfr prop. 2024/25:89, s. 665).

11 §

Vård i familjehem, stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende, *statliga hem för barn och unga* och LVM-hem ska bedrivas i samråd med socialnämnden.

Paragrafen reglerar att vård utanför det egna hemmet ska bedrivas i samråd med socialnämnden. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Ändringen innebär att paragrafen anpassas till att statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.

12 §

Om en enskild behöver vårdas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende *eller ett statligt hem för barn och unga*, ska socialnämnden upprätta en plan för vården (vårdplan).

För barn och unga som vårdas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende *eller ett statligt hem för barn och unga* ska nämnden också upprätta en plan över hur vården ska genomföras (genomförandeplan).

Av en vårdplan och en genomförandeplan ska det även framgå vilka åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för.

Paragrafen reglerar socialnämndens skyldighet att upprätta en vårdplan och en genomförandeplan för vård utanför det egna hemmet samt anger vad som ska framgå av dessa planer. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen kompletteras genom att placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i *första* och *andra styckena*. Ändringen är en konsekvens av att statligt hem för barn och unga inte omfattas av begreppet hem för vård eller boende.

10 kap.

8 a §

En plan i enlighet med bestämmelserna i 8 § ska upprättas för den som vårdas i ett sådant hem som avses i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om ombändertagande för vård av barn och unga om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård begär det och den enskilde samtycker till det.

Kommunen ska upprätta planen tillsammans med regionen och Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Kommunen ska inom fyra veckor från det att kommunen tog emot en begäran enligt första stycket ange i planen vilka insatser som barnet eller den unge har behov av och hur de ska genomföras och följas upp.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om en skyldighet för kommunen att delta i en samordnad individuell planering och följa upp socialtjänstinsatser för barn och unga som är placerade på ett statligt hem för barn och unga om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård begär det. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.3.

Av *första stycket* framgår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har rätt att initiera att en samordnad individuell plan ska upprättas för ett barn eller ung person som är placerad på ett statligt hem för barn och unga under samma förutsättningar som regionen och kommunen. Bestämmelser om förutsättningar för och innehållet i en individuell plan finns i 8 § respektive 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Bestämmelserna innebär att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får begära att en samordnad individuell plan upprättas när ett barn eller en ung person som är placerad på ett statligt hem för barn och unga har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och från socialtjänsten och den enskilde samtycker till att en sådan plan upprättas (jfr prop. 2024/25:89, s. 669).

Av *andra stycket* framgår att kommunen ska upprätta planen tillsammans med regionen och Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Av *tredje stycket* framgår att om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har begärt att en samordnad individuell plan ska upprättas, ska kommunen inom fyra veckor från det att kommunen tog emot begäran ange i planen vilka socialtjänstinsatser som barnet eller den unge har behov av och hur de ska genomföras och följas upp.

En motsvarande bestämmelse om regionens skyldighet att delta i planeringen finns i 15 a kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen. Se kommentaren till den bestämmelsen.

11 kap.

5 §

Socialnämnden får tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning. Följande insatser kräver dock alltid en individuell behovsprövning:

1. kontaktperson, kontaktfamilj eller kvalificerad kontaktperson,
2. vård i familjehem,
3. vård i LVM-hem,
4. vård i *statliga hem för barn och unga*,
5. vård av barn eller unga mellan 18 och 20 år i jourhem, stödboende, skyddat boende och hem för vård eller boende utöver sådana LVM-hem och *statliga hem för barn och unga* som avses i 3 och 4,
6. bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning som avses i 8 kap. 4 eller 11 §, och
7. vård i hem för viss annan heldygnsvård.

Paragrafen reglerar en möjlighet för socialnämnden att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Ändringarna innebär att paragrafen anpassas till att statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.

15 kap.

7 §

Socialnämnden ska lämna

1. uppgifter om huruvida någon vistas i ett familjehem, stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende *eller statligt hem för barn och unga*, om uppgifterna i ett enskilt fall begärs av en domstol, en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Kronofogdemyndigheten, Skatteverket eller Tullverket,

2. uppgifter som behövs i ett ärende hos Skatteverket om skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481), eller

3. uppgifter om en studerande, om uppgifterna behövs för prövning av ett ärende om att avskilja denne från högskoleutbildning eller polisprogrammet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som innebär att socialnämnden i vissa fall ska lämna uppgifter om att någon vistas i bland annat ett familjehem eller stödboende, uppgifter i ärenden om skyddad folkbokföring och uppgifter i ärenden om avskiljning från viss utbildning. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Ändringen innebär att paragrafen i *första punkten* kompletteras med den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga.

9 §

Om en kommun har överlämnat åt en annan kommun, åt Statens institutionsstyrelse, *åt Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* eller åt någon som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet att utföra insatser enligt denna lag, ska utföraren på begäran lämna uppgifter till den socialnämnd som ansvarar för insatsen. Detsamma gäller om en annan kommunal eller gemensam nämnd utför insatser som har beslutats av socialnämnden.

Uppgifter som ska lämnas är sådana som socialnämnden behöver för kvalitetssäkring, administration, uppföljning eller utvärdering.

Skyldigheten att lämna uppgifter gäller inte uppgifter som en enskild har lämnat i förtroende vid familjerådgivning som erbjuds av socialnämnden eller som har inhämtats i samband med rådgivningen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om uppgiftsskyldighet som bryter sekretess- och tystnadsplikt för vissa uppgifter som ska lämnas till en socialnämnd från utförare av insatser enligt socialtjänst-

lagen. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Ändringen innebär att paragrafen anpassas till att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska svara för statliga hem för barn och unga. *Första stycket* kompletteras genom att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård läggs till i uppräkningslistan av utförare av insatser.

16 kap.

2 §

Gallring med stöd av bestämmelserna i 1 § första stycket får inte göras av handlingar som har kommit in eller upprättats i samband med

1. utredning om faderskap eller föräldraskap enligt 1 kap. 9 § föräldrabalken,

2. utredning om adoption, eller

3. att ett barn har placerats eller tagits emot i ett

– familjehem,

– stödboende,

– skyddat boende,

– hem för vård eller boende,

– *statligt hem för barn och unga*,

– boende med särskilt stöd för personer med funktionsnedsättning,

eller

– annat enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om undantag från gallringsskyldighet. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen kompletteras på så sätt att den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga läggs till i uppräkningslistan av hem och boenden i *tredje punkten*. Ändringen föranleds av att statligt hem för vård eller boende inte omfattas av begreppet hem för vård eller boende.

22 kap.

8 §

Socialnämnden ska arbeta för att de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende *eller statligt hem för barn och unga* får

1. god vård, omsorg och uppfostran och i övrigt bra uppväxtförhållanden,
2. lämplig utbildning, och
3. den hälso- och sjukvård som de behöver.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar när barn vårdas utanför det egna hemmet. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att bestämmelsen kompletteras med den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga. Ändringen föranleds av att statligt hem för vård eller boende inte omfattas av begreppet hem för vård eller boende.

9 §

Socialnämnden ska arbeta för att de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, hem för vård eller boende *eller statligt hem för barn och unga* ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående.

Paragrafen anger att socialnämnden ska arbeta för att barn som vårdas utanför det egna hemmet ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att bestämmelsen kompletteras med den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga. Ändringen föranleds av att statligt hem för vård eller boende inte omfattas av begreppet hem för vård eller boende.

11 §

Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende *eller statligt hem för barn och unga*. Detta ska främst ske genom

1. regelbundna personliga besök i det hem eller boende där barnet eller den unge vårdas,

2. enskilda samtal med barnet eller den unge,
3. samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem eller på boendet, och
4. samtal med vårdnadshavarna eller en god man enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn.

Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till föräldrar, syskon och andra närstående.

Paragrafen reglerar socialnämndens ansvar att noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende, hem för vård eller boende eller statligt hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att bestämmelsen kompletteras med den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga. Ändringen föranleds av att statligt hem för vård eller boende inte omfattas av begreppet hem för vård eller boende.

12 §

Socialnämnden ska utse en socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge när vård ges i ett familjehem, stödboende, skyddat boende, hem för vård eller boende *eller statligt hem för barn och unga*.

Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en särskilt utsedd socialsekreterare för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att bestämmelsen kompletteras med den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga. Ändringen föranleds av att statligt hem för vård eller boende inte omfattas av begreppet hem för vård eller boende.

23 kap.

2 §

När placeringen av ett barn i ett familjehem, skyddat boende, hem för vård eller boende *eller statligt hem för barn och unga* har upphört, kan socialnämnden besluta om uppföljning av barnets situation. Ett sådant beslut

får fattas utan vårdnadshavarens eller barnets samtycke, om barnet bedöms vara i särskilt behov av nämndens skydd eller stöd utan att förhållandena är sådana som avses i lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga.

Detsamma gäller när en placering som beslutats med stöd av lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende har upphört.

Bestämmelser om uppföljning när omhändertagande för vård enligt lagen om omhändertagande för vård av barn och unga upphör finns i 10 kap. 5 och 6 §§ den lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppföljning av ett barns situation efter att en placering upphört. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att bestämmelsen kompletteras med den nya placeringsformen statligt hem för barn och unga. Ändringen föranleds av att statligt hem för vård eller boende inte omfattas av begreppet hem för vård eller boende.

27 kap.

1 §

Socialnämnden ansvarar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ansvarar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom myndighetens verksamhet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om socialnämndens ansvar för att det finns rutiner mot missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.4.1.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ansvarar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom myndighetens verksamhet. Det innebär att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har motsvarande ansvar som socialnämnden för att sådana rutiner mot missförhållanden inom myndighetens verksamhet finns (jfr prop. 2024/25:89, s. 723).

2 §

Den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör den som får, eller kan komma i fråga för, insatser inom verksamheten.

I yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet fullgörs rapporteringsskyldigheten till den som bedriver verksamheten.

I verksamhet vid Statens institutionsstyrelse och *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* fullgörs rapporteringsskyldigheten till myndighetschefen, och i övrigt fullgörs skyldigheten till den berörda socialnämnden.

Paragrafen innehåller bestämmelser som innebär en skyldighet att rapportera missförhållanden eller risk för missförhållanden. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att hänvisningen till Statens institutionsstyrelse kompletteras med en hänvisning till Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

6 §

Ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska snarast anmälas till Inspektionen för vård och omsorg. Den utredning som gjorts med anledning av det inträffade ska bifogas anmälan.

Anmälan ska göras av

1. socialnämnden,
2. den som bedriver yrkesmässig enskild verksamhet,
3. myndighetschefen för Statens institutionsstyrelse, *eller*
4. *myndighetschefen för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.*

Paragrafen reglerar en skyldighet att anmäla ett allvarligt missförhållande eller påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande till Inspektionen för vård och omsorg. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitten 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Ändringen i *andra stycket* innebär att uppräkningskyldiga aktörer i en ny *punkt fyra* kompletteras med Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

28 kap.

3 a §

Ett särskilt ombud inom Inspektionen för vård och omsorg ska bevaka barns och ungas rättigheter genom att ge rådgivning och vägledning till barn och unga som vårdas eller har vårdats vid ett sådant hem som avses i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga (statliga hem för barn och unga). Det särskilda ombudet ska även pröva klagomål om missförhållanden inom den statliga barn- och ungdomsvården från barn och unga som vårdas eller har vårdats vid ett statligt hem för barn och unga.

Paragrafen, som är ny, anger att det vid Inspektionen för vård och omsorg ska finnas en självständig funktion i form av ett särskilt ombud för barn och unga i statlig barn- och ungdomsvård. Övervägandena finns i avsnitt 11.9.1 och 11.9.2.

Av bestämmelsen framgår att ett särskilt ombud inom Inspektionen för vård och omsorg ska bevaka barns och ungas rättigheter genom att ge rådgivning och vägledning till enskilda barn och unga som vårdas eller har vårdats vid ett sådant hem som avses i 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga (statliga hem för barn och unga). Det särskilda ombudet ska även pröva klagomål om missförhållanden inom den statliga barn- och ungdomsvården från barn och unga som vårdas eller har vårdats vid ett statligt hem för barn och unga.

Bestämmelsen innebär att det särskilda ombudet har i uppdrag att låta barn och unga komma till tals och ge rådgivning och vägledning. Det särskilda ombudets uppdrag omfattar även att utreda och bedöma enskilda klagomål om missförhållanden. Med missförhållanden avses här såväl utförda handlingar som handlingar någon av försummelse eller av annat skäl har underlåtit att utföra och som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa.

3 b §

Den som anmäler ett klagomål har inte ställning som part i ett ärende i det särskilda ombudets verksamhet.

Paragrafen, som är ny, reglerar anmälarens ställning i ett ärende i det särskilda ombudets verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 11.9.5.

Av bestämmelsen framgår att den som anmält ett klagomål inte har ställning som part i ett ärende i det särskilda ombudets verksamhet. Det innebär bland annat att det särskilda ombudet inte är bundet av det som anförs i en anmälan och att rättigheter och skyldigheter som tillkommer part i ärende enligt förvaltningslagen (2017:900) inte omfattar den som anmält ett klagomål. Barnet eller den unge bör dock på lämpligt sätt involveras i utredningen och få relevant information.

3 c §

Det särskilda ombudet får genom ett beslut i ett klagomålsärende ta ställning till om en åtgärd eller underlåtenhet av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård eller ett enskilt statligt hem för barn och unga, strider mot en lag eller någon annan författning eller annars är olämplig.

Det särskilda ombudets beslut får inte överklagas.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om det särskilda ombudets beslut i ett klagomålsärende. Övervägandena finns i avsnitt 11.9.2 och 11.9.5.

Av paragrafens *första stycke* framgår att det särskilda ombudet genom ett beslut i ett klagomålsärende får ta ställning till om en åtgärd av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård eller ett enskilt statligt hem för barn och unga, strider mot en lag eller någon annan författning eller annars är olämplig.

Enligt *andra stycket* får det särskilda ombudets beslut inte överklagas.

Bestämmelsen anger ramen för vad det särskilda ombudet kan uttala sig om genom beslut, nämligen om huruvida myndigheten eller ett enskilt statligt hem för barn och unga har agerat i strid mot lag eller annan författning eller annars olämpligt. Det särskilda ombudets beslut kan därmed inte omfatta rätten till ekonomisk ersättning och har inte heller någon annan rättsverkan. Sådana beslut får inte heller överklagas. Ett ställningstagande genom beslut från det särskilda ombudet kan dock utgöra underlag vid ansökan om ersättning från Justitiekanslern.

31 kap.

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser

1. barn och unga,
2. äldre personer,
3. personer med funktionsnedsättning,
4. personer som har ett skadligt bruk eller beroende,
5. personer som har utsatts för brott och deras närstående, och
6. personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela sådana föreskrifter som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet vid sådana LVM-hem och *statliga hem för barn och unga* som avses i 9 kap. 8 §.

I paragrafen ges ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.10.

Ändringen i *andra stycket* innebär att bemyndigandet avser även sådana föreskrifter som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet vid statliga hem för barn och unga (jfr prop. 2024/25:89, s. 740).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2029.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för Statens institutionsstyrelse i fråga om barn och unga som är intagna i ett särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Överväganden om ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i avsnitt 14.2–14.4.

I *punkt 1* anges att lagen träder i kraft den 1 februari 2029.

Av *punkt 2* framgår att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för Statens institutionsstyrelse i fråga om barn och unga som är intagna i ett särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Bestämmelsen är en konsekvens av att Statens institutionsstyrelse kommer att finnas kvar och ansvara för verkställighet av påföljden sluten ungdomsvård på särskilda ungdomshem till dess att påföljden helt utmönstras.

15.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga

De lagändringar som föreslås innebär i flera delar att hänvisningar till Statens institutionsstyrelse ersätts av eller kompletteras med hänvisningar till Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Ändringarna i dessa delar är föranledda av att en ny myndighet, Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, inrättas för att svara för den statliga barn- och ungdomsvården. Hänvisningar till särskilda ungdomshem ersätts också av hänvisningar till statliga hem för barn och unga. Ändringar i dessa delar är föranledda av att statliga hem för barn och unga ska införas som en särskilt reglerad placeringsform enligt socialtjänstlagen. Därutöver föreslås bland annat reglering rörande förutsättningarna för placering vid ett statligt hem för barn och unga, en definition av begreppet särskilt noggrann tillsyn och en skyldighet för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att erbjuda viss hälso- och sjukvård åt barn och unga som är placerade på statliga hem för barn och unga.

1 kap.

7 §

Lagen är indelad i följande kapitel:

- 1 kap. Lagens innehåll, syfte och tillämpningsområde
- 2 kap. Barns och ungas rättigheter
- 3 kap. Grunderna för omhändertagande för vård
- 4 kap. Ansökan och beslut om omhändertagande för vård
- 5 kap. Omedelbart omhändertagande
- 6 kap. Genomförandet av vården
- 7 kap. Umgänge och stöd till vårdnadshavare
- 8 kap. Socialnämndens ansvar att följa vården
- 9 kap. Övervägande om vårdnadsöverflyttning
- 10 kap. Upphörande av omhändertagande för vård
- 11 kap. Drogtest och läkarundersökning

- 12 kap. Flyttningsförbud
- 13 kap. Utreseförbud
- 14 kap. Förhållandet till vissa avlägsnandebeslut
- 15 kap. *Statliga hem för barn och unga*
- 16 kap. Handläggning och allmän förvaltningsdomstolsfrister
- 17 kap. Offentligt biträde och ställföreträdare för barnet
- 18 kap. Beslut som gäller omedelbart
- 19 kap. Överklagande
- 20 kap. Handräckning av Polismyndigheten och Kriminalvården
- 21 kap. Straffbestämmelser

Paragrafen anger hur lagen är disponerad. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att särskilda ungdomshem ersätts av den nya placeringsformen statliga hem för barn och unga.

6 kap.

1 a §

Ett beslut enligt 1 § första stycket om att barnet eller den unge ska vara placerad på ett hem som avses i 15 kap. 1 § får endast fattas om barnet eller den unge omhändertagits för vård på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § och barnets eller den unges vårdbehov sannolikt inte kan tillgodoses utan tillgång till de särskilda befogenheter om begränsning i rörelsefriheten som får användas enligt lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården (behov av vård med särskilt noggrann tillsyn).

Om ett omhändertagande för vård först beslutats både på grund av sådana förhållanden i hemmet som anges i 3 kap. 2 § och eget beteende enligt 3 kap. 3 §, och barnet är placerad på ett statligt hem för barn och unga får dock barnet fortsatt vara placerad på ett sådant hem även om vårdbehovet enligt 3 kap. 3 § har upphört.

Ett beslut enligt andra stycket får endast fattas om det kan antas vara bäst ägnat att främja vården av barnet.

Paragrafen är ny och reglerar förutsättningarna för beslut om att ett barn eller en ung person ska placeras på ett statligt hem för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.1.

Av första stycket följer att enbart barn eller unga som omhändertagits för vård på grund av sitt eget beteende får placeras på ett statligt hem för barn och unga. Ytterligare en förutsättning för placering är att det ska vara sannolikt att barnets eller den unges vårdbehov inte kan tillgodoses utan tillgång till de särskilda befogenheter om begräns-

ning i rörelsefriheten som får användas enligt lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården

I *andra stycket* anges att beslut om fortsatt placering av ett barn på ett statligt hem för barn och unga får fattas även om vårdbehovet på grund av det egna beteendet har upphört och barnet därefter endast vårdas på grund av förhållanden i hemmet. I 9 kap. 1 § tredje stycket socialtjänstlagen (2025:400) finns bestämmelser om förutsättningar för placering på ett statligt hem för barn och unga enligt den lagen.

I *tredje stycket* anges att beslut om fortsatt placering i enlighet med andra stycket endast får fattas om det kan vara bäst ägnat att främja vården av barnet.

1 b §

Ett beslut enligt 6 kap. 1 § första stycket och 1 a § som rör ett barn som inte har fyllt 13 år får endast fattas om det finns synnerliga skäl för det.

Paragrafen är ny och anger förutsättningarna för att placera barn som inte har fyllt 13 år på ett statligt hem för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.2.

Av paragrafen framgår att ett beslut enligt 6 kap. 1 § första stycket och 1 a § som rör ett barn som inte har fyllt 13 år endast får fattas om det finns synnerliga skäl för det. Det innebär att det krävs synnerliga skäl för att ett barn som inte har fyllt 13 år ska få placeras på ett statligt hem för barn och unga. Begreppet synnerliga skäl tydliggör att det rör sig om rena undantagssituationer. Synnerliga skäl kan föreligga om ett barn har ett extremt utåtagerande och självdestruktivt beteende, eller om ett barn har blivit eller riskerar att bli rekryterad av gängkriminella för att utöva allvarlig brottlighet. Att socialnämnden inte har hittat någon annan plats utgör inte synnerliga skäl.

15 kap. Statliga hem för barn och unga

*Statliga hem för barn och unga som behöver
vård med särskilt noggrann tillsyn*

1 §

Det ska finnas *statliga hem för barn och unga* för vård av barn och unga som på grund av något eget beteende enligt 3 kap. 3 § behöver *vård med särskilt noggrann tillsyn*.

Med särskilt noggrann tillsyn avses möjligheten att begränsa barnets eller den unges rörelsefrihet enligt lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården.

Enligt 9 kap. 9 a § socialtjänstlagen (2025:400) leder *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* verksamheten på de *statliga hemmen för barn och unga*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om statliga hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem. Bestämmelsen ändras språkligt. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Andra stycket är nytt och innehåller en definition av vad som avses med särskilt noggrann tillsyn. Av bestämmelsen framgår att med särskilt noggrann tillsyn avses möjligheten att begränsa barnets eller den unges rörelsefrihet i enlighet med de särskilda befogenheter som rör begränsningar av rörelsefriheten och som regleras i lagen (2026:000) om särskilda befogenheter inom den statliga barn- och ungdomsvården. Bestämmelser om begränsning av rörelsefriheten på statliga hem för barn och unga finns i 6 kap. lagen om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården. 6 kap. 1 § i den lagen innehåller en allmän begränsning av rörelsefriheten som följer av placeringen på ett statligt hem för barn och unga om barnet eller den unge är omhändertagen på grund av eget beteende. Genom ett individuellt beslut, och om förutsättningarna för det är uppfyllda, får barnets eller den unges rörelsefrihet begränsas ytterligare genom bestämmelsen om vård på låsbar enhet i 6 kap. 3 § i den lagen.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter Statens institutionsstyrelse och statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.

2 §

Statliga hem för barn och unga ska vara indelade i säkerhetsnivåer.

Ett *hem* som inte tillhör den lägsta nivån har förhöjd säkerhetsnivå.

Paragrafen reglerar indelningen i säkerhetsnivåer på statliga hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Av bestämmelsen framgår att statliga hem för barn och unga ska vara indelade i säkerhetsnivåer. Ett hem som inte tillhör den lägsta nivån har förhöjd säkerhetsnivå (jfr prop. 2023/24:81 s. 129). Ändringarna innebär att paragrafen anpassas till att statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.

2 a §

Vid varje statligt hem för barn och unga ska det finnas läsbara och delvis öppna enheter.

Med en delvis öppen enhet avses en enhet som inte är läsbar i den mening som avses i 6 kap. 3 § lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården (vård på läsbar enhet).

Paragrafen är ny och reglerar indelningen i vårdenheter på statliga hem för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 8.6.3.

Enligt *första stycket* ska det finnas både läsbara och delvis öppna enheter på alla statliga hem för barn och unga.

Andra stycket innehåller en definition av vad som avses med en delvis öppen enhet. Av bestämmelsen framgår att en enhet som inte är läsbar i den mening som avses i 6 kap. 3 § lagen (2026:000) om särskilda befogenheter inom den statliga barn- och ungdomsvården (vård på läsbar enhet) är en delvis öppen enhet.

Tilldelning av plats på ett statligt hem för barn och unga

3 §

Om socialnämnden har bedömt att ett barn eller en ung person ska placeras i ett *statligt hem för barn och unga* ska *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* föreslå en lämplig plats i ett sådant hem.

I akuta situationer ska *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* omedelbart föreslå en lämplig plats i ett *statligt hem för barn och unga*.

Barnet eller den unge får inte föreslås en plats som innebär mer ingripande övervakning och kontroll än vad som är nödvändigt för genomförandet av vården eller för att ordningen eller säkerheten på *hemmet* ska kunna upprätthållas.

Socialnämnden beslutar enligt 6 kap. 1 § om var barnet eller den unge ska vara placerad.

Paragrafen innehåller bestämmelser om skyldighet för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att föreslå en plats på ett statligt hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 8.3.1 och 13.2.1.

Ändringarna innebär att paragrafen anpassas till att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter Statens institutionsstyrelse och att statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.

3 a §

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får, när det finns skäl för det, flytta ett barn eller en ung person som är placerad på ett statligt hem för barn och unga till en annan enhet inom samma hem.

Beslut om flytt inom hemmet fattas av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård efter samråd med socialnämnden.

I brådskande fall får ett beslut om överflyttning fattas utan samråd med socialnämnden. Socialnämnden ska utan dröjsmål underrättas om beslutet.

Paragrafen är ny och reglerar möjligheten för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att flytta ett barn eller en ung person mellan vårdenheter inom samma hem. Övervägandena finns i avsnitt 8.4.3.

Av *första stycket* framgår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får flytta ett barn eller en ung person som är placerad på ett statligt hem för barn och unga till en annan enhet inom samma hem. Det gäller även om den enheten som barnet eller den unge ska flyttas till har en annan säkerhetsnivå. Av bestämmelsen framgår att det ska finnas skäl att flytta barnet eller den unge till en annan enhet inom hemmet. Här avses vårdskäl. Det innebär att till exempel resurs-skal eller brist på platser inte är godtagbara anledningar till att flytta barnet eller den unge inom hemmet.

Av *andra stycket* följer att samråd ska ske med socialnämnden innan beslut om en flytt inom hemmet fattas.

Av *tredje stycket* framgår att ett beslut om överflyttning får fattas utan samråd med socialnämnden om beslutet är så brådskande att det inte går att avvakta att samråd har skett med socialnämnden. Att beslutet inte kan avvaktas kan till exempel bero på någon akut oförutsedd händelse på hemmet eller att det akuta behovet uppstår vid en tidpunkt då socialtjänsten inte kan nås. Socialnämnden ska i så fall utan dröjsmål underrättas om beslutet.

4 §

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får i samband med en transport av ett barn eller en ung person som placerats på ett statligt hem för barn och unga besluta att han eller hon tillfälligt ska placeras på ett annat sådant hem än det som socialnämnden har beslutat.

Paragrafen reglerar rätt för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att besluta om tillfällig placering i samband med transport. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Ändringarna innebär att paragrafen anpassas till att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter Statens institutionsstyrelse och att statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.

Hälso- och sjukvård

4 a §

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt barn och unga placerade på statliga hem för barn och unga. Hälso- och sjukvården ska omfatta

- 1. hälsofrämjande och förebyggande åtgärder,*
- 2. bedömning av psykiskt och fysiskt hälsotillstånd, och*
- 3. hantering av läkemedel.*

För hälso- och sjukvård som avses i första stycket ska Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård erbjuda den hälso- och sjukvård som ges av sjuksköterska och psykolog.

Paragrafen är ny och reglerar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds ansvar att erbjuda hälso- och sjukvård på statliga hem för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.5.

Av *första stycket* framgår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt barn och unga som vårdas på statliga hem för barn och unga och vad hälso- och sjukvården ska omfatta.

I *andra stycket* anges att hälso- och sjukvård som avses i första stycket ska ges av sjuksköterska och psykolog. Andra stycket innebär en begränsning av ansvaret att erbjuda hälso- och sjukvård till angivna yrkeskategorier. Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har alltså inte något lagstadgat ansvar att erbjuda hälso- och sjukvård som ges av läkare.

4 b §

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete om tandvård och hälso- och sjukvård för barn och unga som är placerade på statliga hem för barn och unga.

Paragrafen är ny och innehåller en skyldighet för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att komma överens med regionen om tandvård och hälso- och sjukvård för barn och unga som är placerade på statliga hem för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.6.

Motsvarande bestämmelser finns i fråga om regionens skyldighet i 10 a § tandvårdslagen och 15 a kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen. Se kommentarerna till dessa bestämmelser.

Underrättelse till Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård

5 §

Om ett barn eller en ung person är placerad på ett *statligt hem för barn och unga* och vårdas eller har vårdats på sjukhus, ska verksamhetschefen vid vårdenheten genast underrätta *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* om barnet eller den unge önskar lämna eller redan har lämnat vårdenheten.

I paragrafen regleras skyldigheten för en verksamhetschef vid en vårdenhet att underrätta Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att särskilt ungdomshem ändras till statligt hem för barn och unga och att den nya benämningen Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter benämningen Statens institutionsstyrelse.

6 §

Får hälso- och sjukvårdspersonal som är verksam vid ett *statligt hem för barn och unga* kännedom om att ett barn eller en ung person har en sådan smittsam sjukdom som enligt 1 kap. 3 § andra stycket smittskyddslagen (2004:168) utgör allmänfarlig sjukdom, ska *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* underrättas, om det inte står klart att det saknas risk för smittspridning.

I paragrafen regleras skyldigheten för hälso- och sjukvårdspersonal som är verksam vid ett statligt hem för barn och unga att underrätta Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen anpassas till att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter Statens institutionsstyrelse och statligt hem för barn och unga ersätter särskilt ungdomshem.

Uppföljning av verksamheten vid de statliga hemmen för barn och unga

7 §

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska följa upp sin verksamhet enligt denna lag. Uppföljningen ska omfatta tiden såväl under som efter avslutad vård.

Socialnämnden ska till *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* lämna de uppgifter om enskilda som myndigheten behöver för att fullgöra den skyldighet som följer av första stycket.

I paragrafen finns bestämmelser om uppföljning av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds verksamhet. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Paragrafen anpassas till att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter Statens institutionsstyrelse.

8 §

I lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården finns bestämmelser om de särskilda befogenheter som får användas på de *statliga hemmen för barn och unga*.

Paragrafen upplyser om att bestämmelserna om de särskilda befogenheterna som får användas på de statliga hemmen för barn och unga finns i lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Ändringen innebär att paragrafen anpassas till att statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.

18 kap.

Beslut som fattas av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård

4 §

Beslut av *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* om *flyttning inom hemmet enligt 15 kap. 3 a §* och tillfällig placering i samband med en transport enligt 15 kap. 4 § gäller omedelbart, om inte myndigheten bestämmer något annat.

I paragrafen anges vilka beslut av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård som gäller omedelbart. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.4.3 och 13.2.1.

Ändringen innebär att beslut om att ett barn eller en ung person ska flyttas mellan enheter inom samma hem börjar gälla omedelbart, om inte myndigheten bestämmer något annat. I övrigt anpassas paragrafen till att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter Statens institutionsstyrelse.

19 kap.

Beslut av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård

3 §

Beslut av *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* om tillfällig placering i samband med en transport enligt 15 kap. 4 § får inte överklagas.

Beslut av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård om flyttning inom hemmet enligt 15 kap. 3 a § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

I paragrafen finns bestämmelser om överklagande av beslut av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.4.3 och 13.2.1.

Första stycket anpassas till att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter Statens institutionsstyrelse.

Andra stycket är nytt. Av bestämmelsen framgår att beslut som Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård fattar om flyttning inom hemmet enligt 15 kap. 3 a § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

20 kap.

1 §

Polismyndigheten ska lämna hjälp för att på begäran av

1. socialnämnden, nämndens ordförande eller rätten ge en läkare, som avses i 11 kap. 4 §, tillträde till barnets eller den unges hem eller föra barnet eller den unge till läkarundersökningen,

2. socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har förordnat genomföra beslut om omhändertagande för vård eller omedelbart omhändertagande för vård eller tillfällig vård, eller

3. *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* efterforska och hämta den som vårdas på ett *statligt hem för barn och unga* på grund av något eget beteende enligt 3 kap. 3 §, om barnet eller den unge har avvikit från det *statliga hemmet för barn och unga*, eller ombesörja någon annan förflyttning av honom eller henne.

Om det gäller en transport av ett barn eller en ung person som placerats i ett *statligt hem för barn och unga* ska Kriminalvården lämna sådan hjälp som anges i första stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när handräckning ska lämnas av Polismyndigheten eller Kriminalvården. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen anpassas till att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter Statens institutionsstyrelse och att statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.

2 §

En begäran om hjälp av Polismyndigheten eller Kriminalvården enligt 1 § får göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387) eller, om det gäller en transport som utförs av Kriminalvården, 4 kap. 4 § och 10 § första stycket häkteslagen (2010:611) behöver tillgripas, eller

2. det annars finns synnerliga skäl.

Första stycket gäller inte en begäran av rätten och inte heller en begäran av *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* om efterforskning.

I paragrafen anges när handräckning av Polismyndigheten eller Kriminalvården får begäras. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1

Ändringen innebär att paragrafen anpassas till att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter Statens institutionsstyrelse.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2029.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för Statens institutionsstyrelse i fråga om barn och unga som är intagna i ett särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Överväganden om ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i avsnitt 14.

I *punkt 1* anges att lagen träder i kraft den 1 februari 2029.

Av *punkt 2* framgår att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för Statens institutionsstyrelse i fråga om barn och unga som är intagna i ett särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Bestämmelsen är en konsekvens av att Statens institutionsstyrelse kommer att finnas kvar och ansvara för verkställighet av påföljden

sluten ungdomsvård på särskilda ungdomshem till dess att påföljden helt utmönstras.

15.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (2026:000) om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården

De lagändringar som föreslås innebär endast att hänvisningar till Statens institutionsstyrelse ersätts av hänvisningar till Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Hänvisningar till särskilda ungdomshem ersätts av hänvisningar till statliga hem för barn och unga. Ändringarna är föranledda av att en ny myndighet, Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, inrättas för att svara för den statliga barn- och ungdomsvården och att statligt hem för barn och unga ska vara en särskilt reglerad placeringsform enligt socialtjänstlagen.

1 kap.

2 §

På de *statliga hem för barn och unga* som *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* ansvarar för enligt 15 kap. 1 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga får de särskilda befogenheter som anges i denna lag användas.

Paragrafen upplyser om vilken myndighet som ansvarar för den statliga barn- och ungdomsvården, och som därmed får använda de befogenheter som anges i lagen. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem och Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse.

2 kap.

Befogenheter som endast får användas på ett statligt hem för barn och unga med förhöjd säkerhetsnivå

2 §

De *statliga hemmen för barn och unga* är enligt 15 kap. 2 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga indelade i olika säkerhetsnivåer.

Följande särskilda befogenheter får endast användas på *hem för barn och unga* med förhöjd säkerhetsnivå:

1. avskildhet i anslutning till dygnsvilan enligt 6 kap. 4 §,
2. begränsning av användningen av elektroniska kommunikationstjänster enligt 7 kap. 3 §, och
3. omhändertagande av teknisk utrustning enligt 7 kap. 8 §.

Paragrafen upplyser om vilka befogenheter som endast får användas på ett statligt hem för barn och unga med förhöjd säkerhetsnivå. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen *statliga hem för barn och unga* ersätter benämningen *särskilda ungdomshem i första och andra styckena*.

Befogenheter som får användas för alla barn och unga som vårdas på ett statligt hem för barn och unga

3 §

Bestämmelserna i 4 kap. 1, 3 och 5 §§ samt 5 kap. 1 § ska gälla för alla barn och unga som är placerade på ett *statligt hem för barn och unga*, om

1. det är nödvändigt för att genomföra vården och upprätthålla ordningen på *det statliga hemmet för barn och unga*, och
2. regeringen, eller efter regeringens bestämmande, *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* har beslutat om det.

Paragrafen innehåller en uppräkningslista av de befogenheter som får gälla alla barn och unga som vårdas på ett statligt hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att *statliga hem för barn och unga* ersätter *särskilda ungdomshem* och *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* ersätter *Statens institutionsstyrelse*.

4 kap.

1 §

Barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på ett *statligt hem för barn och unga* får inte innehå

2. narkotika,
 3. andra berusningsmedel,
 4. sådana medel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,
 5. varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, eller
 6. injektionssprutor, kanyler eller andra föremål som är särskilt ägnade att användas för bruk av eller annan befattning med narkotika.
- Barnet eller den unge får inte heller innehå något annat som kan vara till skada för vården eller ordningen på det *statliga hemmet för barn och unga*. Om sådan egendom påträffas, ska den omhändertas.

Paragrafen reglerar otillåten egendom på statliga hem för barn och unga, som ska omhändertas. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Ändringen innebär att paragrafen anpassas till att statliga hem för barn och unga ersätter särskilda ungdomshem.

2 §

Egendom som har omhändertagits enligt 1 eller 7 § ska *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* låta förstöra eller sälja enligt bestämmelserna om beslagtagna egendom i 2 § 1 första stycket lagen (1958:205) om förverkande av alkohol m.m.

Detsamma gäller om sådan egendom påträffats på ett *statligt hem för barn och unga* utan att det finns någon känd ägare till egendomen.

Belopp som har tagits emot vid försäljning tillfaller staten.

Paragrafen reglerar skyldigheten för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att låta förstöra eller sälja viss otillåten egendom. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse i *första stycket* och den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *andra stycket*.

3 §

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får genomföra säkerhetskontroll med metalldetektor eller annan liknande anordning på barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga, om det behövs för att genomföra vården eller upprätthålla ordningen på det *statliga hemmet för barn och unga*. Kontrollen får bara ske för att söka efter föremål som barnet eller den unge inte får inneha enligt 1 §.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bestämmer på vilka *statliga hem för barn och unga* som säkerhetskontroll ska gälla. Det ska för varje hem anges i vilka situationer kontroller får genomföras.

Paragrafen reglerar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds möjlighet att besluta om säkerhetskontroll på statliga hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse och den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första* och *andra styckena*.

4 §

När barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga kommer till ett *statligt hem för barn och unga* ska *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* kontrollera om barnet eller den unge är påverkad av alkohol, narkotika, andra berusningsmedel, sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

För sådan kontroll får *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård*, om det finns anledning till det, besluta att uppmana barnet eller den unge att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv- eller svettprov, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl.

Vid misstanke om att barnet eller den unge är påverkad av någon sådan dryck, vara eller sådant medel som avses i första stycket får *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* även under placeringen på det *statliga hemmet för barn och unga* besluta att uppmana honom eller henne att genomgå sådan provtagning som anges i andra stycket, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl.

Paragrafen innehåller bestämmelser om drogtest för kontroll av påverkan av berusningsmedel och andra liknande medel. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse i *första, andra och tredje styckena*, och den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första och tredje styckena*.

5 §

Bostadsrum och andra slutna förvaringsställen på ett *statligt hem för barn och unga* som disponeras av ett barn eller en ung person som är omhändertagen på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga, får undersökas om det behövs för att genomföra vården av barnet eller den unge eller för att upprätthålla ordningen på det *statliga hemmet för barn och unga*.

En rumsvisitation får endast utföras för att söka efter egendom som barnet eller den unge inte får inneha enligt 1 §.

En rumsvisitation ska genomföras i närvaro av ett vittne. All den hänsyn som omständigheterna medger ska iakttas vid genomförandet av åtgärden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rumsvisitation på statliga hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

7 §

Brev och försändelser till och från barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på ett *statligt hem för barn och unga* får kontrolleras om det behövs med hänsyn till ordningen på det *statliga hemmet för barn och unga* eller barnets eller den unges särskilda förhållanden. För detta ändamål får *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* öppna och ta del av försändelserna.

Om ett brev eller en försändelse innehåller egendom som barnet eller den unge enligt 1 § inte får inneha ska egendomen omhändertas.

Brev mellan barnet eller den unge och en svensk myndighet eller advokat eller barnets eller den unges offentliga biträde ska vidarebefordras utan föregående granskning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kontroll av brev och andra försändelser och omhändertagande av otillåten egendom i samband med detta. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse och den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

5 kap.

Kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning på det statliga hemmet för barn och unga

1 §

Barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på ett *statligt hem för barn och unga* får, om det behövs, kroppsvisiteras eller ytligt kroppsbesiktigas vid ankomsten till det *statliga hemmet för barn och unga* för kontroll av att barnet eller den unge inte bär något på sig som enligt 4 kap. 1 § inte får innehas. Detsamma gäller om det under placeringen på *hemmet för barn och unga* uppkommer misstanke om att sådan egendom ska påträffas hos honom eller henne.

Paragrafen reglerar när ett barn eller en ung person som vårdas på ett statligt hem för barn och unga får kroppsvisiteras och ytligt kroppsbesiktigas. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

6 kap.

1 §

Barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på ett *statligt hem för barn och unga*, får hindras att lämna *hemmet*

för barn och unga och i övrigt begränsas i sin rörelsefrihet i den utsträckning som det är nödvändigt för att vården ska kunna genomföras. Barnets eller den unges rörelsefrihet får också inskränkas om det behövs med hänsyn till andra intagnas eller personalens säkerhet.

Paragrafen reglerar en allmän begränsning av rörelsefriheten av de barn och unga som vårdas på ett statligt hem för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

2 §

Barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på ett *statligt hem för barn och unga* får, om det krävs med hänsyn till hans eller hennes speciella behov av vård eller säkerhet eller säkerheten på *hemmet för barn och unga*, hindras från att fritt träffa andra som vårdas där.

Vård i enskildhet ska vara anpassad efter barnets eller den unges individuella vårdbehov.

En fråga om vård i enskildhet ska prövas fortlöpande och alltid omprövas inom en vecka från senaste prövning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vård i enskildhet. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

3 §

Barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på ett *statligt hem för barn och unga* får ges vård på en enhet inom *hemmet för barn och unga* som är låsbar om det är nödvändigt

1. med hänsyn till barnets eller den unges eller andras säkerhet, eller
2. för att förhindra att barnet eller den unge avviker eller för att i övrigt genomföra vården.

Den som vårdas på en låsbar enhet ska ges möjlighet att dagligen vistas utomhus och ges möjlighet att ägna sig åt fysisk aktivitet eller någon annan fritidssysselsättning.

Vård på låsbar enhet får pågå under högst två månader i följd. Om det finns särskilda behandlingsskäl får dock vården på enheten pågå längre tid, förutsatt att någon av de omständigheter som anges i första stycket fortfarande gäller och barnet eller den unge samtidigt ges möjlighet att vistas i öppnare former eller utanför *hemmet för barn och unga*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vård på låsbar enhet. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första och tredje styckena*.

4 §

Barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på ett *statligt hem för barn och unga* på en låsbar enhet med förhöjd säkerhetsnivå, får hållas i avskildhet i anslutning till dygnsvilan om det är nödvändigt

1. med hänsyn till ordningen eller säkerheten på *hemmet för barn och unga*, eller

2. för att förhindra att den unge avviker från *hemmet för barn och unga*.

Även om förutsättningarna i första stycket är uppfyllda får barnet eller den unge inte hållas avskild i anslutning till dygnsvilan om det finns en påtaglig risk för att hans eller hennes hälsa eller utveckling tar skada av åtgärden.

Avskildhet i anslutning till dygnsvilan ska genomföras i barnets eller den unges bostadsrum och får vid ett enskilt tillfälle inte pågå under längre tid än nio timmar. Under tiden i avskildhet ska barnet eller den unge ha möjlighet att tillkalla personal.

Paragrafen innehåller bestämmelser om avskildhet i anslutning till dygnsvilan. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

6 §

Barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på ett *statligt hem för barn och unga* får hållas i avskildhet om det

är särskilt påkallat på grund av att barnet eller den unge uppträder våldsamt eller är så påverkad av berusningsmedel att han eller hon inte kan hållas till ordningen.

Barn och unga ska under pågående avskildhet stå under fortlöpande uppsikt av personalen och ha möjlighet att tillkalla personal. Barnet eller den unge får inte hållas avskild längre tid än vad som är absolut nödvändigt och inte i något fall under längre tid än fyra timmar i följd.

En läkare eller sjuksköterska ska skyndsamt yttra sig om den avskildhet som beslutas. Om läkaren eller sjuksköterskan begär det, ska avskildheten genast avbrytas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om avskildhet som beror på barnets eller den unges eget uppträdande. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

Vistelse utanför det statliga hemmet för barn och unga

8 §

Barn och unga som omfattas av bestämmelserna i 1 § får, i den utsträckning det är lämpligt, vistas utanför det *statliga hemmet för barn och unga* under en på förhand bestämd tid, dock högst fyra veckor.

Innan beslut fattas ska samråd ske med socialnämnden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om barnets och den unges möjlighet att vistas utanför det statliga hemmet för barn och unga. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

7 kap.

1 §

Barn och unga som är omhändertagna enligt lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på ett *statligt hem för barn och unga* ska ges möjlighet att på lämpligt sätt följa vad som händer i omvärlden.

Paragrafen reglerar möjligheten för barn och unga som vistas på statliga hem för barn och unga att på lämpligt sätt följa vad som händer i omvärlden. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

Generell begränsning av användning av elektroniska kommunikationstjänster på statliga hem för barn och unga utan förhöjd säkerhetsnivå

2 §

På statliga hem för barn och unga utan förhöjd säkerhetsnivå får barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga använda elektroniska kommunikationstjänster endast i den utsträckning det är lämpligt.

Paragrafen reglerar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds möjlighet att, utifrån till exempel hemmets ordningsregler och utan ett individuellt beslut, begränsa barns och ungas användning av elektroniska kommunikationstjänster på statliga hem för barn och unga utan förhöjd säkerhetsnivå. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

Generell begränsning av användning av elektroniska kommunikationstjänster på statliga hem för barn och unga med förhöjd säkerhetsnivå

3 §

På statliga hem för barn och unga med förhöjd säkerhetsnivå får barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga använda elektroniska kommunikationstjänster endast för att stå i förbindelse med en annan person.

Sådan kommunikation får bara ske med utrustning som tillhandahålls eller godkänns av *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* och i den utsträckning det är lämpligt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att undantag från begränsningen i första stycket får göras för viss verksamhet eller i vissa situationer under förutsättning att användningen är särskilt angelägen och inte äventyrar säkerheten eller ordningen på det *statliga hemmet för barn och unga*.

Paragrafen reglerar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds möjlighet att, utifrån till exempel hemmets ordningsregler och utan ett individuellt beslut, begränsa barns och ungas användning av elektroniska kommunikationstjänster på statliga hem för barn och unga utan med förhöjd säkerhetsnivå där sådan användning endast får ske för att stå i förbindelse med en annan person. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2, 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första och tredje styckena*, och att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse i *andra stycket*.

Individuell begränsning av användning av elektroniska kommunikationstjänster på samtliga statliga hem för barn och unga

4 §

Barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på *statliga hem för barn och unga* får, utöver vad som anges i 2 och 3 §§, vägras att använda elektroniska kommunikationstjänster om användningen kan äventyra vården av barnet eller den unge, ordningen eller säkerheten på det *statliga hemmet för barn och unga* eller vara till skada för barnet eller den unge eller för någon annan, på ett sätt som inte kan avhjälpas genom att användningen begränsas, avlyssnas eller kontrolleras enligt 5 §.

Paragrafen reglerar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds möjlighet att fatta ett individuellt beslut om att ett barn eller en ungdom inte får använda elektroniska kommunikationstjänster över huvud taget. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

5 §

Barns och ungas användning av elektroniska kommunikationstjänster enligt 2 och 3 §§ får begränsas, avlyssnas eller på något annat sätt kontrolleras om det behövs med hänsyn till vården av barnet eller den unge, ordningen eller säkerheten på det *statliga hemmet för barn och unga* eller för att förhindra skada för barnet eller den unge eller för någon annan.

Vid avlyssning eller annan kontroll ska barnet eller den unge och den som barnet eller den unge ska kommunicera med informeras om kontrollen i förväg.

Kommunikation mellan barnet eller den unge och en advokat som biträder barnet eller den unge i en rättslig angelägenhet får inte avlyssnas eller på något annat sätt kontrolleras.

Paragrafen reglerar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds möjlighet att på alla hem, oavsett säkerhetsnivå, fatta beslut om att begränsa, avlyssna eller på annat sätt kontrollera ett barns eller ung persons användning av elektroniska kommunikationstjänster. Den innehåller även bestämmelser om information som ska lämnas i samband med avlyssning och kontroll och undantaget beträffande kommunikation med advokat. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

Omhändertagande och insamling av elektronisk kommunikationsutrustning på statliga hem för barn och unga utan förhöjd säkerhetsnivå

7 §

På *statliga hem för barn och unga* utan förhöjd säkerhetsnivå får barns och ungas utrustning för elektroniska kommunikationstjänster omhändertas och förvaras för barnets eller den unges räkning när ett beslut har fattats enligt 4 eller 5 § att vägra, begränsa, avlyssna eller på något annat sätt kontrollera användningen.

Utrustning som har omhändertagits ska lämnas tillbaka till barnet eller den unge senast i samband med att beslutet att vägra, begränsa, avlyssna eller på något annat sätt kontrollera användningen upphör att gälla.

Utrustning för elektroniska kommunikationstjänster får även samlas in under en behandlingsaktivitet, sysselsättning eller dygnsvila.

Paragrafen innehåller bestämmelser om omhändertagande och insamling av elektronisk utrustning på statliga hem för barn och unga utan förhöjd säkerhetsnivå. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

Omhändertagande av elektronisk kommunikationsutrustning på statliga hem för barn och unga med förhöjd säkerhetsnivå

8 §

På *statliga hem för barn och unga* med förhöjd säkerhetsnivå får barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga inte inneha eller ta emot utrustning för elektroniska kommunikationstjänster. Sådan utrustning ska omhändertas och förvaras för barnets eller den unges räkning.

Utrustning som har omhändertagits ska lämnas tillbaka till barnet eller den unge senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara placerad på ett *hem för barn och unga* med förhöjd säkerhetsnivå.

Paragrafen reglerar förbudet för barn och unga som vårdas på statliga hem för barn och unga med förhöjd säkerhetsnivå att inneha eller ta emot teknisk utrustning. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första och andra styckena*.

8 kap.

1 §

Barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga och placerade på ett *statligt hem för barn och unga* får ta emot besök endast i den utsträckning det är lämpligt.

I lagen (1996:981) om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård finns ytterligare bestämmelser om besök på *statliga hem för barn och unga*.

Paragrafen reglerar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds möjlighet att oavsett säkerhetsnivå på ett statligt hem för barn och unga begränsa besök och kontrollera besökare. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första och andra styckena*.

2 §

Besök till barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga får, utöver vad som anges i 1 §, vägras om det kan äventyra vården av barnet eller den unge, ordningen eller säkerheten på det *statliga hemmet för barn och unga* eller vara till skada för barnet eller den unge eller för någon annan, på ett sätt som inte kan avhjälpas genom att besöket till barnet eller den unge begränsas, övervakas eller kontrolleras enligt 3 §.

Paragrafen reglerar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds möjlighet att fatta ett individuellt beslut om att ett barn eller en ungdom inte får ta emot besök överhuvudtaget. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem.

3 §

Besök till barn och unga enligt 1 § får begränsas, övervakas eller på något annat sätt kontrolleras om det behövs med hänsyn till vården av barnet eller den unge, ordningen eller säkerheten på det *statliga hemmet för barn*

och unga eller för att förhindra skada för barnet eller den unge eller för någon annan.

Vid övervakning eller annan kontroll ska barnet eller den unge och besökaren informeras om kontrollen i förväg.

Ett besök av en advokat som biträder barnet eller den unge i en rättslig angelägenhet får övervakas eller kontrolleras endast om advokaten eller barnet eller den unge begär det.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds möjlighet att på alla hem, oavsett säkerhetsnivå, fatta individuella beslut om att begränsa, avlyssna eller på annat sätt kontrollera ett barns eller ung persons besök, om informationsskyldighet och det undantag som gäller i fråga om kommunikation med advokat. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

6 §

Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, får ett besök till barn och unga som är omhändertagna på grund av eget beteende enligt 3 kap. 3 § lagen (2026:000) om omhändertagande för vård av barn och unga på ett *statligt hem för barn och unga* villkoras av att besökaren genomgår kroppsvisitation.

Vid kroppsvisitation ska den som kontrolleras visas all den hänsyn som omständigheterna medger. Kroppsvisitation ska, om möjligt, utföras i närvaro av en annan person än den som genomför visitationen.

Paragrafen reglerar Myndigheten för barn- och ungdomsvårds möjlighet att kroppsvisitera besökare. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 8.3.1 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att den nya benämningen statliga hem för barn och unga ersätter benämningen särskilda ungdomshem i *första stycket*.

9 kap.

2 §

Beslut enligt denna lag fattas av *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård*. Besluten gäller omedelbart, om inte myndigheten bestämmer något annat.

I paragrafen anges att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård fattar beslut enligt lagen och att besluten som regel gäller omedelbart. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse.

6 §

När behov av offentligt biträde uppkommer enligt 4 eller 5 § ska *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* skyndsamt anmäla detta till förvaltningsrätten.

Paragrafen reglerar Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds ansvar att anmäla behov av offentligt biträde till förvaltningsrätten. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse.

7 §

Ett barn eller en ung person får själv ansöka om att ett offentligt biträde ska förordnas för honom eller henne och fullfölja sin talan i denna fråga. En ansökan lämnas in till *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård*, förvaltningsrätten eller en annan domstol som handlägger målet.

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska skyndsamt lämna över en ansökan om offentligt biträde till förvaltningsrätten.

Paragrafen gäller vem som får ansöka om att offentligt biträde ska förordnas och hur ansökan ska ske. Övervägandena för ändringsförslagen finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse i *första och andra styckena*.

8 §

Frågor om offentligt biträde prövas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos *Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård* prövas frågor om offentligt biträde av förvaltningsrätten.

Paragrafen reglerar hur frågor om offentligt biträde prövas och vem som beslutar om tillhörande frågor om offentligt biträde. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse.

10 kap.

1 §

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol i fråga om

1. förstörande eller försäljning av egendom enligt 4 kap. 2 §,
2. drogtest enligt 4 kap. 4 §,
3. rumsvisitation enligt 4 kap. 5 §,
4. kontroll av brev och andra försändelser enligt 4 kap. 7 §,
5. kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning enligt 5 kap. 1 §,
6. vård i enskildhet enligt 6 kap. 2 §, vård vid låsbar enhet enligt 6 kap. 3 §, avskildhet enligt 6 kap. 4 eller 6 §, eller
7. begränsningar i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster enligt 7 kap. 4 eller 5 §, eller
8. begränsningar i rätten att ta emot besök enligt 8 kap. 2 eller 3 §.

Paragrafen reglerar vilka beslut om särskilda befogenheter enligt lagen som går att överklaga. Övervägandena för ändringsförslaget finns i avsnitt 7.2.1, 7.2.2 och 13.2.1.

Paragrafen ändras på så sätt att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ersätter hänvisningen till Statens institutionsstyrelse i *första stycket*.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2029.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för Statens institutionsstyrelse i fråga om barn och unga som är intagna i ett särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Överväganden om ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i avsnitt 14.

I *punkt 1* anges att lagen träder i kraft den 1 februari 2029.

Av *punkt 2* framgår att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för Statens institutionsstyrelse i fråga om barn och unga som är intagna i ett särskilt ungdomshem för verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Bestämmelsen är en konsekvens av att Statens institutionsstyrelse kommer att finnas kvar och ansvara för verkställighet av påföljden sluten ungdomsvård på särskilda ungdomshem till dess att påföljden helt utmönstras.

16 Konsekvensbeskrivningar

16.1 Inledning

16.1.1 Tillämplig reglering

Vi ska genomföra de konsekvensbeskrivningar som fram går av kommittéförordningen (1998:1474). Utredningen tillsattes innan ändringarna i kommittéförordningen trädde i kraft den 6 maj 2024 och vi ska därför tillämpa 14–15 a §§ i kommittéförordningen i sin lydelse innan ikraftträdandet (se p. 2 i övergångsbestämmelserna till dessa ändringar). Därmed ska vi också tillämpa den numera upphävda förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Se också p. 2 i övergångsbestämmelserna till den nu gällande förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

I 6 § 2007 års förordning anges bland annat att en konsekvensutredning ska innehålla en beskrivning av problemet och vad man vill uppnå, en beskrivning av vilka alternativa lösningar som finns och vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd. Vad gäller detta krav har vi, i anslutning till respektive förslag, redogjort för vilka problem förslaget syftar till att lösa samt vad som ska uppnås med förslaget. I anslutning till förslagen finns också vissa fall överväganden kring alternativa sätt att uppnå det önskade resultatet. När det är relevant redovisas även frågor om hur föreslagna åtgärder kan utvärderas i anslutning till respektive förslag.

16.1.2 Barns och ungas erfarenheter, förutsättningar och behov

Enligt våra direktiv ska vi särskilt beakta, analysera och ta vara på barns och ungas erfarenheter, samt beakta att barns och ungas förutsättningar och behov varierar, till exempel utifrån kön och ålder,

förekomst av funktionsnedsättning, medicinsk diagnos eller liknande som kräver särskilda överväganden för att det ska vara möjligt att säkerställa kvaliteten och differentiera vården inom den statliga barn och ungdomsvården.

I detta avseende bör nämnas att vi genomfört olika åtgärder i syfte att ta vara på barns och ungas erfarenheter och synpunkter, vilket redovisas i olika delar i betänkandet och i anslutning till vissa förslag. När så är relevant redovisar vi även våra överväganden om barns och ungas varierande förutsättningar och behov löpande och i anslutning till respektive förslag. Även förslagens förmodade konsekvenser för barn och unga redovisas löpande, men även samlat i avsnitt 16.2 nedan.

16.1.3 Övriga krav på vår konsekvensbeskrivning

Av våra direktiv framgår vidare att vi ska säkerställa att de analyser och förslag som lämnas är förenliga med grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformen, Europakonventionen, barnkonventionen och Sveriges övriga internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Vi ska även redovisa vilka konsekvenser förslagen har för jämställdheten mellan kvinnor och män. Förslag som påverkar den kommunala självstyrelsen ska särskilt redovisas, såväl konsekvenserna som de särskilda avvägningar som lett fram till förslaget. Om förslagen påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, regioner, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas.

Vidare ska vi enligt direktiven redogöra för de ekonomiska konsekvenserna om inget arbete görs på området. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner ska vi föreslå en finansiering.

Förslag på författningsändringar ska enligt direktiven, när så är påkallat, föregås av en integritetsanalys samt en analys av hur förslagen förhåller sig till regelverken om offentlighet och sekretess. I det avseendet hänvisas till avsnitt 12.4, där vi redogör för vår samlade integritetanalys av våra förslag i relevanta delar.

16.2 Konsekvenser för barn och unga

16.2.1 Vårt arbete

Vårt uppdrag enligt direktiven har varit att göra en översyn av den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation, i syfte att stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens vårdande uppdrag och del i vårdkedjan för att säkerställa att barn och unga ges en trygg och kvalitativ vård, skola och behandling. I direktiven framhålls att barn och unga som är i behov av vård och vistas på ett särskilt ungdomshem är särskilt utsatta och inte heller alltid själva har förmågan att ta tillvara sina rättigheter. Det är därför av yttersta vikt att myndigheten kan säkerställa barnets rättigheter i myndighetens alla åtgärder och beslut och se till att verksamheten är rättssäker.

I förarbetena till lagen som innebar att barnkonventionen inkorporerades i svensk lagstiftning framhölls att konventionen bör synliggöras i förarbeten till lagstiftning där konventionen kan vara relevant. Regeringen framhöll att det är av särskild vikt att innebörden av principen om barnets bästa, och de övriga bestämmelserna i barnkonventionen, är tydligt förankrade i de tolkningar av mänskliga rättigheter som gäller enligt folkrätten. För att barnets bästa ska få en reell innebörd i beslut som rör barn och få betydelse för ett enskilt barn eller en grupp barn ansåg regeringen att det i det fortsatta transformeringsarbetet bör vara ett särskilt fokus på barnets bästa som ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser liksom barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade, vilket utgör en väsentlig del vid bedömningen av barnets bästa.¹ Som vi beskrivit i avsnitt 6.2.2 innefattar vi även unga i åldern 18–20 år i överväganden om barnets bästa.

Barnets rätt att komma till tals är en av grundprinciperna i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Vi har under utredningsarbetet vinnlagt oss om att inhämta information från barn och unga som är direkt berörda av vårt uppdrag, för att få deras beskrivningar av hur vården på de särskilda ungdomshemmen fungerar, och deras synpunkter på vad som skulle kunna göra den bättre. Vi har under utredningstiden samtalat med cirka 80 barn och unga medan de var placerade på de särskilda ungdomshemmen samt inhämtat svar från cirka 115 barn och unga som var placerade på särskilda ungdoms-

¹ Prop. 2017/18:186 *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*, s. 92 och 94.

hem via en anonym enkät. Sammantaget har alltså nästan 200 barn och unga bidragit till utredningen. I avsnitten 5.5.2, 5.5.4 och bilaga 5 har vi redogjort för hur samtalen genomförts och lämnat exempel på vad barn och unga berättat.

Vår expertgrupp har innefattat företrädare för aktörer med utpräglad barnrättsuppdrag som Barnombudsmannen, Barnrättsbyrån, Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Ericastiftelsen

Under arbetet har vi också haft möten med organisationer som Rädda Barnen, SiS-tjejer och Childhood Foundation. Utredningen har vidare inhämtat kunskap ifrån och tagit hänsyn till aktuell forskning, gällande lagstiftning, tidigare och pågående statliga utredningar, praxis och synpunkter från relevanta aktörer. Utifrån den samlade kunskapen har utredningen övervägt olika potentiella förslag, eventuella intressekonflikter och möjliga negativa och positiva konsekvenser av förslagen för barn och unga. I de fall intressen har stått mot varandra, som till exempel att förslagen är kostnadskrävande har utredningen beslutat utifrån vad som bedöms vara bäst för barn och unga.

16.2.2 Vår bedömning

Utredningens bedömning

Samtliga förslag är utformade utifrån vad som bedöms vara bäst för barn och unga, både som individer och som grupp, för att säkerställa en trygg, säker, ändamålsenlig och meningsfull statlig barn- och ungdomsvård.

Skälen för vår bedömning

Samtliga våra förslag syftar till att värna barns och ungas rättigheter i statlig barn- och ungdomsvård och är baserade på vad utredningen bedömer är bäst för barn och unga för att säkerställa en trygg, säker, ändamålsenlig och meningsfull vård för barn och unga, både som individer och som grupp. Vår bedömning är också att de förslag som presenteras beaktar de synpunkter som barn och unga framfört till oss. Det barn och unga har lyft som viktigast för en god vård på statliga ungdomshem är en engagerad och stöttande personal, tydliga

rutiner samt tillgång till skola, behandling och fritidsaktiviteter. Samtidigt upplevs inlåsning, restriktioner och brist på delaktighet som särskilt negativa. Kritiken handlar också om otydliga regler, bristande likvärdighet och otrygghet kopplat till personalbrist och konflikter. Som nämnt utgår samtliga av våra förslag från barnets bästa, men vi kan särskilt nämna några av de förslag som tydligast utgår från det barn och unga har lyft som viktigast för dem.

Vi föreslår en tydligare reglering av den statliga barn- och ungdomsvården i flera avseenden. Det handlar bland annat om att införa statliga hem för barn och unga som en egen reglerad placeringsform, med ett eget syfte och egna krav. Till exempel lämnar vi ett antal förslag kopplat till vikten av en sammanhållen vård på hemmen, där skolgång, hälso- och sjukvård, socialvård och fritidsaktiviteter stärks (se bland annat avsnitt 8.5.). Vi lämnar även förslag för att höja kompetensen hos personalen och säkerställa rätt bemanning (se till exempel avsnitt 8.7 och 8.9). Vidare belyser vi vikten av att barn och unga inte vårdas med mer begränsningar än vad som är proportionerligt och föreslår att varje hem sak ha en intern vårdkedja för att så snabbt och tryggt som möjligt kunna slussa barn och unga ut i öppnare vårdformer, se avsnitt 8.6.

Vi lämnar också flera förslag som syftar till att öka förutsättningarna för en trygg och säker vård genom informationsutbyte och personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, inklusive ett nytt säkerhetsregister (se avsnitt 12.12.21–12.12.29).

Den ökade regleringen syftar till att vården bättre ska kunna tillgodose barns och ungas rättigheter och behov utifrån de särskilda förutsättningarna som präglar den sociala tvångsvården. De högre krav på vårdens kvalitet och kompetens i statliga hem för barn- och unga som vi föreslår är uttryck för en avsiktlig ambitionshöjning för den statliga barn- och ungdomsvården. Det gäller bland annat förslagen om att viss hälso- och sjukvård ska erbjudas i hemmen och att myndigheten ska kunna begära att en samordnad individuell plan upprättas när den enskilde har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och från socialtjänsten kommer enligt vår bedömning öka barns och ungas tillgång till bästa uppnåeliga hälsa (se avsnitt 10.4.3 och 10.4.5).

Våra förslag om ett särskilt ombud för barn och unga i statlig samhällsvård vid Inspektionen för vård och omsorg, en reglerad intern

tillsynsfunktion vid den nya myndigheten och reglering av dokumentation och efterföljande samtal vid fysiska ingripanden är föranledda av de behov vi sett att stärka barns och ungas rättssäkerhet, rätt att komma till tals och rätt till skydd (se avsnitt 11.9).

Vi vill också framhålla att våra förslag om informationsutbyte och personuppgiftsbehandling vid Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård, inklusive ett nytt säkerhetsregister, är viktiga för de samlade konsekvenserna av våra förslag för barn och unga. Att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har de förutsättningar som behövs för att förebygga och motverka brottslighet är ytterst en fråga om barns och ungas rätt till en vård under trygga och säkra förutsättningar där de inte riskerar att utsättas för brott och skyddas från att fortsätta eller påbörja egen brottslighet. Den statliga barn- och ungdomsvården arbetar redan brottsförebyggande genom sociala vårdinsatser och situationella² åtgärder som försvårar eller förhindrar brottslighet. Våra förslag om informationsutbyte och personuppgiftsbehandling förstärker det situationella arbetet så att den sociala vården ska kunna genomföras under trygga och säkra förhållanden och ge önskade resultat

Den ambitionshöjning vi föreslår är enligt vår bedömning nödvändig för att ge barn och unga i den statliga barn- och ungdomsvården en vård som har förutsättningar att motsvara deras behov och tillvarata deras rättigheter. Förslagen kommer i flera avseenden att innebära högre kostnader för staten. Dessa högre kostnader bedömer vi vara nödvändiga utifrån barns och ungas bästa.

Vad barn och unga berättat för oss under vårt arbete och vad vi erfarit i dialog med andra aktörer och kunnat utläsa ur tidigare granskningar och undersökningar har varit vägledande vid utformandet av våra förslag i den mån det funnits underlag. Vidare konsekvenser som förslagen innebär för barn och unga redogörs för vid varje förslag i respektive kapitel.

² Situationell brottsprevention är inriktad på att förhindra eller försvåra att brott begås genom att förändra en plats eller situation där brott kan begås, se vidare avsnitt 7.4.4.

16.3 Jämställdhet mellan flickor och pojkar samt unga kvinnor och unga män

16.3.1 Vårt arbete

I de föregående kapitlen har vi redogjort för studier som visar att flickor och unga kvinnor riskerar att utvecklas sämre än pojkar och unga män i den statliga institutionsvården, Den statliga vården tenderar, i likhet med annan institutionsvård för barn och unga, att många gånger vara utformad för utagerande problematik bland pojkar. Det finns kunskap om att flickor och unga kvinnor som vårdas i de nuvarande särskilda ungdomshemmen har mer omfattande psykisk ohälsa och läkemedelsanvändning än pojkar och unga män i dessa hem och någon annan grupp barn och unga i samhällsvård (se avsnitt 10.2.2). Det finns också kunskap om att flickor och unga kvinnor i större utsträckning avskiljs i särskilda ungdomshem, och då främst en mindre grupp flickor och unga kvinnor (se avsnitt 10.2.2). Den enkätundersökning som vi låtit göra bland barn och unga i särskilda ungdomshem visar också att upplevelsen av otrygghet på hemmen är störst bland flickor och unga kvinnor (se bilaga 5).

Samtidigt visar resultat från arbeten med färre vårdplatser i enheter för flickor och unga kvinnor och integrerad vård med insatser från den specialiserade psykiatrin att avskiljningar kunnat minska och att främst flickor och unga kvinnor fått sammanhållna insatser för sina sammansatta vård- och stödbehov (se avsnitt 10.4.11). I vår enkätundersökning är flickorna och de unga kvinnorna också mer positiva än pojkarna och de unga männen till olika förbättringsåtgärder såsom mer personal på dagen och att barn och unga med olika problem inte blandas med varandra (se bilaga 5).

16.3.2 Vår bedömning

Utredningens bedömning

Våra överväganden och förslag syftar till att säkerställa förutsättningarna för att flickor och unga kvinnor som vårdas i statliga hem för barn och unga får insatser efter sina individuella behov och rättigheter genom krav på att vården utformas utifrån kunskap om könsskillnader i vården.

Skälen för vår bedömning

Den sociala barn- och ungdomsvården utgår från individuella behov och rättigheter. Den statliga barn- och ungdomsvården ska också vara individualiserad även när den utförs i en grupp miljö. För att en sådan individualisering ska vara möjlig behöver vården bygga på kunskap om hur den ska utformas så att den inte bortser från behov hos vissa grupper och därmed begränsar verksamhetens möjligheter att ge relevant stöd till andra grupper av barn och unga. Därför behöver den statliga institutionsvården i betydligt större utsträckning utformas för att också möta behoven hos flickor och unga kvinnor. Det handlar inte om att utforma en ny typ av vård på gruppnivå utan att verksamheten ska ha de resurser och andra förutsättningar som i dag saknas för att ge flickor och unga kvinnor individualiserad vård.

Våra förslag syftar på flera sätt till att säkerställa att den statliga barn- och ungdomsvården ska kunna tillgodose behoven hos både pojkar och flickor och för unga män och unga kvinnor. Vi föreslår en tydligare differentiering av vården med mindre grupper av barn och unga som kan få mer tid av personalen och mer specialiserade insatser (se avsnitt 8.6). Vi föreslår också ett mer systematiskt arbete med bland annat rätt kompetens, trygga och säkra vårdmiljöer och traumamedveten omsorg för att minska behovet av att använda avskiljning och andra särskilda befogenheter (se avsnitt 8.5 och 8.8). Vidare föreslår vi att tillgången till hälso- och sjukvård i statliga hem för barn och unga ska säkerställas och att en ny vårdform ska införas för den grupp barn och unga som både behöver social vård och specialiserad häls- och sjukvård för omfattande självskadebeteenden och psykiatrisk problematik (se avsnitt 10.4.11). I den gruppen dominerar flickor och unga kvinnor.

Vår sammantagna bedömning är att övervägandena och förslagen i detta betänkande bidrar till att säkerställa förutsättningarna för att flickor och unga kvinnor som vårdas i statliga hem för barn och unga får insatser efter sina individuella behov och rättigheter genom krav på att vården utformas utifrån kunskap om könsskillnader i vården. I förhållande till de brister som uppmärksammas i den nuvarande statliga barn- och ungdomsvården hör dessa förändringar till de viktigaste kvalitetsförbättringar som vi bedömer att reformen av den statliga barn- och ungdomsvården leder till.

16.4 Ekonomiska konsekvenser

Enligt direktiven ska vi beräkna konsekvenserna av våra förslag om de påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, regioner, företag eller andra enskilda. Vi ska också redogöra för de ekonomiska konsekvenserna om inget arbete görs på området.

16.4.1 Samhällsekonomiska konsekvenser

Utredningens bedömning

Vi bedömer att det finns ett behov av att reformera den statliga barn- och ungdomsvården för barn och unga för att säkerställa att barn och unga får en trygg och ändamålsenlig vård av god kvalitet. Reformen innebär en ambitionshöjning som kommer att kräva en ekonomisk satsning av staten, men som vi på sikt bedömer kommer löna sig samhällsekonomiskt.

Skälen för vår bedömning

En höjd ambitionsnivå för den statliga barn- och ungdomsvården kan motiveras både utifrån barns och ungas rätt till en god vård och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Barn och unga som placeras i samhällsvård befinner sig i mycket utsatta situationer och löper betydligt större risk än andra att drabbas av exempelvis avbruten skolgång, arbetslöshet, skadligt bruk eller beroende, kriminalitet och psykisk ohälsa. Dessa negativa livsutfall innebär inte bara ett stort lidande för individen, utan också mycket höga kostnader för samhället över tid.

Samhället använder redan i dag stora resurser för den sociala barn- och ungdomsvården. Kommunernas kostnader för insatser i social barn- och ungdomsvård uppgick totalt till 33 miljarder kronor år 2024, varav 10,7 miljarder avsåg placeringar på HVB och stödboenden, inklusive SiS.³ SiS verksamhet budgeteras till drygt 6 miljarder kronor

³ [https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/offentlig-ekonomi/finanser-for-den-kommunala-sektorn/rakenskapssammandrag-for-kommuner-och-regioner/pong/tabell-och-diagram/kommun--och-regionsektorn-2024/kommunernas-kostnader-for-individ-och-familjeomsorg-ar-20202024/\[26-06-14\]](https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/offentlig-ekonomi/finanser-for-den-kommunala-sektorn/rakenskapssammandrag-for-kommuner-och-regioner/pong/tabell-och-diagram/kommun--och-regionsektorn-2024/kommunernas-kostnader-for-individ-och-familjeomsorg-ar-20202024/[26-06-14]).

för 2026.⁴ Utredningens analys av bristerna i vårdkvaliteten på särskilda ungdomshem (se avsnitt 5.6) visar att resurserna inte bara behöver bibehållas, utan också användas mer effektivt och förstärkas. Vi vill framhålla att ökade satsningar på kvalitet i vården är en förebyggande investering för samhället. Om den statliga barn- och ungdomsvården håller hög kvalitet, med rätt kompetens hos personalen, trygga och säkra miljöer samt individuellt anpassade behandlingsinsatser, ökar sannolikheten att barn och unga får bättre förutsättningar att klara skola, etablera sig på arbetsmarknaden och leva utan kriminalitet och skadligt bruk eller beroende. Därmed minskar också behovet av framtida kostsamma insatser från socialtjänst, rättsväsende och hälso- och sjukvård. Även om en ambitionshöjning inom den statliga barn- och ungdomsvården innebär ökade kostnader på kort sikt, vill vi betona att de långsiktiga vinsterna är svåra att fullt ut beräkna men sannolikt är betydande. Dessa vinster uppstår över lång tid och fördelas mellan olika aktörer så det handlar om att flytta fokus från kortsiktiga utgifter hos olika huvudmän till långsiktiga samhällsekonomiska effekter.

16.4.2 Ekonomiska konsekvenser för staten

Utredningens bedömning

Om förslagen genomförs beräknas staten få en engångskostnad på 39 miljoner kronor för utvecklings-, implementerings- och uppföljningsinsatser. Dessa kostnader avser uppdrag till Socialstyrelsen och IVO. Vidare beräknas staten få ökade löpande kostnader om 2 309,5 miljoner kronor per år, det vill säga cirka 2,31 miljarder kronor.

⁴ Statens Institutionsstyrelse SiS (2026). Verksamhetsplan 2026–2028 (avser planeringsåret 2026).

Kostnader för regeringen

En särskild utredare bör få i uppdrag att förbereda och genomföra bildandet av myndigheten (avsnitt 7.2.5)

Räknat på att utredningen har tre sekreterare för en kostnad av cirka 1,5 miljoner per år, så blir den totala kostnaden **9 miljoner kronor** beräknat på att utredningen pågår i två år.

Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att följa upp och utvärdera reformen av den statliga barn- och ungdomsvården (se avsnitt 6.3.3)

Vi uppskattar att en uppföljning och utvärdering av reformen inte bör kosta mer än **4 miljoner kronor**.

En ny myndighet för statlig barn- och ungdomsvård ska bildas (avsnitt 7.2.1)

Vi överlämnar arbetet med att beräkna kostnaderna för införandet av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård till den utredare som vi i avsnitt 7.2.5 föreslår ska tillsättas för att genomföra reformen.

Kostnader för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård

Nedan beskrivs de uppskattade kostnaderna för ett antal av de förslag som utredningen bedömer kommer att leda till högre kostnader för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård jämfört med kostnaderna för motsvarande verksamhet hos Statens institutionsstyrelse, SiS. Antagandena som ligger till grund för kostnadsberäkningarna är delvis grova uppskattningar eftersom det saknas tillförlitliga och kvalitetssäkrade kostnadsuppgifter på en rad områden. Även i dessa delar bedömer vi dock att våra beskrivningar är relevanta som underlag för fortsatta, fördjupade analyser och beräkningar.

Beräkningarna utgår från uppgifter avseende budgeterade kostnader för 2026 och kostnadsexempel avseende nybyggnation av avdelning respektive institution, som SiS har tillhandahållit utredningen. Vidare utgår beräkningarna från uppgifter om planerat antal platser

för vård enligt LVU för 2026 som redovisas i SiS Verksamhetsplan 2026–2028 samt prognostiserat antal platser för vård enligt LVU för 2027–2029 som redovisas i SiS Budgetunderlag 2027–2029.

I beräkningarna utgår utredningen från 750 platser för vård enligt LVU, vilket är myndighetens prognostiserade antal platser för vård enligt LVU under 2028 och 2029. Att utredningen har valt att utgå från detta platsantal i beräkningarna beror på att antalet platser för vård enligt LVU väntas öka betydligt de närmaste två åren när sluten ungdomsvård fasas ut. Uppgifter om de särskilda ungdomshemmens storlek och avdelningstyper utgår från SiS Verksamhetsplan 2026–2028, bilaga 1.

Förslag för att säkerställa platskapaciteten

Utredningen föreslår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska utgå från en beläggingsgrad på 70 procent vid planeringen av antalet platser för att säkerställa att differentieringen och skyldigheten att akut tillhandahålla platser upprätthålls, se avsnitt 7.7.1. För närvarande ligger beläggingsnivån på de särskilda ungdomshemmen på cirka 88 procent enligt SiS. Utredningen bedömer därför att förslaget kommer att leda till ökade kostnader för myndigheten, eftersom förslaget innebär att det behöver finnas ytterligare överkapacitet inom den statliga barn- och ungdomsvården. För att beräkna effekten av förslaget har vi utgått från två olika beräkningsexempel.

Exempel 1 – Vårddygnskostnad

Om man utgår från den genomsnittliga vårddygnskostnaden för vård enligt LVU, som enligt SiS Årsredovisning 2025 uppgick till 18 172 kronor, skulle en beläggingsnivå på 70 procent i stället för 88 procent innebära en ökad vårddygnskostnad med 4 673 kronor. Räknar man med den ökade vårddygnskostnaden för 750 platser så innebär det en total kostnad för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård på 1 279 miljoner kronor per år.

Exempel 2 – Budget för LVU-avdelningar

Utredningen har erhållit uppgifter från SiS om att den budgeterade kostnaden för LVU-avdelningarna uppgår till 1 631 miljoner kronor per år, exklusive lokalkostnader och overhead-kostnader, samt att den budgeterade lokalkostnaden för LVU-avdelningarna uppgår till drygt 492 miljoner kronor år 2026. Det motsvarar en årskostnad på drygt 3,62 miljoner kronor per plats, beräknat på 587 platser som är det planerade antalet platser för vård enligt LVU under 2026. Om man utgår från en beläggningsnivå på 70 procent i stället för 88 procent skulle den genomsnittliga årskostnaden per plats uppgå till drygt 4,55 miljoner kronor per plats. Det motsvarar en kostnadsökning på cirka 930 000 kronor per plats. Räknar man med den ökningen för 750 platser innebär det en total kostnad på 697 miljoner kronor, exklusive overheadkostnader.

Exempel 1 i förhållande till exempel 2

Det finns betydande skillnader mellan de beräknade kostnaderna i exempel 1 och 2. Vi har inte funnit några tungt vägande till att utgå från den högre kostnadsnivån på 1 279 miljoner kronor framför den lägre nivån på 697 miljoner kronor. Av det skälet bedömer vi att den lägre kostnaden, som baseras på reella kostnader i SiS budget för särskilda ungdomshem, kan användas för beräkningen av statens samlade kostnader för platskapacitet. Vi redovisar dock både den högre och den lägre kostnaden även senare i detta avsnitt.

Oavsett hur kostnaden beräknas innebär en lägre beläggningsgrad att myndigheten har ett behov av ett högre antal tillgängliga platser för att det prognostiserade antalet platser ska kunna bibehållas. Förslaget bör således även innebära engångskostnader i form av en ökning av antalet vårdplatser, exempelvis i form av om- eller nybyggnation.

Förslag om antal barn och unga per vårdenhet

Vi föreslår att högst fem barn och unga ska få vårdas samtidigt på en vårdenhet vid ett statligt hem för barn och unga. Om det finns särskilda skäl ska högst sex barn eller unga få vårdas samtidigt under

en kortare tid. Vid vårdenheter med integrerad vård och barn och unga under 13 år får högst fyra barn och unga vårdas samtidigt, se avsnitt 8.6.7.

Vi har erhållit uppgifter från SiS kring budgeterade kostnader för en avdelning med fyra, fem, sju respektive åtta barn och unga, där den budgeterade kostnaden anges i ett kostnadsspann mellan den högsta och lägsta budgeterade kostnaden för en avdelning med samma antal platser, exklusive lokalkostnader och overheadkostnader, se tabell 16.1.

Tabell 16.1 Budgeterad kostnad per avdelning efter storlek

Budgeterad kostnad per avdelning (mnkr)*	Högsta	Lägsta
4 platser	22,3	9,2
5 platser	19,4	12,3
7 platser	21,4	12,5
8 platser	21,4	16,9

* Exklusive lokalkostnader. SiS hade vid tiden för budget ingen planering för sex platser.

Det är stor skillnad mellan den lägsta och högsta budgeterade kostnaden för en avdelning med samma antal platser, och det är därför svårt att göra en exakt kostnadsuppskattning av förslaget. Utgår man från den lägsta budgeterade kostnaden för en avdelning med fyra respektive fem platser i beräkningen, så blir den totala kostnaden lägre än den budgeterade kostnaden för LVU-avdelningarna för 2026. Förslaget bör dock rimligtvis innebära en kostnadsökning för myndigheten eftersom det ska ses som en ambitionshöjning för kvaliteten inom den statliga barn- och ungdomsvården samtidigt som avgränsningen av platser inte ska innebära en minskning av personaltätheten. Vi har därför valt att utgå från medelvärdet av den högsta och lägsta budgeterade kostnaden för en avdelning med fyra respektive fem antal platser i beräkningen, vilket uppgår till 15,8 miljoner kronor för en avdelning med fyra platser och 15,9 miljoner kronor för en avdelning med fem platser, exklusive lokalkostnader och overhead-kostnader.

Om vi utgår från ett antagande om ett platsantal på 750 platser samt att tio barn och unga är under 13 år och att 40 barn och unga har behov av placering på vårdenheter för integrerad vård, så finns det behov av 13 vårdenheter med högst fyra platser, varav tre vård-

enheter för barn och unga under 13 år och tio vårdenheter för integrerad vård, samt 140 vårdenheter med högst fem platser.

Om man multiplicerar kostnaden för en avdelning med fyra platser med 13 och kostnaden för en avdelning med fem platser med 140, uppgår kostnaden till ungefär 2 424 miljoner kronor. Jämför man denna kostnad med den budgeterade kostnaden för LVU-avdelningarna för 2026, och räknar om denna kostnad till en genomsnittlig kostnad per plats och multiplicerar med 750 platser, så uppgår skillnaden till drygt 340 miljoner kronor, exklusive lokalkostnader och overhead-kostnader.

Eftersom förslaget syftar till att det ska vara färre barn och unga per vårdenhet innebär det ett behov av ett ökat antal vårdenheter jämfört med i dag. Förslaget kan således även innebära ökade lokalkostnader för myndigheten samt engångskostnader för eventuell ny- eller ombyggnation av ytterligare vårdenheter. Det är dock svårt att göra en beräkning av hur mycket lokalkostnaderna kommer att påverkas, eftersom det beror på hur de befintliga lokalerna kan anpassas. För att ändå göra en uppskattning av hur lokalkostnaderna påverkas har utredningen utgått från hur många ytterligare vårdenheter som förslaget innebär och att lokalkostnaderna kommer att öka i motsvarande utsträckning. Under 2026 finns det 587 platser för vård enligt LVU fördelade på 95 avdelningar, enligt SiS Verksamhetsplan 2026–2028. Det motsvarar ett genomsnitt på drygt 6,2 platser per avdelning. Om man dividerar den budgeterade lokalkostnaden för LVU-avdelningarna på 492 miljoner kronor år 2026 med 95 avdelningar, så uppgår den genomsnittliga lokalkostnaden per avdelning till drygt 5,18 miljoner kronor. Utgår man från 750 platser och ett genomsnitt på 6,2 platser per avdelning så motsvarar detta drygt 121 avdelningar (vårdenheter). Förslaget innebär att det finns ett behov av 13 vårdenheter med max fyra platser och 140 vårdenheter med max fem platser, vilket summerar till 153 vårdenheter. Förslaget innebär således ett behov av ytterligare 32 vårdenheter. Multiplicerar man den genomsnittliga lokalkostnaden per avdelning på cirka 5,18 miljoner kronor med 32 vårdenheter så blir den ökade lokalkostnaden 164 miljoner kronor.

Förslaget innebär således en kostnad på 340 miljoner kronor samt ökade lokalkostnader på 164 miljoner kronor, vilket blir en total kostnad på 504 miljoner kronor.

Kostnadsökning vid kombination med förslaget om lägre beläggningsgrad för att säkerställa platskapaciteten

Om förslaget om antalet barn och unga som får vårdas samtidigt på en vårdenheter kombineras med förslaget om en lägre beläggningsgrad för att säkerställa platskapaciteten blir den totala kostnaden högre än i beräkningen ovan. Förslaget om att myndigheten ska utgå från en lägre beläggningsgrad vid prognostisering av platstillgång och budget innebär att myndigheten behöver ha ett högre antal tillgängliga platser för att det prognostiserade antalet platser ska kunna bibehållas. Det skulle i sin tur innebära ett behov av ett ökat antal vårdenheter än i beräkningen ovan. Utgår man från en beläggningsgrad på 70 procent och att det prognostiserade antalet platser ska vara oförändrat, så finns det i stället behov av 17 vårdenheter med högst fyra platser, varav fyra vårdenheter för barn och unga under 13 år och 13 vårdenheter för integrerad vård, samt 176 vårdenheter med högst fem platser. Det innebär sammanlagt 193 vårdenheter.

Utgår man från samma beräkning som tidigare men baserat på ett högre antal vårdenheter så uppgår kostnadsökningen till drygt 1 344 miljoner kronor, exklusive overheadkostnader. Det är ungefär 841 miljoner kronor högre än i tidigare beräkning. Vid en kombination av dessa förslag skulle den totala kostnaden därmed öka med ytterligare 841 miljoner kronor.

Förslag om statliga hem för barn och ungas storlek

Utredningen föreslår att ett statligt hem för barn och unga ska bestå av minst sex och högst tolv vårdenheter, se avsnitt 8.6.7. I dag har 12 av 22 ungdomshem minst 6 avdelningar. Fyra ungdomshem har fem avdelningar och resten ännu färre. Förslaget innebär således att de särskilda ungdomshemmens struktur behöver ses över, och att verksamheten behöver koncentreras till färre och större institutioner. Det är dock svårt att göra en exakt kostnadsuppskattning av vad förslaget innebär, eftersom kostnaden påverkas av hur strukturen för de särskilda ungdomshemmen kommer att se ut och de särskilda ungdomshemmens lokala förutsättningar att göra anpassningar för att uppfylla kraven.

Utredningen har dock erhållit underlag från SiS som visar exempel på kostnader för att bygga en ny avdelning respektive en ny institution.

Exempel 1 – Standardavdelning

Yta: 1 856 kvm

Antal boenderum: 16

Aktuell årshyra: 6 330 709 kronor

Projektkostnad: 118 miljoner kronor

Exempel 2 – Standardavdelning

Yta: 1 847 kvm

Antal boenderum: 16

Aktuell årshyra: 4 698 259 kronor

Projektkostnad: 131 miljoner kronor

Exempel 3 – Konceptbyggnad

Yta: 1 500 kvm

Antal boenderum: 16

Aktuell årshyra: 11 670 000 kronor

Projektkostnad: 143 miljoner kronor

Exempel 4 – Avdelning

Yta: 841 kvm

Antal boenderum: 8

Aktuell årshyra: Uppgift saknas

Projektkostnad: 75,5 miljoner kronor

Exempel 5 – Ny institution

Yta: 7 782 kvm

Antal boenderum: 46

Aktuell årshyra: Uppgift saknas

Projektkostnad: 472,1 miljoner kronor

Förslag om bemanningens omfattning

Utredningen föreslår att ett statligt hem för barn och unga ska ha minst en enhetschef eller annan utsedd person med motsvarande kompetens i tjänst dygnet runt. En vårdenhets ska ha minst två personal i tjänst dygnet runt, se avsnitt 8.7.1.

Utredningen har efterfrågat uppgifter om hur bemanningen på en institution och avdelning ser ut och fördelas under dygnets timmar, men SiS har inte kunnat tillhandahålla dessa uppgifter. För att ändå kunna göra en grov uppskattning av vilka ekonomiska konsekvenser förslaget kommer innebära har utredningen gjort beräkningar som utgår från att förslaget innebär att ytterligare en personal per vård-enhet behöver vara i tjänst nattetid (eftersom det i dag enligt SiS redan i dag finns nattbemanning på ett antal avdelningar är dock sannolikt dessa uträkningar något i överkant). Det skulle i sådana fall innebära en extra bemanning motsvarande en personal under 8 timmar per dygn, sju dagar i veckan. Det motsvarar 2 920 timmar per år. Utgår man från att en årsarbetskraft motsvarar 1 920 timmar, så motsvarar detta 1,52 årsarbetskrafter per vård-enhet. I beräkningen antar utredningen att den ytterligare personalen utgörs av en behandlings-pedagog.

Utredningen har erhållit uppgifter från SiS om att den genomsnittliga personalkostnaden per årsarbetskraft för en behandlingsassistent uppgår till ungefär 646 500 kronor under 2026. Kostnaden för ytterligare 1,52 årsarbetskrafter avseende en behandlingsassistent motsvarar därför drygt 983 000 kronor.

Under 2026 finns det 587 platser för vård enligt LVU fördelade på 95 avdelningar, enligt SiS Verksamhetsplan 2026–2028. Det motsvarar ett genomsnitt på drygt 6,2 platser per avdelning. Utgår man från 750 platser och ett genomsnitt på 6,2 platser per avdelning så motsvarar detta drygt 121 avdelningar (vårdenheter). Räknar man med 983 000 kronor för 121 vårdenheter så blir den totala kostnaden drygt 119 miljoner kronor.

Kostnadsökning vid kombination av förslagen om ett lägre antal barn och unga per vård-enhet, lägre beläggningsgrad samt bemanningens omfattning

Om förslaget om bemanningens omfattning kombineras med förslaget om antalet barn och unga som får vårdas samtidigt på en vård-enhet och förslaget om en lägre beläggningsgrad för att säkerställa platskapaciteten blir den totala kostnaden högre än i ovan beräkning. Som redovisat tidigare innebär en kombination av förslaget om antalet barn och unga som får vårdas samtidigt på en vård-enhet och förslaget om en lägre beläggningsgrad för att säkerställa platskapa-

citeten att det finns ett behov av 17 vårdenheter med högst fyra platser, varav fyra vårdenheter för barn och unga under 13 år och 13 vårdenheter för integrerad vård, samt 176 vårdenheter med högst fem platser. Det motsvarar totalt sett 193 vårdenheter, vilket är 72 fler än i ovanstående beräkning. Räknar man med 983 000 kronor för 193 vårdenheter så blir den totala kostnaden i stället drygt 190 miljoner kronor. Det är ungefär 70 miljoner kronor högre än ovan beräkning. Vid en kombination av dessa förslag skulle den totala kostnaden därmed öka med ytterligare 70 miljoner kronor.

Sammanställningar av kostnader för platskapacitet, antal barn och unga per vårdenhet samt bemanningens omfattning

I tabell 16.2 redovisas en sammanställning av de kostnader som utredningen bedömer att ovan redovisade förslag innebär.

Tabell 16.2 Sammanställning av kostnader för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård

Förslag	Summa per år (mnkr)
Platskapacitet	697*–1 279
Antal barn och unga per vårdenhet	504
Bemanningens omfattning	119
Totalsumma	1 320–1 902

* Samtliga kostnader är exklusive overhead-kostnader, förutom kostnadsuppgiften om 1 279 mnkr i förslaget om platskapacitet.

Som beskrivits i tidigare avsnitt kan en kombination av ovan redovisade förslag innebära att den totala kostnaden blir högre än om effekten beräknas för varje enskilt förslag. I tabellen nedan redovisas de ytterligare kostnader som utredningen bedömer uppstår vid en kombination av ovan redovisade förslag.

Tabell 16.3 Sammanställning av ökade kostnader för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård vid en kombination av förslagen

Förslag	Summa per år (mnkr)
Platskapacitet	–
Antal barn och unga per vårdenhet	841
Bemanningen omfattning	70
Totalsumma	911

(*) Exklusive overhead-kostnader.

Den samlade effekten av utredningens förslag är således en summering av tabell 16.2 och tabell 16.3 och uppgår till mellan 2 231 och 2 813 miljoner kronor.⁵ Som framgår ovan och i tabell 16.2 finns det stora skillnader mellan de två alternativa sätt vi använt för att beräkna kostnaden för platskapaciteten. Som också framgår ovan har vi inte tagit del av några tungt vägande skäl att räkna med den högre kostnaden. Vi bedömer därför att den sammanlagda kostnaden för förslagen om platskapacitet, antal barn och unga per vårdenheter samt bemanningens omfattning uppgår till **2 231 miljoner kronor**.

*Förslag om stöd och behandling till familj
och andra närstående (avsnitt 8.5.6)*

Vi föreslår att ett statligt hem för barn och unga efter samråd med socialnämnden ska erbjuda stöd och behandling till vårdnadshavare och andra närstående till barn och unga som vårdas där.

När SiS fattade beslut om införande av befattningen familjebehandlare 2024 beräknades kostnaden för familjebehandlare utifrån att 44 behandlingsavdelningar och 30 LSU-avdelningar, det vill säga totalt 74 avdelningar behövde 50 procent familjebehandlartjänst vardera, alltså totalt 37 heltidstjänster. Kostnaden för detta blev enligt SiS controller på Sektionen för ekonomi, 26,2 miljoner kronor per år.⁶

I våra antaganden om antal platser och vårdenheter för statliga hem för barn och unga har vi utgått från att det kommer att behöva finnas 193 vårdenheter totalt. Om man utgår från att samtliga vårdenheter ska ha tillgång till en familjebehandlartjänst på 50 procent blir då kostnaden, baserat på SiS ovanstående kostnadsberäkning för 74 avdelningar, totalt 68,3 miljoner kronor per år, det vill säga en ökning med cirka **42,1 miljoner kronor per år**.

Kostnaden blir lägre om inte alla vårdenheter har tillgång till en familjebehandlartjänst i denna omfattning, men vi har inte underlag för att närmare bedöma det.

⁵ Kostnaderna för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård har fram till den här punkten beräknats och sammanställts åt utredningen av revisionsbyrån PwC Sverige.

⁶ Statens institutionsstyrelse SiS (2024). Inriktningsbeslut om befattningen familjebehandlare på behandlingsavdelningar för icke-skolpliktiga ungdomar och på avdelningar för LSU-placerade ungdomar, dnr 1.1.4-8208-2024.

Förslag om arbetsterapeuter (avsnitt 10.4.9)

Förslaget avser ett expertstöd med arbetsterapeuter inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Medarbetarna i det expertstödet behöver inte vara knutna till enskilda statliga hem för barn och unga utan kan arbeta både direkt mot hemmen och i team eller projekt i övrigt inom myndigheten, till exempel vid planering och utbildningsinsatser. För att få en bild av omfattningen har vi ändå utgått från att arbetsterapeuterna behöver vara tillgängliga i viss utsträckning för varje hem.

Genomsnittslönen för en arbetsterapeut var enligt SCB 38 100 kronor i månader år 2024. I våra antaganden om antal platser och vårdenheter för statliga hem för barn och unga har vi utgått från att det kommer att behöva finnas 193 vårdenheter totalt och att ett hem som högst får ha 12 enheter. Alla hem kommer sannolikt inte att ha lika många vårdenheter, vissa kommer att ha färre än det föreslagna maxantalet, dvs 12 vårdenheter, men för att ha ett räkneexempel att utgå ifrån så skulle det finnas minst 13 statliga hem för barn och unga om man utgår från att samtliga hem skulle ha det högsta antalet tillåtna vårdenheter. Om man till exempel räknar på att varje hem ska ha tillgång till en arbetsterapeut på heltid blir det en kostnad om **totalt 5,9 miljoner kronor** per år, exklusive overheadkostnader. Om man har flera hem som till exempel har 6 vårdenheter i stället så skulle man kunna tänka sig att till exempel två hem delar på en arbetsterapeut på heltid.

Uppdrag om utbildning om traumainformerad vård och omsorg (avsnitt 8.8.3)

Uppdrag till SiS och senare Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att genomföra utbildningsinsatser om traumainformerat vård- och omsorgsarbete till all personal i särskilda ungdomshem och senare i statliga hem för barn och unga, det vill säga personal som arbetar med social vård, skola eller hälso- och sjukvård. Denna utbildningssatsning bör kunna ges i anslutning till yrkesintroduktionen för nyanställd personal och som en del av kompetensutvecklingen för personal som redan är anställd i hemmen. Traumamedveten omsorg bör även ingå i introduktionen av vikarier och timanställd personal och kan då eventuellt genomföras som en digital utbildning.

Rädda Barnen erbjuder till exempel 2 dagarsutbildningar som kostar 87 900 kronor för 35 personer, vilket motsvarar cirka 2500 kronor per deltagare.⁷ Enligt de senaste siffrorna från SiS (juni 2026) har SiS för närvarande 7 088 anställda totalt. 2025 var 3 413 individer, exklusive timanställda, anställda vid de särskilda ungdomshemmen (se avsnitt 4.3.1.) Om man räknar att alla genomför Rädda Barnens eller motsvarande utbildning i traumamedveten omsorg så skulle det innebära en kostnad om drygt 8,5 miljoner kronor.

Övriga förslag som vi har övervägt eventuella kostnader för

- *Förslag om introduktion, utbildning, handledning (avsnitt 8.8.2).* Vi föreslår ett antal förslag för att reglera den introduktion, kompetensutveckling och handledning som personal på statliga hem för barn och unga ska få i kunskapsbaserade arbetssätt och metoder, bland annat för att minska användandet av tvångsåtgärder. Eftersom myndigheten redan tillhandahåller introduktionsutbildning och handledning till viss del har vi inte haft möjlighet att räkna på vilken eventuella kostnadsökning förslagen kommer innebära. Vi bedömer att uppdraget bör rymmas inom den budget som myndigheten redan har. Myndigheten får annars äska om medel för detta när de gjort en tydlig kostnadsberäkning.
- *Förslag om att tillhandahålla viss hälso- och sjukvård och integrerad vård (avsnitt 10.4.5 och 10.4.11).* Vår bedömning är att vårt förslag om att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska tillhandahålla viss hälso- och sjukvård till stora delar motsvarar det som redan gör i dag. Vi har därför inte gjort någon kostnadsuträkning på detta förslag. När det gäller förslag om integrerad vård bedömer vi att vissa kostnader kan tillkomma i form av särskilt anpassade lokaler och kompetens för samverkan med regionen. Vi lämnar i avsnitt 7.9.1 förslag om att utredaren som ska ansvara för införandet av den nya myndigheten ska se över finansieringsmodellen, inklusive den totala finansieringen av hälso- och sjukvård som utförs på statliga hem för barn och unga.

⁷ Statens institutionsstyrelse SiS. TMO – Traumamedveten omsorg, <https://www.stat-inst.se/vard-och-behandling/behandlingsmetoder/tmo--traumamedveten-omsorg/> [2027-07-19].

- *Förslag om uppdrag att utreda eller utveckla olika frågor om kompetensförsörjning (avsnitt 7.8.1).* Vi bedömer att våra förslag om att SiS eller Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få i uppdrag att utreda vissa frågor eller genomföra utvecklingsarbete ligger inom ramen för deras arbetsuppgifter och borde därmed kunna rymmas inom deras befintliga och kommande budgetar. Det gäller till exempel förslaget om att SiS ska utreda behov av och förutsättningar för en struktur som kan användas för att ge personal med personlig lämplighet och rätta erfarenheter den utbildning som krävs för att uppfylla kompetenskraven för att arbeta vid statliga hem för barn och unga inom ramen för sin anställning.
- *Initiala kostnader för avveckling och ombyggnation av särskilda ungdomshem.* Vi bedömer att flera av de särskilda ungdomshemmen bedrivs i lokaler som är utdaterade eller inte ändamålsenliga att bedriva redan i dag. En del lokaler kommer även att behöva byggas om eller kommer inte att kunna anpassas till de krav som vi föreslår för de statliga hemmen för barn och unga. En del av dessa lokaler kommer därför att behöva avvecklas och nya lokaler införas. Vilka lokaler det kommer bli saknar vi uppgifter om i dag, och fråga kommer att behöva tas upp av den särskilda utredare som ska förbereda bildandet Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. Det kommer sannolikt att innebära betydande engångskostnader för den myndigheten.
- Se även avsnitt 16.4.8 med vår bedömning om de ekonomiska konsekvenserna av förslagen om utökade möjligheter till informationsutbyte med andra myndigheter, om informationsutbyte inom myndigheten och om ny dataskyddsreglering.

En kommentar om kostnadsberäkningen

Våra kostnadsberäkningar för SiS kostnader är genomförda av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (PwC) och är baserade på de uppgifter som de har erhållit från SiS. Vi har inte haft möjlighet att göra någon djupare egen genomlysning av dessa uppgifter. Vi vill dock belysa att underlaget i flera delar är bristfälligt. Vi har till exempel inte fått tillräckliga kostnadsuppgifter om bemanningen. SiS betonar att det pågår ett omfattande omställningsarbete med att kvalitetssäkra be-

manning, se över schemaläggning och anpassa verksamheten till platsstruktur och förändrade uppdrag. Det innebär att bemanning och kostnadsnivåer förändras i takt med att platser utökas, avdelningar ställs om och nya scheman införs. Det behöver beaktas vid bedömningen av framtida kostnader och resursbehov anser SiS.

Den i särklass största kostnadsposten handlar om en kombination av förslagen om verksamhetens bemanning, regleringen av maximalt antal platser samt platskapacitet. Vi vill här betona att uträkningarna främst ska ses som ett riktmärke och inte som exakta kostnader eftersom många uppgifter är oklara och baserade på vissa antaganden. Vi vill också poängtera att en stor del av kostnaden handlar om att vi föreslår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska utgå ifrån en beläggningsgrad på 70 procent, se avsnitt 7.7.1 för våra motiveringar till det. Om man i stället skulle utgå från en beläggningsgrad på till exempel 75 eller 80 procent så skulle kostnaderna minska väsentligt.

SiS har i ett mycket sent skede av utredningsarbetet efterlyst beräkningar av bland annat omställnings-, avvecklings- och nybyggnads-kostnader och en tydligare redovisning av kostnadsunderlag och antaganden. SiS bedömning är, precis som vi också nämner ovan, att det krävs en djupare kostnadsanalys längre fram för att kunna beräkna de totala kostnaderna för genomförande av utredningens förslag.

SiS betonar vidare att hela kostnadsökningen måste anslagsfinansieras och att det bör framgå tydligare i utredningen. Vårdavgifterna för kommunerna har ökat de senaste åren vilket redan, enligt SiS, har haft inverkan på kommunernas möjlighet att placera barn och unga. Det instämmer vi också i, se avsnitt 16.4.7 om hur kostnadsökningarna föreslås finansieras.

Kostnader för IVO

Införande av det särskilda ombudet för barn och unga i statlig samhällsvård vid IVO

Vi har föreslagit att det ska inrättas en självständig funktion i form av ett särskilt ombud för barn och unga i statlig barn- och ungdomsvård vid Inspektionen för vård och omsorg, med uppdrag att bevaka barns och ungas rättigheter inom den statliga barn- och ungdoms-

vården genom att ge rådgivning och vägledning och att utreda och ta ställning i enskilda klagomål om missförhållanden.

Det är mycket svårt att uppskatta hur många barn och unga som kommer att kontakta det särskilda ombudet, och i vilken utsträckning det barn och unga framför kommer att föranleda att ombudet inleder en utredning. För att kunna göra en så god uppskattning som möjligt har vi utgått från befintliga uppgifter om mottagna klagomål och lönekostnader från IVO och Barn- och elevombudet.

Det är cirka 1 000 barn och unga som årligen är placerade för vård inom SiS. Vi bedömer inte att denna siffra kommer att väsentligt ändras framöver. Det kan antas att de platser inom SiS som i dag används för att verkställa sluten ungdomsvård kommer att tas i bruk för vård enligt LVU. Om vi utgår ifrån att var tredje barn eller ung person kommer att kontakta det särskilda ombudet skulle antalet årliga kontakter uppgå till 350. Denna uppskattning stämmer också överens med en tidigare beräkning av antalet klagomål till IVO, som mellan den 1 maj 2021 och den 1 maj 2022 uppgick till sammanlagt 331 stycken.⁸ Eftersom även barn och unga som tidigare varit placerade ska kunna vända sig till ombudet bedömer vi att man bör utgå ifrån ett något högre antal, och vi uppskattar detta till 400.

Som fortsatt utgångspunkt antar vi att det särskilda ombudet kommer att inleda en utredning med anledning av vad som framkommer vid var tredje kontakt, vilket skulle innebära cirka 135 utredningar per år. Vi beräknar att utredning av ett ärende tar omkring fem arbetsdagar i faktisk arbetstid. För uppskattning av arbetstid för de kontakter som inte föranleder utredning utan stannar vid rådgivning och vägledning har vi efterfrågat Barnrättsbyråns bedömning utifrån deras erfarenheter av råd och stöd till barn och unga. Barnrättsbyrån uppskattar att det går att göra en omsorgsfull och meningsfull insats för ett barn eller ung person på 5–10 kontakter per telefon/chatt/digitalt/besök, där man kan räkna med att varje kontakt motsvarar en timme. Därutöver kan administration för att möjliggöra samtal och möten beräknas till två timmar per barn eller ung person som söker kontakt. Det innebär en sammantagen uppskattad arbetsinsats på cirka 7–12 timmar per barn eller ung person.⁹ Vi beräknar utifrån denna uppskattning att de kontakter som består av rådgivning och

⁸ Inspektionen för vård och omsorg IVO (2023). Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021–2022. Redovisning av regeringsuppdrag, S2021/03345 s. 23.

⁹ Information per mejl från Barnrättsbyrån 2026-05-20 och 2026-06-17.

vägledning i arbetstid i genomsnitt uppgår till 10 timmar (1,25 arbetsdagar).

Sammantaget kan själva grunduppdraget därmed antas uppgå till cirka 675 (utredning) + 330 (rådgivning och vägledning) = 1005 arbetsdagar per år. Vi bedömer att övriga arbetsuppgifter, som besök vid hemmen, spridande av information, framtagande av årlig redogörelse, administration samt övriga arbetsuppgifter sammantaget uppgår till samma arbetstid. Det skulle innebära en sammanlagd tidsåtgång på 2010 arbetsdagar, vilket delat på en schablon om 225 arbetsdagar per år innebär behov av en personalstyrka på knappt nio årsarbetskrafter ($2010/225 = 8,93$).

Kostnaden per årsarbetskraft vid IVO är enligt myndighetens årsredovisning för 2025 1 311 000 kronor. Det skulle innebära en årlig personalkostnad för det särskilda ombudet på knappt 12 miljoner kronor. Till detta tillkommer resekostnader för besök vid hemmen som vi uppskattar uppgå till 5 miljoner kronor årligen. Initialt tillkommer även kostnader för framtagande av informationsmaterial, vilket vi bedömer kan antas uppgå till 3 miljoner kronor.

Om förslaget om att införa ett särskilt ombud för barn och unga i statlig barn- och ungdomsvård införs hos Inspektionen för vård och omsorg (IVO) beräknas staten få en **engångskostnad på cirka 20 miljoner kronor**. Därefter beräknas funktionen innebära en **årlig kostnad på cirka 17 miljoner kronor**.

Kostnader för Socialstyrelsen

Fortsatt arbete kring integrerad vård (avsnitt 10.4.11)

Vi bedömer att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att föreslå former för att välja ut de regioner som långsiktigt deltar i arbetet med integrerad vård och hur de ekonomiskt ska kompenseras för det. Det uppdraget beräknas pågå i två år och kräva specialistkompetens inom psykiatri samt särskild hälsoekonomisk kompetens. Sammanlagt beräknar vi **4 miljoner kronor** för det uppdraget.

Uppdrag om förtydligande av fast vårdkontakt (avsnitt 10.4.10)

Vi bedömer att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningarna för användning av fast vårdkontakt i hemregionen för barn och unga som är placerade i de nuvarande särskilda ungdomshemmen och senare i statliga hem för barn och unga. I uppdraget ingår att föreslå hur den användningen kan främjas. Vi bedömer att uppdraget kan genomföras på ett år och att Socialstyrelsen bör få **1 miljon kronor** för arbetet.

Kostnader för Myndigheten för yrkeshögskolan*Uppdrag att se över behovet av en tillfällig utökning av antalet utbildningsplatser för att uppnå kompetenskraven (avsnitt 7.8.1)*

Vi bedömer att regeringen bör ge Myndigheten för yrkeshögskolan i uppdrag att se över behovet av en tillfällig utökning av antalet platser i lämpliga utbildningar för personal som ger vård, fostran och behandling åt barn och unga i HVB och beakta konsekvenserna av de nya kompetenskrav på personal i HVB som införts i 5 kap. 4 § socialtjänstförordningen (2025:468). Vi bedömer att det uppdraget kan genomföras under ett år och att Myndigheten för yrkeshögskolan ska få **1 miljon kronor** för arbetet.

16.4.3 Ekonomiska konsekvenser för regionerna**Utredningens bedömning**

Om förslagen genomförs beräknas regionerna få ökade löpande kostnader om 5 miljoner kronor per år. Andra kostnader för regionerna till följd av våra förslag bör beräknas av den särskilde utredare som regeringen bör ge i uppdrag att förbereda genomförandet av reformen av den statliga barn- och ungdomsvården.

Skälen för vår bedömning

Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få begära att en samordnad individuell plan upprättas vid behov (avsnitt 10.4.3)

Vi föreslår att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få begära att en samordnad individuell plan upprättas när den enskilde har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och från socialtjänsten och om den enskilde samtycker till det. Regionen ska inom fyra veckor från det att de tog emot en begäran enligt första stycket ange i planen vilka hälso- och sjukvårdsinsatser som barnet eller den unge har behov av och hur de ska genomföras och följas upp (avsnitt 10.4.3).

Eftersom regionen redan i dag är skyldiga att upprätta en samordnad individuell plan (SIP) enligt 10 kap. 8 § SoL och 16 kap. 4 § HSL när den enskilde har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och från socialtjänsten anser vi att vårt förslag inte innebär några merkostnader för regionerna, även om förslaget innebär att planen ska upprättas inom en angiven tidsperiod.

Överenskommelser om hälso- och sjukvård och tandvård i statliga gem för barn och unga (avsnitt 10.4.6)

Vi bedömer att arbetet med överenskommelser också kan innebära ökad tydlighet om samverkan mellan Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård och regionerna som kan effektivisera de hälso- och sjukvårdsåtgärder som behövs för barn och unga i statliga hem som regionerna har det grundläggande hälso- och sjukvårdsansvaret för barn och unga i dessa hem. Någon kompensation för arbetet med överenskommelser bör därför inte utgå.

Tillgång till läkare i statliga hem för barn och unga (avsnitt 10.4.7)

Vi föreslår att regionen ska avsätta de läkarresurser som behövs för bars och ungas tillgång till läkare utöver vad som särskilt gäller vid integrerad vård. Det framgår sedan tidigare av socialtjänstförordningen att de särskilda ungdomshemmen ska ha tillgång till läkare, men inte vem som ansvarar för den tillgången. Det grundläggande ansvaret för tillgång till hälso- och sjukvård efter behov har dock

legat på regionen, även i särskilda ungdomshem. SiS har inte haft ett eget hälso- och sjukvårdsuppdrag för de särskilda ungdomshemmen, men i flera fall ändå anlitat läkare när detta inte gått att lösa genom regionen. Staten har alltså i viss mån redan tagit på sig kostnaderna för läkartillgången i särskilda ungdomshem. Med SiS nuvarande finansieringsmodell kan detta dock delvis ha finansierats genom de vårdavgifter som kommunerna betalar för placeringar av barn och unga i särskilda ungdomshem.

Det finns alltså mycket som talar för att förslaget om att regionerna ska svara för tillgången till läkare i statliga hem för barn och unga inte är ett nytt åtagande för regionerna och att staten sedan tidigare i viss mån betalar för den läkartillgång som regionerna redan förväntas svara för. Finansieringen av hälso- och sjukvård i statliga hem för barn och unga bör också enligt vår uppfattning ses över i sin helhet i anslutning till att finansieringsmodellen för statlig barn- och ungdomsvård utreds enligt vårt förslag i avsnitt 7.9.1. Samtidigt vill vi markera att vårt förslag om att regionerna ska svara för tillgången till läkare i statliga hem för barn och unga syftar till ökad kvalitet och kontinuitet i läkarkontakterna för barn och unga. Utredningen om barn och unga i samhällets vård lämnade 2023 ett liknande förslag och beräknade att deras förslag innebar merkostnader för regionerna på 4 miljoner kronor som staten skulle kompensera regionerna för.¹⁰

Vårt förslag överensstämmer till stora delar med den utredningens förslag även om utformningen är en annan. Vi bedömer därför att regionerna bör kompenseras med **5 miljoner kronor** av staten med hänsyn till de kostnadsökningar som skett sedan 2023 och den ökade kunskapen om bland annat psykisk ohälsa och läkemedelsanvändning bland barn och unga i särskilda ungdomshem som framkommit i rapporter från Socialstyrelsen under 2025 och 2026.¹¹

¹⁰ SOU 2023:66 *För barn och unga i samhällsvård*. Betänkande av Utredningen om barn och unga i samhällets vård, s. 1023–1024.

¹¹ Socialstyrelsen (2025). *Psykisk ohälsa hos barn och unga placerade i samhällsvård – En kartläggning med fokus på barn och unga födda 2002–2016 och placerade under 2022*, s. 6–8 och 43–44; Socialstyrelsen (2026). *Läkemedelsförskrivning till barn och unga placerade i samhällsvård*, s. 16, 21, 23, 26 och 34.

*Hälso- och sjukvård från regionen på plats
i statliga hem för barn och unga (avsnitt 10.4.7)*

Kostnaderna för att regionernas läkarresurser ska tillhandahållas på plats i statliga hem för barn och unga, om det inte är lämpligare att vården ges på en vårdinrättning eller på annat sätt, är svåra att beräkna i dag. Mer underlag för att beskriva vad detta innebär och vad det kostar bör framkomma genom det utvecklingsarbete som SiS och Socialstyrelsen genomför på uppdrag av regeringen 2026–2027 för förbättrad tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård i särskilda ungdomshem genom ordinarie strukturer och verksamheter. I det projektet har statsbidrag beviljats till regionerna under 2026 för bland annat primärvård, psykiatrisk vård, beroendevård och habilitering på plats i särskilda ungdomshem. Vissa liknande insatser har också prövats inom ramen för projektet med integrerad vård. Regeringsuppdraget om förbättrad tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård i särskilda ungdomshem genom ordinarie strukturer och verksamheter ska slutredovisas i november 2028. Det bör därför vara möjligt för den särskilde utredare som vi föreslår att regeringen ger i uppdrag att förbereda genomförandet av reformen av den statliga barn- och ungdomsvården att ta del av dessa uppgifter. Denne särskilde utredare ska enligt vår bedömning i avsnitt 7.9.1. se över och föreslå hur finansieringsmodellen för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård. I det arbetet bör utredaren beräkna och föreslå en ersättning till regionerna för de ökade kostnaderna till följd av våra förslag om samverkan mellan Myndigheten för statliga barn- och ungdomsvård utöver den nya vårdform som föreslås i avsnitt 10.4.11.

Ny vårdform för integrerad vård (avsnitt 10.4.11)

I de projekt med integrerad vård som pågått sedan 2019 (med avbrott 2025) finansieras regionernas andel med ett statsbidrag för ett tydligt avgränsat utvecklingsarbete inom området och inte för att bedriva den hälso- och sjukvård som regionerna redan ansvarar för. Under 2026 uppgår statsbidraget till 22 miljoner kronor.

Med vårt förslag kommer ett fortsatt utvecklingsarbete att behövas i de regioner som deltar i arbetet med integrerad vård. Det kan också antas att de regionerna kommer att åta sig att tillgodose mer omfattande behov av psykiatrisk vård bland barn och unga än övriga

regioner. Omfattningen av detta ökade åtagande är i dag svårt att bedöma. Det är också oklart hur många regioner som kommer att delta i den integrerade vården och hur hälso- och sjukvårdsbehoven fördelas mellan dem.

Vi bedömer att de regioner som deltar i arbetet med integrerad vård enligt vårt förslag i avsnitt 10.4.11 ska kompenseras för detta genom ett nytt statsbidrag som avser både utvecklingsinsatser och mer omfattande psykiatriska vårdbehov när Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård koncentrerar sina platser för integrerad vård till ett litet antal regioner. Som framgår av avsnitt 10.4.11 bedömer vi att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att föreslå former för att välja ut de regioner som långsiktigt deltar i arbetet med integrerad vård och hur de ekonomiskt ska kompenseras för det. Vi lämnar därför inga beräkningar av dessa kostnader här.

16.4.4 Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

Utredningens bedömning

Vi bedömer att våra förslag inte kommer innebära några direkta kostnader för kommunerna. Den ökning i dygnskostnad som förslagen beräknas innebära föreslår vi ska finansieras av staten.

Skälen för vår bedömning

Vi bedömer att våra förslag främst kommer att innebära en kostnadsökning per vård dygn. Eftersom vi föreslår en översyn av finansieringsmodellen (avsnitt 7.9.1) och att finansiering ska ske från statens budget bedömer vi att dessa kostnader inte ska påverka kommunerna.

16.4.5 Ekonomiska konsekvenser för företag och andra enskilda

Utredningens bedömning

Utredningens förslag bedöms inte ha några ekonomiska konsekvenser för större eller mindre företag eller andra enskilda.

Skälen för vår bedömning

Utredningens förslag bedöms inte ha några ekonomiska konsekvenser för varken större och mindre företag eller andra enskilda.

16.4.6 Sammanställning av kostnader

Tabell 16.4 Permanenta nya kostnader för staten, kommunerna och regionerna

Kostnader för staten	Engångskostnad (mnkr)
Sammanställning av förslagen om platskapacitet, antal barn och unga per vårdenhet samt bemanningens omfattning	2 231
Förslag om stöd och behandling till familj och andra närstående	42,1
Förslag om arbetsterapeuter	5,9
Uppdrag om traumamedveten omsorg	8,5
Införande av det särskilda ombudet för barn och unga i statlig samhällsvård vid IVO	17
Kostnader för regionen	
Läkarkontakt som tillhandahålls av regionen	5
Summa	2 309,5

Tabell 16.5 Temporära nya kostnader för staten

Kostnader för staten	Engångskostnad (mnkr)
En särskild utredare bör få i uppdrag att förbereda och genomföra bildandet av myndigheten	9
Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att följa upp och utvärdera reformen av den statliga barn- och ungdomsvården	4
Införande av det särskilda ombudet för barn och unga i statlig samhällsvård vid IVO	20
Uppdrag att se över behovet av en tillfällig utökning av antalet utbildningsplatser för att uppnå kompetenskraven	1
Fortsatt arbete kring integrerad vård	4
Uppdrag om förtydligande av fast vårdkontakt	1
Summa	39

16.4.7 Finansiering

Enligt kommittédirektiven ska utredningen föreslå finansiering när det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar. Utredningens förslag innebär en reformering av den statliga barn- och ungdomsvården som innebär kostnadsökningar framför allt för staten och till en mindre del även för regionerna om de genomförs. Finansiering föreslås ske genom omfördelning av medel inom statens budget, främst från utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

En viss del av finansieringen kan eventuellt även ske genom en omfördelning av i S budget, till exempel genom att minska budgeten för de nationella avdelningarna till förmån för kärnverksamheten, det vill säga de statliga hemmen för barn och unga. Se även vårt förslag i avsnitt 7.9.1 om att myndighetens finansieringsmodell ska ses över.

Ambitionshöjningen på kvaliteten på vården avser inte att innebära ökade kostnader för kommunerna. Vi ser betydande risker för bristande likvärdighet och att barn och unga inte får den vård de behöver om reformen skulle innebära ökade kostnader för kommunerna, både i form av att barn och unga inte placeras på statliga hem för barn och unga och att vården avbryts i förtid av ekonomiska skäl.

16.4.8 Förslagen om utökade möjligheter till informationsutbyte med andra myndigheter, om informationsutbyte inom myndigheten och om ny dataskyddsreglering

Utredningens bedömning

Förslagen om utökade möjligheter till informationsutbyte med andra myndigheter och inom myndigheten och om ny dataskyddsreglering bedöms inte leda till några sådana kostnadsökningar som avses i kommittéförordningen.

Skälen för vår bedömning

Förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten

Våra förslag om att ge hälso- och sjukvårdsverksamheten inom Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård bättre möjligheter till informationsutbyte med andra vårdgivare än de SiS har i dag utgörs av två olika delar. Dels föreslås en förändring av den sekretessrättsliga definitionen av socialtjänst, dels föreslås en utökning av i vilka situationer hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan utbyta uppgifter om enskilda utan samtycke på så sätt att vissa sekretessbrytande bestämmelserna även föreslås omfatta uppgifter om enskilda som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga.

Vårt förslag om att ge Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan den egna hälso- och sjukvårdsverksamheten och socialtjänstverksamheten utgörs av en uppgiftsskyldighet som träffar båda verksamhetsgrenarna.

Inget av dessa förslag innebär dock att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får några tillkommande, nya eller ändrade materiella uppgifter att utföra i förhållande till våra övriga förslag.

Förslaget om att upphäva rättsliga hinder mot att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ansluter till den nationella patientöversikten är i stället tänkt att förenkla för myndigheten att utföra sin verksamhet som framgår av våra förslag i övrigt. Genom förslaget ges myndigheten *möjlighet* att välja att ansluta till den nationella patientöversikten. SiS har uppskattat att en sådan anslutning skulle innebära engångskostnad om cirka 700 000 kronor (utifrån SiS nuvarande informationshanteringssystem) samt en årlig kostnad om cirka 200 000 kronor. Genom en sådan anslutning, som är frivillig, kan Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds effektivitet inom hälso- och sjukvårdsverksamheten förväntas öka jämfört med det tids- och resurskrävande inhämtande av uppgifter från andra vårdgivare som SiS behöver utföra. Förslaget i sig bör dock inte leda till något ökat resursbehov för myndigheten.

Även förslaget om att vissa sekretessbrytande bestämmelser ska vara tillämpliga för uppgifter om personer som vårdas vid ett statligt hem för barn och unga syftar till att förenkla för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att utföra sina uppgifter. Inte heller detta förslag medför i sig några kostnader.

Förslaget om en uppgiftsskyldighet mellan hälso- och sjukvårdsverksamheten och socialtjänstverksamheten vid ett statligt hem för barn och unga syftar också till att underlätta för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att utföra de uppgifter som följer av våra förslag i övrigt. Genom förslaget ges ett tydligt rättsligt stöd för utbyte av uppgifter som respektive verksamhetsgren behöver för att utföra sitt uppdrag, vilket har saknats i SiS verksamhet. Några kostnader med anledning av förslaget i sig, annat än vissa utbildningsinsatser som berörs nedan, bör inte uppkomma.

Förslaget om ny dataskyddsreglering

Vårt förslag om en ny myndighetsspecifik dataskyddsreglering innebär inte att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård får några tillkommande och ytterligare uppgifter att utföra, utöver vad som följer av våra förslag i övrigt.

Förslaget syftar i stället till att modernisera och förenkla den dataskyddsreglering som ska tillämpas inom den statliga barn- och ungdomsvården, vid sidan av det allmänna dataskyddsrättsliga regelverket, i jämförelse med de bestämmelser som SiS i dag ska tillämpa. Detta åstadkoms genom att göra den myndighetsspecifika dataskyddsregleringen om tydligare och i högre grad anpassad till EU:s dataskyddsförordning.¹² På detta sätt förväntas Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds effektivitet att kunna öka genom att myndigheten ges bättre förutsättningar att utföra sina uppgifter med digitala hjälpmedel, genom reglering som är anpassad både till den tekniska och den rättsliga utvecklingen på området.

SiS har uppgett att det är mycket svårt att uppskatta vilka kostnader som den nya dataskyddsregleringen på ett generellt plan kan föranleda för den nya myndigheten, och att detta är en fråga som kräver en analys av den befintliga digitala arkitekturen och att myndighetens dataskyddsjurister tar fram en kravbild utifrån den nya lagstiftningen. I likhet med vad som angetts ovan bedömer vi att förslaget om ny myndighetsspecifik dataskyddsreglering sannolikt kommer att föranleda vissa behov av utbildningsinsatser, vilket berörs nedan.

¹² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

Förslaget om en ny dataskyddsreglering omfattar även att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ges ett tydligt rättsligt stöd för personuppgiftsbehandling i ett särskilt säkerhetsregister. Förslaget syftar till att ge den nya myndigheten goda förutsättningar att utföra sina uppdrag att förebygga och motverka brottslighet i verksamheten med statliga hem för barn och unga och att säkerhetsställa ordningen och säkerheten på hemmen, samtidigt som barn och ungas personliga integritet ges ett adekvat skydd, i likhet med övriga som berörs av regleringen. En konsekvens av detta kan förväntas vara att myndigheten i högre grad kan vidta proaktiva åtgärder som medför att de särskilda befogenheterna inte behöver bli aktuella att använda. Genom föreslaget om ett säkerhetsregister ges Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård en möjlighet att föra ett sådant register, men det ställs inga krav på att så ska sker. Några kostnader uppkommer därmed inte av förslaget som sådant.

SiS har dock uppgett att ett säkerhetsregister med stor sannolikhet kommer att behöva utvecklas internt, och att även detta kräver en djupare analys av kravbild och befintlig arkitektur från myndighetens dataskyddsjurister, innan det går att lämna en tillförlitlig uppskattning av eventuella kostnader. Enligt SiS kan dock kostnaderna för att inrätta ett säkerhetsregister i enlighet med våra förslag uppskattas till mellan 1 och 3 miljoner kronor. Man har även uppgett att SiS i dag har en relativt liten it-verksamhet och att det kommer kräva både personella och ekonomiska förstärkningar av it-verksamheten i den nya myndigheten, jämfört med SiS.

SiS har dock även påpekat att de förändringar som föreslås genom förslaget om en ny dataskyddsreglering, inklusive ett säkerhetsregister, kommer frigöra tid, öka kvalitén och förenkla för verksamheten. Som nämnts tidigare ställer förslaget om en ny dataskyddsreglering dessutom inte i sig några krav på att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska införa eller utveckla nya it-system, eller vidta några åtgärder. Förslaget innebär inte heller att myndigheten kommer att ges ytterligare materiella uppdrag. Vi bedömer därför att några kostnader för sådana åtgärder inte behöver beräknas närmare i detta sammanhang.

Utbildningsinsatser

Sekretess- och dataskyddslagstiftningen uppfattas generellt som komplex. Ny lagstiftning på området kan därför medföra ett behov av myndighetsintern utbildning och framtagande av olika interna stöddokument och handböcker. Det kan dock noteras att utbildningsinsatser är nödvändiga redan i dag till följd av den gällande sekretess- och dataskyddsregleringen. Våra förslag om informationsutbyte och dataskyddsreglering innebär alltså endast en viss ökning av nödvändiga utbildningsinsatser. Vi bedömer därför att behovet av utbildning till följd av våra förslag inte kommer att vara så stort i förhållande till det som följer av de bestämmelser som tillämpas inom den statliga barn- och ungdomsvården i dag. Det rör sig därmed i dessa delar om begränsade kostnader för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård.

Sammantagen bedömning

Sammantaget är det vår bedömning att förslagen om utökade möjligheter till informationsutbyte, med andra myndigheter och inom myndigheten, och en ny myndighetsspecifik dataskyddsreglering sannolikt kommer att medföra vissa initiala kostnader. Dessa kostnader bedömer vi inte vara större än att de kan täckas av Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvårds ordinarie anslag i samband med inrättandet av myndigheten. På längre sikt gör vi dessutom bedömningen att våra förslag bör medföra besparingar jämfört med i dag till följd av att verksamheten med statliga hem för barn och unga kan bedrivas mer effektivt jämfört med den som avser särskilda ungdomshem. Förslagen om utökade möjligheter till informationsutbyte med andra myndigheter och inom myndigheten och om ny dataskyddsreglering bedöms därmed inte leda till några sådana kostnadsökningar som avses i kommittéförordningen.

16.5 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Utredningens bedömning

Våra förslag innebär viss inskränkning i regionernas självstyrelse. Våra förslag innebär ingen inskränkning i kommunernas självstyrelse.

Skälen för vår bedömning

I förhållande till regionerna innebär våra förslag en viss inskränkning av självstyrelsen. Det gäller förslagen i

- avsnitt 10.4.3 om befogenhet för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård att kalla till samordnad individuell planering och skyldighet för regionen att inom en viss tid delta i den planeringen,
- avsnitt 10.4.6 om en skyldighet för regionen att ingå en överenskommelse med Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård om tillgång till hälso- och sjukvård och tandvård i statliga hem för barn och unga, och
- avsnitt 10.4.7 om en skyldighet för regionen att ansvara för tillgången till läkare i statliga hem för barn och unga.

Samtliga dessa inskränkningar av regionernas självstyre är enligt vår bedömning proportionerliga i förhållande till de omfattande behov av hälso- och sjukvård och tandvård som bland annat Socialstyrelsen visat bland barn och unga som är placerade i de nuvarande särskilda ungdomshemmen. De förslag som nämns ovan behöver inte heller innebära nya uppgifter för regioner som redan arbetar i enlighet med deras grundläggande ansvar för hälso- och sjukvård till befolkningen, inklusive barn och unga i statlig barn- och ungdomsvård.

Våra förslag om att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska svara för viss hälso- och sjukvård i statliga hem för barn och unga innebär att regionens motsvarande ansvar för hälso- och sjukvård begränsas. I praktiken innebär det ingen förändring eftersom SiS redan har psykologer och sjuksköterskor anställda för att erbjuda denna form av hälso- och sjukvård på plats i särskilda ungdomshem.

Regionerna har hittills heller inte hävdat att SiS befintliga hälso- och sjukvårdsverksamhet innebär någon inskränkning av regionernas självstyrelse.

16.6 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

16.6.1 Den statliga barn- och ungdomsvården

Utredningens bedömning

Förslagen om ett tydligare brottsförebyggande uppdrag för den statliga barn- och ungdomsvården och möjligheten att föra ett säkerhetsregister förväntas få positiva effekter för förmågan att inom den statliga barn- och ungdomsvården förebygga och motverka brottslig verksamhet.

Skälen för vår bedömning

Att myndigheten som ansvarar för den statliga barn- och ungdomsvården föreslås ges ett uttalat uppdrag att inom sitt verksamhetsområde förebygga och motverka brottslighet är en anpassning av uppdraget till dagens utmaningar, där den grova brottsligheten krupit allt längre ner i åldrarna. Den statliga barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete är ytterst en fråga om barns och ungas rätt till en vård under trygga och säkra förutsättningar där de får sina vårdbehov tillgodosedda och vare sig riskerar att utsättas för brott eller riskerar att fortsätta eller påbörja egen brottslighet. Att vidta de åtgärder som krävs för att säkerhetsställa en trygg vård utan våld, hot eller rekrytering av placerade barn och unga in i brottslighet är en central del i detta arbete. Övervägandena och förslagen i avsnitten 12.12.21–12.12.29 avser att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ska få föra ett så kallat säkerhetsregister. Där får myndigheten behandla i huvudsak underrättelseuppgifter som lämnats från Polismyndigheten och som rör misstankar, iakttagelser och personkopplingar. På så vis ges den nya myndigheten framför allt möjlighet att säkerställa säkerhet för sådana, ofta mycket känsliga, uppgifter.

Myndigheten kan därför förväntas få del av sådana uppgifter i högre utsträckning än vad SiS har fått.

Säkerhetsregistret, som enbart ett mindre antal medarbetare kommer att ha åtkomst till, kommer att kunna användas som en yta för hantering och analys av främst underrättelseuppgifter i syfte att verifiera dem, hämta kompletterande information i öppna källor och slutligen att ge stöd och råd och öppet tillgänglig information till myndighetens beslutsfattare. Det bör medföra långt bättre möjligheter att utifrån information från Polismyndigheten kunna agera proaktivt och förebyggande, snarare än reaktivt. Det kan exempelvis röra sig om att förebygga en fritagning genom förstärkta säkerhetsarrangemang i samband med ett hälso- och sjukvårdsbesök, att förhindra fortsatt brottslig verksamhet genom begränsningar i samband med besök från eller annan kontakt med utomstående eller att motverka allvarliga konflikter mellan barn och unga genom välavvägda platsanvisningar. Detta kan även förväntas medföra att Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård ges bättre möjligheter att bryta rekryteringen till de kriminella nätverken än vad SiS har haft.

Säkerhetsregistret kommer också att medföra ökade möjligheter att upprätthålla ordning och säkerhet inom den statliga barn- och ungdomsvården. Det innebär sannolikt att potentialen i det individuella behandlingsarbetet med barn och unga som har vårdbehov kopplade till brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande eller destruktivt beteende kan utnyttjas i högre utsträckning. Placerade barns och ungas motivation till och benägenhet att begå brott kan därför förväntas minska, likaså risken att placerade barn och unga manipuleras in i brottslig verksamhet. I längden bör detta kunna innebära att brottsligheten i samhället generellt minskar.

16.6.2 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet i övrigt

Utredningens bedömning

Förslagen om en mer differentierad statlig barn- och ungdomsvård med minskad beläggningsgrad i statliga hem för barn och unga och minskade grupper av barn och unga i hemmens vårdenheter förväntas få positiva konsekvenser för återfall i brottslig-

het och rekrytering till brottslighet genom hemmen. Förslagen om förbättrade lokaler och personalens kompetens bidrar till dessa positiva konsekvenser.

Skälen för vår bedömning

Som framgår i avsnitt 16.6.1 anser vi att den statliga barn- och ungdomsvårdens brottsförebyggande arbete ytterst är en fråga om barns och ungas rätt till en vård under trygga och säkra förutsättningar där de inte riskerar att utsättas för brott och skyddas från att fortsätta eller påbörja egen brottslighet. Den statliga barn- och ungdomsvården arbetar redan brottsförebyggande genom sociala vårdinsatser och situationella åtgärder som försvårar eller förhindrar möjligheterna att begå brott.

I sin redovisning till regeringen från 2024 om SiS brottsförebyggande arbete konstaterar myndigheten att den möter vissa utmaningar i det arbetet. Det gäller bland annat den ansträngda platskapaciteten inom ungdomsvården som medför att barn och unga inte alltid kan få vård på ett särskilt ungdomshem i rätt säkerhetsnivå och att flera barn och unga behöver invänta en plats inom myndigheten. SiS har även utmaningar avseende myndighetens lokaler och bemanning.¹³

Våra förslag innebär att den nya Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer att ha bättre förutsättningar än SiS haft att möta dessa utmaningar. I avsnitt 7.7.1 föreslår vi ett riktmärke för beläggningen i statliga hem för barn och unga som på ett annat sätt än i dag möjliggör differentiering av vården. I avsnitt 8.6.7 föreslår vi att de grupper barn och unga som vårdas i dessa hem ska vara mindre än i SiS särskilda ungdomshem. Det minskar risken för att barn och unga med olika vårdbehov blandas, vilket minskar risken för att vissa barn och unga sprider brottsligt beteende till andra barn och unga.

I avsnitt 7.7, 8.6.1 och 8.8 lämnar vi också förslag som syftar till mer ändamålsenliga lokaler och den kompetens som behövs för en god, trygg och säker vård. Även dessa förslag bidrar till att minska

¹³ Statens institutionsstyrelse SiS (2024). *Återredovisning av regeringsuppdraget om Statens institutionsstyrelsens brottsförebyggande arbete – resultat och prioriterade utvecklingsområden*, S2023/03257, s. 4.

riskerna för fortsatt eller påbörjad brottslighet hos barn och unga som vårdas i dessa hem.

16.7 Övriga konsekvenser

16.7.1 Konsekvenser för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen

Utredningens bedömning

Våra förslag bidrar till möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Skälen för vår bedömning

De integrationspolitiska mål som regeringen uppställt innebär att utrikes födda kvinnor och män ska ha samma skyldigheter, rättigheter och möjligheter som den övriga befolkningen att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen.

Det finns också fem integrationspolitiska delmål:

- Ekonomisk integration: Andelen utrikes födda kvinnor och män som arbetar och försörjer sig själva ska öka.
- Språklig integration: Kunskaperna i svenska språket ska öka hos utrikes födda kvinnor och män samt flickor och pojkar med utländsk bakgrund.
- Utbildning: Andelen flickor och pojkar med utländsk bakgrund som uppnår gymnasiebehörighet, fullföljer en utbildning på gymnasial nivå och tar gymnasieexamen ska öka.
- Demokratisk integration: Kunskaperna om hur den svenska demokratin fungerar ska öka hos utrikes födda kvinnor och män, med ökat deltagande i demokratin som följd. Förtroendet för de demokratiska processerna och samhällets institutioner ska öka.
- Social och kulturell integration: Andelen utrikes födda kvinnor och män samt flickor och pojkar med utländsk bakgrund som upplever tillhörighet och delaktighet i samhället ska öka. Samhällets grundläggande normer och värderingar ska förankras hos

och efterlevas av var och en som lever och bor i Sverige, med minskade risker för utanförskap och kriminalitet som följd. Förekomsten av företeelser som begränsar utrikes födda kvinnor och mäns samt flickor och pojkars möjligheter att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen ska minska.¹⁴

Vi betonar i våra förslag tillgången till en vård som stärker barnets eller den unges funktion och förmåga inom viktiga livsområden och samhällslivet samt tillgången till utbildning. Vi föreslår också att barn som är placerade i statliga hem för barn och unga ska ges uppfostran som en del av vården, vilket ökar deras förutsättningar till gränssättning. Dessa delar av vården är lika för alla barn och unga och vi gör i våra bedömningar och förslag ingen skillnad på barn och unga efter deras eller deras föräldrars födelseland. För den mindre grupp barn och unga som är födda utomlands och som behöver insatser från den statliga barn- och ungdomsvården bidrar våra förslag dock även till att de integrationspolitiska målen kan uppnås.

16.7.2 Konsekvenser för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt

Utredningens bedömning

Förslagen får inte konsekvenser för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt. I det avseendet är det ingen skillnad på små och stora företag.

Skälen för vår bedömning

Den nuvarande statliga barn- och ungdomsvården har bara i mindre utsträckning betydelse för företagets förutsättningar. SiS anlitar företag för bland annat vissa lokaler som inte hyrs genom det statliga bolaget Specialfastigheter. Inom vissa områden utför SiS uppgifter som även företag kan utföra, främst avseende behandlingsmetoden Treatment Foster Care Oregon (TFCO) och viss eftervård till barn och unga som vårdats i särskilda ungdomshem.

¹⁴ Regeringen. Mål för integration: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/integration/mal-for-integration/> [2026-06-29].

Med det uppdrag vi föreslår i avsnitt 7.7 för Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård kommer denna myndighet också att kunna anlita företag för att hyra vissa lokaler. Vi lämnar dock inga förslag om detta och eventuella förändringar är sannolikt aktuella först på några års sikt.

Myndigheten kan också komma att utföra visst behandlingsarbete och viss eftervård som även privata företag svarar för, men vi lämnar inte förslag om vilka insatser det i så fall handlar om. Inför kommande beslut från regeringen om sådana insatser behöver konsekvenserna för företagandet beskrivas och bedömas. Sammantaget bedömer vi att våra förslag inte får konsekvenser för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt. Vi ser inga skillnader i det avseendet mellan små och stora företag.

16.7.3 Konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet

Utredningens bedömning

Förslagen kan påverka sysselsättningen i vissa delar av landet, men bara i mycket begränsad utsträckning och som en följd av vad som är bäst för barn och unga.

Skälen för vår bedömning

SiS har i dag särskilda ungdomshem i olika delar av landet. En omstrukturering till större enheter med bland annat bättre förutsättningar för lokal- och kompetensförsörjningen kan påverka sysselsättningen i vissa delar av landet där det i dag finns särskilda ungdomshem. Det handlar bara om en mindre påverkan som är en konsekvens av överväganden och beslut om lokalisering av institutioner utifrån barns och ungas bästa. Tillgången till sysselsättning i olika delar inte landet inte ska enligt vår bedömning inre vara en faktor att beakta vid lokalisering av statliga hem för barn och unga.

16.7.4 Konsekvenser för de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Utredningens bedömning

Förslagen påverkar inte Sveriges åtaganden enligt EU-rätten.

Skälen för vår bedömning

Vi bedömer att de lämnade förslagen inte påverkar Sveriges åtaganden enligt EU-rätten. Förenligheten med kraven i EU:s dataskyddsförordning kommenteras i finns avsnitt 16.4.8.

Särskilt yttrande

Särskilt yttrande av experten Malin Östling

Utredningen lämnar positiva och nödvändiga reformförslag som kan stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens förutsättningar att ge en trygg, kvalitativ och likvärdig vård till placerade barn och unga. Det finns också viktiga utgångspunkter i betänkandet som rör skälen till reformbehovet, som grundar sig i en komplex och omfattande problembild med samverkande orsaker både utom och inom den statliga barn- och ungdomsvården. En starkt bidragande orsak till att det i dag finns brister i den statliga barn- och ungdomsvården, såsom utredningen också konstaterar, är att Statens institutionsstyrelses (SiS) uppdrag redan från början var otydligt och i stort har varit oförändrat sedan myndigheten bildades, trots att flertalet förutsättningar har ändrats avsevärt. Mot denna bakgrund är jag mycket positiv till att utredningen föreslår ett förtydligat vårduppdrag och ett breddat statligt ansvar för denna vårdform.

Det finns dock förslag i betänkandet som riskerar att försvåra och försena reformarbetet med ett ändrat uppdrag och där jag vill belysa risken för oönskade konsekvenser som vissa förslag kan innebära. Det gäller förslaget om att bilda en ny myndighet (a), förslaget om att tillsätta en genomförandekommitté för detta (b) och förslaget om att den nybildade myndigheten ska ledas av en styrelse (c). Några av utredningens förslag på former för vården behöver också utvecklas för att lättare kunna genomföras (d).

a) Övervägande fördelar med att reformera den befintliga myndigheten

Det finns risker med att bilda en helt ny myndighet i stället för att låta den befintliga myndigheten reformeras.

Jag anser att fokus bör ligga på ett säkert, smidigt och snabbt reformarbete. Det finns många värdefulla och välfungerande verksamheter i den befintliga myndigheten, och personal som med kunskap och engagemang stöttar barn och unga på ett sätt som kan vara livsavgörande för dem. Myndigheten genomför, och har också de senaste åren genomfört, flera omfattande utvecklings- och förändringsarbeten som riskerar att tappa styrfart om kraft i stället behöver läggas på förberedelser för att bli en ny myndighet med nya organisatoriska strukturer. Jag anser att ett reformarbete för att förbättra statlig barn- och ungdomsvård bör fokuseras på att stärka, förbättra och förändra vårduppdraget.

I en så stor förändring som ett förslag om bildande av en ny myndighet innebär finns det annars risk för att tyngdpunkten i förändringsarbetet under lång tid blir på administration och tunga omställningsprocesser, i stället för att arbeta med att förbättra vården. Under den relativt långa övergångsperiod som utredningen ser framför sig finns det antagligen också utmaningar i att kunna rekrytera och behålla personal med rätt kompetens, vilket riskerar leda till att kvaliteten i vården inte kan fortsätta att utvecklas på det sätt som utredningen föreslår.

Den nuvarande myndighetens intensifierade arbete med lokal-försörjningsfrågor kan också komma att påverkas av att det – med förslag om förändrad myndighetsstruktur – inte finns en stabil och långsiktig avtalspart för de fastighetsägare som behöver arbeta med att förbättra och förnygra lokalbeståndet. Både rättsliga och praktiska förhållanden avseende fastighetsfrågor kan, med utredningens förslag om en ny myndighet, riskera att påverkas.

Jag vill i detta sammanhang också nämna att barn- och ungdomsvård i nuläget inte utgör den befintliga myndighetens enda verksamhet. Hur utredningens förslag om att bilda en ny myndighet påverkar förutsättningarna för missbruksvården måste tas i beaktande i den fortsatta beredningen. Särskilt mot bakgrund av att samsjuklighetensutredningens (SOU 2023:5, Från delar till helhet – Tvångsvården som en del av en sammanhållen och personcentrerad vårdkedja) för-

slag om att lagen (1998:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, ska upphöra än så länge inte har lett till lagstiftning. Frågor om samordningsvinster mellan olika former av statlig tvångsvård (lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, och LVM) som i dag är samorganiserade i SiS har förvisso inte omfattats av utredningens direktiv, men blir styvmoderligt behandlade om dessa inte gemensamt genomlyses i det fortsatta beredningsarbetet.

b) En genomförandekommitté bör inte tillsättas

Jag anser att det är viktigt att reformeringsarbetet leds så nära verksamheten som möjligt, och därför kan ett uppdrag till den befintliga myndigheten att genomföra de förändringar som föreslås av utredningen vara att föredra.

Att ge en särskild utredare i uppdrag att, under relativt lång tid, förbereda och genomföra bildandet av en ny myndighet riskerar att påverka den befintliga myndighetens mandat i exempelvis fastighetsfrågor, och kan också inverka på myndighetens möjligheter att bedriva långsiktigt utvecklingsarbete inom vissa andra områden.

I förslaget på uppdrag till en särskild utredare ingår att ta fram en plan för hur lokalbeståndet ska avvecklas och utvecklas. Även om det ska göras i samverkan med SiS kan en sådan ansvarsfördelning exempelvis leda till olyckliga begränsningar i myndighetens nuvarande förhandlingsutrymme avseende lokalrelaterade frågor.

En särskild utredares uppdrag skulle också kunna påverka andra pågående intensiva förändrings- och utvecklingsarbeten.

Om regeringen, trots vad som anføres ovan, anser att bildande av en ny myndighet är en nödvändighet för att reformera den statliga barn- och ungdomsvården anser jag att ett antal frågor behöver analyseras vidare. Bland annat behöver anställningskontrakt och förutsättningar för befintlig personal likväl som fastighetsfrågor djupare genomlysas utifrån både rättsliga och praktiska förhållanden.

c) Myndigheten som ansvarar för den statliga barn- och ungdomsvården bör vara en enrådighetsmyndighet

Statlig barn- och ungdomsvård är en i grunden mycket operativ verksamhet som pågår dygnet runt, årets alla dagar. Det ställer krav på flexibilitet och tydliga beslutsmandat på alla nivåer för att med skyndsamhet kunna hantera uppkomna situationer av varierande slag. Den föreslagna ledningsformen styrelsemyndighet, även med en delegation som ger generaldirektören mandat att fatta vissa beslut, riskerar att inte tillräckligt effektivt kunna möta de behov som uppstår i verksamheten. Därtill är statlig barn- och ungdomsvård en verksamhet som i hög grad är styrd av lag, vilket i sig är en omständighet som talar för enrådighetsledning. Särskilt om ökad reglering och ett utvidgat vårduppdrag blir aktuellt kommer det med stor sannolikhet finnas skäl för regeringen att under en längre tid vilja ha täta kontakter med myndigheten. En rak och kort styrkedja kommer då att vara viktig för att säkerställa att syftena med reformen uppnås.

Det kan också tilläggas om styrelseformen att det är den minst vanliga ledningsformen. 2025 var 130 myndigheter enrådighetsmyndigheter, 70 nämndmyndigheter och endast 41 styrelsemyndigheter. Andra myndigheter som bedriver operativ verksamhet dygnet runt, exempelvis Polismyndigheten, Kriminalvården, Åklagarmyndigheten, Kustbevakningen och Migrationsverket, är alla enrådighetsmyndigheter.

d) Några av utredningens förslag på former för vården behöver utvecklas för att lättare kunna genomföras

Utredningen har genomgående viktiga och nödvändiga ambitioner att sätta barns och ungas intressen i främsta rummet. Så även i förslagen om hur statliga hem för barn och unga ska vara indelade.

Jag är mycket positiv till utredningens förslag om en intern vårdkedja inom varje hem. I den fortsatta beredningen behöver det emellertid förtydligas och utvecklas hur indelningen i säkerhetsnivåer ska anpassas efter en sådan ordning.

I den fortsatta beredningen är det vidare angeläget med en vidareutveckling av hur kriterierna för differentiering ska balanseras och samspela med varandra. Vikten av små enheter med begränsat antal barn måste prioriteras före en allt för hård differentiering.

Erfarenhet från verksamheten vittnar om att t.ex. skadligt bruk och beroende, kriminalitet och antisocialt beteende ofta har ett starkt samband och att små enheter kan hantera dessa problemområden tillsammans. Det är viktigt att barn och unga får adekvat hjälp med sin problematik inom den statliga vården och att det kan byggas broar till andra behandlingsformer som kan ta vid efter utskrivning. Det är också angeläget att utredningens förslag hänger ihop med andra nyligen presenterade och kommande utredningsförslag från t.ex. betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2026:66), Hem för barn och unga – för en trygg, säker och meningsfull vård (SOU 2025:84) och den pågående utredningen om samordning och stöd vid placering av barn och unga (S 2025:08).

För att öka möjligheten till ett kvalitativt genomförande är det av särskild vikt att förslagen i det fortsatta beredningsarbetet också belyses ur ett praktiskt perspektiv.

Kommittédirektiv 2024:13

En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård

Beslut vid regeringssammanträde den 1 februari 2024

Sammanfattning

En särskild utredare ska göra en översyn av den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation. Syftet är att stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens vårdande uppdrag och del i vårdkedjan för att säkerställa att barn och unga ges en trygg och kvalitativ vård, skola och behandling. Översynen är ett led i en reformering av den statliga barn- och ungdomsvården.

Utredaren ska bl.a.

- analysera om den statliga barn- och ungdomsvårdens organisation av verksamheten är ändamålsenlig och effektiv och lämna förslag på hur verksamheten i stället kan organiseras,
- föreslå åtgärder för att stärka barnrätts- och rättssäkerhetsperspektivet inom den statliga barn- och ungdomsvården, bl.a. åtgärder som säkerställer att det inte förekommer någon form av våld eller att tvångsåtgärder vidtas utan stöd i lag,
- analysera vilka behov det finns av en mer ändamålsenlig utslussning och eftervård efter en placering inom den statliga barn- och ungdomsvården, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 25 april 2025.

Det finns stora behov av att reformera den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation

Den statliga barn- och ungdomsvården är inte i takt med samhällsutvecklingen

De barn och unga som är föremål för tvångsvård, som är en av samhällets mest ingripande åtgärder, är en särskilt utsatt grupp med en komplex problembild med riskfaktorer på såväl individnivå och familjenivå som samhällsnivå. Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, är en skyddslagstiftning. Av artikel 20 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) framgår att barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö, eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö, ska ha rätt till särskilt skydd och stöd från statens sida.

I dag ansvarar Statens institutionsstyrelse (SiS) för den statliga barn- och ungdomsvården. I detta ansvar ligger bl.a. att planera, leda och driva de 21 särskilda ungdomshemmen. SiS har även ansvar för att utveckla metoder och stödja forskning i syfte att öka kunskapen om och förbättra vården och behandlingen. Myndigheten ansvarar även för att löpande följa upp och utvärdera vården och behandlingen. Verksamheten finansieras av statliga medel och kommunala avgifter och ersättningar.

Myndigheten bildades 1993 i samband med att staten övertog ansvaret för vissa institutioner inom barn- och ungdomsvården och missbruksvården från kommuner och regioner. Ungdomshemmen hade då bl.a. kritiserats för bristande differentiering och kompetens att möta de ungdomar som har de tyngsta och mest sammansatta problemen, inte minst psykiatrisk problematik i förening med sociala vårdbehov. Sedan dess har vårdbehoven hos de barn och unga som placeras och samhällsutmaningarna förändrats, samtidigt som myndighetens uppdrag och lagstiftningen som reglerar verksamheten endast har varit föremål för mindre förändringar.

De allra flesta barn och unga som vistas på SiS särskilda ungdomshem vårdas enligt LVU. Utöver detta placeras barn och unga som begått grova brott och avtjänar påföljden slutna ungdomsvård på dessa hem enligt lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård, förkortad LSU. Barn kan även undantagsvis placeras enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, på de särskilda ungdomshemmen. År 2022 gjordes dock ytterst få sådana placeringar.

Syftet med ett omhändertagande enligt LVU är att ge barnet eller den unge den vård och behandling han eller hon behöver när det saknas samtycke från vårdnadshavarna respektive den unge. Av 3 § första stycket LVU följer att vård ska beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Antalet intagningar i särskilda ungdomshem med stöd av LVU eller SoL var 910 under 2023, jämfört med 1 054 intagningar 2022. Av de inskrivna var 68 procent pojkar och 32 procent flickor. Av de barn som skrevs in i de särskilda ungdomshemmen 2023 var 37 procent barn upp till 15 år, 45 procent 16–17 år och 18 procent 18 år och äldre. Både bland flickor och pojkar var de yngsta inskrivna 10 år. En kartläggning gjord av SiS visar att en stor andel av ungdomarna, 79 procent, hade minst en fastställd psykiatrisk diagnos, 53 procent av ungdomarna hade minst två diagnoser och 27 procent hade minst tre diagnoser (Kartläggning av psykiatriska vårdbehov bland barn och ungdomar inom SiS år 2022, 2023). Ungdomarna kan således ha flera diagnoser samtidigt. Den vanligaste diagnosen i undersökningen var adhd. Den näst vanligaste diagnosen bland flickorna var posttraumatiskt stressyndrom (PTSD), följt av autismspektrumtillstånd och missbruk. Hos pojkar var den näst vanligaste diagnosen missbruk, följt av uppförandestörning, autismspektrumtillstånd och PTSD. Barn och unga som är placerade på särskilda ungdomshem utsätter många gånger sin fysiska eller psykiska hälsa för påtagliga risker genom t.ex. missbruk, svårt självskadande beteende eller genom att vistas i miljöer där organiserad brottslighet förekommer. Flickorna är generellt yngre än pojkarna, har oftare psykiska problem och känner sig mer otrygga än pojkar.

Den grova brottsligheten har krupit allt längre ned i åldrarna. Samhällsutvecklingen avspeglas i den statliga barn- och ungdomsvården, bl.a. genom att behoven hos de barn och unga som vårdas i de särskilda ungdomshemmen har ökat. De har mer komplexa behov samtidigt som en allt grövre kriminalitet går allt längre ned i åldrarna (SiS 2023, Budgetunderlag 2024–2026). Fler barn och unga har kopplingar till olika gängkonstellationer jämfört med tidigare, vilket leder till fler allvarliga hot- och våldssituationer. Detta försvårar placeringen av ungdomarna. Medarbetare blir ofta utsatta för hot och våld på institutionerna och våldet har blivit grövre och mer planerat. SiS

har inte heller haft tillräckliga verktyg och förutsättningar för att kunna möta den samhällsutvecklingen.

Regeringen har vidtagit åtgärder för att öka tryggheten och säkerheten på SiS särskilda ungdomshem, bl.a. genom flera resursförstärkningar till verksamheten (se bl.a. prop. 2021/22:1 utg.omr. 9 avsnitt 7.5 och prop. 2023/24:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.5) samtidigt som myndigheten bedriver ett omfattande utvecklings- och förändringsarbete. Regeringen beslutade även i mars 2022 att ge en utredare i uppdrag att utreda vissa av SiS särskilda befogenheter och lämna förslag på åtgärder som syftar till att säkerställa en trygg och säker miljö på de särskilda ungdomshemmen (S 2022:C). En delredovisning av uppdraget lämnades i juni 2023 och slutredovisning ska ske senast den 15 oktober 2024. Regeringen ser att hela den statliga barn- och ungdomsvården behöver ses över och målet med utredningen är att föreslå en helt ny organisation och verksamhet som tillgodoser målgruppens vårdbehov.

Allvarliga brister i den statliga barn- och ungdomsvården

Den statliga barn- och ungdomsvården har kritiserats i flera olika sammanhang, bl.a. av Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Riksdagens ombudsmän (JO) och Statskontoret. Sverige har också upprepade gånger fått kritik av FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) för förekomst av våld och sexuella övergrepp på institutioner och hur barn där tas om hand.

I Statskontorets rapport Myndighetsanalys av Statens institutionsstyrelse (2020:7) bedömde Statskontoret att SiS ledning behövde förbättra styrningens genomslag i verksamheten för att öka kvaliteten, rättssäkerheten och likvärdigheten i vården. Statskontoret påtalade också att vårdkedjan för barn och unga inom SiS inte var tillräckligt sammanhållen. Man påtalade också att det saknades fungerande uppföljningssystem som ger överblick över verksamheten och vilka åtgärder som är effektiva för att förebygga och förhindra missförhållanden.

SiS har också sedan 2022 haft svårt att möta efterfrågan på platser inom de särskilda ungdomshemmen, vilket har försvårat arbetet med att uppnå en tillräckligt differentierad vård- och boendemiljö. SiS problem med platsbrist har uppmärksamrats av JO, som uttalat all-

varlig kritik mot SiS för dess oförmåga att komma till rätta med platsbristen vid de särskilda ungdomshemmen (JO dnr 5633-22). JO har även påtalat att SiS lokaler inte är ändamålsenliga och i vissa fall är direkt olämpliga för vård av barn och unga (O 5-2023, O 20-2023).

Vidare framkommer det både av IVO:s och JO:s inspektioner att SiS i vissa fall har problem med kompetens och bemanning vid ungdomshemmen (se bl.a. O 10-2021, O 11-2021, IVO dnr 3.2.2-26070/2021-32). Det leder till att dessa ungdomshem inte kan ge barnen och de unga en trygg och säker vård. Enligt rapporterna består problemen både i att bemanningen inte är tillräcklig, att män dominerar i personalstyrkan vid ungdomshem som tar emot flickor och att det leder till turbulens att ha många vikarier. Även Statskontoret konstaterar i rapporten SiS vård av barn och unga enligt LVU – förutsättningar för en trygg och ändamålsenlig vård (2022:4) att det finns flera utmaningar för myndigheten när det gäller kompetensförsörjningen.

Av JO:s och IVO:s granskningar de senaste åren framkommer även att det finns brister i säkerheten och tryggheten vid ungdomshemmen. Det handlar bl.a. om att personal använt obefogat våld mot placerade barn och unga. År 2021 inspekterade JO fyra ungdomshem. I samtliga ärenden riktade JO kritik mot hur SiS bedriver verksamheten (O 9-2021, O 10-2021, O 11-2021, O 12-2021). Även IVO har efter inspektioner 2021 och 2022 påtalat brister i verksamheten. Det framkommer även av Statskontorets rapport (2022:4) att ungdomshemmen har fått bristfälligt stöd från SiS huvudkontor för att åtgärda bristerna (s. 52 och 66).

Det har även de senaste åren riktats allvarlig kritik mot hur SiS använder de särskilda befogenheterna, i synnerhet avskiljningar. JO och även Barnrättsbyrån har uppmärksammat allvarliga brister vid avskiljningar. Barnrättsbyråns slutsatser bygger på en analys av ett stort antal beslut om avskiljningar under 2019 och 2020 (Barnrättsbyrån (2021) "... och jag kunde inte andas" – En granskning av våld mot barn på de statliga ungdomshemmen). Även IVO har i rapporten Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021–2022 (S2012/03345) kritiserat SiS användning av avskiljningar, och konstaterat att befogenheten tillämpats på ett sätt som saknar stöd i lag.

Barnombudsmannen har under en längre tid riktat kritik mot SiS användning av särskilda befogenheter och särskilt avskiljning (Im sorry – Röster från särskilda ungdomshem [2010] och Vem bryr sig – när samhället blir förälder [2019]).

Childhood och Barnrättsbyrån har tagit fram rapporten *Vem ska tro på mig? – En granskning av sexuella övergrepp på de statliga ungdomshemmen* (2023). Rapporten visar att det förekommit ett stort antal kränkningar och sexuella övergrepp på de särskilda ungdomshemmen de senaste åren.

SiS har tagit flera kliv framåt i sitt säkerhetsarbete på kort tid. Bland de åtgärder myndigheten har vidtagit finns etablering av en ny säkerhetsorganisation, normerade säkerhetsbedömningar, utbildning i konflikthantering, en intern tillsynsfunktion, uppföljning av missförhållanden och en larmorganisation. SiS har också infört en 10 veckor lång obligatorisk grundutbildning för alla medarbetare som arbetar klientnära.

Som en åtgärd efter vad som framkommit i Statskontorets myndighetsanalys (2020:7) inrättade SiS den 1 januari 2023 en ny organisation för myndigheten. Den nya organisationen syftar till att stärka ledning och styrning samt öka effektivitet, rättssäkerhet och likvärdighet i hela myndigheten. SiS har fått återkommande kritik för att den nationella styrningen inte fått tillräckligt stort genomslag på ungdomshemmen. Den nya organisationen försöker råda bot på problemet genom en samlad ledning och styrning av barn- och ungdomsvården. Den nya organisationen behöver dock följas upp för att se att den svarar mot barns och ungas behov på ett tillfredsställande sätt. Mycket utvecklingsarbete har således skett inom myndigheten de senaste åren, men trots detta är det sammantaget allvarliga brister som framträder när det gäller dagens statliga ungdomsvård.

Uppdrag från regeringen och SiS egeninitierade arbete om ändrade rutiner och processer har inte lett till en tillfredsställande utveckling, med tydliga konsistenta goda resultat och en hållbar långsiktig förändring inom den statliga barn- och ungdomsvården.

En placering inom den statliga barn- och ungdomsvården är den mest ingripande insatsen inom vårdkedjan och har ofta föregåtts av en rad andra insatser och placeringar. För att bättre kunna möta barns och ungas vårdbehov i den samhällsutveckling som sker nu behövs ett omfattande förändringsarbete inom den statliga barn- och ungdomsvården när det gäller bl.a. vårdkvalitet, platsbrist, säkerhetsfrågor och kompetensförsörjning. Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna samt Sverigedemokraterna är överens om att ett substantiellt omtag krävs för att uppnå detta.

*Den statliga barn- och ungdomsvården
ska förbättra det vårdande uppdraget*

Samhällets vård av barn och unga består av en omfattande kedja av insatser. De barn och unga som är i behov av insatser från socialtjänsten och i yttersta fall behöver placeras utanför det egna hemmet tillhör de allra mest sårbara och utsatta i vårt samhälle. Det är och ska alltid vara en sista utväg att med tvång placera barn och unga i institutionsvård och då ska alla inblandade parter kunna lita på att verksamheterna bedrivs på ett professionellt och rättssäkert sätt och att barnen får sina behov tillgodosedda. För att kvaliteten i vården av barn och unga som placeras utanför det egna hemmet ska kunna säkerställas krävs det att hela kedjan i barn- och ungdomsvården fungerar.

För närvarande bereds flera förslag på reformer som kan komma att få stor påverkan på den framtida statliga barn- och ungdomsvårdens omfattning och uppdrag. Till dessa hör förslagen i betänkandet En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44). I betänkandet föreslås att påföljden sluten ungdomsvård ska utmönstras och att unga lagöverträdare i åldern 15–17 år som döms för grov brottslighet i stället ska dömas till fängelse, samt att fängelsepåföljden ska verkställas på särskilda ungdomsavdelningar hos Kriminalvården. Regeringen har i budgetpropositionen för 2024 uttalat att särskilda ungdomsfängelser ska inrättas som Kriminalvården ska vara huvudman för (prop. 2023/24:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.8.3). Kriminalvården har också fått i uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda enheter för unga i åldern 15–17 år (Ju2023/02157). Ungdomsfängelserna ska stå klara den 1 juli 2026. Vidare föreslås det i Samsjuklighetsutredningens betänkande Från delar till helhet – Tvångsvården som en del av en sammanhållen och personcentrerad vårdkedja (SOU 2023:5) att en ny tvångsvårdslagstiftning ska utformas när det gäller personer som har skadligt bruk eller beroende. Enligt utredningens förslag ska all behandling av skadligt bruk och beroende vara ett ansvar för regionernas hälso- och sjukvård. Utredningen föreslår därför att lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall ska upphöra den 1 januari 2026. Betänkandet har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

Inrättandet av ungdomsfängelser kommer att leda till att målgrupp och uppdrag delvis förändras för den statliga barn- och ungdomsvården. Det ger en möjlighet att fokusera på och utveckla den statliga

barn- och ungdomsvården för barn och unga som vårdas enligt LVU och SoL. De som vårdas på de särskilda ungdomshemmen kommer dock fortsatt att vara en heterogen grupp med stora skillnader i behov av vård, säkerhet och anpassningar i verksamheten. Barn som begått grova brott men som inte är straffmyndiga kommer fortsatt kunna vårdas på de särskilda ungdomshemmen.

Den statliga barn- och ungdomsvården ska vara utformad så att den kan ge den vård, trygghet, säkerhet, omvårdnad och utbildning som krävs. Kränkningar, våld och sexuella övergrepp och otillbörliga tvångsåtgärder får inte förekomma över huvud taget. Målsättningen är också att behovet av ingripande och skadliga tvångsåtgärder såsom avskiljningar ska minimeras genom en hög vårdkvalitet och en verksamhet som är anpassad för målgrupperna. För att nå dit behövs bl.a. beprövade arbetsmetoder, väl uppbyggda strukturer och en mycket god kunskap bland personalen om att hantera olika typer av situationer och beteendemönster. Eftersom regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen med förslag om att låta Kriminalvården bli huvudman för de barn och unga som i dag döms till sluten ungdomsvård, ska den nya statliga barn- och ungdomsvården ha ett tydligt fokus på det vårdande uppdraget och ska ha en hög tillgänglighet, spetskompetens och en central roll för kvalitets- och kunskapsutveckling. Samtidigt behöver verksamheten fortsatt ha en hög säkerhet för såväl placerade barn och ungdomar som personalen.

Uppdraget att reformera den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation

De barn och unga som får vård inom den statliga barn- och ungdomsvården befinner sig ofta i en utsatt situation och riskerar att fara illa om de inte får adekvat vård, omsorg och behandling.

SiS har fått kritik när det gäller bristande ledning, styrning och rättssäkerhet samt brister i personalens bemötande och konflikthantering. Samtidigt har myndigheten bedrivit ett omfattande utvecklingsarbete de senaste åren.

Ovan nämnda förändringar har dock inte lett till tillräcklig förändring. Den framtida statliga barn- och ungdomsvården ska ha en hög kvalitet med en rättssäker och kunskapsbaserad vård. Den statliga barn- och ungdomsvården ska också vara trygg och säker för alla som vistas där, såväl personalen som de barn och unga som samhället

tagit på sig ett särskilt ansvar för. I den framtida organiseringen av den statliga barn- och ungdomsvården behöver styrning av verksamheten få ett bättre genomslag för att uppnå dessa mål, varpå alla delar i organisationen och styrningen bör ses över.

Vårdkvaliteten måste förbättras avsevärt, och verksamheten behöver ha utvecklade strategiska mål för alla aspekter av kärnuppdraget. För att kunna följa upp hur väl verksamheten når upp till ställda krav behöver uppföljningen av vårdens innehåll och kvalitet utvecklas. Likaså behöver uppföljningen efter det att de unga lämnar barn- och ungdomsvården stärkas. Regeringen har tillsatt en nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården som bl.a. ska bidra till att kvaliteten i vården av barn och unga (S 2023:G) säkerställs i hela vårdkedjan. Det innefattar uppföljningen under och efter placerings-tiden samt insatser som ges efter avslutad placering.

Myndighetens arbetsmiljö har också stor betydelse för förutsättningar att kunna rekrytera och behålla medarbetare med rätt kompetens, vilket är en förutsättning för att uppnå en ungdomsvård av hög kvalitet. Medarbetarna behöver ha kompetens om barns och ungdomars enskilda behov för ett gott bemötande utifrån t.ex. neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det behövs också kompetens vad gäller hedersförtryck, både för att möta barns och ungdomars individuella behov, men också inför kontakt med vårdhandshavare och inför utslussning. Även kompetens- och lokalförsörjning behöver beaktas i arbetsmiljöarbetet. Förslagen ska ligga i linje med den förvaltningspolitiska propositionen (propositionen Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt [2009/10:175]).

För att det ska gå att föreslå konkreta åtgärder som syftar till att genomföra en reformering av den statliga barn- och ungdomsvårdens verksamhet behöver orsakerna till nuvarande brister kartläggas, beskrivas och analyseras. Personal- och kompetensförsörjningen behöver förbättras avsevärt för att tillgodose placerade barns och ungdomars behov av en trygg och säker vård.

Den statliga barn- och ungdomsvården behöver få bättre förutsättningar för sitt vårdande uppdrag och för att möjliggöra detta behöver organiseringen av barn- och ungdomsvården utredas.

Utredaren ska därför

- kartlägga, beskriva och analysera orsakerna till bristerna i vårdkvaliteten inom den statliga barn- och ungdomsvården,
- analysera hur styrningen av verksamheterna i den statliga barn- och ungdomsvården ska bli bättre och få ett enhetligt genomslag,
- analysera och föreslå vilka kärnuppdrag verksamheten ska ha för att vara ändamålsenlig samt föreslå hur verksamhetens mål ska formuleras, t.ex. om myndigheten ska ha ett brottsförebyggande uppdrag,
- analysera om den statliga barn- och ungdomsvårdens organisation av verksamheten är ändamålsenlig och effektiv och lämna förslag på hur verksamheten i stället kan organiseras,
- analysera och föreslå hur uppföljningen av vårdens innehåll och kvalitet kan utvecklas och utvärderas,
- analysera och föreslå hur vården ska bli mer kunskapsbaserad,
- analysera hur den statliga barn- och ungdomsvården ska kunna utveckla sina förutsättningar att rekrytera, utbilda och behålla kompetent personal,
- analysera hur kompetensen och lämpligheten hos all personal i den nya barn- och ungdomsvården kan säkerställas,
- föreslå ett nytt namn på myndigheten, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att stärka barnrätts- och rättssäkerhetsperspektivet inom den statliga barn- och ungdomsvården

Barn och unga som är i behov av vård och vistas på ett särskilt ungdomshem är särskilt utsatta och har inte heller alltid själva förmågan att ta tillvara sina rättigheter. Det är därför av yttersta vikt att myndigheten kan säkerställa barnets rättigheter i myndighetens alla åtgärder och beslut och se till att verksamheten är rättssäker. Såväl JO och IVO som olika civilsamhällesorganisationer har uppmärksammat missförhållanden som t.ex. våld, sexuella övergrepp och otillbörliga tvångsåtgärder vid de särskilda ungdomshemmen. JO har

bl.a. upprepade gånger kritiserat SiS för att inte tillämpa bestämmelserna om de särskilda befogenheterna på ett korrekt och enhetligt sätt (JO dnr 2802-2020). SiS har också kritiserats för bl.a. brister när det gäller dokumentation och information om rätten att framföra klagomål samt rapportering av missförhållanden (JO dnr 5022-2019). Enligt IVO har SiS inte heller förmått säkerställa att barn och unga, särskilt flickor, tillförsäkras en trygg och säker placering (IVO:s förstärkta tillsyn över SiS 2021–2022).

FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) har uppmanat regeringen att stärka rättssäkerheten inom hela SiS verksamhet, bl.a. genom att komma till rätta med tillämpningen av tvångsåtgärder och våld (CRC/C/SWE/CO/6-7 29 b).

Vidare har det under den senaste tiden särskilt uppmärksammats att det finns ett stort behov av att kunna göra bakgrundskontroller av personal i större utsträckning än i dag, bl.a. hos kommuner och statliga myndigheter. Syftet är bl.a. att säkerställa att personal som arbetar med barn och unga är lämplig. Regeringen har aviserat att man avser att tillsätta en utredning som skyndsamt ska se över utökade möjligheter till registerkontroll.

I betänkandet Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter (SOU 2023:40) noteras ett antal problem och begränsningar avseende barns möjligheter att överklaga beslut och anmäla kränkningar på särskilda ungdomshem. Det handlar bl.a. om brister i information om beslut som kan överklagas och rätten att få ett offentligt biträde samt avsaknaden av en klagomålsfunktion på central nivå som är fristående från den eller dem som klagomålen gäller.

Det är således uppenbart att såväl jämställdhets- och barnrättsperspektivet som rättssäkerhetsperspektivet inom den statliga barn- och ungdomsvården behöver stärkas betydligt.

Våld, hot om våld, kränkningar, sexuella övergrepp och tvångsåtgärder utan stöd i lag får inte förekomma inom den statliga barn- och ungdomsvården. Om sådana situationer uppstår, ska myndigheten ha ett effektivt system för att ge barn och unga stöd och skydd. Det behöver vidare finnas en fungerande uppföljning som ger god överblick över verksamheten och vilka åtgärder som är effektiva för att förhindra missförhållanden. SiS har inrättat en fristående klagomålsfunktion centralt i myndigheten, som kommer att vara i full drift från och med februari 2024. Det är angeläget att klagomål om övergrepp, kränkningar och missförhållanden hanteras av en oberoende funk-

tion. Det kan annars vara så att barn och ungdomar som utsatts för t.ex. upplevda kränkningar ibland förväntas vända sig med klagomål till den som utsatt barnet eller den unge. Det behöver därför säkerställas att den nya klagomålsfunktionen tillgodoser barns och ungas rätt att klaga och rapportera missförhållanden på ett fullgott sätt.

Utredaren ska därför

- kartlägga och analysera behovet av förändringar, t.ex. andra arbetsätt, förbättrat metodstöd, säkrare och bättre system för rapportering, bakgrundskontroller av medarbetare, klagomålshantering och uppföljning och stöd till utsatta barn och unga med enkla och lättillgängliga möjligheter att slå larm,
- föreslå åtgärder som säkerställer att det inte förekommer våld, kränkningar och sexuella övergrepp inom den statliga barn- och ungdomsvården eller att tvångsåtgärder vidtas utan stöd i lag, inklusive en tillsynsfunktion, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska förhålla sig till de överväganden och slutsatser som utredaren av vissa särskilda befogenheter vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem (S2022:C), benämnd Befogenhetsutredningen, redovisar. Utredaren ska även beakta det arbete som pågår med att ta fram kunskapsstöd som kan vägleda myndigheten i arbetet med våldsförebyggande åtgärder (S2022/04744) och alternativa metoder till tvångsåtgärder (S2023/02103).

Uppdraget att se över hur den statliga barn- och ungdomsvården bäst kan differentieras och bli mer ändamålsenlig

Allt fler barn och unga placeras inom den statliga barn- och ungdomsvården på grund av allt grövre brottslighet. De brott som de allt yngre barnen misstänks för är allvarligare och fler av barnen har kopplingar till kriminella nätverk. Våldet mellan placerade barn och unga samt våld riktat mot myndighetens personal har blivit grövre.

Samtidigt finns det många barn och unga som är placerade vid de särskilda ungdomshemmen som inte har samma våldsproblematik eller behov av säkerhet, men som kan ha stora behov av vård och omsorg. Det kan t.ex. röra sig om barn och unga med skadligt bruk och be-

roende, utåtagerande beteende eller svåra psykosociala tillstånd. Den psykiska ohälsan bland barn och unga som vårdas på de statliga ungdomshemmen är ofta omfattande, både hos dem som är våldsbegånga och dömda för grova brott och hos övriga som är placerade vid de särskilda ungdomshemmen. Det kan också röra sig om en komplex utsatthet hos samma barn eller ungdom med flera faktorer, till exempel neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, skadligt bruk och beroende och brister i hemförhållanden.

Sedan några år tillbaka är de särskilda ungdomshemmen i viss mån differentierade. Åldersmässigt är de särskilda ungdomshemmen främst indelade i hem för skolpliktiga respektive icke skolpliktiga barn och unga. Verksamhetsinriktningen beskrivs genomgående som psykosocial problematik samt kriminalitet och missbruk. Ytterligare inriktningar vid enstaka särskilda ungdomshem är behandling av unga som begått sexualbrott och s.k. Treatment Foster Care Oregon (TFCO) i öppen vård. Utöver det finns avdelningar för vård av unga med särskilda vårdbehov. Avdelningarna är inriktade på barn och unga med omfattande psykiatrisk och neuropsykiatrisk problematik med olika kombinationer av exempelvis autismspektrumtillstånd, intellektuell funktionsnedsättning, självskadebeteende och utåtagerande beteende.

Differentiering behövs för att en god, kvalitativ och säker vård ska kunna bedrivas. Regeringen anser att det bör ställas höga krav på de insatser som ges vid de särskilda ungdomshemmen, eftersom de som placeras där har särskilda vårdbehov som inte kan tillgodoses genom någon annan placering. Genom en differentierad boende- och vårdmiljö kan den statliga barn- och ungdomsvården erbjuda en tryggare och säkrare miljö för alla som vårdas på de särskilda ungdomshemmen. Utan en tillräcklig differentiering ökar risken för vårdssammanbrott och konflikter mellan barn och unga. Det kan också uppstå situationer där individer som omhändertagits på grund av brottslig verksamhet kan påverka andra barn och unga på ett destruktivt sätt. Den statliga barn- och ungdomsvårdens vård och behandling behöver ha en tillräckligt stor bredd och differentiering mellan enheterna för att samtliga som placeras får sina vård-, behandlings- och säkerhetsbehov tillgodosedda samtidigt som vården ska vara ändamålsenlig och effektiv.

Utredaren ska därför

- kartlägga vilken differentiering som sker inom den statliga barn- och ungdomsvården i dag,
- analysera och överväga om det finns behov av ytterligare differentiering inom den statliga barn- och ungdomsvården,
- föreslå hur den statliga barn- och ungdomsvården kan uppnå en mer ändamålsenlig differentiering när det gäller t.ex. boendemiljö, vårdinnehåll, gruppstorlekar, säkerhet och ålder, och
- oavsett ställningstagande, lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens del i vårdkedjan

Den statliga barn- och ungdomsvården ska, som en del i vårdkedjan, erbjuda en trygg och säker vård med ett innehåll som möter de placerade barnens och ungdomarnas behov. Institutionsvård för barn och unga ska vara en planerad och väl motiverad insats i en längre vårdkedja för att under en begränsad tid öka förutsättningarna för att barnet eller den unge kan ta emot andra vård- och stödinsatser i syfte att förbättra måendet hos den enskilde.

En viktig faktor för att den vård som den unge får inom den statliga barn och ungdomsvården ska få goda effekter på lång sikt är att övergången mellan vård på ett särskilt ungdomshem och nästa steg i vårdkedjan fungerar.

Steget mellan den läsbara vården vid ett särskilt ungdomshem till mer öppna vårdformer, oftast ett HVB eller ett familjehem, kan ofta bli problematiskt. Det finns även utmaningar i samverkan kring barns och ungas skolgång vid övergång mellan olika placeringsformer. Det framkommer av Statskontorets rapport (2022:4) att utslussningen från SiS och övergången till nästa steg i behandlingen är ett moment som inte fungerar tillräckligt bra. Statskontoret bedömde att både socialtjänsten och SiS behöver planera utslussningen för att uppnå en trygg vård utan sammanbrott. Statskontoret ansåg också att den statliga barn- och ungdomsvården behöver utveckla flexibla övergångsformer mellan slutet och öppen vård.

Förstärkta familjehem och behandlingsfamiljer är viktiga insatser som kan utgöra alternativ till institutionsvård eller vara en lämplig

åtgärd efter en placering på institution. I betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) föreslås bl.a. att arbetet med Treatment Foster Care Oregon (TFCO), som rekommenderas av Socialstyrelsen som ett alternativ till institutionsvård, bör utvecklas. I betänkandet görs bedömningen att en myndighet med ansvar för den statliga barn- och ungdomsvården har goda förutsättningar att bidra till genomförandet av TFCO med sin långa erfarenhet av metoden, den geografiska spridningen av särskilda ungdomshem och en verksamhet med sådan omfattning att arbetet kan bli stabilt över en längre tid.

Sammantaget finns det behov av att utreda om den statliga barn- och ungdomsvårdens del i vårdkedjan kan förstärkas.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till om det finns behov av andra alternativa vårdformer i myndighetens regi till en placering vid ett särskilt ungdomshem,
- analysera behovet av en mer ändamålsenlig utslussning och eftervård efter en placering inom den statliga barn- och ungdomsvården, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att förbättra tillgången och rätten till hälso- och sjukvård och tandvård för barn och unga inom den statliga barn- och ungdomsvården

Socialtjänsten har det övergripande vårdansvaret för barn och unga som är placerade för vård utanför det egna hemmet. Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering. Konventionsstaterna ska sträva efter att säkerställa att inget barn berövas sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård (artikel 24). Enligt 6 kap. 7 b § SoL ska socialnämnden noga följa vården av placerade barn och unga och då särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa. Nämnden har samma skyldighet när det gäller barn och unga som är placerade enligt LVU. Socialnämnden ska också verka för att alla placerade barn får den hälso- och sjukvård som de behöver (6 kap. 7 § SoL).

SiS är i sin egenskap av statlig myndighet att anse som vårdgivare enligt 2 kap. 3 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och 1 kap. 3 § patientsäkerhetslagen (2010:659). Enligt 3 kap. 6 § socialtjänstförordningen (2001:937) ska de särskilda ungdomshemmen ha tillgång till läkare som bör ha specialistkompetens inom barn- och ungdomspsykiatri eller allmän psykiatri samt psykologisk expertis. Myndigheten har dock inte något ansvar för hälso- och sjukvård vid de särskilda ungdomshemmen utöver ansvaret för elevhälsan i anslutning till undervisningen vid hemmen enligt 2 kap. 25 § skollagen (2010:800).

I betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) framkommer att det finns stora utmaningar och brister i samverkan mellan regionerna, SiS och socialnämnderna när det gäller att tillgodose placerade barns och ungas behov av hälso- och sjukvård inklusive tandvård. I betänkandet framgår att SiS, för att kompensera för dessa brister, har tagit på sig ett större ansvar att bedriva hälso- och sjukvård än vad myndigheten har en skyldighet att göra. Vid alla särskilda ungdomshem finns t.ex. anställda sjuksköterskor och psykologer. Bakgrunden till att myndigheten har tagit på sig att vara vårdgivare är de stora behoven av hälso- och sjukvård hos barn och unga vid de särskilda ungdomshemmen och svårigheter att få till stånd en stabil samverkan mellan SiS och regionerna. Bristen på samverkan leder till att barn och unga som är placerade på de särskilda ungdomshemmen inte får tillgång den hälso- och sjukvård de har behov av. Detta gäller särskilt för de barn och unga som placerats utanför sin hemregion. I betänkandet lämnas flera förslag för att komma till rätta med problemen, bl.a. lämnas förslag om ett förändrat ansvar för regionen att erbjuda hälso- och sjukvård inklusive tandvård, ett tydligare ansvar för socialnämnden, SiS och regionerna när det gäller hälsoundersökningar och en ny reglering av tillgång till hälso- och sjukvård på basnivå på plats i de särskilda ungdomshemmen samt utveckling av olika former av integrerad vård för barn och unga i de särskilda ungdomshemmen.

Regeringen anser att det är av yttersta vikt att barn och unga i den statliga barn- och ungdomsvården garanteras samma rätt till god hälso- och sjukvård och tandvård som andra barn, oavsett vilken region de vistas i. Tillgång och rätt till hälso- och sjukvård, inklusive tandvård, behöver säkerställas för denna grupp. Detta gäller inte minst tillgången och rätten till psykiatrisk vård för barn och unga som är placerade i den statliga barn- och ungdomsvården. För att uppnå detta behöver

samverkan mellan den statliga barn- och ungdomsvården och regionerna säkerställas. De förslag som lämnas i betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) omhändertar en del av de brister som finns och det finns skäl att analysera dem vidare inom ramen för den större översyn av den statliga barn- och ungdomsvården som nu görs.

Utredaren ska därför

- med utgångspunkt i de förslag som lämnats i betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) analysera och föreslå hur tillgången och rätten till hälso- och sjukvård och tandvård för barn och unga placerade i den statliga barn- och ungdomsvården kan säkerställas samt hur samverkan mellan statliga barn- och ungdomsvården och andra berörda aktörer kan stärkas, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över den statliga barn- och ungdomsvårdens skolverksamhet

Tvångsomhändertagna barn och ungdomar är en utsatt grupp med bl.a. många skolavbrott och låga skolresultat. Eftersom utbildning är en av de mest avgörande skyddsfaktorerna för ett barns eller en ungdoms framtida möjligheter är det särskilt viktigt att eleverna erbjuds och får tillgång till sin lagstadgade rätt till en utbildning med hög kvalitet under ett omhändertagande. Efter omhändertagandet ska barnen och ungdomarna återgå till utbildning eller annan sysselsättning och det är avgörande att de får en utbildning av högsta kvalitet under placerings tiden i den statliga barn- och ungdomsvården. Även träning att fullfölja en skolgång är en viktig del i behandlingen. Under en placering inom den statliga barn- och ungdomsvården ska det vara en självklarhet att få en fullgod skolgång, oavsett om barnet är skolpliktigt eller inte.

Av Skolinspektionens granskning Skola inom statlig tvångsvård 2021 framgår att utbildningen inom den statliga barn- och ungdomsvården har förbättrats. SiS har under de senaste åren byggt upp en ny och förbättrad skolorganisation. Exempelvis har rektorer anställts på alla skolor, fler lärare har rekryterats och det finns också flera stödfunktioner för skolverksamheten på myndigheten. Enligt artikel 28 i barnkonventionen, om barnets rätt till utbildning, ska konventions-

staterna vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott. På flera institutioner byggs också nya skolhus, så kallade standardskolor. Undervisningsgrupperna är små, undervisningen individanpassad och elevernas inflytande är stort. Skolverksamhetens status och betydelse för eleverna kommuniceras från central nivå, men den når inte ut i hela myndigheten och till samtlig personal på alla institutioner.

Det finns enligt Skolinspektionen flera centrala delar kvar att utveckla för att ytterligare höja utbildningens kvalitet och stärka likvärdigheten för att skapa kontinuitet i elevernas skolgång. Skolinspektionen framhåller vikten av att erbjudandet till icke-skolpliktiga ungdomar av undervisningstid som motsvarar heltidsstudier behöver säkerställas. Skolinspektionen identifierar också att skolpliktiga elever inte får full undervisning, vilket behöver åtgärdas både vad gäller antalet undervisningstimmar och undervisning i alla ämnen. Vidare behöver likvärdigheten mellan skolorna öka avseende erbjuden undervisningstid för både grundskole- och gymnasieelever, ämnes- och kurserbjudanden, tillgång till specialpedagogisk kompetens och studie- och yrkesvägledning. Den ogiltiga frånvaron i verksamheten har minskat under flera år, men är fortfarande på en hög nivå. Mer behöver göras för att motivera barn och unga att delta i utbildning. Det behöver även ses som en viktig del i vården och vara en del i behandlingen. Utredningen ska ta del av framgångsrika exempel från resursskolor, akutskolor, behandlingsskolor och särskilda undervisningsgrupper. SiS har även i en framställan till regeringen uppmärksammat att myndigheten anser att regleringen av myndighetens ansvar för skolan är otydlig, vilket anses leda till tillämpningsproblem (S2022/03070). SiS anser att det är otydligt vilka bestämmelser i skollagen som är tillämpliga för SiS skolverksamhet, t.ex. bestämmelsen om att huvudmannen ska utse en skolchef som ska biträda huvudmannen.

Utredaren ska därför

- med utgångspunkt i Skolinspektionens granskning Skola inom statlig tvångsvård analysera och föreslå åtgärder för att stärka likvärdigheten, säkerställa undervisningstiden, ytterligare höja utbildningens kvalitet och skapa kontinuitet i elevernas skolgång,
- analysera och föreslå åtgärder för att säkerställa en definition av giltig och ogiltig frånvaro anpassad till denna skolverksamhet, införa frånvarorapportering och öka skolnärvaron,

- analysera behovet av tydligare bestämmelser när det gäller den statliga barn- och ungdomsvårdens skolverksamhet och vid behov föreslå förändringar, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska beakta Utredningen om varaktigt förbättringsarbete och studero i skolan (U 2023:06), som ska lämna förslag om ett nationellt frånvaroregister.

Uppdraget att förbättra vård- och boendemiljön inom den statliga barn- och ungdomsvården

Uppdraget som den statliga barn- och ungdomsvården har är komplext och kräver att en rad olika komponenter fungerar för att var och en av de barn och ungdomar som placeras ska få den vård och behandling han eller hon har behov av och rätt till i en trygg och säker miljö.

En av de komponenter som måste fungera är de lokaler i vilka de särskilda ungdomshemmen bedrivs. För att den vård som uppdraget kräver ska kunna bedrivas måste lokalbeståndet vara ändamålsenligt och anpassat till de behov som verksamheten förutsätter. Det nuvarande lokalbeståndet är slitet och håller i stora delar en låg standard. Brister i byggnaderna ökar risken för avvikelser och skadegörelse, och den låga standarden minskar trivseln på avdelningarna. Kritik avseende säkerheten och trivseln i lokalerna har riktats mot SiS av både Statskontoret och JO.

Statskontoret påpekade i rapporten Myndighetsanalys av Statens institutionsstyrelse (2020:7) att myndighetens lokalförsörjningsplan behöver vara långsiktig och utgå från en grundlig analys av alla frågor och faktorer som kan skapa förutsättningar för en god verksamhet. Det behöver finnas tillräckligt med platser för att kunna ta emot de barn och unga som är i behov av vård vid SiS särskilda ungdomshem. Även om SiS har påbörjat ett utvecklingsarbete vad gäller lokalbeståndet anser regeringen att en bredare översyn är nödvändig.

När det gäller lokalernas utformning behöver hänsyn tas både till vård- och behandlingsperspektivet och till de placerade barnens och ungdomarnas välbefinnande. Barnens trygghet och säkerhet måste garanteras samtidigt som lokalerna även måste fungera ur ett arbets-

miljöperspektiv. Lokalbeståndet behöver vara ändamålsenligt för att den statliga barn- och ungdomsvården ska kunna bedriva en anpassad vård och behandling utifrån det enskilda barnets eller den enskilda ungdomens behov, samtidigt som det behöver finnas exempelvis skal-skydd för att hindra att barn och unga avviker från hemmet.

För att kunna garantera alla barn och unga som har behov av den statliga barn- och ungdomsvården den trygghet som de har rätt till får platsbrist inte förekomma. Den statliga barn- och ungdomsvården ska kunna genomföras effektivt och ändamålsenligt, med en platskapacitet som ska kunna anpassas till förändringar i behoven av platser, utan att vara alltför kostnadsdrivande.

Utredaren ska därför

- kartlägga vilka behov lokalbeståndet behöver täcka för att den statliga barn- och ungdomsvården ska kunna genomföras ändamålsenligt och effektivt samtidigt som barns och ungas behov av god vård och en trygg och säker placering säkerställs,
- analysera vilka förändringar som behöver göras av nuvarande lokalbestånd och vid behov lämna förslag på hur ett ändamålsenligt lokalbestånd kan uppnås, och
- föreslå hur lokalbeståndet bör vara organiserat och anpassat för att platsbrist inte ska förekomma.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska i uppdragets alla delar beakta, analysera och ta vara på barns och ungas erfarenheter. Utredaren ska vidare beakta att barns och ungas förutsättningar och behov varierar, t.ex. utifrån kön och ålder, förekomst av funktionsnedsättning, medicinsk diagnos eller liknande som kräver särskilda överväganden för att det ska vara möjligt att säkerställa kvaliteten och differentiera vården.

Förslag på författningsändringar ska, när så är påkallat, föregås av en integritetsanalys samt en analys av hur förslagen förhåller sig till regelverken om offentlighet och sekretess. Utredaren ska säkerställa att de analyser och förslag som lämnas är förenliga med grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformen, Europakonventionen, barnkonventionen och Sveriges övriga internationella åtaganden om

mänskliga rättigheter. Utredaren ska även redovisa vilka konsekvenser förslagen har för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Förslag från utredaren som påverkar den kommunala självstyrelsen ska särskilt redovisas, såväl konsekvenserna som de särskilda avvägningar som lett fram till förslaget. Om förslagen påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, regioner, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas i betänkandet. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas. Vidare ska utredaren redogöra för de ekonomiska konsekvenserna om inget arbete görs på området. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner ska utredaren föreslå en finansiering.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Det är av särskild vikt att utredaren inhämtar barns och ungas egna erfarenheter och åsikter och beaktar deras synpunkter i arbetet med de förslag som lämnas. Barn och unga har rätt att vara delaktiga och komma till tals i frågor som rör dem och deras åsikter ska tillmätas betydelse. Barn och unga som är eller har varit placerade i barn- och ungdomsvården besitter kompetens om samhällets skydd och stöd, vilket är angeläget att utredaren tar del av och använder i sitt arbete.

Utredaren ska även inhämta synpunkter från och ha dialog med kommuner, regioner, berörda myndigheter, däribland SiS, barn- och ungdomsorganisationer och andra organisationer med relevans för uppdraget.

Utredaren ska göra internationella jämförelser när det är relevant för uppdraget. Utredaren ska löpande hålla Regeringskansliet (Socialdepartementet) informerat om hur arbetet med uppdraget fortskrider. Utredaren ska vid genomförandet av uppdraget beakta annat pågående eller nyligen avslutat utredningsarbete av relevans för uppdraget, särskilt Befogenhetsutredningen (S2022:C). Utredaren ska vidare hålla sig informerad om och beakta arbete som är relevant för utredningen och som pågår på berörda myndigheter.

Uppdraget ska redovisas senast den 25 april 2025.

(Socialdepartementet)

Kommittédirektiv 2025:39

Tilläggsdirektiv till utredningen om En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (S 2024:1)

Beslut vid regeringssammanträde den 16 april 2025

Utvidgning och förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 1 februari 2024 kommittédirektiv om en översyn av den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation som syftar till en reformering av den vården (dir. 2024:13).

Uppdraget utvidgas. Utredaren ska nu även bl.a.

- kartlägga och analysera behovet av att inom den statliga barn- och ungdomsvården kunna ta del av fler uppgifter om barn och unga från andra myndigheter, bl.a. hälso- och sjukvården, i syfte att kunna bedriva en mer ändamålsenlig, sammanhållen, trygg och säker vård på de särskilda ungdomshemmen,
- kartlägga och analysera behovet av att inom den statliga ungdomsvården kunna behandla fler uppgifter om placerade barn och unga på de särskilda ungdomshemmen i syfte att bättre kunna följa upp verksamhetens resultat och effekter såväl under som efter placering,
- utreda och ta ställning till behovet av förändrade regler om personuppgiftsbehandling, i form av t.ex. en registerlag, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället slutredovisas senast den 2 mars 2026. En delredovisning som avser vissa delar i de ursprungliga direktiven ska dock lämnas senast den 6 november 2025.

Uppdraget att utreda behovet inom den statliga barn- och ungdomsvården av att kunna ta del av fler uppgifter om barn och unga

I dag ansvarar Statens institutionsstyrelse (SiS) för den statliga barn- och ungdomsvården. För att myndigheten ska kunna ge rätt vård och behandling och för att tryggheten och säkerheten på de särskilda ungdomshemmen ska kunna upprätthållas är det angeläget att myndigheten kan ta del av uppgifter från andra myndigheter om de barn och unga som är eller ska bli placerade på ett särskilt ungdomshem. I dag får SiS uppgifter om dessa barn och unga främst från socialnämnden. Många gånger har dock socialnämnden inte tillräcklig kännedom om barnets eller den unges hälsotillstånd, vårdbehov eller pågående vårdkontakter. Samtidigt har SiS, begränsade möjligheter att ta del av uppgifter som finns hos hälso- och sjukvården. SiS har uppgett (S2025/00317) att det i dag utgör ett problem att myndigheten inte kan ta del av vissa uppgifter från hälso- och sjukvården som behövs för att myndigheten ska kunna ge en ändamålsenlig och sammanhållen vård och behandling. Det kan t.ex. handla om aktuell läkemedelsbehandling eller andra hälso- och sjukvårdsbehov hos de barn och unga som ska placeras på de särskilda ungdomshemmen. Enligt SiS kan det således uppstå ett informationsglapp mellan SiS och hälso- och sjukvården när barnet eller ungdomen kommer till SiS ungdomshem, vilket försvårar myndighetens uppdrag att sörja för att barn och unga som är placerade på särskilda ungdomshem får tillgång till den hälso- och sjukvård som de är i behov av.

Många barn och unga på de särskilda ungdomshemmen har stora behov av hälso- och sjukvård samtidigt som det finns svårigheter att få till stånd en fungerande samverkan mellan SiS och regionerna. Därför bedriver SiS viss egen hälso- och sjukvård på de särskilda ungdomshemmen. En smidig överföring av vårdinformation vid övergångar mellan hälso- och sjukvården och SiS är en förutsättning för en sammanhållen och välfungerande vård. Den informationsdelning som i dag krävs när SiS och regionerna samverkar behöver vara sam-

tyckesbaserad då hälso- och sjukvårdssekretess gäller för informationen i fråga (25 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400] förkortad OSL och 6 kap. 12 § patientsäkerhetslagen [2010:659]). Dagens inhämtande av samtycke är dock omständligt och innebär en stor administrativ belastning och resulterar i en fördröjning av information som kan vara kritisk för vårdens genomförande. Det behöver därför utredas hur sådan informationsdelning kan underlättas.

Annan viktig information som SiS har ansett att myndigheten behöver rör bl.a. ett barns eller en ungdoms eventuella kopplingar till kriminella nätverk och eventuell gängtillhörighet. Utan sådan information kan det vara svårt att göra korrekta bedömningar i samband med en placering eller anvisning av plats på ett särskilt ungdomshem och säkerställa att placerade barn och unga får adekvat vård och behandling i en trygg och säker miljö.

I delbetänkandet Ökat informationsutbyte mellan myndigheter (SOU 2024:63) föreslås att det i OSL införs en ny generell sekretessbrytande bestämmelse som ger myndigheter förbättrade möjligheter att utbyta sekretessbelagda uppgifter med varandra. Förslagen omfattar informationsutbyte för vissa särskilda syften, t.ex. om det behövs för att utreda brott eller för att motverka brottslig verksamhet. Innan en uppgift lämnas ut ska det göras en intresseavvägning och från bestämmelsens tillämpningsområde undantas viss sekretess. Det föreslås inte att socialtjänstsekretess enligt 26 kap. 1 § OSL, och därmed jämförlig verksamhet som SiS utgör, ska undantas från bestämmelsens tillämpningsområde. Delbetänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Om delbetänkandets förslag om en generell sekretessbrytande bestämmelse genomförs ökar SiS möjligheter att ta del av uppgifter. Även om det är möjligt att förslagen i betänkandet tillgodoser SiS behov kan det inte uteslutas att den framtida statliga barn- och ungdomsvårdens behov av tillgång till uppgifter inte kommer att tillgodoses fullt ut genom delbetänkandets förslag. Förslagen tillgodoser t.ex. inte det behov som den framtida myndigheten kan komma att ha i fråga om att kunna ta del av vissa uppgifter från hälso- och sjukvården på ett enklare sätt än i dag.

Mot bakgrund av de utmaningar som har beskrivits behöver det utredas om den framtida myndigheten för den statliga barn- och ungdomsvården är i behov av att kunna få ta del av vissa nödvändiga uppgifter från bl.a. hälso- och sjukvården om de barn och unga som

är placerade eller som ska anvisas en plats på ett särskilt ungdomshem och hur det i så fall kan möjliggöras.

Utredaren ska därför

- kartlägga och analysera behovet av att inom den statliga barn- och ungdomsvården kunna ta del av fler uppgifter om barn och unga från andra myndigheter, bl.a. hälso- och sjukvården, i syfte att kunna bedriva en mer ändamålsenlig, sammanhållen, trygg och säker vård på de särskilda ungdomshemmen, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska förhålla sig till förslagen i delbetänkandet Ökat informationsutbyte mellan myndigheter (SOU 2024:63) vid bedömningen av om det finns ett behov för den statliga barn- och ungdomsvården att kunna ta del av fler uppgifter om barn och unga från andra myndigheter.

Uppdraget att stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens möjligheter att följa upp verksamheten

Enligt 14 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, ska SiS följa upp sin verksamhet. Uppföljningen ska omfatta tiden såväl under som efter avslutad vård. Regeringen anser att den ansvariga myndigheten bör ges så goda förutsättningar som möjligt att följa upp verksamhetens resultat och effekter och för att kunna kvalitetssäkra och utveckla verksamheten.

Enligt gällande regler ska socialnämnden lämna de uppgifter om enskilda som SiS behöver för att fullgöra sin uppföljningsskyldighet (14 a § andra stycket LVU). SiS har dock i en hemställan till regeringen fört fram att myndigheten, för att på ett bättre sätt kunna följa upp verksamheten, har ett behov av att kunna inhämta uppgifter från offentliga register, t.ex. från belastningsregistret, patientregistret och dödsorsaksregistret, men att lagstöd för detta saknas (S2022/03070). Det är givetvis angeläget att den framtida statliga myndigheten kan följa upp vården på ett ändamålsenligt och effektivt sätt såväl under som efter placering. Behovet av och förutsättningarna för myndigheten att kunna ta del av uppgifter i offentliga register på aggregerad nivå behöver därför utredas.

Vidare har Riksdagens ombudsmän (JO) i ett beslut den 30 augusti 2019 bedömt att verksamheten inom SiS består av sådana olika självständiga verksamhetsgrenar som avses i 8 kap. 2 § OSL, där hälso- och sjukvården utgör en och socialtjänsten utgör en annan verksamhetsgren och att sekretess gäller mellan de olika verksamhetsgrenarna. JO överlämnade därför, med stöd av 4 § lagen (2023:499) med instruktion för Riksdagens ombudsmän, sitt beslut till regeringen för översyn av berörd lagstiftning (S2019/03667). I JO:s beslut riktas visserligen ingen kritik mot det aktuella hemmet eftersom det enligt beslutet ”finns visst utrymme för att ha olika uppfattningar om huruvida de aktuella verksamhetsgrenarna är självständiga i förhållande till varandra”. SiS har dock efter beslutet från JO fört fram till regeringen att det inte går att bedriva en integrerad och patientsäker vård om inte hälso- och sjukvårdspersonal och behandlingspersonal på de särskilda ungdomshemmen kan samverka kring varje enskilt fall och sinsemellan dela viktiga uppgifter som kan påverka den tillsyn och vård som ska ges (S2021/01309).

Frågan om huruvida det råder sekretess mellan olika verksamhetsgrenar inom myndigheten verkar oklar. Det finns därför ett behov av att se över förhållandet mellan de olika verksamhetsgrenarna inom den framtida myndigheten som ska ansvara för den statliga barn- och ungdomsvården. Enligt regeringens mening är det viktigt att det inte finns hinder för myndighetens möjligheter att bedriva en ändamålsenlig vård och följa upp verksamheten på ett effektivt sätt.

Utredaren ska därför

- kartlägga och analysera behovet av att inom den statliga ungdomsvården kunna behandla fler uppgifter om placerade barn och unga på de särskilda ungdomshemmen för att följa upp verksamhetens resultat och effekter såväl under som efter placering,
- analysera och ta ställning till förhållandet i fråga om sekretess mellan de olika verksamhetsgrenarna inom myndigheten,
- lämna förslag på åtgärder som svarar mot de kartlagda behoven, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska beakta de överväganden och förslag som Utredningen om förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter (Ju 2023:22) lämnar.

Uppdraget att se över behovet av förändrade regler om personuppgiftsbehandling för den framtida myndigheten

SiS saknar i dag en egen registerförfattning. Enligt SiS begränsar det myndighetens möjlighet att ta emot och behandla personuppgifter på ett, i enlighet med myndighetens uppdrag, ändamålsenligt sätt. Det innebär att även i de fall SiS får ta del av relevant information från t.ex. en socialnämnd om eventuella gängkopplingar för ett placerat barn, så har myndigheten enligt SiS inte möjlighet att behandla uppgifterna på ett sätt som bidrar till eller är nödvändigt för myndighetens arbete med vård, behandling, trygghet och säkerhet för placerade barn och unga. Behovet av att kunna behandla uppgifter inom ramen för myndighetens arbete med uppföljning, utvärdering, kvalitets-säkring och utveckling av verksamheten aktualiserar också nödvändigheten av en registerlag. Detsamma gäller för hälso- och sjukvårdsuppgifter som myndigheten behöver för att kunna ge en sammanhållen vård och behandling till placerade barn och unga. Det är viktigt att den statliga barn- och ungdomsvården har goda förutsättningar att behandla de personuppgifter som är nödvändiga för verksamheten. Det behöver därför utredas om den framtida myndigheten har behov av förändrade regler om personuppgiftsbehandling, i form av t.ex. en registerlag för att kunna behandla sådana personuppgifter och för de syften som behövs för verksamheten. Den statliga barn- och ungdomsvårdens förutsättningar i detta hänseende har dessutom betydelse även för andra myndigheters verksamhet, inte minst när det gäller de brottsbekämpande myndigheterna.

Utredaren ska därför

- utreda och ta ställning till behovet av förändrade regler om personuppgiftsbehandling, i form av t.ex. en registerlag, för den framtida myndigheten,

- om sådana nya regler bedöms nödvändiga, även analysera utformningen av en sådan reglering t.ex. ändamålsregleringen, ta ställning till vilka personuppgifter som ska få behandlas, analysera regleringen av uppgiftsskyldigheten, analysera hur förslagen förhåller sig till regelverken om offentlighet och sekretess, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvenser och arbetssätt

Det som framgår av den ursprungliga uppdragsbeskrivningen om arbetets genomförande och konsekvensbeskrivningar gäller även i fråga om det utökade uppdraget. Förslag på författningsändringar ska föregås av en integritetsanalys.

Redovisning av uppdraget

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska slutredovisas senast den 2 mars 2026. En delredovisning som avser vissa delar i de ursprungliga direktiven ska lämnas senast den 6 november 2025.

Delbetänkandet avser uppdragen om att utredaren ska analysera hur styrningen av verksamheterna i den statliga barn- och ungdomsvården ska bli bättre och få ett enhetligt genomslag, analysera och föreslå vilka kärnuppdrag verksamheten ska ha för att vara ändamålsenlig samt föreslå hur verksamhetens mål ska formuleras, analysera om den statliga barn- och ungdomsvårdens organisation av verksamheten är ändamålsenlig och effektiv och lämna förslag på hur verksamheten i stället kan organiseras. Vidare avser delbetänkandet uppdragen att föreslå hur den statliga barn- och ungdomsvården kan uppnå en mer ändamålsenlig differentiering när det gäller t.ex. boendemiljö, gruppstorlekar, säkerhet och ålder. I det uppdraget ingår bl.a. att lämna förslag om vårdform för tvångsvård av barn och unga med omfattande psykiatriska utmaningar och svårt självskadande beteende. För den målgruppen ska även vårdinnehållet redovisas och hur tillgången till hälso- och sjukvård och tandvård kan säkerställas samt hur samverkan mellan berörda aktörer kan stärkas. Delbetänkandet avser även att analysera behovet av en mer ändamålsenlig utslussning och eftervård efter en placering inom den statliga barn- och ung-

domsvården. Utredaren ska i nu nämnda delar kartlägga, beskriva och analysera orsakerna till bristerna inom den statliga barn- och ungdomsvården och lämna nödvändiga författningsförslag i de delar som bedöms som mest angelägna.

(Socialdepartementet)

Kommittédirektiv 2025:95

Tilläggsdirektiv till utredningen En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (S 2024:01)

Beslut vid regeringssammanträde den 30 oktober 2025

Förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 1 februari 2024 kommittédirektiv om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (dir. 2024:13). Uppdraget skulle enligt direktiven redovisas senast den 25 april 2025. Genom tilläggsdirektiv som beslutades den 16 april 2025 utvidgades uppdraget och utredningstiden förlängdes till den 2 mars 2026 (dir. 2025:39). Enligt tilläggsdirektiven skulle utredaren i ett delbetänkande bl.a. kartlägga och analysera behovet av att inom den statliga barn- och ungdomsvården kunna ta del av fler uppgifter om barn och unga från andra myndigheter. Delbetänkandet skulle redovisas senast den 6 november 2025.

Utredningstiden förlängs och redovisning ska inte längre ske genom ett delbetänkande. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 11 augusti 2026.

(Socialdepartementet)

Klagomålshantering inom låst institutionsvård¹

för barn² och unga – ett kunskapsunderlag

David Pålsson, docent, Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet

Inledning

Utredaren har gett mig i uppdrag att sammanställa forskning om hantering av barns och ungas klagomål inom låst institutionsvård, den mest ingripande insatsen inom den sociala barnvården. I Sverige, liksom i många andra länder, förordas att barn med beteendeproblematik i första hand ges behandlande insatser i hemmet eller placeras i familjehem. Om institutionsvård blir aktuellt ska frivilliga och öppna vårdformer användas så långt som möjligt. Samtidigt finns i de flesta barnavårdssystem barn med så pass allvarligt normbrytande och destruktivt beteende att de bedöms i behov av tillsyn dygnet runt i en säker miljö. Det överordnade målet med låst institutionsvård är att den unge ges skydd och behandling i syfte att integreras i samhället (jfr Whittaker m.fl., 2023). De allra flesta ungdomar i låst institutionsvård är tvångsplacerade och vistelsen präglas starkt av att personal har särskilda befogenheter att begränsa barnens rörelse- och kommunikationsfrihet.

Låst institutionsvård är en insats som i vissa fall är nödvändig för att skydda ungdomar och en majoritet av ungdomar uppger vid utskrivning att de nöjda med sin vistelse (Statens institutionsstyrelse, 2020). Det är dock välkänt att placering i låst institutionsvård kan innebära risker för barn (Souverein m.fl., 2013). Ett antal länder, däribland Sverige, har

¹ I Sverige benämns de låsta ungdomshemmen särskilda ungdomshem. I rapporten används emellertid begreppet låst institutionsvård eftersom det linjerar med terminologi som används i internationell litteratur, där till exempel benämningar som *locked residential care* och *secure residential care* är vanligt förekommande.

² Jag kommer i rapporten använda begreppen barn, ungdomar och unga omväxlande. De allra flesta som placeras i låst institutionsvård är tonåringar.

genomfört statliga utredningar som visat att det i ett historiskt perspektiv har förekommit missförhållanden i samhällsvården och att barn har utsatts för övergrepp och försummelse i familjehem och vid institutioner, inklusive den låsta ungdomsvården (Sköld & Markkola, 2020; Wright, 2017). I Sverige har under senare år särskilt den låsta institutionsvården blivit föremål för allvarlig kritik inom forskning och offentlig debatt. Kritiken har bland annat handlat om förekomsten av våld i vårdmiljöerna och om att personalens befogenheter, till exempel att fysiskt ingripa och avskilja ungdomar, ibland används på ett sätt som kränker barns rättigheter (Barnrättsbyrån, 2021, 2025; IVO, 2025; Statskontoret, 2020). Kritiken har också mer allmänt handlat om att kvaliteten på behandlingen och vården är bristfällig och att unga har avvikit från vården (Henriksen m.fl. 2023; Riksrevisionen, 2024). Här kan också tilläggas att barnrättsorganisationer och fristående myndigheter menar att det offentliga misslyckas med att tillvarata barns rättigheter (Barnrättsbyrån, 2025; Institutet för mänskliga rättigheter, 2026; Riksrevisionen, 2024). Den statliga utredning som denna rapport utgör underlag till är ett direkt svar på den kritik som riktas mot hur Statens institutionsstyrelse (SiS) – som ansvarar för den låsta institutionsvården i Sverige – utför sitt samhällsuppdrag.

Forskning identifierar att det i barnavårdssystem världen över existerar allt fler myndigheter och system som har till uppgift att kontrollera samhällsvårdens kvalitet (t.ex. Biesel m.fl. 2020; Pålsson, 2018; Tilbury, 2007). Det uppenbara syftet är att minimera risken för att samhällsvård skadar barn och kränker deras rättigheter under det att de är placerade. Det rör sig om exempelvis skärpt lagstiftning om rapportering av missförhållanden, stärkt kontroll och tillsyn, strängare krav på rekrytering och utbildning av personal samt ökade möjligheter för barn att framföra klagomål på vården (Biesel m.fl., 2020; Burns m.fl., 2024; Pålsson, 2018; Wright, 2017). I Sverige har särskilt lagstiftning som rör kommunal uppföljning och statlig tillsyn av placerade barns situationer och deras vårdmiljöer stärkts kraftigt under 2010-talet och framåt (Pålsson m.fl., 2024). Parallellt med detta finns i samhället ett ökat fokus på

barns position som rättighetsbärare och en ökad rättslig reglering för att säkerställa att barn tillhandahålls god vård (Leviner, 2024; Nylén, 2025; Rennerskog, 2021).

Rapportens huvudfokus är att redovisa forskning om ungdomars klagomål i relation till låst institutionsvård. I rapporten definieras klagomål som missnöje och/eller orättvisa som barn kan uppleva i förhållanden till hur vården bedrivs inom den låsta institutionsvården. Här ingår i synnerhet klagomål som avser hur personal tillämpar särskilda befogenheter, men barnens missnöje kan också röra vårdaspekter som rör det vardagliga livet och inte är formellt överklagbara. Med klagomålshantering avses i rapporten hur klagomål från barn tas emot, hanteras och följs upp. Klagomålshantering är en verksamhet som kan ske på skilda nivåer (lokalt, regionalt eller nationellt) och av skilda organisationer (myndigheter, domstolar eller oberoende organisationer). Den konkreta hanteringen av klagomål varierar mellan länder, men separata system eller oberoende myndigheter dit barn kan vända sig för att framföra individuella klagomål och få upprättelse för dessa saknas ofta (Diaz m.fl., 2019; Equit, 2020; Henriksen, 2022; Institutet för mänskliga rättigheter, 2025).

I arbetet med rapporten har jag sökt litteratur i vetenskapliga databaser.³ Ambitionen har varit att redogöra för de mest relevanta studierna publicerade i internationella vetenskapliga tidskrifter. Det är dock ett faktum att forskning om klagomålshantering inom låst institutionsvård – och samhällsvård över lag – är starkt begränsat, både nationellt och internationellt. Därför ingår vid sidan av vetenskapliga publikationer även andra publikationer som läroböcker och myndighetsrapporter. För att säkerställa att de mest centrala studierna identifierats har jag vid framtagande av rapporten haft kontakt med

³ Vid sökning har kombinationer av exempelvis följande sökord använts: *complaints; complaint systems; complaint mechanisms; secure residential care; locked residential care; out-of-home care; childrens rights*.

nationella⁴ och internationella forskare⁵ som i sin forskning behandlat låst institutionsvård och klagomålshantering för att få litteraturtips.

Rapporten är upplagd på följande vis: Inledningsvis redovisar jag kännetecken för svensk låst institutionsvård och ger en översiktlig beskrivning av hur barns klagomål hanteras idag.

Därefter följer en forskningsbaserad beskrivning av låst institutionsvård som barnavårdsinsats, med särskilt fokus på vad vi vet om vårdens kvalitet och åtgärder för att förhindra missförhållanden. Sedan följer rapportens huvudsyfte som är en genomgång av forskningsläget över klagomålshantering inom låst institutionsvård. Rapporten avslutas med en sammanfattning av huvudsakliga slutsatser och en diskussion av vilka implikationer rapportens resultat kan tänkas ha.

Låst institutionsvård och nuvarande klagomålshantering

Kort om låst institutionsvård

De allra flesta barnavårdssystem i världen har institutioner som medger att samhället kan begränsa barn och deras rörelse- och kommunikationsfrihet. Hur stor andel av samhällsvården som består av sådana institutioner och vilken organisation som är huvudman skiljer sig mellan länder (Enell m.fl., 2022). De befogenheter som får tillämpas kan också skilja sig, men omfattar i olika avseenden möjligheter till fysiska ingripanden, rums- och kroppsvisiteringar, inlåsning och restriktioner vad gäller fysisk och elektronisk kontakt med omvärlden. I vissa länder är det enbart särskilda institutioner som har detta mandat (så är fallet i t.ex. Sverige, England, Danmark och Nederländerna), men det finns också länder där

⁴ Jag vill tacka professor emeritus Marie Sallnäs och fil dr Peter Andersson, bägge verksamma vid Stockholms universitet, samt docent Sofia Enell, Linnéuniversitet, för kommentarer på rapportens innehåll och slutsatser.

⁵ Följande internationella forskare har konsulterats via mejl: Clive Diaz, University of Oxford, England; Claudia Equit, University of Münster, Tyskland; Ann-Karina Henriksen, Københavns Professionshøjskole, Danmark; och Jade Purtell, Monash University, Australien.

samtliga institutioner för barn kan använda restriktioner för individuella barn efter beslut från socialtjänsten (t.ex. Finland) (ibid.).

I Sverige består den låsta institutionsvården av de särskilda ungdomshem som drivs av Statens institutionsstyrelse (SiS). Det är den kommunala socialtjänsten som ansöker om plats vid särskilda ungdomshem. Statens institutionsstyrelse har enligt lag en skyldighet att skyndsamt bereda plats, men det förekommer att barn, på grund av platsbrist, inte kan tas emot. Våren 2026 fanns 22 ungdomshem med ungefär 700 platser. Det finns ingen lagstadgad differentiering inom den låsta institutionsvården, även om myndigheten delar in ungdomar efter ålder i enlighet med om de är skolpliktiga eller inte, och som regel placeras pojkar och flickor inte tillsammans.

Ungdomar placeras vid särskilda ungdomshem i huvudsak antingen via skyddslagstiftningen *LVU/Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga* utifrån ungas problematiska beteende (3 § LVU) eller – fram till sommaren 2026 – som en konsekvens av att de dömts till sluten ungdomsvård via *LSU/Lag om verkställighet av sluten ungdomsvård*.⁶ De barn som placeras uppvisar i regel avancerad social problematik kopplad till exempel normbrytande beteende, kriminalitet och substansbruk (Höjer & Pösö, 2023). Förekomsten av psykisk ohälsa och neuropsykiatriska diagnoser är hög, och åtskilliga har i barndomen varit utsatta för omsorgsbrister, försummelser och övergrepp (Institutet för mänskliga rättigheter, 2025; Vogel, 2012; för internationell översikt se Leloux-Opmeer m.fl., 2016).

⁶ Det förekommer att barn placeras frivilligt via socialtjänstlagen, men det är ytterst ovanligt. Det är vidare knappt förekommande att barn placeras på grund av bristande hemförhållande (2 § LVU).

Kännetecknande för låst institutionsvård i relation till öppen institutionsvård – som i lagstiftning går under beteckning Hem för vård eller boende/HVB⁷ – är att personalen har tillgång till särskilda befogenheter. De särskilda befogenheterna består till exempel av att kunna genomsöka ungdomarnas rum, tillgångar och kläder, omhänderta föremål, utföra kroppsbesiktning, vid behov skilja en ungdom från övriga ungdomsgruppen eller att, under som längst fyra timmar, låsa in en ungdom i ett rum avsett för avskiljning. Sedan 2023 är vården indelad i säkerhetsklasser med tillhörande fysiska förstärkningar, som kameror och stängsel. Unga med högst risk för rymningar, hot eller våld placeras på klass 1, och de med lägst risk på klass 3.

I skrivande stund (mars 2026) pågår, eller har nyligen avslutats, flera statliga utredningar som berör institutionsvården (utöver den utredning inom vilken denna rapport skrivs).

Sammantaget innebär de pågående reformerna en omförhandling mellan den låsta och öppna institutionsvården. Det finns exempelvis förslag om att inom den öppna institutionsvården införa vissa restriktioner, motsvarande dem som finns för de särskilda ungdomshemmen (SOU 2025:84). För den låsta institutionsvården del har de senaste åren inneburit utökade möjligheter att begränsa barns och ungas fysiska och digitala kontakt med omvärlden (Ds 2024:26). Slutligen kommer Kriminalvården överta ansvaret från socialtjänsten för vissa grupper av barn som döms för brott. Under sommaren 2026 inrättas ungdomsfängelser inom Kriminalvården för unga från 13 eller 14 år som dömts för allvarlig brottslighet. Det innebär att de mest kriminellt belastade ungdomarna inte längre kommer att ingå i de särskilda ungdomshemmens målgrupp. Det markerar ett avsteg från en tradition i Sverige där barn som begår kriminella handlingar ansetts vara i behov av samhällets stöd snarare än straff.

⁷ I en statlig utredning föreslås att beteckning *HVB/Hem för vård eller boende* ändra till *HBU/Hem för barn och unga* (SOU 2025:84).

Nuvarande organisering av klagomålshantering

I de flesta kontexter förefaller klagomålshantering hanteras lokalt, antingen vid institutioner eller av kommuner. I vissa länder (t.ex. Storbritannien och Danmark) har man på kommunal nivå inrättat särskilda ombud som, vid sidan utredande socialarbetare, övervakar vården och bistår placerade barn som önskar klaga (Beckett m.fl., 2016; Henriksen, 2022). Det är dessutom allt vanligare att man på nationell och regional nivå bygger upp tillsynsapparater (jfr Burns m.fl., 2024; Pålsson m.fl., 2024). Sådana system förefaller i första hand syfta till att kontrollera institutionernas lagefterlevnad, snarare än att direkt tillvarata enskilda barns intressen. Det finns även i flera länder organisationer i civilsamhället som företräder barns rättigheter och fungerar som deras ombud (t.ex. Havlicek & Samuels, 2018; Nylén, 2025).

I Sverige är ansvaret för att kontrollera de särskilda ungdomshemmen och utreda klagomål spridd på flera aktörer och instanser. För det första har Statens institutionsstyrelse ett ansvar att bedriva egenkontroll och att utreda klagomål. Det innebär att placerade barn, deras anhöriga och socialsekreterare har rätt att lämna klagomål direkt till verksamheten. En intern utredare bedömer om klagomålet är av det slaget att det bör utredas av institutionen där barnet vistas eller av myndighetens huvudkontor. Det saknas så vitt känt systematisk kunskap om hur denna klagomålshantering fungerar, men rapporter har visat att barn sällan får sina klagomål utredda eller rättsligt prövade (Barnrättsbyrån & Childhood, 2023; Institutet för mänskliga rättigheter, 2025; IVO, 2025). Barn och föräldrar kan också överklaga tillämpning av särskilda befogenheter till förvaltningsrätten. Barnen, även de under 15 år, har rätt till ett juridiskt biträde, men det är oklart hur denna ordning tillämpas i praktiken. Det är vidare ovanligt att barns överklagande till förvaltningsdomstol godkänns. Enligt en studie från 2021 bifölls endast 8 procent av ungas överklaganden (Gröön, 2021).

För det andra är den kommunala socialtjänsten ytterst ansvarig för barn som placeras i låst institutionsvård. I ansvaret ingår att ha regelbunden kontakt med barnet och agera på klagomål. Detta uppföljningsansvar har stärkts över tid. Sedan 2013 ska varje barn tilldelas en särskild socialsekreterare med ansvar för regelbundna uppföljningar och som i sin uppföljning säkerställer barnets hälsa, utveckling och behov av utbildning. Enligt studier varierar tolkningen och tillämpningen av rollen som särskild socialsekreterare mellan kommuner i termer av till exempel hur ofta barn besöks och i vilken mån barnen görs delaktiga (Hultman & Wissö, 2023; Pålsson, 2024).

Vidare har de nationella inspektionerna ökat väsentligt i Sverige. Sedan 2010 ansvarar Inspektionen för vård och omsorg (IVO) för tillsyn av den sociala barnvården, inklusive den låsta institutionsvården (dessförinnan inspekterade SiS sig själva). Varje institution ska inspekteras minst en gång årligen. Barn som samtycker ska intervjuas i samband med tillsynsbesöket och deras synpunkter beaktas i beslut. Tillsynen av de särskilda ungdomshemmen fokuserar ofta på att de särskilda befogenheterna utförs på ett rättssäkert sätt (Pålsson, 2018). IVO förvaltar också en barn- och ungdomslinje dit barn kan ringa för att framföra klagomål, men det saknas kunskap om hur placerade barns klagomål i praktiken tas om hand.

Därutöver finns flertalet nationella och internationella aktörer inom vars uppdrag kan ingå att kontrollera den låsta institutionsvården. Här kan nämnas att de särskilda ungdomshemmen står under tillsyn av Justitieombudsmannen (JO), som regelbundet granskar miljöer där individer är frihetsberövade och som är nationellt besöksorgan enligt FN:s tilläggsprotokoll till konventionen mot tortyr (Opcat). Placerade barn kan även klaga direkt till JO. Vidare ska Barnombudsmannen (BO) säkerställa att barns rättigheter efterlevs, men myndigheten saknar möjlighet att bistå enskilda barn. Det finns också barnrättsorganisationer som via ombud ger

råd, stöd och praktisk hjälp till barn som upplevt att deras rättigheter i samhällsvård kränkts (Nylén, 2025). I detta sammanhang kan nämnas att det finns förslag på utvidgade möjligheter för barn att företrädas av rättsliga ombud inom den sociala barnvården (SOU 2023:40). Slutligen kan barn eller deras ombud klaga till Europadomstolen i enlighet med FN:s barnkonvention. Det är dock mycket sällsynt att barn och föräldrar inom svensk social barnvård framför klagomål till Europadomstolen (Stein Helland m.fl., 2025).

Forskning om låst institutionsvård

Den låsta institutionsvårdens kvalitet och utfall

Låst institutionsvård för barn är och har länge varit en omdiskuterad insats (Levin, 1998; Souverein m.fl., 2013; Whittaker m.fl. 2023). För det första visar forskning att miljöer som samlar ungdomar med stora behov och problematiska beteenden kan medföra risker. Det handlar till exempel om förhöjd risk för mobbning och våld jämfört med miljöer som skola och familjehem (Euser m.fl., 2013; Khoury-Kassabri & Attar Schwartz, 2014; Wiemann m.fl., 2024), men även om iatrogena effekter som risk för negativ kamratpåverkan (Cameron-Mathiasen m.fl., 2022; Dishion & Tipsord, 2011). För det andra är förekomst av tvångsbefogenheter och hur de tillämpas kontroversiellt. Det råder enighet om att vissa restriktioner och säkerhetsarrangemang krävs för att säkerställa att barn inte utsätter sig själva eller andra för fara, men åtgärderna kan samtidigt användas på ett sätt som strider mot barns rättigheter, exempelvis som bestraffning eller på ett sätt som orsakar emotionell och fysisk skada (Barnrättsbyrån, 2021; Colton 2002; de valk m.fl. 2016; Höfte m.fl. 2012). För det tredje är låst institutionsvård en mycket kostsam och ingripande åtgärd som enligt samlad kunskapsmassa har svårt att uppnå tydligt positiva effekter (Gutterswijk m.fl. 2023; Pettersson 2023; van Ijzendoorn m.fl., 2020; Wood m.fl., 2024). Forskning visar här att mer slutna och tvångsorienterade institutioner korrelerar med sämre behandlingsutfall än öppna

institutioner och strukturerad behandling i familjehem (van den Tillaart m.fl. 2018; Åström m.fl., 2020).

Samtidigt finns studier som visar att ungdomar kan förbättra sitt psykiska välmående och sociala beteende som en konsekvens av låst institutionsvård (De Swart m.fl. 2012; Knorth m.fl. 2008; Strijbosch m.fl. 2015; Wood m.fl. 2024). Det framgår av forskningen att ett antal förutsättningar då behöver vara på plats. På ett övergripande plan bör låst institutionsvård reserveras för ungdomar med allvarliga beteendeproblem och dokumenterade behov av restriktioner (jfr Lee, 2020). Här framgår dock av svensk forskning och myndighetsrapporter att både inskrivnings- och utskrivningsförfaranden inom den låsta institutionsvården inte alltid fungerar optimalt, vilket innebär att barn som saknar behov av låst vård ändå kan befinna sig där (Institutet för mänskliga rättigheter, 2026; se även Turcotte & Fenchel 2024). De har till exempel problematiserats att flickor med huvudsakligt självskadebeteende och unga med funktionsnedsättningar placeras inom låst institutionsvård (Vogel, 2018; Institutet för mänskliga rättigheter, 2025).

Av forskning om god institutionsvård – såväl låst som öppen – framgår vidare att ungdomsgrupper bör vara små, att verksamheter bör använda systematiska och forskningsbaserade behandlingsmetoder samt tillhandahålla unga strukturerade insatser mot trauma och fysisk och psykisk ohälsa (Pålsson, 2025; Whittaker m.fl., 2023). Verksamheter bör också ha ett starkt fokus på fritidsaktiviteter, stöd i skolan och – i den mån det är möjligt – samverka med omgivningen (Harder, 2018; Walker m.fl., 2025). Vidare finns forskningsstöd för att involvering av familj och barnets nätverk i behandlingen förbättrar utfall (Tang m.fl., 2024). Det är dessutom centralt att vården – trots att barnen är

tvångsplacerade – strävar efter att präglas av frivillighet och delaktighet snarare än av tvång och bestraffning (Harder, 2018; Lee, 2020).

I forskningen beskrivs relationen mellan ungdom och personal som central för kvaliteten på låst institutionsvård (Andersson, 2021; Harder 2018; Walker m.fl., 2025). Institutionspersonal bör ha hög utbildning och allsidig kunskap om utsatta barn, personliga egenskaper som empati värderas högt, och de bör ges möjlighet att utveckla goda terapeutiska relationer med ungdomarna (Pålsson, 2025). Personalen bör därtill arbeta aktivt med motivationsarbete, med tanke på att tvångsplacerade ungdomar ofta har låg motivation till beteendeförändring (Harder, 2018). Restriktioner bör tillämpas på ett rättvist sätt, enbart när det är nödvändigt av säkerhetsskäl och först efter att alternativa strategier har prövats. Detta eftersom tvång, som tidigare nämnts, är förknippat med risker, kan undergräva allians med personal och generellt korrelerar med sämre behandlingsutfall (de Valk m.fl., 2016; Nolbeck, 2022; Roy m.fl., 2020; SBU, 2025).

Slutligen framhålls i litteraturen vikten av att det finns en plan för tiden efter en placering. Innehållet i eftervården bör ha både materiella och socialt stödjande inslag och individualiseras efter enskilda barns och familjers behov (Pålsson, 2025). Det kan i detta sammanhang nämnas att det i Sverige länge diskuterats att det finns behov av fler öppna behandlingsplatser för utslussning och eftervård inom den låsta vården (Riksrevisionen, 2024) och svenska studier visar att det kan skilja sig avsevärt vilket stöd barn som placeras får av sina kommuner vid utskrivning (Vogel m.fl., 2012; Pettersson, 2023).

Forskning om missförhållanden och hur de motverkas inom låst institutionsvård

I spåren av historiska och samtida exempel på missförhållanden i vården finns studier som har undersökt vad som främjar trygg och säker vård. Enligt den samlade forskningen finns ett antal faktorer som hänger samman med att missförhållanden uppstår. Övergripande framgår att bidragande faktorer till missförhållanden är bristande extern kontroll och tillsyn, att myndigheter inte agerar tillräckligt skyndsamt på signaler om att barn far illa samt att barn har begränsade möjligheter att göra sina röster hörda (se t.ex. DePanfilis & Girvis, 2005; Rogers m.fl., 2026). Det finns emellertid också internationell forskning som visar att olika aspekter av hur institutioner är organiserade kan spela in. Studier visar att risken för till exempel våld mellan ungdomar, samt mellan ungdomar och personal, varierar mellan olika typer av institutioner. Våld förefaller vara vanligare vid låsta institutioner, institutioner där personal tillämpar regler strikt, institutioner med en koncentration av barn med stora behov och problematiska beteenden samt vid institutioner med många barn inskrivna (Attar-Schwartz, 2017; Euser m.fl., 2014; Mazzone m.fl., 2018). I en svensk studie baserad på enkäter till 302 ungdomar i institutionsvård – såväl öppen HVB-vård som låst institutionsvård – framkommer vissa skillnader mellan institutionsformerna (Shanks m.fl., kommande). Studien visar att barn i låst institutionsvård oftare utsätts för våld av personal än barn i öppen institutionsvård, men att de samtidigt utsätts mindre för våld från andra barn. Resultatet tyder således på att restriktioner kan främja trygghet mellan ungdomar, samtidigt som låst vård medför ökad utsatthet för våld från personal.

Något som förefaller särskilt viktigt för att motverka missförhållanden och förhindra att de överhuvudtaget uppstår är faktorer kopplade till institutionernas ledning, lokala kulturer och personal. Exempelvis framgår att det är centralt att personal rekryteras noggrant, att de har relevant utbildning och löpande ges handledning (Colton, 2002; Harder m.fl., 2013; Pålsson m.fl., 2023; Thomas m.fl., 2025). Forskning visar att en stödande arbetsmiljö kan skapa en

tryggare miljö för både personal och unga (Thomas m.fl., 2025). Det finns också forskning som visar att det finns risk för att destruktiva lokala kulturer utvecklas vid institutioner. Därför är det centralt att institutionsvård präglas av en öppen arbetskultur med god kommunikation mellan personal och ledning samt att det finns ett systematiskt fokus på att etablera goda relationer mellan personal och ungdomar (Colton, 2002; Roy m.fl. 2020; Slaatto m.fl., 2023;). Övergripande visar forskning att interventioner som syftar till att förändra organisationen och personalens arbetssätt har bäst chans att minska användning av tvångsåtgärder, som avskiljningar och fasthållningar (SBU, 2025). Det finns skäl att anta att missförhållanden till viss del hänger samman med att låst institutionsvård präglas av låg yrkesmässig status (Kay m.fl., 2007; se även Pålsson m.fl., 2023; Whittaker m.fl., 2023).

Ökad tillsyn och fokus på barns rättigheter inom låst institutionsvård

Under senare år syns som nämnts ett allt större fokus i lagstiftning på barns formella rättigheter och på möjligheterna att utkräva dessa. Detta kan ses som naturligt med tanke på forskning som visar att barn inom institutionsvård ofta upplever låg delaktighet i beslut (McPherson m.fl., 2021) och tidigare nämnda rapporter om att barns rättigheter inte tillvaratas (Barnrättsbyrån, 2021; Institutet för mänskliga rättigheter, 2026; Riksrevisionen, 2024). Vi vet utifrån forskning att delaktighet och självbestämmande är centralt för barns upplevelser av god institutionsvård (Harder, 2018; Whittaker m.fl., 2023). Samtidigt kan ungas upplevelse av självbestämmande vara kraftigt begränsad inom institutionsvård, där barnen är tvångsplacerade och tillvaron präglas av restriktioner.

Det finns en mängd studier som visar på vikten av att barn bemöts som rättighetsbärare inom samhällsvården, vilket till exempel innebär att ges information om sina rättigheter och sina möjligheter till delaktighet (Wilson m.fl., 2020). På samma gång saknar barn ofta kunskap om sina rättigheter (mer om detta längre fram) (Mattsson & Enell, 2023; Rennerskog, 2023). Det framgår av forskning att unga i låst institutionsvård upplever mindre vardaglig

delaktighet än unga inom öppen institutionsvård, och i liten grad förefaller ha möjlighet att påverka större beslut som till exempel långsiktig planering och kontakt med familj (McPherson m.fl., 2021). Eftersom barnen har ett begränsat handlingsutrymme visar studier att så kallade ”mikrorättigheter” (som sängtider, röktider, telefonanvändning och vilken mat som serveras) ofta upplevs som mycket viktiga, liksom möjligheten att ha inflytande över dessa frågor (Enell m.fl., 2023). Unga efterfrågar professionella som, vid sidan av att bevaka barns rättigheter, visar omsorg om dem som individer och som fokuserar på relationen och processen i arbetet (Holland, 2010; Barnes, 2012; se även Sallnäs m.fl., 2024).

Slutligen visar forskning att åtgärder som fäster stor vikt vid regleringar och stärkt tillsyn bidrar till att öka medvetenheten bland både professionella och barn om till exempel vilka rättigheter barn har, samt till att identifiera bristande vårdmiljöer (Pålsson, 2018). Samtidigt kan barns rättigheter vara svåra att tillämpa i låst institutionsvård, bland annat på grund av en oundviklig spänning mellan säkerhet och restriktioner (de Soet m.fl., 2025), liksom mellan barns rätt till delaktighet och att vården baseras på tvång (Punsch m.fl., 2016; Rennerskog, 2021). Det finns en risk att ett starkt fokus på tillsyn och barns rättigheter leder till att verksamheter utvecklar formalistiska arbetssätt (Rennerskog, 2021). Ökad detaljreglering kan, om den blir alltför styrande, uppmuntra defensiva arbetskulturer där professionella framför allt upptas av att uppfylla formella och byråkratiska krav snarare än att utveckla vårdens faktiska innehåll (Caffrey m.fl., 2025; Pålsson, 2018).

Forskning om klagomålshantering inom låst institutionsvård

I det som följer redovisas forskning och annan kunskap om klagomålshantering inom låst institutionsvård. I underlaget ingår i huvudsak forskning och rapporter om institutionsvård, men i vissa fall även om samhällsvård över lag, på grund av det begränsade kunskapsunderlaget. Vid läsningen är det viktigt att beakta att studierna behandlar en

variation av klagomålsinstanser på olika nivåer. Syftet med denna forskningsgenomgång kan framförallt sägas vara att extrahera generella förutsättningar som krävs för att klagomålssystem ska vara användbara för barn.

Över lag kan konstateras att litteraturen – såväl svensk som internationell – visar att barn i låst institutionsvård klagar i tämligen liten utsträckning och att klagomål, när de väl framförs, ofta leder till få direkta åtgärder (Diaz m.fl., 2020; Gröön, 2021; Institutet för mänskliga rättigheter, 2025; IVO, 2025; Lux, 2023; Mattsson & Enell, 2024). En stor del av den existerande forskningen rör därför förutsättningar för att barns klagomål ska tas om hand på adekvat vis och vilka de centrala hindren vanligen är. Jag har av framställningsmässiga skäl valt att dela in forskningen i följande fem teman: i) *Barns kunskap om sina rättigheter och klagomöjligheter*, ii) *Barns tilltro till klagomålssystem och rädsla för repressalier*, iii) *Personalens och institutionens roll samt förekomsten av grindvakter* och iv) *Betydelsen av oberoende ombud* och v) *Beslutsprocesser och hantering av klagomål*.

Barns kunskap om sina rättigheter och klagomöjligheter

Ett första tema i forskningen om klagomöjligheter är att det är fundamentalt att unga känner till sina rättigheter och möjligheter att klaga. Systematiska översikter visar att barn som har kontakt med den sociala barnavården generellt upplever att de har begränsad information om vilka rättigheter de faktiskt besitter (Wilson m.fl. 2020). Det är därför avgörande att säkerställa att unga överhuvudtaget känner till sina rättigheter och vad som utgör överträdelser av dem (Leviner, 2024; Lux 2023). Det framgår dock av studier att barns rättigheter tenderar att vara en underordnad fråga inom den låsta institutionsvården, bland annat eftersom personal kan ha otillräcklig kunskap härvidlag samt att riktlinjer på området ofta är otydliga (Höfte m.fl., 2021; Sallnäs m.fl., 2024). Vidare visar studier att barn och personal kan tolka barns rättigheter på olika vis (Punsch m.fl., 2016; Sallnäs m.fl., 2024). Kopplat till detta är det inte ovanligt att institutioner utformar egen policy för hur till exempel

klagomål ska hanteras och hur vårdens innehåll ska bedrivas. Sammantaget leder detta till att det kan finnas olika sätt – både mellan och inom institutioner – att avgöra vilka uttalanden från unga som räknas som klagomål (Equit, 2020; Höfte m.fl., 2021).

Just att barn har kännedom om sina rättigheter påverkar enligt forskning ungas handlingar och huruvida de faktiskt väljer att överklaga (Hernandez, 2022). Här framgår att hinder för barn är att klagomålssystem kan vara snåriga att förstå och inte alltid är anpassade efter barn (Pithouse & Crowley, 2007). Det framgår av flera studier att även i de fall unga har kännedom om att det finns formella klagomålssystem, så vet de inte alltid hur de ska använda dem för att rätta till felaktigheter (Ten Brummelaar m.fl., 2018; Kallioomaa-Puha m.fl. 2020).

Brister vad gäller att säkerställa att barn har kunskap om sina rättigheter framkommer också i svenska rapporter och forskning om låst institutionsvård. Enell m.fl. (2023) har intervjuat ungdomar placerade i institutionsvård och kommit till slutsatsen att det finns betydande brister i hur information om rättigheter förmedlas till ungdomar. Det rör till exempel användning av särskilda befogenheter och hur barn kan lämna klagomål. Författarna visar att det ofta finns en osäkerhet hos barn gällande gränserna för personalens befogenheter och att det behövs tydligare information för hur och när de får tillämpas (ibid.). Av studien framkommer även att viktigast för ungdomarna förefaller vara att känna ett grundläggande människovärde i relationen till personalen, vilket kan uppnås när behandlingen upplevs som begriplig och meningsfull (ibid.).

Barns tilltro till klagomålssystem och rädsla för repressalier

Ett andra tema i forskningen är att barn i institutionsvård kan ha liten tilltro till att myndigheter agerar på klagomål och att deras synpunkter tas om hand (Diaz m.fl. 2020; Lux, 2023; Mattsson & Enell, 2023). Det finns brittiska studier som visar att unga underutnyttjar möjligheten att klaga bland annat därför att de uppfattar det som poänglöst och inte tror att

det föranleder konkreta åtgärder (Díaz m.fl., 2020). Liknande resultat framkommer i en svensk studie som undersökt ungdomars erfarenheter av att lämna klagomål eller överklaganden inom den låsta institutionsvården (Mattsson & Enell, 2023). Ungdomarna i studien luftade misstro mot såväl personal som det system som finns för klagomålshantering vid de särskilda ungdomshemmen. Flertalet ungdomar var av uppfattningen att rättssystemet inte var anpassat efter dem och bar på en känsla av att vara övergivna (ibid.; se även Institutet för mänskliga rättigheter, 2025).

I forskningen framgår vidare att det inte är ovanligt att barn i låst institutionsvård känner maktlöshet, eftersom deras klagomål kan röra sådant som de facto är tillåtet, som till exempel fysiska begränsningar (Sandin m.fl., 2022). Här finns studier som visar att barn kan uppfatta det som kränkande att bli föremål för särskilda befogenheter som till exempel genomsökning av rum eller avskiljning, men utan att tillämpningen i det enskilda fallet är olagligt (Henriksen & Oye, 2023). Med andra ord kan lagliga befogenheter som tillämpas på ett sätt som upplevs orättvist bidra till misstro mot klagomålssystem (ibid.).

Det framkommer därtill av studier att ungdomar kan vara rädda för repressalier för den händelse att de klagar (Díaz m.fl. 2020; Lux, 2023). I en nederländsk studie undersöktes hur ungdomar i institutionsvård resonerar kring bland annat klagomål och vad som påverkar deras benägenhet att framföra missnöje (Van Nijnatten m.fl. 2006). Studien visar att unga ofta på förhand väger risker och konsekvenser med att klaga och här inverkar faktorer som rädsla för repressalier, brist på förtroende för personal eller förväntningar på att deras synpunkter inte kommer att tas på allvar (ibid.). Detta åskådliggör att klagomålshantering inte enbart kan ses som en formell rättighet, utan också är påverkas av relationer, kultur och kommunikation inom institutioner (Equit, 2020). Här betonar forskningen att effektiva

klagomålssystem kräver ett aktivt arbete med att skapa trygghet och tillit, så att ungdomar faktiskt vågar uttrycka sina behov och synpunkter (ibid). Detta beskrivs vidare härnäst.

Personalens och institutionens roll samt förekomsten av grindvakter

Ett tredje tema i forskningen handlar om att möjligheter att klaga ofta är starkt beroende av den närmsta boendemiljön och personalens inställning till klagomål. Enligt forskning förefaller det som att ledning och beslutsfattare ofta har en alltför optimistisk bild av att barn i samhällsvård informeras om sina rättigheter och uppmuntras till att klaga (Diaz m.fl. 2020). Studier visar att det finns en risk att socialarbetare i kommuner och personal vid institutioner spelar ner klagomål för att i stället lösa missnöje vid sidan av formella klagomålssystem (Diaz m.fl. 2020; Parry m.fl. 2008). Enligt forskningen finns här en överhängande risk att personal fungerar som grindvakter (Diaz m.fl. 2020).

Det finns också forskning som visar att en stor del klagomål som barn har ofta inte når socialtjänsten och tillsynsmyndigheter, vilket kan bero på defensiva kulturer som innebär att personal känner sig anklagade (Parry m.fl., 2008). Ett känt problem inom institutionsvård är att det kan utvecklas kulturer av slutenhet, som innebär att personal sopar problem under mattan, vilket gör det svårt för barn att anmäla klagomål (Bessant & Broadley, 2016; Diaz m.fl. 2020). Här framgår också av studier att enskilda ungas möjligheter till inflytande kan bero på hur de uppfattas bete sig och fungera i vardagen (Equit, 2020). Detta stöds av svensk forskning som visat att barns rättigheter påverkas av personalens bemötande och uppfattning av dem (Sallnäs m.fl. 2024).

Enligt kunskapsläget är det avgörande med en öppen institutionskultur som uppmuntrar barns aktiva deltagande och rätt att framföra klagomål (Davidson, 2010; Lux, 2023). Centralt är att personalen har en positiv inställning till att vilja lösa problem (Diaz m.fl., 2019; Henriksen, 2022). Identifierade hinder inkluderar bland annat hög arbetsbelastning, personalomsättning

och bristande utbildning (Diaz m.fl., 2019). En dansk studie visar att ungdomars förtroende för personal är avgörande för deras möjlighet att påverka beslut och framföra klagomål, samtidigt som detta försvåras av hög omsättning av socialsekreterare och institutionspersonal (Henriksen, 2022).

Betydelsen av oberoende ombud

Ett fjärde tema i forskningen utgörs av studier om oberoende klagomålsombud, en funktion som har etablerats i flera kontexter och som ofta organisatoriskt är placerade i kommuner. Forskning visar att unga i regel är beroende av vuxenhjälp för att kunna klaga och att överklaganden är svåra att hantera utan ombud (Kallioomaa-Puha m.fl., 2020; Pithouse & Crowley, 2007). Beträffande ombud pekar forskningen på att barn, när de är missnöjda, ofta önskar bistånd av oberoende ombud snarare än av personal vid institutioner (Diaz m.fl., 2020; Pithouse & Crowley, 2007). Ett viktigt skäl är att personal tenderar att ha lojalitet till verksamheten (Henriksen, 2022). I studierna framställs klagomålsombud som en potentiellt viktig länk mellan unga och myndigheter för att företräda barns intressen och forskningen menar att erfarenheten av sådana ombud över lag är goda (Diaz m.fl., 2020; Pithouse & Crowley, 2007; Wood, 2020).

Samtidigt skiljer det sig hur sådana funktioner implementeras (Brady m.fl., 2019). Trots förekomst av ombud kan ungdomarnas faktiska inflytande över beslut vara begränsat. Enligt en dansk studie, som har implementerat klagomålsombud i kommuner, använder många barn och ungdomar inte ombuden, bland annat eftersom de inte känner till att de har rätt till ett ombud (Henriksen, 2022). Andra orsaker är att ungdomarna ges begränsad information om beslutsprocessen och inte alltid upplever att ombuden är tillgängliga eller kan hjälpa dem i praktiken (ibid.). Studier visar dessutom att oberoende ombud ibland möts med misstänksamhet från exempelvis socialtjänst och institutionspersonal (Parry m.fl., 2008).

Beslutsprocesser och hantering av klagomål

Ett femte tema i forskningen rör hur barns klagomål faktiskt tas om hand och åtgärdas.

Övergripande framgår att barn efterfrågar snabba beslutsprocesser och att organisationer som hanterar klagomål agerar omgående (Institutet för mänskliga rättigheter, 2025; Pithouse & Crowley, 2007). Det finns forskare som menar att det finns indikationer på att mekanismer som långsamma processer av överklaganden av särskilda befogenheter i domstol inte fungerar som effektiva rättsmedel för barn (Kaliomaa-Puha m.fl., 2020). Långsamma processer kan dessutom undergräva ungdomars upplevelse av processuell rättvisa, det vill säga deras uppfattning om huruvida de blivit behandlade rättvist, vilket kan påverka barnens tillit till rättssystemet (ibid.).

Forskning visar också att vad klagomål faktiskt leder till är av betydelse. Av svenska studier vet vi, som tidigare nämnts, att ungas överklaganden till förvaltningsdomstol, exempelvis beträffande avskiljning eller upplevelser av övervåld, sällan beviljas (Enell m.fl., 2023; Gröön, 2021). Dessutom är det ovanligt att rätten återkopplar till barnet efter ett beslut (Enell m.fl., 2023). Även finsk forskning ger vid handen att de allra flesta överklaganden avslås (Kallioomaa-Puha m.fl., 2020). Sammantaget tyder detta på att möjligheten för ungdomar att lyckas med en överklagan i domstol är begränsad (Mattsson & Enell, 2023). En bidragande faktor är att unga i praktiken befinner sig i ett bevismässigt underläge, eftersom domstolar ofta grundar sina beslut på information från personal och inte samlar in ytterligare information från unga utöver vad som framkommer i överklagan (ibid.).

Slutligen finns svensk forskning som belyser hur barns synpunkter och klagomål hanteras inom tillsyn. Studierna pekar på att tillsyn kan främja reflektion om hur institutioner bemöter barns klagomål och bidra till att fler rutiner införs, exempelvis regelbundna husmöten där barn ges möjlighet att framföra sina åsikter (Brady m.fl., 2019; Pålsson, 2016). Samtidigt har

tillsyn svårt att konkret åtgärda individuella barns klagomål. En majoritet av barnens synpunkter på institutionsvården rör aspekter som varken är reglerade eller kan påverkas externt, som stämningen på boendet, relationer till personal och andra ungdomar, tillgång till materiella resurser (till exempel datorer), möjlighet att delta i aktiviteter, träffa vänner samt påverka vilken mat som serveras (Pålsson, 2017). Just aspekter som rör självbestämmande i vardagen förefaller – som tidigare diskuterats – ha särskilt stor betydelse för unga i låst institutionsvård, vars frihet i stort ofta är kraftigt kringskuren (Enell m.fl., 2023).

Slutsatser och diskussion

Denna rapport har sammanställt forskning om hantering av barns och ungdomars klagomål inom låst institutionsvård. Låst institutionsvård är en mycket ingripande insats som i vissa fall är nödvändig för att skydda ungdomar, samtidigt som det är erkänt svårt att bedriva behandling under tvång i miljöer som är slutna mot omvärlden. En majoritet av ungdomar uppger vid utskrivning att de är nöjda med sin vistelse, men det finns kunskap om att placering i låst institutionsvård är förknippat med risker. Både historiskt och i samtiden har det kommit rapporter om att barns rättigheter allvarligt kränkts inom låst institutionsvård. Detta riskerar inte enbart att skada barns upplevelse av människovärde, utan kan i förlängningen även bidra till att deras tillit till myndigheter och känsla av tillhörighet till samhället påverkas negativt. Som framkommit är en tydlig trend att samhällets tillsyn och andra granskande aktiviteter, liksom fokus på barns rättigheter, över tid har stärkts. I barnavårdssystem världen över existerar allt fler myndigheter och system som har till uppgift att minimera risker och tillvarata barns rättigheter (Biesel m.fl., 2020). Över lag kan samtidigt konstateras att det i regel saknas separata klagomålssystem som utreder och åtgärdar barns klagomål. Rapporten har kommit fram till följande:

- Barn i låst institutionsvård klagar i tämligen liten utsträckning på vården, och när klagomål väl framförs leder de sällan till direkta åtgärder. Med andra ord förefaller barn att underutnyttja snarare än överutnyttja existerande klagomöjligheter.
- Det är avgörande att barn och unga ges information om sina rättigheter att framföra klagomål. Forskning visar emellertid att placerade barn ofta är osäkra på sina faktiska rättigheter och kan sakna kunskap om hur de går tillväga för att klaga. Enligt studierna behövs tydlig information och riktlinjer som är kända av personal och begripliga för barn.
- Även om det finns formella klagomålssystem på plats kan barn ha låg tilltro till att systemen fungerar och är effektiva. Unga som upplevt sina rättigheter kränkta kan också dra sig för att klaga av rädsla för negativa konsekvenser, till exempel repressalier från personal. Det är därför angeläget att chefer och personal vid institutioner aktivt uppmuntrar barns deltagande och klagomål, så att barn faktiskt framför klagomål de har.
- Det finns en risk att den lokala miljön och personalen fungerar som grindvakter, i den meningen att de i olika avseenden hindrar klagomål från att framföras. Det kan handla om att personal känner sig anklagad, tonar ned klagomål eller försöker hantera missnöje utanför formella system. Även om det kan vara positivt att klagomål hanteras direkt, visar studier att det finns en betydande risk att klagomål av detta skäl inte når oberoende myndigheter.
- Forskning visar vidare att det är centralt att unga får stöd av vuxna i klagomålsprocesser. I detta sammanhang har allt fler länder inrättat funktioner för oberoende ombud som bistår barn och utreder klagomål. Enligt forskningen bör dessa inte utgöras av institutionspersonal eller socialsekreterare, som kan vara involverade i situationer där barns rättigheter kränks. Samtidigt är inte blotta förekomsten av sådana

ombud effektivt, utan ombuden behöver vara kända av barn och uppfattas som hjälpsamma för att faktiskt användas.

- Det är väsentligt att barn som framför klagomål får snabb återkoppling för att uppleva hanteringen som rättvis. Alltför långsamma beslut – vilket förefaller vara fallet inom den nuvarande klagomålshanteringen i förvaltningsdomstolar – riskerar att leda till misstro mot klagomålssystem. Det kan också noteras att det, något förvånande, i stort saknas studier om vad barn och unga mer konkret efterfrågar i termer av upprättelse samt vilka mer exakta sanktionsmöjligheter klagomålssystem bör innefatta.

För att avrunda rapporten avser jag nu diskutera vad dess innehåll och slutsatser kan tänkas ha för implikationer för framtagande av klagomålsinrättningar inom svensk låst institutionsvård.

För det första kan konstateras att det i Sverige identifierats problem gällande vem som ansvarar för barns och ungas klagomål. Det har över tid vuxit fram ett system som inte kan anses funktionellt för barn som önskar klaga på vården. De aktörer som idag har centrala uppdrag för att kontrollera vården förefaller i olika avseenden ha svårigheter att åtgärda barns klagomål. Något som särskilt bör påtalas är att det i likhet med många andra länder inte finns någon oberoende instans som enbart handlägger barns klagomål (Equit, 2020; Institutet för mänskliga rättigheter, 2025). Statens institutionsstyrelse kan ha svårt att utreda klagomål av det enkla skälet att myndigheten ofta är en del i problemen och därför kan ha inneboende incitament att tona ner dem. Vidare förefaller det som att domstolsöverklaganden inte är ett effektivt rättsmedel för barns klagomål, eftersom beslutsprocesser ofta är långsamma och sällan leder till upprättelse. Därtill kan kommunernas uppföljning och hur socialsekreterare agerar på barns klagomål trots stärkt lagstiftning variera väsentligt, vilket innebär att barn i praktiken har olika tillgång till stöd i klagomålsprocesser. De nationella tillsynssystem som

har etablerats lider också av kända brister i detta avseende på så vis att de fokuserar på organisatoriska brister snarare än barns individuella klagomål (O'brien, 2008; Pålsson, 2017). Därför är det fullt naturligt att det reses allt starkare krav på inrättande av oberoende instanser eller ombud som hanterar klagomål.

För det andra bör påminnas om att det knappast är tillräckligt att sådana oberoende instanser finns, utan det är därtill nödvändigt att klagomålssystem har vissa egenskaper för att vara ändamålsenliga. Övergripande pekar forskning på att klagomålsinstanser bör innefatta såväl konsultation som stöd och ha mandat att åtgärda identifierade brister. Vidare bör instanserna ha de viktiga kännetecken som listades i slutsatserna ovan, det vill säga att information om rättigheter och klagomål är tydlig när det gäller vilka klagomål som kan hanteras, att det finns vuxna som kan bistå barn i processen, att beslut fattas skyndsamt, att resultat av utredningar återkopplas och att utfall leder till konkreta åtgärder för barnen eller, om detta inte är möjligt, åtminstone uppfattas som rimliga av barnen. Det kan också diskuteras om klagomålssystem bör vara avsedda för placerade barn över lag, det vill säga även gälla för barn i till exempel familjehem och annan institutionsvård. Skälet är att barn i andra former av samhällsvård också kan fara illa och få sina rättigheter kränkta (SOU 2009:99; Sköld & Markkola, 2020). Forskningen har, som nämnts, relativt lite att säga om vilka specifika sanktionsmöjligheter dessa myndigheter bör vara utrustade med, liksom vilken typ av upprättelse de bör kunna bidra med för barn. Det är dock avgörande att klagomålssystem, för att ha legitimitet, inte uppfattas som tandlösa av barn och allmänheten. Vilket mandat ett klagomålssystem har är sannolikt avgörande för om barn uppfattar det som meningsfullt att klaga.

För det tredje är det samtidigt viktigt att ha i åtanke att system för klagomål och tillsyn är instrument som aktiveras i efterhand (Biesel m.fl., 2020; Pålsson, 2018). Det är naturligtvis överordnat att vården organiseras på ett sätt som gör att missförhållanden inte uppstår överhuvudtaget. Som framgått av rapporten finns betydande kunskap om viktiga

förutsättningar för att motverka uppkomsten av missförhållanden som exempelvis våld mellan ungdomar, våld från personal och överdriven användning av befogenheter (se t.ex. Andersson, 2021). Det handlar om till exempel faktorer som småskaliga hem, välavgränsade målgrupper och att barn med låg respektive hög risk eller alltför skilda problematiker inte vårdas tillsammans (Pålsson, 2025). För den låsta vården är det dessutom avgörande att restriktioner används återhållsamt och i syfte att skapa säkerhet, eftersom det annars utgör ett hot mot vårdkvaliteten (se Andersson, 2021; SBU, 2025). Med andra ord är det viktigt att samhället satsar på att stärka kvaliteten över lag för att motverka missförhållanden.

När det gäller faktorer som motverkar missförhållanden i vården är det i synnerhet angeläget att framhäva personalens centrala roll. Vi vet att barns upplevelser av kvaliteten på låst institutionsvård är starkt beroende av den närmsta boendemiljön och hur personal utför vården. Det är en omvittnat svår professionell uppgift att behandla barn inom låst institutionsvård och det finns omfattande forskning som visar på betydelsen av faktorer som ledning, institutionskulturer och personalens utbildning och personliga egenskaper (Thomas m.fl., 2025). Därför bör staten vid sidan av oberoende klagomålsinrättningar satsa ansemliga resurser på noggrann rekrytering av personal, höga krav på utbildning och löpande handledning. Detta framstår som särskilt brådskande i ett svenskt sammanhang, som kännetecknas av en personalstyrka med låg kompetens i ett internationellt perspektiv (Pålsson m.fl., 2023).

För det fjärde visar forskning att för placerade barn är den närmsta boendemiljön viktigast, inte att det finns formella system för tillsyn och klagomål. Enligt studier är möjligheten till självbestämmande i vardagen betydelsefull för barn i låst institutionsvård, bland annat mot bakgrund av att deras frihet i övrigt är kraftigt beskuren. Studier visar förvisso att till exempel tillsyn bidrar till ökad medvetenhet bland professionella och barn om barns rättigheter och

klagomöjligheter. Samtidigt vet vi att ett starkt fokus på placerade barns formella rättigheter inte nödvändigtvis leder till bättre vård eller mer delaktighet i vardagen (Biesel m.fl., 2020; Punsch m.fl., 2016; Rennerskog, 2021). Forskning med barn som informanter visar att de framhäver vardagliga aspekter av en institutionsvistelse, som sängtider, telefonanvändning, kontakt med omgivningen, fritidsaktiviteter och vilken mat som serveras, med mera (Enell m.fl., 2023). Sannolikt är en stor del av sådant som barn sätter värde på och kan vara missnöjda med inte av sådan art att de kommer kunna föranleda formella åtgärder (Barnes, 2012; Holland, 2010; jfr Pålsson, 2017). Det finns här en risk att de mer vardagliga aspekterna av en institutionsvistelse inte tillmäts samma betydelse av myndigheter, eftersom de inte regleras i lag. Vidare vet vi att barnavårdssystem som centreras runt tillsyn och en formalistisk syn på barns rättigheter kan leda till defensiva professionella kulturer, som präglas av en rädsla att göra fel och där yrkesverksamma ägnar stort fokus åt att byråkratiskt hantera klagomål utan att vården för den skull nödvändigtvis förbättras (Biesel m.fl. 2020; Caffrey m.fl. 2025; jfr Repo, 2025).

Slutligen måste återigen understrykas att låst institutionsvård är en samhällsåtgärd som innebär ett långtgående ingrepp i barns och familjers liv. De unga som placeras tillhör en av samhällets mest utsatta grupper. Utöver att de i regel uppvisar ett eget destruktivt beteende är de ofta uppvuxna i underprivilegierade miljöer, lider av psykisk ohälsa och har neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Den låsta institutionsvården anförtros ett svårt och viktigt samhällsuppdrag, samtidigt som det samhälleliga intresset för vården under lång tid har präglats av låga ambitioner. En förbättrad klagomålshantering och ökad respekt för barns rättigheter är naturligtvis centralt, men det är inte tillräckligt för att låst institutionsvård ska ha en chans att vara positiv för barn. Det är här avgörande att enbart barn som faktiskt är i behov av restriktioner placeras, att vården organiseras på så sätt att omvårdnad och

behandling sätts i första rummet och att det finns ett kraftfullt stöd till barn och deras familjer efter en placering.

Referenser

Andersson, P. (2021). *Hot, våld och emotionellt arbete på de särskilda ungdomshemmen: Personalens berättelser*. Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

Attar-Schwartz, S. (2017). Experiences of victimization by peers and staff in residential care for children at risk in Israel from an ecological perspective. In *Child maltreatment in residential care: History, research, and current practice* (pp. 269–299). Cham: Springer International Publishing.

Barnes, V. (2012). Social work and advocacy with young people: Rights and care in practice. *British Journal of Social Work*, 42(7), 1275–1292.

Barnrättsbyrån (2021). “... och jag kunde inte andas” – en granskning av våld mot barn på de statliga ungdomshemmen.

Barnrättsbyrån & Childhood (2023) *Vem ska tro på mig? En granskning av sexuella övergrepp på de statliga ungdomshemmen*. Barnrättsbyrån & World Childhood Foundation.

Barnrättsbyrån (2025) *För barnets bästa? En granskning av avskiljningar och ej fullföljda avskiljningar på två statliga ungdomshem år 2024*.

Beckett, C., Dickens, J., Schofield, G., Philip, G., & Young, J. (2016). Independence and effectiveness: Messages from the role of Independent Reviewing Officers in England. *Children and Youth Services Review*, 71, 148–156.

Bessant, J., & Broadley, K. (2016). Transparency and ‘uncomfortable knowledge in child protection. *Policy Studies*, 37(2), 93–112.

Biesel, K., Masson, J., Parton, N., & Pösö, T. (2020). Errors and mistakes in child protection: an introduction. In *Errors and Mistakes in Child Protection* (pp. 1–16). Policy Press.

- Brady, B., Kennan, D., Forkan, C., Tierney, E., Jackson, R., & Holloway, R. (2019). The participation of children and young people in care: insights from an analysis of national inspection reports in the Republic of Ireland. *Child Care in Practice*, 25(1), 22–36.
- Burns, K., Boyle, E., Geary, S., & King, E. (2024). How Effective Are Ireland's Monitory Mechanisms in Improving Its Child Protection and Welfare Services?. *Child & Family Social Work*.
- Caffrey, L., Tobin, S., Flynn, S., Holt, S., Houston, S., Petautschnig Arancibia, C., & Sheaf, G. (2025). The Intended and Unintended Effects of Inspection on Child and Family Social Work Services: A Rapid Evidence Review of the International Literature. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*, 1–17.
- Colton, M. (2002). Factors associated with abuse in residential child care institutions. *Children & Society*, 16(1), 33–44.
- Davidson, J. C. (2010). Residential care for children and young people: priority areas for change. *Child Abuse Review*, 19(6), 405–422.
- DePanfilis, D., & Girvin, H. (2005). Investigating child maltreatment in out-of-home care: Barriers to effective decision-making. *Children and Youth Services Review*, 27(4), 353–374.
- de Soet, R., Vermeiren, R. R., Bansema, C. H., Nijland, L., Mulder, E. A., & Nooteboom, L. A. (2025). Balancing autonomy and safety in care for youth with severe and enduring mental health problems. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 1–12.
- De Swart, J. J. W., Van den Broek, H., Stams, G. J. J. M., Asscher, J. J., Van der Laan, P. H., and Holsbrink-Engels, G. A. (2012). The effectiveness of institutional youth care over the past three decades: A meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 34(9), 1818–1824.
- De Valk, S., Kuiper, C., Van der Helm, G. H. P., Maas, A. J. J. A., & Stams, G. J. J. M. (2016). Repression in residential youth care: A scoping review. *Adolescent Research Review*, 1(3), 195–216.
- De Valk, S., Kuiper, C., Van der Helm, G. H. P., Maas, A. J. J. A., & Stams, G. J. J. M. (2019). Repression in residential youth care: A qualitative study examining the experiences

of adolescents in open, secure and forensic institutions. *Journal of Adolescent Research*, 34(6), 757–782.

Diaz, C., Pert, H., & Thomas, N. P. (2019). Independent Reviewing Officers' and social workers' perceptions of children's participation in Children in Care Reviews. *Journal of Children's Services*, 14(3), 162–173.

Diaz, C., Pert, H., Aylward, T., Neill, D., & Hill, L. (2020). Barriers children face complaining about social work practice: A study in one English local authority. *Child & Family Social Work*, 25(2), 460–468.

Dishion, T. J., & Tipsord, J. M. (2011). Peer contagion in child and adolescent social and emotional development. *Annual review of psychology*, 62(1), 189–214.

Ds 2024:26. *Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem – Slutredovisning angående frågor om Statens institutionsstyrelses särskilda befogenheter.*

Enell, S., Mattsson, T., & Sallnäs, M. (2023). Rättigheter som ”token”, egenansvar och egenvärde: Barn och ungas förståelse av rättigheter i låst institutionsvård. *Nordisk socialrättslig tidskrift*, (35–36), 7–38.

Enell, S., Andersson Vogel, M., Henriksen, A. K. E., Pösö, T., Honkatukia, P., Mellin-Olsen, B., & Hydle, I. M. (2022). Confinement and restrictive measures against young people in the Nordic countries—a comparative analysis of Denmark, Finland, Norway, and Sweden. *Nordic journal of criminology*, 23(2), 174–191.

Equit, C. (2024). “... but the professionals decide everything” – Complaint Procedures in Residential Group Care. In *Participation in Residential Childcare: Safeguarding children's rights through participation and complaint procedures* (pp. 67–92). Verlag Babara Budrich.

Euser, S., Alink, L. R., Tharner, A., van IJzendoorn, M. H., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2013). The prevalence of child sexual abuse in out-of-home care: A comparison between abuse in residential and in foster care. *Child maltreatment*, 18(4), 221–231.

Gröön, A. (2021). Avskiljningar på SiS ungdomshem - En utredning i förhållande till barn och ungas fri-och rättigheter.

- Gutterswijk, R. V., Kuiper, C. H., Harder, A. T., Bocanegra, B. R., van der Horst, F. C., & Prinzie, P. (2023). Associations between secure residential care and positive behavioral change in adolescent boys and girls. *Residential Treatment for Children & Youth*, 40(2), 173–196.
- Harder, A. T., Knorth, E. J., & Kalverboer, M. E. (2012). Securing the downside up: Client and care factors associated with outcomes of secure residential youth care. In *Child & Youth care forum* (Vol. 41, No. 3, pp. 259–276). Boston: Springer US.
- Harder, A. T., Knorth, E. J., & Kalverboer, M. E. (2013). A secure base? The adolescent–staff relationship in secure residential youth care. *Child & Family Social Work*, 18(3), 305–317.
- Harder, A. T. (2018). Residential care and cure: Achieving enduring behaviour change with youth by using a self-determination, common factors and motivational interviewing approach. *Residential treatment for children & youth*, 35(4), 317–335.
- Havlicek, J., & Samuels, G. M. (2018). The Illinois state foster youth advisory board as a counterspace for well-being through identity work: Perspectives of current and former members. *Social Service Review*, 92(2), 241–289.
- Henriksen, A. K. (2022). “It’s my life they are talking about”—On children’s participation in decision-making for secure placement. *Qualitative Social Work*, 21(4), 783–799.
- Henriksen A. K., & Øye, C. (2023). The ambiguities of coercion: Mapping adolescents’ experiences of coercion in institutional everyday life. *Children & Society*, 37(5), 1376–1391.
- Henriksen, A. K., Nolbeck, K., Enell, S., Vogel, M. A., & Andersson, P. (2023). Treatment in the context of confinement: Understanding the barriers and possibilities for facilitating change in at-risk youth. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 110(3), 312–331.
- Hernandez, J. (2022). Foster youth perspectives: How foster youth navigate and mobilize their rights within the foster care system. *Humanity & Society*, 46(2), 249–270.
- Holland, S. (2010). Looked after children and the ethic of care. *British Journal of Social Work*, 40(6), 1664–1680.

- Hultman, E., & Wissö, T. (2023). Follow-up of out-of-home care in dialogues between children and appointed social workers. *Nordic Social Work Research*, 13(2), 333–347.
- Höfte, S. J. C., Kuiper, C. H. Z., Van der Helm, G. H. P., De Valk, S. M., & Stams, G. J. J. M. (2021). Children's rights in secure residential youth care in the Netherlands. *The International Journal of Children's Rights*, 29(4), 946–971.
- Höjer, I., & Pösö, T. (2023). Child protection in Finland and Sweden. *Oxford Handbook of Child Protection Systems*, 156–173.
- Institutet för mänskliga rättigheter (2025) *Låsta statliga ungdomshem – vår tids institutioner för barn och unga med funktionsnedsättning?* Institutet för mänskliga rättigheter: Lund.
- Institutet för mänskliga rättigheter (2026) *I väntan på vadå? Barn och unga blir kvar på övertid vid SiS ungdomshem.* Institutet för mänskliga rättigheter: Lund.
- IVO/Inspektionen för vård och omsorg (2025) *Tillsyn av SiS 2024 Brister, åtgärder och systematiskt förbättringsarbete.*
- Kalliomaa-Puha, L., Pösö, T., & Toivonen, V. M. (2021). Error correction of restrictive measures: Appeals made by young people in care. *Young*, 29(1), 81-96.
- Lux, Á. (2023). Children's right to remedy, as part of their protection. *European Integration Studies*, 19(1).
- Kay, H., Kendrick, A., Stevens, I., & Davidson, J. (2007). Safer recruitment? Protecting children, improving practice in residential child care. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 16(4), 223-226.
- Khoury-Kassabri, M., & Attar-Schwartz, S. (2014). Adolescents' reports of physical violence by peers in residential care settings: An ecological examination. *Journal of interpersonal violence*, 29(4), 659–682.
- Knorth, E. J., Harder, A. T., Zandberg, T., & Kendrick, A. J. (2008). Under one roof: A review and selective meta-analysis on the outcomes of residential child and youth care. *Children and youth services review*, 30(2), 123–140.

Leloux-Opmeer, H., Kuiper, C., Swaab, H., & Scholte, E. (2016). Characteristics of children in foster care, family-style group care, and residential care: A scoping review. *Journal of child and family studies*, 25(8), 2357–2371.

Levin, C. (1998). *Uppfostringsanstalten: om tvång i föräldrars ställe*. Lund University.

Leviner, P. (2024). Barns rättigheter i 2020-talets Sverige: ansvar, utmaningar och möjligheter efter barnkonventionens inkorporering. *Förvaltningsrättslig tidskrift*, 1, 21–24.

Mattsson, T., & Enell, S. (2023). State Provision of Resilience in Social Compulsory Care: A Vulnerability Analysis of Physical Constraint of Children and Youth Without Consent. *International Journal for the Semiotics of Law-Revue internationale de Sémiotique juridique*, 36(4), 1529–1545.

Mazzone, A., Nocentini, A., & Menesini, E. (2018). Bullying and peer violence among children and adolescents in residential care settings: A review of the literature. *Aggression and violent behavior*, 38, 101–112.

McPherson, L., Vosz, M., Gatwiri, K., Parmenter, N., Macnamara, N., Mitchell, J., & Tucci, J. (2021). What does research tell us about young people's participation in decision making in residential care? A systematic scoping review. *Children and Youth Services Review*, 122, 105899.

Moore, T., McArthur, M., Death, J., Tilbury, C., & Roche, S. (2017). Young people's views on safety and preventing abuse and harm in residential care: "It's got to be better than home". *Children and youth services review*, 81, 212–219.

Nolbeck, K. (2022). *Confinement and Caring—On sociomaterial practices in secured institutions for youths*. Göteborgs universitet.

Nylén, H. (2025). Renegotiating the Swedish child welfare system through claims to represent children. *Childhood*, 09075682251374492.

O'Brien, L. (2008). Protection through inspection: an exploration of the effectiveness of Irish Inspection Services in relation to promoting a child's right to make a complaint in residential care. *Scottish Journal of Residential Child Care*, 7(1).

- Parry, O., Pithouse, A., Anglim, C., & Batchelor, C. (2008). 'The tip of the ice berg': Children's complaints and advocacy in Wales—An insider view from complaints officers. *British Journal of Social Work*, 38(1), 5–19.
- Pettersson, T. (2023). *Tuffa tag och tillit—en ESO-rapport om utslussning, eftervård och återfall för dömda till sluten ungdomsvård*. Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi
- Pithouse, A., & Crowley, A. (2007). Adults rule? Children, advocacy and complaints to social services. *Children & Society*, 21(3), 201–213.
- Punch, S., McIntosh, I., & Emond, R. (2016). 'You have a right to be nourished and fed, but do I have a right to make sure you eat your food?': children's rights and food practices in residential care. In *New Directions in the Sociology of Human Rights* (pp. 128–140). Routledge.
- Pålsson, D. (2016). Adjusting to standards: reflections from 'auditees' at residential homes for children in Sweden. *Nordic Social Work Research*, 6(3), 222–233.
- Pålsson, D. (2017). Conditioned agency? The role of children in the audit of Swedish residential care. *Child & family social work*, 22, 33–42.
- Pålsson, D. (2018). *The prerequisites and practices of auditing residential care: On the licensing and inspection of residential homes for children in Sweden* (Doctoral dissertation, Department of Social Work, Stockholm University).
- Pålsson, D. (2024). Supervising a family or a service? Social worker approaches to foster care supervision in six Swedish authorities. *Nordic Social Work Research*, 14(4), 601–613.
- Pålsson, D., Backe-Hansen, E., Gundersen, T., Kalliomaa-Puha, L., Lausten, M., & Pösö, T. (2024). License Loss: Revocations of Residential Care Licenses in Four Nordic Countries. *Child & Family Social Work*.
- Pålsson, D. (2025). Institutionsvård för barn och unga - en kunskapsöversikt. I *SOU 2025:84. Hem för barn och unga. För en trygg, säker och meningsfull vård*.
- Rennerskog, J. (2021). Rightificating Coercion—A Critical Perspective on the Transformation of State-Driven Coercive Care. *Social & Legal Studies*, 30(5), 726–744.

Rennerkog, J. (2023). *An object in need of protection but not a subject of rights?: A study on rights of children involuntarily placed in care in the Swedish welfare state*. Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Repo, J. (2025). Care workers' experiences of regulatory challenges in children's residential homes in Finland. *International Journal of Care and Caring*, 1–17.

Riksrevisionen (2024) *RiR 2024:7 SiS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga*. Riksrevisionen: Stockholm.

Rogers, J., Wilson, S., & Dixon, J. (2026). Exploring the prevalence, forms, risk factors, and interventions associated with violence against children in alternative care settings: a scoping review. *Children and Youth Services Review*, 108766.

Roy, C., Morizot, J., Lamothe, J., & Geoffrion, S. (2020). The influence of residential workers social climate on the use of restraint and seclusion: A longitudinal study in a residential treatment center for youth. *Children and Youth Services Review*, 114, 105035.

Sallnäs, M., Enell, S., & Mattsson, T. (2024). Tensions and trade-offs—staff's understanding of children as rights holders in secure care. *The International Journal of Children's Rights*, 32(2), 477–501.

Sandin, B., Sköld, J., & Schiratzki, J. (2022). Var går gränsen för statens ansvar?: Upprättelseprocessen för dem som vanvårdats i samhällsvård ur ett historiskt perspektiv på normalitet, aga och barns rättigheter. *Statsvetenskaplig tidskrift*, (2), 349–377.

SBU (2025). *Interventioner för att förebygga och minska tvångsåtgärder inom psykiatrisk vård och institutionsvård av barn och unga. En systematisk översikt och etiska aspekter*. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering: Stockholm.

Shanks, E., Andersson, P. & Pålsson, D. (kommande) *Victimization in secure and open residential care: an exploration of youth's experiences*.

Sköld, J., & Markkola, P. (2020). History of child welfare: A present political concern. *Scandinavian Journal of History*, 45(2), 143–158.

Slaatto, A., Kleppe, L. C., Mellblom, A. V., & Baugerud, G. A. (2023). Youth in residential facilities: “Am I safe?”, “Do I matter?”, and “Do you care?”. *Residential treatment for children & youth*, 40(1), 87–108.

SOU 2009:99. *Vanvård i social barnavård under 1900-talet: delbetänkande.*

SOU 2023:40. *Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen.*

SOU 2023:44. *En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga.*

Souverein, F. A., Van der Helm, G. H. P., & Stams, G. J. J. M. (2013). ‘Nothing works’ in secure residential youth care?. *Children and Youth Services Review*, 35(12), 1941–1945.

Statens institutionsstyrelse (2020). *Ungdomar utskrivna från SiS särskilda ungdomshem 2020 En tabellsammanställning av ADAD utskrivningsintervju*

Statskontoret (2020). *Myndighetsanalys av Statens institutionsstyrelse*. Stockholm; 2020. 2020:7.

Stein Helland, H., Skivenes, M. & Gloppen, S. (2025) *Child Protection and the European Court of Human Rights. Lessons from Norway in the Development and Contestation of Children’s Rights*. Bristol University Press: Bristol.

Strijbosch, E. L. L., Huijs, J. A. M., Stams, G. J. J. M., Wissink, I. B., Van der Helm, G. H. P., De Swart, J. J. W., & Van der Veen, Z. (2015). The outcome of institutional youth care compared to non-institutional youth care for children of primary school age and early adolescence: A multi-level meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 58, 208–218.

Tang, E., de Haan, A. D., Kuiper, C. H., & Harder, A. T. (2024). Family-centred practice and family outcomes in residential youth care: A systematic review. *Child & Family Social Work*, 29(3), 598–614.

Ten Brummelaar, M. D., Harder, A. T., Kalverboer, M. E., Post, W. J., & Knorth, E. J. (2018). Participation of youth in decision-making procedures during residential care: A narrative review. *Child & Family Social Work*, 23(1), 33–44.

Thomas, C., Walker, G., Lang, J., & Smith, H. (2025). Exploring staff perspectives of working in secure care accommodation for young people: A systematic review of qualitative research. *Children and Youth Services Review*, 108511.

Tilbury, C. (2007). The regulation of out-of-home care. *British Journal of Social Work*, 37(2), 209–224.

Turcotte, M., & Fenchel, F. (2024). Bringing ‘care’ back into locked residential institutions: What can we learn from adolescents' experiences of secure care?. *Child Abuse Review*, 33(4), e2891.

Walker, G., Thomas, C., Lang, J., & Smith, H. (2025). Young people’s experiences of secure care: A synthesis of qualitative research. *Children and Youth Services Review*, 177, 108399.

van den Tillaart, J., Eltink, E., Stams, G. J., Van der Helm, P., & Wissink, I. (2018). Aggressive incidents in residential youth care. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 62(13), 3991–4007.

van Nijnatten, C., Elbers, E., & van den Bogaard, M. (2007). Complaining or not complaining? Reasoning about conflicts in juvenile inhabitants of residential care. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 28(3–4), 309–322.

Wiemann, A. K., Werner, A., Konrad, K., Niestroj, S. C., Steden, S., Boecker, M., & Lohaus, A. (2024). Bullying victimization and out-of-home care: The role of personal and social resources?. *Journal of Child and Family Studies*, 33(10), 3165–3176.

Whittaker, J. K., Holmes, L., del Valle, J. F., & James, S. (Eds.). (2023). *Revitalizing residential care for children and youth: Cross-national trends and challenges*. Oxford University Press: Oxford.

Wilson, S., Hean, S., Abebe, T., & Heaslip, V. (2020). Children’s experiences with Child Protection Services: A synthesis of qualitative evidence. *Children and youth services review*, 113, 104974.

Vogel A, M., Sallnäs, M., & Lundström, T. (2014). Good idea, bad prerequisite, zero result—the meaning of context in implementing aftercare for young people in secure unit care. *Journal of Children's Services*, 9(3), 248–260.

Vogel A, M. (2012). *Särskilda ungdomshem och vårdkedjor: om ungdomar, kön, klass och etnicitet*. Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan, Stockholms universitet.

Vogel A, M. (2018). An endeavor for autonomy: How girls understand their lived experiences of being referred to secure care. *Young*, 26(1), 70–85.

Wood, P. (2020). Stand by Me: An Analysis of the Functions of Child and Youth Advocates in Canadian Society. *Canadian Family Law Quarterly*, 39(3), 257–281.

Wood, S., Williams, A., Warner, N., Hodges, H. R., Cummings, A., & Forrester, D. (2024). Outcomes for high-risk young people referred to secure children's homes for welfare reasons: a population record linkage study in England. *Journal of Children's Services*, 19(2), 105–122.

Wright, K. (2017). Remaking collective knowledge: An analysis of the complex and multiple effects of inquiries into historical institutional child abuse. *Child Abuse & Neglect*, 74, 10–22.

Åström, T., Bergström, M., Håkansson, K., Jonsson, A. K., Munthe, C., Wirtberg, I., ... & Sundell, K. (2020). Treatment foster care Oregon for delinquent adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Research on Social Work Practice*, 30(4), 355–367.

ENKÄT TILL BARN OCH UNGA PÅ SIS – SAMMANSTÄLLNING AV RESULTAT

Maj 2026

LUMELL ASSOCIATES
Scheelegatan 19
112 28 Stockholm

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Genomförande	3
Framtagande och datainsamling.....	3
Dataanalys.....	3
Bakgrundsanalyser	4
Analys av barn och ungas upplevelser av SiS	8
Analys av barn och ungas inställning till förändringar på SiS	16
Röster från barn och unga på sis	29
Bilagor	39
Bilaga 1 – enkäten.....	39

GENOMFÖRANDE

I detta avsnitt beskrivs hur arbetet med enkäten genomförts. Här återfinns exempelvis information om hur enkäten tagits fram och distribuerats samt hur svaren samlats in. Information om antal svarande samt hur analysen genomförts presenteras också.

Framtagande och datainsamling

Enkätfrågorna togs fram av representanter för utredningen och anpassades tillsammans med Lumell Associates, som sedan skapade den digitala enkäten i verktyget Microsoft Forms. Länk till enkäten delades med samordnare på SiS, som i sin tur förmedlade enkäten till skolorna vid samtliga ungdomshem. Skolorna fick även en pdf-version med samma frågor, för att möjliggöra att enkäten kunde skrivas ut och fyllas i med penna och papper vid behov (se *Bilaga 1 – enkäten*). I de fall de svarande fyllde i enkäten på papper samlade medarbetare på SiS in svaren för att sedan föra över dessa till den digitala versionen av enkäten. Skolorna informerades om att enkäten skulle besvaras av ungdomar som var 15 år eller äldre och placerade med stöd av LVU¹.

Enkäten var anonym för de svarande, och inga personuppgifter samlades in. För att minska risken för att enskilda personer skulle kunna identifieras samlades heller ingen information in om vilka ungdomshem de svarande var placerade på. Det innebär att det inte är möjligt att redovisa vilka ungdomshem som har bidragit med svar.

Enkäten var frivillig att besvara, och innehöll inga obligatoriska frågor.

Enkäten var öppen under tre veckor under mars - april 2026. Under denna period inkom 116 enskilda svar, varav 115 innehöll svar på åtminstone en av enkätfrågorna.

Dataanalys

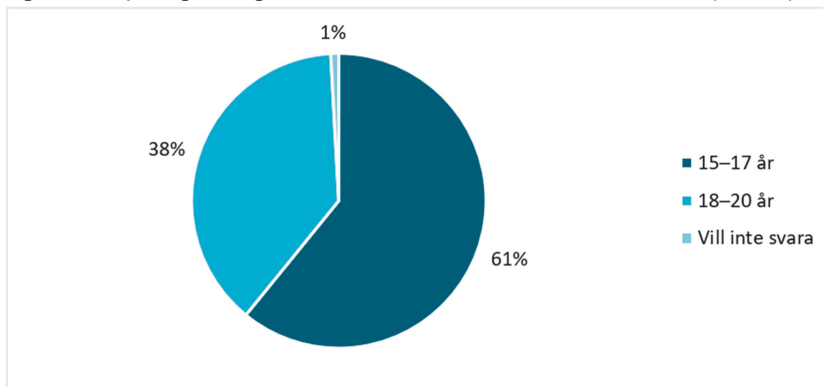
Lumell Associates har analyserat svaren på uppdrag av utredningen. Val av skärningar gjordes i samråd med representanter för utredningen. Den tematiska analysen, samt urval av citat, gjordes av Lumell Associates. Svar på alla frågor, utifrån överenskomna skärningar, redovisas i denna sammanställning. I syfte att undvika risk för identifiering av enskilda individer har vissa skärningar och variabler med få svarande, samt delar av vissa citat, exkluderats. Sådana exkluderings har i stället beskrivits i fritext alternativt markerats genom noter.

¹ Resultaten visar att en del ungdomar som är placerade med stöd av LSU också svarat på enkäten. Dessa svar är inkluderade i analysen.

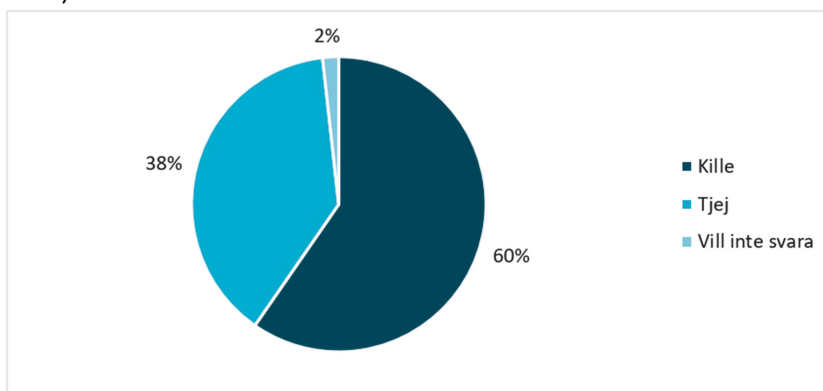
BAKGRUNDSANALYSER

I detta avsnitt presenteras analyser av vilka ungdomar som svarat på enkäten. Här återfinns exempelvis information om de svarandes ålder, kön, placeringsgrundande lag och om de svarande varit placerade på en eller flera institutioner.

Figur 1: Svar på fråga "Hur gammal är du?", andelar av totalt antal svarande (n = 115)

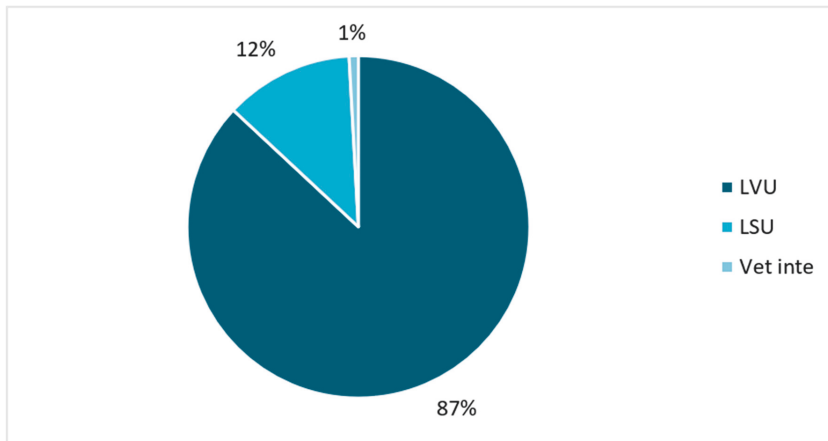
Figur 2: Svar på fråga "Vilket kön känner du dig som?", andelar av totalt antal svarande (n = 115)*

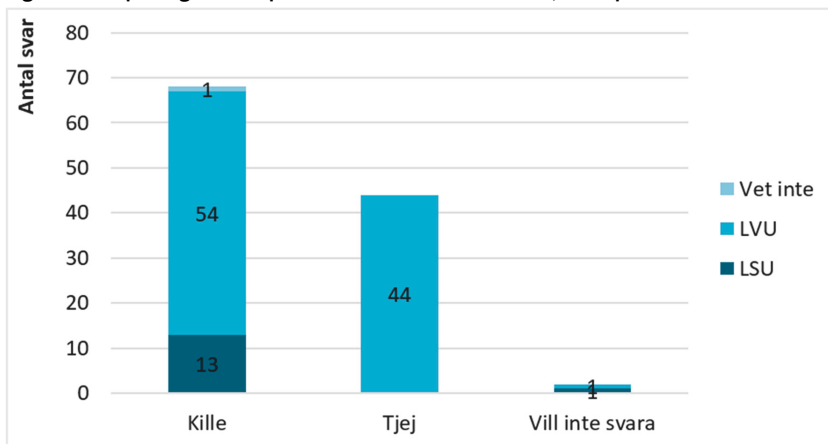
*Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 3: Svar på fråga "Är du på SiS nu med LVU eller LSU?", andelar av totalt antal svarande (n = 115)

Figur 4: Svar på fråga "Är du på SiS nu med LVU eller LSU?", antal per kön*

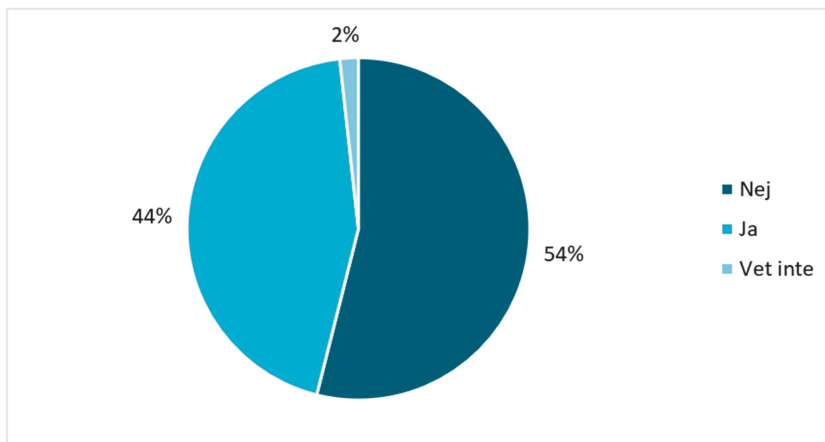

*Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

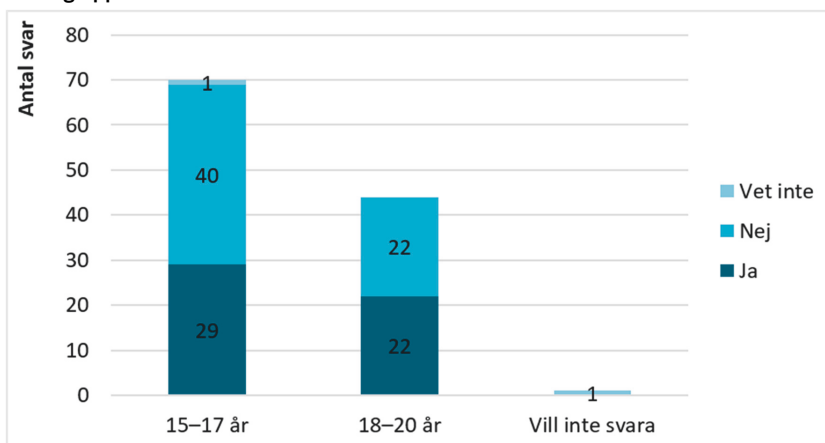
Frågan om placeringsgrundande lag har även analyserats utifrån ålder. Resultaten ger inga ytterligare insikter och har exkluderats på grund av få svarande.

Enkät till barn och unga på SIS

Figur 5: Svar på fråga "Har du varit på fler SiS-institutioner än den du är på nu?", andelar av totalt antal svarande (n = 115)

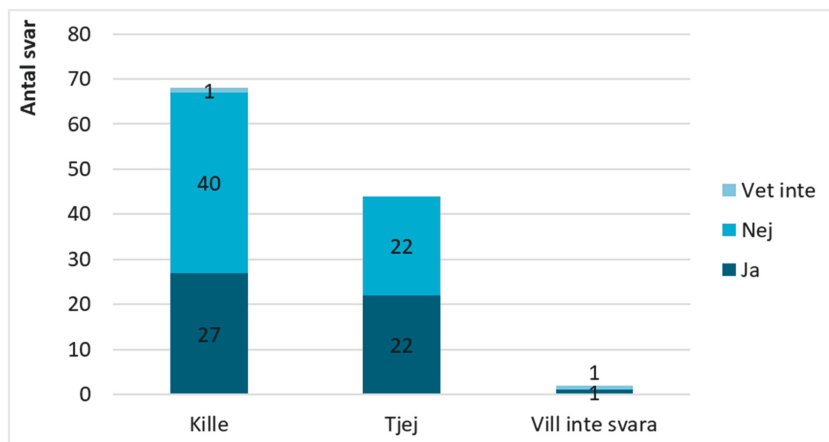

Figur 6: Svar på fråga "Har du varit på fler SiS-institutioner än den du är på nu?", antal per åldersgrupp

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 7: Svar på fråga "Har du varit på fler SiS-institutioner än den du är på nu?", antal per kön*

*Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

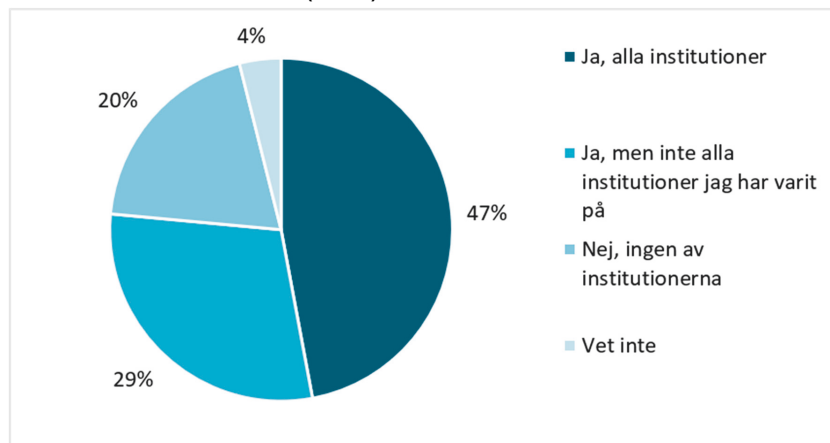
Frågan om vistelse på en eller flera institutioner har även analyserats utifrån placeringsgrundande lag. Resultaten ger inga ytterligare insikter och har exkluderats på grund av få svarande.

Enkät till barn och unga på SiS

ANALYS AV BARN OCH UNGAS UPPLEVELSER AV SiS

I detta avsnitt presenteras analyser av enkätsvar som beskriver barn och ungas upplevelser av att vara placerade på SiS. Här återfinns exempelvis analyser av upplevelsen av trygghet, ifall institutionen/institutionerna är bra och till hjälp, samt anledningar till att institutionen/institutionerna inte varit bra.

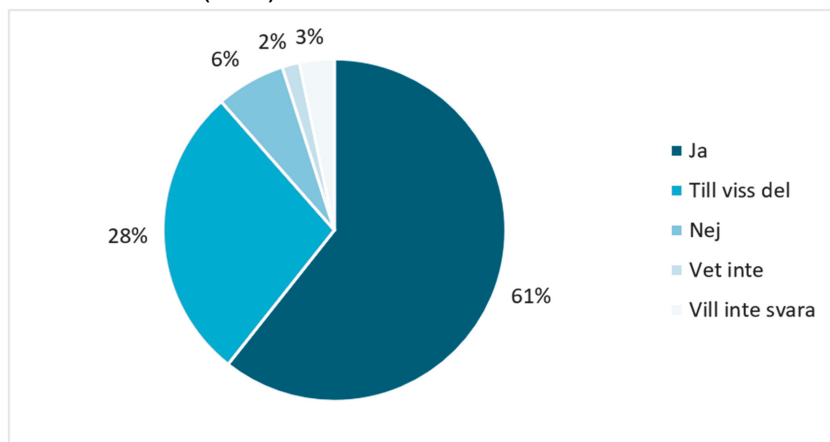
Figur 8: Svar på fråga "Har du känt dig trygg på dom SiS-institutioner du har varit på?", andelar av totalt antal svarande (n = 51)*

*Frågan har endast ställts till individer som varit på flera institutioner.

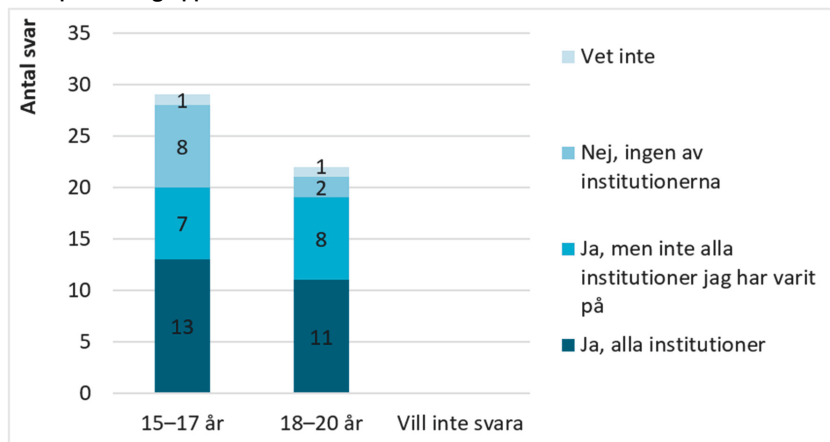
Enkät till barn och unga på SiS

Figur 9: Svar på fråga "Känner du dig trygg på den SiS-institution du är på nu?", andelar av totalt antal svarande (n = 61)*

*Frågan har endast ställts till individer som enbart varit på en institution.

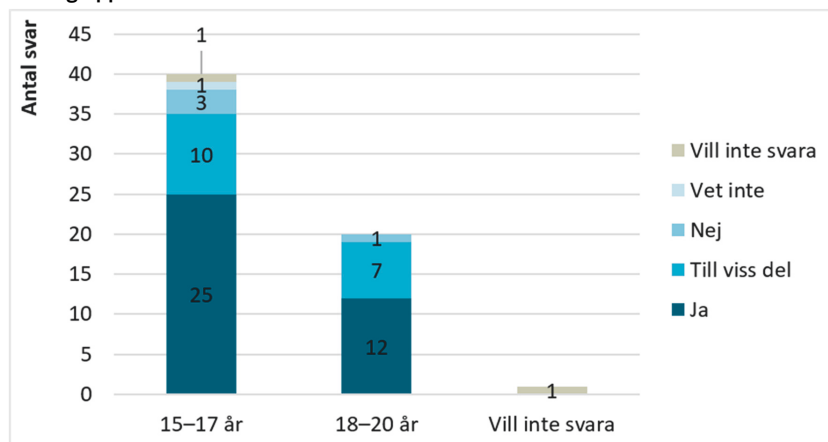
Figur 10: Svar på fråga "Har du känt dig trygg på dom SiS-institutioner du har varit på?", antal per åldersgrupp*

*Frågan har endast ställts till individer som varit på flera institutioner.

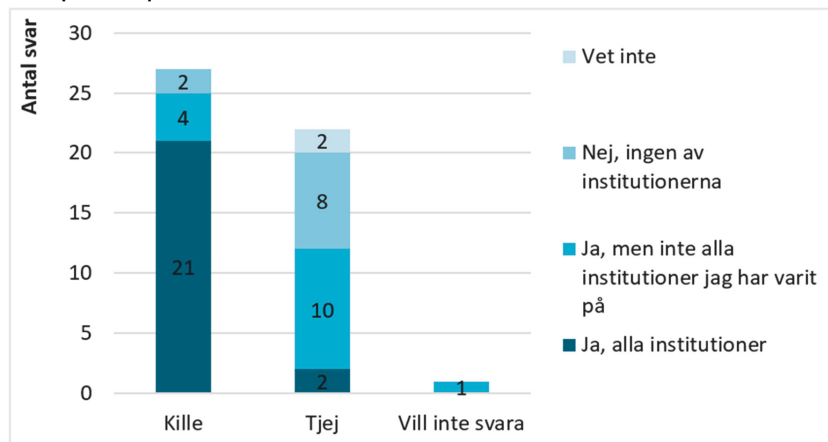
Enkät till barn och unga på SiS

Figur 11: Svar på fråga "Känner du dig trygg på den SiS-institution du är på nu?", antal per åldersgrupp*

*Frågan har endast ställts till individer som enbart varit på en institution.

Figur 12: Svar på fråga "Har du känt dig trygg på dom SiS-institutioner du har varit på?", antal per kön*†

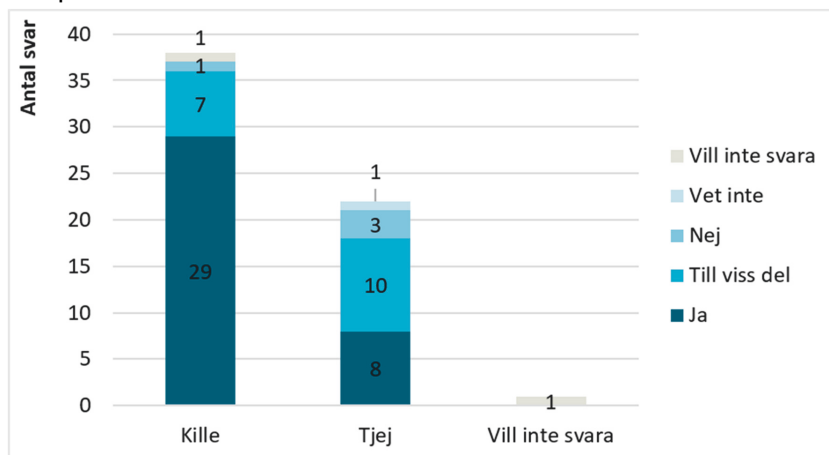

*Frågan har endast ställts till individer som varit på flera institutioner.

†Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 13: Svar på fråga "Känner du dig trygg på den SiS-institution du är på nu?", antal per kön*†

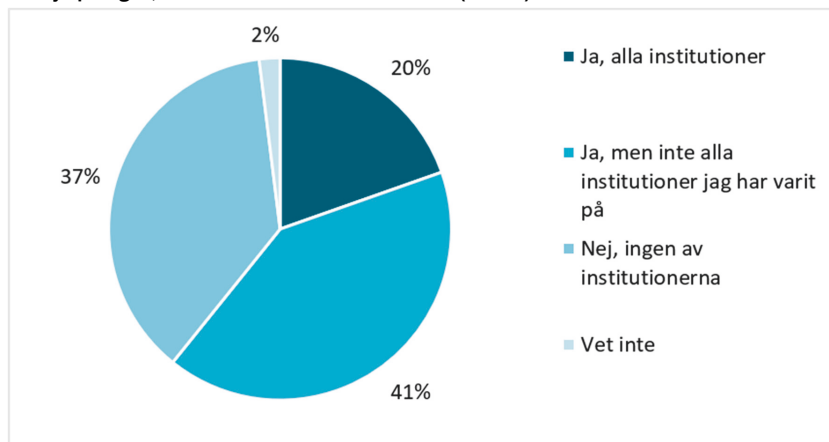

*Frågan har endast ställts till individer som enbart varit på en institution

†Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

Frågan om trygghet på institutionen/institutionerna har även analyserats utifrån placeringsgrundande lag. Resultaten ger inga ytterligare insikter och har exkluderats på grund av få svarande.

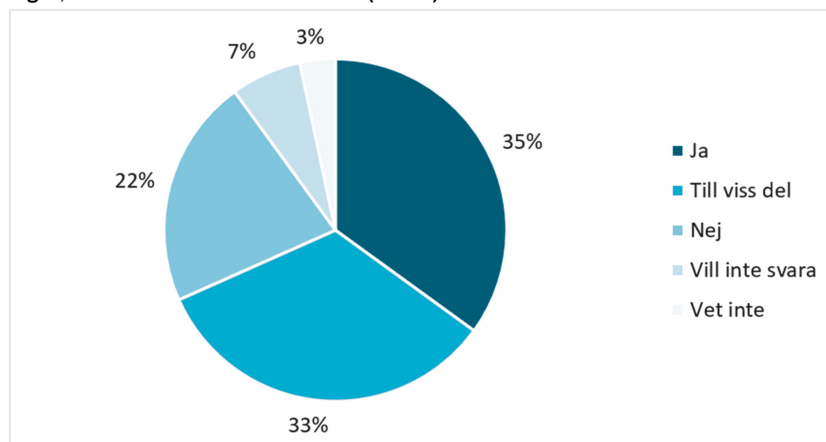
Figur 14: Svar på fråga "Tycker du att dom SiS-institutioner du har varit på har varit bra och har hjälpt dig?", andelar av totalt antal svarande (n = 51)*

*Frågan har endast ställts till individer som varit på flera institutioner.

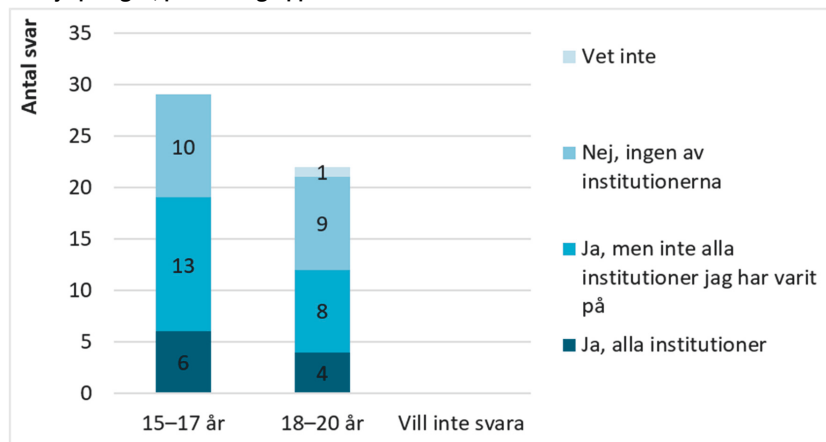
Enkät till barn och unga på SIS

Figur 15: Svar på fråga "Tycker du att den SiS-institution du är på nu är bra och hjälper dig?", andelar av totalt antal svarande (n = 60)*

*Frågan har endast ställts till individer som enbart varit på en institution

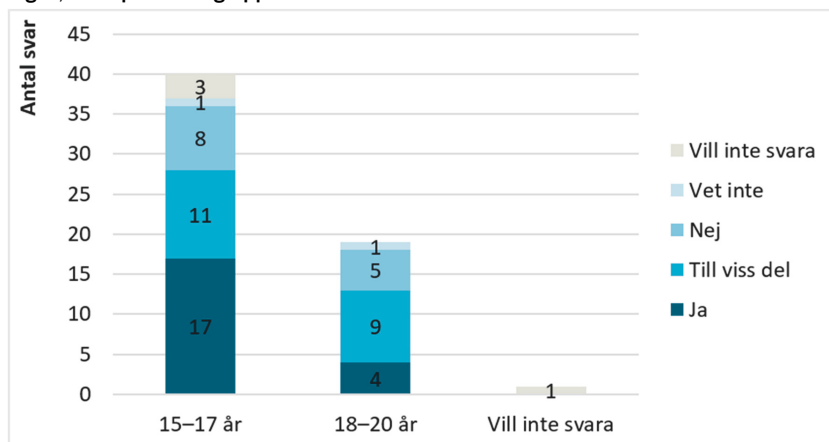
Figur 16: Svar på fråga "Tycker du att dom SiS-institutioner du har varit på har varit bra och har hjälpt dig?", per åldersgrupp*

*Frågan har endast ställts till individer som varit på flera institutioner

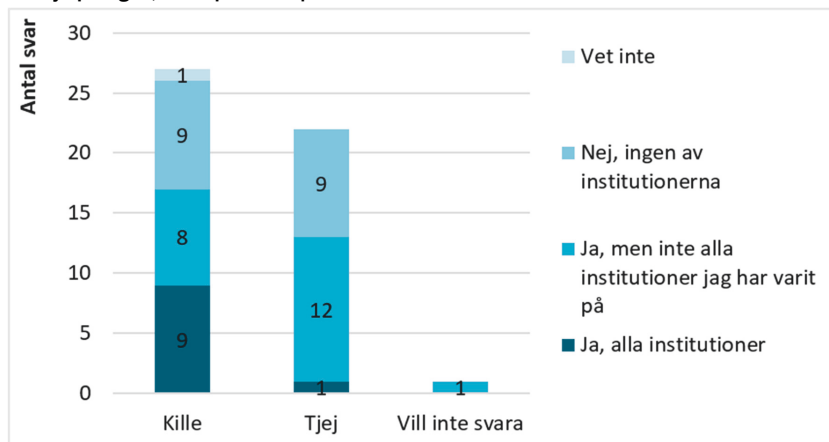
Enkät till barn och unga på SiS

Figur 17: Svar på fråga "Tycker du att den SiS-institution du är på nu är bra och hjälper dig?", antal per åldersgrupp*

*Frågan har endast ställts till individer som enbart varit på en institution

Figur 18: Svar på fråga "Tycker du att dom SiS-institutioner du har varit på har varit bra och har hjälpt dig?", antal per kön*†

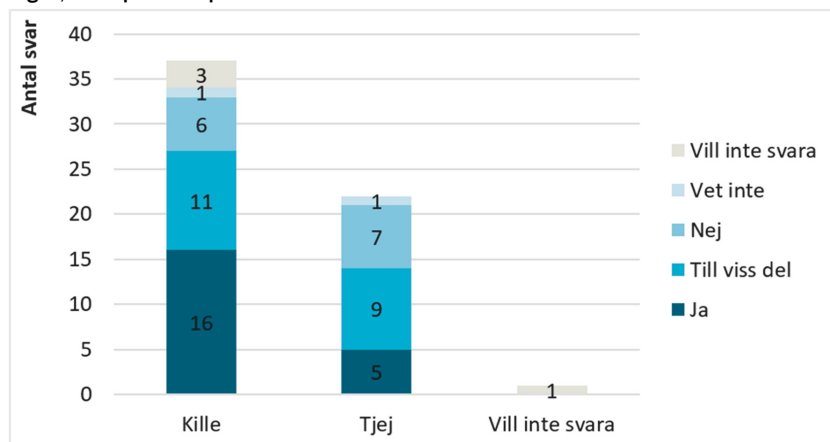

*Frågan har endast ställts till individer som varit på flera institutioner

†Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 19: Svar på fråga "Tycker du att den SiS-institution du är på nu är bra och hjälper dig?", antal per kön*†

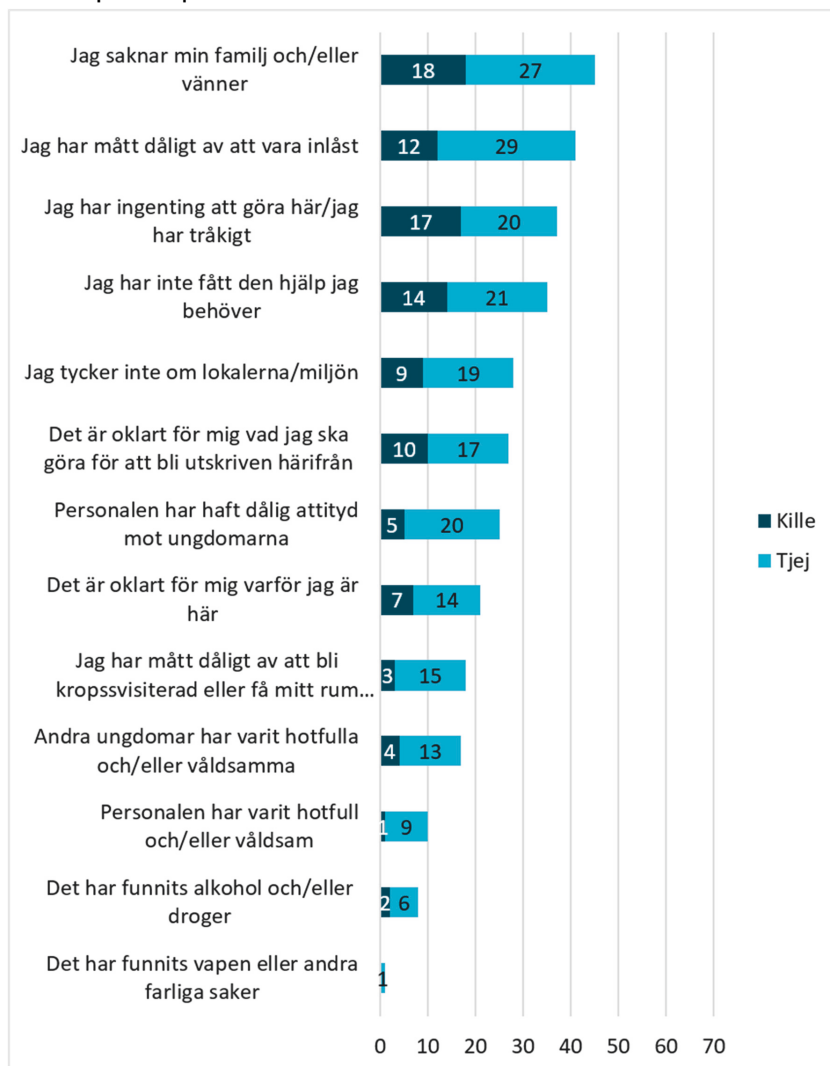
*Frågan har endast ställts till individer som enbart varit på en institution

†Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

Frågan om ifall institutionen/institutionerna har varit bra och till hjälp har även analyserats utifrån placeringsgrundande lag. Resultaten ger inga ytterligare insikter och har exkluderats på grund av få svarande.

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 20: Svar på fråga "Varför har den/dom institutionerna inte varit bra?", totalt antal svarande per kön*†

* Enbart ställd till personer som svarat "Ja, men inte alla" eller "Nej" på fråga "Tycker du att dom SiS-institutioner du har varit på har varit bra och har hjälpt dig?" eller "Till viss del" eller "Nej" på fråga "Tycker du att den SiS institution du är på nu är bra och hjälper dig?"

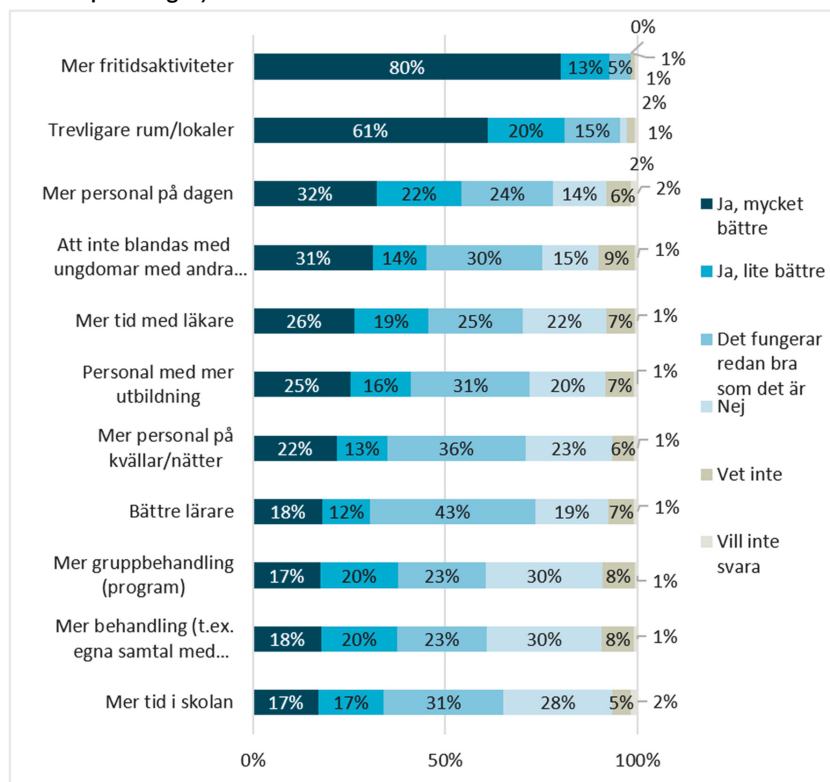
†Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

Enkät till barn och unga på SiS

ANALYS AV BARN OCH UNGAS INSTÄLLNING TILL FÖRÄNDRINGAR PÅ SiS

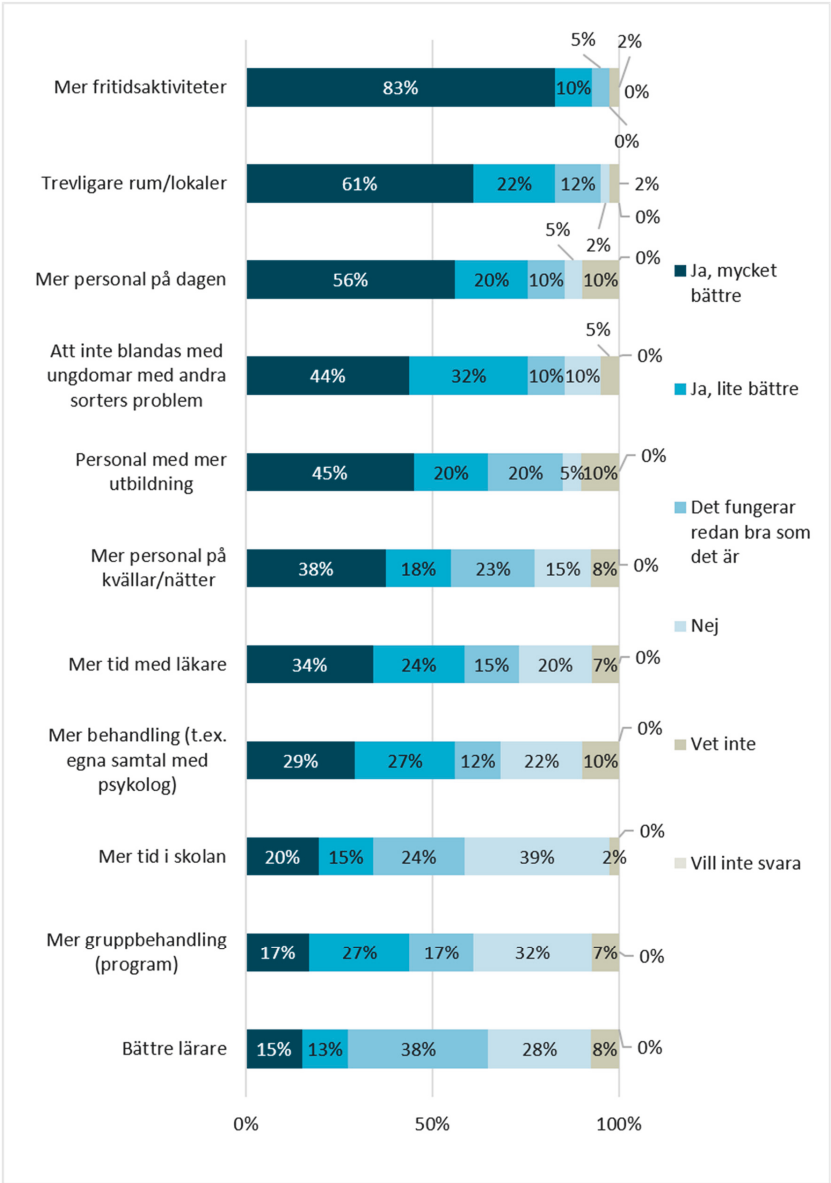
I detta avsnitt presenteras analyser av enkätsvar som beskriver barn och ungas inställning till förändringar på SiS. Här återfinns exempelvis analyser av i vilken grad olika åtgärder skulle göra det bättre för ungdomar på SiS, hur många som borde få bo på samma avdelning, kännedom om rättigheter samt åsikter om informationsdelning.

Figur 21: Svar på fråga "Tycker du att de här sakerna skulle kunna göra det bättre för ungdomar att vara på SiS?", andelar av totalt antal svarande per kategori (n mellan 105 och 110 per kategori)

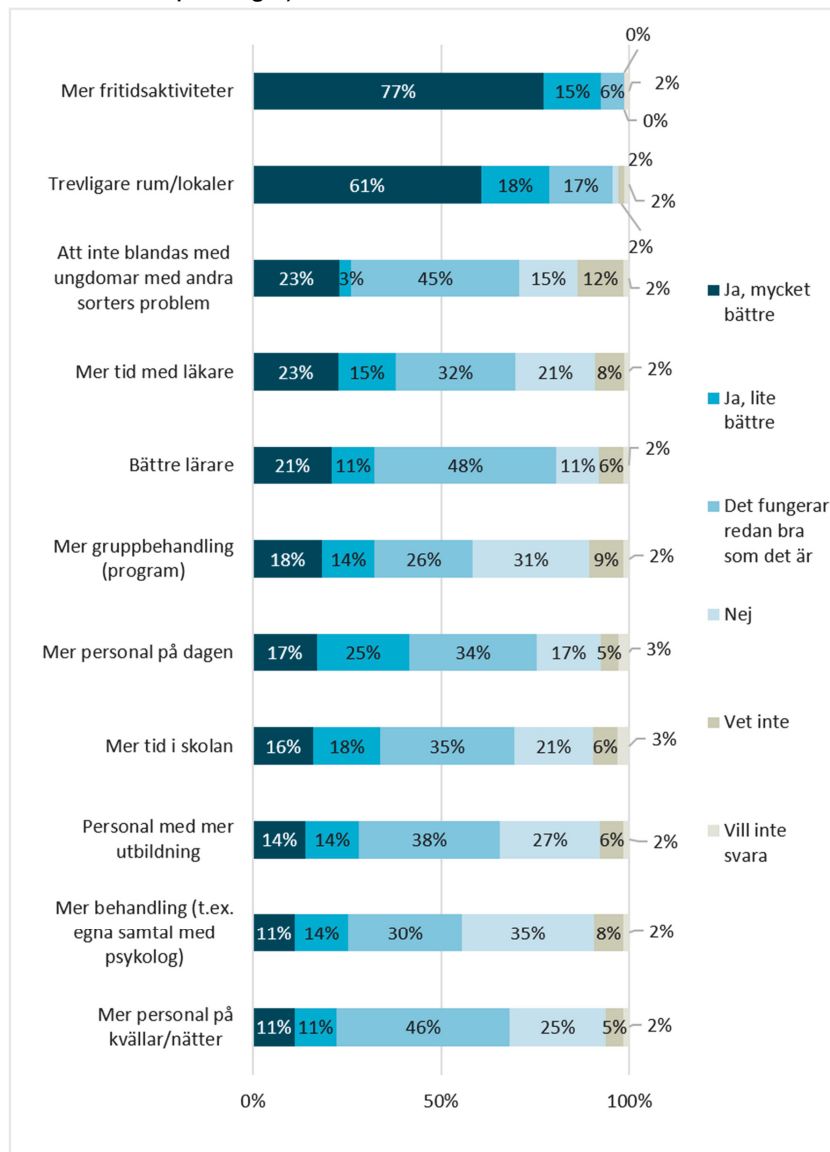
Enkät till barn och unga på SiS

Figur 22: Svar på fråga ”Tycker du att de här sakerna skulle kunna göra det bättre för ungdomar att vara på SiS?”, andelar av totalt antal svarande per kategori för tjejerna (n mellan 40 och 41 per kategori)

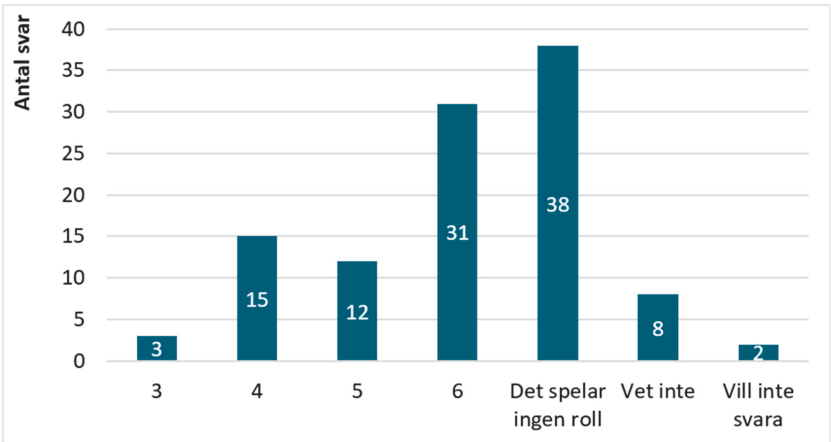
Enkät till barn och unga på SIS

Figur 23: Svar på fråga "Tycker du att de här sakerna skulle kunna göra det bättre för ungdomar att vara på SIS?", andelar av totalt antal svarande per kategori för killarna (n mellan 62 och 66 per kategori)

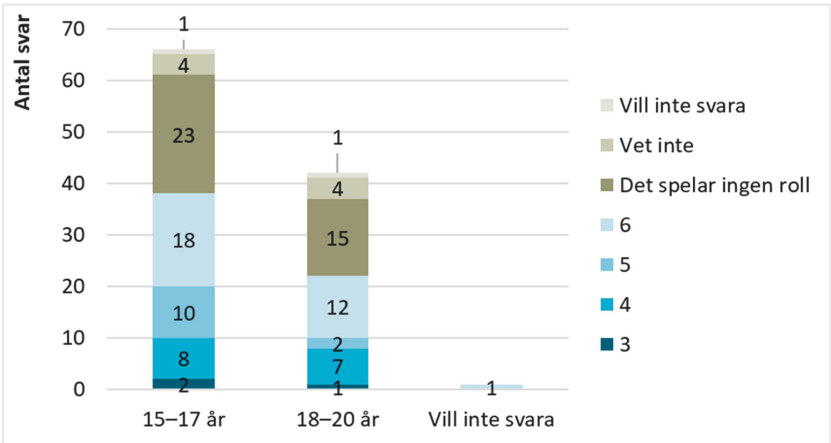

Enkät till barn och unga på SIS

Figur 24: Svar på fråga "Hur många ungdomar tycker du som mest borde få bo tillsammans på varje avdelning?", antal svarande

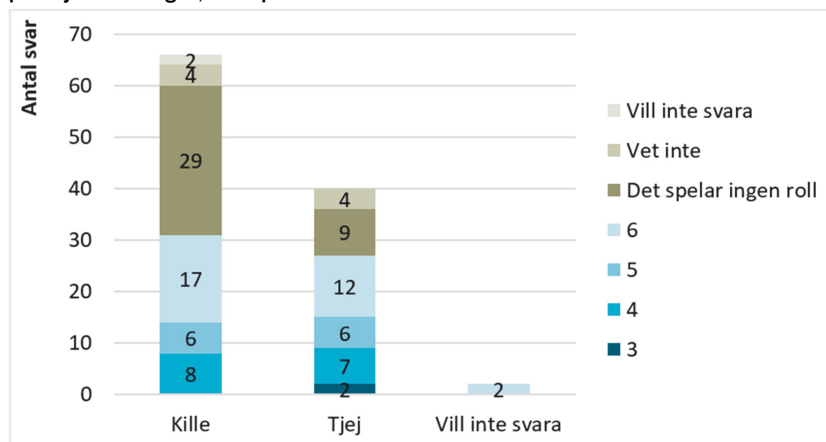

Figur 25: Svar på fråga "Hur många ungdomar tycker du som mest borde få bo tillsammans på varje avdelning?", antal per åldersgrupp

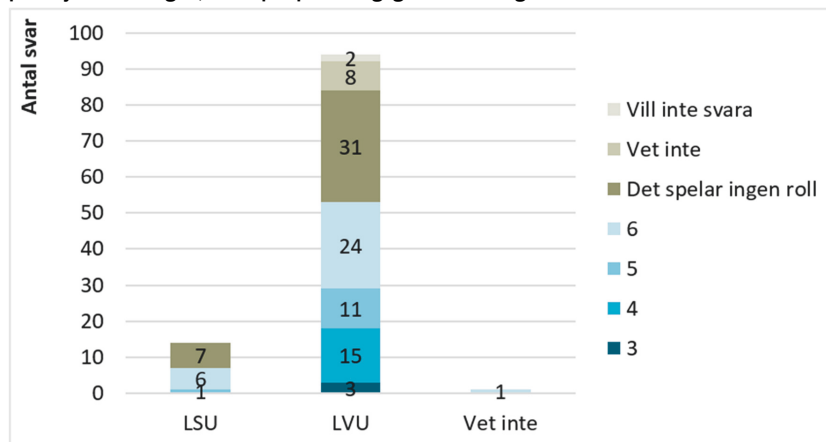
Enkät till barn och unga på SIS

Figur 26: Svar på fråga "Hur många ungdomar tycker du som mest borde få bo tillsammans på varje avdelning?", antal per kön*

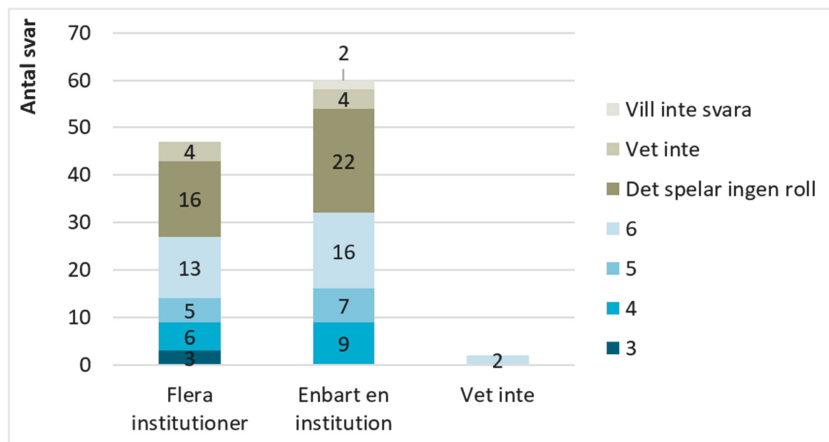
*Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

Figur 27: Svar på fråga "Hur många ungdomar tycker du som mest borde få bo tillsammans på varje avdelning?", antal per placeringsgrundande lag

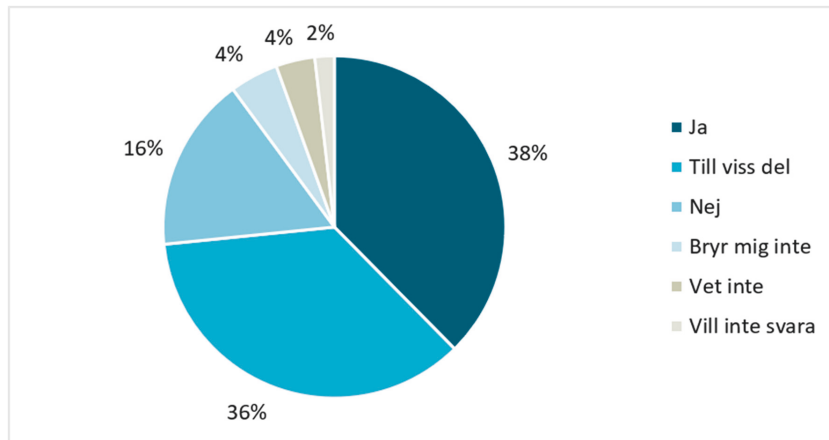

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 28: Svar på fråga "Hur många ungdomar tycker du som mest borde få bo tillsammans på varje avdelning?", antal per en eller flera institutioner

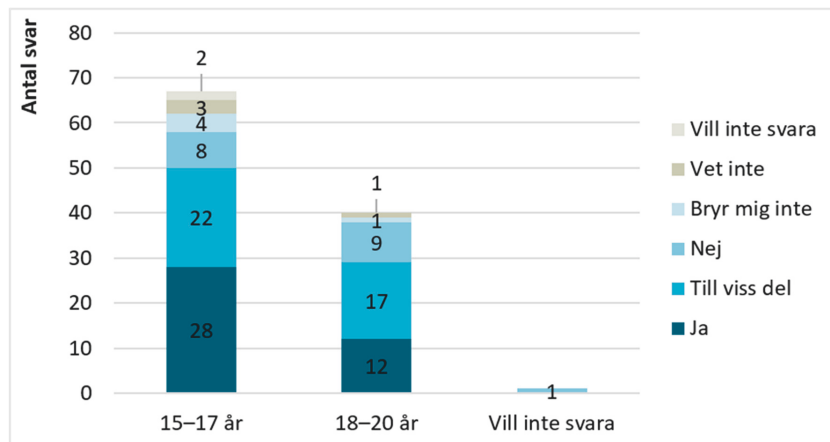

Figur 29: Svar på fråga "Vet du vilka rättigheter du har när du är på SiS (alltså vad SiS får och inte får göra)?", andelar av totalt antal svarande (n = 109)

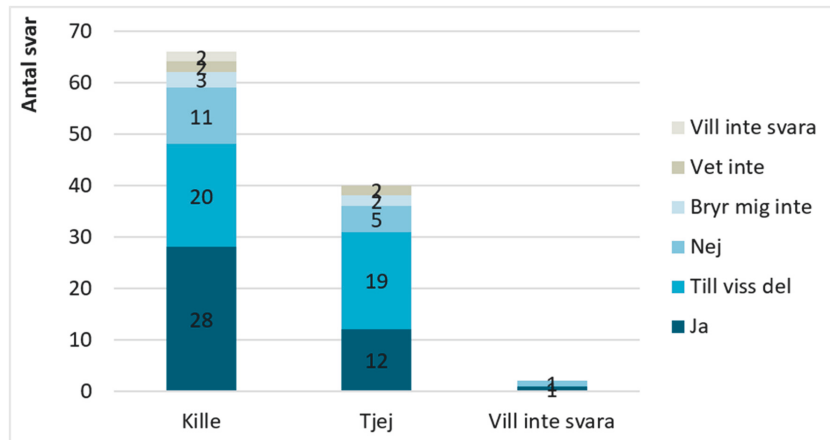

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 30: Svar på fråga "Vet du vilka rättigheter du har när du är på SiS (alltså vad SiS får och inte får göra)?", antal per åldersgrupp

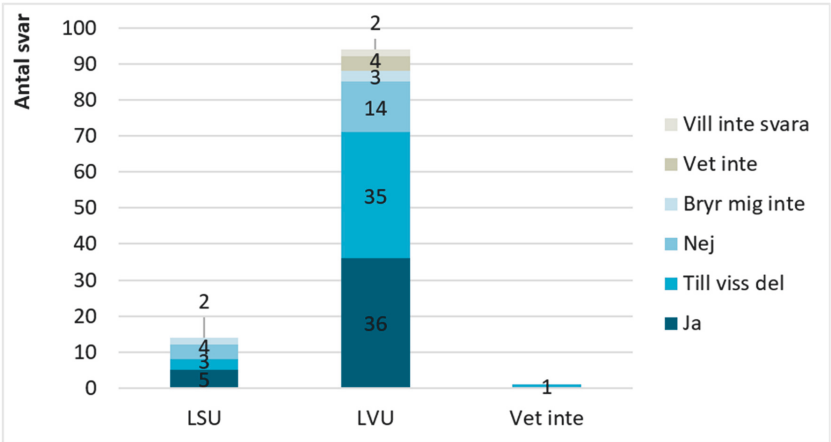
Figur 31: Svar på fråga "Vet du vilka rättigheter du har när du är på SiS (alltså vad SiS får och inte får göra)?", antal per kön*

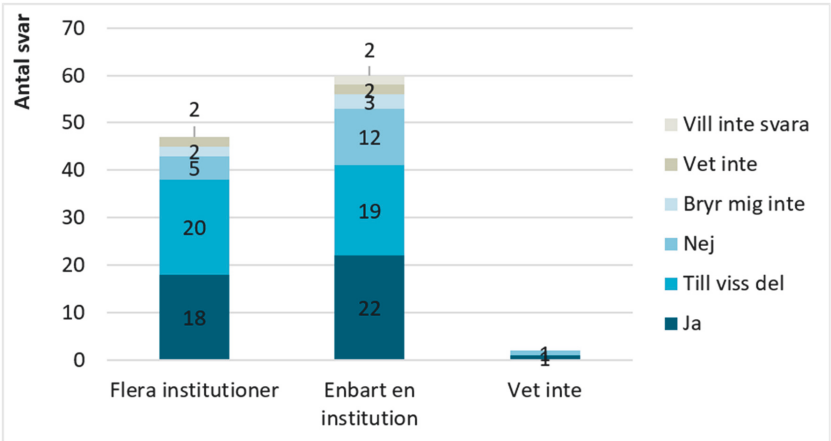
*Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 32: Svar på fråga "Vet du vilka rättigheter du har när du är på SiS (alltså vad SiS får och inte får göra)?", antal per placeringsgrundande lag

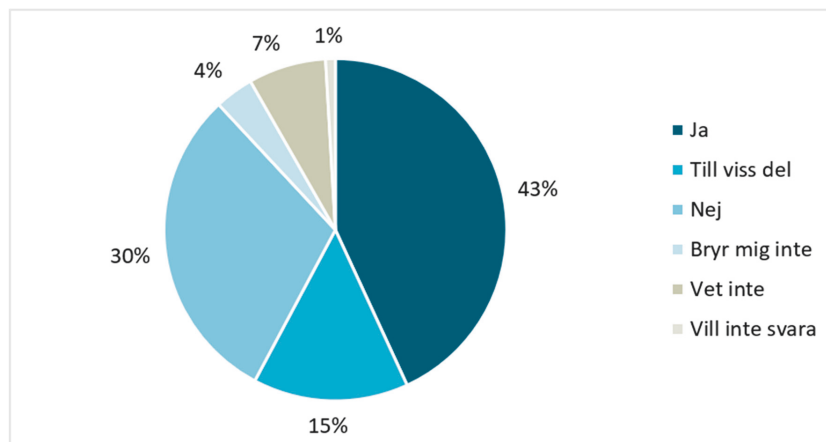

Figur 33: Svar på fråga "Vet du vilka rättigheter du har när du är på SiS (alltså vad SiS får och inte får göra)?", antal per en eller flera institutioner

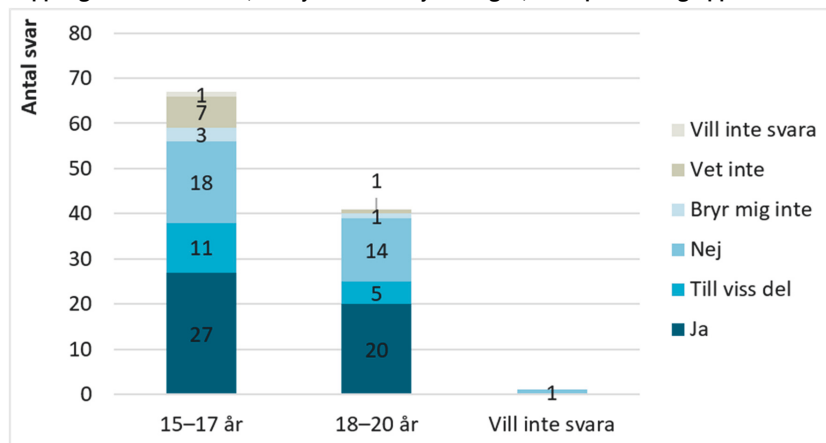

Enkät till barn och unga på SIS

Figur 34: Svar på fråga "Tycker du att SiS ska få ta del av information från till exempel Polisen om det finns en hotbild mot dig eller personer i din närhet, eller om du har kopplingar till kriminalitet, om syftet är att skydda dig?", andelar av totalt antal svarande (n=109)

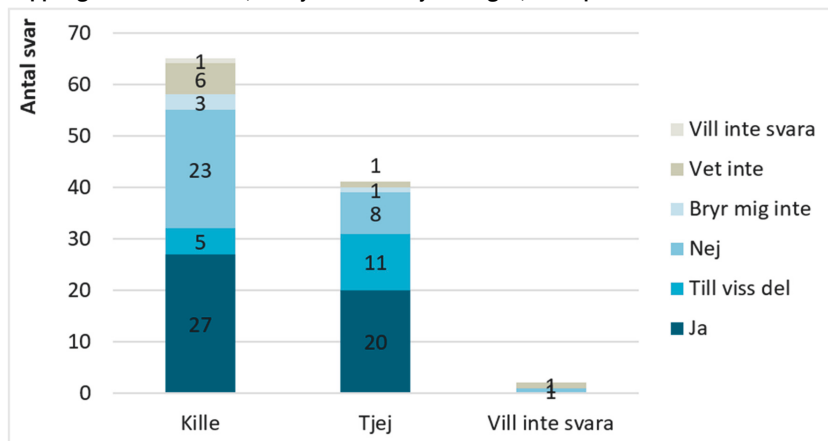

Figur 35: Svar på fråga "Tycker du att SiS ska få ta del av information från till exempel Polisen om det finns en hotbild mot dig eller personer i din närhet, eller om du har kopplingar till kriminalitet, om syftet är att skydda dig?", antal per åldersgrupp

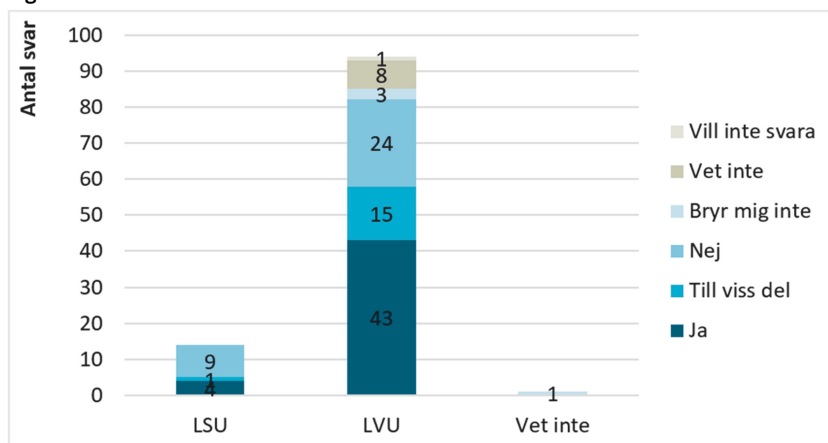
Enkät till barn och unga på SiS

Figur 36: Svar på fråga "Tycker du att SiS ska få ta del av information från till exempel Polisen om det finns en hotbild mot dig eller personer i din närhet, eller om du har kopplingar till kriminalitet, om syftet är att skydda dig?", antal per kön*

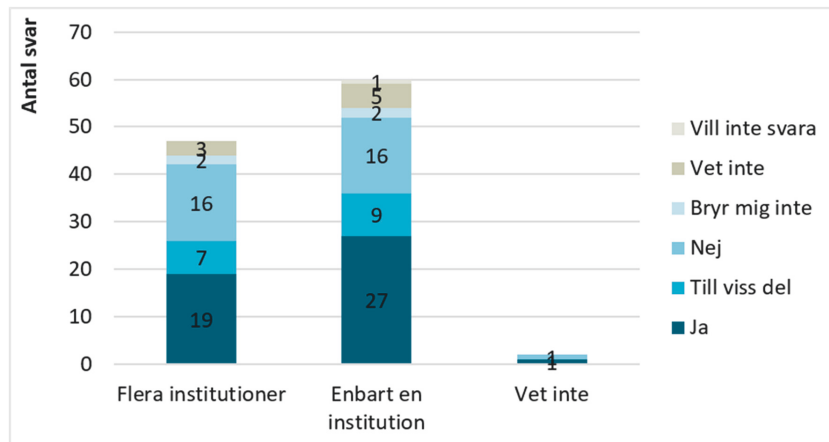
*Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

Figur 37: Svar på fråga "Tycker du att SiS ska få ta del av information från till exempel Polisen om det finns en hotbild mot dig eller personer i din närhet, eller om du har kopplingar till kriminalitet, om syftet är att skydda dig?", antal per placeringsgrundande lag

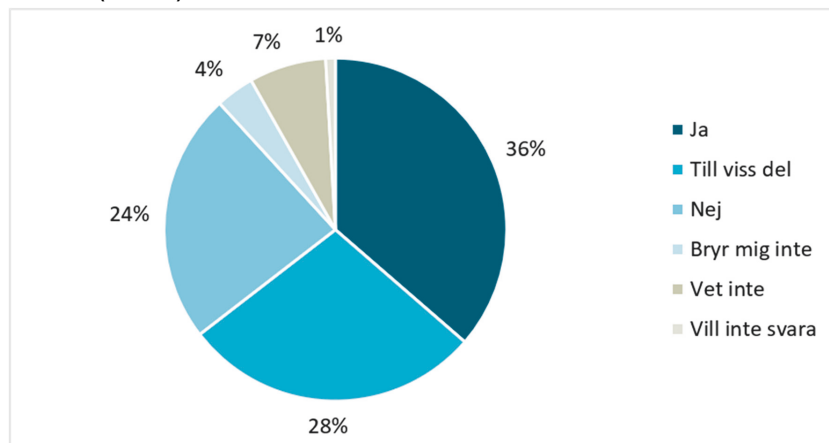

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 38: Svar på fråga "Tycker du att SiS ska få ta del av information från till exempel Polisen om det finns en hotbild mot dig eller personer i din närhet, eller om du har kopplingar till kriminalitet, om syftet är att skydda dig?", antal per en eller flera institutioner

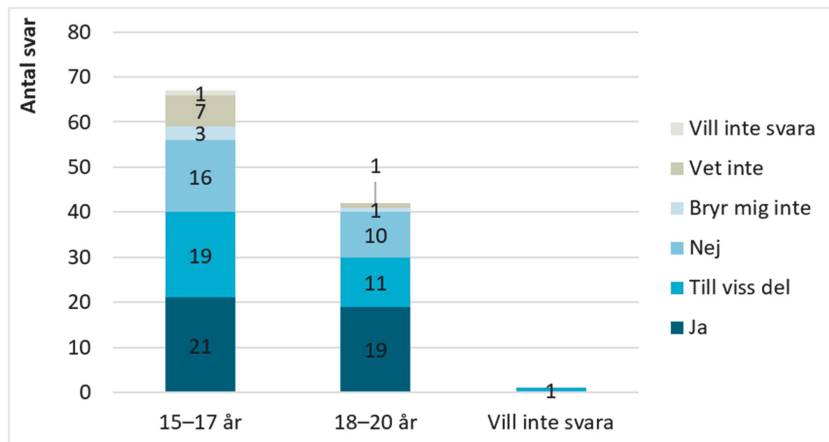

Figur 39: Svar på fråga "Tycker du att personer som arbetar på SiS (t.ex. behandlingssekreterare, sjuksköterska, psykolog, läkare eller lärare) ska få dela information om dig med varandra för att kunna hjälpa dig bättre?", andelar av totalt antal svarande (n = 110)

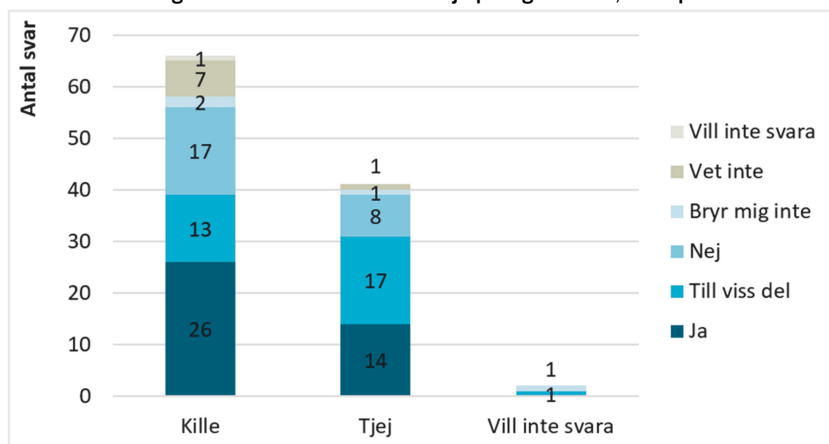

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 40: Svar på fråga "Tycker du att personer som arbetar på SiS (t.ex. behandlingssekreterare, sjuksköterska, psykolog, läkare eller lärare) ska få dela information om dig med varandra för att kunna hjälpa dig bättre?", antal per åldersgrupp

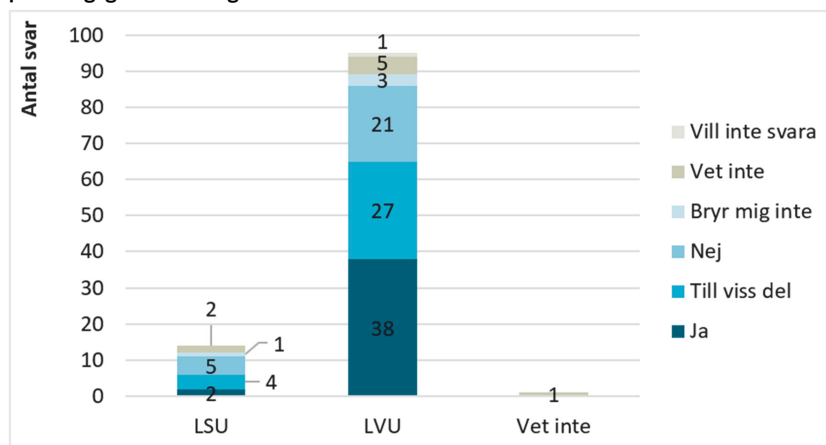
Figur 41: Svar på fråga "Tycker du att personer som arbetar på SiS (t.ex. behandlingssekreterare, sjuksköterska, psykolog, läkare eller lärare) ska få dela information om dig med varandra för att kunna hjälpa dig bättre?", antal per kön*

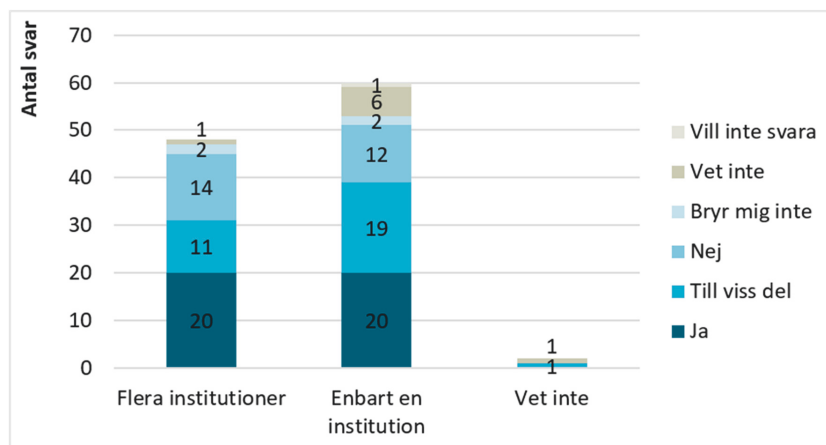
*Kategori "annat" är exkluderad för att inte riskera de svarandes identitet.

Enkät till barn och unga på SiS

Figur 42: Svar på fråga "Tycker du att personer som arbetar på SiS (t.ex. behandlingssekreterare, sjuksköterska, psykolog, läkare eller lärare) ska få dela information om dig med varandra för att kunna hjälpa dig bättre?", antal per placeringsgrundande lag

Figur 43: Svar på fråga "Tycker du att personer som arbetar på SiS (t.ex. behandlingssekreterare, sjuksköterska, psykolog, läkare eller lärare) ska få dela information om dig med varandra för att kunna hjälpa dig bättre?", antal per en eller flera institutioner

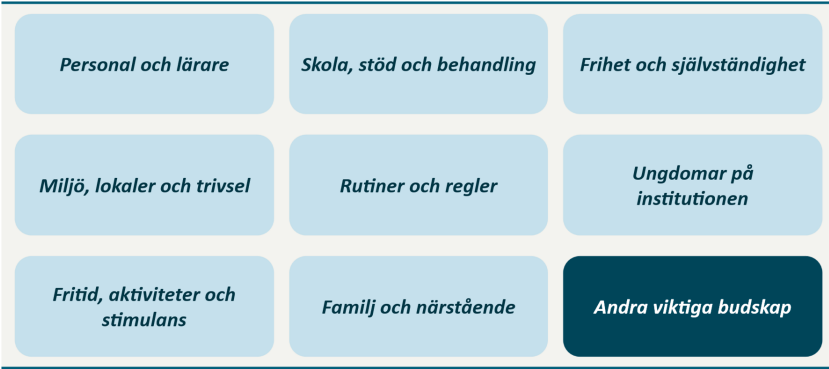

Enkät till barn och unga på SiS

RÖSTER FRÅN BARN OCH UNGA PÅ SiS

I detta avsnitt presenteras analyser av fritextsvar som beskriver barn och ungas syn på vad som är bra och dåligt med SiS, vad som skulle kunna göra det bättre på SiS samt andra medskick.

Figur 44: Teman som framkommer i fritextsvaren

Personal och lärare

Exempel på budskap som framkommer	Urval av citat*
Vad är det bästa med det SiS du är på nu? • Att personalen bryr sig och är snäll • Att personalen motiverar till förändring • Att personalen bidrar till trygghet	"att personalen hjälper oss med att må bra dom motiverar oss till bra saker som skolan städning och utflykter." (Tjej, 15–17 år) "Personalen är bra tycker jag." (Kille, 15–17 år)
Vad är det sämsta med det SiS du är på nu? • Att personalen är otrevlig • Att det är brist på personal	"Personalen har attityd och maktmissbruk" (Tjej, 15–17 år) "Personalen lyssnar inte på en och visa personalen är JÄVLIGT otrevliga" (Tjej, 15–17 år)

Enkät till barn och unga på SiS

• Att personalen missbrukar sin makt • Att personal inte håller ordning/säger ifrån • Att personalen inte lyssnar	<i>"att det personal brist hela tiden"</i> (Tjej, 15–17 år)
Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS?/Har du några andra kommentarer eller tankar om SiS som du vill dela med dig av? • Trevligare personal • Säkerställa att personal är lämplig för jobbet	<i>"Personal måste kunna förstå vår situation på ett bättre sätt"</i> (Kille, 15–17 år) <i>"Bättre personal med riktig utbildning"</i> (Tjej, 15–17 år) <i>"det viktigaste som spelar mest roll är personligheten i jobbet plus bemötande som personalen har under deras arbetstid"</i> (Kille, 18–20 år)

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

Skola, stöd och behandling

Exempel på budskap som framkommer	Urval av citat*
Vad är det bästa med det SiS du är på nu? • Att gå i skolan och få göra praktik • Att få hjälp och motivation • Att få rutiner och behandling	<i>"Jag har fått massor hjälp här, har blivit bemött på ett bra sätt och fått motivation att för första gången ändra mitt destruktiva sätt att leva"</i> (Tjej, 15–17 år) <i>"skolan, blir tråkigt att bara vara på avdelningen"</i> (Kille, 15–17 år)
Vad är det sämsta med det SiS du är på nu? • För lite skola och behandling • Att det inte finns tillräckligt med inriktningar (exv. praktiskt) och praktik • Att det tar lång tid att komma igång med behandling	<i>"Behandlingar är inte så ofta som de borde vara"</i> (Tjej, 15–17 år) <i>"Brist på utbildning, vi hade velat ha flera program samt ämnen. Vi vill också kunna ta studenten."</i> (Kille, 15–17 år) <i>"det finns inga gymnasiet inriktningar som är praktiska"</i> (Kille, 18–20 år)

Enkät till barn och unga på SiS

Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS?/Har du några andra kommentarer eller tankar om SiS som du vill dela med dig av? • Mer utbildning och behandling • Mer praktisk inriktning och träning i öppnare former	<i>"Mer utbildning. Aktiviteter som hjälper en att få ett bättre liv. Nu slösar man bara tid." (Kille, 18–20 år)</i> <i>"Mer öppnare former där praktik är en del tillsammans med skola för att komma tillbaka till en fungerande vardag." (Kille, 15–17 år)</i> <i>"Jag tycker att SiS borde hjälpa till med körkortet." (Kille, 18–20 år)</i>

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

Frighet och självständighet

Exempel på budskap som framkommer	Urval av citat*
Vad är det bästa med det SiS du är på nu? • Att få åka hem • Att få tillgång till telefon/kommunikationsmedel • Att få tillgång till nikotin	<i>"Man får inköp och EKT." (Kille, 15–17 år)</i>
Vad är det sämsta med det SiS du är på nu? • Att inte få ha telefon/kommunikationsmedel • Att vara inlåst • Att inte få ha nikotin • Ingen/för lite TV	<i>"Vara inlåst, läggdagstider" (Kille, 15–17 år)</i> <i>"att man inte får röka cigg och ha luren (telefonen), musik" (Tjej, 18–20 år)</i>
Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS? • Att få möjlighet att ringa vänner och familj på egen telefon • Att få lyssna på egen musik • Att få gå ut mer	<i>"tillgång till nikotin och telefon" (Tjej, 18–20 år)</i> <i>"Få ha mobil om man sköter det. Kunna gå ut mer, mer aktiviteter." (Kille, 15–17 år)</i> <i>"Jobba mer i öppnare former, som praktik något där man inte känner sig</i>

Enkät till barn och unga på SiS

• Mer internet och TV • Mer permissioner och utevistelser	<i>inlåst och övervakad.” (Kille, 18–20 år)</i>

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

Miljö, lokaler och trivsel

Exempel på budskap som framkommer	Urval av citat*
Vad är det bästa med det SiS du är på nu? • Att maten är bra • Djur på institutionen	<i>”Det bästa med SiS hemmet här är maten.” (Kille, 15–17 år)</i>
Vad är det sämsta med det SiS du är på nu? • Att maten är dålig • Oinspirerande miljö	<i>”Dem hämtar en halv melon till 5 ungdomar och det skall räcka en ecka. Ruttna frukt, dålig mat, spel, dpliga aktiviteter. ALLT ÄR DÖTT.” (Kille, 15–17 år)</i> <i>”Jätte deppig miljö” (Tjej, 15–17 år)</i>
Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS? • Bättre mat • Bättre lokaler • Högre veckopeng	<i>”lokaler och MP3 (musik)” (Kille, 15–17 år)</i> <i>”Mer veckopeng så man kan köpa kläder och hygienartiklar. Bättre mat den är inte tillräckligt smakrik och vällagad.” (Kille, 15–17 år)</i>

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

Rutiner och regler

Exempel på budskap som framkommer	Urval av citat*
Vad är det bästa med det SiS du är på nu? • Att ha rutiner och struktur	<i>”personalen, rutinerna, maten, skolan, fysiska aktiviteter” (Kille, 18–20 år)</i>

Enkät till barn och unga på SiS

• Drogfrihet	<i>"jag har inget sätt att använda droger" (Tjej, 15–17 år)</i>
Vad är det sämsta med det SiS du är på nu? • Att det finns regler som upplevs onödigt stränga • Att regler inte följs • Att regler förändras och är olika mellan avdelningar	<i>"Att olika personalgrupper har olika regler och det blir jobbigt." (Tjej, 15–17 år)</i> <i>"Maten och Rutinerna är allt olika, det kan bli jobbigt för folk. eftersom man kommer till sis för att få en skruar rutin som man också kan följa och fatta." (Okänt kön, 15–17 år)</i> <i>"det är olika regler på alla avdelningar här så det är orättvist" (Kille, 18–20 år)</i>
Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS? • Tydligare regler och rutiner • Att snabbt få planering	<i>"mer tydlighet med rutiner" (Okänt kön, 15–17 år)</i> <i>"viktigt att man snabbt får en tydlig planering" (Kille, 18–20 år)</i>

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

Ungdomar på institutionen

Exempel på budskap som framkommer	Urval av citat*
Vad är det bästa med det SiS du är på nu? • Att de andra ungdomarna är bra • Att få vänner på institutionen • Gruppdynamiken	<i>"Träffat bra nära vänner" (Tjej, 15–17 år)</i> <i>"Sällskapet" (Kille, 18–20 år)</i>
Vad är det sämsta med det SiS du är på nu? • Att ungdomar bråkar • Att träffa ungdomar som är kriminellt belastade	<i>"Hade jag inte hamnat på SiS hade jag inte träffat de kriminella som jag gjort nu." (Kille, 18–20 år)</i>

Enkät till barn och unga på SiS

Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS? • Mindre interaktion med ungdomar från andra avdelningar • Mindre blandad problematik	<i>"Att inte sätta personer med t.ex ptsd för bråk tillsammans med bråkiga personer." (Tjej, 15–17 år)</i> <i>"Att inte träffa ungdomar från andra avdelningar för att det finns jätte stor risk att dem känner ingen varandra sen innan. Det kan vara bra men mest är det dåligt." (Kille, 15–17 år)</i>

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

Fritid, aktiviteter och stimulans

Exempel på budskap som framkommer	Urval av citat*
Vad är det bästa med det SiS du är på nu? • Fysisk aktivitet: Fotboll, att va i idrottshallen, få rida • Utflykter	<i>"jag har fått gå på hemresa och aktiviteter med hjälp av personal"</i> (Kille, 15–17 år) <i>"idrottshallen" (Tjej, 15–17 år)</i>
Vad är det sämsta med det SiS du är på nu? • Att det är tråkigt på institutionen • Brist på möjlighet till fysisk aktivitet • Tv spel som inte fungerar, TV enbart under vissa tider på dygnet	<i>"Det är så jävla tråkigt att vara inlåst." (Kille, 18–20 år)</i> <i>"Det finns ingen rastgård+ det tar lång tid att få ö resor och promenader" (Kille, 18–20 år)</i>
Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS? • Mer att göra på institutionen, aktiviteter generellt • Mer fysisk aktivitet • Fler vistelser utanför institutionen • Fler aktiviteter tillsammans med andra	<i>"Mer aktiviteter på avdelningen som inte är pingis och tvspel eller kortspel"</i> (Kille, 15–17 år) <i>"Mer aktiviteter och tv-spel typ turneringar, lite mer att ha att göra. Gym hade varit bra då man fokusera på sig själv och sin hälsa." (Kille, 18–20 år)</i> <i>"Gemensamma aktiviteter utanför avdelningen tillsammans med alla andra ungdomar." (Kille, 18–20 år)</i>

Enkät till barn och unga på SiS

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

Familj och närstående

Exempel på budskap som framkommer	Urval av citat*
Vad är det bästa med det SiS du är på nu? • Att få ha kontakt med familj och partner	<i>"prata med familj varje dag" (Kille, 15–17 år)</i>
Vad är det sämsta med det SiS du är på nu? • Att inte kunna ta emot besök • Att inte kunna prata med familj och partner	<i>"besök en gång i månaden, går långsamt" (Kille, 18–20 år)</i> <i>"att man inte får besök av en flickvän eller tjej vän, att man inte kan prata med familjen med kamera" (Kille, 18–20 år)</i>
Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS? • Att kunna få fler besök av fler personer • Att kunna ha kontakt med närstående via bildsamtal	<i>"att man vistas mer hos sin familj, prata facetime med sin familj. Får besök av tjejevän eller människor som betyder mycket eller hjälper en psykiskt med situationer." (Kille, 18–20 år)</i> <i>"det skulle vara bättre ifall sis tar det seriöst med att få besök av nära personer och kunna ha bättre kontakt o kunna få vistelser mer hos familj" (Kille, 18–20 år)</i>

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

Andra viktiga budskap

Det finns frustration kopplat till bristande information om placeringen	
Fråga	Exempel på citat*

Enkät till barn och unga på SiS

Vad är det sämsta med det SiS du är på nu?	<i>"Att man inte får veta någonting." (Kille, 15–17 år)</i>
Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS?	<i>"Veta varför man är placerad." (Tjej, 15–17 år) "tydligare mål, tydligare behandling" (Kille, 18–20 år)</i>
Har du några andra kommentarer eller tankar om SiS som du vill dela med dig av?	<i>"det är orättvist att sitta på Sis om det inte finns nåt särskilt skäl. Jag har missat mycket av min utbildning eftersom sis inte kan ge mig de gymnasiekurser jag behöver." (Kille, 15–17 år)</i>

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

Flera ungdomar lyfter frågor kopplade till trygghet

Fråga	Exempel på citat i positiv bemärkelse*
Vad är det bästa med det SiS du är på nu?	<i>"Det bästa med denna sis är att personalen bryr sig och hjälper alla lika mycket och dem får oss att känna oss trygga." (Tjej, 15–17 år)</i>
Har du några andra kommentarer eller tankar om SiS som du vill dela med dig av?	<i>"har varit på en del dåliga sis, men [ungdomshemmet**] är ett bra sis so fått mig att känna mig bekväm och trygg" (Tjej, 15–17 år)</i>
Fråga	Exempel på citat i negativ bemärkelse*
Vad är det sämsta med det SiS du är på nu?	<i>"Många som sitter för hotbild, alla vill slåss med andra Det är inte tryggt här i institutinen Den som vill skötsa sig blir ner slagna Ibland dem snälla ungar blir tvugna att slåss mot andra ungdomar. Det är larm varje dag." (Kille, 15–17 år)</i>

Enkät till barn och unga på SiS

	<i>"Att de anställt viss personal som varit pedos." (Tjej, 15–17 år)</i> <i>"aggressiva och hotfulla mot mig, en sa tex att hon skulle slå mig." (Tjej, 15–17 år)</i>

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

**Namn på ungdomshemmet är borttaget för att inte riskera den svarandes identitet

Det finns svar som relaterar till ungdomskriminalitet och SiS uppdrag	
Fråga	Exempel på citat*
Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS?	<i>"Sluta försöka omvandla SIS till KV"</i> <i>(Kille, 18–20 år)</i>
Har du några andra kommentarer eller tankar om SiS som du vill dela med dig av?	<i>"att de ser oss som kriminella även man ej är det" (Okänt kön, okänd ålder)</i> <i>"De senaste åren har SIS blivit strängare och mer låsta på grund av att grövre kriminella. Jag vill att när barn anstalten kommer så lättar man på alla LVU SIS hemmen så man har samma förutsättningar som vanliga barn med undervisning. På SIS hemmet jag är poå som är klass 1:a har vi inte tillgång till praktiska ämnen eller chans att ta studenten."</i> <i>(Kille, 15–17 år)</i>

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

Exempel på övriga kommentarer	
Fråga	Exempel på citat*

Enkät till barn och unga på SiS

Vad är det sämsta med det SiS du är på nu?	<i>"Allt är sämst." (Kille, 15–17 år)</i>
Har du några andra kommentarer eller tankar om SiS som du vill dela med dig av?	<i>"ja att sis inte så dåligt som man tänker det hjälper mycket det har hjälpt mig mycket och jage tacksam"</i> (Tjej, 15–17 år) <i>"Det är inte ett bra ställe men det är något som du ända där du kan lära dig av dina misstag och detta att du fokusera på dig själv. Det är roligt att träffa nya människor som man inte annars hade träffat. Men vem vill vara inlåst?" (Kille, 15–17 år)</i> <i>"Förstå SiS, detta att låsa in barn är aldrig bra. Jobba aktivt med att få mer praktik, eller fritidsaktivitet med andra på avdelning men också på avdelningarna. Mer få en vardaglighet." (Kille, 18–20 år)</i>

*Samtliga citat är exakt återgivna, och inga korrigeringar av stavfel, grammatik eller liknande har gjorts. I vissa fall har citat dock kortats, exempelvis då ett svar innehållit flera delar och alla inte varit relevanta för det specifika temat.

BILAGOR

Bilaga 1 – enkäten

Enkät till barn och unga över 15 år som är på SiS ungdomshem

Hej!

Du får de här frågorna för att regeringen vill veta hur du tycker att det är att vara på SiS och vad du tror skulle kunna göra SiS bättre för barn och unga som är där.

Alla dina svar kommer vara anonyma, det vill säga att ingen kommer veta vad du har svarat. Om du har några frågor eller tycker enkäten är svår att förstå kan du fråga personalen på SiS.

Tack för att du hjälper till att göra SiS bättre för barn och unga!

Lumell Associates genomför denna enkät på uppdrag av regeringen. Data som samlas in används endast för att sammanställa resultat till utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (S 2024:01). Microsoft Forms kan behandla tekniska uppgifter som IP-adress enligt gällande dataskyddsregler. Inga personuppgifter kommer att redovisas i rapporter eller resultat. Data sparas endast under tiden projektet genomförs och raderas därefter.

1. Hur gammal är du?

- ☐ 15–17 år
- ☐ 18–20 år
- ☐ Vill inte svara

2. Vilket kön känner du dig som?

- ☐ Tjej
- ☐ Kille
- ☐ Annat
- ☐ Vill inte svara

3. Är du på SiS nu med LVU eller LSU?

- ☐ LVU
- ☐ LSU
- ☐ Vet inte

4. Har du varit på fler SiS-institutioner än den du är på nu?

- ☐ Ja – gå till fråga 4 a) och b)
- ☐ Nej – gå till fråga 4 c) och d)
- ☐ Vet inte – gå till fråga 4 c) och d)

4 a) Om Ja på fråga 4: Har du känt dig trygg på dom SiS-institutioner du har varit på?

- ☐ Ja, alla institutioner
- ☐ Ja, men inte alla institutioner jag har varit på
- ☐ Nej, ingen av institutionerna
- ☐ Vet inte
- ☐ Vill inte svara

4 b) Om Ja på fråga 4: Tycker du att dom SiS-institutioner du har varit på har varit bra och har hjälpt dig?

- ☐ Ja, alla institutioner – gå till fråga 6
- ☐ Ja, men inte alla institutioner jag har varit på – gå till fråga 5
- ☐ Nej, ingen av institutionerna – gå till fråga 5
- ☐ Vet inte – gå till fråga 6
- ☐ Vill inte svara – gå till fråga 6

4 c) Om Nej eller Vet inte på fråga 4: Känner du dig trygg på den SiS-institution du är på nu?

- ☐ Ja
- ☐ Till viss del
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte
- ☐ Vill inte svara

4 d) Om Nej eller Vet inte på fråga 4: Tycker du att den SiS-institution du är på nu är bra och hjälper dig?

- ☐ Ja – gå till fråga 6
- ☐ Till viss del – gå till fråga 5
- ☐ Nej – gå till fråga 5
- ☐ Vet inte – gå till fråga 6
- ☐ Vill inte svara – gå till fråga 6

5. (Om Ja, men inte alla eller Nej på fråga 4 b) eller (Om Till viss del eller Nej på fråga 4 d) Varför har den/dom institutionerna inte varit bra? (du kan svara fler saker)

- ☐ Jag har inte fått den hjälp jag behöver
- ☐ Jag har mått dåligt av att vara inlåst
- ☐ Jag saknar min familj och/eller vänner
- ☐ Det är oklart för mig varför jag är här
- ☐ Det är oklart för mig vad jag ska göra för att bli utskriven härifrån
- ☐ Jag har ingenting att göra här/jag har tråkigt
- ☐ Jag tycker inte om lokalerna/miljön
- ☐ Jag har mått dåligt av att bli kroppsvisiterad eller få mitt rum genomsökt
- ☐ Personalen har varit hotfull och/eller våldsam
- ☐ Personalen har haft dålig attityd mot ungdomarna
- ☐ Andra ungdomar har varit hotfulla och/eller våldsamma
- ☐ Det har funnits alkohol och/eller droger
- ☐ Det har funnits vapen eller andra farliga saker
- ☐ Annat:

6. Vad är det bästa med det SiS du är på nu? *Skriv inte ditt eller någon annan persons namn här*

7. Vad är det sämsta med det SiS du är på nu? *Skriv inte ditt eller någon annan persons namn här*

8. Tycker du att de här sakerna skulle kunna göra det bättre för ungdomar att vara på SiS?

	Ja, mycket bättre	Ja, lite bättre	Det fungerar redan bra som det är idag	Nej	Vet inte	Vill inte svara
Mer personal på dagen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mer personal på kvällar/nätter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personal med mer utbildning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mer behandling (t.ex. egna samtal med psykolog)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mer gruppbehandling (program)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mer tid med läkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mer tid i skolan	☐ ☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bättre lärare	☐ ☐	☐	☐	☐	☐	☐
Trevligare rum/lokaler	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mer fritidsaktiviteter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Att inte blandas med ungdomar med andra sorters problem	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. Finns det något annat som du tycker skulle kunna göra det bättre för ungdomar som är på SiS? *Skriv inte ditt eller någon annan persons namn här*

10. Hur många ungdomar tycker du som mest borde få bo tillsammans på varje avdelning?

- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ Det spelar ingen roll
- ☐ Vet inte
- ☐ Vill inte svara

11. Vet du vilka rättigheter du har när du är på SiS (alltså vad SiS får och inte får göra)?

- ☐ Ja
- ☐ Till viss del
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte
- ☐ Bryr mig inte
- ☐ Vill inte svara

12. Tycker du att SiS ska få ta del av information från till exempel Polisen om det finns en hotbild mot dig eller personer i din närhet, eller om du har kopplingar till kriminalitet, om syftet är att skydda dig?

☐ Ja
☐ Till viss del
☐ Nej
☐ Vet inte
☐ Bryr mig inte
☐ Vill inte svara

13. Tycker du att personer som arbetar på SiS (t.ex. behandlingssekreterare, sjuksköterska, psykolog, läkare eller lärare) ska få dela information om dig med varandra för att kunna hjälpa dig bättre?

☐ Ja
☐ Till viss del
☐ Nej
☐ Vet inte
☐ Bryr mig inte
☐ Vill inte svara

14. Har du några andra kommentarer eller tankar om SiS som du vill dela med dig av? *Skriv inte ditt eller någon annan persons namn här*

LUMELL
ASSOCIATES

Barns och ungas röster

I denna bilaga återges citat från de närmare åttio intervjuer som utredningen genomförde med barn och unga vid besök på särskilda ungdomshem under 2024 och 2025.

... om boendemiljö

Flicka 14 år:

”Det känns ärligt talat som att bo i ett fängelse. Mitt rum har tjocka dörrar och fönster med galler, så jag känner mig instängd hela tiden.”

Pojke 17 år:

”Allt är så sterilt och tråkigt här. Vita väggar, inga personliga saker – man får knappt sätta upp en egen teckning. Det känns inte som ett hem, mer som ett sjukhus eller nåt.”

Flicka 13 år:

”På nätterna hör jag nycklar som skramlar och dörrar som smäller. Jag blir rädd då, för det påminner mig om att jag är inlåst och att det alltid är någon som vaktar.”

Pojke 15 år:

”Mitt rum är superlitet med bara en säng och ett bord. Jag får inte ha egna prylar förutom några kläder och böcker. Det är tomt och kallt, verkligen inget man kan trivas i.”

Flicka 16 år:

”Det finns kameror i korridorerna och personalen kan komma in i mitt rum utan förvarning. Jag har ingen privatlivskänsla alls, som att de hela tiden måste ha koll på en.”

Pojke 14 år:

”Ibland glömmer jag bort hur ett vanligt hem känns. Här är det ständigt neonlampor i taket och säkerhetsfönster som inte ens går att öppna lite grann. Det är liksom alltid påminnelser om att jag inte är fri.”

Flicka 15 år:

”Vi har en liten rastgård men den är omgiven av höga stängsel. Även när man är ute känner man sig instängd – det är som en bur som man har för djur, man ser himlen genom nätet.”

... om sysselsättning

Pojke 17 år:

”Efter att skolan är slut på dagen finns det typ inget att göra. Jag sitter mest och glor på tv eller ligger på mitt rum. Man blir ju rastlös av att bara gå runt här utan mening.”

Flicka 15 år:

”Ibland ger de oss sysslor bara för att hålla oss upptagna, som att städa avdelningen eller kratta gården. Det känns mest som att de vill fördriva tiden åt oss, inte som att det är något som hjälper mig.”

Pojke 16 år:

”Jag önskar att jag kunde få göra något vettigt, typ praktik eller jobba med något. Men här finns ingen sån möjlighet, man bara sitter av sin tid i stället för att lära sig nåt för framtiden.”

Pojke 18 år:

”De snackar om behandling och att vi ska utvecklas här, men i praktiken gör jag nästan ingenting om dagarna. Det känns mer som förvaring än någon riktig rehabilitering.”

Pojke 13 år:

”Hemma brukade jag spela fotboll varje dag efter skolan. Här får jag kanske spela lite på gården en gång i veckan, om ens det. Resten av tiden försöker jag bara fördriva timmarna.”

... om personalens kompetens

Flicka 16 år:

”En del av personalen är jättebra och försöker verkligen hjälpa, men andra har ingen aning om hur de ska hantera oss. Ibland känns det som att de saknar utbildning för att förstå vad vi går igenom.”

Pojke 17 år:

”Många i personalen här är typ 22–23 år och ganska oerfarna. De vet inte hur de ska lugna ner en situation ordentligt. Det märks att dom inte har så mycket utbildning eller erfarenhet av ungdomar med våra problem.”

Pojke 14 år:

”När jag mår skit eller får utbrott vet inte personalen vad de ska göra. De säger bara åt mig att skärpa mig eller lugna ner mig, men de förstår ju inte varför jag mår som jag mår. Det är frustrerande.”

Flicka 18 år:

”Det känns som att så fort man börjar lita på någon i personalen, så slutar de eller byter avdelning. Jag har haft säkert tio olika kontakt-personer under tiden här. Kontinuiteten saknas, och ingen hinner lära känna mig på riktigt.”

Pojke 15 år:

”Ibland är det faktiskt personalen som triggar igång bråk. Några av dem höjer rösten eller hotar med konsekvenser direkt i stället för att försöka snacka lugnt. Det gör allt värre, och det känns som att de inte kan hantera konflikter.”

Flicka 17 år:

”Vi har en personal här som verkligen kan sitt jobb. Hon lyssnar på riktigt och ger bra råd när man behöver. Jag önskar att fler var som hon, för många andra bara gör sitt skift utan att bry sig på samma sätt.”

Flicka 15 år:

”Personalen här är inga psykologer direkt, men det är ändå de som måste hantera våra trauman och utbrott dagligen. Man märker att de inte alltid har verktygen eller kunskapen, och då blir vården lidande.”

... om våld

Pojke 17 år:

”Personalen brottade ner mig en gång när jag vägrade gå till mitt rum. De var fyra stycken som höll fast mig på golvet så hårt att jag knappt fick luft. Jag fick blåmärken över hela armarna efteråt.”

Flicka 16 år:

”Jag blev inlåst i isoleringsrummet för att jag kastade en stol när jag var arg. De slet in mig där och höll fast mig tills jag lugnade mig. Det var skitläskigt att bli behandlad så, som om jag vore ett djur.”

Pojke 15 år:

”Här händer det bråk mellan ungdomar ganska ofta. Man kan inte ens titta snett på fel person utan att riskera att det blir slagsmål. Jag har sett flera killar åka på stryk här inne. Jag är mer rädd för andra ungdomar än vad jag är för personalen.”

Pojke 18 år:

”Jag var inte en person som slogs innan, men här inne har jag hamnat i fler slagsmål än jag kan räkna. Miljön gör en aggressiv, man går på spänn hela tiden. Till slut exploderar man för minsta lilla.”

Flicka 17 år:

”Jag såg personalen trycka upp en tjej mot väggen för att hon vägrade lämna ifrån sig sin telefon. Det såg så brutalt ut att jag började gråta. Det är sjukt att sådant våld används mot oss som redan mår dåligt.”

... om kontakt med socialtjänsten

Flicka 16 år:

”När jag försöker ringa min socialsekreterare får jag nästan aldrig tag i henne. Antingen är hon på möte eller så ringer hon inte tillbaka. Ibland undrar jag om de ens vet hur jag har det här.”

Pojke 14 år:

”Jag fick höra genom personalen här att socialtjänsten tänker låta mig stanna längre än planerat. Ingen från soc har ens pratat med mig om det. De bestämmer över mitt liv utan att fråga mig alls.”

Flicka 17 år:

”Innan jag kom hit lovade socialen en massa – att jag skulle få hjälp med min ångest, att det här var för mitt bästa. Nu känns det mest som att de dumpade mig här och gick vidare. Det är svårt att lita på dem efter allt.”

Flicka 13 år:

”När de från socialtjänsten väl kommer på besök så sitter de mest och nickar och säger att jag måste ha tålamod. De är här en halvtimme och tror att de vet allt. Sen åker de och jag är kvar, lika vilsen som innan.”

... om kontakt med familjen

Flicka 14 år:

”Jag saknar min mamma så himla mycket. Vi får bara ringas två gånger i veckan och då lyssnar personalen på samtalet. Jag kan inte prata om allt jag vill när någon tjuvlyssnar, så det känns aldrig som riktiga samtal.”

Pojke 16 år:

”Ibland blir jag avundsjuk på de som får besök varje helg. Min familj har inte råd att resa hit så ofta. Jag försöker låta bli att tänka på det, men det gör ont när man inser hur ensam man egentligen är här.”

Flicka 15 år:

”Jag fick inte ens åka hem när min morfar gick bort. Att sitta här inne och sörja ensam medan min familj hade begravning utan mig ... det var nog det värsta. Jag känner mig fortfarande arg och ledsen över det.”

Flicka 13 år:

”När jag pratar med mamma i telefon gråter hon nästan varje gång. Det känns så jobbigt, för jag kan inte göra något för att trösta henne genom en lur. Ibland mår jag nästan sämre av att höra hur ledsen hon är hemma.”

Pojke 17 år:

”För mig är det tvärtom – jag vill inte prata med min familj. Det var bråk hemma som gjorde att jag hamnade här. Personalen frågar om jag vill ringa pappa, men jag orkar inte när jag bara blir arg av att höra hans röst.”

... om skola

Pojke 16 år:

”Skolan här är löjligt enkel. Vi har typ matte, svenska, engelska på högstadienivå, fast många av oss borde läsa gymnasiegrejer. Jag känner att jag inte lär mig något nytt, utan bara repeterar sånt jag redan borde ha klarat.”

Flicka 15 år:

”Jag har alltid haft svårt i skolan, men här är klasserna små så läraren kan hjälpa mig mer. Det är en av få bra saker – jag har faktiskt lärt mig läsa bättre sen jag kom hit, för de satte sig ner med mig varje dag.”

Flicka 16 år:

”Vi går i skolan kanske tre, fyra timmar om dagen, sen är det slut. Ibland ställs lektioner in om något hänt på avdelningen. Det känns inte direkt som en riktig skola, mer som lite håltimmar med böcker.”

Pojke 14 år:

”Lärarna här fattar att man har det jobbigt, så de är mer förstående om man har en dålig dag. Hemma blev jag utslängd från klassrummet jämt, men här försöker de prata med mig i stället. Det gör att jag faktiskt går dit.”

Pojke 15 år:

”Jag gick knappt alls i skolan ute i friheten, men här måste jag sitta på lektion varje dag. Det suger för jag hatar skola, men jag fattar också att jag behöver i kapp. Det är bara svårt att fokusera när man mår som man gör.”

... om vårdbehov

Pojke 17 år:

”Jag bad om att få prata med en psykolog när jag kom hit, men det tog tre månader innan jag fick ett första samtal. Under tiden fick jag ingen hjälp alls med mina tankar, bara tabletter för att hålla mig lugn.”

Ungdom 15 år:

”Jag har ADHD och behöver egentligen min medicin, men här var de först tveksamma till att ge mig den. Under veckorna utan medicin kunde jag inte fokusera alls och hamnade i massa konflikter. Det kändes som att de inte fattade hur viktig den var för mig.”

Pojke 14 år:

”När jag skadade mig själv på rummet blev personalen mest arga. De tog bort grejer från mitt rum och sa åt mig att låta bli. Jag fick ett plåster, men ingen frågade ordentligt varför jag gjorde det eller gav mig chans att prata ut.”

Flicka 15 år:

”Jag har panikångestattacker ibland, och här finns ingen på plats som är specialist. Personalen försöker hjälpa men de kan inte mycket om ångest. Ibland får jag bara ett glas vatten och blir tillsagd att andas, men ingen riktig behandling.”

Pojke 18 år:

”Jag hade abstinens av droger när jag kom hit, men det fanns ingen riktig avgiftningshjälp. Jag låg och skakade och mådde skit, och personalen visste inte vad de skulle göra mer än att ge mig Alvedon och säga att det går över.”

Flicka 17 år:

”De kollar våra tänder och sånt ibland, men när jag hade ont i en tand tog det flera veckor innan jag fick komma till tandläkaren. Det känns som att all sjukvård går långsamt här, man måste verkligen ha tålamod.”

Pojke 16 år:

”Jag behöver inte bara hjälp med att sluta med droger eller sluta slåss – jag behöver hjälp att hantera min sorg och ilska också. Men den biten glöms bort. De fokuserar på att få mig att sköta mig, inte på varför jag mår dåligt från början.”

... om fritidsaktiviteter

Pojke 15 år:

”På fritiden finns inte mycket att göra. Vi har ett pingisbord och en tv, det är typ det. Jag har spelat så mycket pingis nu att det blivit tråkigt. Man önskar att det fanns fler grejer att hitta på.”

Flicka 16 år:

”Förr fick vi laga mat några gånger i veckan. Det var roligt. Många lagade mat från sina hemländer så man fick äta olika goda maträtter. Nu säger dom att inte vi får laga mat längre på grund av någon konstig regel eller lag som har att göra med miljö eller så. Nu får vi portionsmat i plast-lådor som vi ska värma i mikron.”

Flicka 17 år:

”Jag gillar att rita, och som tur är får jag ha papper och pennor på rummet. Men det är ju något jag gör ensam. Som fritidsaktivitet tillsammans finns det inte så mycket kreativt, mest typ brädspel eller se på film.”

Pojke 18 år:

”När man sköter sig ett tag kan man få följa med på en utflykt, kanske gå och fiska eller åka och bada över dagen med personalen. Det låter ju bra, men det händer nästan aldrig för de flesta här inne. Det är mest prat.”

Pojke 17 år:

”På helgerna trodde jag att vi skulle göra nåt kul, men det är ingen större skillnad mot vardagarna. Kanske att vi får grilla korv på gården om vädret är bra, annars så är det mest att vi glor på någon film ihop.”

... om inskrivning på institution

Pojke 16 år:

”När jag kom hit första gången visste jag knappt var jag var. Polisen körde mig hit mitt i natten och allt kändes överkligt. De tog mina saker i dörren, sa vilka regler som gällde, och sen låste de in mig. Jag fattade ingenting och var skiträdd.”

Flicka 15 år:

”Första dagen var hemsk. Jag grät konstant. Personalen försökte vara snälla och visa mig runt, men jag hörde knappt vad de sa. Jag kunde inte fatta att jag verkligen skulle vara inlåst på riktigt.”

Flicka 17 år:

”De visiterade mig direkt när jag kom, gick igenom mina väskor och tog bort allt jag inte fick ha, till och med min hårspray. Jag kände mig som en brottsling fast jag inte gjort nåt brottsligt. Det var så förnedrande.”

Flicka 13 år:

”Min socialsekreterare följde mig hit och sa att det skulle bli bra här, men sen lämnade hon mig bara. Jag kände ingen och allt var läskigt. Jag minns att jag höll i mitt gosedjur under hela första kvällen för jag var så orolig.”

... om behandlingsprogram

Pojke 17 år:

”Vi har något de kallar ART-träning ett par gånger i veckan, där vi ska lära oss hantera ilska. Det känns mest fånigt, vi sitter och gör rollspel om hur man ska räkna till tio när man blir arg. De flesta av oss bara spelar med för att bli klara.”

Flicka 16 år:

”I behandlingsprogrammet får man fylla i en massa formulär om sina känslor och beteenden. Jag har gjort liknande grejer förut på HVB-hem, så jag känner mest 'här går vi igen, samma sak'. Det hjälper inte när man redan hört allt tusen gånger.”

Flicka 17 år:

”Jag gillar när vi har enskilda samtal med psykologen, det är typ det enda som känns meningsfullt. Sitta i grupp med andra ungdomar är svåra för mig; jag vågar inte öppna mig inför de andra. Man önskar att det fanns mer individuell terapi i stället.”

Pojke 18 år:

”De säger att programmen ska hjälpa mig fatta bättre beslut, men mycket är väldigt grundläggande. Jag är inte dum – jag vet skillnaden på rätt och fel. Mitt problem är att jag får impulser jag inte kan kontrollera, och det tycker jag inte att de här kurserna fixar.”

Ungdom 16 år:

”Behandlingen tar inte direkt hänsyn till vem man är som person. Allas scheman ser likadana ut. Jag hade velat prata om min identitet och mitt mående, men i stället måste jag gå på standardpass om 'social färdighets-träning' där jag inte känner att jag passar in.”

Flicka 15 år:

”Varje vecka måste vi gå på ett möte där de pratar om mål och framsteg. Det känns mest som att de bedömer oss utifrån om vi varit ’duktiga’ eller inte. Jag hade hoppats på riktig terapi men fick typ en massa pekpinnar.”

... om maten

Pojke 16 år:

”Vi har matschema som går runt på samma grejer hela tiden: korv stroganoff, fiskpinnar, spaghetti och köttfärssås, om och om igen. Man tröttnar ju. På fredagar får vi något ’extra’ som typ hamburgare, men det är ändå inget speciellt.”

Flicka 17 år:

”Jag är nästan alltid hungrig på kvällen. Middagen serveras tidigt och sen får man kanske en macka till kvällsfika, det är allt. Hemma kunde jag gå och ta en yoghurt eller något när jag ville, men här måste man vänta tills de säger att det är dags att äta.”

Ungdom 16 år:

”Alltså maten är okej ibland, men ofta är den kall när den kommer till avdelningen. Och vi får inte ha riktiga knivar att äta med, bara trubbiga bestick av plast som är skitsvåra att skära med. Det gör hela grejen ännu sämre.”

Pojke 18 år:

”För att vara ärlig så är det ändå skönt att få mat regelbundet. Innan jag kom hit åt jag ofta oregelbundet och skräp. Här får jag tre mål om dagen. Även om det inte är så gott alltid, så har jag gått upp i vikt och känner mig fysiskt starkare. Jag orkar styrketräna igen.”

... om vardagen på avdelningarna

Pojke 16 år:

”Varje dag ser likadan ut. Man vaknar av att de låser upp dörren 7 på morgonen, sen är det frukost 7.30, skola kl 8.30. Allt går på schema, inget spontant händer. Ibland känns det som att tiden står still här inne.”

Pojke 17 år:

”Man måste be om lov för minsta lilla grej. Vill jag gå på toa när det inte är fri tid måste jag fråga om någon kan låsa upp. Ska jag hämta en extra filt måste någon följa med till förrådet. Man känner sig som ett barn på dagis.”

Flicka 14 år:

”Varje kväll ungefär 21.30 räknar de oss och kollar att alla är på plats på sina rum. Sen låser de dörrarna för natten. Första gångerna fick jag panik av att bli inlåst så, nu har jag vant mig lite men det är fortfarande obehagligt.”

Pojke 15 år:

”Vi har fasta städdagar då vi ska städa våra rum och gemensamma ytor. Om det inte är tillräckligt rent får vi skäll eller i värsta fall indragen tv-tid. Det känns som att vara i lumpen typ, med inspektion och allt.”

Flicka 17 år:

”Även om dagarna är inrutade så vet man aldrig riktigt hur de slutar. Om någon får ett utbrott eller mår dåligt så kan allt ändras. Vi kanske blir inlåsta på rummen resten av dagen, eller så blir det inget tv-tittande på kvällen. Allas vardag påverkas av allas mående.”

Pojke 18 år:

”På helgerna slipper vi skolan, men då är det ändå alltid något schema: kanske promenad kl. 10, fika kl. 15, städa kl. 16. Det är aldrig bara chill. Jag fattar att de vill ha struktur, men ibland vill man bara ha en fri dag.”

... om regler och begränsningar

Flicka 15 år:

”Vi får inte gå in på varandras rum alls. Jag försökte bara kolla till en kompis som mådde dåligt, men jag fick direkt skäll för att jag stod i dörröppningen till hennes rum. Det känns så hårt att inte ens få trösta en vän.”

Pojke 17 år:

”Om man bryter mot reglerna får man konsekvenser. Det kan vara att man förlorar sin utevistelse eller inte får ringa hem den dagen. Jag råkade somna och missa städningen en gång, då fick jag inte vara med på filmkvällen. Det känns rätt barnsligt ibland.”

Flicka 14 år:

”De kollar våra rum med jämna mellanrum, typ letar efter förbjudna saker. Jag hatar det – det är som husrannsakan fast man inte gjort nåt. De har tagit saker som jag inte trodde var förbjudna, som en nagelfil och några sminkgrejer med speglar.”

Pojke 18 år:

”Man har inga hemligheter för personalen här. Alla brev och paket öppnas och kollas igenom innan jag får dem. Om jag skriver dagbok är jag rädd att de kanske läser den. Det finns ingen riktig känsla av privatliv på grund av alla begränsningar.”

Icke-binär 17 år:

”Här finns till och med regler för hur vi måste klä oss – inga huvor på tröjor, inga långa snören, inget som kan användas för självskada eller gömma grejer som är förbjudna. Jag fattar varför, men det är ändå jobbigt att ständigt tänka på sånt.”

... om relationer med andra barn och unga

Flicka 16 år:

”Jag har faktiskt fått en nära vän här på avdelningen. Vi stöttar varandra när det är jobbigt och skrattar åt sånt bara vi här inne fattar. Det är skönt att ha någon som verkligen förstår hur det är att vara här.”

Pojke 15 år:

”Många av oss klickar inte alls. Det kan bli mycket skitsnack och intriger, nästan som i skolan fast värre eftersom vi inte kan gå undan från varandra. Om någon är utfrysad här så blir ensamheten total.”

Flicka 17 år:

”På min förra avdelning blev jag mobbad av några tjejer. De spred rykten om mig och gömde mina saker. Personalen märkte inte hälften. Jag mårde så dåligt av det att jag bad om att få byta avdelning.”

Pojke 18 år:

”Det bildas lätt grupperingar här inne. Till exempel de som kommer från samma stad håller ihop, eller de som har liknande bakgrund. Jag höll mig mest för mig själv i början, men då trodde folk att jag var kaxig. Det är en balansgång att inte dra på sig ovänner.”

Pojke 14 år:

”Vi som bor här blir som en konstig liten familj ibland. Vi bråkar, vi skrattar, vi har tråkigt ihop. Men lika snabbt kan någon flyttas eller skrivas ut, och då försvinner en 'familjemedlem'. Man vänjer sig vid att folk försvinner plötsligt.”

Pojke 17 år:

”En del här inne skryter om brott de gjort, och som yngre lyssnar man ju. Jag märkte att några av de yngre killarna började se upp till fel personer här. Jag försöker säga åt dem att inte dras in i det där, men det är svårt när man bor ihop hela tiden.”

... om psykiskt mående

Flicka 16 år:

”Ärligt talat har jag blivit deprimerad av att vara här. Jag känner mig så himla hopplös ibland, som att inget spelar roll längre. Vissa morgnar vill jag inte ens kliva upp ur sängen, för jag tänker 'jaha, en till meningslös dag här inne'.”

Pojke 15 år:

”Min ångest har blivit värre sen jag kom hit. Jag oroar mig över min familj, över vad som ska hända med mig, över bråken här inne. På utsidan dövade jag ångesten med droger, men här måste jag känna allt. Ibland får jag panikattacker på kvällarna.”

Flicka 14 år:

”Jag känner mig tryggare här än hemma, för hemma var det kaos. Men samtidigt är jag olycklig här på ett annat sätt. Det är ensamt och jag känner mig instängd i mina egna tankar. Jag vet inte vad som är värst, otryggheten ute eller ensamheten här.”

Pojke 18 år:

”Mitt humör går upp och ner som en berg-och-dalbana. Vissa dagar är jag arg på allt och alla, andra dagar känner jag mig helt likgiltig. Jag tror stället gör så med en – man tappar stabiliteten när man inte har ett normalt liv.”

... om delaktighet och inflytande

Flicka 15 år:

”De pratar mycket om att jag ska ta ansvar för mitt liv, men hur ska jag kunna göra det när jag inte får bestämma något? Allt är redan bestämt åt mig – från vilken tid jag måste gå upp till när jag ska få träffa min familj.”

Pojke 16 år:

”Vi har något som kallas ungdomsmöte varje vecka där vi får säga vad vi tycker om saker på avdelningen. Men ärligt talat så ändras nästan inget ändå. Vi har klagat på maten och på utetider, men de säger bara att det inte går att göra nåt åt det.”

Flicka 17 år:

”Jag fick en vårdplan när jag kom hit, men jag fick aldrig vara med och ta fram den. Den stod bara där på papper att jag skulle göra ditten och datten. Känns konstigt att vuxna bestämmer mina mål utan att fråga mig vad jag själv vill.”

Pojke 14 år:

”Ibland kommer det folk från huvudkontoret eller inspektion och frågar vad vi tycker om stället. Men kan man ens vara ärlig? Man är rädd att få skit om man klagat för mycket. Så man säger väl att det är ’okej’ fast man tycker annat. Även där känner man sig inte fri att påverka.”

Flicka 16 år:

”Jag önskar att jag fick vara med mer och bestämma över min behandling. Typ välja vilken typ av terapi som funkar för mig. Men nej, alla här följer samma mall. Det gör att jag inte känner mig delaktig i mitt eget tillfrisknande alls.”

... om framtid och utskrivning

Pojke 17 år:

”Ärligt talat är jag skiträdd för vad som händer när jag skrivs ut. Här inne är allt åtminstone förutsägbart. Där ute väntar gamla kompisar och frestelser. Jag vet inte om jag kommer klara att hålla mig borta från skiten när jag väl är fri.”

Flicka 16 år:

”Jag längtar ju ut varje dag, men samtidigt får jag ångest av tanken på att komma hem. Det är kaos hemma och jag har förändrats här inne. Tänk om allt bara blir som förut när jag kommer tillbaka? Då var ju allt det här förgäves.”

Pojke 18 år:

”Ingen har berättat i detalj vad som ska hända när jag lämnar SiS. Jag fyller 19 snart och då ska jag tydligen till ett stödboende, men jag har ingen aning om hur det ser ut eller funkar. Det känns som att hoppa rakt ut i ovissheten.”

Flicka 17 år:

”Jag försöker hålla hoppet uppe om framtiden. Jag vill börja om, kanske plugga vidare eller skaffa ett jobb. Men när jag berättar det för folk utanför, typ gamla vänner, så tror de inte på mig. Ibland undrar jag om jag ens tror på det själv.”

Pojke 17 år:

”Jag har varit placerad förut och det gick åt helvete efter att jag skrevs ut. Den här gången hoppas jag att de fixar bättre stöd när jag kommer ut. För släpper de mig rakt ut utan plan, då vet jag nästan säkert att jag faller tillbaka i gamla mönster.”

... om vård i enskildhet (VIE) och avskiljningar

Pojke 16 år:

”De sa att det var för att jag skulle lugna ner mig, men att sitta ensam i det där lilla rummet i flera timmar gjorde mig bara mer arg. Det kändes som att jag blev straffad, inte hjälpt.”

Pojke 17 år:

”Till en början kändes det faktiskt skönt att få VIE, att komma bort i från dom andra på avdelningen. Man fick liksom paus och lite andrum från alla konflikter med andra ungdomarna. Men sen efter några dagar blev det riktigt tråkigt att inte snacka och hänga med dom andra på avdelningen.”

Flicka 13 år:

”Jag tycker att det är skönt att få vara i VIE. Alltså inte hela tiden, utan kunna välja själv när jag vill dra undan för att det blir för stöjt på avdelningen. Sen gillar jag vissa av personalen som hänger med mig när jag har VIE.”

Pojke 17 år:

”Jag blev inlåst efter ett bråk, och varje minut där inne kändes som en timme. Ingen pratade med mig, bara kollade genom glasrutan ibland. Det kändes som att jag var bortglömd.”

Flicka 15 år:

”Jag hade ångest och grät, men personalen sa att jag måste vara själv tills jag lugnat mig. Det enda jag ville var att någon skulle sitta med mig, men i stället stängde de dörren.”

Pojke 18 år:

”Det är värst när man inte vet hur länge man ska vara där inne. Man börjar tappa tidsuppfattningen, och det känns som att man inte har någon kontroll alls över situationen.”

Pojke 14 år:

”De säger att det är för säkerhetens skull, men jag tycker de använder avskiljning för lätt. Ibland räcker det att man höjer rösten så tar de in en där.”

Pojke 15 år:

”Jag önskar de kunde prata ner en i stället för att låsa in en. När dörren stängs känns det som att man tappar förtroendet för dem helt.

Intervjuguiden för studiebesök

Frågor till barn och unga: introduktion och teman

Du är expert/rådgivare

För att kunna göra det bättre behöver vi få synpunkter från er.

Det är ni som är experterna på er situation.

Era röster och erfarenheter är jätteviktiga.

Det finns inget rätta eller fel svar. Det ni tycker är viktigt att berätta är viktigt för oss att höra.

Det är frivilligt att prata med oss. Du kan avbryta när som helst

Du bestämmer själv vad och hur mycket du vill berätta

Svaren kommer att behandlas anonymt. Det kommer inte att gå att spåra svaren till enskilda individer.

Vi har tystnadsplikt, även mot personalen.

Exempel på våra frågor

- Vi vill gärna höra lite om vem du är, din bakgrund och din familj.
(inte vad du har gjort för att hamna på SiS)
- Nuvarande placeringen (bra, dåligt? – varför?)
- Tidigare placeringar (Hade en annan placering kunnat fungera?)
- Personalen (Vad är bra personal för dem?)
- Stöd och hjälp tidigare.
 - Har du fått hjälp eller stöd från samhället tidigare?
 - Har någon i din familj fått det?

- Vård och behandling tidigare, nu på SiS.
 - Vad har fungerat bra?
 - Mindre bra.
 - Tycker du att den hjälper?
- Kontakten med familj och socialsekreteraren
- Skolgång tidigare och nu på SiS
- Hälso- och sjukvård samt tandvård
- Juridiska rättigheter (Om de vet vad de har rätt till?)
- Råd till samhället.
 - Hur kan man förebygga att barn och unga behöver placeras på SiS?
- Framtid och drömmar? (vårdkedjan, eftervård)

Övergripande frågeställningar till personalen vid utredningens besök på särskilda ungdomshem

- Scheman/jourscheman, hur fungerar de?
 - Vardagar
 - Helger
- Hur ser bemanning ut?
 - Tillräcklig bemanning?
 - Ev. personalgrupper som saknas?
 - Hur ser sammansättning av personal ut på ett arbetspass?
- Hur ser kontakterna ut med överordnande/chefer?
 - Har ni daglig kontakt med överordnande utanför avdelningen
 - Kontakter med andra personalgrupper utanför avdelningen, t.ex. psykologer, läkare etc.

- Lokalerna i förhållande till uppdraget?
- Utmaningar i ditt/ert arbete: Vad är särskilt utmanande och svårt?
Vad är positivt och bra?

Statens offentliga utredningar 2026

Kronologisk förteckning

1. Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. Fi.
2. 710 miljoner skäl till reformer. Ju.
3. Genomförande av plattformsdirektivet. A.
4. Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. U.
5. Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m. Fi.
6. En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. S.
7. Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.
Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.
Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. S.
8. Rättssäker samhällsvård för barn och unga. S.
9. Registrering av EES-medborgare. Ju.
10. Ökade möjligheter till tillgångsriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. Ju.
11. Om överföring av Första AP-fondens verksamhet och tillgångar till Tredje och Fjärde AP-fonderna. Fi.
12. Om överföring av Sjätte AP-fondens verksamhet och tillgångar till Andra AP-fonden. Fi.
13. Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar. Ju.
14. Ädelmetallutredningen – en moderniserad reglering av handel med ädelmetall-arbeten. KN.
15. Marken, vattnet, tankarna.
Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 och 2. Ku.
16. Försvarsexportinitiativ. För gemensam säkerhet. Fö.
17. Öresundsförbindelser 2050 – behov av kapacitet, redundans och svenskt-danskt samarbete. LI.
18. Odlingstörv och klimatet. Fi.
19. Stärkt tillsyn och uppföljning – förslag för att motverka oegentlig läkemedelsförskrivning. S.
20. Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunalskattesatser. Fi.
21. Återkallelse av svenskt medborgarskap. Ju.
22. Stärkt läkemedelsförsörjning i samverkan. Nationella åtgärder för fördelning, omfördelning och inköp vid brist. S.
23. Tolkavgift och förbud mot barntolkning. A.
24. Mervärdesskatt vid uthyrning och överlåtelse av fastighet. Fi.
25. Ett smittskydd för framtiden. S.
26. Digitala verktyg inom bolagsrätten. Genomförande av EU:s direktiv om ytterligare digitalisering inom bolagsrätten. Ju.
27. Lättnader i kraven på hållbarhets-rapportering. Ju.
28. Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen. Ju.
29. Förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion. LI.
30. Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff. Ju.
31. Ett investeringsprogram för kultur. Ku.
32. Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. KN.
33. Vägen mot utfasning. Styrmedel för ett fossilfritt samhälle. KN.

34. Nya nätbrott och andra åtgärder för genomförandet av direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Volym 1 & 2. Ju.
35. En åldersgräns för barns tillgång till sociala medier. S.
36. Bättre förutsättningar att inkludera personer med nedsatt beslutsförmåga i medicinsk forskning. S.
37. Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola. U.
38. Behovsstyrd vård. S.
39. Ett nytt system för återkrav inom socialförsäkringen. S.
40. Ny kärnkraft i Sverige
– moderna regler för beredskap och skadeståndsansvar. KN.
41. Jämställdhet i en föränderlig tid
– nuläge och vägar framåt.
Volym 1 & 2. A.
42. Ett nytt regelverk för granskning av utländsk finansiering av trossamfund och andra verksamheter.
Volym 1 och 2. Ju.
43. Åtgärder mot överskuldsättning. Fi.
44. En stärkt förmåga till modern datadelning – integritetsfrämjande teknik i offentlig förvaltning. Fi.
45. Effektiva ingripanden mot brott i cybermiljö. Ju.
46. Ett sammanhållet, robust och konkurrenskraftigt Sverige – framtidens politik för utveckling i landsbygder och regioner. LL.
47. Rätt till ersättning vid avveckling av kärnkraft på grund av politiska beslut
– reaktorer som inte tagits i drift. KN.
48. Tillträdesförbud. Ju.
49. Traditionell eller rationell. En premiepension som kan nå målen. S.
50. En ny specialläroutbildning. U.
51. Fri att lära och leva. Insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan, skolan och fritidshemmet. U.
52. En reform av den statliga barn- och ungdomsvården.
Volym 1, 2 och 3. S.

Statens offentliga utredningar 2026

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Genomförande av plattformsdirektivet. [3]
- Tolkavgift och förbud mot barntolkning. [23]
- Jämställdhet i en föränderlig tid
 - nuläge och vägar framåt.Volym 1 & 2. [41]

Finansdepartementet

- Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. [1]
- Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m. [5]
- Om överföring av Första AP-fondens verksamhet och tillgångar till Tredje och Fjärde AP-fonderna. [11]
- Om överföring av Sjätte AP-fondens verksamhet och tillgångar till Andra AP-fonden. [12]
- Odlingsturv och klimatet. [18]
- Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunal-skattesatser. [20]
- Mervärdesskatt vid uthyrning och överlåtelse av fastighet. [24]
- Åtgärder mot överskuldssättning. [43]
- En stärkt förmåga till modern datadelning – integritetsfrämjande teknik i offentlig förvaltning. [44]

Försvarsdepartementet

- Försvarsexportinitiativ. För gemensam säkerhet. [16]

Justitiedepartementet

- 710 miljoner skäl till reformer. [2]
- Registrering av EES-medborgare. [9]
- Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. [10]

- Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar. [13]

- Återkallelse av svenskt medborgarskap. [21]

- Digitala verktyg inom bolagsrätten. Genomförande av EU:s direktiv om ytterligare digitalisering inom bolagsrätten. [26]

- Lättnader i kraven på hållbarhetsrapportering. [27]

- Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen. [28]

- Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff. [30]

- Nya nätbrott och andra åtgärder för genomförandet av direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Volym 1 & 2. [34]

- Ett nytt regelverk för granskning av utländsk finansiering av trossamfund och andra verksamheter. Volym 1 och 2. [42]

- Effektiva ingripanden mot brott i cybermiljö. [45]

- Tillträdesförbud. [48]

Klimat- och näringslivsdepartementet

- Ädelmetallutredningen – en moderniserad reglering av handel med ädelmetallarbeten. [14]

- Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. [32]

- Vägen mot utfasning. Styrmedel för ett fossilfritt samhälle. [33]

- Ny kärnkraft i Sverige – moderna regler för beredskap och skadeståndsansvar. [40]

- Rätt till ersättning vid avveckling av kärnkraft på grund av politiska beslut – reaktorer som inte tagits i drift. [47]

Kulturdepartementet

Marken, vattnet, tankarna.
Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 och 2. [15]
Ett investeringsprogram för kultur. [31]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Öresundsförbindelser 2050 – behov av kapacitet, redundans och svenskt-danskt samarbete. [17]
Förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion. [29]
Ett sammanhållet, robust och konkurrenskraftigt Sverige – framtidens politik för utveckling i landsbygder och regioner. [46]

Socialdepartementet

En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. [6]
Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.
Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.
Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. [7]
Rättssäker samhällsvård för barn och unga. [8]
Stärkt tillsyn och uppföljning – förslag för att motverka oegentlig läkemedelsförskrivning. [19]
Stärkt läkemedelsförsörjning i samverkan. Nationella åtgärder för fördelning, omfördelning och inköp vid brist. [22]
Ett smittskydd för framtiden. [25]
En åldersgräns för barns tillgång till sociala medier. [35]
Bättre förutsättningar att inkludera personer med nedsatt beslutsförmåga i medicinsk forskning. [36]
Behovsstyrd vård. [38]
Ett nytt system för återkrav inom socialförsäkringen. [39]
Traditionell eller rationell. En premiepension som kan nå målen. [49]

En reform av den statliga barn- och ungdomsvården.
Volym 1, 2 och 3. [52]

Utbildningsdepartementet

Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. [4]
Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola. [37]
En ny speciallärarutbildning. [50]
Fri att lära och leva. Insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan, skolan och fritidshemmet. [51]